



Pata



*Mulțumiri și recunoaștere pentru toți
cei care sunt solidari cu mișcarea pentru
dreptate socială și locativă din Cluj*

Copertă față:
Marșul de solidaritate al romilor, iulie 2015
Case de pe strada Cantonului fără număr,
septembrie 2011

Copertă spate:
Demolarea de pe strada Coastei aflată în proces de
gentrificare, decembrie 2010
Muncă și locuire precară pe rampa de gunoi, 2011
Foto: Paula Boarță

Pata

editori

Adi Dohotaru

Hajnalka Harbula

Enikő Vincze

Cuprins

6 **Pata - tematică și abordare**

10 **ISTORIA FORMĂRII PATA RÂT PRIN DOCUMENTE ADMINISTRATIVE**

ACȚIUNI ANTIGHETOIZARE ÎN CLUJ

42 Enikő Vincze: „Cercetarea activistă este un gest politic care rezultă în acțiuni practice ce își propun să schimbe ceva în relațiile de putere în favoarea celor nedreptățiți”

62 Adi Dohotaru: „Scena antropologiei performative este cea a activismului stradal, oferind participanților o senzație de nădejde, împuternicire și solidaritate”

96 Adi Dohotaru: „Cluj-Napoca, nu uita, Pata Rât e fața ta”. Marșul de solidaritate al romilor

114 Adi Dohotaru: **Celălalt. 3 Zile și 3 Nopti în Pata Cluj**

128 Adi Dohotaru: **Marșul comemorativ: „Suntem egali, nu ilegali”**

138 Școala Populară de Artă Contemporană (ȘPAC) / Protokoll: „Ești în Pata Rât!”

INTERVIURI CU REZIDENȚI ȘI ACTIVIȘTI DIN PATA RÂT

INTERVIURI COASTEI

168 Ernest Creta: „După ce ne-au demolat și scos pe noi de acolo, vedeți că au dat terenul gratuit la biserica ortodoxă”

177 Linda Greta: „E dorința de a face ca lucrurile să meargă mai bine: așa am devenit activistă”

185 Petru Alexandru Fechete (Pepe): „Noaptea aia, cred că n-o s-o uit nici când o să am 80 de ani”

195 Elena (Rita) Greta: „Nu ne place aici, mamă, hai să merem înapoi la casa noastră!”

204 Florin Stancu: „Am ajuns în România, undeva la ora 12 seara, toată lumea era pe afară, plâneau”



Editura Fundației pentru Studii Europene

Em. de Martonne street nr. 1, Cluj, Romania

Director: Laura Herța

Colecție coordonată de / Series coordinated by: Enikő VINCZE

Tehnoredactare și copertă / Graphic design: Szilárd MIKLÓS

Caractere tipografice / Typefaces: Proxima Nova, Apex Serif

© EFES, 2016

Printed in Cluj, Romania

ISBN: 978-606-526-218-8

Pata - tematică și abordare

Prin interviuri, documente, eseuri și imagini, volumul „Pata” surprinde aspecte ale formării zonei Pata Rât, spațiul precar al locuirii marginalizate din apropierea gropii de gunoi a orașului Cluj, creat prin acțiuni administrative directe sau nepăsare instituțională și complicități multiple de la diverse nivele între instituții ale administrației publice, companii din industria deșeurilor și mici întreprinzători din diferite domenii. Mărturiile locatarilor arată că de-a lungul acestui proces oamenii împinși la periferia urbei au fost și sunt parte integrantă a acesteia, fiind forță de muncă nu doar exploatată ci și expropriată și rasializată.¹ În aceeași măsură, cartea este oglindă a diverselor inițiative civice trans-etnice pentru drepturile omului și dreptate socială, precum și împotriva rasismului care urmăresc deghetoizarea și impunerea unor politici locale și centrale menite să asigure drepturile locative ale tuturor cetățenilor și în mod particular ale categoriilor marginalizate. Repetăm prin volum încă o dată unul dintre mesajele acțiunilor noastre activiste comune, anume că munca oamenilor vulnerabili și prin împingerea lor în Pata Rât este o muncă utilă nu doar firmelor la care ei lucrează formal sau informal, ci și întregului oraș și că, și pe această bază, apartenența lor la oraș trebuie recunoscută și apreciată printre altele prin măsuri de îmbunătățire a condițiilor și siguranței lor locative.

Zona de locuire marginalizată Pata Rât din Cluj-Napoca include patru cazuri cu istorii și situații actuale diferite. E colonia Dallas și colonia plasată pe rampa de gunoi, formate începând cu anii '60-'70, dar extinse după 1990 datorită creșterii numărului persoanelor sărăcite care se stabilesc aici în căutarea unor surse de venit și a unei locuiri accesibile, dar din păcate inadecvate. Este colonia de pe strada Cantonului, constituită de-a lungul a două decenii în urma evacuărilor din diverse zone ale Clujului și amplasării familiilor evacuate în această zonă de către autorități, dar și ca rezultat al așezării pe această stradă a multor familii care nu găsesc resurse de trai accesibile în altă parte și sunt persoane fără adăpost. Apoi, e colonia pe care noi am numit-o în 2010 Noul Pata Rât, terenul pe care îl ocupă fiind denumit de autorități în acea vreme „Colina Verde” și apoi strada Platanilor, formată în urma amplasării aici în decembrie 2010 de către Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca a zece case modulare și a strămutării forțate a familiilor evacuate dintr-o zonă relativ centrală a orașului, de pe strada Coastei. Cele patru zone sunt reprezentate, poate, inegal în acest volum, respectând dorințele autorilor/locatarilor de a rămâne invizibili, anonimi sau, din contra, de a fi identificabili și personal în spațiul public.

Inspirat de tradiția antropologiei angajate,² a sociologiei publice³ și a cercetării acțiune,⁴ volumul se bazează pe o abordare care a generat cunoaștere prin acțiune și acțiune prin cunoaștere de-a lungul mai multor ani. Acest tip de producție de cunoaștere este de fapt un proces de învățare realizat prin intermediul acțiunilor activiste derulate între 2011 și 2014 sub egida gLOC (Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice), dar și al acțiunilor din perioada numită sumar de către noi „pre-gLOC”⁵,

precum și „post-gLOC”⁶: o învățare despre situația persoanelor care locuiesc în Pata Rât, despre experiențele trăite în acest spațiu, despre starea și practicile administrației locale, dar și despre noi înșine ca subiecți și actori ai cercetării și ai activismului. Procesul interacțiunii dintre cercetare și activism a rezultat în înțelegerea problemei și a cauzelor sale sistemice, precum și în conștientizarea a ceea ce este bine și ce putem să facem împreună. Motivațiile cercetării SPAREX, prin care am generat o bună parte din materialul acestui volum, în mare parte își au rădăcinile în provocările întâlnite de-a lungul acțiunilor noastre anterioare. La rândul ei, cercetarea SPAREX a extins problematizarea locuirii dezavantajate în spații marginale dinspre Cluj înspre alte orașe din România, ajungând să conceptualizeze modul în care întrepătrunderea între politica neoliberală și rasism creează marginalizarea, stigmatizarea și rasializarea sărăciei în context postsocialist.

Autorii volumului sunt cercetători, activiști și locuitori ai zonei Pata Rât. Astfel, cartea reconstituie și întâlnirile articulate în și prin spațiul Pata Rât între persoane din sfera academică și persoane expuse unor nedreptăți locative sistematice. Aceste întâlniri sunt performative pentru că, în urma unor procese de învățare reciprocă, cercetătorii au devenit activiști pentru dreptul la locuire, iar victimele evacuărilor forțate au conștientizat că sunt subiecți activi ai rezistenței față de cele mai dramatice forme ale marginalizării sociale și că experiențele lor și cunoașterea lor despre situațiile trăite sunt indispensabile pentru rezistența politică. Împreună, ei și ele, prin întâlnirea în Pata Rât, demontează barierele dintre sfera reflexivă (privilegiată) a academicului și viața cotidiană marcată de materialitatea deprivărilor trăite. Din aceste poziționări aparent divergente se articulează scenariul împărtășit al transformării unei situații invizibile, create și ascunse de mecanismele puterii, într-o problemă articulată în termeni politici.

Volumul reconstituie traseele autorilor parcurse către momentul întâlnirii lor, care la rândul ei produce noi subiecți, solidarități și dileme. Din această întâlnire se naște nu doar o reflecție asupra experiențelor trăite, ci și o acțiune civică pentru dreptate socială ale cărei practici și semnificații se creează împreună, inclusiv prin depășirea unor momente tensionate. Cartea este argument în favoarea unei politici a cunoașterii care asumă responsabilități sociale și valorizează atât cunoașterea cotidiană articulată prin experiențe trăite, cât și reflecția conceptuală asupra acestora. Pe lângă valoarea sa descriptivă, mozaicul narațiunilor auto-reflexive surprinse sub forma unor interviuri și câteva eseuri devine încă un locus al transformării experiențelor personale în teme publice. Volumul este un instrument al continuării acțiunii de solidarizare pentru tematizarea politică a deprivărilor locative și al unei schimbări sociale efective în favoarea depășirii stării caracterizate de depositate materială și stigmatizare culturală cu care se confruntă locuitorii zonei Pata Rât (dar și alte persoane, familii și comunități aflate în situații similare).

Enikő Vincze și Adi Dohotaru

NOTE

¹ Prin acest mesaj cartea de față se leagă de un alt produs al investigațiilor grupului de sociologi, antropologi și arhitecți implicați în cercetarea „Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale. Formarea socială și culturală a „ghetourilor țigănești” în România în context european” în ultimii cinci ani, un volum colectiv aflat în lucru sub titlul *Racialized labor and spaces of marginality in capitalist Romania*. Cercetarea de teren aferent acestui proiect s-a derulat de la sfârșitul anului 2011 până în 2014, fiind sprijinită printr-un grant CNCS - UEFISCDI, PN-II-ID-PCE-2011-3-0354 (www.sparex-ro.eu). Un prim set de articole rezultate din SPAREX au fost publicate în *Studia UBB Sociologia* 58(2), din decembrie 2013.

² Kirsch, Stuart, „Experiments in Engaged Anthropology”, *Collaborative anthropologies*, 2010, Vol. 3: 69-80.

³ Burawoy, Michael. „For Public Sociology. 2014 Presidential Address”, *American Sociological Review*, 2005, Vol. 70 (February: 4-28).

⁴ Cunningham, Joseph, „Methodological implications of Marxian praxis in action research”, *Action Research*, 2016. Doi: 10.1177/1476750316645846.

⁵ Printre ele sunt acțiunile civice ale Fundației Desire și Asociației Amare Prhala din 2010 împotriva ghetizării romilor; precum și cercetarea derulată între 2008-2010 în cadrul proiectului „Egalitate prin diferență. Accesul femeilor rome pe piața muncii” (FEMROM). Rezultatele au fost publicate în volumul „Accesul femeilor și bărbaților de etnie romă la muncă decentă. Viață cotidiană, politici și proiecte”, Cluj: Desire, 2011, accesibil aici - <http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/volum-cercetare-femrom.pdf>

⁶ Acțiunile colaborative între activiști și cercetători din Cluj, precum și locatari ai unor zone defavorizate s-au continuat în cadrul programului LERI (Local Engagement for Roma Inclusion) în anul 2015, un program al European Union Agency for Fundamental Rights care în Cluj-Napoca a fost conceput de coordonatorii Simona Ciotlăuș și Enikő Vincze în așa fel încât să genereze cunoaștere prin acțiunea de elaborare și depunere a 135 de cereri de locuințe sociale din partea locatarilor din Pata Rât, precum și de pe str. Stephenson nr. 15. În anul 2016, colaboratori ai programului Fundației Desire, Housing justice for Roma through the legal enforcement of housing rights (Cantonului street, Cluj, Romania) sprijinit de Human Rights Initiative - Open Society Foundations, pe lângă activitățile acestuia, au realizat câteva noi interviuri cu locatari de pe strada Cantonului și din colonia Dallas focalizate pe relația dintre precaritatea și informalitatea locuirii și a muncii.



Flashmob „Locuințe, nu umilințe”, aprilie 2014

ISTORIA FORMĂRII PATA RÂT CA ZONĂ DE LOCUIRE MARGINALIZATĂ ȘI PRECARĂ

Compilația realizată de Enikő Vincze reconstituie această istorie pe baza unor documente administrative, colectate de-a lungul anilor prin demersurile de mai jos:

→ Documentarea pregătirii acțiunilor administrației publice locale pentru identificarea unui teren și construire de locuințe sociale în Pata Rât, documentare realizată de Fundația Desire și Organizația Amare Prhala în anul 2010.

→ *Referat de constatare cu privire la situația locuirii comunităților de romi din zona Pata Rât, Municipiul Cluj-Napoca*, adresat către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca, Prefectura Județului Cluj, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Președinția României, 20.09.2010.

→ Cercetarea din cadrul proiectului FEMROM derulat între 2008-2011 pe str. Cantonului despre accesul la muncă decentă (*Accesul femeilor și bărbaților de etnie romă la muncă decentă*, Cluj: Desire, 2011, editor E. Vincze).

→ Documentarea statutului locuirii pe str. Cantonului f.n cu ocazia acționării în judecată a locatarilor în 2011 de către Regionala CFR Cluj, documentare realizată de Fundația Desire și Organizația Amare Prhala (informații despre aceste aspecte se regăsesc în sentințele definitive și irevocabile emise de Judecătoria Cluj: *Ordonanța președințială din 19.09.2011 cu nr. 14011/2011*, respectiv *Sentința civilă din 18.04.2012 cu nr. 8608/2012*).

→ Participarea membrilor GLOC Enikő Vincze și Cristina Raț în ianuarie și februarie 2011 la înregistrarea mărturiilor persoanelor evacuate de pe strada Coastei și mutate forțat în casele modulare din Pata Rât construite de administrația publică locală.

→ Documentarea proceselor decizionale care au stat la baza evacuării forțate și relocării în Pata Rât a locatarilor de pe strada Coastei în 17.12.2010 și întocmirea unei sesizări către CNCD, acțiune coordonată de Fundația Desire și Asociația Amare Prhala, cu contribuția altor membri ai Grupului de Lucru al Organizațiilor Civice.

→ Documentarea acțiunii în instanță a persoanelor evacuate de pe strada

Coastei împotriva Primăriei și Primarului Municipiului Cluj-Napoca, 2011 și 2012.

→ Documentarea politicilor publice locale privind locuirea persoanelor marginalizate și condițiile locative în zona Pata Rât, precum și a unor istorii personale ale locatarilor prin cercetarea *Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale* începută în 2011, coordonată de Enikő Vincze.

→ Articole de Enikő Vincze - *Rampa de gunoi: spațiul marginalității urbane rasializate în România de azi*, în *Antologia Critic Atac 2012*, Editura Tact, pp. 53-68; *Urban landfill, economic restructuring and environmental racism*, în *Philobiblon – Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*. 2013. 18(2): 389-406.

→ Documentarea *Situației școlarizării copiilor cu domiciliul în zona Pata Rât* prin cercetarea ROMEDIN realizată de E. Vincze și Simona Ciotlăuș în toamna anului 2014.

→ În forma unor documente zonale, informațiile preluate din resursele de mai sus au fost sintetizate de către Grupul de Acțiune Locală pentru Incluziune Locativă în cercetarea acțiune din cadrul programului LERI (*Local Engagement for Roma Inclusion*), un program al *European Union Agency for Fundamental Rights* la finalul anului 2015.

→ Reflecții asupra aspectelor socio-economice și politice ale rampei de deșeuri publicate în articolele: *Politica invizibilizării rampei de gunoi – scrisoare deschisă către autoritățile publice clujene în urma închiderii rampei de gunoi din zona Pata Rât*, co-autori E. Vincze, Simona Ciotlăuș, George Zamfir și Robert Matei, în *Critic Atac*, 5 iulie 2015, și *Politica spațială, a ilegalității și a profitului* de E. Vincze, în *Critic Atac*, 27 ianuarie 2016.

CANTONULUI

ACTE ADMINISTRATIVE EMISE DE CĂTRE PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CLUJ-NAPOCA, PRECUM ȘI ALTE DOCUMENTE SUBSECVENTE CARE ATESTĂ LOCUIREA PE STRADA CANTONULUI F.N.

— Conform unor informații din Sentințele civile din 2011 și 2012,¹ terenul de pe str. Cantonului f.n. a început să fie „ocupat” din octombrie 2002. Atunci, „Primăria a adunat 26 de familii de romi din Cluj și le-a oferit niște locuințe improvizate pe un teren aflat în proprietatea Poștei”. „După scurt timp, în urma presiunilor din partea Poștei, Primăria a intervenit evacuând locația și mutând persoanele pe actualul amplasament de pe str. Cantonului f.n.”

— În 20.11.2003, Primarul Municipiului Cluj-Napoca a emis la solicitarea

Consiliului Local autorizația de construire nr. 2046/2003 prin care autoriza executarea unor lucrări de construire pentru amplasarea pe str. Cantonului a unor căsuțe cu caracter social;

— Consiliul Local a încheiat cu o parte din oamenii de pe str. Cantonului f.n. contracte de locațiune provizorie pe cele 10 căsuțe construite în noiembrie 2003, care se defineau drept model pentru așa-numitele case de termopan amplasate aici ulterior cu acordul Primăriei;

— În 29.04.2004, respectiv în 07.04.2005, Primăria Municipiului Cluj-Napoca și Organizația Ecce Homo (care a început derularea unui proiect de asistență socială pe str. Cantonului din 2002) au încheiat două Protocoale de colaborare privind 30, respectiv 20 de locuințe sociale cu caracter temporar, care apoi au făcut obiectul unor contracte de comodat în perioada 2003-2010, ele fiind prelungite și în anul 2016, răstimp în care s-au încheiat și câteva contracte de furnizare a energiei electrice cu Electrica Transilvania Nord; cele două Protocoale prevăd, printre altele, următoarele:

„Primăria se obligă să asigure terenul pentru construirea celor 30 (respectiv 20) de locuințe, să se ocupe de documentația și de avizele necesare construirii, a certificatului de urbanism și autorizația de construcție sau alte avize necesare.



Primăria se va îngriji de asigurarea grupurilor sociale și a altor facilități minimale de care este nevoie”.

În Protocolul din 2005 semnatarii menționează: „Pe actuala locație a coloniei, teren ce aparține Primăriei, locuiesc 40 de familii în condiții improprii, în barăci improvizate. Pe această locație se vor construi 20 de locuințe, care vor fi date în folosință la 20 de familii din cele menționate”.

— Prin Hotărârea nr. 51 din 22 februarie 2005 a Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, se prevede preluarea în patrimoniul Consiliului Local al municipiului Cluj-Napoca a trei case sociale amplasate pe str. Cantonului f.n, donație din partea Fundației Ajutorul Familiei din Cluj-Napoca; Hotărârea mai prevede: „Acestea vor fi incluse în circuitul locativ, urmând a face obiectul unor contracte de comodat; ducerea la îndeplinire a prevederilor hotărârii se încredințează Direcției fondului imobiliar de stat, Direcția economică și Serviciul juridic-contencios”.

— Prin decizia nr. 39180/482/01.06.2005 emisă de Primărie, Direcția Control-Serviciul Control Comercial și Protecția Mediului, semnată de Primar Emil Boc, Director Minodora Fritea și Șef serviciu Mircea Abrudan, se aprobă ridicarea unor locuințe temporare în urma soluționării unei petiții și se comunică următoarele:

„Cererea a fost luată în evidență urmând a se soluționa în măsura în care vor fi construite noi căsuțe pe amplasamentul str. Cantonului; pentru rezolvarea în regim de urgență a problemei locative, vă sugerăm ca în funcție de posibilitățile pe care le aveți să vă amenajați în regie proprie o construcție temporară în perimetrul de pe str. Cantonului”.

— Prin decizia nr. 68064/482/02.10.2006 emisă de Primărie, Direcția Poliția Comunitară - Serviciul Protecția Mediului și Igienizare, semnată de Primar Emil Boc, Director Minodora Fritea și Șef serviciu Mircea Abrudan, se comunică unor locatari:

„Urmare notei de audiență înregistrată cu numărul 9557/15.09.2006 vă comunicăm următoarele: Cererea a fost luată în evidență urmând a se soluționa în măsura în care vor fi construite noi căsuțe pe amplasamentul stabilit. Pentru rezolvarea în regim de urgență a problemei locative, vă sugerăm ca în funcție de posibilitățile pe care le aveți să vă amenajați în regie proprie o construcție temporară în perimetrul de pe str. Cantonului”. (la fel ca mai sus)

— Prin decizia nr. 38701/482/03.06.2008 emisă de Primărie, Direcția Poliția Comunitară - Serviciul Protecția Mediului și Igienizare, semnată de Director Minodora Fritea și Șef serviciu Mircea Abrudan, altor locatari se comunică următoarele:

„Referitor la solicitarea Dvs. privind folosirea barăcii de pe strada Cantonului fn, începând cu anul 2004, vă facem cunoscut faptul că actul de predare primire în folosință a barăcii este valabil până la notificarea scrisă din partea Primăriei municipiului, prin care să se prevadă contrariul”. (la fel ca mai sus)

— Pentru construirea de locuințe sociale pentru persoane fără adăpost, Primăria a emis autorizația de construire nr. 1181/22.09.2010, construcții ce urmau să fie

edificate pe terenul aflat în proprietatea Municipiului Cluj-Napoca înscrisă în cartea funciară cu nr. 267583.

Răspunsuri de tipul celor de mai sus din partea administrației locale au fost trimise mai multor persoane care locuiesc în continuare pe strada Cantonului f.n.; de atunci și până acum, nu a existat din partea Primăriei vreo inițiativă de intrare în legalitate a acestor locuințe improvizate, menținându-le astfel locuirea nesigură.

Alți câțiva locatari, evacuați din alte zone au fost notificați de către Primăria Cluj-Napoca cu privire la deținerea pe str. Cantonului a unor containere metalice donate de către CFR, de exemplu: Decizia 1461/482/26.02.2007, prin care semnatarii Primar Emil Boc, Director Minodora Fritea și Șef serviciu Mircea Abrudan făceau următoare constatare:

„Dumneavoastră dețineți în acest moment un container metalic donat de către CFR pe o perioadă nedeterminată cu obligația să îl întrețineți în aceeași stare... Vă solicităm ... să încheiați un contract cu o firmă abilitată, specializată în ridicarea resturilor menajere”.

Luarea în evidență a populației de pe str. Cantonului f.n. de către instituții abilitate cu diverse ocazii, numerotarea căsuțelor de către ele în anul 2011, reflectă că autoritățile locale au cunoscut dintotdeauna realitățile de la fața locului, dar, din păcate, de aproape două decenii nu au pus pe agenda publică soluționarea lor. General vorbind, planurile de dezvoltare ale orașului au exclus de pe lista priorităților investiții care să susțină incluziunea socială și locativă a categoriilor marginalizate.

AGRAVAREA NESIGURANȚEI LOCATIVE ÎNTRE 2009-2012

În Sentința civilă nr. 8608/2012, de pe urma celui de al doilea proces intentat de Sucursala Regionala CF Cluj împotriva a 360 de persoane domiciliat pe str. Cantonului f.n., Judecătoria Cluj printre altele a constatat:

Din documentele depuse de CFR în procesul din 2012, reiese că „din 2003, când un număr mic de pârâți au ocupat terenul, până în anul 2009 CFR a încheiat contracte de închiriere cu agenții economici”; iar între mai 2009 și martie 2011 (când s-a adus la cunoștință „tulburarea posesiei”) nu a întreprins nici o măsură împotriva pârâților.”

Drept urmare, în aprilie 2012 judecătoria a respins ca inadmisibilă cererea formulată de CFR, deoarece compania a formulat tardiv cererea de acțiune posesorie prin care CFR ar fi urmărit recăpătarea posesiei prin evacuarea pârâților. Sentința a devenit irevocabilă în 03.05.2012.

Dar până la acea dată, după 2009 locatarii de pe str. Cantonului f.n. au fost ținta mai multor amenințări de evacuare. Ele au fost inițiate de Sucursala Regionala CF Cluj, fiind susținute însă nu doar de Poliția Transporturi, ci și de Poliția Comunitară din cadrul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca și de Secția VII a Poliției Municipiului

Cluj-Napoca. Mai departe, atunci când reclamanta a extins acțiunea și asupra Primăriei și Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, acestea (în pofida rolului pe care l-au jucat în crearea zonei locative la această adresă, precum am arătat mai sus) au încercat să invoce „excepția lipsei calității lor procesuale pasive”, și mai mult decât atât, de-a lungul acestor ani au participat la lucrările comisiilor care constatau „ocuparea abuzivă a terenului prin construcții provizorii neautorizate”, fără însă să intervină în vreun fel în ameliorarea nesiguranței locative a persoanelor din familiile direcționate sau mutate chiar de către administrația locală în anii anteriori.

Cele câteva momente descrise mai jos surprind faptul că nesiguranța locativă a locatarilor de pe str. Cantonului f.n. a început să se cronicizeze cu începerea din 2009 din cauză că terenul unde ei au fost așezați de autoritățile locale, evacuați fiind din oraș în mai multe valuri, a început să (re)capete valoare imobiliară:

— Conform procesului verbal din 19.02.2009 de pe urma ședinței din Stația CFR Cluj-Napoca Est la care au participat reprezentanți ai CFR, ai Poliției Feroviare, ai Primăriei, ai Gărzii Naționale de Mediu, s-a stabilit: „să se facă curățenie în zona coloniei de romi și să se găsească soluții concrete pentru rezolvarea situației existente”.

— În aprilie 2009 Poliția Comunitară a invitat Regionala CFR pentru discuții privind „mutarea coloniei de romi”, ocazie cu care s-a afirmat: „proiectul privind rezolvarea situației persoanelor defavorizate din punct de vedere social de pe str. Cantonului este în derulare”.

— În 15.05.2009, la ședința comună a CFR s-a constatat că terenul unde se vor muta locatarii de pe Cantonului a fost identificat împreună cu Consiliul Local și s-a propus ca termen de realizare septembrie 2009.

— Prin procesul verbal nr. 118 al ședinței din 15.03.2011 de la Stația CFR Cluj-Napoca Est cu participarea CFR, Garda de Mediu, Primărie, Poliția Feroviară, s-a constatat că „terenul între km 493+700 și 494+150, aflat în administrarea CFR este ocupat abuziv prin construcții provizorii neautorizate”.

— Prin adresa 1254/31.03.2011 a Inspectoratului General al Poliției și al Poliției Transporturilor s-a comunicat că „în urma acțiunii comune a Poliției Comunitare, a Poliției Secției VII și a Poliției Feroviare au fost identificate persoanele pârâte prin CFR”.

— În 20.04.2011 Primăria a comunicat că „a întreprins demersuri pentru construirea de locuințe sociale pentru persoanele defavorizate în zona Pata Rât”.

— Prin adresa 1462/ 28.04.2011, Primăria a comunicat: „Primăria a întreprins demersuri pentru construirea de locuințe sociale pentru persoane defavorizate în zona Pata Rât, urmând ca pe viitor să se analizeze situația cetățenilor de etnie romă și necesitatea constituirii altor zone pentru relocarea acestora în funcție de oportunitatea acestor demersuri”.

— Prin Dosarul nr. 13912/211/2011, Sucursala Regională CF Cluj a intentat primul proces împotriva locatarilor de pe str. Cantonului f.n, cerând emiterea unei ordonanțe președințiale, prin care „să se dispună obligarea pârâților, fără somație sau trecerea vreunui termen, să respecte posesia societății CFR asupra terenului în suprafață de 1842,50 mp, respectiv în limita a 100 m de la axa căii ferate, și să ridice toate construcțiile improvizate din această zonă”.

Prin Sentința din 19.09.2011 (declarată irevocabilă în 27.09.2011), instanța a hotărât că cererea CFR este inadmisibilă și a fost respinsă ca atare.

De asemenea, hotărârea a respins și excepția lipsei calității procesuale pasive a pârâților Consiliul Local și Municipiul Cluj-Napoca. Instanța a constatat: Consiliul Local și Municipiul Cluj-Napoca au intervenit activ în ocuparea terenului prin eliberarea unor autorizații de construire și amplasarea unor locuințe sociale pe str. Cantonului f.n.

Cererea CFR a fost declarată inadmisibilă și respinsă, deoarece NICIUNA DIN CONDIȚIILE DE ADMISIBILITATE ALE UNEI CERERI PRIVIND MĂSURA ORDONANȚEI PREȘEDINȚIALE NU AU FOST ÎNTRUNITE ÎN ACEST CAZ, CĂCI:

— CFR nu a probat urgența măsurii solicitate, deci MĂSURA CERUTĂ NU ARE UN CARACTER URGENT: terenul fiind ocupat din 2003, când Consiliul Local, împreună cu Asociația Ecce Homo s-a preocupat să ridice niște locuințe sociale pentru persoanele de etnie romă rămase fără adăpost, cererea de ordonanță președințială a fost depusă doar la peste 7 ani de la data ocupării pretins abuzive a terenului

— ORDONANȚA PREȘEDINȚIALĂ CERUTĂ NU POATE AVEA CA SCOP STABILIREA DEFINITIVĂ A DREPTURILOR PĂRȚILOR; chiar dacă prin această măsură se pot dispune măsuri cu caracter definitiv, cum ar fi măsura evacuării, instanța ar fi obligată să facă un examen riguros al cauzei pentru a stabili care din locuințele amplasate pe stradă au fost edificate în mod legal și dacă există și locuințe ridicate abuziv, în condițiile în care cel puțin pentru o parte a construcțiilor există autorizații de construire emise în mod legal; pentru asta însă ar fi nevoie de o procedură de drept comun, prin care instanța ar tranșa raporturile între părți cu privire la drepturile deduse judecății;

— MĂSURA CERUTĂ, EVACUARE PRIN ORDONANȚĂ PREȘEDINȚIALĂ, NU ESTE VREMELNICĂ, căci obligarea de a ridica construcțiile în care locuiesc pârâții are un caracter definitiv, distructiv și ireversibil.

— Precum am menționat, prin Dosarul nr. 13909/211/2011, Sucursala Regională CF Cluj a intentat cel de al doilea proces împotriva locatarilor de pe str. Cantonului f.n, de data aceasta având obiectul unei acțiuni posesorie prin care „pârâții să fie obligați să ridice toate construcțiile improvizate în limita a 100 m de la axa căii ferate, adică din zona de protecție a căii ferate, de pe o suprafață de 1842,50 mp (între km 493+700, și 494+150). Prin Sentința civilă nr. 8608/2012 din 18.04.2012 s-a respins ca inadmisibilă și această cerere, ea devenind irevocabilă din 03.05.2012.

Instanța a concluzionat:

— cererea formulată de CFR este tardivă, deoarece RECLAMANTA NU A DOVEDIT CĂ MOMENTUL DE LA CARE TERMENUL DE UN AN A ÎNCEPUT SĂ SE CURGĂ ESTE ULTERIOR DATEI DE 18.05.2011, ADICĂ A DATEI LA CARE CFR A FORMULAT ACȚIUNEA ÎMPOTRIVA PĂRÂȚILOR.

— NU REZULTĂ DATA LA CARE PÂRÂȚII AU OCUPAT ABUZIV ACEST TEREN, CI SE SUSȚINE DOAR CĂ „CETĂȚENII DE ETNIE ROMĂ S-AU EXTINS TREPTAT PE TERENUL PE CARE ÎL ARE ÎN POSESIE, TREPTAT AJUNGÂND SĂ OCUPE ȘI TERENUL DE 1842,50 MP A CĂRUI ELIBERARE O SOLICITĂ”

— OCUPĂRILE ULTERIOARE SUNT CONSECINȚA TOLERĂRII OCUPĂRILOR ANTERIOARE

— CFR NU A IDENTIFICAT CARE DINTRE PÂRÂȚI OCUPĂ ZONA CFR ȘI CARE LOCUIESC ÎN AFARA ACESTEI ZONE, CI LE REPROȘEAZĂ CELOR 365 DE PÂRÂȚI OCUPAREA UNEI SUPRAFEȚE DE 1842 MP.

Evenimentele de mai jos arată și ele modul în care Primăria Municipiului Cluj-Napoca a înțeles să abordeze și soluționeze problemele locative ale locatarilor de pe strada Cantonului și nu numai:

— La sfârșitul lunii martie 2010, viceprimarul municipiului Cluj-Napoca, Attila László, a declarat presei că pentru a găsi o soluție pentru cei circa 1.500 de romi care locuiesc pe strada Cantonului și Coastei, precum și în Pata Rât, liderii administrației locale iau în calcul zona din apropierea rampei de gunoi de la Pata Rât (<http://www.citynews.ro/cluj/din-oras-10/primaria-muta-romii-de-la-pata-rat-cu-o-parcela-mai-incolo-77329/>).

— În Referatul Direcției Patrimoniului Municipiului și Evidența Proprietății cu Nr. 64778/451.1 din 25.03.2010 se arată „argumentele” în vederea „reamplasării persoanelor” din aceste zone, cum ar fi nivelul de insalubritate foarte ridicat și multe reclamații ale cetățenilor din zonă.

Pe baza acestui Referat, Hotărârea nr. 127 din 30.03.2010 a Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca a aprobat efectuarea unor demersuri necesare identificării de terenuri în Zona Pata Rât „în scopul mutării persoanelor care locuiesc ilegal pe str. Cantonului și str. Coastei”.

Prin Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca nr. 197 din 11.05.2010 s-au demarat procedurile schimbului de teren între Primărie și S.C. Strict Press S.R.L., pe baza căruia societatea din urmă a obținut 300 mp pe strada Nădășel în schimbul unui teren de 3000 mp în zona Pata Rât.

Într-un final, în 17 decembrie 2010 Primăria Municipiului Cluj-Napoca a evacuat circa 350 de persoane de pe strada Coastei și i-a relocalat în casele modulare construite în zona Pata Rât, persoanele de pe strada Cantonului f.n. au rămas la același domiciliu. Soluția găsită de primărie nu a rezolvat nimic din gravitatea segregării și marginalizării socio-teritoriale a zonei. Din contră, a acutizat acest fenomen și impactul său asupra celor peste 1500 de persoane care azi locuiesc în zona Pata Rât, printre ele mulți evacuați, persoane fără adăpost, oameni împinși la periferie.

EVENIMENTE CURENTE CARE AFECTEAZĂ SIGURANȚA LOCATIVĂ PE STR. CANTONULUI F.N.

La finalul anului 2013, directorul Aeroportului Internațional din Cluj-Napoca făcea următoarea declarație cu privire la proiectul de dezvoltare a infrastructurii de transport intermodal pentru pasageri și marfă.²

„Analizăm două soluții posibile. Am avut un sprijin important de la Ministerul Transporturilor, de la întreaga comunitate clujeană, colaborăm strâns cu CFR-ul, cu Compania Drumurilor Naționale, cu Regia de Drumuri Județene, pentru realizarea acestui obiectiv. Proiectul va crea conexiuni facile între transportul aerian, transportul CFR și transportul rutier, în ceea ce privește pasagerii și marfa. Avem gara Someșeni foarte aproape. O variantă este un tunel între aeroport și gara Someșeni, sau o pasarelă peste. Este foarte aproape, aproximativ 280 de metri, ceea ce ne avantajează”, a explicat directorul Aeroportului Internațional „Avram Iancu” din Cluj, David Ciceo.

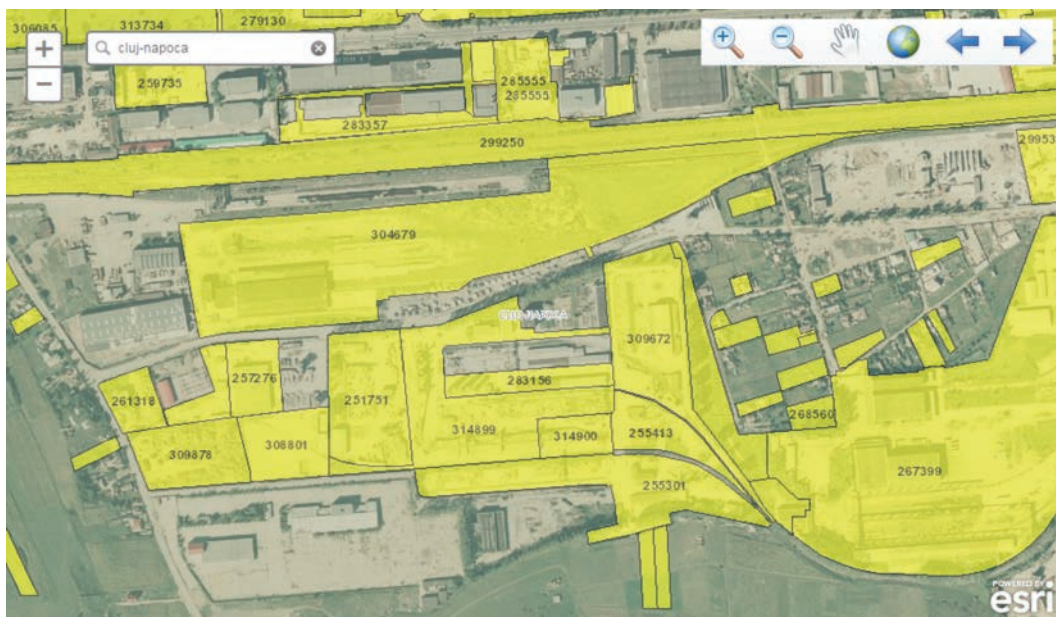
Proiectul este co-finanțat de către Uniunea Europeană, prin programul TEN-T (Rețeaua Transeuropeană de Transport), iar costul său este de aproximativ 2 milioane de euro, dintre care un milion de euro fiind fonduri nerambursabile. Consilierul de Afaceri Europene, Ivona Stan, reprezentant al Ministerului Transporturilor, a precizat că Aeroportul Internațional Avram Iancu din Cluj-Napoca este singurul aeroport din țară care a accesat fondurile nerambursabile TEN-T, iar această proiect duce la includerea Aeroportului Cluj-Napoca în Master Planul General de Transporturi. În acest



Imagine din Studii pentru dezvoltarea infrastructurii intermodal pentru pasageri și marfă la Aeroportul Internațional „Avram Iancu” din Cluj-Napoca, 2013

moment, se realizează studiile de fezabilitate pentru determinarea celei mai bune variante, pasajul tunel sau pasarela de aproximativ 300 de metri peste șosea, o parte din acestea fiind deja finalizate.

— În aprilie 2015, Sucursala Regională a CFR a făcut demersuri de înscriere a terenului în Cartea Funciară, teren pe care se află o parte din construcțiile informale ale locuitorilor de pe strada Cantonului; de atunci, o parte a terenului figurează la Cadastru ca fiind înscrisă pe Căile Ferate Române (304679)³



Captură cu zona străzii Cantonului din Imobile ANCPi pe fundal Ortofotoplan 2010, actualizat în 2015 cu date de cadastrare

— Restul terenului pe care se află construcțiile, de fapt cele mai multe dintre spațiile locative de pe str. Cantonului f.n. nu sunt înregistrate în Cartea Funciară, făcând parte din domeniul public al municipiului.

— În iunie 2015 – Sucursala Regională a CFR a reluat acțiunile de „eliberare a perimetrului” de către locatari; oarecum în continuarea acțiunilor eșuate în instanță în 2011 și 2012, de data aceasta SR CFR încearcă să îi convingă pe aceștia să își dezasambleze sau mute câțiva metri căsuțele.

— În urma vizitei unei comisii formate din reprezentanți ai Sucursalei Regionale CF Cluj și a Secției Regionale de Poliție Cluj pe str. Cantonului f.n. în data de 08.06.2015, s-au constatat aceleași probleme care au fost identificate de către această instituție în 2009 (construcții cu statut incert, deșeuri menajere neridicate), la care s-a mai adăugat problema rezultată din administrarea neglijentă din partea autorităților locale a toaletelor ecologice amplasate în această zonă.

În aceste condiții, la mijlocul anului 2015 echipa programului LERI a depus în atenția Primăriei Municipiului Cluj-Napoca, a Primarului Emil Boc și a Vice-Primarului Anna Horvath, a Direcției de Patrimoniu, a DASM, a Poliției Locale și a Consiliului Local următoarele documente legate de situația locativă a persoanelor de pe str. Cantonului f.n. și de nevoia de locuințe sociale în rândurile lor (<http://www.desire-ro.eu/?cat=53>):

— DESCRIEREA SITUAȚIEI DE NESIGURANȚĂ LOCATIVĂ A PERSOANELOR CARE LOCUIESC PE STR. CANTONULUI F.N., ȘI CÂTEVA PROPUNERI PRELIMINARE PRIVIND SOLUȚIONAREA ACESTEIA (18.06.2015)

— MEMORIU COLECTIV CU PRIVIRE LA DOSARELE DE CERERI DE LOCUINȚĂ SOCIALĂ DEPUSE DE LOCATARI DE PE STR. CANTONULUI F.N. CLUJ-NAPOCA (04.08.2015)

NOTE

¹ Ordonanța președințială din 19.09.2011 cu nr. 14011/2011, respectiv Sentința civilă din 18.04.2012 cu nr. 8608/2012 emise de Judecătoria Cluj în urma procesului pierdut prin decizii definitive și irevocabile de către Compania Națională de Căi Ferate SA București - Sucursala Regională CF Cluj în calitate de reclamant față de 360 de persoane de pe str. Cantonului f.n. implicate în proces de către CFR în calitate de pârât.

² Declarații citate de Știri de Cluj în 3 decembrie 2013, accesibile aici - <http://www.stiridecluj.ro/social/pasaj-subteran-sau-pasarela-de-la-aeroportul-cluj-pana-la-gara-someseni-video>

³ Accesibil aici <http://geoportal.ancpi.ro/geoportal/imobile/Harta.html>

CASELE MODULARE

FORMAREA ZONEI CASELOR MODULARE DE PE FOSTA STRADĂ PATA RÂT (ACTUALA STRADA PLATANILOR) PRIN HOTĂRÂRILE CONSILIULUI LOCAL ȘI PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI CLUJ-NAPOCA

În vara anului 2009 Primăria Municipiului Cluj-Napoca a demarat deja planul de „construcție de locuințe sociale pentru persoane fără adăpost” în Pata Rât.

- ◆ Prin Referatul nr. 134829/30.06.2009 al Direcției tehnice s-a propus aprobarea caracteristicilor principale și a indicatorilor tehnico-economici pentru obiectivul de investiții „Construire de locuințe sociale pentru persoane fără adăpost”.

- ◆ Referatul de mai sus a fost aprobat de către Consiliul Local prin HCL 368/2009. Studiul de fezabilitate elaborat cu acest scop de către SC BOGART SRL a fost aprobat cu un an mai târziu de Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca prin HCL 368/09.07.2010.

În primăvara anului 2010 au fost demarate pregătirile concrete cu privire la zona caselor modulare din Pata Rât declarată ca zonă de locuit:

- ◆ La sfârșitul lunii martie 2010, Primăria Municipiului Cluj-Napoca a făcut primele declarații mediatice privind nevoia de „a găsi o soluție pentru cei circa 1500 de romi care locuiesc pe strada Cantonului și Coastei, precum și în Pata Rât”, luând în calcul zona din apropierea rampei de gunoi de la Pata Rât (<http://www.citynews.ro/cluj/din-oras-10/primaria-mutaromii-de-la-pata-rat-cu-o-parcela-mai-incolo-77329/>).
- ◆ Referatul Direcției Patrimoniului Municipiului și Evidența Proprietății cu Nr. 64778/451.1 din 25.03.2010 a definit „argumentele” în vederea „reamplasării persoanelor” din aceste zone, cum ar fi „nivelul de insalubritate foarte ridicat și multe reclamații ale cetățenilor”.



Foto: Cristina Raț, ianuarie 2011

- ◆ Hotărârea nr. 127 din 30.03.2010 a Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca a aprobat efectuarea unor demersuri necesare identificării de terenuri în Zona Pata Rât „în scopul mutării persoanelor care locuiesc ilegal pe str. Cantonului și str. Coastei”.

În continuarea demersurilor de mai sus Primăria Municipiului Cluj-Napoca a inițiat un schimb de teren cu compania de salubritate Branter Veres prin care a obținut un teren de cc 3000 mp în zona Pata Rât (la 800 de metri de vechea rampă de gunoi, pe atunci funcțională, și la 200 de metri de la groapa de deșeuri chimicale).

- ◆ Terenul de cca 3000 mp a făcut obiectul schimbului de teren prin HCL nr. 197/11.05.2010 al Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, astfel încât terenul din Pata Rât a trecut în proprietatea municipiului Cluj-Napoca, iar compania Brentner Veres a primit în schimb un teren pe strada Nădășel.

În 27.05.2010, Primăria Municipiului Cluj-Napoca a elaborat Documentul de atribuire pentru construcția de locuințe sociale în Pata Rât pe terenul obținut prin demersurile de mai sus, stabilind drept dată de depunere a ofertelor ziua de 31.05.2010.

- ◆ Cererea de oferte pentru atribuirea contractului de proiectare și execuție lucrări Construirea de locuințe sociale pentru persoanele fără adăpost din municipiul Cluj-Napoca.

Termenul de valabilitate a ofertelor a fost stabilit pentru 31.08.2010. În acest document s-a prevăzut proiectarea și construirea a 10 module, amplasate pe 2 șiruri, fiecare modul compartimentat cu spații de locuit pentru 4 familii. Conform precizărilor tehnice, fiecare spațiu de locuit trebuia să includă un dormitor și un living, iar fiecare modul să aibă un grup social comun pentru 4 familii.

În acest document obiectul caietului de sarcini s-a definit astfel: „În vederea asigurării unor condiții optime de locuit a persoanelor fără adăpost, se propune construcția de locuințe sociale, care pot fi disponibile ca spațiu de locuit adecvat”. Totuși, în același document, în Fișa de date a achiziției, Primăria Municipiului Cluj-Napoca a clasificat lucrările de construcții ca fiind „lucrări de construcții de adăposturi sociale” clasificate prin Cod CPV 45211200-1. Pentru serviciile de proiectare au fost dispuse 25 de zile, iar pentru lucrările de construcții 90 de zile, deci în total mai puțin de 4 luni, construcțiile urmând să fie finalizate, conform acestui plan spre sfârșitul lunii septembrie 2010. Dar, precum se va vedea mai jos, autorizația de construcție pentru aceste locuințe s-a eliberat de Primăria Municipiului Cluj-Napoca abia în septembrie 2010.

Printr-un PUZ aprobat de Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca, Primăria a inclus terenul preconizat pentru construirea locuințelor mai sus menționate în teren intravilan și a obținut autorizație de construcție în această locație pentru așa-zise „locuințe sociale/de necesitate pentru persoane fără adăpost”.

- ◆ Decizia Nr. 106271/43/ 20.05.2010 a Comisiei tehnice de amenajarea teritoriului și urbanism, pe baza analizării documentației tehnice prezentate de Primăria Municipiului Cluj-Napoca, a avizat oportunitatea întocmirii documentației PUZ Pata Rât. Scopul acestui demers a fost introducerea în intravilan și stabilirea de reglementări urbanistice care să permită construirea și amenajarea zonei pentru locuințe.



Zona caselor modulare pe Harta reglementărilor zonale - zona Pata Rât din PUG, 2014

După Legenda PUG - Zonificarea teritoriului intravilan și reglementări urbanizare. Zona în forma unui dreptunghi de culoare galbenă (zona caselor modulare) - definită în PUG ca zonă locuință. Zona hașurată cu alb-marou (actualmente colonia Dallas) - definită în PUG ca zonă de activități economice, industrie, depozitare, logistică. Zona hașurată cu alb-verde (actualmente rampa de deșeuri) - definită în PUG ca zonă de împădurire cu rol de reconstrucție ecologică.

- ◆ Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca prin HCL 15/15.10.2007 a aprobat PUZ Pata Rât.

Cu câțiva ani mai târziu, PUG-ul orașului, aprobat de edilii săi în 2014 a marcat această zonă drept „intravilană-de locuit”. Zonele din imediata vecinătate a caselor modulare au rămas zone industriale, precum arată harta de mai sus.

În perioada imediat următoare, Conform pregătirilor prezentate mai sus, Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca, prin structurile lor specifice, au eliberat următoarele acte prin care autorizau casele modulare din Pata Rât fără nicio referire la faptul că această zonă se află la sub 1000 de metri de rampa de gunoi neconformă și la 200 de metri de groapa de deșeuri chimicale a fabricii de medicamente Terapia:

- ◆ Certificatul de Urbanism nr. 1642/2010 pentru construirea de locuințe sociale pentru persoanele fără adăpost, beneficiar Municipiul Cluj-Napoca.

[Menționăm că în aceeași perioadă, administrația publică elibera și Certificatul de Urbanism nr. 2180/2010 pentru amenajarea platformei pentru stocarea temporară a deșeurilor menajere, beneficiar SC Salprest Rampa SRL.]

- ◆ Direcția de Urbanism, prin Decizia 148143/07.07.2010 a depus spre aprobarea Consiliului Local Referatul privind autorizarea lucrărilor de construcții.

Acesta, precum și Referatul nr. 105833/433/17.05.2010 al Direcției Urbanism și Dezvoltare Urbană a fost aprobat de Consiliul Local prin HCL 213/2010.

- ◆ Autorizația de construcție nr. 1181 din septembrie 2010 – Locuințe sociale pentru persoane fără adăpost Pata Rât f.n, beneficiari SC Strict Prest SRL și investitor Consiliul Local Cluj-Napoca.

În paralel cu pregătirea caselor modulare, Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca pregăteau pe cale administrativă și evacuarea de pe strada Coastei.

- ◆ Scrisoarea către locatarii de pe str. Coastei emisă de Serviciul Administrare Spații, Terenuri, Nr. 302716/451/14.12.2010 prin care ei sunt chemați să depună la Primărie o cerere tip și actele de identitate ale membrilor familiei până în 16.12.2010 „în vederea atribuirii locuințelor sociale pentru persoanele fără adăpost”, semnată de primarul Sorin Apostu, Directorul Direcției Patrimoniu Dacia Crișan, Șefa serviciul Administrare Spații. Iulia Ardeuș, Directorul Poliției Locale, Minodora Fritea, Șeful Serviciului de Control al Protecției Mediului și Igienizare, Mircea Abrudan.

Referatul nr. 129770/48/15.06.2010 al Direcției Poliția Comunitară, prin care se propun unele măsuri pentru reglementarea desființării pe cale administrativă a construcțiilor amplasate pe domeniul public sau privat al Municipiului Cluj-Napoca, a fost aprobat prin HCL 249/2010.

Proiectul de hotărâre a fost elaborat la inițiativa primarului și se baza pe Legea 50/1991. HCL prevede înregistrarea video a desființării pe cale administrativă a construcțiilor fără autorizație de construcție amplasate pe domeniul public sau privat al Municipiului Cluj-Napoca. El mai prevede că în prealabil locatarii construcțiilor fără autorizație de construcție trebuie să fie somați să ridice aceste construcții, bunurile lor trebuie inventariate, consemnate și depozitate într-un loc special amenajat de către o comisie constituită prin decizia primarului.

- ◆ Dispoziția nr. 6397/16.12.2010 emisă de Primarul Municipiului Cluj-Napoca a dispus desființarea construcțiilor, lucrărilor și amenajărilor cu caracter provizoriu executate pe str. Coastei f.n.

Chiar dacă HCL 249/2010 a fost elaborată conform legii, evacuarea efectivă de pe strada Coastei nu a ținut cont de toate prevederile sale, precum arătăm în rândurile de mai jos.

EVACUAREA FORȚATĂ DE PE STRADA COASTEI

Dispoziția Primarului Municipiului Cluj-Napoca cu nr. 6397/16.12.2010 a dispus desființarea construcțiilor, lucrărilor și amenajărilor cu caracter provizoriu executate pe str. Coastei f.n. Această dispoziție nu a respectat următoarele prevederi legale:¹

- ◆ A fost pusă în executare a doua zi, în 17.12.2010 fără a aștepta ca Prefectul să exercite controlul de legalitate asupra acestuia (conform Art. 115 alin 2 și 7 din Legea 215/2001.

- ◆ A fost pusă în executare într-o perioadă a anului (1 decembrie - 1 martie) când evacuarea de orice fel este interzisă tocmai pentru a nu accentua vulnerabilitatea persoanei afectate.
- ◆ S-a bazat doar pe Referatul 307137/481/16.12.2010 prezentat Primăriei de către Serviciul Control Urbanism și Disciplina în Construcții din cadrul Direcției Poliției Comunitare cu avizul Serviciului Juridic, care nu este un document public, și nu îndeplinește condițiile unei motivații adecvate.
- ◆ Nu a făcut distincție între construcțiile executate fără autorizație de construcție și între locuințele construite de Primărie, închiriate pe baza unor contracte de închiriere. Chiar dacă contractele nu s-au mai prelungit din aprilie 2009, prețul chiriei a fost achitat până în momentul evacuării.
- ◆ Nu a respectat *prevederile Art. 33 din Legea 50/1991 cu privire la desființarea construcțiilor executate fără autorizație de construcție* pe terenuri aparținând domeniului public sau privat al statutului, municipiului, orașului etc.:
 - nu s-a efectuat nicio cercetare anterioară cu privire la legalitatea construcțiilor edificate;
 - nu s-au demarat măsuri reale și efective pe lângă locatari pentru a-i pregăti corespunzător pentru executarea demersului preconizat în această decizie;
 - nu s-a constatat caracterul nelegal al construcțiilor de către Inspectoratul de Stat în Construcții (conform Art. 20 al Legii 50/1991);
 - locatarii din construcțiile edificate fără autorizație de construcție nu au fost notificați și nu li s-a pus în vedere posibila sancționare concomitent cu impunerea obligației de a le demola, nu există niciun proces verbal în acest sens;
 - locatarilor din construcțiile edificate fără autorizație de construcție nu li s-a pus în vedere posibila intrare în legalitate conform Legii 50/1991 cu privire la construcțiile edificate fără autorizație de construcție înainte de august 2001.
- ◆ Bazată pe aprecierea autorităților cu privire la legalitatea sau ilegalitatea construcțiilor de pe strada Coastei f.n, această Dispoziție a fost exercită cu un exces de putere ceea ce înseamnă încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor cu privire la inviolabilitatea domiciliului, conform:

– Art. 27 al Constituției României;

– Art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, la care România este parte

– jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Deoarece pentru locatarii de pe strada Coastei de pe domeniul privat al Municipiului Cluj-Napoca spațiul locativ pe care îl ocupau indiferent dacă pe baza contractului de închiriere sau în mod informal reprezenta domiciliul acestora în sensul de locuință statornică, demolarea acestor construcții prin Dispoziția Primarului a fost o ingerință în dreptul celor afectați la respectarea domiciliului. În acest sens Decizia 6397/16.12.2010 a avut un caracter ilegal.

- Art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului consacră dreptul persoanei la respectarea domiciliului, instituie obligația negativă a administrației publice de a se abține de la orice acțiune care să aducă atingere dreptului consacrat,

precum și obligația pozitivă a acestuia a lua măsurile necesare pentru a asigura respectarea reală a dreptului la inviolabilitatea domiciliului.

Evacuarea din 17.12.2010 a 76 de familii aparținând unor categorii sociale marginalizate, marea lor majoritate de etnie romă, a fost o evacuare forțată din motivele de mai sus. La aceste considerente se mai adaugă și altele, și anume:

- locuințele alocate în casele modulare din Pata Rât nu reprezintă o alternativă locativă adecvată conform prevederilor legislației internaționale cu privire la locuința adecvată;
- locatarii evacuați din casele lor de pe strada Coastei nu au fost consultați în legătură cu demersurile pregătite de către administrația publică locală cu privire la evacuarea lor, demolarea locuințelor și mutarea lor în Pata Rât; chiar dacă, precum am arătat în acest document, Primăria făcea vagi referiri mediatice în legătură cu aceste demersuri, până în ultima clipă nimeni nu a specificat exact cine anume va fi afectat de ele (locatarii de pe strada Cantonului, din colonia Dallas, cei de pe rampă sau cei de pe strada Coastei);
- locuințele sociale din casele modulare nu s-au atribuit prin procedurile legale de atribuire de locuințe sociale: locatarii de pe strada Coastei au fost chemați să depună o cerere pentru locuință socială în 15.12.2010 completând un formular, fiind intimidați prin amenințarea cu privire la inevitabila demolare a locuințelor lor de pe strada Coastei și în mai puțin de două zile cererea lor a fost aprobată;
- condițiile de locuire din casele modulare din Pata Rât nu sunt condiții de trai decente și ele nu protejează sănătatea persoanelor evacuate de pe strada Coastei precum afirmă Decizia 6397/16.12.2010 a Primarului Municipiului Cluj-Napoca, din contră ele au afectat în mod dramatic sănătatea acestora, demnitatea lor umană și calitatea vieții lor, îngreunând, inclusiv, accesul la locuri de muncă decente și la educație școlară de calitate;
- casele modulare unde au fost mutate persoanele ale căror locuințe au fost demolate în 17.12.2010 nu erau suficiente pentru mutarea tuturor locatarilor evacuați, astfel încât 36 de familii practic au fost lăsate fără adăpost în timp de iarnă.

Relocarea persoanelor și familiilor de etnie romă în zona rampei de gunoi contravine *Declarației internaționale a drepturilor omului și mediului adoptată la Geneva în 1994* care precizează printre altele că acestea includ și dreptul la condiții de locuit într-un mediu sănătos, nepoluat, și nedegradat de activități care pot afecta sănătatea și bunăstarea oamenilor. Ea contravine și *Ordinului Ministrului Sănătății nr. 536 din 23 iunie 2007*, care la articolul 11 arată că distanța minimă de protecție sanitară, recomandată între zonele protejate și o serie de unități care produc disconfort și riscuri sanitare este de 1000 de metri.

Cu ocazia investigației derulate de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării -a constatat că modulele din zona Pata Rât se află lângă groapa de gunoi și în apropierea zonei de deversare a reziduurilor produse de o fabrică de medicamente și prezintă o serie de defecțiuni ale pereților, acoperișurilor; există igrasie pe pereți, iar în băi sunt scurgeri de la țevile de apă, toaletele sunt puține raportat la numărul de persoane care le utilizează, insalubre și necompartimentate. Afirmațiile



Evacuare de pe strada Coastei, decembrie 2010

etnicilor romi cu privire la izolarea la care au fost supuși se confirmă, zona în cauză fiind la mare distanță de mijloacele de transport în comun, magazine, școli, spitale etc. Colegiul director a hotărât că *evacuarea comunității de etnie romă precum și relocarea și izolarea acestora în apropierea gropii de gunoi și a stației de deșeuri chimice ale orașului intră sub incidența art. 2 alin. 1, art. 10 lit. h, art. 13 alin. 1 și art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată*, iar prin **Hotărârea nr. 441 din 15.11.2011** a dispus sancționarea Primăriei Municipiului Cluj-Napoca, pentru faptele prevăzute la art. 10 lit. h din O.G. nr. 137/2000, cu amendă contravențională în cuantum de 2000 lei, pentru faptele prevăzute la art. 13 alin. 1 din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu avertisment, iar pentru faptele prevăzute la art. 15 din O.G. nr. 137/2000, cu amendă contravențională în cuantum de 6000 lei. Colegiul director a recomandat Primăriei Municipiului Cluj-Napoca să ia măsurile necesare în vederea asigurării standardelor minime de viață pentru comunitatea din zonă.

NOTĂ

¹ Conform Sentinței civile nr. 1289/2015 al Tribunalului Cluj, Secția mixtă de contencios administrativ și fiscal, de conflicte de muncă și asigurări sociale

DALLAS ȘI RAMPA DE GUNOI

CONSTITUIREA COLONIEI DALLAS CA PARTE INTEGRANTĂ A ISTORIEI RAMPEI DE GUNOI DIN PATA RÂT

De la sfârșitul anilor 1960, colonia Dallas s-a format în paralel cu dezvoltarea orașului Cluj, respectiv în strânsă relație cu întemeierea, creșterea și toată istoria rampei de gunoi din Pata Rât, istorie în care au jucat un rol important nu doar muncitorii de pe rampă sau firme din industria deșeurilor, ci și autoritățile administrației

publice locale și județene. De la primele trei familii venite din Dezmir, până la cele 62 de familii din Dallas și cele 49 de familii pe rampă anchetate prin cercetarea UNDP&UBB din 2012, și până la numărul celor care azi locuiesc în aceste două locații ale zonei Pata Rât, cu toți au servit cu munca lor de selectare a deșeurilor nu doar populația orașului Cluj-Napoca, ci au contribuit la profitul firmelor din industria deșeurilor (companii de salubritate, firme de depozitare, de colectare, de reciclare) fără ca ele să beneficieze de vreo investiție din partea autorităților publice care să fi îmbunătățit condițiile și siguranța lor locativă.

— Similar cu modul în care pe vremuri peste o sută de mii de persoane veneau din zonele rurale ale României pe valul industrializării socialiste și dobândeau domiciliu în Cluj (din 1974 denumit Cluj-Napoca)¹ ca muncitori urbani, populația stabilită în Pata Rât/Dallas „cu origini rurale” a fost și ea atrasă de resursele orașului în creștere. Conform unor relatări personale, pe vremuri, pe terenul unde acum se întinde colonia Dallas, se aflau mai multe gropi unde fabricile orașului depozitau diverse deșuri specifice industriilor socialiste.

— În 23 decembrie 1971, CAP Someșeni și Întreprinderea Comunală Cluj au



semnat un contract de închiriere pe o perioadă de 5 ani a unui teren în Pata Rât „cu scopul amenajării rampei pentru depozitarea controlată, pe o suprafață totală de 32.107 metri pătrați, din care fânețe degradate 20.237 de metri pătrați”.

— În 1993, Consiliul Local Cluj-Napoca a aprobat trecerea în domeniul privat al Consiliului Local a rampei de reziduuri de la Pata Rât, în suprafață totală de 8,94 de hectare, pe considerentul că „rampa a fost folosită circa 30 de ani de municipiul Cluj și nu au existat revendicări asupra terenului nici din partea fostului CAP, nici din partea urmașilor foștilor proprietari, dar și pentru că rampa nu poate face obiectul legii fondului funciar”.

— În 10 mai 2000, Consiliul Local al municipiului Cluj-Napoca și SC Salprest SA au încheiat un protocol privind administrarea rampei de depozitare a reziduurilor, protocol prin care Consiliul Local, în calitate de proprietar al terenului de la Pata Rât, a fost de acord ca SC Salprest SA să asigure administrarea rampei direct sau în colaborare cu alte societăți comerciale. Protocolul era încheiat inițial pe doi ani și apoi a fost prelungit prin acte adiționale până la 31 decembrie 2002.



Rampa de gunoi veche închisă în iunie 2015, fumegând în aprilie 2016, din Ziua de Cluj 13.04.2016

— În 2001, prin HCL nr. 558, s-a aprobat studiul de fezabilitate pentru obiectul de investiții „amenajare rampă ecologică Pata Rât. Pasivizarea actualei rampe”. Potrivit studiului, în 2001 suprafața bazei rampei era de 14,4 hectare.

— În 15 aprilie 2003, prin HCL nr. 83, s-a alocat suma de 10 miliarde de lei (ROL) de la bugetul local, în vederea închiderii rampei de deșeuri de la Pata Rât, acest lucru însă nu s-a întâmplat.

— În 2 iunie 2005, Primăria Cluj-Napoca a încheiat cu Salprest Rampă un contract cu nr. 40050/443 privind operarea rampei de deșeuri Pata Rât, adică activități de depozitare a deșeurilor nepericuloase și inerte, precum și exploatarea și întreținerea rampei.

— Prin Hotărârea de Guvern 349 din 2005, Rampa de la Pata Rât era catalogată ca fiind „depozit neconform clasa B din zonă urbană” și potrivit calendarului de sistare-încetare a activității pentru depozitele de deșeuri existente trebuia să își sisteze activitatea în anul 2010.

— Printr-un act adițional din 27 februarie 2007 la contractul cu Salprest din 2005 s-a modificat articolul 7.1 al acestuia, și astfel s-a prevăzut că „valabilitatea contractului se prelungește până la finalizarea licitației pentru operator de salubritate menajeră și încheierea contractului cu firma declarată câștigătoare”.

— După HG 349/2005, Acordul de Mediu din 12 august 2010 a stipulat faptul că până la realizarea primei celule a unui depozit conform, stocarea temporară a deșeurilor nevalorificabile se va realiza pe o platformă impermeabilizată amplasată în vecinătatea depozitului neconform Pata Rât.

— În noiembrie 2012, depozitarea gunoaielor pe rampa de la Pata Rât a fost sistată, aceasta fiind considerată neconformă, iar societatea care o administrează, Salprest Rampă, a fost amendată de Garda de Mediu cu 30.000 de lei. Rampa a fost redeschisă după o zi, însă societatea Salprest Rampă a continuat să depoziteze deșeurile în același loc.

— **În 5 ianuarie 2012 Consiliul Județean Cluj a semnat cu firma Confort contractul pentru construcția Centrului Integrat de Management al Deșeurilor în valoare de 107.536.011 lei, care prevedea ca termen inițial de finalizare a lucrărilor martie 2013.**

— Apoi, Societatea Atzwanger a preluat contractul pentru construcția CMID pe 25.02.2013 prin intermediul unui act adițional în urma intrării în insolvență a societății Confort. Cu toate că contractul trebuia finalizat inițial în 14 luni s-a mărit timpul pentru efectuarea lucrărilor la 22 de luni și 15 zile. Acest contract a fost reziliat de către Consiliul Județean Cluj pe 10 noiembrie 2014.

— Conform Autorizației de mediu din 12 iunie 2013, Salprest Rampă trebuia să elimine deșeurile menajere reziduale la depozite de deșeuri autorizate și nicidecum pe fostul amplasament aferent depozitului neconform de la Pata Rât – depozitarea fiind sistată în anul 2010.

— În septembrie 2014, Consilierii locali au aprobat protocolul de colaborare cu Consiliul Județean și Salprest Rampă S.A (singurul operator autorizat din zonă) conform căruia depozitarea gunoaielor se va face pe terenul deținut de Salprest, adică pe o rampă temporară privată care funcționează tot în zona Pata Rât până la deschiderea primei celule a viitorului centru pentru deșeuri. Acest teren s-a identificat din februarie 2014. Pe atunci secretarul municipiului explica că în primă fază gunoaiile vor fi depuse pe rampa temporară care este în funcție în prezent, după care, când aceasta va fi plină, se va trece la o altă rampă provizorie deținută tot de Salprest S.A. pentru care societatea a început deja demersurile de autorizare. Dacă și această nouă rampă se va umple și între timp nu va fi gata depozitul de deșeuri, va fi necesară identificarea unui nou teren limitrof pentru altă rampă temporară. Această groapă a ajuns la capacitatea maximă de stocare mult mai repede decât termenul prevăzut, adică 15 iulie. În mai 2015 Salprest Rampă S.A anunța autoritățile că gunoaiile nu se mai pot depozita aici deoarece capacitatea rampei este depășită.

— În acest moment, Comisarul general al Comisariatului Gărzii Naționale de Mediu, Florin Diaconu, a declarat: „Soluția este depozitarea, în continuare, a deșeurilor pe depozitul temporar situat lângă actuala rampă de gunoi de la Pata Rât, care



Colonie Rampă, 2012, Foto: Cătălin Berescu

este gol și autorizat din 2012 și pe care se poate depune timp de șase luni. După această perioadă, se va desființa depozitul temporar și se vor putea depozita deșeurile pe viitoarea rampă care face parte dintr-un proiect al CJ Cluj. De asemenea, vom modifica proiectul derulat de CJ Cluj pentru depozitarea deșeurilor, astfel încât să fie finalizată cât mai repede prima celulă de depozitare, care în șase luni să fie operabilă”. Potrivit acestuia, gunoaiele au fost depozitate ilegal în ultimii ani pe vechea rampă de la Pata Rât, și nu pe rampa temporară de lângă, care este goală. La rândul său, Președintele Agenției Naționale de Protecție a Mediului, Toma Petcu, a afirmat că tocmai paradoxul a făcut că nerespectarea legii de către Salprest Rampă și depozitarea într-un spațiu neautorizat a dat posibilitatea ca depozitul temporar, care are o capacitate de 42.000 de metri cubi, să poată fi folosit acum până la 15 iulie.²

— O altă soluție, găsită de Primăria Cluj-Napoca a fost platforma de stocare temporară, care se întinde pe o suprafață de 4.000 mp, a fost deschisă în octombrie 2015. Noua rampă de stocare temporară a deșeurilor a fost construită de Regia Autonomă a Domeniului Public (RADP), care a solicitat Consiliului Local o subvenție de 4.625.000 lei pentru realizarea acestei rampe temporare de depozitare a deșeurilor. Lucrările au durat 4 luni. Precum s-a observat la acea oră, rampa de la Pata Rât urma să aibă are o capacitate de 96.000 de tone, iar deșeurile clujenilor cântăresc aproximativ 12.000 de tone lunar.³

— Între timp, autoritățile au refuzat permanent să recunoască că în zonă, respectiv în Dallas, dar și pe rampa de gunoi, locuiesc nu doar, și nu în primul rând, nou-veniții din alte județe, ci generațiile născute chiar la fața locului din familiile predecesorilor așezați aici de la sfârșitul anilor 1960. Nu s-a recunoscut valoarea socială a muncii lor pe rampă, total invizibilă, nici nevoia îmbunătățirii condițiilor de locuire și de infrastructură. Administrația publică locală intervenea aici din când în când prin serviciul de protecția copilului pentru a atenționa familiile în legătură cu violarea drepturilor copiilor.

— Preconizată, în octombrie 2015, a fi o rampă temporară de stocare a deșeurilor pentru o perioadă de 6-7 luni, aceasta pare a se permanentiza, conform estimărilor, chiar până în anul 2020. În mai 2016 RADP anunța că va mai construi o a patra platformă pe lângă cele trei existente deja, extinderea platformei fiind planificată pe str. Platanilor f.n, tarla nr. 103, parcela 523/1/5 pe o suprafață de 6000 mp.⁴ În ceea ce privește „factorul de mediu așezări umane” Raportul studiului de mediu apreciază că acesta „va fi influențat pozitiv de funcționarea obiectivului”, referindu-se sub acest capitol la „creșterea ofertei de locuri de muncă (cel puțin 20), și la serviciile aduse municipalității în ansamblu, contribuind la asigurarea unei logistici adecvate gestiunii selective a deșeurilor”. Raportul recunoaște, însă, că „emisiile gazoase generate în urma arderilor instantanee sau a fermentațiilor reprezintă surse importante de poluare atmosferică, din cauza concentrațiilor de CH₄, CO, CO₂, H₂S, gaze toxice care afectează într-o anumită măsură atât sănătatea populației umane cât și starea mediului.”



Localizarea amplasamentului (cu negru) față de depozitul de deșeuri de la Pata Rât, preluat din Raport, 2016

SITUAȚIA LOCATIVĂ DIN COLONIA DALLAS

Precum povestesc oamenii, lumea din Dallas multă vreme își făcea barăci din materiale foarte slabe, dar cu timpul generațiile noi au început să construiască din materiale mai solide. Însă întotdeauna au construit cu frică, cu risc, se temeau ca nu cumva să fie fugăriți de aici de către primărie. Se mai spune, însă, că în Dallas niciodată nu au fost razii ale poliției precum au fost pe rampă. Căci pe rampă poliția a avut mai multe rânduri de acțiuni prin care a dat foc la colibeile oamenilor sau le-a demolat. Poliția s-a mobilizat, aparent, la plângerile orășenilor care aveau terenuri chiar lângă rampă chiar dacă nu foloseau la nimic acele pământuri: „Și în Dallas au fost câteva razii, când poliția căuta infractori sau când au vrut să ne ia în evidență, dar niciodată nu au fost de genul celor de pe rampă, să alunge locatarii sau să le demoleze casele” (fragment din interviu realizat cu un locuitor din Dallas). Cu toate fluctuațiile numărului de persoane care au afectat mai ales populația cu domiciliul pe rampă, în 2012 în Dallas locuiau circa 320 de persoane, iar pe rampa de gunoi 248.

Majoritatea ajutoarelor pe care oamenii din Dallas le-au primit de la organizații neguvernamentale au constat în ajutoare umanitare. Însă erau câteva organizații care au contribuit la îmbunătățirea infrastructurii locative. În 2005, Asociația Voluntară Castel Banffy a demarat o acțiune de igienizare a locului, care a inclus curățarea acestuia de reziduurile menajere, mascarea terenului cu pietriș margaritar, introducerea apei potabile în toată comunitatea prin intermediul a cinci puțuri de alimentare cu apă potabilă, construirea a cinci cabine de WC, turnarea a cinci plăci de beton pentru spălarea diferitelor lucruri, dar și întrajutorarea oamenilor, printre altele cu materiale de construcție. La rândul lor, Fundația Ajutorul Familiei și Fundația Pro Roma, cu ajutorul voluntarilor veniți din străinătate, cât și a beneficiarilor, au construit aici în timp peste 50 de locuințe. Pe lângă aceste intervenții, comunitatea de romi din Pata Rât a mai beneficiat de sprijinul câtorva proiecte Phare în domeniul educației școlare și sănătății, precum și de proiecte punctuale derulate de organizații locale, cum ar fi Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Asociația Wassdas și Asociația pentru Emanciparea Femeilor Rome. Printre ele unele vizau eliberarea actelor de identitate, dar numai buletine provizorii, fără domiciliu, lucru care se poate repeta la nesfârșit în condițiile în care aceste buletine trebuie reînnoite din an în an și oferă acces limitat la drepturi și servicii. După atâția ani, chiar și proiectul ADI ZMC „Pata Cluj” a repetat aceeași paradigmă de intervenție. Nici sub impactul proiectului nu s-a ajuns la identificarea unor soluții care să întărească siguranța locativă a oamenilor până când ei vor mai fi nevoiți să locuiască de facto în Dallas neavând alternative locative. Nefiind luați în evidență cu domiciliu, ei se confruntă cu dificultăți mari inclusiv la dobândirea unui loc în cimitirele din oraș.

Cea mai îndelungată și consistentă implicare în colonia Dallas a venit din partea Fundației Pro Roma. După inițiative de natură educațională, în 2004 și apoi în 2011 Fundația a cumpărat o bună parte a terenului de sub Dallas, și a construit case noi din lemn. Terenul achiziționat în 2004 era încadrat drept teren agricol extravilan. Partea de parcelă cumpărată în 2014, când Planul Urbanistic General al orașului a intrat în vigoare, devenea teren intravilan industrial. În 2012, (ancheta UNDP&UBB) 20 de persoane au declarat că locuința în care stau a fost construită de Fundație. De atunci însă numărul cabanelor noi a crescut rapid, azi ajungând la aproape 60.



Captură zona Dallas din Imobile ANCPI pe fundal Ortofotoplan 2010, actualizat cu date de cadastrare (282419, 262854)



Rampa (nouă) de stocare temporară a deșeurilor în flăcări, din Telegraf online, 08.05.2016

Fundația ar mai fi dispusă să cumpere teren și să mai construiască, așteptând însă sprijin din partea autorităților în ceea ce privește statutul juridic și urbanistic al acestor terenuri și locuințe. În toamna lui 2015, în contextul în care mai mulți locatari au cerut să li se faciliteze conectarea la curent electric, primăria a sugerat reprezentantului Fundației să recurgă la procedura plângerii prealabile pentru a schimba destinația terenului de sub Dallas din zonă industrială în zonă de locuit. Oamenilor din Dallas li se par îndreptățite aceste cereri de locuire din moment ce în imediata lor vecinătate, la circa 50 de metri de ei, sus pe deal, în 2010 Primăria a făcut schimb de teren cu compania de salubritate Brantner Veres și a obținut titlu de proprietate asupra pământului unde a construit 10 case modulare. Totodată, primăria a inclus terenul respectiv în intravilan și printr-un PUZ l-a transformat în zonă de locuit, iar în 2015 le-a prelungit chiriașilor de acolo contractele de închiriere până în 2019.

Oamenii din Dallas rețin că firmele de colectare au apărut prin zonă acum 12-13 ani. Unii consideră că înainte de asta lucrurile mergeau mai bine pentru muncitorii de pe rampă pentru că ei înșiși își duceau deșeurile selectate în afara zonei Pata Rât să le vândă, în Someșeni, în jurul actualului magazin Ambient pe când acesta nu era construit și până când li se mai permitea să circule cu caii și căruțele. Locatarii din Dallas însă observă că cel mai greu le este acum, după închiderea rampei vechi și deschiderea rampei temporare noi. Doar 3-4 familii au plecat după închiderea rampei. Câțiva s-au angajat în oraș. Cei care au rămas și au început să lucreze pe rampa cea nouă și-au dat seama că prețurile pe care administratorii acestei rampe le plătesc pentru deșeuri sunt cam jumătate din prețul pe care îl luau înainte, când nu le interzicea nimeni să iasă de pe rampă cu ce au selectat și colectat într-o zi și să vândă fier, plastic, hârtie și cartoane la firmele de colectare din zonă.

NOTE

¹ Conform Recensământului din 1941 populația Clujului a fost de 114.984 locuitori, în 1966 crescând la 185.663, iar în 1992 la 328.602 de locuitori.

² Sursă Mediafax, 10 februarie 2015, accesibilă aici - <http://www.mediafax.ro/social/cluj-rampa-de-deseuri-de-la-pata-rat-inchisa-din-cauza-depasirii-capacitatii-de-stocare-13813269>

³ Sursă Ziar de Cluj, 17 octombrie 2015, accesibilă aici - <http://ziuadecj.realitatea.net/administratie/platfor-ma-de-depozitare-temporara-a-deseurilor-a-fost-inaugurata-cum-va-functiona--141959.html>

⁴ Sursă Monitorul de Cluj, 3 mai 2016, accesibilă aici - <http://www.monitorulcj.ro/actualitate/52196-ce-imp-act-va-avea-extinderea-rampei-temporare-de-de%C5%9Feuri-de-langa-pata-rat#sthash.UeoeNp6c.dpbs>; din articol se poate ajunge la Raportul de Mediu elaborat de SC Unitatea de Suport pentru Integrare SRL, titularul proiectului fiind Regia Autonomă a Domeniului Public Cluj-Napoca.

ACȚIUNI ANTIGHETOIZARE ÎN CLUJ



Ești în Pata Rât!

Locuiești în Pata Rât într-o casă modulară, într-o cameră de 18 mp împreună cu familia ta care are 4 membri, tot împreună cu voi stau încă o familie care include tot 4 membri. Noi îți punem la dispoziție mobilierul necesar pentru 8 persoane. Aceasta include: 4 dulapuri, 8 scaune, 2 mese, 1 frigider, 1 aragaz, 1 pat dublu, 1 pat single, 1 canapea extensibilă și 1 televizor. Amenajează acest spațiu încât să fie posibil să duci o viață decentă împreună cu ceilalți cu care locuiești.

Găsește tu soluția!

Teodora Dănilă, Vlad Iepure, „Ești în Pata Rât!”, jucărie, (ȘPAC) 2011

Imagine din expoziția „Pata Rât 2012: Romi împinși la margini”, tranzit.ro/ Cluj, 2012

„Cercetarea activistă este un gest politic care rezultă în acțiuni practice ce își propun să schimbe ceva în relațiile de putere în favoarea celor nedreptățiți”

Enikő Vincze

Zona de locuire defavorizată Pata Rât din orașul Cluj este o manifestare spațială a marginalității avansate create de capitalismul contemporan. Ea rezultă și din modul în care statul și piața transpun locuirea din teritoriul drepturilor omului într-un domeniu marketizat și produc categorii sociale „incapabile” să achiziționeze locuință adecvată în oraș la valoarea de schimb generată de piața imobiliar-bancară. Mână-n mână cu aceste procese, dar și cu ideologia capitalistă a meritocrației și competitivității, rasismul împinge persoanele aparent inutile din punctul de vedere al capitalului la periferia societății, dar mai bine zis îi face exploatabili tocmai din statutul de marginalizați și justifică tratamentul lor degradant prin dezumanizarea/rasializarea acestora.

Toate cele patru colonii ale zonei Pata Rât sunt situate în aria rampei municipale de gunoi, fiind marcate de proximitatea, toxicitatea și izolarea acesteia, dar și de asocierea globală a ei (și a locuitorilor săi) cu stigma deșeurilor poluante și inutile. Această ipostază a locuirii sărace a trecut prin schimbări majore (cantitative, în sens de lărgire, și „calitative”, în sens de precarizare) de-a lungul transformărilor economice politice a orașului din perioada socialistă și post-socialistă¹. Din punct de vedere material, în timp ce s-a extins tot mai mult, acest spațiu al locuirii s-a înrăutățit permanent, astfel încât deprivările multiple și insecuritatea oamenilor de acolo se acutizează și se reproduc inter-generațional. Din punct de vedere social, în funcție de

gradul de izolare de restul orașului care caracterizează Pata Râtul, diferitele grupuri se consumă și sub tensiunile economiei informale și subterane bazate pe exploatarea celor mai vulnerabili. Din punct de vedere simbolic, toată zona s-a desprins tot mai puternic de imaginarul orașului asumat cu mândrie de populația lui. Simbolismul deșeurilor aruncate se asociază cu oamenii care locuiesc în apropierea gropii de gunoi, în timp ce mirosul și murdăria aferente mediului toxic se corporalizează, iar stigma mediului devine element al auto- și hetero-identificării locatarilor zonei.

Întâlnirea mea directă cu zona Pata Rât, cu oamenii din spațiul Pata Rât, și prin ei cu o serie de alți actori din afara lui, a început după 2008, atunci când eram implicată în două cercetări paralele, una despre accesul la educație școlară², iar cealaltă despre accesul la muncă decentă a persoanelor de etnie romă³. Ambele investigații demonstau deja că deprivările din aceste domenii ale vieții sunt (re)produse de marginalizarea teritorială, chiar dacă nu spațiul în sine și nicidecum opțiunea pentru a duce traiul în spații precare, ci politica economică a spațiului urban conduce la formarea zonelor de locuire defavorizată care la rândul lor agravează excluziunea socială (printre altele precarizarea în domeniul școlar și cel al muncii). Dar ceea ce nu știam pe atunci era că, începând cu 2010, aceste întâlniri aveau să îmi schimbe radical practicile profesionale și că voi ajunge să transform cercetarea în instrument al activismului social sau că mă voi defini la un moment dat ca cercetător/universitar activist.

În înțelegerea mea, cercetarea activistă practică responsabilizarea socială a cunoașterii prin folosirea ei ca mijloc al articulării publice a unor revendicări față de diversele forme ale puterii în așa fel încât nevoile celor marginalizați să fie adresate de putere prin schimbări instituționale. Cercetarea activistă nu este neutră din punct de vedere politic. În situații cum sunt cele de marginalizare socio-locativă, sau cum este cazul Pata Rât din Cluj, adică în cazurile unor relații de putere care produc nedreptate, nu putem pretinde că suntem analiști detașați, că vorbim neutri despre relația dintre cei care deposedează de drepturi, pe de o parte, și dintre cei deposedați, pe de altă parte, sau despre cei care sunt privilegiați și cei care sunt defavorizați de relația de deposedare. Opțiunea de a aborda o relație de putere din perspectiva celor inferiorizați nu este doar o poziționare analitică ce generează cunoaștere capitalizabilă în spații academice, ci este un gest politic care rezultă în acțiuni practice ce își propun să schimbe ceva în aceste relații de putere în favoarea celor oprimați. Auto-reflecțiile asupra acestor procese sunt și ele constitutive. Atunci când povestesc despre întâlnirile mele cu, în și prin Pata Rât, sau reasez și reinterpretez lucrurile sau regândesc ce am făcut și de ce în ultimii șapte ani, de fapt în permanență redefineșc problema la care caut soluții. Din acest motiv, simt că eșuez în reconstituirea evenimentelor, pentru că de fapt încerc să surprind o realitate procesuală pe care și eu însămi o creez, participând la ea nu doar ca observator, ci și ca actor constitutiv situat la intersecția mai multor identificări (universitar, cercetător, activist). Totuși, această realitate este cât se poate de obiectivă în materialitatea ei trăită de oamenii care locuiesc în Pata Rât.

Uitându-mă înapoi la istoria anilor care au trecut din 2010 până azi, în funcție de schimbările câmpului de actori implicați, dar și de poziționarea și de gândirea mea despre ce anume este problema, pot distinge trei mari etape ale acestei perioade. De dragul simplității, le numesc aici etapa *pre-gLOC*, *gLOC* și *post-gLOC*.⁴ Ele, chiar dacă împărtășesc principiile fundamentale ale anti-ghetoizării, au contribuit prin mijloace și cu rezultate diferite la punerea problemei pe agenda publică a orașului.

Parcurgând aceste etape, am ajuns la înțelegerea de azi a problemei (deprivarea și nedreptatea locativă) și a cauzei structurale care o generează în forma ei curentă (întrepătrunderea neoliberalismului și rasismului ca sisteme politico-economice și culturale care creează și justifică inegalități locative ca inegalități de clasă). Perioada pre-gLOC a demonstrat că forțele locale nu au puterea să acționeze ca o presiune care contează în relația cu autoritățile locale și în favoarea comunităților marginalizate de romi. Iar etapa gLOC a reușit să creeze o presiune critică locală și prin atragerea suportului unor organizații internaționale, dar a rămas neputincioasă față de abordarea problemei de către autoritățile locale în logica „bunelor practici ale proiectelor pilot” care tergiversează implementarea unor politici publice desegregaționiste. Perioada post-gLOC impune nevoia acționării în vederea schimbărilor instituționale în ceea ce privește asigurarea dreptății locative ca parte a dreptății sociale. Altfel spus, gLOC a continuat acțiuni premergătoare constituirii Grupului, care adresa diverse aspecte ale condiției din Pata Rât; a creat spațiul public de acțiuni pentru desegregarea Pata Rât și a pregătit locul pentru mulți alți actori cu diverse abordări și interese ce își asumă azi proiecte și programe pentru și cu oamenii din această zonă. În ceea ce mă privește, resimt nevoia unei reconstituiri ale întâlnirilor mele cu, în și prin Pata Rât pentru a putea continua, în această nouă etapă, rolul asumat de mine, acela de politizare a (ne)dreptăților locative atât de neglijate în România post-socialistă.

ETAPA PRE-GLOC SAU REZISTENȚA PRIN PETIȚII DESCONSIDERATĂ DE AUTORITĂȚILE PUBLICE

În primăvara anului 2010, atunci când încercam să înțeleg problemele legate de muncă în cazul persoanelor ce locuiau atunci pe strada Cantonului, am observat primele declarații făcute de Primăria Cluj-Napoca în legătură cu un plan care părea că îi va afecta. Acesta a fost formulat în termenii nevoii de „a găsi o soluție pentru cei circa 1500 de romi care locuiesc pe strada Cantonului și Coastei, precum și în Pata Rât”, luând în calcul zona din apropierea rampei de gunoi.⁵ Am început să caut documente oficiale ce puteau sta în spatele acestor declarații publice și astfel am dat de Referatul Direcției Patrimoniului Municipiului și Evidența Proprietății cu Nr. 64778/451.1 din 25.03.2010, care definea „argumentele” în vederea „reamplasării persoanelor” din aceste zone, cum ar fi „nivelul de insalubritate foarte ridicat și multe reclamații ale cetățenilor”. Și am găsit Hotărârea nr. 127 din 30.03.2010 a Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, care a aprobat efectuarea unor demersuri necesare identificării de terenuri în Zona Pata Rât „în scopul mutării persoanelor care locuiesc ilegal pe str. Cantonului și str. Coastei”.

Făcând uz de identitatea mea legată de o organizație neguvernamentală din Cluj (Fundăția Desire), împreună cu colegi de la Asociația Amare Phrala - Frații Noștri, am lansat o acțiune virtuală împotriva ghetozării și segregării⁶ și am apelat la expertiza organizației Romani Criss din București care a depus la Primăria Cluj-Napoca solicitări de informații publice cu privire la Hotărârea 127/30.03.2010. Fără ca aceste solicitări să fi fost luate în considerare, Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca a continuat demersurile pe acest plan și prin Hotărârea nr. 197 din 11.05.2010 a demarat procedurile schimbului de teren între Primărie și S.C. Strict Press S.R.L. în urma cărora societatea din urmă a obținut 300 metri pătrați pe strada Nădășel în schimbul

unui teren de 3.000 metri pătrați în zona Pata Rât. În 12 mai 2010 am organizat Masa rotundă „Comunitatea de romi din Pata Rât și dreptul la locuire” cu reprezentanți ai Alianței Civice a Romilor din România, Amare Phrala, ENAR România, Fundăția Desire, Romani CRIS, Asociația pentru Emanciparea Femeilor Rome, Asociația Voluntară „Castel Banffy”, Fundăția Pro Roma, și reprezentanți ai comunităților de romi de pe strada Cantonului și zona Pata Rât/Dallas. Comunitatea Coastei nu a luat parte la aceste demersuri, reprezentanții clujeni ai Partidei Romilor au susținut că ea ține de „teritoriul” lor și nu au nevoie de implicarea noastră. Din partea Primăriei Municipiului Cluj-Napoca la această întâlnire a participat vice-primarul Attila László, care la fața locului a exprimat deschiderea instituției față de încheierea unui protocol cu societatea civilă în vederea soluționării adecvate a situației locative a romilor din zonele afectate. După două săptămâni, împreună cu Pavel Doghi am depus propunerea pentru un *Protocol de colaborare, care urma să se concentreze pe două puncte: identificarea unor soluții care să evite segregarea rezidențială și să asigure dreptul la locuire adecvată ale familiilor de romi afectate de planul de relocare; găsirea unor soluții care să fie în conformitate cu legislația internațională cu privire la o locuință adecvată stabilită de către Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale ale Națiunilor Unite (ICESR) prin Comentariul General nr. 4 care definește șapte criterii minimale ce trebuie îndeplinite pentru ca o locuință să fie considerată adecvată, precum și de către reglementările internaționale și naționale cu privire la obligativitatea menținerii unei distanțe sigure între o zonă rezidențială și o sursă de poluare*. Prin Scrisoarea Nr. 111351/803 din 12.07.2010 primită din partea Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca și a Direcției de Asistență Socială și Medicală, semnată de primarul Sorin Apostu, autoritățile locale au refuzat încheierea acestui protocol de colaborare argumentând că dialoghează doar cu reprezentanții romilor și structurile oficiale ale reprezentării romilor, cum ar fi Grupul de Lucru Mixt de la Prefectura Județului Cluj.

În urma acestor eșecuri pe plan local, în septembrie 2010 ne-am adresat cu un *Referat de constatare*⁷ autorităților centrale (Guvernului și Președinției României) și am arătat următoarele în legătură cu planurile anunțate ale Primăriei Cluj-Napoca:

- ◆ Mutarea familiilor de romi din cele trei zone într-una singură înseamnă acutizarea segregării rezidențiale prin decizii administrative.
- ◆ Argumentele aduse mutării familiilor de romi în Referatul Direcției Patrimoniului Municipiului și Evidența Proprietății cu Nr. 64778/451.1 din 25.03.2010 („nivelul de insalubritate foarte ridicat” și „multe reclamații ale cetățenilor din zonă”) pe baza căruia s-a adus Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca 127/30.03.2010, nu sunt acceptabile: pentru insalubritate Primăria poate amenda cel mult proprietarul terenului, iar argumentul reclamațiilor care ar putea eventual exista împotriva unor familii trebuie analizat în detaliu în fiecare caz și nicidecum nu poate justifica evacuarea tuturor familiilor de pe acele străzi.
- ◆ Această mutare duce la ghetizare etnică, fiind o manifestare a discriminării instituționale și astfel o gravă violare a drepturilor omului, având drept consecință perpetuarea și cronicizarea excluziunii socio-economice și nerecunoașterii romilor ca parte integrantă a Clujului.
- ◆ Mutarea în zona Pata Rât a familiilor de romi afectate de Hotărârea Consiliului Local contravine politicilor de integrare și incluziune a romilor pe care Guvernul României le-a asumat în ultimele două decenii.

- ◆ Mutarea acestor familii în zona Pata Rât nu va rezolva, din contră, va agrava problemele lor social-economice, implicând, printre altele, următoarele pericole:
 - terenul toxic al rampei de gunoi periclitează sănătatea oamenilor;
 - marginalizarea acestei comunități la periferia orașului îngreunează și mai mult accesul la transport public și la toate serviciile publice de calitate;
 - izolarea unei comunități compuse din circa 2.000 de persoane de restul orașului crește stigmatizarea acestei comunități, face imposibil accesul la educație școlară și la locuri de muncă decente, crește riscul unor fenomene de infracționalitate.
- ◆ Planul de relocare a familiilor în zona rampei de gunoi contravine Declarației internaționale a drepturilor omului și mediului adoptată la Geneva în 1994 care precizează printre altele că acestea includ și dreptul la condiții de locuit într-un mediu sănătos, nepoluat și nedegradat de activități care pot afecta sănătatea și bunăstarea oamenilor, precum și Ordinului Ministrului Sănătății nr. 536 din 23 iunie 2007, care la articolul 11 arată că distanța minimă de protecție sanitară, recomandată între zonele protejate și o serie de unități care produc disconfort și riscuri sanitare este de 1.000 de metri.
- ◆ Cele două Hotărâri ale Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca (127/30.03.2010 și 197/11.05.2010) denotă faptul că Primăria a început demersurile preliminare mutării familiilor de romi în cauză fără să analizeze pericolul la care sunt supuși datorită relocării lor într-o locație îndepărtată de zonele populate ale orașului, lângă groapa de gunoi, care este o sursă de poluare și fără să aibă o strategie cu privire la protejarea securității posesiei locuințelor, la disponibilitatea serviciilor și infrastructurii sau la asigurarea accesibilității și locuibilității.
- ◆ Aceste Hotărâri contravin bunelor practici și datorită faptului că familiile în cauză nu au fost și nu sunt consultate în legătură cu mutarea lor, în timp ce de-a lungul ultimului deceniu multe dintre ele au fost relocate pe străzile respective de către Primărie, fiind în evidența Primăriei, beneficiind de căsuțe construite de organizații de caritate cu acordul Primăriei, fapt care dovedește că ele nu stau acolo ilegal.
- ◆ Soluțiile identificate pentru familiile în cauză trebuie să fie acceptabile în lumina legislației internaționale cu privire la o locuință adecvată.
- ◆ Conform Recomandării (2005) 4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre privind îmbunătățirea condițiilor de locuire ale romilor în Europa, autoritățile publice sunt chemate să contribuie la integrarea romilor și în acest domeniu prin aplicarea unor măsuri afirmative; în acest spirit Primăria ar trebui să redefinească criteriile de selecție în vederea obținerii unor locuințe sociale, criterii care – așa cum sunt definite în Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca 116/30.03.2010 – exclud șansa categoriilor defavorizate de a avea acces la astfel de locuințe.

În finalul Referatului din septembrie 2010, am recomandat autorităților publice să găsească soluții locative care să elimine segregarea rezidențială, să includă în planul urbanistic al orașului și să implementeze un plan al desegregării rezidențiale, să reanalizeze criteriile de alocare a locuințelor sociale în așa fel încât să faciliteze accesul categoriilor defavorizate la astfel de locuințe ca o măsură afirmativă; să accepte parteneriate cu organizațiile civice implicate; să atragă fonduri europene

dedicate soluționării problemelor locative ale romilor utilizând noua oportunitate creată prin adoptarea de către Parlamentul European a propunerii Comisiei Europene de a utiliza Fondul european de dezvoltare regională pentru astfel de intervenții; să implice organizații cu experiență în domeniul construcției de locuințe pentru categorii dezavantajate, care la rândul lor pot implica persoanele/familiile vizate în construcția de locuințe; să elaboreze proiecte multi-sectoriale care să susțină familiile în cauză nu doar în rezolvarea problemelor lor locative, ci și cele legate de accesul la educație școlară și la locuri de muncă decente.

Sesizările din 2010 ale Fundației Desire și Asociației Amare Phrala adresate autorităților locale și centrale, precum și petițiile cu privire la consecințele negative ale segregării rezidențiale a comunităților marginalizate de romi într-o periferie izolată, poluată și stigmatizată nu au putut opri implementarea acestui plan al Primăriei și Consiliului Local Cluj-Napoca. Autoritățile locale au finalizat construirea caselor modulare în zona Pata Rât, tergiversând până în ultimul moment informarea celor afectați în legătură cu care dintre comunități și când va fi mutată acolo. Într-un final, în 17 decembrie 2010 familiile de pe strada Coastei au fost evacuate și mutate în zona Pata Rât (la aproximativ 800 de metri de la rampa de gunoi a orașului și la 200 metri de depozitul de deșeuri chimicale). Circa 350 de persoane, marea lor majoritate de etnie romă, au fost nevoite să se așeze în cele 10 module construite de autoritățile locale cu acest scop (fiecare modul fiind compus din câte patru camere de 16 sau 18 metri pătrați și un spațiu de baie sub 2 metri pătrați). Peste 35 de familii lăsate fără adăpost de autorități pe vreme de iarnă au fost primite de rudele lor în apartamentele contractate. Decizia Primăriei, deci, a fost ca nu familiile din Dallas, din rampa de gunoi sau de pe strada Cantonului să fie mutate în module (pentru ele mutatul nu ar fi însemnat o deplasare spațială semnificativă și într-un fel poate că ar fi condus la o îmbunătățire a condițiilor locative în sensul strict al cuvântului și la legalizarea domiciliului), ci ca familiile integrate în oraș sau comunitatea Coastei să se reloce în zonă. Astfel, autoritățile locale au manifestat cât se poate de clar că toate pregătirile din 2010 (sau poate chiar de dinainte) s-au făcut cu scopul de a „curăța” strada Coastei de elementele nedorite și de a „regenera” zona a cărei valoare imobiliară a crescut în ultimii ani și că soluția găsită de ele față de locuirea precară a fost mutarea tuturor persoanelor însărcinate, marea lor majoritate de etnie romă, lângă rampa de deșeuri. Relocarea s-a efectuat prin instrumentarul violenței structurale inerente evacuărilor forțate: dimineața devreme, prin poliție și jandarmerie, cu buldozere. Relocarea în grup a fost o manifestare brută a violenței spațial-corporale prin care cei afectați au fost deposedați nu doar de bunurile lor materiale și de drepturile lor locative, ci și de demnitatea umană și calitatea lor de persoană.

Primul nostru protest stradal s-a coagulat, din păcate, doar după evacuarea forțată din decembrie 2010. În 19 ianuarie 2011, demonstrația a atras atenția asupra celor întâmplate prin accentul pus pe lezarea demnității umane prin relocarea a peste 300 de persoane în preajma rampei de gunoi și prin demolarea cu buldozere a locuințelor de pe strada Coastei. Asumată de Asociația Amare Phrala și de partenerii săi, Fundația Desire, European Roma Rights Centre și organizațiile membre ale Alianței Civice a Romilor, această manifestație stradală s-a organizat sub egida mesajului „Sunt Rom – Vreau să Trăiesc în Demnitate”⁸. Participanții și-au exprimat dezacordul cu privire la proiectul Primăriei Cluj-Napoca „Locuințe sociale în Pata Rât” și solicitarea de a fi primiți prin reprezentanții lor la o întâlnire cu autoritățile locale.

ETAPA GLOC, REZISTENȚA STRADALĂ GENERATOARE DE MASĂ CRITICĂ DE PŘESIUNE ASUPRA AUTORITĂȚILOR LOCALE

Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice (gLOC) s-a constituit în a doua parte a lunii ianuarie 2011 ca o organizație umbrelă informală, fără statut juridic, coagulată în jurul unor principii critice comune în ceea ce privește segregarea, ghetoizarea, rasismul și manifestarea acestora în cazul Pata Rât din orașul Cluj. Constituirea gLOC a însemnat identificarea și aducerea laolaltă a mai multor organizații civice care activau deja pentru drepturile omului și/sau drepturile romilor în diverse domenii, respectiv a mai multor persoane fizice, cercetători, activiști, arhitecți, artiști care doreau să se implice în rezistența față de segregare, ghetoizare și rasism⁹. Ca întreg, funcționam fără un „proiect” anume, dacă în sensul tradițional al cuvântului „proiect” înseamnă să ai o agendă predefinită de acțiuni pe un an, doi, trei, să ai un buget, să ai indicatori cantitativi și să scrii rapoarte despre realizarea acestora. Noi nu aveam fonduri pentru ceea ce făceam, ceea ce era un dezavantaj, poate. În schimb, munca noastră nu a fost constrânsă de birocrațiile de finanțare. Neavând precedente în jurul nostru, la început nu știam probabil nici care sunt limitele noastre. Sau în ce anume constă puterea noastră. Și ce putem face cu ea. Simțeam, știam doar că trebuie să vorbim cu voce tare despre ce nedreptăți suferă oamenii evacuați sau cei care sunt nevoiți să locuiască în zona rampei de gunoi, fiind izolați de restul lumii, fiind asociați cu deșeurile, fiind reduși la tăcere și dezumanizați. Am vrut să înțelegem de ce se întâmplă aceste lucruri. De aceea unii dintre noi ne-am mobilizat forțele și pentru o cercetare despre spațializarea și rasializarea excluziunii sociale dincolo de orașul Cluj¹⁰. Am vrut să înțelegem cine și ce este responsabil față de aceste fenomene, și cine ar trebui să aibă resurse ca să le pună capăt. Astfel ne-am definit și rolul public, ca cercetători activiști: acela de a transpune pe agenda publică și politică problema încălcării drepturilor locative, a o defini ca problemă structurală și mai departe de a identifica cauzele marginalizării socio-teritoriale și deprivării locative, dar și de a căuta posibile soluții la aceste probleme. Precum am arătat într-un interviu din 2014¹¹, personal am învățat să articulez în practică critica sistemului represiv prin protestele cu care ne-am împotrivit în orașul Cluj evacuărilor forțate. În acest proces compania Cristinei Raț și a lui Adi Dohotaru a fost crucială pentru mine.

În decembrie 2011, am mobilizat solidarități în jurul *Marșului pentru dreptate socială*¹², care a implicat multă lume din Clujul academic și civic: cred că atunci am făcut un pas important spre tematizarea evacuării forțate a familiilor de romi de pe strada Coastei ca parte integrantă a unei problematice sociale mai largi și anume a nedreptăților create de societatea noastră de azi. Marșul stradal a continuat în incinta Casei Tranzit cu o dezbatere publică și expoziție din lucrările copiilor din Pata Rât realizate împreună cu elevi ai Școlii Elf. A doua comemorare a evacuării, *Romii alungați la margini – Și noi aparținem orașului*¹³, prin protestul din fața primăriei din decembrie 2012, organizat împreună cu Amnesty International, European Roma Rights Center și Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, a preluat simbolic, prin imaginile proiectate pe clădire, puterea administrativă timp de 10 minute în favoarea zonei Pata Rât. Acțiunea a fost susținută în acest an și de Fundația AltArt. Linda Greta din comunitatea Coastei (în 2014 a primit premiul „Galei Femeilor Rome” pentru activism

civic), precum și Ernest Creta (seniorul activist al comunității Coastei premiat în 2012 la Gala Participării Publice împreună cu gLOC cu premiul „Groapa de gunoi nu e acasă”), s-au implicat puternic (și) atunci în organizarea și derularea acțiunilor. Manifestul stradal a continuat în incinta sediului tranzit.ro/ Cluj cu o expoziție pe tema *Romii nu au loc în oraș?* Cu ocazia a trei ani de la evacuări, în decembrie 2013, ne-am retras în spațiul caselor modulare, trimițând mesajul *SOS! Scoateți-ne din Pata Rât*¹⁴ cu scopul ca imaginea capturată din aer a zonei¹⁵ să se fixeze în imaginarul orașului ca o situație ce trebuie depășită odată pentru totdeauna prin eforturile comune ale celor care sunt forțați să locuiască acolo și ale întregului oraș.

În perioadele dintre aceste comemorări activiste am participat la articularea și facilitarea câtorva acțiuni protestataro-culturale, derulate cu ocazia mai multor evenimente internaționale, cum ar fi: Ziua Mondială a Mediului (în iunie 2013, am manifestat împotriva rasismului de mediu¹⁶) sau Ziua Mondială a Locuirii (în octombrie 2011, am pus problema condițiilor locative inumane ale familiilor majoritar rome din Pata Rât în termenii drepturilor universale legate de locuire)¹⁷. În aprilie 2011, gLOC a lansat și susținut prin câțiva alergători cauza familiilor evacuate de pe strada Coastei la Maratonul Internațional Cluj¹⁸. În mai 2011, am participat, în semn de rezistență și protest, împreună cu mai mulți membri ai comunității evacuate la Ședința Consiliului Local Cluj-Napoca, cu ocazia căreia consilierii au aprobat cu unanimitate de voturi proiectul de hotărâre privind „darea în folosință gratuită Arhiepiscopiei Feleacului și Clujului a imobilului din municipiul Cluj-Napoca, strada Coastei fără număr”, adică a terenului unde erau situate fostele locuințe sociale închiriate de familiile mutate forțat în Pata-Rât și demolate de către autoritățile locale în decembrie 2010. Cu câteva zile mai târziu, tot într-un ton contestatar ne-am adunat pe fosta strada Coastei în momentul în care s-a așezat acolo piatra de temelie a Facultății de Teologie Socială Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai de către Arhiepiscopul Andrei, în prezența primarului Sorin Apostu (cu doi ani mai târziu, în decembrie 2013 le-am reamintit istoria tristă a locului oficialităților care inaugura clădirea campusului teologic construit pe acest loc.) Tot în anul 2011, atunci când locuitorii de pe strada Cantonului au fost dați în judecată de către Regionala CFR Cluj, ne-am mobilizat pentru a demonstra prin documente că o mare parte din locatari s-au așezat acolo în urma unor măsuri de relocare administrate de Primărie și stau în căsuțe amplasate de către câteva organizații de caritate cu acordul Primăriei¹⁹. Împreună cu Romani CRISS și Amnesty International, gLOC a salutat decizia din 19 septembrie 2011 a Tribunalul Cluj-Napoca prin care acesta a respins cererea Căilor Ferate Române de a evacua familiile de romi și de a demola imobilele de pe strada Cantonului.

Ne-am implicat și în alte tipuri de manifestări stradale cu caracter protestatar, precum: *Și eu sunt gunoier*²⁰ (prin această acțiune din martie 2012 am accentuat că munca precară, desfășurată fără protecție și în condiții care periclitează nu doar sănătatea, ci și viața muncitorilor de pe rampă, a fost și continuă să fie o muncă utilă pentru oraș deoarece ea a asigurat colectarea selectivă a deșeurilor din Cluj timp de mai multe decenii și că acum, în preajma închiderii rampei de gunoi, acești muncitori exploatați la diverse nivele trebuie susținuți în revendicarea dreptului lor la muncă decentă). În martie 2013, am participat la performance-ul *Munca nu e un lux, e un drept*²¹ cu ocazia căruia am făcut conexiunea între ideile artistico-activiste ale lui Adi Dohotaru și articularea inițiativei unor persoane evacuate de pe strada Coastei (și în mod special a lui Florin Stancu), pentru a susține o unitate de economie socială care

solicită sprijinul autorităților locale pentru a crea locuri de muncă pentru membrii comunității cu scopul de a presta servicii utile locuitorilor din Cluj și ulterior de a genera venituri redistribuite pentru activități comunitare.

Toate aceste proteste laolaltă și modul în care ele au construit mesajele au urmarit, și cred că au reușit, să transforme o problemă neglijată/uitată de autoritățile locale (situația comunităților marginalizate din Pata Rât și contribuția directă a autorităților publice la crearea acestei situații) într-o problemă care azi nu se mai poate exclude de pe agenda publică. Desigur, nu am descoperit primii „problema Pata Rât”, pentru că au existat și continuă să existe diverse eforturi punctuale, umanitare sau de altă natură, care nu doar o sesizează, ci și încearcă să facă lucruri prin care să îmbunătățească viața oamenilor care trăiesc acolo. Față de aceste inițiative, semnificația acțiunilor noastre protestatare a fost că au politizat o temă (excluziunea socio-teritorială justificată prin rasism) care, în măsura în care se formula în viața publică înainte ca noi să ne fi implicat, se punea în limbajul criminalizării și blamării celor excluși sau în termenii unor ajutoare umanitare sau de caritate. Politizarea Pata Rât (ca simbol al excluziunii caracterizate de cumularea dezavantajelor materiale multiple cu stigmatizarea etno-culturală) înseamnă pentru mine responsabilizarea diverselor forme ale puterii politico-administrative și revendicarea unei strategii politice de dezvoltare incluzivă, care sunt în măsură să rebalanseze inegalitățile produse de economia de piață și să elimine rasismul instituțional pe care aceasta se bazează.

Prin acțiunile inițiate și derulate de gLOC, cazul evacuărilor din strada Coastei a fost internaționalizat, astfel încât a atras atenția unor organizații cum ar fi Amnesty International, European Roma Rights Center, United Nations Development Program, Open Society Institute, sau Comisia Europeană. Întâlnirea de lucru (*Stocktaking visit*), organizată de gLOC în ziua ploioasă de 10 iunie 2011 în Pata Rât, a comunităților locale cu reprezentanții acestor organizații a fost un punct de cotitură în ceea ce privește punerea pe agenda publică locală a situației socio-locative din Pata Rât²². Această zi, chiar dacă nu a adus schimbări efective în viața oamenilor, alături de ziua în care am aflat despre Decizia Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării din noiembrie 2011 cu privire la caracterul discriminator al evacuării și relocării²³ sau ziua în care am aflat de Hotărârea Judecătorească din decembrie 2013 cu privire la nelegalitatea evacuării familiilor de pe strada Coastei și mutarea lor în Pata Rât,²⁴ au fost zile de bucurie pentru noi.

Făcând parte în continuare din câmpul de actori locali, am resimțit de multe ori tensiunea dintre diversele logici intervenționiste ale organizațiilor internaționale pe care doream să le văd în Cluj fără însă să fi știut dinainte care cum va acționa și cum vor relaționa între ele. A devenit clar pe parcurs că Primăria era onorată de prezența UNDP, dar se simțea ofensată din cauza miilor de scrisori de sprijin pentru comunitatea evacuată pe care le-a primit de la membrii Amnesty International din întreaga lume și, desigur, se simțea cel puțin inconfortabilă și în contextul procesului juridic instrumentat de ERRC împotriva sa. În aceste condiții, personal mi-am propus să ocup o poziție consecventă față de convingerile mele și față de acțiunile precedente. Astfel am decis să devin „câine de pază” (*watchdog*) voluntar față de proiectul de asistență tehnică al Programului de Dezvoltare al Națiunilor Unite derulat în colaborare cu Primăria Cluj-Napoca²⁵, în care au fost angajate mai multe persoane venite din afara mișcării noastre anterioare; să particip și să contribui la acțiunile de campanie ale Amnesty International pentru interzicerea în România a evacuărilor

forțate²⁶; și să contribui la documentarea confesiunilor oamenilor evacuați, utilizate în dosarul procesului intentat împotriva Primăriei, depunând totodată mărturie în cadrul uneia dintre înfățișările procesului instrumentat prin European Roma Rights Center.

ETAPA POST-GLOC, NEVOIA ACTIVISMULUI PENTRU O POLITICĂ A DREPTĂȚII SOCIALE ȘI LOCATIVE

Din moment ce rostul gLOC a fost acela de a pune pe agenda publică problema neglijată a segregării teritoriale prin coagularea mai multor tipuri de acțiuni și mobilizarea unor resurse multiple ce pot răspunde atât nevoilor curente cât și celor de perspectivă a oamenilor, acest tip de acțiune nu mai avea sens să continue ca atare după decembrie 2013.²⁷ Dar gLOC nu s-a dizolvat, setul de principii sub care a acționat direct timp de trei ani a rămas valabil și azi și continuă să fie un reper atât în prezent, cât și în viitor, el putând fi activat oricând ca un cadru coagulant de acțiuni. Dar tipurile de acțiuni multidirecționale, inițiate de gLOC (manifestări activiste, petiții, programe pentru copii, recomandări de politici publice etc.) sunt realizate acum de diverși actori specializați pe anumite felii. Câmpul de acțiune în relație cu zona Pata Rât s-a diversificat prin apariția pe această scenă a unor inițiative susținute de artiști, asistenți sociali, psihologi, distribuitori mondeni și bisericești de ajutoare de caritate, dezvoltatori comunitari, fiecare dintre acești actori acționând prin instrumentarele lor particulare în cadrul unor proiecte relativ separate. Această diversificare a activităților a adus la suprafață și diferențe în gândirea politică a membrilor gLOC.

Personal, între timp, în calitatea mea de universitar, mi-am asumat un rol alături de Florin Moisă în coordonarea muncii echipei formate din universitari, funcționari publici și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale locale. Echipa a conceput și scris documentul *Cluj 2020 - oraș incluziv*²⁸ și l-a promovat în procesul de elaborare a Strategiei de Dezvoltare a orașului pentru perioada 2014-2020. Argumentele mele în favoarea includerii printre cele cinci direcții strategice de dezvoltare și a direcției privind incluziunea socio-teritorială a comunităților marginalizate din Pata Rât au pornit de la recunoașterea faptului că în orașul Cluj trăiesc multe persoane/familii/grupuri defavorizate care se confruntă cu diverse tipuri de deprivări. În unele cazuri, pentru soluționarea acestora sunt suficiente intervenții individuale axate pe probleme punctuale (de ex. cursuri de recalificare, program școală după școală, facilitarea accesului la servicii și beneficii sociale); în alte cazuri este nevoie de intervenții care sprijină întreaga familie în etapele sale dificile de viață; în alte cazuri este nevoie de aducerea serviciilor sociale în proximitatea vecinătății în care trăiesc; dar sunt cazuri, cum este „problema Pata Rât” față de care se impun intervenții multisectoriale și multianuale prin care se acționează asupra tuturor factorilor care au condus la această excluziune socio-teritorială și o mențin. (Și) orașul Cluj are nevoie de o dezvoltare incluzivă care previne apariția fenomenului excluziunii socio-teritoriale, și o soluționează în complexitatea lui, sau altfel spus de o dezvoltare socio-teritorială care reduce/elimină cumularea spațială a sărăciei prin planuri integrate în care politicile privind asigurarea de locuințe sociale sunt acompaniate de intervenții în domeniul educației și ocupării. Consider, și voi continua să susțin această idee, că miezul planului integrat pentru desegregarea teritorială a zonei Pata Rât este relocarea locativă: dar țintirea explicită a acestui obiectiv (*targeting*) trebuie să fie parte organică

a unei politici locative locale generale (*mainstreaming*) care (re)aduce accesul la locuințe sociale decente și dezvoltarea fondului locativ public printre prioritățile agen-
dei politico-administrative locale. Planul integrat pentru desegregarea zonei în ur-
mătorii șapte ani trebuie să fie asumat politic și bugetat de către autoritățile locale
prin Hotărâri ale Consiliului Local, chiar dacă el va fi susținut și din fonduri externe
private sau publice. El trebuie administrat prin structuri și mecanisme instituționale ino-
vative ale guvernării locale (de exemplu, o unitate pentru incluziune și economie socia-
lă care să aibă autoritate administrativă și să coordoneze multiplele măsuri sectoriale).
Participarea instituționalizată la acest demers a persoanelor care locuiesc în Pata Rât
de exemplu printr-un Grup de Acțiune Locală creat cu acest scop este vitală²⁹.

Pe de altă parte, alături de Simona Ciotlăuș și alți prieteni din Colectiv A-Casă,
în 2014 m-am alăturat inițiativei Frontului Comun pentru Dreptul la Locuire,³⁰ o iniți-
ativă a unor grupuri și persoane din București, sprijinite de organizații civice, afla-
te sub riscul evacuării sau evacuate din locuințe retrocedate. În 10 aprilie 2014, am
derulat împreună o acțiune paralelă în Cluj și București cu tema *Locuințe, nu umi-
lințe!*³¹ Persoane din comunitatea Coastei și din comunitatea Stephenson³² s-au ală-
turat acestei acțiuni derulate sub forma unui flash-mob în fața vechiului Casino din
Parcul Central. Prin acest flash-mob, Clujul s-a solidarizat cu protestul organizat în
fața Primăriei Generale a Capitalei de către Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire,
care aducea în prim plan cazurile de evacuare a chiriașilor din fostele case naționa-
lizate. A doua zi am depus la Primărie și Consiliul Local Cluj-Napoca o sesizare cu
următoarele revendicări:

- ◆ Evitarea evacuărilor forțate conform convențiilor internaționale la care România
e semnată.
- ◆ Consultarea reală și directă a oamenilor vizați de diverse tipuri de evacuări în
privința posibilităților de evitare a evacuării, precum și a alternativelor locative
puse la dispoziția lor.
- ◆ Prevenirea ajungerii în stradă a persoanelor ce locuiesc precar în zone supuse
regenerării urbane.
- ◆ Re-integrarea locativă a persoanelor și grupurilor marginalizate și/sau fără
adăpost printre ele și cele care au fost alungate la periferia orașului de autorități.
- ◆ Soluționarea situației locative a persoanelor vulnerabile ce locuiesc fără forme
legale în așezăminte informale.
- ◆ Extinderea fondului locativ de stat, fie cu locuințe deja existente dar nefolosite,
fie prin construcția de noi locuințe în oraș.
- ◆ Stabilirea unor criterii de distribuire a locuințelor sociale prin care să se asigure
accesul persoanelor marginalizate la locuințe adecvate și repunerea în drepturi
a celor deposezați.
- ◆ Respectarea drepturilor chiriașilor din fostele case naționalizate de a fi relocați
în locuințe corespunzătoare, în conformitate cu legislația existentă.

Deoarece flash-mobul s-a derulat chiar în ziua în care draftul de Strategie de
Dezvoltare a Clujului pentru 2014-2020 s-a prezentat în fața oficialităților, am consi-
derat că este important să adăugăm la revendicări următoarele: „În contextul elabo-
rării *Strategiei de dezvoltare a Municipiului Cluj-Napoca, 2014-2020*, al obținerii sta-
tutului *Capitală Europeană a Tineretului, 2015*, precum și al candidaturii Municipiului
la titlul de *Capitală Culturală Europeană, 2021*, solicităm Primăriei și Consiliului Local
Cluj să se angajeze că va preveni marginalizarea socială și prin eliminarea actelor și

acțiunilor administrative care agravează deprivarea locativă și criminalizează sără-
cia. Cerem exprimarea unui angajament politic în favoarea eliminării marginalizării
prin asigurarea unui fond de locuințe sociale adecvate și/sau a unor chirii subvenți-
onate care capacitează persoanele dezavantajate să trăiască în demnitate în orașul
din care fac parte”. Dilema mea din acea zi, rezultată din multiplele mele identificări,
a fost dacă să particip la evenimentul oficial din interiorul Casinoului sau la flash
mob-ul din fața clădirii. Am ales să rămân la rolul meu de activist.

Înainte cu două zile, cu ocazia Zilei Internaționale a Romilor, împreună cu
Asociația Comunitară a Romilor din Coastei și alți prieteni ai cauzei, am organizat
evenimentul *Activismul rom din Cluj – Drepturi locative pentru toți*³³. Prin acest eve-
niment am participat la manifestările derulate în întreaga lume de către romi și ne-
romi, care sărbătoresc împreună cultura romani, dar reamintesc și de nedreptățile și
discriminarea cu care se confruntă romii și în urma cărora devin tot mai marginalizați.
Evenimentul a reafirmat dorința și puterea noastră de a lupta în solidaritate cu toți
cei care vor o lume mai dreaptă pentru toți, printre altele prin următoarele mesaje:

*„M-ar interesa în primul rând reîmprospătarea memoriei oamenilor în legătură
cu evacuarea din 2010. Apoi, arătăm că nu doar la noi, în Cluj, s-au petrecut
evacuări forțate, ci și în alte orașe din țară, la Baia Mare, în Piața Neamț, la
Eforie Sud etc. Suntem solidari cu situația oamenilor din alte orașe și asta ară-
tăm prin casa venită de la Amnesty International pe care o instalăm în Pata
Rât. Mesajul principal e că nu mai vrem să aibă loc astfel de evacuări nicăieri
în lume” (Florin Stancu, director executiv al Asociației Comunitare a Romilor din
Coastei)*

*„Fiecare națiune ori comunitate sărbătorește Ziua Internațională a Romilor și
nu vrem să lăsăm să treacă 8 Aprilie ca o zi obișnuită. Apoi vrem să arătăm
și realizările noastre, faptul că suntem oameni cu care se poate comunica, că
am mai îmbunătățit unele lucruri pe aici de când am fost evacuați... Am făcut
cu sprijinul voluntarilor un centru educațional, am amenajat un teren de fotbal,
am mai făcut un loc de joacă pentru copii și altele. Dar noi vrem să arătăm că
locul nostru e înapoi în oraș” (Claudia Greta, trezorier al Asociației Comunitare
a Romilor din Coastei).*

Activismul rom din Cluj pentru drepturi locative și-a dovedit și prin această acți-
une potențialul de a deveni unul dintre actorii societății civile locale care articulează
revendicări ce depășesc interesele percepute în termeni etno-culturali. Sunt mândră
că pot fi parte din acest câmp al solidarității pentru dreptate locativă și socială în
formare, care își asumă și acțiuni critice împotriva rasismului. „Clujul multicultural”
sau ținutul statut de „Capitală Culturală Europeană” are nevoie de actori, energii și
obiective noi: dincolo de festivism, dar și de instrumentele culturale de re-creare a
orașului, este timpul pentru o participare largă pentru creșterea unui oraș nesegre-
gat etnic și/sau social în care toată lumea are mijloace materiale adecvate care îi
facilitează accesul la bunurile societății în care trăim.

Excluziunea socio-teritorială a comunităților marginalizate din Pata Rât este pro-
blema orașului. De aceea, nu poate fi soluționată prin eforturile individuale ale celor
afecțați, sau prin intervenții umanitare, dar nici prin proiecte sectoriale derulate de

organizații neguvernamentale prin care se oferă servicii educaționale sau ocupaționale temporare persoanelor vulnerabile din zonă. Ea trebuie gestionată ca problema politică a societății locale și ca element organic al unei dezvoltări social-economice fundamentate pe drepturile omului și pe valorile dreptății sociale. Aceste mesaje au fost reiterate și în alte acțiuni ulterioare la ale căror organizare am participat: *Memoriu către autoritățile publice centrale și locale privind „Interzicerea evacuărilor forțate și asigurarea drepturilor locative”* din 17 decembrie 2014³⁴; *Scrisoare deschisă către autorități locale, județene, naționale și europene „Oraș pentru oameni, nu pentru profit!”* din 17 iulie 2015³⁵; sau *Acțiunea comemorativ-revendicativă „Suntem egali, nu ilegali!”* din 17 decembrie 2015³⁶.

POST SCRIPTUM, 2016: POLITIZAREA ȘI PRIMORDIALITATEA LOCUIRII

Azi, la mijlocul anului 2016, observ următoarele cu indignarea unei persoane care a fost implicată în mai multe inițiative privind zona de locuire marginalizată și precară Pata Rât. În timp ce în capitolul incluziune socială din Strategia de Dezvoltare a Municipiului Cluj-Napoca 2014-2020 există un sub-capitol cu privire la integrarea socio-teritorială a zonei Pata Rât, problematica dispăre din programele operaționalizate ale municipiului³⁷ și este transferată înspre programele de dezvoltare ale Zonei Metropolitane Cluj³⁸; și, în paralel cu acest lucru, desegregarea este mutată din zona politicilor publice asumate politic în zona managementului de proiecte cu finanțare nerambursabilă.

Mai departe: în timp ce, din 2012 încoace, Primăria promova ca model proiectul pilot *Program integrat de locuințe pentru persoanele marginalizate din zona Pata Rât*³⁹, azi vedem că din acesta s-a realizat doar hala dată în folosință unei firme de reciclare de deșeuri care a angajat câteva persoane cu domiciliul în această zonă, iar componenta de locuire nu s-a implementat⁴⁰. Cea din urmă prevedea renovarea a circa 15 apartamente din trei clădiri din fondul locativ public existent (pe str. Locomotivei, str. Gării și str. Donath). Dintr-un răspuns primit de la primărie la solicitarea noastră pe baza accesului la informații publice, am putut afla că proiectul a fost declarat neeligibil de către POR pentru că cei care l-au scris au omis să respecte criteriul bugetului minim ce trebuia solicitat pentru o astfel de intervenție. De ce s-a făcut această greșeală? Sau de ce nu s-au renovat aceste clădiri nici de atunci cu același scop (adică de a le transforma în locuințe sociale adecvate) din bugetul public sau din proiecte câștigate cu scopul incluziunii socio-teritoriale a zonei Pata Rât⁴¹? Să fie toate astea un semn că „soluția” pentru oamenii împinși din oraș în ultimele două decenii înspre marginea sa izolată și deprivată, marcată de proximitatea rampei de deșeuri, culminează acum în politica scoaterii lor depline din oraș?

Față de tergiversarea vizibilă în acest domeniu, consider că se impune de îndată implementarea unor măsuri bazate pe principiul *locuirea înainte de toate*. Abordarea *housing first* a fost și este implementată atât în Statele Unite ale Americii (*National Alliance to End Homelessness*) cât și în Uniunea Europeană (*Housing First Europe*). Campania Fundației Desire derulată în 2016 în Cluj-Napoca printr-un program susținut de *Human Rights Initiative - Open Society Foundation*, „Căși sociale

acum!”⁴² se adresează guvernanților locali, județeni și naționali (și) în vederea regândirii practicilor în favoarea locuitorilor din zona Pata Rât în măsura în care din 2012 ei au început să recunoască responsabilitatea lor de a interveni în situația umanitară, socială și locativă critică ce caracterizează locatarii de pe strada Cantonului, din colonia Dallas, din casele modulare și de pe rampa de gunoi. Această campanie atenționează asupra faptului, că acolo unde ea a fost deja aplicată, politica *housing first* a fost gândită înainte de toate ca o măsură pentru soluționarea cazurilor persoanelor fără adăpost. Această perspectivă poate fi utilizată și în cazul nostru pentru că, chiar dacă locatarii zonei Pata Rât în sensul cel mai larg al cuvântului au un „adăpost” (adică nu locuiesc sub cerul liber sau pe străzi), acesta nu se califică drept locuință adecvată, fiind caracterizată de următoarele:

- ♦ nesiguranță locativă (datorată nerecunoașterii legale a locuirii în aceste spații locative de-a lungul mai multor decenii, precum și riscului de evacuare în condițiile în care locuirea aici este clasificată drept „ilegală” și în cel mai bun caz tolerată de către autorități);
- ♦ condiții de locuire improprie (lipsă de apă, curent, canalizare, încălzire, toaletă/baie în casă, supraaglomerare, infrastructură urbană inadecvată, apropierea rampelor neecologizate de deșeuri);
- ♦ stigmatizare etno-culturală construită prin asocierea spațiului locativ insalubru/inuman cu persoanele de etnie romă care au fost împinse să locuiască acolo de factori economici, sociali și politici sau asociate chiar cu etnia romă care prin astfel de proceduri de inferiorizare materială și simbolică devine rasializată ca o specie sub-umană.

Condițiile de locuire improprie și nesiguranța locativă pun în pericol nu doar sănătatea, ci și viața oamenilor, lezează demnitatea umană și limitează accesul persoanelor afectate la resursele materiale ale orașului prin care ele își pot îmbunătăți condițiile de trai. Azi auzim de multe ori următoarea părere, cu care nu putem fi de acord: înainte ca persoanele marginalizate social sau cele care trăiesc în sărăcie extremă să primească locuință adecvată, ele trebuie să se educe și să își caute locuri de muncă. Sau: nu este sustenabil să se aloce locuințe mai bune persoanelor care trăiesc azi în sărăcie extremă pentru că sărăcia cu care se confruntă azi face ca ei să nu fie capabili să le întrețină.

Împreună cu recunoașterea nevoii de a avea un sistem de învățământ care facilitează mobilitatea socială a celor care trăiesc în sărăcie, dar și prin susținerea importanței locului de muncă care asigură venituri necesare măcar depășirii pragului de sărăcie, campania susține următoarea idee: locuirea în condiții adecvate și sigure este un factor material fără de care oamenii nu pot avea acces la celelalte drepturi ale lor, civico-politice, social-economice și culturale. Fără o locuire sigură și adecvată nu își pot trimite copiii la școală așa cum și-ar dori, nu își pot proteja sănătatea, nu își pot clădi relații sociale în care să se simtă parteneri egali cu alții, cu dificultate își pot menține încrederea în sine și sentimentul de demnitate de care au nevoie atunci când încearcă să revendice acces egal la resurse materiale, recunoaștere culturală și reprezentare politică și se lovesc de prejudecăți puternice din partea angajatorilor. O altă situație locativă, sigură și adecvată, le-ar asigura alte poziții și un alt statut persoanelor marginalizate social în lupta lor cotidiană pentru a fi recunoscuți ca egali cu ceilalți co-cetățeni ai orașului.

De aceea, în contextul politicilor publice și/sau cel al proiectelor din finanțări nerambursabile, incluziunea locativă trebuie să fie tratată ca un punct central și un punct de pornire al incluziunii sociale atunci când se urmărește asigurarea drepturilor constituționale ale persoanelor marginalizate social și/sau reducerea sărăciei. Alte tipuri de măsuri de protecție socială pot și trebuie să vină în sprijinul lor după ce li s-a acordat șansa să trăiască într-o locuință adecvată. Astfel am înțeles eu concepția programului integrat de locuire la a cărei elaborare am participat între 2012-2013 sperând, pe această bază, în colaborarea cu autoritățile publice care își exprimau de pe atunci deschiderea față de „strategii de incluziune” și față de implementarea de proiecte în acest domeniu. Azi, în realitate, se pare că se întâmplă altceva, cum ar fi: subordonarea relocării din Pata Rât în oraș unor alte considerente, construirea de locuințe sociale în afara orașului, plasarea responsabilității de la Primăria Cluj-Napoca către Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Zona Metropolitană Cluj, crearea unor locuințe sociale private, neasumarea politică a planificării intervențiilor în Pata Rât de către Primărie și Consiliu Local, refuzul autorităților de a adapta sistemul de atribuire de locuințe sociale la nevoile persoanelor marginalizate, continuarea reducerii politicilor de incluziune socială la servicii de asistență socială, concentrarea pe dezvoltare comunitară în loc de generarea unor schimbări instituțional-politice. Și chiar dacă, în rețeaua unei părți a societății civile și a autorităților locale, sub umbrela „participării” se construiește un consens destul de larg în jurul tendințelor de mai sus, este nevoie ca activității pentru locuire adecvată și sigură să continue acțiuni de promovare a unei politici guvernamentale care primordializează și politizează locuirea. Este nevoie de o reformă legislativă și instituțională care să coreleze legislația locuirii cu cea socială și cea a non-discriminării, precum și cu legislația administrației publice, dar și cea a construcțiilor și urbanismului, astfel încât la toate nivelele administrației publice să se impună prevederi clare și explicite cu privire la obligația și modul în care incluziunea locativă a persoanelor marginalizate să funcționeze ca parte organic integrată în politica incluziunii sociale. Dar până ce decidenții politici de la nivel național vor modifica efectiv legea în acest domeniu, depinde de guvernării noastre locale dacă, aplicând pentru titlul de Capitală Culturală Europeană, municipalitatea noastră își va asuma sau nu obligațiile în ceea ce privește asigurarea accesului efectiv la locuință ca drept economic și social al persoanelor marginalizate. Sau dacă Clujul va acționa sau nu ca oraș european care respectă Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și Carta Socială Europeană. Până una alta, observ că administrațiile publice, susținute în acest demers de mai multe organizații neguvernamentale, preferă să „atrage” fonduri europene sau din alte surse privat-publice cu scopul de a (re)educa categoriile sociale sărăcite și/sau de a externaliza serviciile sociale ce ar trebui oferite prin instituțiile publice abilitate, cultivând așteptarea ca la finalul acestor proiecte aceste persoane să devină capabile să își achiziționeze locuință de pe piața privată.

Forțând mâinile guvernanților și decidenților politici pentru a obține maximul ce se poate imagina în interiorul economiei politice capitaliste, chiar dacă instrumentele și sferile sale de acțiune sunt foarte limitate, activismul locativ nu trebuie să uite următoarele:

- (a) Politica locuirii este o componentă crucială a capitalismului și afacerile imobiliare sunt generatoare de profit și capital, fiind facilitate și de privatizarea masivă a fondului locativ de stat de după 1990, dar și de alte inițiative din partea statului creator de piață (programul de construcție de locuințe ANL, Programul Prima

Casă). Observ că una dintre problemele centrale de care ne lovim, faptul că administrația publică centrală și locală investește prea puțin în dezvoltarea stocului de locuințe sociale din fondul locativ de stat, se explică până la urmă prin susținerea de către stat a pieței imobiliar-bancare ca motor al capitalismului, precum și prin negarea impactului acestei politici asupra creșterii gradului de sărăcie a populației și asupra polarizării între cei înstăriți cu o calitate decentă a vieții și între clasa muncitoare precarizată care trăiește în sărăcie extremă deprivată fiind (și) de condițiile elementare ale unei locuiri adecvate.

- (b) Inegalitățile și nedreptățile locative sunt un fenomen de clasă. Condițiile locative fac parte din ansamblul de condiții materiale care determină oportunitățile individului, dar și conștiința sa. Ideologia dominantă a capitalismului contemporan axată pe ideile primordialității proprietății private, meritocrației și competiției, contribuie la susținerea investiției capitalului în și la crearea profitului din afaceri imobiliare, precum și la transformarea locuinței în marfă, dar și la producerea falsei conștiințe conform căreia cei care nu au resurse să stea în chirie privată sau să dobândească locuință din credit imobiliar sau pe alte baze nu aparțin orașului. Pe de altă parte, această ideologie dominantă justifică inegalitățile între clasele sociale care au proprietăți imobiliare generatoare de mari profituri, între clasa de mijloc și clasa muncitoare care investește o mare parte din veniturile sale pentru a avea o locuință în chirie privată sau achiziționată prin credit bancar și între clasa muncitoare precarizată care este împinsă în sărăcia extremă (a locuirii) ce pune în pericol nu doar demnitatea sa umană, ci și existența ei fizică.

NOTE

¹ Enikő Vincze, „Rampa de gunoi: spațiul marginalității urbane avansate rasializate în România de azi”, în *Antologia Critic Atac*, Editura Tact, 2012, pp. 53-68

² *Strategii identitare și educație școlară. Raport de cercetare despre accesul copiilor romi la școală (EDUMIGROM / România)*, de Enikő Vincze și Hajnalka Harbula, Cluj: EFES, 2011. Volumul se poate descărca de aici: <<http://sparex-ro.eu/?p=441>>.

³ *Accesul femeilor și bărbaților de etnie romă la muncă decentă. Viața cotidiană, politici și proiecte*, editat de Enikő Vincze, cu contribuția Loreni Baci, Hajnalka Harbula, Iuliu Kozák, György Lukács, Nándor Magyari, Noémi Magyari, Camelia Moraru, Cluj: Desire, 2011. Volumul se poate citi aici: <<http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/volum-cercetare-femrom.pdf>>.

⁴ gLOC este Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice. Sub egida împreună, reușim! a contribuit la conștientizarea faptului că toate persoanele, indiferent de etnia, clasa, genul, vârsta etc. lor trebuie să aibă un LOC decent în spațiul orașului. Grupul s-a constituit spre finalul lunii ianuarie 2011, după primul protest stradal împotriva ghetozării Pata Rât. El s-a creat și a funcționat ca o rețea informală de organizații rome și nerome ale societății civile și de persoane fizice. Și-a propus să mobilizeze diverse resurse locale, naționale și internaționale (activiste, academice, organizaționale, politice etc.) pentru eliminarea segregării rezidențiale a comunităților marginalizate de romi din Pata Rât. Toate acțiunile gLOC s-au făcut în regim de voluntariat (www.gloc.ro).

⁵ Declarația viceprimarului Attila László, publicată aici: <http://www.citynews.ro/cluj/din-oras-10/primaria-muta-romii-de-la-pata-rat-cu-o-parcela-mai-incolo-77329>.

⁶ Petiția și cauza on-line împotriva ghetozării romilor din orașul Cluj, din aprilie 2010 sunt accesibile aici: <<http://www.petitiononline.ro/petitie-p19395057.html>>, și <<http://www.causes.com/causes/471269>>.

⁷ Pe lângă descrierea pe scurt a condiției coloniilor existente în Pata Rât la acea vreme, Referatul a făcut referire la ajutoarele umanitare și intervențiile anterioare ale mai multor organizații neguvernamentale cum ar fi Asociația Voluntară Castel Banffy, Fundația Ajutorul Familiei, Fundația Pro Roma, Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Asociația Wassdas și Asociația pentru Emanciparea Femeilor Rome.

⁸ Videoclipul acțiunii Sunt rom - vreau să trăiesc în demnitate este accesibil aici: <http://www.youtube.com/watch?v=yx3UOQksgg&feature=youtu.be>

⁹ Informații despre acțiuni gLOC alături de alte manifestări în domeniu se găsesc aici: http://www.desire-ro.eu/?page_id=1179.

¹⁰ *Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale. Formarea socială și culturală a 'ghetourilor țigănești' în România în context European*. Cercetare finanțată prin programul IDEI al Planului Național de Cercetare II din România, în curs de derulare, începută în 2011 cu sprijinul grantului CNCS – UEFISCDI, PN-II-ID-PCE-2011-3-0354 (www.sparex-ro.eu). Prezentul volum a fost realizat din fondurile acestui proiect.

¹¹ Am pus împreună bazele unui concept de activism artistic, interviu realizat de Mihaela Mihalcov, în *Gazeta de Artă Politică*, Nr. 5 din martie 2014 (<http://artapolitica.ro/?p=1448>).

¹² Despre evenimentul *Marșul pentru dreptate socială* se pot afla mai multe aici: http://www.desire-ro.eu/?page_id=1179

¹³ Momentele evenimentului *Romii alungați la margini*, derulat de-a lungul a două zile sunt evacuate în documentarul accesibil aici: <http://www.youtube.com/watch?v=2kWwVhJdZSs&feature=youtu.be>

¹⁴ Invitația lansată pentru acest eveniment se poate citi aici: <http://www.sectorulcultural.info/gloc/?page_id=953>.

¹⁵ *SOS! Scoateți-ne din Pata Rât*, decembrie 2013: <http://www.desire-ro.eu/?attachment_id=634>.

¹⁶ *Oprîți rasismul de mediu!* - <http://www.desire-ro.eu/?p=498>

¹⁷ *Nu vrem să stăm între gunoaie!* - http://www.sectorulcultural.info/gloc/?page_id=167

¹⁸ *Cum e să alergi din solidaritate?*, http://www.sectorulcultural.info/gloc/?page_id=167

¹⁹ În iunie 2011 am depus o Sesizare către Primăria Cluj-Napoca pentru a le cere suport în favoarea familiilor de pe strada Cantonului în procesul intentat împotriva lor de către Regionala CFR Cluj, http://www.petitiononline.net/petitie/petitie_privind_posibila_evacuare_fortata_a_peste_120_de_familii_de_pe_strada_cantonului_din_cluj-p60638048.html, pe care am promovat-o și cu ocazia unui concert organizat în

cadrul Festivalului IRAF în vara anului 2011 (http://www.youtube.com/watch?v=dazo_ajVgOo).

²⁰ *Și eu sunt gunoier* - <http://www.slicker.ro/2012/12/15/%E2%80%9Esolidaritate%E2%80%9D-performanc-e-%E2%80%9E%C8%99i-eu-sunt-gunoier%E2%80%9D/>

²¹ *Munca nu e un lux, e un drept* - <http://www.slicker.ro/2013/03/16/memoriul-pentru-antreprenoriat-social-munca-nu-e-un-lux-e-un-drept/>

²² *Getting closer – EU strategy for the Roma and local realities. Stocktaking visit*. 10 iunie 2011. Informații despre și materiale ale evenimentului sunt accesibile aici: http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/raport_gloc_stocktaking_visit_iunie_2011.pdf; <http://www.protokoll.ro/street/patarat.html>

²³ Vezi aici <<http://www.cncd.org.ro/presa/Comunicate-de-presa/Comunicat-de-presa-referitor-la-deciziile-Colegiului-director-al-CNCD-din-data-de-15-11-2011-124>> Comunicatul de presă CNCD cu privire la această decizie.

²⁴ Hotărârea Tribunalului Cluj se poate citi aici: <http://www.curteadeapelcluj.ro/Detalii_Dosar.aspx?id=8721%2F117%2F2011&idinstanta=117>. Soluționarea Dosarului 8721/117/2011, admite excepția de nelegalitate a dispoziției nr 6397/2010 emisă de Primarul Municipiului Cluj. Constată nelegalitatea Dispoziției 6397/16.12.2010 a Primarului Municipiului Cluj-Napoca. Admite în parte acțiunea în contencios administrativ. Obligă pârâții să acorde despăgubiri pentru prejudiciul moral creat reclamanților prin evacuare și mutare în locuințele modulare din zona Pata -Rât și pentru condițiile de trai din aceste locuințe astfel: câte 2000 Euro pentru fiecare reclamant, suma se socotește în lei la cursul BNR din ziua plății efective. Obligă pârâții să pună la dispoziția reclamanților locuințe care să respecte condițiile minime stipulate în Anexa 1 a Legii nr.114/1996").

²⁵ Despre această relație și implicare vezi de exemplu articolul „From anti-segregation activism to recommendations regarding desegregation policies”, mai 2014, UNDP Newsletter nr 5/2014, accesibil aici: <http://localdevelopmentforinclusion.org/assets/5-ev-article_full-version.pdf>. În timpul implementării proiectului UNDP, am formulat către echipa proiectului un set de recomandări cu privire la aplicarea principiilor dezvoltării socio-teritoriale integrate și incluzive pe cazul Pata Rât din Cluj, pe care apoi le-am sintetizat într-un document în ianuarie 2013 (INTEGRATED HOUSING PROGRAM FOR MARGINALIZED COMMUNITIES, INCLUDING ROMA. THE CASE OF PATA RAT, CLUJ-NAPOCA. RECOMMENDATIONS TO ROMANIAN PUBLIC AUTHORITIES, http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/desire-text_Ro-gov-2013-january.pdf). În paralel, am continuat să particip la ședințele de consiliu local cu scopul de a promova nevoia implicării instituționale a autorităților locale în desegregarea zonei Pata Rât, de exemplu prin următoarele intervenții: BUGETAREA PARTICIPATIVĂ – INSTRUMENT AL DEZVOLTĂRII URBANE INCLUZIVE, februarie 2013 (http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/obs-gen-bug-part_EV-febr2013.pdf); PROPUNERI PRIVIND BUGETAREA POLITICILOR LOCALE DE INCLUZIUNE ȘI COEZIUNE SOCIALĂ ȘI TERITORIALĂ. CAZUL ZONEI DE LOCUIRE DEFAVORIZATĂ PATA RÂT, martie 2013 (http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/prop-buget-incluz-prim-CL_desiremart2013.pdf).

²⁶ De exemplu prin participare la elaborarea și diseminarea documentului Amnesty International, ERRC și Fundația Desire: „Briefing to the Romanian Government on the right to adequate housing with regard to the marginalized Romani communities”, ianuarie 2013 (<http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/FINAL-JAN-2013-OPEN-LETTER-Ro-government.pdf>). Și prin elaborarea și prezentarea acestor documente: COMUNITĂȚI MARGINALIZATE DE ROMI ȘI ABORDAREA INTEGRATĂ A DEZVOLTĂRII SOCIO-TERITORIALE. Propuneri privind corelarea politicilor dedicate incluziunii sociale a romilor cu politicile mainstream de incluziune socială și cu planul de utilizare a fondurilor europene în perioada 2014-2020, iunie 2013 (http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/desire-text_Ro-gov-2013-iunie.pdf); PREVENIREA ȘI COMBATAREA EVACUĂRIILOR FORȚATE – INSTRUMENT AL ELIMINĂRII MARGINALIZĂRII SOCIALE. Document elaborat în contextul campaniei Amnesty International pentru oprirea evacuărilor forțate în România, octombrie 2013 (http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/prop-evac-incluz-soc_desire-oc-t2013-final.pdf).

²⁷ Din dorința de a aduna la un loc informații despre multiplele acțiuni pre-gLOC și gLOC, am elaborat documentul PATA CLUJ-NAPOCA RÂT. ROMA SOCIO-TERRITORIAL SEGREGATION AND GHETTOIZATION. LOCAL ACTIVIST PERSPECTIVES, 2010-2013, accesibil aici: <http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/antisegregation_activism_Cluj_3.pdf>.

²⁸ Documentul, alături de celelalte capitole sectoriale propuse pentru Strategie se poate citi pe pagina Grupului de planificare, aici <http://cmpg.ro/wp-content/uploads/2014/02/Clujul_incluziv_13_febr2014_FINAL.pdf>.

²⁹ Idei expuse în documentul *Orașul Cluj - oraș fără excluziune socio-teritorială*, document accesibil aici: http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/Cluj-oras-fara-excluz-socio-terit_EV_20iun2014.pdf

³⁰ Despre Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire se poate citi aici: <www.fcdl.ro>.

³¹ Informații și fotografii de la eveniment se găsesc aici: <http://www.desire-ro.eu/?p=760>

³² Câteva detalii despre acest caz se pot citi aici: <<http://www.desire-ro.eu/?p=725>>.

³³ Documentarul fotografic al zilei de 8 aprilie 2014 se poate răsfoi aici: <http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/8_apr_roma_activism_cluj_album-1.pdf>.

³⁴ Memoriul se poate citi aici - http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/memoriu_locuire_Cluj_dec2014.pdf

³⁵ Scrisoarea deschisă este accesibilă aici - <http://www.desire-ro.eu/?p=1371>

³⁶ Informații despre pregătirea și derularea acțiunii sunt accesibile aici - <http://www.desire-ro.eu/?p=1993>, <http://www.desire-ro.eu/?p=1998>, <http://www.desire-ro.eu/?p=1938>

³⁷ <http://www.primariaclujnapoca.ro/comunicate.html?gld=2151>

³⁸ http://www.nord-vest.ro/.../000.../5tjir_SIDU%20CLUJ%20FINAL.pdf, p.128

³⁹ Primăria Municipiului Cluj-Napoca, Comunicat de presă - Informare proiecte UNDP <http://www.primaria-clujnapoca.ro/comunicate.html?gld=1159>

⁴⁰ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice - Informare privind abordarea problemelor referitoare la sărăcie în România (inclusiv la nivelul populației rroma), accesibil aici - <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:C-ES6TzNmRQJ:www.araco.org/infutile/infirmatiue/2014/11.12.2014/5.%2520Informare%2520privind%2520%2520abordarea%2520problemeleor%2520ref%2520%2520la%2520saracie%2520inclusiv%2520populatia%2520rroma.doc+&cd=3&hl=ro&ct=clnk&gl=ro>

⁴¹ Conform relatărilor din Buletinul informativ al proiectului Pata Cluj din aprilie 2016 (accesibil aici - <http://us10.campaign-archive2.com/?u=0c0e6a28ed379f81880e8be44&id=8a673f70c0>), imobilul de la str. Locomotivei nr. 1 care trebuia să se renoveze din proiectul POR pregătit în 2012 pentru a asigura locuințe sociale în vederea începerii relocării locatarilor din Pata Rât în oraș, a devenit locația Casei Tineretului, centrul cultural-educțional al proiectului Pata-Cluj. Imobilul a fost dat în folosință gratuită ADI ZMC cu acest scop prin HCL 383/04.11.2015, după ce el a fost trecut din domeniul privat în domeniul public al Municipiului Cluj-Napoca.

⁴² Materialele realizate și promovate în timpul campaniei sunt accesibile aici - http://www.desire-ro.eu/?-page_id=2219; Dincolo de acțiunile acestei campanii privind politica locuirii sociale în general, în legătură cu situația locativă din zona Pata Rât *Căși sociale acum!* exprimă următoarele: „Este convingerea noastră că soluționarea excluziunii locative a persoanelor care locuiesc pe Cantonului și în general în mai largă zonă Pata Rât trebuie reconectată la politicile publice ale Municipiului Cluj-Napoca și în mod particular la politica sa de locuințe sociale, în timp ce, ca acțiune reparatorie, măsuri pozitive vor putea și trebui să accelereze procesul ce facilitează accesul acestora la locuință adecvată în oraș. În paralel, pentru a îmbunătăți condițiile locative din zonă, administrația publică locală trebuie să renunțe la a se referi în mod ironic la ideea că municipalitatea nu sprijină segregarea rezidențială (din moment ce timp de mai multe decenii a contribuit la crearea și la subdezvoltarea zonei), și, chiar dacă cu caracter temporar, dar neapărat transparent, va trebui să vină în acest sens în sprijinul locatarilor care locuiesc în mod informal acolo. Soluțiile locative identificate în relație cu locatarii acestui teritoriu trebuie deci tratate ca parte din politica mai amplă de locuințe sociale și ca parte din politica de dezvoltare a zonei Pata Rât” (<http://www.desire-ro.eu/?p=2388>).

„Scena antropologiei performative este cea a activismului stradal, oferind participanților o senzație de nădejde, împuternicire și solidaritate”

Adi Dohotaru

62

Moto: Pentru a înțelege această poetică a oprimaților trebuie ținut minte obiectivul principal: a schimba oamenii – „spectatori”, ființe pasive în procesul teatral – în subiecți, în actori, transformatori ai acțiunii dramatice. Sper ca diferențele să rămână clare. Aristotel propune o poetică în care spectatorul delegă putere caracterului dramatic astfel încât ultimul poate să acționeze și să gândească în locul lui. Brecht propune o poetică în care spectatorul delegă puterea personajului care acționează astfel în locul lui, dar spectatorul își rezervă dreptul de a gândi pentru el însuși, adesea în opoziție cu protagonistul. În primul caz, are loc un „catharsis”; în al doilea o trezire a conștiinței critice. Dar poetica oprimaților se concentrează pe acțiunea în sine: spectatorul nu delegă nici o putere către caracter (ori actor) nici pentru a acționa, nici pentru a gândi în locul lui; dimpotrivă, el însuși, își asumă rolul de protagonist, schimbă acțiunea dramatică, încearcă soluții, discută planuri de schimbare – pe scurt, se antrenează pentru acțiune adevărată. În acest caz, poate că teatrul nu este revoluționar în sine, dar este cu siguranță o repetiție pentru revoluție. Spectatorul eliberat, ca persoană deplină, se lansează în acțiune. – Augusto Boal, Teatrul Oprimaților

CUM AM AJUNS LA ANTROPOLOGIE PERFORMATIVĂ?

Eseul prezintă cum am dezvoltat o tehnică a antropologiei performative în urma relaționării cu romii din Pata Rât, din apropierea gropii de gunoi a orașului Cluj, pe care i-am cunoscut după ce au fost evacuați forțat din cartierul copilăriei mele. Propun o tehnică de abordare a drepturilor omului, în speță a discriminării rasiale prin segregare ghetoizată, ce se bazează pe cercetarea prin acțiune participativă (*Participatory Action Research*), la intersecția dintre studiu antropologic, militantism civic și arta performativă. Tehnica antropologiei performative echilibrează activismul cetățenesc susținut de un discurs de regulă formal al drepturilor omului cu investigația academică angajată în înțelegerea faliilor dintre limbajul drepturilor și inegalitățile economice sistemice (pentru a înțelege impactului scăzut al propriului civismului militant) și arta spectaculară cu mesaj socio-politic (ca modalitate de dezinhibare și încurajare a participării cetățenești într-un mediu politic relativ pasiv în comparație cu alte state ale UE).

Deși se bazează în principal pe mărturii din Pata Rât, cercetarea mea are la bază câteva zeci de interviuri și întâlniri informale cu rezidenți în așezări informale, activiști pentru drepturile omului, funcționari și politicieni locali din Cluj, Ploiești, Călărași, Miercurea Ciuc și Târgu Mureș în intervalul 2011-2013, multe interacțiunilor fiind realizate în cadrul proiectului SPAREX, dar și cu destule alte ocazii, care mi-au relevat problema gravă a locuirii segregate în cazul romilor¹. Înțeleg antropologia performativă și evenimentele stradale produse alături de partenerii cercetării într-un sens mai restrâns decât utilizarea sintagmei în studiile culturale, așa numitul *performative turn* din discipline extrem de diversificate de la teatru la arheologie. În acest sens, performance-ul este un act artistico-activist trans-disciplinar, o punere explicită în scenă ce poate îmbina teatrul forum, protestul, dansul, cântecul, gestul petiționar etc., fără a fi perceput ca aparținând vreunei discipline, punere în scenă care se bazează, desigur, pe o documentare prealabilă de teren. Apoi, terenul prealabil este mutat performativ în altă parte, în centru, în cazul nostru. Este un teren utopic, o reconstituire imaginară, fragmentară și temporară a societății în care solidaritățile sunt afirmate *aici* și *acum*. Spre deosebire de pretențiile de neutralitate științifică ale unor metodologii academice, terenul performativ este evaluativ și lucrează în cheie morală: oferă un diagnostic, deși nu în cheie expertă, și solicită o urgență. Fiind în câmp deschis, antropologia performativă este provizorie ca impact și prin natura ei mai expusă și deschisă criticilor decât circuitele academice semi-închise. Demonstrația, procesiunea, comuniunea trupurilor topesc politica în artă, iar „demonstrația performează o transformare utopică a identității”². Chiar dacă participarea are un rol instrumental, de a afirma revendicări politice și valori civice, ea are în primul rând o partitură expresivă, de unde importanța panopliei de mesaje și a recuzitei vizuale care afirmă coeziunea grupurilor.

Peste 20 de ani am locuit în Mărăști, al doilea cartier ca mărime al Clujului. Unul dintre cele mai pitorești locuri ale cartierului era pentru mine comunitatea de romi de pe str. Coastei, la limita dintre blocurile din Mărăști și casele din Gheorgheni. Zecile de case improvizate în care trăiau peste 300 de oameni contrastau cu gentrificarea zonei din a doua parte a anilor 2000. Eu însumi eram contrariat de prezența lor acolo. Îi priveam de la etajele superioare ale bibliotecii și eram intrigat de stilul lor de viață în aer liber. Copiii erau gălăgioși, adulții ședea la mese scoase din casele

63

fără garduri unde ședeau ocazional să mănânce și să socializeze. Cauciucurile arse pentru extragerea fierului îmbâcseau puternic aerul, iar gunoaiile pe care le lăsau jur îi făceau pe vecini să îi reclame. Consiliul Județean se mutase aici, Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, sediul Nokia se construiseră recent, o biserică se înălțase, primarul Sorin Apostu avea casa la 2 minute de strada Coastei... Astfel, presiunile pentru evacuarea romilor deveniseră din ce în ce mai intense în condițiile în care oricum comunitatea creștea. Lângă casele sociale, se alipiseră altele informale. Soluția primăriei însă nu a constatat în evacuarea surplusului de populație așezată informal, respectând legislația internațională care prevede acordarea unui adăpost alternativ, de necesitate. Nici nu a marșat pe construirea unor locuințe sociale supraetajate pe str. Coastei ori dispersarea în mai multe zone ale orașului, ci au preferat relocarea lângă groapa de gunoi. Se zvonea în media faptul că evacuarea a avut loc și la presiunile Nokia, că e *bad for business* prezența locuințelor pestrițe de pe Coastei. După relocare, Universitatea Babeș-Bolyai s-a extins cu un campus teologic administrat de arhiepiscopia ortodoxă de aproape 30 de milioane de lei și s-au mai amenajat un părculeț și o creșă.

Ca reacție la evacuarea forțată din 17 decembrie 2010, care a condus la mutarea a peste 300 de persoane de pe strada Coastei la Pata Rât, groapa de gunoi a orașului, ne-am format un ansamblu de activiști care am colaborat într-un cadru informal, în Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice (gLOC). gLOC s-a născut din necesitatea de a protesta la adresa mutării comunității în toiul iernii, deși legea românească previne acest lucru, iar legislația internațională prevede consultarea populației evacuate. Primăria s-a apărut cu un artificiu tehnic, oamenii ar fi semnat pentru locuințe noi, dar au semnat fără să știe unde vor fi relocați și sub amenințarea că vor pierde șansa de a avea un acoperiș deasupra capului dacă nu semnează urgent.

Acesta a fost principalul impuls, dar dincolo de aspectele evacuării, miza noastră, a mediului asociativ era să demonstrăm limbajul *new speak* al primăriei, care clama că măsuri ca mutarea oamenilor într-un ghetou sunt de fapt politici de integrare socială, și să propunem măsuri alternative de incluziune. Grupul s-a constituit spontan. În urma relațiilor mediatice ale evacuării, am început să contactez persoane din Pata Rât și din mediul universitar care aveau posibilitatea de a articula public nemulțumirea legată de măsurile autorităților. Antropologul Enikő Vincze a fost motorul coagulării clujenilor care s-au solidarizat cu romii din Pata Rât și artizanul propunerilor ulterioare de politici publice de reintegrare socială a evacuaților. Pornind de la nemulțumirile mutațiilor, eu m-am ocupat îndeosebi de inițierea de proteste stradale și de facilitarea contactului cu media și alți activiști, astfel încât problemele evacuaților și propunerile universitarilor să ajungă pe agenda publică.

Campania gLOC, din care făceau parte rezidenți din Pata Rât și universitari, persoane din mediul asociativ local și internațional (Amnesty International, European Roma Rights Center) și artiști solidari cu ei, a presupus organizarea de manifestații, realizarea de petiții și articole, propunerea unor strategii de incluziune socială și negocieri cu instituțiile statului, acțiuni de advocacy, conferințe și mese rotunde etc. Dar mai ales a sudat apropieri și solidarități între oameni din categorii sociale diferite care fără un cadru civic informal precum gLOC-ul, sau altele care s-au format ulterior, nu ar fi interacționat. Nu s-ar fi văzut față în față, nu ar fi empatizat la greutățile celor din Pata-Cluj. De pildă, doar într-un interval de peste trei ani au fost inițiate o duzină de manifestații, care au generat sute de materiale mediatice și preluarea subiectului

Pata Rât pe agenda publică în altă cheie decât a depunerii neconforme a deșeurilor orașului ori a criminalității din zonă. În linii generale, propunerile gLOC vizează, în spiritul justiției sociale, incluziunea locativă a persoanelor din Pata Rât și care au minima posibilitate de a se înalța în oraș, îmbunătățirea infrastructurii de la Pata Rât, condiții decente de locuire, stoparea evacuărilor forțate înspre ghetou, slujbe legale pentru romii din rampă care lucrează în condiții toxice și fără contracte de muncă, mai ales în condițiile închiderii spațiului poluant de depozitare ca urmare a încălcării standardelor UE de gestiune a deșeurilor. După organizarea de către evacuați în Asociația Comunitară a Romilor de pe strada Coastei, preluarea problemei de United Nations Development Program (UNDP), de alte ONG-uri locale și internaționale și chiar parțial de instituțiile publice locale, am considerat de comun acord că gLOC se poate auto-dizolva.

În ciuda diversității de activități și a importanței protestelor stradale care au galvanizat în primul rând oameni din medii atât de diferite – romi relocați, universitari, activiști – accentul pus aici este pe latura performativă a protestelor și cum au decurs ele din analiza situației de pe teren. Am ales să povestesc despre performanțuri mai mult decât despre proteste³ pentru că ele au șanse mai mari de a se multiplica și de a fi folosite în metodele de lucru ale universitarilor, artiștilor sau activiștilor. Apoi, performanțele stipulează mai creativ un conflict sau o problemă și distilează mai fin pasiunea morală a participanților în raport cu protestele. În anumite cazuri, pot fi mai potrivite pentru activitatea de cercetare decât un suport linear, mai ales dacă sunt implicați și oamenii investigați, ca „subiecți” autonomi și parteneri și nu ca „obiect” al cercetării. În plus, cauza noastră anti-segregare nu a adunat (încă) mii de oameni pe cât ar cere un protest mare și eficient.

CONTEXTUL NEOLIBERAL AL GHETOIZĂRII

Mutarea romilor în locuințele modulare din Noul Pata Rât face parte dintr-o politică mai amplă a autorităților de *containment* pentru romii săraci. La marginea gropii de gunoi a Clujului, s-au format după 1989 patru comunități relativ distincte (Dallas, Cantonului, Rampă și Noul Pata Rât), cu aproximativ 1.500 de persoane, marea majoritate fiind romi. Exista deja o așezare informală de mici dimensiuni în perioada comunistă, dar formarea ghetoului respectiv este condiționată de procesul instaurării unei economii de tip neoliberal de după Revoluție, care a condus la de-proletarizarea unei părți masive din societatea românească, la excluderea și la rasializarea accentuată a romilor⁴, foști proletari industriali și agricoli cu o calificare scăzută, care au fost mutați la Pata Rât din centrul sau de la periferiile orașului unde locuiau adesea fără acte de proprietate.

Peste 40% dintre rezidenții Pata Rât au fost angrenați în acest proces de segregare ca urmare a de-proletarizării și gentrificării urbane⁵. Alții au ajuns din proprie inițiativă sau chemați de familii ca să lucreze în rampă în condiții toxice și nelegale, peste 50% dintre locuitori fiind antrenați într-un proces de *agregare*, pe o piață a deșeurilor formată în jurul rampei, ca urmare a dezvoltării unei economii de consum începute cu fenomenul piramidal de tip Caritas (perioadă despre care locuitorii din apropierea rampei își amintesc pentru că a sporit cantitatea de deșeuri) și intensificate la începutul anilor 2000. Se poate constata astfel un fenomen de agregare

specific unui sistem neoliberal periferic, ale cărui caracteristici principale sunt mai accentuate în ghetouri ca Pata Rât, cu o rampă administrată privat și cu locuințe informale. Precaritatea muncii, lipsa unor contracte stabile, absența unor asigurări sociale, medicale ori a unui sistem de pensii pentru sutele de muncitori informali care colectează selectiv deșeurile din rampă, nu ar fi fost posibile decât într-un sistem economic bazat major pe un presupus echilibru între cerere și ofertă, coniderentele sociale sau de mediu fiind marginalizate.

Neoliberalismul este un sistem ideologic care postulează că bunăstarea umană poate fi articulată în cel mai bun mod „de maximizarea libertăților antreprenoriale într-un cadru instituțional caracterizat de drepturi de proprietate, libertate individuală, piețe nestăvilite și comerț liber”⁶. Statul are rolul minimal de a prezerva aceste caracteristici printr-un pachet de politici publice care presupun privatizare, dereglementare și liberalizare a comerțului⁷. Din această perspectivă, Pata Rât nu este un simptom al neoliberalismului, ci un epitom. Singura instituție publică prezentă din anii 1990 în ghetou este poliția care asigură ordinea în zonă. Alte servicii publice au un caracter nepermanent. În rampa veche, statul a și dispărut, ca într-o utopie libertariană, chiar și din reglementarea contractelor. Piața formată în jurul deșeurilor nu se bazează pe contracte formale, pentru că nici o autoritate nu accepta legalitatea muncii romilor în rampa veche. Dar cum există o cerere pentru locuri de muncă derivate din colectarea selectivă a deșeurilor, statul și administratorul privat al rampei „tolerează” prezența muncitorilor informali, eludând desigur câștigurile private derivate din activitățile economice de pe piața neagră. Aceste activități economice nu sunt reglementate în principal din cauza costurilor sociale și de mediu care sunt mari și care nu sunt recunoscute de marii producători privați de deșeuri, mecanism de socializare a pierderilor pe care îl voi detalia în ultima parte a eseului și în eseu *Celălalt. 3 zile și trei nopți în Pata Cluj*.

Am încercat să redau contextul economic din Pata Rât și de Ziua Mondială a Mediului din 5 iunie 2013, când mai multe grupuri protestatare din Cluj au ieșit în stradă pentru diverse cauze ecologiste, dintre care cele mai relevante erau *Salvați Roșia Montană* și mișcarea anti-fracturare hidrocarbură. Pentru că situația din Pata Rât, era privită ca o cauză „socială” și nu „eco”, am încercat să deconstruiesc, alături de oameni evacuați, faptul că mișcările ecologiste ar fi realmente diferite de cele sociale. Mi-am pus problema ce este comun în aceste cauze, atât de diverse, alteleori separate și care declanșează adesea un activism într-atât de fragmentat și unicauzal? Și mi-am dat seama că sunt privite ca „probleme” exterioare economiei clasice. Persoanele angajate în performance arătam că așa-numitele externalități din jocul cererii și ofertei trebuie integrate circuitului economic. În spectacolul stradal au apărut 5 personaje, ușor de identificat pentru că aveau tag-uri pe ele. Un personaj se numește STATUL și este un stat arbitru neoliberal între jucători economici puternici, de regulă corporații. Cele două personaje se numesc CERERE și OFERTĂ. Ele se așază pe două personaje denumite COSTURI SOCIALE (Pata Rât, Roșia Montană, Bârlad etc.) și COSTURI DE MEDIU (Bârlad, Roșia Montană, Pata Rât etc.). Este ușor de identificat ce reprezintă fiecare personaj din cauza unor pancarte lipite. Cele două personaje stau în genunchi, aplecate, au o cagulă pe față (sunt lipsite de relief). Mi-am imaginat că cei doi sunt *Omul fără înșușiri* ai lui Robert Musil, lipsiți de reacție, într-o criză profundă, acceptând apăsarea pentru că nu știu de unde vine. După ce negociază, la finalul performance-ului, cei doi oameni de afaceri aruncă

gunoiul peste personajul denumit COSTURI DE MEDIU și scot banii din buzunarul personajului denumit COSTURI SOCIALE. Pleacă cu profitul. Este performance-ul cel mai abstract pe care l-am făcut, în ciuda mesajelor scrise, ușor inestetice și cu rol cam explicit pedagogic. Performance-ul era inserat într-un protest, iar protestele se bazează pe indignare morală, devoalează abuzuri ale autorităților și atacă intenții potrivnice. Adesea se concentrează asupra mâinii vizibile și hrăpărețe a politicianilor și nu asupra mâinii devenită invizibilă a pieței, care subordonează politicul. Totuși, la discuțiile de pregătire a scenei de două minute pregătite pentru manifestanți și jurnaliști nu a fost dificil să convenim asupra sensului performance-ului. Am exemplificat celor trei actori dintre persoanele relocate, îmbrăcate la costum și reprezentând doi oameni de afaceri și unul statul, că situația jucată e tangențială cu ce s-a întâmplat la Pata Rât. Tranzacția pentru pământul din Pata Rât unde au fost mutați romii s-a făcut între primărie și Eugen Vereș, administratorul rampei vechi. Potrivit reprezentanților autorităților, s-a semnat înțelegerea pentru că era cea mai bună de pe piață, terenul fiind din motive lesne de înțeles ieftin în preajma rampei. Astfel, au socializat costurile tranzacției într-un mediu fără infrastructură și servicii publice și în apropierea unei rampe toxice⁸.

Totuși, de ce așezarea din jurul rampei ar fi un ghetou? Potrivit tipologiei lui Loïc Wacquant, Pata Rât este un spațiu ghetizat, sintagmă care se aplică cu grabă jurnalistică ori polemică în situații inadecvate, legate de infraționalitate ridicată, dezordini urbane, sărăcie ori segregare. În acest sens, ghetoul nu trebuie categorisit în analogie cu enclavile imigranților ori cu mahalalele urbane ale muncitorilor precari, ci cu tabăra de refugiați, cu închisoarea, cu rezervația⁹.

Ghetizarea devine o metodă de a segrega pierzătorii unor lupte rasiale și de clasă în economii de piață a căror stratificare și inegalități sunt net superioare celor comuniste, perioadă după care multe persoane intervievate manifestă nostalgie. Nu sunt o excepție nici cei mai activi locuitori din Noul Pata Rât, organizați în propria asociație după evacuare, alături de care m-am împrietenit:

Florin Stancu: Mie îmi pare rău că am ajuns de la comunism la democrație.

Pepe Fekete [corectează]: În capitalism...

Florin Stancu: Atunci aveai șansa să ai o locuință, un loc de muncă, celelalte veneau de la sine.

Claudia Greta: Mie îmi pare rău după Ceaușescu...

Pepe: Foarte bine că l-au împușcat!

Claudia: Nu știi ce vorbești, omule! Ăla îți dădea de lucru cu sila. Mergeai la doctor, erai văzut, mergeai la școală, erai primit.

Pepe: Au murit atâția oameni în speranța a ce? Românul o duce mai prost ca înainte, țiganul mai prost ca înainte. Doar că o mână dintre noi o ajuns miliardari. Dar e o prăpastie imensă între cei cu bani și cei fără...

Claudia: Pentru Ceaușescu toți am fost egali. Și albi și negri.

Pepe: Ba n-am prea fost.

Claudia: Ba am fost. Tu ai fost mic, nu-ți mai amintești.

Pepe: Îl împușcam personal, o subjugat oamenii...

Claudia: Mă, o primit oamenii locuri de muncă, a primit fiecare casă.

Florin: Câștigam mai bine înainte de 1989. Făceam și ciubucuri.

Claudia [întărește]: Părinții o duceau mai bine.

Florin: Înainte erau mai dezvoltate școlile de meseriași. Era mai echitabil sistemul. Un inginer nu câștiga cu mult mai mult decât mine. Acum atâta strângem cureaua că ajungem să ne strângem de gât! [ceilalți râd].

Pata Rât are caracteristicile ghetoului și nu ale unei colonii răsărite la marginea unui oraș, așa cum s-au înființat câteva în preajma Clujului și așa cum mai este descris uneori acest spațiu. Este relativ omogen etnic, are o structură organizațională autonomă și o identitate colectivă stigmatizată, care separă locuitorii din preajma rampei de majoritarii din oraș sau de comuna Someșeni, din imediata vecinătate.

Povestea apariției ghetoului venețian este interesantă pentru că se pliază pe situațiile actuale de percepție a politicului nu doar dintr-o perspectivă neoliberală, ci și neoconservatoare. Printre altele, gândirea conservatoare judecă politicul din perspectiva spațiului privat și a corpului personal. Politica este percepută bucal, ca gust și dezgust. Ca în 1516 când senatul Veneției dispune ca evreii impuri să fie duși în Ghetoul Nou, o insulă izolată, înconjurată de ziduri înalte și gardieni care închideau noaptea cetatea. Evreii erau pedepsiți pentru părăsirea incintei pe timpul nopții, chiar dacă pe timpul zilei erau lăsați să presteze activitățile economico-financiare disprețuite de creștini, într-un timp în care politica este influențată puternic de dogme religioase, tradusă în termeni curățeniei și mizeriei morale, purității și lipsei ei. Evreii sunt considerați eretici, posibili purtători de sifilis, portretizați ca necurați și totodată senzuali și corupători prin obiceiurile lor, politică foarte asemănătoare cu delegarea unui spațiu convenabil pentru romii indezirabili și „mizeri” de la Pata Rât, așa cum apar în multe comentarii anonime în media locală. Modelul acesta se extinde către alte părți ale Europei:

Se pot constata în acest moment inaugural cele patru elemente constitutive ale ghetoului, adică (i) stigma, (ii) constrângerea, (iii) delimitarea spațială și (iv) paralelismul instituțional. Ghetoul este un dispozitiv socio-organizațional care întrebuintează spațiul pentru a reconcilia două funcții antinomice: (1) maximizarea profiturilor materiale de la o categorie considerată contaminată și contaminatoare și (2) minimizarea contactului intim cu membrii săi pentru a evita amenințarea corodării și contagiunii simbolice pe care se presupune că o poartă¹⁰.

Am încercat să prezentăm opiniei publice dar și unor instituții cu potențial de intervenție motivele pentru care ghetoul Pata Rât este rodul unei construcții politice și economice conștiente, deși ascunse privirii, și nu produsul unei creații „naturale” din partea unor persoane cu alte obiceiuri care refuză „integrarea”. Cea mai concludentă afirmație în direcția schițată mai sus este a unei fețe bisericești cu o funcție relativ importantă în ierarhia Arhiepiscopiei Clujului care ne compătimea pe noi, universitarii, pentru străduința de a-i scoate pe romi din „mediul lor natural”. Încercarea de a deplasa responsabilitatea de la nivelul indivizilor sau a a unei comunități cu tradiții „specifice”, am făcut-o printr-o tehnică a antropologiei performative, denumită astfel din mers, ce implică, așa cum am amintit, cercetare prin acțiune participativă (PAR), o îmbinare de teren antropologic, activism civic și performance artistic stradal.

SURSE PENTRU PERFORMANCE-URI

Cercetarea în paradigma acțiunii participative (PAR), prin definiție colectivă și angajată, este mai auto-reflexivă în relație cu cercetarea clasică academică, cu accentul pus pe autonomia etanșă și linear-textuală a subiectului investigator în raport cu domeniul investigat. Prin relaționarea multiplă și colaboratoare pe teren, presupusul obiect al cunoașterii se transformă în subiect-partener al investigației, motiv pentru care performance-urile la care fac referire sunt, de fapt, încercări inovatoare de a răspunde nevoilor oamenilor din Pata Rât de a da formă unor nemulțumiri vizavi de ceea ce au perceput ca abuzuri ale autorităților. Performance-urile au rolul de a destupa situația, în condițiile în care canale convenționale de comunicare s-au înfundat.

Potrivit antropologului Alice McIntyre, care a fost influențată de cercetările feministe ori de pedagogia radicală a sud-americanului Paulo Freire, principiile PAR presupun un angajament colectiv de a cerceta o problemă, o dorință de angajare în auto-reflecție pentru „a câștiga claritate despre chestiunea investigată”, un angajament comun pentru acțiune colectivă care să conducă la soluții pentru oamenii implicați în procesul investigației și realizarea unei alianțe între cercetători și participanți în „planificarea, implementarea și diseminarea procesului de cercetare”¹¹.

O astfel de abordare angajată și subiectivă nu dihotomizează îndepărtarea academică a cercetării și relativa dezangajare în raport cu angajamentul civismului a cărui pasiune pierde din vedere exigențele normative ale investigației, ci se concentrează pe o continuă distanțare și apropiere, presupusă de (auto)reflexivitate. Reflexivitatea implică și dedublare, subiectivare, empatie, chestionare a perspectivei proprii, distilare a pasiunii morale și a rolului jucat în câmpul cercetării: „Antropologii nu sunt oameni de știință puri. Jurnalele lor, romanele etnografice, poemele și monografiile formează o ramură de literatură înrudită cu scriitura de călătorie. Reflexivitatea este ceea ce definește acest aspect al literarului în textele antropologice [...] Reflexivitatea galvanizează discursul pentru că exprimă exact tăcerea din noi, indicibilul”¹².

Un alt aspect al antropologiei performative este practica spectaculară, artistico-politică ce deviază din tradiția avangardei, cu trei filiații apropiate în timp și legate de tumultul protestatar șaizecist: situaționism, contracultura americană și arte povera.

Miza majoră a situaționistilor a fost „distrugerea artei ca sferă separată a vieții și realizarea sau integrarea pasiunii și frumuseții artei în viața cotidiană”¹³. Propunerile, adesea stradale, ale deturnării (*détournement*) și derivei (*dérive*), presupuneau pentru Guy Debord în *Raport al Construcției de Situații* transformarea momentană, calitativ superioară, a unor ambianțe temporare cotidiene apolitice și utilitare. Pentru Debord, principala dramă emoțională a vieții, dincolo de conflictul dintre dorință și realitate, este senzația trecerii timpului. Estetica situaționistă, spre deosebire de esteticile de dinaintea avangardelor, nu mai încearcă să eternizeze prin artă o emoție. Timpul e aici și acum, în curgere, în crearea unor situații provocatoare și spontane. Pariul e că schimbarea va fi înspre bine, chiar dacă șansele sunt împotriva acestui pariu: „Dar chiar dacă trebuie să pierdem de o mie de ori, nu vedem nici o altă alegere pentru o atitudine progresivă”¹⁴.

La finalul secolului XX are loc o mutație estetică, datorată moștenirii avangardelor, dinspre arta clasică cu producător și spectator, eventual mediată de mijloace de producție în masă, și care produce obiecte finite, spre o artă relațională și

participativă¹⁵, ce aspiră spre crearea unor momente catartice. Într-o anumită măsură, această artă are o presupuziție specifică utopiilor: politica (radicală) dar și arta nu mai sunt separate, devin gest cotidian. Catharsis-ul e situațional, un moment specific. Arta nu mai durează ca operă, e doar prezentă. Într-o anumită măsură, această artă relațională a fost ușor de capturat de autoritate care a venit în întâmpinarea participării, a îmbrățișat-o, a deradicalizat-o, i-a tăiat elanul revendicativ și a păstrat doar o latură simbolică, estetică, un festivism de artă contemporană. Totuși, în ciuda capturării limbajului democratic al participării fără co-decizie reală, mai este loc de experiment, contestare, politizare în această paradigmă a producției de situații, mai greu de comodat decât arta clasică ori concursul ONG-ist de proiecte. În plus, joaca serioasă a artei performative, îmbinată uneori cu protestul, oferă o mai mare ușurință pentru participarea politică a marginalilor atâta timp cât alte resurse politice nu sunt disponibile (administrații, partide, sindicate, alianțe civice etc.).

Iar o astfel de deviere de la normele cotidiene de comportament implică o conceptualizare și tematizare lucidă a situației supuse atenției pentru a nu părea nici o distracție butaforică de la sarcinile cotidiene, nici vreun eveniment cultural cu ambalaj social ori filantropic. Modalitatea de a evita bufoneria mass media ori o abordare estetic-intelectuală constă, așa cum urmează să prezint în câteva exemple de performance-uri, în relaționarea prealabilă minuțioasă cu subiecții care se expun publicului. Apoi, constă în propunerea situației conflictuale sau pasionale ca ilustrare mai adecvată a problemelor de care sunt afectați participanții și asumarea de către cercetător a unui rol secundar în cadrul evenimentului în ciuda tendințelor presei de a se focaliza la interviuri pe voci autorizate și familiare. Astfel, situațiile expuse au rolul de a da voce celor considerați nedrețâți, însă de a-i împuternici printr-o distilare culturală mai complexă față de larma și emoția protestului stradal ori a acțiunii directe, metode ce își pot epuiza resursele contestatate dacă sunt uzitate abuziv sau cu un număr redus de oameni.

Contracultura anilor 1960-1970 s-a folosit major de societatea spectacolului, acaparată de sfera afacerilor, vedetele mediatice și clasa politică, cu o atentă segregare între actanți și public, introducând „spect-actorul” lui Augusto Boal din *Teatrul oprimaților*¹⁶, indiferent că era negrul, feminista sau muncitorul oprimat. Performance-urile descrise mai jos pot fi considerate conferințe de presă ale exclușilor, aceștia neavând nicio șansă de a ajunge la publicul larg dacă ar imita conferințele clasice de presă. Evenimentele stradale provoacă adversarii rasiști, publicul xenofob sau indiferent. Iar practicarea unor valori egalitare specifice este un barometru concludent pentru a vedea susținerea și impactul mai mult sau mai puțin de nișă de care se bucură ideile politice progresiste. „Conferința de presă” stradală contractă timpul, care devine emoționant, captivant și senzațional, deși la antipodul comercialismului mediatic. Performance-ul sintetizează conflictul într-o formă dramatică. Pe linia teatrului forum, dramatizarea are rolul de a scurtcircuita prin provocare un corp social durificat. Dramatizarea cheamă în ajutorul său *empatia* (calitate clasică a poeziei aristotelice) și solidarizarea, dar și *distanța critică* (preluând dezideratele esteticii brechtene), pe care le îmbină, îndemnând spectatorii la participare. Refuzul convenției soporifice se creează și prin redarea mai clară, prin ex-centrism, a faliilor dintre centru și margine. În acest sens, a fost de folos pentru mine în pregătirea performance-urilor cu oamenii din Pata Rât și activității implicați, cercetarea modului

în care contracultura americană a deturnat mecanismele societății spectacolului¹⁷. Abbie Hofman, unul dintre hipioții mai politici ai anilor 1960, spunea că o conferință de presă trebuie să fie „dramatică”:

Nimic nu creează o imagine mai proastă decât patru, cinci tipi la costum care stau în spatele unei mese și vorbesc într-o manieră calmă la un hotel elegant. Caută constant să ai fiecare detaliu al conferinței de presă diferit ca stil și în conținut de conferințele oamenilor aflați la putere. Folosește-te de muzică și efecte vizuale. Nu te crispa în fața presei. Fă declarația pe cât de scurtă și de concisă posibil. Nu-ți citi notițele, privește direct în cameră [...] Exprimă-ți sentimentele. Fii amuzant, enervează-te, fii trist sau extatic. Dacă nu poți transmite că ești profund emoționat ori deranjat ori indignat de ceea ce zici, cum te aștepti să devină cei care privesc o cutiuță mică din sufragerie? Amintește-ți, tu faci publicitate oamenilor unui nou stil de viață. Uită-te la reclame comerciale TV. Uită-te la abilitatea lor de a transmite tot ceea ce e nevoie pentru a fi eficient într-un timp și spațiu într-atât de scurt și limitat. Cum în același ton îți bați joc de căcatul pe care îl tot vâra, fură-le tehnicile¹⁸.

Pasionat de cercetarea mișcărilor sociale și de avangardă ale anilor 1960, curentul *Arte Povera* m-a încurajat să întrevăd posibilități estetice și conceptuale în folosirea unor materiale simple și „sărace”, în afara confirmării pieței artistice a artei „bogate” din galerii și muzee, obiecte ready made resemnificate într-un flux temporar, dincolo de dihotomia instituționalizată a artei în spațiu public și a vieții de zi cu zi¹⁹. *Arte Povera* a fost necesară și într-un sens strict adaptiv, într-un context al unor urgențe cetățenești și artistice de a reacționa rapid la ceea ce catalogam ca abuzuri ale autorităților, demersurile situându-se în afara lentorii, ineficienței și birocrăției proiectelor de finanțare.

PERFORMANCE CU UN MANECHIN. „MUNCA NU E UN LUX. E UN DREPT!”

Petre Fekete, căruia prietenii îi spun Pepe, este din Noul Pata Rât. Înainte de evacuare lucra la Profi și se afla din întâmplare într-un birou unde șefii se uitau peste niște CV-uri, care aparțineau câtorva persoane de pe str. Coastei, unde stătea înainte să fie evacuat forțat lângă rampă. Șefii văzând adresa au zis că nu îi angajează pentru că sunt „țigani borâți”, apoi au aruncat hârtia la gunoi. Pe Pepe nu l-au observat, pentru că „am noroc că îs mai alb la față și nu știau că stau chiar acolo că eu am buletinul în altă parte... Și numai să vă dați seama, d-apăi dacă vede acum Pat Rât, nu te angajează nimeni, îi mai rău”.

Din acest motiv, oamenii mutați de pe strada Coastei la Pata Rât au insistat cu succes pe lângă autorități ca să schimbe în adresele lor denumirea străzii pe care stau pentru a nu fi respinși la angajare. Elena Greta și prietenul ei arată relația dintre locuirea stigmatizată din Pata Rât și munca precară, amintindu-și de vremurile mai bune de dinainte de criza economică de pe str. Coastei când patronii veneau după ei pentru a le oferi de lucru în construcții. Era o perioadă când zona Clujului cunoștea probabil cel mai mare boom imobiliar la nivel național:

Elena: Vreau să-ți spun că oamenii ce am fost mutați, îs foarte schimbați. Deci, nu mai îs ce o fost pe Coastei, foarte-foarte mult s-o schimbat. Și o devenit chitroși. Deci, invidioși, să nu văd că tu mânânci mai bine ca ei, că-i bai, că de ce mânânci mai bine, de unde ai, și de genul ăsta, știi.

Foarte... și lumea o devenit mai rea, deci nu mai e cum o fost, cândva, acolo pe Coastei. Că acolo o fost altă viață. Ai putut să stai de vorbă cu cineva, dacă n-aveai bani și avea un vecin, mereai, dă-mi niște bani împrumut, până în data de, când ajunge, deci nu se pune problema că nu-ți dă. Îți dădea, dar aici și dacă are și mergi să-i ceri, îți zice că n-are.

Concubin: Adevărul e că acolo pe Coastei, așa cum o fost, era foarte multă lume care venea după băieți la lucru

Elena: Oameni, da.

Concubin: Tot timpul.

Elena: Aici nu mai vine nici dracu.

Concubin: Tot timpul făceai, păi și eu de exemplu, că înainte de Paști când mi-am adus lucrurile acasă...

Elena: E zugrav de meserie, ți-am zis.

Concubin: Am fost în Florești și am făcut un apartament în 2 zile, mi-am adus din scule acasă, că omul o plecat la țară, să-și facă Paștele, el o venit în Pata Rât cu nevastă-sa, o zis că nu-i adevărat [văzând Dallas-ul]. Eu am spus că *ho, eu mai sus stau...* Degeaba, na, că vezi, omul se sperie... Și la domnul ăsta la care am făcut apartamentul, îs tot țigani. Păi, degeaba. Că nevasta sa când o văzut, o zis că nu-i adevărat. [...]

Elena: Și patronii veneau cu drag, acolo sus pe Coastei. Și mai stătea la o bere, la o cafea, povesteam, aici nu mai vine nimeni. Îi diferență, foarte mare diferență, serios.

Intervievator [Hajni Harbulka]: Și lucrați cu patron? Sau așa...

Concubin: La negru, mai mult la negru. Anul trecut am lucrat la un patron, cu contract de muncă.

Elena: și eu de aia vreau amu să mă duc să mă angajez, că vine iară iarna pe capul meu. Măcar să am din ce să trimit copii la școală, să am din ce să plătesc cheltuielile.

Intervievator: Da, trebuie, că altfel...

Elena: Ce să faci? Asta e.

Concubin: Păi, și criza asta mult o afectat construcțiile. Tot o afectat. Foarte slab se câștigă acuma, față cum s-a câștigat înainte, înainte ieșeau bine cu banii...

Elena: Înainte în fiecare săptămână îmi aducea câte 10 milioane, crede-mă ce-ți spun, pe săptămână. [...]

Concubin: Totuși, înainte era mai altfel. Până înainte să fim mutați aci. Și mulți oameni veneau sus la noi... și când ne-am mutat aici, încă mai lucram la domnul ăsta, [procurorul] Burz, de care ți-am spus, o venit după noi, dar n-am avut curaj să-l aduc sus. Și am venit jos la el, la linia ferată [la 1 km distanță]. N-am preferat să-l aduc sus.

Florin Stancu era președinte în perioada respectivă la Asociația Comunitară a Romilor din Coastei (ACRC) creată în Pata Rât după evacuări. E respectat în comunitate datorită firii sale practice și întreprinzătoare. Are o firmă cu doi angajați și o contabilă. Prinde contracte de deratizare și îngrijire spații verzi, însă periodic, fără continuitate. Așa că pe timp de iarnă lucrează în Italia ca tractorist alături de soție care culege mandarine. A luat inițiativa de a propune primăriei servicii de economie socială pentru întreținerea spațiilor verzi, astfel încât oameni din Pata Rât să se auto-susțină, iar Noul Pata Rât, cum mai e denumit arealul în care au fost mutați, să arate mai îngrijit. Profitul rezultat în urma unor contracte cu municipalitatea, la care nu au acces din cauza concurenței firmelor mari, este investit parțial în activitățile cu profil educațional, sociale și de mediu (plantarea unor copaci, educație, curățenie etc.) ale Asociației Comunitare. Ideea plantării copacului sau a pomului apare și în relatări din zona învecinată, Dallas-ul, ca semn al unei comunități armonioase, fiind probabil o referință biblică, pe filieră neoprotestantă. „În timpul liber, ce poți să faci? Că mare lucru nu. Cum mi-am făcut un pic de curte aici, mai curăț, mai mătur, mi-am plantat și un pom, că am spus să fie ceva, cât de cât să schimbe aerul de aici”, spune Florin.

Odată cu trecerea timpului din ce în ce mai puține familii mutate de pe str. Coastei își fac iluzii cu privire la o mutare rapidă din zonă, motiv pentru care nu mai accentuează în narativele lor latura victimizării [reale], ci dimpotrivă, subliniază dorința de a-și îmbunătăți situația locativă până la posibilitatea financiară de a se muta în afara ghetoului. Asta ar presupune transport în comun, electricitate pentru casele care s-au construit apropae de modulare, drum asfaltat. Din astfel de motive, a și propus primăriei un parteneriat în data de 18 martie 2013. Memoriul prevedea ca firma lui Florin, având ca asociat Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, să creze printr-un contract cu primăria o întreprindere socială care să înființeze „locuri de muncă pentru oamenii din Pata Rât; să utilizeze o parte din profitul acestei întreprinderi sociale (partea care nu va fi reinvestită) în vederea contribuției la îmbunătățirea condițiilor de locuire și a calității zonei verzi din jurul caselor modulare din Pata Rât, precum și în vederea susținerii activităților comunitare ale Asociației; să presteze servicii cetățenilor din Cluj-Napoca și inclusiv celor din Pata Rât prin care să contribuie la transformarea acestuia într-un oraș verde, mai curat”. Acordarea unor lucrări publice prin măsuri afirmative ar fi trebuit să dovedească că cei evacuați doresc „să muncească și să participe ca partener demn la viața municipiului”.

De exemplu, dacă parteneriatul ar fi fost creat de la început în privința construirii de locuințe sociale, iar oamenii de pe Coastei nu ar fi fost mutați fără consultare, cu siguranță nu s-ar fi ajuns la situația conflictuală dintre evacuați și autorități. În acest sens, încă din anii 1976, la conferința Habitat I din Vancouver urbanistii prezenți au arătat că locuințele sociale finanțate de stat fără implicarea comunității în cauză și prin aceasta oferind locuri de muncă la ridicarea locuințelor viitorilor rezidenți, sunt destinate eșecului. Tot astfel, construcția de locuințe socială pe scară largă s-a dovedit deficitară pentru că trebuie ajutate comunitățile în formalizarea eforturilor anterioare „ilegale” de a-și construi un areal de locuit (construcție graduală a caselor cu implicarea rezidenților, organizare colectivă în interiorul comunității pentru îmbunătățirea rețelelor de infrastructură etc.)²⁰. Cum o parte dintre rezidenții de pe str. Coastei lucrează în construcții, exista deja un set de competențe care să faciliteze eventuala mutare sau construcție de locuințe sociale mai adecvate pe terenul de pe str. Coastei.

Pentru a ilustra memoriul asociației dar și interviurile precedente, am planificat performance-ul „Munca nu e un lux. E un drept!”, din data de 18 martie, orele amiezii, și nu după-amiaza, pentru ca media locală să participe, în centrul Clujului. Am anunțat media că „în cadrul spectacolului stradal, participanții vor încerca să amplaseze un manechin costumat în haine de muncitor în vitrinele unor magazine simbolice pentru capitalismul consumerist (bănci, magazine cu articole de lux, cafenele etc.), pentru a aduce astfel în spațiul public al orașului, invadat de branduri ostentative, problema dreptului la muncă decentă”. Eram însoțiți de mesaje ca „Economie pentru societate, nu pentru corporații!”, „Dreptul la muncă este garantat de Constituția României”, „Antreprenoriatul social creează locuri de muncă!”, „Noi muncim, nu cerșim!”, „Noi lucrăm pentru economie socială. Voi?” etc., pe care le-am plasat în vitrina unui magazin. Am precizat că acțiunea gLOC de solidarizare depășește granițele etnice ale ghetoului din Pata Rât și că mesajul nostru este unul social, „adresându-se și muncitorilor disponibilizați de la Mechel Câmpia Turzii, cât și altor persoane al căror drept la muncă decentă este încălcat”.

Manechinul era un „guler albastru”, îmbrăcat într-o salopetă albastră, cu o căciulă. Ne-a fost oferit gratuit de patronul unui magazin pentru câteva ore, iar ceainăria Demmers ne-a oferit vitrina localului pentru a expune manechinul și mesajele legate de dreptul la o muncă decentă. Ideea amplasării manechinului în spațiul public vine în contextul în centrul orașului este confiscat de imagini cu clienți fericiți și branduri celebre, fără referiri la calitatea noastră de cetățeni și cu atât mai puțin sunt prezente mesaje despre muncitori care nu sunt „gulere albe”. Ne-am adunat vreo 25 de persoane, câțiva din Pata Rât, alții din mediul universitar și o jumătate de duzină de jurnaliști. Înainte de a ajunge în ceainărie, unde aveam o înțelegere pentru plasarea manechinului în vitrină, sunt încercate alte locații, magazinul de îmbrăcăminte de lux Soho și banca ING.

Încercarea de plasare a manechinului a creat, desigur, un conflict, iar ideea performance-ului a fost chiar acela de a-l specifica percutant, deși simbolic, și într-o joacă aparent detensionată. La Soho, ni s-a spus că nu încap manechinul în vitrină, ei având alte produse de vânzare. Iar la ING am fost refuzați, fără contondențe, pe un ton ceremonios din cauza jurnaliștilor care filmau și fotografiau, spunându-ni-se că trebuie să formulăm o cerere scrisă la care managementul băncii ne va răspunde zilele următoare, dar momentan nu putem plasa muncitorul în vitrină. Reacțiile erau de mirare, stupefacție și neîncredere, deși verbalizarea era timidă la văzul presei. Dialogul era absurd, deși politic, și se baza pe ceva de genul: „Putem plasa un muncitor în vitrină alături de reclame cu clienți fericiți și branduri?”, „Vai, dar nu avem destul spațiu”. La a treia încercare, oamenii mutați în Pata Rât, membri ai primei asociații *grass roots* române din Cluj, au fost acceptați. Lângă manechin erau postate mesaje sociale, iar Elena Greta din Pata Rât stătea lângă, într-o poziție imobilă, cu un mic banner.

Am văzut apoi că o acțiune similară a realizat ulterior un sindicat danez ce a plasat în vitrina magazinelor muncitori, dar cu educație superioară, „white collar”, care nu își găsesc de lucru în timpul crizei, ca metodă de sensibilizare a opiniei publice²¹.

În fața vitrinei, oamenii din Noul Pata Rât dădeau interviuri cu privire la serviciile pe care firma le poate oferi și ce intervenții pot planifica pentru a-și îmbunătăți situația locativă și de muncă. Trecătorii se opresc să vadă ce se întâmplă, câțiva fac fotografii cu muncitorul din vitrină. Vine poliția, ne întreabă ce facem, dacă avem



„Munca nu e un lux”, 2013, Foto: Emese Apai

„autorizație”, ne legitimează, așa cum s-a întâmplat la toate acțiunile publice gLOC. Când aud că ducem memoriul la primărie, ne însoțesc pentru „protecție”.

Florin Stancu declară presei că „manechinul reprezintă faptul că ne dorim să muncim, nu doar ajutați sau finanțați de autorități. Arătăm și că suntem respinși [la angajare] de persoane sau instituții care ar putea fi într-o relație de colaborare cu noi. Încercăm să promovăm ceea ce putem face, întreținere și curățenie a spațiilor verzi”. Enikő Vincze spune că din ce în ce mai multă lume vorbește de posibilitatea de a crea locuri de muncă prin economie socială: „Nu e vorba de a aloca contractele mari pe care Primăria le are pentru întreținerea spațiilor verzi, ci de a găsi soluții legale și tehnice pentru contracte mai mici. Acest parteneriat ar fi un mesaj pozitiv din partea ambelor părți de găsire a unor soluții pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și a practicării dreptului la muncă”. Claudia Linda Greta, cea mai implicată din comunitate în activismul anti-segregare, spune că „vrem ca primăria să ne sprijine, să ne dea de lucru, iar din banii primiți prin parteneriat, depunem în asociație”. Pe parcursul a câțiva ani ideea e „să ne construim noi propriile case din proprii bani, muncii”.

În ciuda feedbackului pozitiv în medii progresiste, orice pomenire a sintagmei Pata Rât înflăcărează imaginarul extremist, astfel receptarea demersului în comentariile articolelor se face adesea în cheie rasistă, iar publicațiile locale nu cenzurează injuriile din lipsă de timp, dar și pentru a crește traficul pe site. O mostră tipică de exprimare rasistă pe cel mai popular site mediatic local, *Știri de Cluj*, în care un comentator se semnează MOARTE TIGANILOR și scrie: „NU ANGAJEZ TIGANI! NU CUMPAR DE LA TIGANI! TIGANII NU SUNT BINE VENITI!!!”²². Având în vedere că politicile sociale rasiste aduc popularitate electorală, așa cum s-a întâmplat cu primarul băimărean Cătălin Cherecheș, care a avut un succes electoral de 86% și ca urmare a evacuării forțate a romilor într-o zonă industrială, toxică²³, dar și defulării majorităților în sensul comentariului menționat, nici primăria nu a avut interesul de a răspunde în termenul legal de 30 de zile la memoriul depus.

De aceea, și performance-ul, în lipsa unor acțiuni mediatice și asociative similare care să apară constant în spațiul public, a avut un impact scăzut în modificarea percepției publice preponderent rasiste și a imaginarii non-intervenționist de tip neoliberal, în care se presupune că autoritățile doar „veghează” ca interacțiunile economice să se desfășoare în cadre legale. Pentru mulți comentatori, acțiunea a avut parte de aceeași lectură mediatică stereotipă, a țiganului infractor neangajabil sau cerșetor (în cazul acesta, țiganul care cerșește contracte preferențiale și eludează mecanismele competitive ale pieței). Dar dincolo de rasism, exista în demersul nostru un obstacol ideologic mai mare, un tabu necontestat în politicile publice locale, acela că sunt necesare măsuri de reglementare a pieței concurențiale prin măsuri publice afirmative care să echilibreze piața forței de muncă. Totuși, mediatizarea sa, apariția pe rețele sociale, a avut rolul de a întări mesajul solidar.

PERFORMANCE PENTRU O LOCUIRE DECENTĂ. „ȘI NOI APARTINEM ORAȘULUI!”

Locuirea romilor în spațiul românesc a fost dintotdeauna precară. Dezrobirea de la jumătatea secolului al XIX-lea nu a fost continuată de împrăștiere, ci de marginalizare. De aceea, romii nu s-au integrat în comunitățile rurale și au rămas o categorie distinctă față de țărani. În mediul urban, așezările țigănești erau din lemn și construite în afara orașului propriu-zis, mai ales în Transilvania, pentru a putea fi distruse de autorități și romii mai ușor de alungat (așa cum s-a întâmplat, de pildă, la Cluj în 1585 motivându-se faptul că locuințele improvizate sunt un pericol permanent de incendiu²⁴). Romii au avut dintotdeauna o condiție inferioară: erau disprețuiți, considerați hoți în bloc, nu erau salutați pe stradă. Dacă erau acceptați, acest lucru se întâmpla doar la periferia așezării. Iar când apăreau semne ale epidemiei de ciumă, romii erau scoși primii din arealul urban: „La 1800, termenul țigan avea în primul rând o semnificație socială, și abia în al doilea rând una etnică”²⁵. Căsătoriile mixte, care nu erau rare, conduceau la înrobirea românilor, de aceea asimilarea se petrecea greu, ceea ce arată că rasializarea sărăciei, a condiției economice inferioare, nu este un fenomen recent, ci doar accelerat de stratificarea accentuată specifică unui capitalism neoliberal.

În comunitățile intervievate este prezentă o nostalgie pregnantă din partea vârstnicilor a vremurilor de dinainte de 1989 și a politicilor social-economice comuniste din cauza asigurării nevoilor de bază de către regim: locuință, loc de muncă, mâncare relativ ieftină etc. Mărturiile celor care au prins vremurile de dinaintea Revoluției sunt coroborate cu o valorizare pozitivă a perioadei comuniste de către tineri care se bazează desigur pe mărturiile părinților, în condițiile în care discursurile mediatice și școlare fac referire cu precădere la ororile totalitarismului de tip stalinist din anii 1950. Apoi, ocupațiile agricole stabile de dinainte de 1989 de la CAP-uri sunt regretate pentru că acordau un alt statut social „oamenilor muncii”. După 1989, aceste ocupații s-au transformat în munci ziliiere și prost plătite, fiind lipsite de considerație socială în perioada tranziției la capitalism, mai ales că recunoașterea publică, inclusiv din partea precarilor, s-a îndreptat spre indivizii care au avut succes în afaceri.

Deși destui rezidenți refuză să vadă locația în care stau ca ghetou (poate pentru că e un termen relativ cosmopolit comparativ cu mahalaua sau colonia), foarte mulți au ajuns în astfel de locații în urma unei evacuări din zone rezidențiale care au fost retrocedate sau unde primăria dorea să facă o investiție ori o concesiune, situații specifice tuturor orașelor în care am făcut teren. Impresia e că au fost „aruncați”, părăsiți și lăsați să trăiască asemenea unor animale: „am fost mutați, de primar, a zis dacă nu plecăm, bagă buldozere în noi. Și casa asta ce se vede, mi-a dat numai acoperișul, atât”, îmi spune Elena Ispasie din Obor. Unii blamează autoritățile pentru crearea intenționată a unor comunități segregate, după cum mărturisește, Constantin Arsene din același cartier Obor, o zonă marginală a Călărașului, unde trăiesc aproape 1.000 de persoane: „Primăria a zis că este grupul de oameni mai răutăcioși, mai nespălați, mai inculți, și a zis să scăpăm de ei. Îi comasăm undeva într-un colț acolo... Fapt concret, noi aicea n-avem ieșire la stradă. Ați văzut la un kilometru și ceva, o singură stradă de acces, principală, pe care poate să intervină salvarea, pompierii sau poliția”. În Pata Rât, există mai multe mărturii ale unor oameni care, atunci când au ajuns prima dată în apropierea rampei și au văzut barăcile, au crezut de la depărtare că sunt „cotețe”.

Ghetoul românesc are câteva repere invariabile: este după o cale ferată, în apropierea unei fabrici dezafectate, după vreun cimitir, pe câmp pe spațiul unei foste ferme, în apropierea unui loc unde se depozitează gunoaie etc. Pentru cei care ocupă informal o locuință, există o senzație permanentă de insecuritate din cauza lipsei actelor de proprietate, mai ales dacă există zvonuri de construcții sau investiții, așa cum s-a întâmplat în Dallas, Ploiești. Acolo locatarii vorbeau de proiectul unei străzi. Cele aproape 50 de persoane au fost evacuate în urma mediatizării morții unui tânăr care săpa în apropierea așezării o conductă de gaz pentru a valorifica fierul vechi, caz în care pământul s-a surpat, iar tânărul s-a asfixiat.

Țin minte că vroiam și eu să îi ajut să sape conducta pentru a înțelege mai bine cum trăiesc, dar nu m-au lăsat. Mi-au zis că nu e muncă pentru mine (= persoană cu studii superioare). Rezolvările propuse de ei constă într-o conlucrare mai bună cu autoritățile, formulate însă în cheia „ajutorului” carismatic, nu a dreptului cetățenesc, după cum îmi spune Marius, de 25 de ani, din Dallas-ul ploieștean: „Trebuie să vină cineva ca să colaborăm, să vedem cum putem pleca de aici, să ajungem și noi la un nivel, în care știm să ne gândim, că avem copii, care să îi creștem într-o altă societate, să nu ne mai gândim: *Mă, dacă vine mâine și mă demolează de aici? Unde mă duc?*”.

Am remarcat identitatea fluctuantă în contextul rasializării sărăciei, cu precădere dificultatea asumării etnicității rome pentru persoanele care își doresc o integrare mai pronunțată. Am simțit dorința lor de a fi asimilați, prin decizia de romii vecini percepuți din exterior ca „țigani” datorită culorii închise a pielii, din cauza ocupației care îi ostracizează ori a locuirii precare. În contrast cu accentul pus pe construirea unei identități rome la nivelul elitei asociative rome, unele persoane mai degrabă „recunosc” că sunt romi decât își afirmă identitatea. Iar pentru o parte dintre romii intervievați la Cluj și în alte orașe a nu vorbi limba romani devine motiv de mândrie pentru că ar conduce la o incluziune socială mai ușoară.

Autoritățile locale au creat conștient un ghetou la Pata Rât mult înainte ca societatea civilă să se alerteze cu privire la mutarea comunității de pe strada Coastei în decembrie 2010. Romii din Pădurea Făget de lângă Cluj au fost constant aduși în apropierea rampei de gunoi, iar pe str. Cantonului au fost evacuați romi care trăiau informal în oraș. De exemplu, Bert Looji, de la Fundația ProRoma, din Dallas, Pata Rât, a încercat să construiască mai multe locuințe pentru romi în Dallas pe un teren cumpărat de fundație și a cerut aprobări primăriei. Proiectul s-a blocat pentru că primăria dorea să aducă din oraș alți romi pe care să îi cazeze în locuințele fundației. Reprezentantul fundației olandeze a refuzat pentru că existau destule persoane în Dallas aflate într-o criză locativă acută și nu trebuiau aduse alte persoane din oraș la Pata Rât.

Ce a determinat solidarizarea cu oamenii evacuați? Peste 300 de oameni au fost duși de primărie de pe str. Coastei la Pata Rât, fără să știe unde sunt mutați și în ce condiții. 46 de familii au primit câte o cameră, iar 30 dintre ele nu au primit o locuință. S-au făcut presiuni să semneze actele pentru mutare cu amenințarea că altfel vor rămâne fără acoperiș deasupra capului. Când rememorează procesul evacuării, oamenii își amintesc de frig (-15 grade), de copiii plângând, de lucrurile strânse în grabă, de amenințările autorităților pentru a-și muta lucrurile din case cât mai repede, altfel ar fi dispărut sub buldozere. Își amintesc de condițiile improprii de locuire în spații strâmte de 16 și 18 metri pătrați, cu băi comune pentru câteva zeci de persoane, fără perete despărțitor între wc-uri. Își amintesc de calitatea proastă a execuției lucrărilor, în cel mai rău famat cartier al Clujului, Pata Rât, ghetoul cel mai mare din

jurul unei rampe de gunoi din România și, poate, din spațiul UE, căci oricât am căutat ghetouri de o mărime similară în spațiul european, nu am găsit. În afara manifestațiilor recurente, riposta cea mai concludentă a societății civile constă în intentarea unui proces împotriva primăriei din partea *European Roma Rights Center* și care se derulează din 2012.

Pensionarul pe caz de boală Ernest Creta, unul dintre cei mai activi protestatari împotriva evacuărilor, crede că dacă tot s-a ajuns la soluția evacuării, în ciuda faptului că o treime dintre rezidenții de pe Coastei trăiau în condiții legale în locuințe sociale, romii trebuiau dispersați în mai multe locații din oraș, nu la Pata Rât, și implicați în ridicarea locuințelor: „Vă dați seama, îs 18 de metri pătrați și îs 12 de persoane. Cum poate să doarmă acel om? Cu copii lui? Și acolo, în această cameră, facem mâncare, spălăm, facem baie, facem de toate în aceeași cameră, pentru că baia aia ce o avem, aia e făcută de mântuială, cum s-ar zice, numai să nu zici că n-ai baie. Te duci la wc, atât. Că baie nu poți să faci, că este numai apă rece”.

Elena Greta regretă str. Coastei din cauza lipsei infrastructurii urbane de bază, de la apropierea școlii la cea a Pieței Mărăști, spre deosebire de noul mediu, lipsit de „civilizație”: „Păi, aici, în camera asta suntem normal 11 persoane. Eu am patru copii, concubinul, fratele meu cu nevasta sa, și cu fiica, maică-mea, acum ați văzut-o pe doamna aia, este soacră-mea, și ea stă tot la mine, pentru că dânsa n-o primit nimic”. În timp, prin construcția altor locuințe informale în prelungirea locuințelor modulare, încăperile au devenit mai puțin înghesuite. Dificultățile obținerii unei locuințe sociale pentru romi sunt mai mari în Cluj față de alte orașe din țară pentru că alocarea favorizează persoane cu studii medii și superioare. Imaginarul instituțional din ultimul deceniu aparține construcției unui oraș burghez competitiv, pentru locuitori cu studii superioare care lucrează în sectorul serviciilor, nu al producției. Reprezentările muncitorești sunt marginalizate din reprezentarea Clujului, în ciuda faptului că muncitorimea cu studii până în 12 clase constituie majoritatea orașului. Astfel, pentru studii doctorale o persoană care cere locuință socială primește de zeci de ori mai multe puncte (45 de puncte) decât pentru un copil (1 punct).

Este emoționant momentul în care Hajni Harbula, implicată în cercetarea SPAREX, și un bărbat din Pata Rât interacționează mult mai spontan pe baza amintirilor comune legate de copilăria pe aceeași stradă, apoi „destinele” s-au despărțit. Anii '90 cu tranziția spre capitalism, cu accentele unilaterale puse pe competiția mai mult sau mai puțin meritocratică și pe crearea unei economii financiare extrem de speculative în genul Caritas-ului, s-au întâlnit cu egalitarismul sărac, dar mai protec-tiv, al comunismului anilor 1980, filtrat printr-o copilărie împărțită în același spațiu, la bloc, în apropierea pădurii Făget:

Și dvs. înainte de Coastei unde ați stat?

Bărbat: Eu am stat cu părinții mei, în Mănăstur, pe Clăbucet am stat.

Pe Clăbucet, chiar?

Bărbat: Da.

Și eu am stat pe Clăbucet 13 ani.

Bărbat: eu am stat la primul bloc cu 4 etaje, chiar lângă pădure.

Și eu, în 9. În ultimul.

Bărbat: La etajul 2 ați stat?

Nu, în scara 3, la etajul 4.

Bărbat: Scara 3.

Îs 4 scări acolo.

Bărbat: Stătea la parter, doamna...

Doamna aia mai grasă, doamna Ciupe.

Bărbat: Da, da.

A murit cum doi ani. În care ați stat?

Bărbat: În primul bloc. La etajul 4.

Și cât timp ați stat acolo?

Bărbat: Am stat... mulți ani am stat. Am stat până la 18 ani.

Și când v-ați mutat?

Bărbat: În 1996. Și și-o dat apartamentul, și s-o distrus familia.

De ce ați vândut?

Bărbat: Tata. Tot așa cu Caritas-ul. O pus toți banii acolo și n-o apucat să ieie banii. Că s-o stricat Caritas-ul. Și ne-o luat apartamentul. Și o perioadă o stat în cămin, în chirie.

Cei mutați se așteaptă prin intermediul procesului la despăgubiri, măcar simbolice, și la asumarea de către primărie a răspunderii pentru o greșeală de politică publică, pentru faptul că „au generalizat”, după cum spune Pepe, și au crezut că locul romilor este la rampa de gunoi, unde lucrează etnici romi. El vede mutarea atât ca pedeapsă și vină a unor vecini „necivilizați” (ardeau cauciucuri pentru a extrage cuprul, făceau mizerie și scandal), dar și ca măsură contradictorie a autorităților, în ciuda discursului integrativ formal: „Își dă silința [autoritățile] și fac tot felul de programe, ca să integreze romii în societate, că nu vor să se integreze, că degeaba se chinuie ei, am văzut într-o zi la televizor, că foarte greu integrezi romii în societate. Păi, asta-i integrare? Dar dacă nu-mi oferi, adică nu că-mi oferi că nu stăm cu mâna întinsă, dar din moment ce m-ai luat dintr-un loc, în care eram deja integrat în societate și mergea bine, și eram fericiți, și n-aveam grija zilei de mâine, și ne muți aici pe un deal, așa mă integrezi tu în societate? Nu știu, poate dacă ne mutau în altă parte...”.

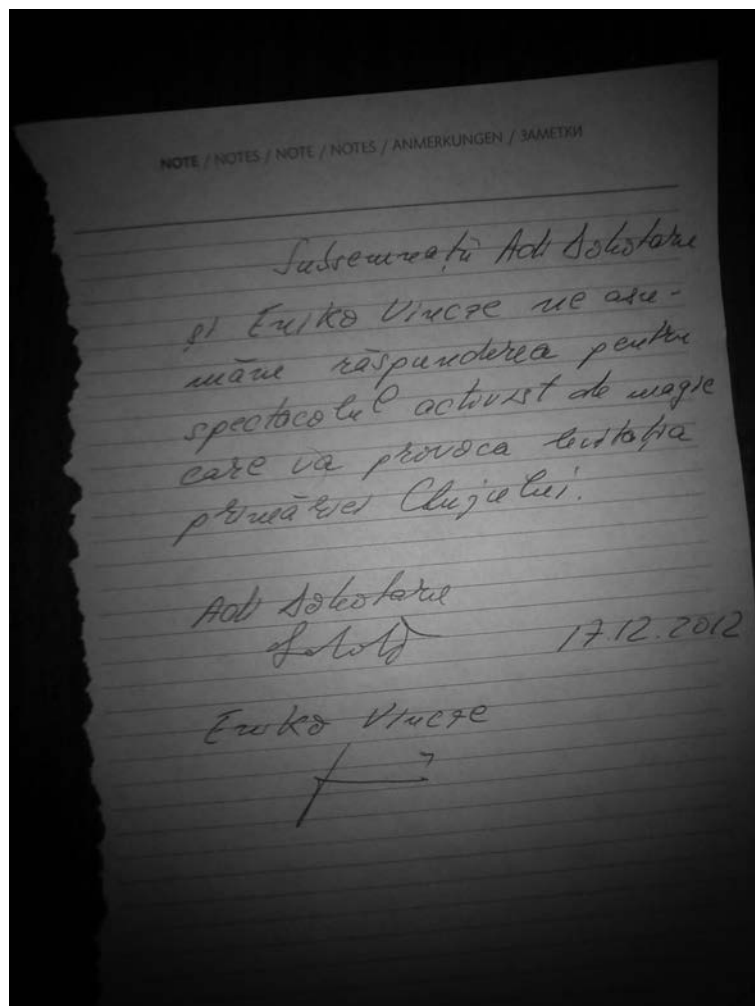
Zecile de interviuri cumulate în câteva orașe din țară și multe alte conversații informale ne-au determinat, pe noi, universitarii implicați în activism și cercetare, să căutăm modalități originale de cercetare participativă, care să ofere o voce mai rezonantă celor intervievați, mai ales că vocile manufacturate de media sunt invariante ori stereotipe, chiar și atunci când sunt prezentate ca victime în reportaje „sociale”. De aceea, seria de evenimente organizată de Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice (gLOC) din 17-18 decembrie 2012 „Pata Rât. Romi împinși la margini” implica un performance intitulat „Și noi aparținem orașului!”, o expoziție și o dezbatere cu rezidenții din Pata Rât la catedra Facultății de Științe Politice. Expoziția „Romii nu au loc?”, inițiată de Attila Tordai în spațiul de artă contemporană tranzit.ro, consta în reproducerea din ghips a unei case de 16 metri pătrați pentru a simți cât mai pregnant lipsa spațiului pentru trăire și depozitare. Iar dezbaterea de la Facultatea de Științe Politice accentua posibile soluții la problemele rezidenților din Pata Rât. Performance-ul stradal avea rolul de a însufleți lumea, de a introduce un timp trepidant, emoționant și surprinzător și de a stipula percutant conflictul existent între autorități și evacuați, așa cum expoziția și dezbaterea, metode mai analitice de închegare socială, nu o puteau face. Mesajul general al evenimentelor era ca, în



„Și noi aparținem orașului!”, 2012

virtutea obligațiilor ce rezultă din tratate ca *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, *the International Covenant on Civil and Political Rights*, *the Convention on the Rights of the Child*, *The International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination* și *the Revised European Social Charter*, România „să asigure că dreptul la locuire adecvată, inclusiv dreptul de a fi protejat împotriva evacuării forțate” (detalii în Declarația publică din 18 decembrie 2012 semnată de Amnesty International, Asociația Comunitară a Romilor de pe Coastei, European Roma Rights Center, Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice²⁶).

Ideea performance-ului mi-a venit citind despre Războiul din Vietnam și protestele contraculturii hippie, mai ales a laturii ei politice. La cel mai mare protest anti-război de până atunci, la Pentagon, în 1967, o minoritate dintre protestatari anunță butaforic media americană că vor înconjura Pentagonul, clădirea cea mai masivă din lume. Prin formarea unui lanț uman și în urma unei incantații, a unei mantre, vor face clădirea să leviteze pentru a o expurga de spiritele rele, de demonii războinici ai Americi și de aura dominatoare a „complexului militaro-industrial” simbolizat de Pentagon, o instituție cu un caracter esențialmente represiv pentru contestatarii anti-război. Cum o astfel de farsă se plia pe tendințele spectaculare mediatice, mesajul grupului a fost propagat, în ciuda faptului că ei constituiau o minoritate într-o masă de protestatari sobri, mulți îmbrăcați la costum, reținuți în atitudine. La Cluj, deși media a preluat mesajul, a fost chiar o tensiune între așteptările solemne ale participanților și butaforia proiectată, dar nereușită. Au participat 200 de oameni, romi din



Pata Rât, universitari și studenți români și unguri, activiști locali, persoane cu profesii liberale și vreo 30 de membri Amnesty International din Austria.

Cum autoritățile nu își asumau răspunderea pentru evacuarea a aproape jumătate din rezidenții din ghetoul din preajma rampei Pata Rât, ne-am propus să mutăm primăria prin levitație în rampă. Se preconiza ca momentul apariției primăriei în rampă să fie surprins prin începerea unei proiecții pe clădirea primăriei. Proiecția se făcea dintr-un bar de vizavi, cu fotografii cu oamenii din Pata Rât (și cu imagini cu rampa), pe care primăria îi întâlnește, intrând simbolic în dialog. Patronul barului, știind că este un eveniment fără „autorizație” din partea autorităților ne ceruse o declarație, cea mai ciudată pe care am dat-o vreodată, cu privire la asumarea răspunderii „pentru spectacolul activist de magie care va provoca levitația primăriei Clujului”, semnată alături de antropologul Enikő Vincze, coordonatoarea gLOC. Mentalitatea autohtonă este atât de impregnată de obediența în fața ierarhiei și autorității încât nu contează că legea manifestațiilor publice prevede că adunările stradale nu sunt

„autorizate” de autorități, acestea fiind doar „notificate”. Mai mult, manifestațiile culturale, sportive sau religioase nu au nevoie de o notificare anterioară. Problema a fost că în ciuda puterii proiecteurilor existau prea multe lumini pe strada înserată, iar ferestrele obturau imaginile proiectate, deci catharsisul prognozat dispăruse. Au existat chiar situații parodice în care mantra falsă *Chica Laca Chichi Cea / Primăria e a mea* era repetată de câțiva participanți în continuu în așteptarea unor imagini care nu se vedeau pe clădirea primăriei. Participanții erau bulversați, nu știau nici ei de ce nu se văd imaginile, în ciuda încercărilor din ziua anterioară în care fotografiile erau vizibile. Nu se știa de ce este repetată o propoziție lipsită de sens, care ar fi trebuit să dureze, ca un fel de aperitiv, doar vreo 20 de secunde. Oamenii din Pata Rât spuneau că e nevoie de slogane mai puternice, clasice, de miting, ocolite intenționat pentru că pe de o parte nu era o manifestație notificată către autorități cărora li se cerea oricum cooperarea și sprijinul, pe de altă parte pentru că protestele clasice își epuizaseră eficacitatea după aproape doi ani de la evacuări. Totuși, în percepția opiniei publice și acest eveniment era un protest, de aceea și erau prezenți vreo 15 jurnaliști și câteva zeci de jandarmi.

De ce manifestație culturală, chiar dacă protestatară, și nu protest clasic? Mai organizaserăm proteste prin intermediul gLOC, dar acestea tindeau să devină monotone, mai ales că nu crescuse numărul de participanți din Pata Rât sau solidari cu ei. La întrunirile stradale precedente eram între 50 și 150 de oameni. Asta făcea mișcarea civică gLOC a doua numeric după mișcarea biciclistă locală care întrunește lunar sau chiar bilunar 100-400 de participanți care militează pentru realizarea unei infrastructuri bicicliste la nivelul orașului. Amintesc aceste cifre nu pentru a stabili ierarhii între mișcările civice locale, ci pentru a preciza impactul modest al mediului asociativ contestatar, în absența unor tradiții revendicative stradale de tip sindical, partinic sau civic. În lipsa unor negocieri politice clasice sau a unor mișcări de masă și a unui etos civic specific, era necesară o nouă turnură. Această turnură a fost performance-ul. Oricum, repetarea unor forme de organizare protestatară risca să îndepărteze media, ori chiar participanții, în căutare de noutăți. Apoi, s-a luat în calcul pericolul dezamăgirii generale în cazul unui protest eșuat, la care autoritățile nu răspund, risc care devine mai mare în comparație cu un performance în care pasiunile sunt prelucrate artistic. De asemenea, exista temerea evacuării în cazul unei manifestații care nu era supusă notificării și cauzării unor probleme cunoștinței care deținea cafeneaua de unde încercam să facem proiecția. De aici, ambiguizarea intenționată a civismului și a artei, pentru ca ambele moduri de manifestare să se potențeze reciproc.

Așadar, universitarii și adulții evacuați de pe str. Coastei nu participaseră la mantră, doar copiii strigau din toți rărunchii. În lipsa fotografiilor cu spațiul rampei de gunoi, evenimentul a ieșit oricum: s-a bazat pe declarațiile la megafon ale Claudiei Creta din Pata Rât legate de responsabilitatea primăriei pentru evacuare și pe interviurile date presei de romi și susținători. Activiștii Amnesty International din Austria au desfășurat cutii cu mii de scrisori de sprijin din toată lumea adresate autorităților locale. Ironia face ca scrisorile să ajungă până la urmă, mi-au zis muncitorii din rampă, tot în groapa de gunoi. Am depus apoi 200 de lumânări comemorative în fața Primăriei și am mers apoi în marș spre expoziția de la tranzit.ro, cea mai mare și mai pestriță adunare de până atunci. După cum au demonstrat reprezentanții primăriei care au confirmat prezența la dezbaterile de la Facultatea de Științe Politice dar nu au mai venit, clădirea primăriei nu a levitat.

PERFORMANCE „ȘI EU SUNT GUNOIER”

„Am parcurs o nouă etapă care ne apropie de momentul implementării efective a noului sistem de management al deșeurilor. Avem convingerea că vom reuși, până la momentul iulie 2010, să finalizăm lucrările, iar clujenii să beneficieze de acest serviciu”, afirma optimist președintele Consiliului Județean Cluj, Alin Tișe, în septembrie 2009. Însă de atunci groapa de deșeuri a funcționat ilegal până în 2015, peste capacitatea admisă de lege, după cum au recunoscut autoritățile, neluând în considerare munca informală a sute de oameni în rampă. Iar până la deschiderea neprecizată a noului depozit de colectare selectivă, gunoaiile vor fi descărcate tot la Pata Rât, în rampele temporare. Finalizarea depozitului nou a depășit cu mult termenul inițial din cauza contestării licitației, apoi din pricina intrării în insolvență a uneia dintre firmele contractate. Iar alegerea unui teren mlăștinos mărește prețul și durata estimată pentru construcție.

„La Pata Rât ce fac oamenii în rampă este o muncă importantă pentru Cluj, din păcate în condiții mizerabile când ei ar putea fi implicați altfel. În situația dată, ar putea fi angajați în lanțul de colectare de la populație. Nu e normal să ajungă în situația de a lucra în rampă”, spune Mihaela Beu, inginer chimist și fost comisar șef regional la Garda de Mediu în perioada 2005-2009. Potrivit fostului comisar, din ce este adus la Pata Rât, între 20-30% se colectează selectiv datorită muncii lor. Asta în condițiile în care statisticile oficiale arată că în România se recicla în 2011 doar 1% dintre deșeuri, față de media de 25% a Uniunii Europene (cifra care ajunge în UE la 40% reciclare dacă se ia în calcul compostul)²⁷.

Pata Râtul îl simți uneori după miros chiar din aeroportul de la câțiva kilometri de rampă. Alteori călătorul este izbit din tren sărăcia sutelor de cocioabe deformate și a containerelor înghesuite. În percepția clujenilor, mizeria gropii de gunoi din Pata Rât s-a imprimat și asupra locuitorilor ei. Dallas-ul este cea mai veche comunitate din Pata Rât și a crescut la începutul anilor '90. Cum autoritățile au tolerat prezența oamenilor în rampă, iar firmele de colectare au profitat de pe urma muncii lor și a creșterii consumului în oraș, Dallas-ul s-a tot mărit, acum fiind vreo 130 de familii.

Mihai (Gheorghe Ciorba), liderul comunității din Dallas, militează alături de misi-onarul creștin olandez, Bert Looji din ONG-ul Pro Roma, pentru joburi legale pentru romi în noua rampă. Cei mai mulți din Dallas nu vor să se mute și nu își percep zona, cu care s-au obișnuit, ca ghetou. Miza lor e de a găsi locuri de muncă și de a-și îmbunătăți infrastructura locativă. Problema lor e că nu pot construi locuințe legale, în ciuda faptului că terenul este deținut în bună măsură de fundație, pentru că terenul este trecut în planul urbanistic ca fiind industrial.

Cei veniți în Dallas în anii 1990 nu își găseau locuri de muncă la țară, unde nu aveau proprietăți sau în orașe mai mici, în lipsa unor calificări. Și nu aveau nici posibilitatea să emigreze în vest. Cu toții erau îngrijorați de închiderea rampei vechi. „Va fi suferință, chinuri și foamete, vă spun eu”, povestește Miki Ștefania, care câștigă în rampă între 20 și 50 de lei pe zi. Are 28 de ani, un soț pe rampă, un copil și este în clasa a noua la fără frecvență. „Noi dacă merem să lucrăm, ne resping când vede că noi suntem țigani. Zice *voi, sunteți țigani*, și nu știu ce. Și te ia și peste picior, când te întreabă câte clase ai, dacă aude că ai numai 2 sau 4 clase”. Ea recunoaște totuși că nu doar romii au probleme, pentru că „dacă ai 8 clase, nici așa nu te primește, că sunt alții care au liceu, și nu-i primește”. Colectează pet-uri, cartoane, din orice poate

ieși un bănuț. Dar se bucură când găsesc metale: fier, cupru, aluminiu, deși asta se întâmplă din ce în ce mai rar. „Mai apuci să ieși în oraș?”, o întreb. Spune râzând că „duminică merem după sucuri. Se dă sucuri pe dopuri din astea cu premii pe care le găsim în rampă”. Nu apucă să stea la povești, vin mașinile la amiază să descarce. Câteva sute de oameni muncesc constant în rampă, în schimburi de zi și de noapte. Printre ei, ocazional și câteva zeci de copii. În muntele de gunoaie, cu toții aleargă când ajung mașinile ca să ocupe cel mai bun loc pentru colectare. În aglomerația generală unii se accidentează, mai ales adolescenții care se joacă sărind pe basculante.

Marian are 35 de ani, brațe vâjnoase, dar crestate de la automutilările din închisoare. Este deja bunic. Are 3 copii și provine dintr-o familie cu 12 copii. „N-am cu nimeni nimic, dar dacă se mută rampa de aici, ce facem, ajungem să ne dăm în cap?”, spune el cu franchețea dată de beție. Nu știe ce va face când se va închide rampa și nu vrea să se mute din Dallas pentru că aici s-a născut și a crescut. Speră să își cumpere o căruță și un cal pentru că ar fi auzit el de o altă rampă la câteva zeci de kilometri de Cluj și poate că va munci acolo.

Când a venit prima dată aici, Dana Elena a crezut că așezările pipernicite sunt cotețele de porci ale unor țărani. Situația s-a mai schimbat treptat prin intermediul Fundației olandeze ProRoma. Fundația a cumpărat o bucată de teren de aproape 10.000 de metri pătrați și a construit vreo 50 de barăci din lemn și vată sticlă, care izolează mai bine locuințele semi-improvizate. Stă în Dallas de 15 ani și a ajuns lângă rampă pentru că nu își găsea de lucru. Are 11 clase și șase copii. Locuirea este legată de locul de muncă, lucrătorii din rampa veche acum închisă, fiind fără contracte de muncă la compania de salubritate Brantner-Vereș, care administrează rampa prin firma Salprest Rampă, fiind preponderent din Pata Rât. Nu îi place munca în groapă pentru că oamenii se ceartă pentru deșeuri și în învălmășeală au loc accidente, așa cum i s-a întâmplat și ei când buldozerul i-a prins piciorul și a trebuit să fie spitalizată. „Chiar nu știu ce se va întâmpla când se va închide rampa și mi-e frică, că am copii mulți și n-am unde să mă duc. Dar o să fie greu cu locuri de muncă, că n-avem unde să muncim, să facem un ban. Ce facem? Să mă duc să mă angajez, aș putea, pot să mă duc, dar ce fac cu copii? Să meargă soțul, el n-are școală. Și unde îl primește fără școală?”, oftează Dana. Deocamdată se descurcă, mai ales că în rampă se poate câștiga de la 300 de lei la 1.000 pe lună, însă doar dacă se muncește toată ziua, indiferent de vreme. Mai are noroc și de cantina socială pentru copii. Tocmai intervine un bărbat, vecin al Danei, care îi zice că și-ar spune și el păsul, dar nu are rost, pentru că nu am cum să îl ajut, iar autoritățile tot „n-or să facă nimic”.

Astfel de reacții au condus la implicarea oamenilor din comunitățile ghetoului prin intermediul petițiilor, performance-urilor și manifestațiilor, pentru că scriitura academică, deși percepută ca fiind respectabilă, era considerată nelucrative, nefolositoare. În orice caz, nu oferea rezidenților din Pata Rât o scenă pentru exprimarea unor nemulțumiri²⁸.

Performance-ul „Și eu sunt gunoier” se bazează pe interviurile cu rezidenți din Dallas, cea mai veche comunitate din Pata Rât, dar și pe conversații informale cu aceștia²⁹. Așa cum am arătat, performance-ul a venit în contextul unei oboseli civice legate de repetarea unor proteste atât cu privire la Pata Rât, cât și cu privire la contextul mai larg al României, țară zguduită de proteste zilnice în intervalul ianuarie-februarie 2012 împotriva guvernării PDL, după care a urmat o perioadă de apatie.

Performance-ul s-a derulat vineri, 23 martie, 2012, la orele amiezii, într-o zi călduroasă. A fost mai ușor de organizat, pentru că nu implica o confruntare, oricum improbabilă în lipsa unei tradiții contestatare române. Cum românii erau la muncă în rampă și puțini participau, accentul a fost pus pe un mesaj non-conformist și sugestiv, care să scurtcircuiteze protestul clasic, bazat pe mobilizare largă.

Mobilizarea s-a făcut ca eveniment pe facebook, au participat vreo 25 de oameni, dintre care 5 de la Pata Rât, și s-au mai alăturat vreo 10 colegi jurnaliști. Textele de mobilizare gLOC aveau o structură concisă (de ce, ce facem, ce vrem, când, unde, cine suntem), iar tiparul evenimentului este la îndemâna oricărei persoane atunci când constată, mai ales la nivel local, variate conflicte sociale. Citisem alături de colegii gLOC în media că autoritățile derulează un proiect de gestionare a deșeurilor de câteva zeci de milioane de euro. Sunasem apoi la Consiliul Județean pentru a afla cum va afecta proiectul zona. Dar reprezentanții instituției au relatat că nu s-a luat în considerație modul în care noile stații de depozitare vor afecta comunitatea din Pata Rât lăsată fără surse de venit și fără alte locuri de muncă. În consecință, s-a luat decizia alături de rezidenții Dallas-ului că trebuie punctată cât mai clar falia conflictuală:

De ce: La Pata Rât se află cel mai mare ghetou din Europa din jurul unei gropi de gunoi. 1.500 de oameni trăiesc într-un ansamblu de patru comunități, trei în apropierea rampei, una în rampă. Mulți dintre acești oameni lucrează în colectarea selectivă a deșeurilor, în condiții de exploatare extremă, sub girul autorităților și serviciilor de salubritate, fără contracte de muncă. Consiliul Județean demarează un proiect de aprox. 250 de milioane de lei pentru un Centru Integrat de Management al Deșeurilor. Singura comunitate neintegrată rămâne cea de la Pata Rât. Investiția publică nu a luat intenționat în calcul modul în care proiectul afectează comunitatea de la Pata Rât pe considerentul că proiectul este unul „tehnic”, nu unul social. În ciuda beneficiilor materiale obținute, autoritățile și firmele de salubritate nu au recunoscut până acum rolul pozitiv al acestei comunități în realizarea colectării selective în serviciul orașului Cluj.

Este timpul ca noi, clujenii, să recunoaștem meritele unei munci umile, dar demne, și efectuate în condiții extrem de toxice.

Ce facem: scormonim gunoiul din centrul orașului și colectăm selectiv deșeurile, într-un gest simbolic de apreciere a muncii oamenilor din Pata Rât. Deșeurile sunt duse la Consiliul Județean.

Vino și tu cu un mesaj de susținere!

Ce vrem: Autoritățile trebuie să realizeze politici publice care să conducă la desființarea ghetoului și incluziunea socială a rezidenților din Pata Rât atât pe piața muncii cât și în plan rezidențial ori educațional.

Când: vineri, 23 martie, ora 13.00

Unde: Piața Unirii din Cluj

Cine: membri ai Grupului de Lucru ai Organizațiilor Civice (gLOC), susținuți de *Tinerii Mănoși* și *Amnesty International*

Inițial, trebuia să ne întâlnim în Piața Unirii, dar poliția avea o manifestație în paralel de care nu știam. Am vrut să ne desfășurăm acolo spunând că nu le vom întrerupe activitățile și că performance-ul nostru va dura vreo 15 minute. Interesant



„Și eu sunt gunoier”, 2012, Foto: Adevărul

e că în momentul în care românii au ajuns în piață cu un banner, care nici măcar nu era desfășurat, au fost interpelați instant de poliție cu motivele legate de prezența lor acolo. Ni s-a cerut o „autorizație”, dar i s-a spus șefului poliției că Legea 60/199 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice stipulează la articolul 3 că nu e nevoie de notificarea autorităților pentru evenimente culturale. Șeful poliției devenea din ce în ce mai nervos, a spus că o s-o „încurcăm” dacă încercăm să ne facem evenimentul alături de ei. Făcea referire la un articol din lege care stipula că nu sunt posibile două manifestații în același timp. Atmosfera e tensionată, jurnaliștii atenți să vadă dacă atmosfera degenerează, participanții iritați. Precizăm că nu e vorba de o manifestație, ci de un eveniment artistic, cu implicații sociale.

Un alt polițist ne cere datele de buletin și mă întreabă ce tip de „performanță” facem. Îi răspund că e un fel de happening. Se uită neîncrezător, dar totuși afabil din cauza presei. Completez că e un eveniment cultural și nu mai are vreo replică. Ne întreabă ce vom face, îi spun că vom căuta prin gunoaie. Se încruntă.

Înconjuțați de câteva zeci de polițiști prezenți la Ziua Poliției, care ar fi acționat în forță dacă am fi decis să rămânem cu performance-ul în Piața Unirii, preferăm să ne mutăm la monumentul dedicat Memorandiștilor, pe B-dul Eroilor, la vreo sută de metri distanță de manifestația poliției. Polițiștii ne escortează. Ne spun să ne mutăm și mai departe ca nu cumva în materiale fotografiate sau video să apară evenimentul lor. Nu ne mutăm, îi asigurăm teatral că nu atentăm la siguranța statului și a poliției. Cei veniți din Pata Rât desfășoară un cearșaf, legat cu două stinghii, pe care au scris

„Vrem locuri de muncă”, dau interviuri și explică celor prezenți dificultatea de a asigura subzistența familiei în condițiile închiderii rampei, în timp ce noi adunăm selectiv gunoaiile găsite: PET-uri, hârtie, sticle.

Avem saci, mănuși de plastic, oamenii se opresc pe stradă și ne întreabă de ce căutăm printre gunoaiile din pubele. Este apreciată munca asistentei sau a unei mame care curăță fecalele unui organism vârstnic, de ce nu este apreciată, le povesteam hiperbolic cunoscuților neîncredători, munca acelor sute de oameni care curăță defecațiile organismului industrial al orașului?

Romii care locuiesc la marginea rampei se hrănesc, într-un sens alegoric, din cadavrele societății de consum. Nu toți, desigur, iar acțiunea noastră îi viza doar pe cei care căutau să trăiască din colectarea deșeurilor. Deșeurile sunt transfigurate, reînviolate, reintroduse în circuitul schimbului. Și totuși, rolul lor nu este recunoscut. Așa-zisa economie de piață din paradigma liberală clasică, după care ne ghidăm, se bazează pe mecanismul cererii și ofertei, costurile sociale și de mediu fiind secundare, dacă nu eliminate complet din mentalul colectiv.

Serviciul pe care o bună parte dintre romi îl prestează în condiții informale în România este obligația pe care statul român și producătorii corporatiști, pe principiul UE „poluatorul plătește”, ar trebui să o regleze mult mai eficient. Aceste responsabilități sunt eludate de multinaționale prin raportări false de recuperare a deșeurilor ori prin negocierea unor cote cât mai mici de colectare, după cum arată activistul de mediu Raul Pop, care a lucrat la o asociație de colectare a producătorilor: „În general, producătorul știe că dacă a vândut 1 milion de sticle de plastic, care înseamnă 200 de tone, iar ținta lui e de 40% înseamnă că trebuie să colecteze 80 de tone luna asta. Producătorul deleagă această responsabilitate asociației colective, care nici ea nu o face propriu-zis pentru că e o firmă cu cinci oameni într-un birou. Astfel că apelează la un colector specializat de plastic, să spunem, sau o firmă de salubritate și îi zice ‘colegu’, îmi trebuie 80 de tone, ai?’, ‘n-am, șefu’, ‘da’, câte ai?’, ‘am șase’, ‘ok, ia banii pentru 10 și spune că-s 80’. Toată lumea câștigă, producătorul plătește pentru 10, deși raportează pe hârtie 80 colectate, operatorul de salubritate a colectat șase, dar primește bani pentru 10”³⁰.

În condițiile în care România colectează selectiv la nivel infim în raport cu media europeană, restul colectării, în afara statisticilor, care ne apropie, probabil, de media UE o fac lumpenii societății, cei mai mulți fiind romi. Datorită acestui aport, ei sunt de facto ecologiștii României și nu ecologiștii din proiectele de responsabilitate socială corporatistă care eludează prin sponsorizări generoase mult mai importante obligații sociale ale companiilor.

Romii pleacă înapoi la muncă, în Pata Rât, iar noi, după manifestație, mergem cu sacii colectați la Consiliul Județean unde ne întâlnim cu reprezentanții ai instituției. Dacă înainte ni se spunea că proiectul e „tehnic” și că nu sunt locuri de muncă pentru romii de la Pata Rât, acum se vorbea timid de câteva zeci de locuri și de posibile cursuri de recalificare pentru ca oamenii din apropierea rampei să găsească de lucru la noile depozite de sortare.

ÎN LOC DE CONCLUZII

În cheia antropologiei performative, ultima acțiune gLOC a fost în decembrie 2013 când am comemorat trei ani de la evacuări cu următorul mesaj din partea Asociației Romilor: „SCOATEȚI-NE DIN PATA RÂT! În cadrul evenimentului de marți, între orele 15.30-17.00, la locuințele modulare, vom face teatru stradal protestatar cu copii și adulți din Pata Rât, unde spectatorii devin actori. Vom vizita rampa, Noul Pata Rât și centrul educațional pe care tocmai l-am deschis. Vom discuta *Ce-i de făcut?* ca să plecăm din ghetou”. Claudia Greta, președinte interimar al Asociației Comunitare a Romilor din Coastei (ACRC), declară că „noi ne-am născut în orașul Cluj-Napoca și acolo vrem să trăim în continuare, nu între gunoaii”. Iar Enikő Vincze spune că „revendicăm introducerea desegregării Pata Rât printre obiectivele Clujului 2014-2020”, obiectiv pe care autoritățile locale și l-au asumat declarativ în strategia orașului.

În anii anteriori comemorările s-au petrecut în centrul orașului. Dar în urma refuzului primăriei de a oferi sala de ședințe a Consiliului Local pentru a marca momentul, dar și propunerile de politici publice de reinserare a evacuaților înapoi în oraș care ar fi însoțit comemorarea, s-a ales ca locație Pata Rât. Mesajul, „Scoateți-ne de aici”, a fost însemnat grafic pe tricouri și pe acoperișul caselor modulare. Apoi, pe pământ am scris SOS din cărămizi oferite ca „ajutoare” pentru alte construcții informale și din alte deșeuri (PET-uri și placaje).

Sceneta, gândită alături de oameni din Pata Rât, presupunea realizarea a trei momente distincte din viața unui copil din Pata Rât separate vizual la câțiva metri. La stânga este un copil de pe str. Coastei aflat la computer care este scos forțat de la birou de doi adulți îmbrăcați corespunzător pentru a indica instituții responsabile pentru evacuare (Primăria și Poliția, cu o uniformă primită de la Teatrul Național). Adulții îl duc pe copil la secvența trei unde se află câțiva copii care colectează deșeurile dintr-o grămăjoară de gunoaii. Încearcă să se întoarcă, dar un polițist cu brațele încrucișate îl împiedică. Cineva din primărie este așezat pe scaunul său. Se întoarce și se așază la secvența doi, la o masă, cu un blid și un pahar de apă, ambele goale. Motiv pentru care ajunge din nou la secvența trei și colectează selectiv alături de ceilalți copii. Se îndepărtează de copii și pune PET-urile la 10 metri de ei, într-un SOS, și îi invită pe copii să se alăture. Copiii îi cheamă pe spectatori deveniți simbolic actori să ia câte un PET și să îl așeze în litera „O” pentru a trage proverbialul semnal de alarmă. Pentru spectatorii care nu au intrat în joc la colectare, participanții spun: „Scoateți-ne de aici”. Transpunerea efectivă a fost, desigur, naivă și pedagogică, dar a fost o ocazie ca persoane ce nu apar des în spațiul public, definiți din exterior ca „problemă”, să se facă auziți prin cei 12-15 jurnaliști prezenți, majoritatea din televiziuni care au filmat condițiile locuirii în apropierea rampei. Faptul că oameni din Cluj s-au întâlnit cu oameni din Pata Rât (cu totul eram vreo sută), parcurgerea a aproximativ 10 km din oraș spre rampă, temperatura rece (-5 grade), casele improvizate, dealurile golașe și rampa fumegând în depărtare... toate acestea au constituit scena propriu-zisă. Cum condițiile meteo nu au permis închirierea unui avion de mici dimensiuni care să filmeze apropierea așezării de rampă și depărtarea de oraș, o dronă a filmat și fotografiat de la înălțime SOS-ul din deșeuri și mesajul de pe acoperiș, imagini care au ajuns ulterior în presa internațională. Apoi, ne-am adunat în jurul unui vin fierț și a unui ceai cald într-o mică clădire construită informal ca centru



„Scoateți-ne din Pata Rât”, 2013, Foto: Adrian Nemeti

educațional pentru copiii care vor să studieze după școală. Clădirea, computerele și recuzita școlară au fost posibile prin intermediul donațiilor, iar toate acestea au rolul de a suplini parțial și temporar lipsa unei infrastructuri publice până la dorita reîntoarcere în oraș.

Și totuși, ce rol au avut astfel de evenimente performative? Nu doar cele descrise aici, ci, mai larg, protestele stradale? Bert Looiji care activează în Dallas spune că acțiunile „au ajutat pe oamenii din Pata Rât pentru că au arătat că nu sunt singuri în luptă”. Dar e un ajutor simbolic, subliniază el, pentru că nu s-au transformat automat în locuri de muncă sau infrastructură mai bună pentru locuire. Din punctul său de vedere, mai ales că Asociația ProRoma pune accentul pe construirea unei infrastructuri decente în Pata Rât, cel mai bine e să existe evenimente la Pata Rât, nu doar în centru, pentru ca susținătorii posibili să îi cunoască mai bine pe locuitori, să vadă că sunt normali, doar diferiți (nu suboameni, implică el, cum există prejudecata). Dar pentru cei care vor să se mute, logica a fost de a acapara centrul orașului, spațiu public local neocupat de romi până la proteste și performance-uri. Claudia Greta crede că au funcționat evenimentele: „Cu acțiunile pe care le-am făcut nu le-am dat voie să uite de nedreptatea pe care ne-au făcut-o. Că altfel ar fi ascuns gunoiul sub preș. Și cred că sunt folositoare. Și pe viitor avem de gând să facem de 17 Decembrie și de Ziua Romilor dacă ne prinde tot aicea...”.

Pepe Fekete îmi spune că „trebuie să fim mai mediatizați. Trebuie să se cunoască mai bine cauza pentru care luptăm. Acțiunile chiar au prins bine. Pentru că de atunci inclusiv primăria a fost mai deschisă”. El spune că „ghetourile marginalizate nu contribuie social cu nimic, noi vrem să ne dezvoltăm normal”. Rolul acțiunilor publice este de a „sensibiliza oamenii, să arătăm că sunt și oameni care vor să se integreze [...] Cum s-au făcut despre Elodia sute de episoade sau articole despre ce silicoane și-a băgat una, ar fi interesante și talkshow-uri despre colonia asta. Că sigur i-ar interesa și pe români”. Florin Stancu crede că în acțiunile au arătat că „eram persoane deja integrate și că aducându-ne aici ne-au adus și înapoi în timp, poate cu câteva zeci de ani. Totuși, crede că acțiunile viitoare nu trebuie gândite ca proteste, ci „într-un mod foarte plăcut”, pentru că există pericolul de a trage la răspundere persoane care poate nu erau implicate în evacuări. Oricum, nu doar timpul trecut de la evacuări, ci și dorința de colaborare cu autoritățile prin posibilitatea de a dezvolta proiecte cu finanțare europeană de tipul Pata Cluj³¹, a atenuat militantismul protestatar anti-segregare.

Cum s-ar putea implica în continuare oamenii din mediul universitar sau civic din Cluj? Pepe răspunde: „Și eu atunci când stăteam în Cluj nu dădeam doi bani pe cei din Pata Rât. Era ca un zid, nu mă interesa. Prin ce metode? Prin presă, prin acțiuni [civice]”. „Prin confruntări cu primăria”, completează Sandu Creta. Florin crede că trebuie „să avem evenimente aici și în oraș pentru ca lumea să ne cunoască mai bine, să cunoască abuzurile prin care am trecut” și care să conducă la parteneriate diverse cu autoritățile, adică finanțările europene sperate care să creeze locuri de muncă în zonă și în afara ei. Dincolo de mirajul finanțărilor, dorința pentru mai multe acțiuni publice vine în urma acestor acțiuni colective contestatate, iar cadrul propus îl depășește pe el al cererii „ajutorului” ori a intervenției „experților” în rezolvarea unei „probleme” (sintagma care încadrează cel mai des Pata Rât-ul și care produce crispări în raportarea la zonă).

În colaborare cu oamenii evacuați la Pata Rât, am folosit tehnica antropologiei performative ca fațetă a unui angajament moral în ceea ce privește afirmarea unor drepturi de bază ale omului, printre ele dreptul la locuire și la o muncă decentă. Însă cum afirmarea egalității condițiilor de dezvoltare socială intră în conflict cu economia de piață ce instituie asimetrii inevitabile de putere, sunt necesare noi metode pentru a stipula contradicțiile sistemice. De exemplu, între discursul în cheie morală al drepturilor democratice și realitatea capitalistă a inechităților. Având acest deziderat, tehnica antropologiei performative³³ pe care am dezvoltat-o are avantajul de a prezenta mai sintetic și mai plastic anumite nevoi, dorințe sau falii conflictuale, în comparație cu un suport academic linear sau cu demersul civic clasic de advocacy. Antropologia performativă devine o tehnică mai radicală ce continuă alte *out-put-uri* non lineare ca documentarul antropologic sau proiectele de tip photo voice. Scena antropologiei performative nu este cea a teatrului, chiar și forum, ci a activismului stradal³⁴. Din experiența dobândită, a oferit celor care au participat la evenimentele performative, chiar dacă momentan, o senzație de nădejde, împuternicire și solidaritate.

NOTE

¹ Rob Swinkels, Manuela Sofia Stănculescu, Simona Anton, Bryan Koo, Titus Man, Ciprian Moldovan, *Atlasul zonelor urbane marginalizate din România*, volum disponibil on-line în RO și EN, p. 16 <http://www.inforegio.ro/images/Publicatii/Atlas%20zone%20urbane%20marginalizate.pdf>

În zonele de tip ghetou cu blocuri ponderea populației rome este de 46%, iar în zone de tip ghetou în foste colonii de muncitori media este de 59%. În zona de tip mahala cu case media este de 82%, în zona de tip mahala cu adăposturi improvizate este de 85%, în locuințe sociale modernizate este de 42% și în zone istorice degradate ale orașelor este de 81%.

² Ruth Levitas, *Utopia as Method. The Imaginary Reconstitution of Society*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2013, p. 191

³ Despre manifestații povestesc mai larg în două eseuri despre proteste din 2015.

⁴ Enikő Vincze, *Landfill: Space of advanced and racialized urban marginality in today's Romania*, http://sparex-ro.eu/wp-content/uploads/landfill-Cluj_advanced-marginality_2012.pdf [ultima accesare 27.10.2014]

⁵ Cristina Raț, *Bare Peripheries: State retrenchment and population profiling in segregated Roma settlements from Romania*, în *STUDIA UBB SOCIOLOGIA*, LVIII, 2, 2013, pp. 155-174, eseu disponibil la adresa <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/816.pdf> [ultima accesare 27.10.2014]

⁶ David Harvey, „Neoliberalism as Creative Destruction”, în *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 2007; 610; p. 22

⁷ Manfred B. Steger and Ravi K. Roy, *Neoliberalism. A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York, 2010, pp. 11-12

⁸ Sceneta a fost filmată și editată de Tibor Schneider. Actorii implicați sunt Elena și Claudia Greta, Bela Anton Novak mutați de primărie la Pata Rât. Alături de Radu Gaciu eram personajele care interpretam COSTURILE. De asemenea, s-a ocupat de organizarea performance-ului. O declarație din partea lui Enikő Vincze, ca președinte a Fundației Desire, și video-ul cu performance-ul sunt disponibile la adresa <http://www.desire-ro.eu/?cat=12&paged=4> [ultima accesare 03.10.2014]

⁹ Loïc Wacquant, „A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto”, în Ray Hutchison, Bruce D. Haynes (ed.) *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*, Westview Press, Boulder, 2012, p. 24

¹⁰ *Ibidem*, p. 7, <http://www.loicwacquant.net/assets/Papers/JANUSFACEDINSTITUTION-Proofs.pdf> [ultima accesare 03.10.2014]

¹¹ Alice McIntyre, *Participatory Action Research*, Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, 2008, p. 1

¹² Maja Nazaruk, „Reflexivity in anthropological discourse Analysis”, în *Anthropological Notebooks* 17 (1), pp. 73–83, Slovene Anthropological Society, 2011, p. 81

¹³ Bogdan Alexandru Chelariu, Perspective culturale și politice asupra evenimentelor din 1968, Editura Lumen, Iași, 2009, p. 31

¹⁴ Guy Debord, *Report on the Construction of Situations and on the International Situationist Tendency's Conditions of Organization and Action*, <http://www.bopsecrets.org/SI/report.htm> [ultima accesare 27.10.2014]

¹⁵ Claire Bishop, *Artificial Hells. Participatory Art and the Politics of Spectatorship*, Verso, London / New York, 2012, p. 2

¹⁶ Augusto Boal, *Theater of the Oppressed*. Translated from Spanish by Charles A. and Maria-Odilia Leal McBride and Emily Fryer, Pluto Press, London, 2008, pp. 97-98

¹⁷ Am scris mai multe despre contracultura hippie în ultimul capitol al volumului meu de debut: Adi Dohotaru: *Anii 1960. Mișcări contestatare în SUA*, Editura Eikon, Cluj, 2008. Capitolul e disponibil aici: <https://app.box.com/shared/es95p9f4sw>

¹⁸ Abbie Hoffman, Steal this Book, <http://tenant.net/Community/steal/steal.html> [ultima accesare 27.10.2014]

¹⁹ Germano Celant, *Notes for a Guerrilla War*, în „Flash Art”, no. 5, 1967, <http://www.flashartonline.com/>

[interno.php?pagina=articolo_det&id_art=352&det=ok&title=ARTE-POVERA](interno.php?pagina=articolo_det&id_art=352&det=ok&title=ARTE-POVERA)

[ultima accesare 27.10.2014]

²⁰ Felipe Hernandez, Peter Kellett, „Introduction: Reimagining the Informal in Latin America”, in Felipe Hernandez, Peter Kellett and Lea K. Allen (ed.), *Rethinking the Informal City. Critical Perspectives from Latin America, Remapping Cultural History (vol 11)*, Berghahn Books, New York, Oxford, 2012, p. 11

²¹ John D. Stool, *How Much Is That Jobless Dane in the Window*, „The Wall Street Journal”, May 8, 2013 <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324266904578456802219748808.html> [ultima accesare 27.10.2014]

²² Autor nesemnat, *Romii de la Pata Rât au încercat să „angajeze” un manechin în haine de muncitori la magazinele și băncile din centrul Clujului*, în „Știri de Cluj”, 18.03.2013, <http://www.stiridecluj.ro/social/romii-de-la-pata-rat-au-incercat-sa-angajeze-un-manechin-in-haine-de-muncitori-la-magazinele-si-bancile-din-centrul-clujului-video-1> [ultima accesare 27.10.2014]

²³ Radu Marinas, *Primarul care a mutat romii a fost reales cu un scor foarte mare*, http://stiri.tvr.ro/primarul-care-a-mutat-romii-a-fost-reales-cu-un-scor-foarte-mare_17221.html [ultima accesare 27.10.2014]

²⁴ Viorel Achim, *Țigani în istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 27

²⁵ *Ibidem*, p. 57

²⁶ A se urmări conversația cu Bert din capitolul cu mărturii din Dallas

²⁷ http://www.sectorulcultural.info/gloc/?page_id=862 [ultima accesare 27.10.2014]

²⁸ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/8-04032013-BP/EN/8-04032013-BP-EN.PDF [ultima accesare 27.10.2014]

²⁹ Interviuurile respective au fost redată într-un reportaj semnat de mine pe principala platformă ecologistă din spațiul românesc, „Think Outside The Box”, <http://totb.ro/pata-rat-sau-cum-au-ajuns-ecologistii-de-ne-voie-mizeria-orasului-lor/> [ultima accesare 27.10.2014]

³⁰ Performance relatat și în Adi Dohotaru, *Protestatarul. O istorie participativă*, Editura Tracus Arte, București, 2012, pp. 260-267, <http://www.slicker.ro/wp-content/uploads/2013/05/Adi-Dohotaru-Protestatarul.pdf> [ultima accesare 27.10.2014]

³¹ Roxana Bucată, *Cine face curățenie în România și de ce e tot murdară*, în „Gândul”, 12.03.2013, <http://www.gandul.info/concurs-gandul/cine-face-curatenie-in-romania-si-de-ce-e-tot-murdara-10662796> [ultima accesare 27.10.2014]

³² Detalii despre proiect aici: <http://patacluj.ro/>

³³ În continuare, eseurile ce urmează, scrise într-o notă personală, sunt tot mostre ale unui teren utopic și performativ, mutat de la periferie spre centru, chiar dacă mai îndepărtat de expresia artistică. Pentru a înțelege mai bine metodologia și tehnica propuse, ne putem astfel imagina diferența între mărturiile detaliate provenite în urma unui interviu antropologic sau sociologic formal, extrase în urma unui teren clasic, și declarațiile comprimate pe o scenă temporară a activismului civic.

³⁴ Demersuri similare de mobilizare civică și artistică în sprijinul persoanelor evacuate s-au întâmplat și la București. Referiri și în eseul lui Bogdan Iancu, Cosmin Manolache, „Locuirea în spații disputate. Case naționalizate, retrocedări și evacuări în București” în Cristina Boboc, Vlad Cătină, Andra-Mitia Dumitru, ...; coord.: Natalia Negru, *De la stradă la ansambluri rezidențiale: Opt ipostaze ale locuirii în Bucureștiul contemporan*, Editura Pro Universitaria, București, 2016

http://bucharesthousingstories.ro/wp-content/uploads/Volum_De_la_strada_la_ansambluri_rezidentiale_.pdf

„Cluj-Napoca, nu uita, Pata Rât e fața ta”. Marșul de solidaritate al romilor

Adi Dohotaru

96

În lipsa unui cadru democratic deliberativ mai larg la nivelul societății, organizarea protestelor și performance-urilor ori simpla participare la manifestații, doar cu scopul de a aminti conflicte obturate altfel, devine relevantă. Este motivul pentru care recurc cu obstinație în eseuri la tehnica și mecanica narativă a performance-urilor și protestelor, căci „strada” este cel mai adecvat laborator de experimentare a nemulțumirii colective. Dar dacă observația este banală, de ce recurc atât de rar cercetătorii sociali la stradă, prin diverse tehnici PAR, în favoarea analizei abstracte? Un răspuns posibil este că o astfel de participare, emoție și lipsă de control a „experimentului” de împuternicire îl scoate pe cercetător din premisele unei neutralități axiologice, rămasă încă puternică a pozitivismului și a rolului cercetătorului ca expert. Apoi, strada e contestatară la adresa puterii și l-ar alia pe cercetător cu oameni lipsiți de autoritate și cu acces scăzut la rețele de prestigiu. Ar diminua considerabil spațiul autonom al universității nu doar în raport cu constrângerile politice, ci și cu cele sociale. Cercetătorul nu ar mai fi tălmăciul puterii, sfătuitorul necarismatic din umbră, ci ar deveni unul dintre jucătorii umili de partea echipei pierzătoare în competiția generală a „șanselor egale”.

Sunt mai multe nivele de participare, iar în practica autorităților se ajunge cel mult la consultare¹, aspect care nu a fost respectat în cazul evacuării comunității de pe strada Coastei. Un prim pas al participării, constă în informare și educare, adică „adunarea și difuzarea informațiilor necesare pentru a identifica probleme, face planuri, promova conștientizarea asupra unui subiect ori pentru a schimba atitudinile și comportamentul unui stakeholder”. Al doilea pas e consultarea. Un al treilea presupune sprijin pentru participare. Al patrulea pas facilitează acțiunea independentă. Al cincilea presupune căutarea consensului de grup. Al șaselea constă în delegarea autorității, adică transferul de responsabilități pentru o parte din activități către diverși membri ai echipei. Iar al șaptelea pas implică decizie și acțiune împreună: „angajament cu toate părțile interesate în evaluarea situației, decidând ce acțiuni

trebuie întreprinse și împărțind și divizând responsabilitate pentru implementarea sarcinilor și responsabilizarea pentru rezultatele atinse și resursele utilizate”².

Cred că manifestația din 17 iulie 2015, din cadrul evenimentului internațional *So keres, Europa*³, organizat de rețeaua internațională Phiren Amenza și la care au participat câteva sute de voluntari romi și non-romi, se încadra într-un registru normativ peste nivelul obișnuit de participare, lucru posibil într-o mobilizare temporară și nu într-un proiect civic sau administrativ pe o durată mai îndelungată.

Cu 500 de persoane prezente, este cel mai mare marș din România al drepturilor romilor și al persoanelor solidare cu ei⁴. Însă raportat la problemele de segregare și de stigmatizare cu care se confruntă romii, participarea nu e îndeajuns de largă. Dar memoria manifestației poate declanșa din partea voluntarilor romi prezenți mișcări sociale autohtone de afirmare a identității de altă anvergură.

Cum m-am implicat? Cu câteva luni înainte m-am întâlnit cu activista Sorina Sein, implicată în organizarea *So keres, Europa* și cu Eniko Vincze. Sorina Sein ne-a vorbit despre ideea organizării unui marș în timpul evenimentului care se organiza la Cluj în iulie 2015. A fost impresionată de condițiile de trai din Pata Rât și s-a gândit că workshopurile nu sunt suficiente. Când am aflat de numărul mare de participanți la care s-ar putea alătura pataclujeni, mi-am dat seama că ar deveni cel mai vizibil marș pentru drepturile romilor din spațiul românesc, așa că m-am ocupat de infrastructura organizării manifestației alături de organizatori *So keres*, membrii Asociației Coastei și alte asociații din Cluj. Cum Sorina Sein e din Banat, nu avea o idee clară a desfășurării propunerii de marș. Alt organizator rom, Norbert Luonaș, propunea să mergem din Cluj la Pata Rât pentru ca participanții internaționali să viziteze Pata Râtul, dar o astfel de opțiune nu mai era o demonstrație. Persoanele evacuate de pe strada Coastei la Pata Rât și cu mine am spus că cel mai bine ne pornim din Pata Rât până pe strada Coastei. Iar propunerea a fost susținută de majoritatea organizatorilor din țară sau din străinătate (Daniel Grebeldinger, Jonathan Mack, Catrinel Motoc, Sarah Haupenthal etc.). Până la primărie, în centrul orașului, devenea deja un marș prea lung, peste 15 km, așa că ne-am oprit pe fosta stradă a Coastei. Oricum, drumul a părut lung din cauza căldurii (35 de grade) și distanței relativ mari, mai ales pentru persoane în vârstă sau pentru copii.

Ruta a fost obiect al disputei pentru că multe persoane nu au înțeles de ce nu am mers pe drumul asfaltat din Pata Rât spre Mărăști. Pentru a preîntâmpina eventualele critici legate de încetinirea traficului auto, am ales o rută puțin cunoscută, peste dealuri și cărări de pământ, cu doi km mai lungă din cauza unor mlaștini formate în urma ploilor. Traficul auto era blocat în partea de vest a orașului din cauza unor lucrări ample de reabilitare a străzilor. Am calculat că încetinirea traficului auto în estul orașului, dacă marșul ar fi fost pe stradă, ar conduce la amplificarea criticilor publice și potențarea rasismului latent al destulor clujeni.

Ideea unei rute pe cărări de pământ a venit în ideea de a arăta izolarea oamenilor din Pata Rât. După cum îmi spusese și activistul rom Nicu Ion Stoica: „acolo unde se termină asfaltul, începe țigănia, începe comunitatea segregată”⁵. De altfel, întâlnirea a fost pe pământul bătătorit și iarba arsă de soare de pe deal, în Noul Pata Rât. Mergând pe cărări de pământ, am avut posibilitatea de a trece pe lângă rampa de gunoi, cheia ghetozării Pata Râtului, care nu era vizibilă pe ruta asfaltată⁶. Din păcate, trecând pe lângă rampă unde se află cea mai dezavantajată comunitate de romi, nu am trecut pe str. Cantonului, ceea ce a atras unele critici ale manifestațiilor veniți

97



de acolo. Alte critici erau legate de alegerea rutei în sine pentru că doar în ultima treime a marșului, în apropiere de Iulius Mall, am găsit oameni și trafic auto cărora să le arătăm mesajele noastre. Unii manifestanți au zis că i-am dus prin „junglă”, adică prin propunerea de Parc Est / Între Lacuri (fosta pepinieră a orașului). Ceea ce nu e departe de realitate pentru că de emoții am intrat din greșeală pe o cărare îngustă cât să încapă un om și în care trestii erau de peste doi metri... un tablou supraréalist de bannere prin stufăriș. Dar cum copiii urlau că le este sete, m-am gândit că ar fi o scurtătură bună ca să ajungem într-un loc cu apă, fără să îmi dau seama cât a crescut vegetația față de perioada de primăvară când trecusem prin acel segment al pepinierii. Deci, o lecție bună pentru orice planificator de manifestații ar fi ca ruta să fie foarte bine cunoscută pentru toți manifestanții sau să existe o hartă oferită oricărui mărșăluitor pentru a nu exista echivoci.

Dar cum am ajuns în oraș, ne-am dezmoșit: am început să scandăm slogane, să desfășurăm bannere, să dăm pliante și interviuri pentru media, să le spunem oamenilor, unii neîncredători, alții mirați, ce facem, ce revendicăm. Retrospectiv, aș fi ales o rută care să fie prin oraș mai multă vreme (str. Dunării, str. Tulcea). Dar nu știam dacă manifestația va fi notificată către autorități și dacă va fi notificată va primi dreptul de a intra pe carosabil. Așa că am ales o rută alternativă, unde poliția și jandarmaria nu aveau cum să aibă vreun pretext să oprească manifestații.

Am trecut și pe lângă casa fostului primar Apostu, responsabil pentru evacuările din 17 Decembrie 2010. Casa sa, deloc întâmplător în derularea evenimentelor legate de strămutare, este la nici două minute distanță de str. Coastei, într-o zonă rezidențială, de unde veneau plângeri cu privire la comportamentul romilor din vecinătate. În dreptul casei, atmosfera a fost mai tensionată. Romii din Pata Rât au început să strige: „Nu te vom uita! Nu te vom uita!”.

Când am ajuns pe str. Coastei, am lăsat o petiție la Consiliul Județean, din imediata apropiere, în care propuneam soluții la criza deșeurilor din oraș. Rampa din Pata Rât a trebuit închisă pentru că își depășise cu mult capacitatea de depozitare, iar gunoiul era dus la Oradea, mulți patarâteni fiind nemulțumiți că își pierduseră chiar și acele locuri de muncă precare, dar care le aduceau un venit constant. Între timp s-au deschis alte rampe, chiar mai aproape de rezidenți față de cea veche, iar patarâtenii se plâng constant de poluarea generată de deșeuri. Pe str. Coastei, s-au ținut discursuri, s-a discutat cu președintele Consiliului Județean, Mihai Seplecan de față cu jurnaliștii prezenți, s-a cântat, ne-am adăpostit la umbră.

Petiția eco, inițiativă coordonată de Elena Raștei de la Zero Waste, în ciuda unor întâlniri ulterioare cu funcționari publici și salubrizatori, n-a fost urmată de debateri publice care să îmbine accentele sociale cu cele ecologice, dar merită redată în întregime pentru că este cea mai comprehensivă cerere din partea mediului asociativ local a unor măsuri de colectare selectivă în Cluj. Aplicarea propunerilor ar contribui la desegregarea ghetoului și la integrarea muncitorilor din rampă pe o piață formală de muncă, în condiții de lucru mai puțin toxice:

Societatea civilă propune soluții durabile pentru gestionarea deșeurilor în orașul Cluj Napoca

Către: Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca

Către: Consiliul Județean Cluj-Napoca

Stimate Domnule Primar Emil Boc,

Stimate domnule președinte CJ Mihai Seplecan,

Organizațiile semnatare, active în domeniul protecției mediului și drepturile omului, își exprimă îngrijorarea cu privire la situația tot mai precară a gestionării deșeurilor în municipiul Cluj-Napoca și vă solicită adoptarea urgentă a unor măsuri legislative și logistice menite să îmbunătățească, în mod real, sistemul actual de gestionare a deșeurilor, încă nefuncțional, precum și reducerea costurilor cu gestionarea deșeurilor în această perioadă de criză, în care deșeurile trebuie depozitate în alte județe, cu costuri suplimentare.

În colaborare cu experți internaționali, vă prezentăm soluții viabile [1], implementate cu succes în alte orașe europene, și nu numai, cu impact pozitiv atât pe termen scurt, cât și pe termen lung asupra sănătății cetățenilor, economiei locale și a mediului înconjurător, pentru optimizarea Sistemului de Management Integrat al Deșeurilor în Județul Cluj. Fără considerarea soluțiilor propuse, sistemul actual nu va putea atinge recomandările Uniunii Europene, care solicită închiderea tuturor rampelor neconforme până în 2025. În plus, Parlamentul European a votat, recent, raportul **„Eficiența Resurselor: Tranziția spre Economia Circulară” [3], care prevede obiective obligatorii privind prevenirea generării deșeurilor, până în 2025; Obiective de 70% reciclare pentru deșeurile municipale solide, respectiv 80% pentru deșeurile din ambalaje până în 2030; Reducerea cu 30% a deșeurilor alimentare până în 2025; Măsuri pentru a reduce masiv incinerarea deșeurilor, precum și eliminarea subvențiilor pentru incinerarea de orice tip (cu sau fără recuperare de energie); Propuneri legale obligatorii de măsurare a indicatorilor „amprentei” pentru terenuri, materiale, apă și carbon până în 2018 – primul pas spre eficiența resurselor.**

În acest context, propunem următorul set de strategii:

1. **Constituirea unui Consiliu Consultativ** (care să implice cetățeni, reprezentanți ai sistemului informal de reciclare, reprezentanți ai comunităților segretate din Pata Rât, angajați din administrație, consilieri locali și județeni, experți, operatori de salubritate, reciclatori, firme locale, organizații non-guvernamentale) care să participe la punerea în aplicare a setului de strategii prezentate, care să evalueze etapele critice, să redefinească termenele limită, să programeze și să faciliteze implementarea soluțiilor. Este vitală **transparența decizională** cu privire la Sistemul de Management Integrat al Deșeurilor în Județul Cluj, pentru ca proiectul să funcționeze mai eficient decât s-a derulat până acum și să poată fi efectiv implementat;

2. **Stabilirea unor ținte cantitative pe termen scurt (5 ani) și mediu (până la 10 ani).** Spre exemplu: 30% reducere a generării de deșeuri până în 2020, respectiv 50% până în 2025 (măsuri de reducere prezentate mai jos); 50% redirectare de la rampa a deșeurilor până în 2020, 80% până în 2025 (peste 200 de orașe europene au reușit să atingă ținta de 80% redirectare de la rampă, prin soluțiile prezentate mai jos, în perioade cuprinse între doi și 15 ani).

3. **Separarea deșeurilor municipale și asimilabile la sursă pe trei tipuri de deșeururi:** biodegradabile, reciclabile (carton, metale, sticlă și materiale plastice) și fracția reziduală (pentru eliminare prin depozitare), nu în două fracții (uscată și umedă), așa cum prevede actualul sistem; Propunem aprobarea unei Hotărâri de Consiliu Local prin care separarea la sursă să devină obligatorie, în municipiul Cluj.

4. **Colectarea deșeurilor prin organizarea unui program de ridicare separată a deșeurilor**, pe categorii, după următorul model: Miercuri, vineri și duminică – deșeururi biodegradabile; Luni și joi – deșeururi reciclabile. Marți și sâmbătă – fracția reziduală. Deșeurile sanitare, scutecele și alte produse de igienă vor fi colectate alături de fracția reziduală.

Deșeurile periculoase, electronice, vor fi depozitate sau colectate, după caz, fie prin schemele existente, fie prin amenajarea unor spații de colectare speciale în cadrul „insulelor ecologice” prevăzută în SIMD. Solicităm interzicerea aruncării produselor periculoase, medicamentelor la coșul de gunoi sau în toaletă;

5. **Implementarea sistemului PAYT – „plătești-pentru-cât-arunci”** ceea ce va motiva cetățenii să arunce mai puțin, va încuraja colectarea selectivă și va penaliza producerea deșeurilor reziduale. În cazul unui sistem format din 3 componente (reciclabil, compostabil, rezidual) deșeurile reciclabile și cele compostabile sunt ridicate gratuit, însă pentru deșeurile reziduale se plătește suplimentar. Deșeurile reciclabile și compostabile, care nu sunt colectate corect, ci amestecat, vor trebui plătite la fel ca fracția reziduală. Sistemul se implementează în mai multe moduri: în unele comunități deșeurile reziduale sunt cântărite, în altele se alege dimensiunea containerului pentru fracția reziduală și se plătește în funcție de dimensiune.

Propunem varianta volumetrică în această fază și solicităm **colaborarea operatorilor de salubritate** în vederea implementării acestui sistem de colectare, inclusiv cu operatorii deja existenți de colectare deșeururi reciclabile din județul Cluj, care dețin instalații de sortare pentru sortarea fracției reciclabile.

Propunem **coroborarea cu amenzi** pentru locuințele care nu se conformează programului stabilit și **gratuitate pentru colectarea deșeurilor biodegradabile și reciclabile** (acestea pot fi valorificate de către operator). **Separarea deșeurilor pentru compostare și reciclare ar trebui să devină mai avantajoasă decât depozitarea acestora la rampă.** În Slovenia, sistemul PAYT a fost implementat astfel: locuitorii orașului erau încurajați să aducă materialele reciclabile, colectate separat, direct la un centru de colectare. Aici deșeurile erau cântărite, iar locuitorii erau răsplătiți în puncte care se deduceau din factura lunară de salubritate. În prezent, prin acest sistem se colectează aproximativ 30 de tone pe an, fără să fie nevoie de implicarea operatorilor de salubritate.

Solicităm încurajarea prevenirii generării deșeurilor în întregul sistem. Reducerea cantității de deșeururi și reutilizarea pot fi încurajate de legislația locală, astfel:

6. Impunerea comercianților de produse alimentare să elimine polistirenul extrudat în favoarea unor cutii compostabile sau reciclabile;

7. Interzicerea comercializării pungilor de plastic de unică folosință, în favoarea pungilor reutilizabile, biodegradabile (nu oxodegradabile), hârtie reciclabilă, etichetate corespunzător;

8. Obligatorietatea folosirii în școli, instituții publice și clădiri de birouri a paharelor, sticlelor, veselei, tacâmurilor refolosibile din porțelan, sticla, inox etc. (interzicerea paharelor, veselei, tacâmurilor de unică folosință);

9. Programe de susținere pentru comercianții care vând produse alimentare la vrac, produse de uz comun refolosibile/biodegradabile (în special scutece);

10. Campanie de educare împotriva folosirii apei îmbuteliate în sticle de plastic (și în favoarea apei de la robinet);

11. Colectarea la sursă a uleiului uzat și valorificarea de către operatorii specializați;

12. **Compostarea deșeurilor organice, biodegradabile, atât în zona urbană, cât și în cea rurală.** Studiile [7] arată ca deșeurile municipale și asimilabile constau în proporție de peste 50% în materie organică, biodegradabilă, care poate fi valorificată prin digestie aerobă și anaerobă. Totuși, în România nivelul de compostare în mediul urban este zero. Resturile alimentare și alte materii organice nu generează doar un miros urât, ci și metan și levigat în rampele de gunoi. Deșeurile biodegradabile pot fi tratate prin:

I. Digestia aerobă: Prin transformarea materiei organice în compost nu doar se evită utilizarea gazelor care se folosesc în mod obișnuit la producerea fertilizatorilor sintetici, ci se și elimină eliberarea în atmosferă a acestor gaze, care provoacă încălzirea globală.

II. Digestia anaerobă și conversia în combustibili bio: Digestia anaerobă centralizată, a materiei organice, colectate selectiv, rezultând biogaz; grăsimea poate fi colectată de la restaurante și transformată în combustibil pentru vehiculele colectoare ale orașului și autobuzele hibrid.

Propunem **obligativitatea colectării separate a deșeurilor biodegradabile în propria locuință.** Colectarea resturilor de mâncare se face în recipiente de dimensiuni mici, cu capac.

Opțiunea 1: Selectarea în propria locuință, colectare și compostarea la domiciliu. Cetățenii se vor înregistra într-un program special de compostare la domiciliu și vor primi o ladă specială pentru colectarea și compostarea deșeurilor. Îngrășământul rezultat poate fi folosit în propria grădină sau valorificat după caz;

Opțiunea 2: Selectarea în propria locuință, colectarea de către operatorul de salubritate și compostarea la stația de compostare a județului Cluj. Operatorul va colecta deșeurile biodegradabile, în zile separate, după modelul prezentat la punctul 2 (Compostare comunitară).

Propunem **recompensarea asociațiilor de la blocuri de locuințe care produc compost în comun în mod organizat** (utilizând compostul în spațiile verzi dintre blocuri și reducând necesitatea de transport și tratare).

Program de asistență gratuită pentru educația cetățenilor cu linie verde de apel telefonic gratuit, ateliere, seminarii susținute de experți, materiale informative și expertiză din partea ONG-urilor locale/în domeniu.

13. **Înființarea unui centru comunitar de Reutilizare, Reparare și Deconstrucție, care poate aduce beneficii financiare** considerabile Primăriei și cetățenilor prin reintroducerea în sistem a unor materiale și resurse care altfel ar ajunge la rampa de deșeururi. Cetățenii pot dona aici produse, materiale de care nu mai au nevoie. Acestea sunt reparate și revândute la prețuri accesibile. Centrele vor colecta unelte, mobilă și alte obiecte de la proprietari sau din clădiri vechi. Materialele de construcție și pentru renovări sunt o parte profitabilă a afacerii. Cheresteaua, cărămizile, garniturile sanitare și ferestrele au o valoare mare la revânzare.

În Europa, avem cel mai mare ecoparc din lume, în Gothenburg, Suedia. Kretsloppsarken [4] este exemplul perfect de aplicare practică a ierarhiei „zero deșeuri”. Localnicii sunt educați în privința prevenției generării deșeurilor (se reintroduce în sistem tot ceea ce poate fi refolosit dăruind o nouă viață deșeurilor și se sortează în scopul reciclării tot ceea ce nu poate fi reparat și refolosit). Centrul de „minerit urban” Kretsloppsarken produce 1.2 milioane de Euro/anual în beneficiul municipalității Gothenburg.

14. Recunoașterea oficială a **Centrului de Cercetare Independent pentru Zero Risipă**, înființat de societatea civilă și susținut de către cetățeni, în vederea monitorizării, evaluării și îmbunătățirii programului prin maximizarea ratei de recuperare a materialelor reutilizabile, reciclabile și a celor destinate compostării, dar și în scopul influențării industriei pentru reproiectarea produselor/materialelor astfel încât acestea să fie durabile, non toxice, compostabile, să poată fi reparate sau reciclate.

15. Tratarea deșeurilor mixte (fracție reziduală) prin **Recuperare Mecanică și Tratament Biologic (Mechanical Recovery, Biological Treatment) – MRBT**, cea mai bună metodă de a gestiona deșeurile reziduale, pentru a reduce riscurile pentru sănătatea publică și pentru mediu [8], utilizat pe scară largă în Europa, tehnologie de tratare prealabilă a deșeurilor mixte înainte de a fi depozitate în rampe. În cadrul acestui proces reziduurile sunt prima dată analizate, pentru a recupera materialele care ar mai putea fi reciclate, apoi fracția organică este stabilizată prin tratament biologic (compostare sau descompunere anaerobă, urmată de stabilizare aerobă). Scopul este acela de a crea o masă inertă de deșeuri reziduale care să producă foarte puțin sau deloc gaz odată îngropată în rampa de gunoi, reducându-se astfel impactul asupra mediului. Unul dintre rolurile Centrului de Cercetare este analiza fracției reziduale, fie la stația de sortare a deșeurilor reziduale, unde se desfac sacii, iar conținutul lor este răsturnat pe benzi transportoare, fie în cadrul MRBT. Obiectele de oțel sau fier sunt extrase de către un magnet. Restul deșeurilor ajunge, pe benzile transportoare, la personal instruit și bine echipat, care selectează deșeurile voluminoase, reciclabilele cele mai valoroase (cum ar fi ambalaje de băuturi care se returnează, pentru garanție) și deșeurile toxice. Fracția de materie organică murdară – de exemplu nisipul pisicilor, scutecele sau resturile alimentare neseperate – ajunge neatinse la capătul benzii transportoare. Apoi este mărunțită și stabilizată biologic, printr-o a doua operație de compostare. De asemenea, produsele, materialele care nu pot fi reparate, refolosite, reciclate sau compostate sunt propuse spre reproiectare. Acest sistem, MRBT urmat de depozitare, ajută la obținerea unei rate de 87% de returnare/redirecție de la rampă. Pentru acest rezultat se combină cele 70 de procente din separarea la sursă a materialelor reciclabile și compostabile cu alte 17 procente din recuperarea altor reciclabile, prin sortarea mecanică a resturilor și reducerea umidității și carbonului în urma descompunerii aerobe a reziduurilor.

16. **Implementarea unor strategii în vederea optimizării proiectării industriale** – o proiectare pentru sustenabilitate, producție „curată” și obligativitatea producătorilor de a adopta **Responsabilitatea Extinsă Individuală (iar nu colectivă) a Producătorului**. Solicităm programe locale care să susțină reproiectarea materialelor/produselor, care nu sunt reciclabile sau compostabile, prin acțiuni/campanii locale pentru a încuraja proiectarea ecologică a acestora;

17. Utilizarea unei **platforme temporare** pentru depozitare intermediară în rampă ținând sub control ceea ce ajunge în rampă – cu ajutorul unității de sortare a

fracției reziduale și a Centrului de Cercetare Independent pentru Zero Risipă, poate fi eliminată aproape în totalitate depozitarea în rampă. O platformă de depozitare intermediară ar trebui să se ocupe de ceea ce nu se poate reduce, reutiliza, recicla, composta sau reproiecta din sistemul de producție. În prezent, aceasta înseamnă circa 15% din totalul volumului de deșeuri municipale și asimilabile.

18. Solicităm cu prioritate **implicarea comunității segregate din Pata Rât** [8] în sistemul de management al deșeurilor, locuitori în marea majoritate romi, adesea marginalizați și defavorizați, în ciuda importanței muncii lor de colectare selectivă, dar care s-a petrecut până recent în condiții extrem de toxice și fără să țină cont de costurile sociale. Scopul unei strategii îmbunătățite este de a crea mai multe locuri de muncă în mai multe centre de reciclare decât în rampele în curs de amenajare din Pata Rât, în urma unor negocieri transparente cu locuitorii din cele patru comunități din Pata Rât și cu reprezentanții ai societății civile. În general, solicităm mai multă transparență decizională și consultări publice cu privire la Sistemul de Management Integrat al Deșeurilor în Județul Cluj, pentru ca proiectul să funcționeze mai eficient decât s-a derulat până acum.

19. Solicităm interzicerea incinerării deșeurilor municipale și asimilabile, fără sau cu recuperare de energie, prin HCL, întrucât incineratoarele au un impact negativ major asupra sănătății publice, economiei locale și asupra mediului înconjurător.

Măsurile legislative pot fi implementate în termen scurt, în timp ce măsurile logistice pot fi implementate într-o perioadă de 3 luni până la doi ani. Setul de strategii propuse:

- ◆ va reduce generarea de deșeuri și va maximiza reciclarea;
- ◆ va crește puterea comunității și va crea **locuri de muncă sustenabile, locale și autonome**;
- ◆ va contribui la tranziția spre economia circulară prin reintroducerea în circuit a produselor/materialelor, proiectate pentru a fi reutilizate, reparate sau reciclate;
- ◆ va duce la eliminarea treptată a depozitării deșeurilor la rampă, alături de reducerea semnificativă a emisiilor toxice asociate cu aceasta;
- ◆ va contribui la conservarea resurselor și implicit va reduce gazele cu efect de seră;
- ◆ va avea impact pozitiv asupra dezvoltării turismului.

În speranța că sunteți deschiși spre implementarea soluțiilor detaliate mai sus, care vor duce la îmbunătățirea reală a sistemului de management al deșeurilor în municipiul Cluj și promovarea ca exemplu de bune practici, alături de alte orașe europene, vă oferim sprijin și expertiză.

Cu stimă,

Semnături:

Asociația E-JUST, Asociația Ecologistă Floare de Colț, Asociația Efectul Fluture, Asociația Română de Permacultură, Asociația Transilvania Verde, Centrul Rațiu pentru Democrație, Centrul de Resurse pentru Comunitate, Clubul de Cicloturism Napoca, Fundația Desire, Fundația Pro Roma, SocialEast, Societate Organizată Sustenabil (SOS)

Bibliografie

- [1] Paul Connett, *The Zero Waste Solution. Untrashing the Planet One Community at a Time*, Chelsea Green Publishing, 2013;
- [2] Sistem de Managementul Integrat al Deșeurilor în județul Cluj <http://clujulcolecteazaseparat.ro/wp-content/uploads/acest-document.pdf>
- [3] Raportul „Eficiența Resurselor: Tranziție spre Economia Circulară” http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/envi/pr/1055/1055309/1055309en.pdf
- [4] Vizită pe teren, iulie 2013, Kretsloppsarken Ecoparc, Gothenburg, Suedia
- [5] San Francisco, cu o populație de aproximativ 800,000 de persoane, recuperează 77% din deșeuri, depășind primul obiectiv de 75% până în 2010 și apropiindu-se foarte mult de obiectivul final, zero deșeuri, până în 2020, fără depozitare la rampele de deșeuri și fără incinerarea deșeurilor (cu sau fără recuperare de energie). <http://www.ecomagazin.ro/san-francisco-este-cel-mai-mare-oras-zero-wastezero-deseuri-din-lume/>
- [6] Studiu de caz: Hernani, Vizită pe teren Zero Waste România, 2012
- [7] Informare de presă „Vizită de lucru la stația de transfer a deșeurilor Mihai Viteazu” <http://www.cjcluj.ro/vizita-de-lucru-statia-de-transfer-a-deseurilor-mihai-viteazu/>
- [8] What is the best disposal option for the „Leftovers” on the way to Zero Waste? <http://www.ecocycle.org/specialreports/leftovers>
- [9] Romii de la Pata Rât INVADEAZĂ deja Clujul! <http://www.ziardecluj.ro/romii-de-la-pata-rat-invadeaza-deja-clujul-de-ce-rampa-insemnat-timp-de-25-de-ani-cea-mai-buna-afacere-la-negru-din-cluj-si-niste-realitati-duhnind-bani-murdari7>

Dacă inegalitățile economice cresc puternic din anii 1990 în Estul Europei, segregarea spațială se vede vizibil doar în anii 2000⁸. În urma gentrificării zonei, s-au acumulat presiunile politice, sociale și economice pentru evacuări. Fosta stradă a Coastei se află între Mărăști și Gheorgheni, într-o zonă rezidențială de case spațioase, îmbelșugate, de unde se văd Consiliul Județean, Biblioteca Județeană, o biserică nouă între ele și fostul sediu Nokia. Parcul nou creat are un rol mai degrabă simbolic, nu unul social, fiind adesea gol. Deși e numit Parcul Bibliotecii, nu există legătură directă cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” prin amenajarea unor scări de la instituție la spațiul verde. În ciuda faptului că este în imediata apropiere a noului campus teologic, intrarea dinspre campus spre parc este adesea închisă cu cheia, iar un gard separă zona campusului de parc. Apoi, locul de joacă este amenajat la 200 de metri de alt părculeț. Ulterior unei evacuări contestate, miza primăriei a fost de a legitima mutarea prin oferta unor funcțiuni publice educative cu care cetățenii se identifică (amenajarea unui spațiu verde, de care Clujul duce în general lipsă, prin construcția unei creșe și a unei facultăți cu un campus).

Petiția eco e secundară în raport cu cea adresată municipalității și redactată de Enikő Vincze cu acceptul asociațiilor semnatare și cu discuții prealabile despre revendicări. Discuțiile au avut loc atât în Pata Rât, cât și în campusul Hasdeu, într-o

atmosferă egalitară la care participau reprezentanți ai organizațiilor prezente la So keres și din Pata Rât. Spre deosebire de conferințe și proiecte oficiale, oamenii își așezau scaunele în cerc. Iar în Pata Rât, cum nu erau în micile apartamente destule locuri pe canapele sau pe scaune, stăteau pe jos. Până la petiție au fost sesiuni diverse de informare cu privire la situația din Pata Rât, iar decizia de participare la manifestație s-a luat prin consens. Petiția anunță **Marșul de solidaritate al romilor**, cu sloganul „**Orașul pentru oameni, nu pentru profit**”:

Marșul de solidaritate al romilor „Orașul pentru oameni, nu pentru profit”, dedicat victimelor evacuărilor forțate, se desfășoară în Cluj-Napoca în 17 iulie 2015 sub forma unei acțiuni cultural-civice în cadrul evenimentului „So Keres, Europa?! – Changemakers’ week in Cluj-Napoca. Young Roma and Non-Roma Claim their Space in Europe”. Acțiunea noastră este un marș împotriva rasismului și împotriva nedreptăților locative suferite de oamenii deposezați de drepturile lor sociale și economice.

Marșul pornește la ora 10.00 din Pata Rât, zona rampei de gunoi a orașului Cluj, care pe lângă alte peste 1.000 de persoane din Dallas, rampă și de pe strada Cantonului, găzduiește și cele 76 de familii evacuate în 17 decembrie 2010 de pe strada Coastei. De-a lungul mai multor decenii „Pata Clujului” s-a format ca o zonă rezidențială a oamenilor expulzați în valuri succesive din Cluj și prin măsurile administrative ale autorităților publice locale. Cele din urmă au asociat astfel spațiul mai larg al rampei de gunoi cu persoanele tratate ca niște reziduuri ale unei societăți complet supuse ideologiei și regulilor economiei de piață. Rasismul practicat împotriva romilor a justificat aceste expulzări în fața populației majoritare prin susținerea ideii conform căreia locul romilor este lângă gunoaie. Autoritățile publice au desconsiderat total prezența oamenilor pe rampa de gunoi și au refuzat constant să acorde un statut legal persoanelor care și-au găsit refugiu în Dallas/Pata Rât, căci astfel trebuiau să îi recunoască ca cetățeni cu drepturi.

Mai departe, prin hotărâri ale Primăriei și/sau ale Consiliului Local privind amplasarea („temporară”) în grup sau în mod individual a unor „căsuțe cu caracter social” în acea zonă, au creat „strada Cantonului fără număr” precum și pe locatarii săi, persoane evacuate din oraș (de pe str. Avram Iancu, Calea Turzii, str. Kővári, str. Byron și alte zone), ca persoane „fără domiciliu”, deci și ei fără drepturi. Iar în decembrie 2010 au dat în folosință, la o distanță de 200 de metri de depozitul chimic al firmei de farmaceutice Terapia și de 800 de metri de la groapa de gunoi, casele modulare construite din bani publici oamenilor transformați în „persoane fără adăpost” de pe urma evacuării lor din locuințele sociale de pe fosta strada Coastei. Nesiguranța locativă caracterizează și locatarii ai unor alte zone rezidențiale din Cluj-Napoca, cum ar fi strada Stephenson.

Prin Marșul de solidaritate al romilor „Orașul pentru oameni, nu pentru profit”, cei care am ajuns cu sau fără voia noastră să locuim în Pata Rât, împreună cu alți cetățeni ai orașului Cluj și cu susținătorii noștri din România și alte țări europene, revendicăm față de autoritățile locale, județene, naționale și europene următoarele:

- ◆ măsuri prin care să se dezvolte fondul locativ public;
- ◆ măsuri prin care să se garanteze accesul persoanelor marginalizate la locuințe sociale adecvate:

- ◆ interzicerea evacuărilor forțate;
- ◆ măsuri de legalizare a locuirii informale, inclusiv de sprijinire financiară a eforturilor de legalizare a locuințelor informale;
- ◆ controlul chiriei pe piața locativă privată;
- ◆ măsuri de protecție pentru persoanele care lucrează în regim informal în industria deșeurilor și în alte domenii economice;
- ◆ măsuri care recunosc munca celor care lucrează pentru venitul minim garantat drept muncă reglementată prin contracte de muncă care le asigură toate drepturile cetățenești aferente (inclusiv dreptul la locuință socială);
- ◆ planuri de măsuri pentru desegregare socio-teritorială incluse în strategia de dezvoltare a localității, susținute din bugetul local.

Marșul de solidaritate al romilor „Orașul pentru oameni, nu pentru profit” duce cu el din Pata Rât o placă comemorativă în memoria celor 300 de cetățeni de etnie romă, victime ale evacuării forțate administrate de autoritățile publice locale în decembrie 2010. Dorim să amplasăm această placă comemorativă pe strada Coastei de unde ei au fost expulzați în Pata Rât. Această placă comemorativă este un semn de solidaritate cu toate persoanele și familiile din Cluj care au trecut prin experiențe similare în ultimii 25 de ani și au ajuns în Dallas, pe rampă și pe strada Cantonului. Prin ea ne exprimăm solidaritatea față de toți oamenii, romi sau neromi, din Cluj, din România și alte țări care suferă de pe urma nesiguranței locative și dislocărilor de diverse feluri.

Cerem Municipiului Cluj-Napoca, Arhiepiscopiei Vadului Feleacului și Clujului, precum și Universității Babeș-Bolyai să ne acorde sprijinul amplasării acestei plăci comemorative pe clădirea Campusului Facultății de Teologie a Universității Babeș-Bolyai construită pe spațiul de pe strada Coastei, de unde în 17 decembrie 2010 au fost evacuați și au fost strămutați forțat în zona Pata Rât, lângă rampa de gunoi a orașului, 300 de cetățeni români, marea lor majoritate de etnie romă.

Cetățeni și reprezentanți ai autorităților publice: veniți alături de noi pentru ca nimeni să nu mai sufere de umilința de a fi tratat ca „niște gunoaie”! Participați la acest marș pentru a ne revendica împreună drepturile locative în orașul Cluj. Noi toți aparținem acestui oraș: toate drepturile noastre sunt în acest oraș! Împreună, cetățeni români indiferent de etnie și statutul nostru social, cerem autorităților publice să ne recunoască dreptul la oraș prin politici care să susțină contribuția noastră la dezvoltarea sa prin acordarea drepturilor noastre locative!⁹

După câteva ore de mers pe jos lumea era roșie și transpirată, părea stoarsă de energie. Dar a meritat. Pentru că strada a galvanizat toate energiile disperate anterioare: efortul de a realiza și negocia petițiile, pregătirile de marș, atelierile pentru a înțelege situația ori pentru realizarea de bannere, exersarea unor cântece, contactele stabilite între studenți romi și patarâteni, între activiști internaționali și rezidenții ghetoului. Cel mai pregnant îmi amintesc frenezia cu care scandam când am ocupat o parte din stradă în apropierea mall-ului: „Cluj-Napoca, nu uita, Pata Rât e fața ta”. Aveam bannere cu „Spune NU rasismului” și scandam „Opriți evacuările forțate” ori DEM-NI-TA-TE., So keres (încotro), striga un organizator, Europa, continuau participanții. Atunci am simțit bucurie și solidaritate.



Marș „So Keres Europa?!”, 2015, Foto: Fotis Filippou

Așa cum primăria nu a răspuns la revendicările marșului, nici Universitatea ori Mitropolia nu au acceptat placa de comemorare. Înainte de marș, am propus rectorului UBB ca Facultatea de Teologie, care ocupă o parte din fostele locuințe de pe str. Coastei, să găzduiască placa în memoria victimelor evacuării forțate. Rectorul Ioan-Aurel Pop și-a declinat competența pentru că clădirea în care s-au investit aproape 30 de milioane de lei din diverse resurse publice, este administrată de Mitropolie, nu de universitate. Primăriei nu ne-am adresat pentru că refuzul era previzibil atâta timp cât primarul Emil Boc a declarat în mod repetat că mutarea romilor s-a efectuat în condiții mai bune și nu a fost o evacuare forțată:

„Primăria a procedat corect în 2010 și în continuare are în vedere îmbunătățirea situației romilor care locuiesc în Pata Rât prin asigurarea de locuințe sociale și depunerea unor proiecte europene prin care se încearcă îmbunătățirea condițiilor de viață de acolo. Strada Coastei, din centrul municipiului, avea construcții neautorizate, ilegale, iar oamenii care aveau o formă de contract cu primăria au semnat în decembrie 2010 un contract pentru locuințele din Pata Rât. Nu a fost o evacuare forțată, așa cum se încearcă a se acredita ideea, ci de desființare a unor construcții ilegale din centrul Clujului și de mutarea cu acceptul oamenilor, care au semnat un contract de închiriere. Sunt 40 de locuințe sociale în 10 module, pentru care plătesc o chirie modică, de 30 de lei pe lună. S-a indus în opinia publică că a fost o evacuare forțată, ceea ce nu corespunde adevărului”, declara Emil Boc în 2014¹⁰.

Placa nu a fost acceptată nici la o întâlnire cu Mitropolitul Andreicuț. Mitropolitul mi-a zis la o întâlnire la care a participat și activistul rom Norbert Cezar din organizarea



So keres, Europa că nu biserica e responsabilă de evacuarea romilor. BOR doar a primit terenul gratuit pentru facultate și campus de la primărie și nu îi era cunoscută situația evacuațiilor la primire. Cu toate acestea, BOR avea posibilitatea ulterioară de a dona terenul înapoi în cazul constatării unei nedreptăți. Am încercat altă linie de argumentare. Am zis că BOR este responsabilă pentru jumătate de mileniu de sclavie a romilor în spațiul românesc alături de domnie și boieri. Că Biserica nu i-a despăgubit cu proprietăți pe foștii robi de pe moșiile bisericesti și nici statul. Nu ar avea o datorie morală biserica de a accepta măcar placa printr-un astfel de gest simbolic? Mitropolitul a replicat scurt că a trecut mult timp de la sclavie și că acum Biserica are programe în care sunt incluși romii: cantine sociale, preoți romi, programe educative etc. În ciuda refuzului de a pune placa pe facultate, l-am invitat pe mitropolit la marș în speranța că va fi înduplecat de mulțime. Spre surprinderea mea, mitropolitul a venit. Dar în loc să fie ascultat în timp ce predica despre egalitate, un activist rom i-a smuls microfonul din stație spre stupefacția Mitropolitului, fapt, cred, fără precedent în spațiul autohton după 1989. Unii manifestanți au arătat ipocrizia bisericii, în timp ce alții spuneau că trebuie ascultat. Totuși, am „făcut ce zice popa [despre egalitate], nu ce face popa” și am început marșul.

Am insistat fără succes pe lângă mitropolie pentru placă pentru că la data respectivă ar fi fost prima atestare în spațiul public a romilor în spațiul românesc. Nu doar ca activist, ci și ca istoric m-am interesat dacă există simboluri, efigii și monumente care să ateste prezența romilor în orașele și satele României. Dar 3% (cifra oficială) din populația României nu are nici o reprezentare publică. Într-o conversație

telefonică cu rectorul UBB mi s-a spus că plăcile memoriale sunt adecvate pentru persoane care nu mai trăiesc. I-am replicat că atunci cum se explică prezența numelui său pe o placă memorială în cinstea finanțatorilor politici, proiectanților și ierarhiei universitare de la intrarea în facultate? Printre numele înscrise sunt și politicieni care au fost închiși pentru corupție ca primarul Sorin Apostu, președintele Consiliului Județean Cluj, Horea Uioreanu, sau prim-ministrul Victor Ponta cercetat pentru complicitate la evaziune fiscală și spălarea banilor.

Reacția mediatică a fost bună din cauză că marșul ieșea din atmosfera de seară a colocviilor, meselor rotunde, atelierelor, rapoartelor și proiectelor mai mult despre romi decât cu romi. Prezența masivă a romilor cu studii superioare și participarea internațională, tricourile cu un logo ingenios cu simbolul roții și multitudinea de pancarte și bannere au contribuit la o imagine favorabilă, vizibilă în relatări dar și în discuțiile informale cu jurnaliștii. Atitudinea jurnaliștilor era mai favorabilă pentru că romii educați pe care îi interviewau proveneau dinspre clasa mijlocie, așa că simpatia față de ei s-a transpus și asupra romilor precari din Pata Rât. Solidaritatea nu a fost doar trans-etnică, ci și între clase diferite, de la occidentalii sponsori ai workshop-urilor din campusul Hasdeu al UBB, la studenții romi sau oameni din Pata Rât care coordonau și ei ateliere de activism pentru studenții romi și neromi prezenți din Estul și Vestul Europei.

„Dorim să aducem la cunoștința instituțiilor publice încălcarea drepturilor romilor de la Pata Rât. Cel mai important lucru este următorul: comunitatea din Cluj să cunoască problemele cu care se confruntă romii de la Pata Rât. De asemenea, este important să vadă că și romii din Pata Rât aparțin comunității din Cluj-Napoca”, spune Norbert Luonas, președinte al Uniunii Civice a Tinerilor Romi din România. La întrebările privind politici publice concrete, Norbert Luonas a răspuns jurnalistului Remus Florescu: „Autoritățile trebuie să aloce cât mai multe locuri de muncă și cursuri de calificare în special pentru tineri și pentru adulți, să sprijine buna desfășurare a educației. Instituțiile publice să fie mai deschise față de comunitățile de romi. Când se lucrează la politici publice pentru romi aceștia trebuie să fie consultați”¹¹.

Un jurnalist notează că „imaginea celor peste 500 de oameni, îmbrăcați în tricouri albe, mărșăluind pe lângă groapa de gunoi acum închisă, este parca desprinsă din Biblie. Asemeni evreilor conduși de Moise spre muntele Sinai, o parte dintre romii din Pata Rât își doreau după doar câteva sute de metri de marș să se întoarcă la casele lor din ghetoul de pe deal”.

Totuși, în ciuda tonului favorabil al jurnaliștilor, comentariile la articole, în descendența hate speech au rămas predominant negative. Atât dreptul la locuire¹² cât și la muncă decentă sunt privite ca obligații individuale, nu ca drepturi asigurate de către autoritățile publice. „La noi din bătrâni e o vorba: Țăla sărac ori îi puturos ori îi năbun. Vrei să ai unde să stai și să mănânci, muncește”, comentează Adi pe situl HotNews și asemenea păreri, în care responsabilitatea pentru sărăcie este mutată strict la nivel personal atunci când nu e învinovățită corupția, abundă. În ciuda varietății de statistici cu privire la lipsa unor politici sociale adecvate și a unor bugete pe măsură, mentalul colectiv conservator e dominat de acuzele cu privire la o presupusă pătură de „asistați”. România a ales un model de dezvoltare extrem de inegalitar (ultimul loc în UE ca inegalitate), iar egalitatea a dispărut ca valoare fundamentală, fiind asociată retoric cu regimul comunist. În ciuda acuzațiilor mediatice cu privire la ajutoarele electorale, care sunt reale deși decontextualizate, România are cele mai

mici cheltuieli de asistență socială (14%) față de media UE de 27%. Ajutoarele sunt mici, politicile sociale nu au o viziune coerentă, ajutorul nu ajunge totdeauna la cei care au cea mai mare nevoie. În bună măsură, opinia publică a fost influențată să creadă că sărăcia este cauzată de lene și nu de lipsa unor politici publice anti-sărăcie. Cazul extrem e legat de romi despre care 66% dintre români cred că sunt leneși și nu au voință. Ori că trăiesc din ajutoare sociale (81%), în ciuda evidenței că doar 12% dintre romi primesc venitul minim garantat și își caută într-o măsură mai mare un loc de muncă (84% romi față de 75% majoritari)¹³.

Jandarmii care ne escortau mi-au replicat: „de ce romii au mai multe drepturi decât noi, românii, care plătim taxe și impozite”. „De ce ei să primească locuințe și noi nu?”¹⁴, ca și cum romii ar cerși¹⁵ ajutați de activiști în rol de miloși. I-am răspuns că nu doar pentru drepturile romilor cerem locuințe, ci pentru toți, ca drepturi ale omului. Nu erau deloc convingși. Și asta pentru că dreptul la locuire izvorât dintr-o viziune keynesiană a statului bunăstării sau chiar dintr-o viziune post/ anticapitalistă, nemaifiind asumat politic și dispărut din limbajul public în afara câtorva tratate, este o abstracțiune, așa cum dreptul la sănătate, spațiu public și la educație erau abstracțiunile umaniste ale secolelor trecute.

² Jaques M. Chevalier, Daniel J. Buckles, *Handbook for Participatory Action Research, Planning and Evaluation*, SAS2 Dialogue, Ottawa, 2013, p. 33 http://www.participatoryactionresearch.net/sites/default/files/sites/all/files/manager/Toolkit_En_March7_2013-S.pdf

³ Detalii pe <http://www.sokeres.eu/>

⁴ Detalii despre marș și în raportul Phiren Amenca, o rețea internațională de voluntari romi și non-romi, pp. 56-67: <http://phirenamenca.eu/2015-phiren-amenca-annual-report/>

⁵ Interviu „Integrarea romilor: rapoarte, publicații, conferințe și instruiri” cu Nicu Ion Stoica l-am publicat pe CriticAtac: <http://www.criticatac.ro/22374/interviu/>

6 Fotografii de la mers: https://www.facebook.com/media/set/?set=ms.c.eJxKfksRAZElAzwKmJeA%3BhtLD-nLy745WBiwliMdJURhgH%3BkDZNSxOxd4NLrzBaILhMAHVBNGSsNfoGcBS3U7Si6YhBfBziFXy-VESBDWJQ8W2NFIqMQBM~_M5xl%3BnvQMX9KdVWgl0%3BuL73dCiV3w0fpThY2CSEsQmrlKb4Cs484rzG

⁶ [CjJE~_IncNYillfUV9W710G.bps.a.1656144717930365.1073741833.1609190645959106&type=1](https://www.ncbi.nlm.nih.gov/nuccore/CjJE~_IncNYillfUV9W710G.bps.a.1656144717930365.1073741833.1609190645959106&type=1)

⁷ <http://www.socialeast.ro/cateva-solutii-pentru-o-economie-circulara-si-zero-waste/>

⁸ Tiit Tammaru, Maarten van Ham, Szymon Marciniak, Sako Musterd, *Socio-Economic Segregation in European Capital Cities. East meets West*, Routledge, 2015, p. 364 http://www.tandfebooks.com/userimages/ContentEditor/1440164093943/9781317637486_Chapter_15.pdf

⁹ Organizațiile semnatare și un link la petiția în întregime se găsesc aici: http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/Marsul-de-solidaritate-al-romilor_17iulie2015.pdf

¹⁰ <http://www.mediafax.ro/social/sute-de-persoane-din-cluj-majoritatea-de-etnie-roma-au-participat-la-un-mars-impotriva-rasismului-14606601>

¹¹ http://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/cel-mai-mare-ghetou-romania-cluj-romi-europa-marsaluit-drepturile-exilatilor-pata-rat-1_55a91ba4f5eaafab2ca9fff8/index.html

¹² Alte referințe cu privire la prevederi internaționale și naționale cu privire la dreptul la locuire se găsesc și în articolul lui Adrian-Nicolae Dan, *Locuirea în România. Dreptul la locuire*, în „Calitatea Vieții”, XVI, nr. 1–2, 2005, p. 3–20, <http://www.revistacalitateavietii.ro/2005/CV-1-2-05/1.pdf>

¹³ Raportul *Orașe competitive* realizat de Banca Mondială în 2013 detaliază și alte situații care contrazic prejudecățile opiniei publice cu privire la romi: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2014/03/04/000350881_20140304103607/Rendered/PDF/843240v10ROMAN0competitiveORaport0RO.pdf

¹⁴ În ciuda prejudecății generale, criteriile de alocare a locuințelor sociale nu avantajează romii ca grup țintă, ci chiar îi dezavantajează: „Pragurile de venit pentru eligibilitate acoperă până la decila a 9-a de venituri la nivel național, adică aproximativ întreaga populație, ceea ce face ca majoritatea autorităților locale să acorde prioritate în accesul la locuințe sociale, familiilor cu număr mic de copii. În consecință, familiile cele mai sărace și familiile cu mulți copii (în special de romi) sunt adesea excluse de la locuințe sociale”. Detalii în *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2015-2020)*, p. 71 http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/StrategyVol1RO_web.pdf

¹⁵ Datele cu privire la marginalizarea și segregarea romilor și nu alegeri personale sunt numeroase, deși nu pătrund în media mainstream. Romii sunt expuși riscului de sărăcie într-o proporție de zece ori mai mare decât majoritarii, sărăcia absolută fiind de 33% în 2013 (p. 39). Deși cererea este în general mare de locuințe sociale, nu doar din partea romilor, statul nu a dezvoltat în ultimele decenii un fond de locuințe publice. La nivel național recensământul din 2011 a identificat 122.538 de locuințe ce aparțin statului, adică 1.4% din fondul total de locuințe, „din care doar o mică proporție este folosită în scopul locuințelor sociale” (p. 264). „90% dintre gospodăriile rome se confruntă cu lipsuri materiale grave (comparativ cu 54% dintre vecinii de altă etnie ai acestora care trăiesc în aceleași comunități sau în comunități apropiate sau cu media națională de 32%)” (pp. 44-45). Accesul la locuințe sociale pentru familiile sărace e scăzut pentru că „deși rata de ocupare a tuturor tipurilor de locuințe sociale este de 97%, doar 57% sunt închiriate familiilor cu venituri reduse, iar 40% altor persoane” (p. 269). Detalii în studiul realizat sub egida Băncii Mondiale și coordonat de Emil Teșliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu, *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2015-2020)*, disponibil on-line: http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/SF_BancaMondiala_RO_web.pdf

NOTE

¹ Cum ar fi arătat mutarea oamenilor de pe str. Coastei dacă principiile acestui ghid al Națiunilor Unite ar fi fost respectate: „Participarea comunității în stagiile de planificare, design, implementare și evaluare este foarte importantă” - Reinhard Skinner in collaboration with Matthew French, Claudio Acioły jr. and Jane Reid, *A Practical Guide to Designing, Planning and Implementing Citywide Slum Upgrading Programs*, UN-HABITAT, 2014, p. 41

Celălalt. 3 Zile și 3 Nopti în Pata Cluj

Adi Dohotaru

Timp de trei zile și trei nopți am locuit și muncit asemenea oamenilor din Pata Rât și a colectorilor selectivi pe care i-am văzut în cartierul Mănăstur, unde locuiesc, și în Pădurea Făget. Ideea demersului jurnalistic, dar și antropologic, pentru că s-au acumulat 5 ani de teren la Pata Rât și în alte locuri segregate din România, mi-a venit când, în mod paradoxal, „terenul” s-a mutat la mine¹. Potrivit presei locale, romii din Pata Rât, un ghetou cu 1.500 de locuitori, „au invadat” Clujul odată cu închiderea rampei. O parte s-au mutat în pădurea Făget pentru a fi aproape de cel mai mare cartier al orașului, Mănăstur. Cum în cartierul meu mănășturean s-au înmulțit privirile de dispreț la adresa colectorilor informali pe măsură ce s-au stabilit mai mulți în zonă, m-am gândit cum ar fi să mă transpun câteva zile în locul lor pentru a le înțelege mai bine situația. Apoi, odată cu anunțul oficial al primarului Emil Boc că s-a „rezolvat criza gunoaielor la Cluj”² prin deschiderea unei noi rampe temporare, datorită căreia nu mai ducem gunoiul într-atât de scump până la Oradea, mi-am pus problema dacă lucrurile stau chiar așa. Experimentul s-a derulat de marți 17 noiembrie până vineri, în 19, iar rândurile de mai jos sunt rezultatul jurnalului de teren și notării conversațiilor cu oamenii întâlniți.



Amiază pe Cantonului

Mă întâlnesc pe 8 cu Dorel și mergem împreună spre Pata Rât. Stă pe str. Cantonului Fără Număr, una dintre cele patru așezări ale Pata Rât-ului (Dallas, Noul Pata Rât, Rampă). Face de la lucru 1 oră jumătate până acasă cu două autobuze. Lucrează în cealaltă parte a orașului, la Polus. Are un telefon nou și e absorbit de ecran. Părăsim autobuzul după aeroport și o luăm pe alei înguste, improvizate, de jumătate de metru lățime, flancate de garduri mari, cu sârmă ghimpată.

Ajungem pe str. Cantonului, aflată între stradă și calea ferată, cu noi presiuni de evacuare din partea autorităților din cauza unor investiții proiectate de CFR. Barăcile s-au răspândit față de ultima oară când am venit. E și o bisericuță neoprotestantă de care nu știam. Se taie pe trotuar un porc. Sunt zeci de curioși în jurul lui. Spațiul dintre barăci e strâmt, Cantonului e cea mai mare colonie din Pata Rât, ghetou care adăpostește în patru comunități 1.500 de oameni.

Mă întâlnesc cu băieții de la FRCCF (Fundația pentru Copii, Comunitate și Familie), mai mari acum cu vreo 5 ani față de perioada în care făceam voluntariat pe acolo în proiecte de after school. Dăm mâna bucuroși să ne reîntâlnim. Eram popular între băieți: dacă își făceau temele, mergeam la fotbal sau jucam tenis de masă.

Alți copii care nu mă știu, mă înjură, dar la caterincă. *Sugi pula, fraiere, ce faci pe aici* și apoi râd, iar cunoștința mea le spune să vorbească frumos. În timp ce mai mulți copii mi-o bagă și mi-o trag, agresivitatea lor e una jucăușă.

La poștă, la capătul străzii Cantonului stau două adolescente de vreo 13 ani, Lolite aproape, și un băiat de vârsta lor. Una dintre fete trece strada și îmi spune că prietena ei mă place și dacă o plac să vin la ea. Am bolborosit un nu jenat, chiar dacă o parte din mine dorea să știe mai multe despre cazurile de prostituție ale str. Cantonului, principalul furnizor de prostituate pentru Cluj, cu foarte multe minore.

După-amiază între Noul Pata Rât și Rampe

Stau la Noul Pata Rât, unde au fost mutate 300 de persoane de pe str. Coastei, loc denumit de autorități „Colina Verde”, ca și cum ar vinde un ansamblu imobiliar. Sunt locuințe „model”, după cum s-a exprimat recent primarul Emil Boc către Philip Alston, Raportor Special al Consiliului ONU pentru Drepturile Omului pe probleme de sărăcie extremă și drepturile omului, care a replicat în raportul său că probabil modelul este unul al deportării:

„Primarul Boc mi-a arătat fotografii care ilustrează mizeria din strada Coastei înainte de luna decembrie 2010, față de casele „model” din Pata Rât în care au fost mutați. Dar când am vizitat aceste case „model”, sau mai precis „modulare”, din Pata Rât, am văzut o imagine foarte diferită. În fiecare modul locuiesc cel puțin patru membri ai familiei, într-o singură cameră de aproximativ 16 mp. Camerele sunt afectate de umezeală și prost izolate și se poate simți duhoarea de la groapa de gunoi din apropiere. Mulți copii au erupții cutanate și boli de stomac inexplicabile. Cu greu pot fi considerate un rezultat model, dar este o dovadă a sincerității celor care ar prefera să trimită romii în Siberia”³.

Philip Alston notează că în România există o privare severă în privința locuirii, 14,4% în raport cu media UE de 5.1%. Comisia Europeană notează că în 84% din gospodăriile rome nu există apă, canalizare sau electricitate. Iar un studiu al Băncii Mondiale arată că 90% din gospodăriile rome suferă de deprivări materiale severe față de 54% din gospodăriile nerome din zonele adiacente. În 2015, România ocupa penultimul loc în Uniunea Europeană într-un index al justiției sociale, pe locul 27, pe ultimul loc fiind Grecia.⁴

Ca să se angajeze mai ușor, foștii rezidenți ai Coastei, au rugat primăria să redenumască zona ca str. Platanilor, deși nici un copac nu crește în apropierea rampei. Mă primește călduros Claudia (Linda) la ea acasă. Aș fi dormit cu cortul pentru a simula condițiile din barăcile din Pata Rât sau din corturile improvizate pe care le-am văzut în Parcul Est – Între Lacuri, în Parcul Feroviarilor, în zona La Terenuri sau în Pădurea Făget, dar soția, pe bună dreptate, nici nu a vrut să audă. Ce-i în capul tău, ai un copil de 9 luni, dacă iei o boală stând în rampă? La Claudia stăteau la început vreo 12 persoane, claie peste grămadă, în cei 16 mp. Între timp, familia extinsă și-a mai construit informal în apropierea locuințelor modulare. Și ea s-a extins cu o încăpăre și se gândește să își mai gospodărească o cameră. Ea dormea cu soțul și copilul cel mai mic într-o încăpăre. Eu am dormit în condiții excelente față de cort cu ceilalți doi copii în camera alăturată.

Merg la rampe să mă angajez zilier. Funcționează două. Cea mare, a RADP-ului (Regia Autonomă de Drumuri și Poduri) operează de vreo două luni și aparține primăriei care a fost nevoită să deschidă rapid o nouă rampă pentru că cea veche funcționa ilegal de câțiva ani și nu s-au mai putut obține avize pentru prelungirea stocării gunoiului. Timp de câteva luni gunoiul se ducea la Oradea, cu costuri mai mari și clujeni alarmați de venirea patarâtenilor în oraș la colectat gunoaie. A doua rampă, mai mică, în care se aduc deșeuri din comunele din preajma Clujului, e administrată de o firmă privată, Brantner-Vereș. Ambele rampe sunt la câteva zeci de metri de vechea groapă. Spun administratorilor de rampe că aș și filma, ca să-mi justific jurnalistic prezența, dar miza mea e să muncesc cu oamenii, deci nu trebuie neapărat să filmez. Mi se răspunde că trebuie să se discute cu șefii mari de accesul în rampă.

În timp ce negociez dacă mă pot angaja o zi, copii de 10-12 ani intră fără probleme în rampă ca să muncească alături de părinți, în ciuda semnelor de interzicere a accesului sub 16 ani. Copii au mânuși și ei, spre deosebire de vechea rampă, semn că o minimă „reglementare” se întâmplă. Interzicerea accesului copiilor îmi amintește de o altă legislație din Ploiești, nu știu cât de respectată, la final de secol XIX, în care se interzicea patronilor să folosească băieți sub 10 ani în loc de dobitoace la căratul căruțelor cu marfă în piețe.

Un copil îmi zice să îi fac o poză, dar și să îi dau un leu. Deși tentat, refuz să dau click. Mă tem de foto și video safari, de poverty porn. Filmez și fotografiez de la distanță.

La mica rampă administrată de firma Vereș se câștigă 42 de lei pe zi, iar la rampa RADP cam tot așa. Oamenii sunt nemulțumiți pentru că în vechea rampă câștigau mai mult, de două-trei ori mai bine.

Văd în jurul meu gunoaie pe zeci de hectare. În vechea rampă închisă, în noile rampe. Mai sunt și bătute de vânt pungile din rampe pe dealurile din jur. Peisajul e post-apocaliptic, morbid, fascinant totuși, poezie a mizerabilismului social. În American Beauty apărea o pungă bătută de vânt, aici am văzut cu zecile zburând pe

dealuri. Clujenii se plâng des că „țigani lasă mizerie pe unde merg la ghene”, dar nu înțeleg că dacă trăiesc înconjurați de rampe și de gunoaie, ca cei din Pata Rât, există o altă percepție a mizeriei.

Seara în Dallas

Din Noul Pata Rât merg la biserica penticostală, în Dallas, cea mai veche comunitate de lângă groapa de gunoi. 10% dintre oameni au venit înainte de 1989, dar grosul așezării s-a format odată cu Caritasul în anii 1990, apoi cu formarea unei economii locale de consum în anii 2000. Pe un deal în apropiere se vede un foc mare și fum. Sunt arse cauciucuri pentru cupru.

Deși agnostic, la biserică sunt impresionat de rugile cu zeci de șoapte și vaiete auzite în jurul meu și de muzica tare. Din politețe îngenunchez și eu la rugăciune, dar numai cu un genunchi și răsuflu ușurat când mi se spune că nu trebuie să mă închin. E când extaz, când ritual întărit în transfigurarea celor din jur. Nu suntem mai mult de 20 de persoane, unele îmbrăcate frumos, cu geacă de piele, pantofi negri, cămașă, deși îi văzusem cu alte ocazii muncind în rampa veche. Am mai văzut în sudul țării romi la biserici neoprotestante sau în cartierul meu, Mănăstur, la costum, trăind intens slujba și singura analogie care îmi vine e din filmele cu negri la slujbele baptiste. În timp ce ascult muzica, mă gândesc cum s-ar putea îmbina mișcarea pentru drepturile omului și pentru justiție socială cu mișcarea religioasă neoprotestantă a romilor. Ultima e evident mai puternică în crearea unei identități rome acceptate cât de cât de gadjei.

Pastorul Mihai, îmbrăcat în trening, a lucrat și el la începutul anilor 90 în rampă, apoi a devenit lider în Dallas. Are o morală civică simplă. Cine e curat pe interior, aproape de Dumnezeu, va fi curat și pe exterior. Își va face curățenie în fața casei, el va da un exemplu la ceilalți. Amin, spun ceilalți. Rețin dintr-un psalm al lui David la care face referire pastorul Mihai: Eu mă culc și adorm în pace, căci numai Tu, Doamne, îmi dai liniște deplină în locuința mea. Îmi amintesc ce mi-a zis Mihai în urmă cu câțiva ani despre drepturile lor, dar astupate acum de muzica tare:

„Cum îți explici faptul că la romi există o problemă mai mare cu lipsa proprietății, cu lipsa unei case, față de români sau unguri?”, îl întreb.

„Am stat și m-am gândit mult la lucrul ăsta. Și aici nu e numai vina autorităților române, să zic așa, este și vina romilor pe undeva. În primul rând, că nu au acționat la timp. Să-și ceară drepturile, să meargă mai departe, să bată la ușa Primăriei, să-i dea un loc unde să-și zidească o casă, din moment ce nu ai un serviciu, copilul tău nu e la școală, din momentul ăla ce soția ta nu are asistență medicală, nu e controlată, nu ai medic de familie, de ce te-ai mulțumit cu atâta? De mult trebuia acțiunea asta, ca noi romii să ne unim, să mergem să blocăm drumurile, să rupem ușa Primăriei și să rupem ușa liderului pe care l-am ales din mijlocul romilor”, zice pastorul.

Spre noapte despre comori în rampă

Aud zilele astea mai multe povești despre comori în rampă sau la ghene. Au găsit fetuși, bani, aur. Cât am stat cu cei mai tineri la muncă în rampă, puneau deoparte adidași de marcă sau telefoanele pe care le găseau, iar în sucuri energizante, dacă găseau ceva rest, era băut:



„So much selfie”, 2015

„Am găsit odată un porc la gunoi, în seara de Crăciun. Ce bucurie a fost pe noi!”

„3.000 de dolari a găsit o rudă în ușa. A luat o ușa de din rampă, a tăiat-o pentru foc și a găsit banii”

„O femeie în jeep o venit noaptea în rampă cu poliția după ea. Femeia a zis să-i găsim geamantanul, că era plin de bani. Unu’ mai amărât l-a și găsit și i-a zis femeia: la ce vrei din el. Copilul nu știa, a luat doar un teanc de forinți, îți dai seama, că nu știa să citească”.

MIERCURI – PRIMA ZI ÎN GROAPA DE GUNOI

Dimineața ne încălzim

Mă trezesc la 8 și merg la unul din barurile din Pata Rât să beau o cafea. În curte scrie că e interzisă parcare a căruțelor. În jurul meu se bea bere, sunt angajați la firmele de salubritate care și-au terminat turele. De altfel, în toate zilele în care am stat

în rampă și la ghene dimineața destui colectori întâlniți consumau alcool. Ca să se „încălzească”, îmi ziceau. De frig, nu cred, de lume, da.

Pendulez câteva ore între rampe. Aștept să văd cine mă angajează. Observ, mai stau la povești. Încă nu am aprobare să intru. La rampa lui Vereș există aprobare din partea administratorului, dar nu din partea patronului care ar fi plecat la vânatoare și nu poate fi deranjat la telefon. Mă întâlnesc cu Marcel, zilier la rampă. Trăiește lângă vechea groapă de gunoi. Îmi spune că a vorbit marți cu șefu și să vin să îl filmez. Insistă să intru să îl filmez, deși paznicul ne spune că încă nu avem aprobare. E beat, îl înjură pe paznic, iar paznicul mai înalt cu un cap decât el îl trânteste la pământ. Merg la Marcel acasă, îmi arată cu mândrie porcii din coteț, pe care i-am văzut și prin rampă marți. Îmi spune că poate interviul îi aduce niște bani ca să își refacă locuința.

Mă întâlnesc cu Maria în drum spre rampă. E tânără, îmbrăcată îngrijit, refuză să dea un interviu filmat pentru că: „E rușinos să lucrezi în rampă în loc să fie tinerii la lucru în oraș”. Îmi zice că într-un fel e păcat că s-a deschis noua rampă că acum s-au întors tinerii să lucreze în ea după ce înainte au fost obligați să își caute de lucru în oraș și unii și-au găsit.

Amiaza în rampă

Directorul RADP, Ion Pantelimon, acceptă să lucrez și să dorm la noapte în rampă. Inginerul Gabi Moldovan îmi oferă pentru muncă o salopetă verde RADP, iar pentru dormit o rulotă în care sunt ținute echipamente ale muncitorilor.

Sunt prima dată într-o astfel de salopetă muncitorească, e ciudat. Mă întreb dacă sunt fake sau nu: un intelectual/activist în haine de muncitor jucând rolul unui precar. De dormit, e mult mai bine decât cu cortul la marginea gropii de gunoi și mi-am dat seama că sunt tare nerealist cu soluția cortului. N-am mai stat seara noaptea în Pata Rât, dar văzusem marți că atunci când mă deplasam între cele patru comunități te atacau haitele de câini. Pata Rât nu e doar cel mai mare ghetou pe care l-am văzut în România – și m-am plimbat prin toată țara – ci și locul cu cei mai mulți câini comunitari pe care l-am văzut. Sunt sute!

Încep să colectez selectiv alături de oameni. Sunt 50-80 de zilieri și 15-17 angajați din Pata Rât, plus alții din oraș. Numărul zilierilor fluctuează după cum am văzut marți-joi, dar sunt mai puțini față de vechea rampă unde erau de cinci ori mai mulți. Sunt mai puțini pentru că alții lucrează în rampa lui Vereș, destui prin oraș și ar veni mai mulți dacă nu ar fi nemulțumiți de prețuri, de trei ori mai mici față de vechea rampă, îmi zic ei.

Oamenii mă tot întrebau ce fac. Nu le-am zis de „performance” în rampă că suna autist și mai țineam minte reacția unui polițist când i-am zis în Piața Unirii din Cluj că fac un performance și m-a întrebat ce performanță fac?! Le-am zis însă că fac un reportaj. Mi-au zis că preferă să nu fie filmați de aproape. Că nu vor să dea interviuri pentru că munca pe care o fac e rușinoasă și nu vor să fie recunoscuți în oraș de cunoștințe. Dar când le-am spus că vreau să muncesc alături de ei pentru „a experimenta” condițiile de lucru s-au mirat și mai tare. Ziceam că munca lor este demnă, chiar dacă în condiții umile și toxice, și că clujenii trebuie să recunoască importanța muncii lor, nu să-i disprețuiască. Abia atunci începeau să se deschidă.

Eram lent pentru că îmi era greață să scormonesc prin gunoaie din cauza puto-rii. Am și prins câteva maldăre cu vopsele care mă amețeau. Resturile de mâncare își întorceau stomacul pe dos, dar căcatul din pampers a pus capac. *Stai să vezi cum e*

vara la 35 de grade, amu e bine, îmi spune un băiat când îmi vede fața. Totuși, cea mai crâncenă senzație e când prind gunoi lichid care se lipește de mânuși. Când pun mâna în gunoi și prind lapte, bere, suc scurs am senzația că mi se lipește de piele. Așa că trîșez la început și tind să iau doar ce e la suprafață. Rămân mai mult pe beton, că picioarele mi se afundă odată ce intru în gunoi. Mă înjur în sinea mea că nu am luat cizme de cauciuc, ci bocancii mei preferați, care deja sunt acoperiți cu resturi de vopsea albastră și roșie.

Zâmbeau la cât de stângaci puneam în bală ce strângeam. Bala este un sac de rafie în care intră câteva zeci de kilograme de pet-uri sau doze sau cartoane, depin-de ce strângi. Vine Gabi și îmi spune cum să îmi rezerv locul ca să prind mai mult gunoi. Îmi zice să stau cu el și să alergăm împreună după mașină, să pun mâna pe ea că unde pun mâna e locul rezervat și așa prind gunoiul când descarcă. *E simplu, dacă nu-ți iei locul, nu prinzi gunoi*, îmi zice el

Gabi are 22 de ani, e din Dallas, iar mama i-a murit în accident de mașină la ram-pa veche. La fiecare câteva luni tot auzai în presa locală de morți și răniți în rampă. Cauzele sunt legate de apropierea de utilaje pentru rezervarea unui loc bun pentru găsierea deșeurilor. Administratorii vechii rampe ori șoferii dădeau vina pe neglijența oamenilor din Pata Rât, ceea ce poate fi valabil pentru unii colectori, în special copii. Dar cauzele reale sunt precumpănitor economice. Acestea sunt accidente de mun-că: cine nu prinde un loc bun lângă mașinile de gunoi, nu mănâncă.

Gabi lucrează de la 12 ani în rampă și cum câștiga ceva bani îi spârgea pe apa-rate sau la poker. Acum a făcut o pauză că nu câștigă destul. Are o prietenă de trei ani, are 16 ani și lucrează cu el în rampă. Nu e obișnuit să adune. Din ce înțeleg, e dificil să pună deoparte în rampă pentru că nu există o cultură a economisirii. Banii nu se iau lunar, ci zilnic, mai nou în rampa RADP de două ori pe săptămână, iar logica unui zilier din Pata Rât e traiul de la o zi la alta. Câștigă maximum 1.000 de lei pe lună în noua rampă, dar în vechea spune că ar fi câștigat de 3-4 ori mai mult. Un coleg de muncă îi spune să nu se laude, că dincolo ar fi câștigat maxim 2.000 de lei. Îmi zice să vin cu el la poker seara, dar îi spun că nici nu mă pricep, nici n-am bani.

Vine printre noi și un mecanic de utilaje. Ceilalți termină pauza și se întorc la mun-că. Îmi spune că înainte de a lucra în rampă îi ura pe țigani, că îi disprețuia. Dar a văzut cât de harnici sunt, cât de rapizi, gata, i-ar fi trecut rasismul! „Eu nu aș putea face așa ceva, dar ei știu imediat cum să apuce gunoiul. Au o predispoziție genetică pentru mun-ca asta, știu de generații. Ca hunii care se nășteau în șa, așa și ei”, spune mecanicul.

În pauze, copiii joacă fotbal în rampă, alții citesc reviste pe care le găsesc, o fată se dă cu bicicleta. Unele fețe sunt netede, frumoase, dar pe altele munca repetitivă și abrutizantă se vede. Fețe ridate, încercănate, fără dinți în gură, priviri mohorâte. Un puști de vreo 15 ani, de 1.60, mă roagă să îi pun bala de vreo 60 de kg în spate ca să o ducă la cântărit. Nu reușește din prima, se încovoiaie sub greutate, dă vina mândru pe mine și pe încă un prieten de-al lui că nu i-am pus sacul bine pe spate. Din a treia încercare reușește. Îmi spune că dacă trage tare timp de 8 ore poate să câștige până în 50 de lei.

Eu am strâns în două-trei ore PET-uri de 3-4 lei. Am mai luat și ceva cartoane și doze. Apoi, am plecat acasă să iau un acumulator pentru aparatul foto. E și o scuză bună să mă întorc în oraș pentru că simt că nu pot sta 8 ore în gunoaie ca ei, iar munca în dejecțiile rampei e deprimantă. Până acasă îmi ia o oră jumătate, cu auto-buzul 8, apoi cu tramvaiul. Soției nu îi convine când îi spun că vreau să fac un duș, că

infestez casa cu micobi, așa că nu fac, mă întorc în Pata Rât. De altfel, 3 zile nu am făcut duș și nici nu am mâncat cum trebuie, deși de regulă am două scaune pe zi, ca să nu fiu nevoit să merg la wc în Pata Rât.

Noaptea în rampă

Gestionarul cântărește ce tonaj au mașinile care intră în rampă și ce tip de gunoi aduc mașinile. Notează în computer și dă facturi. Îmi confirmă și el evaziunea fiscală din rampa veche unde nu se calculau intrările. E pasionat de ciuperci, încerca să și facă o afacere din asta. Îmi spune că față de anii '90, Apusenii sunt rași, au mai rămas vreo treime din păduri și nu mai găsește ciuperci ca pe vremuri. Face un calcul în care doar culegerea ciupercilor timp de trei ani și astfel păstrarea pădurilor ar fi adus mai mulți bani și ar fi creat mai multe locuri de muncă decât exploatarea brută a lemnului.

O situație similară îmi pare și aici, mă gândeam noaptea la culcare în rulotă, pentru că un sistem mai bun de colectare, reciclare și mai ales reutilizare a produselor ar oferi mai multe locuri de muncă decât rampa din Pata Rât. Îmi spunea mai demult și Mihaela Beu, fost comisar-șef al Gărzii de Mediu în Cluj: „Eu nu înțeleg un lucru. Noi ne cramponăm să facem rampe de depozitare cu investiții uriașe, dar toată politica Europei este să facem reciclare, sortare, să devenim o societate a reciclării. Foarte mulți bani pentru rampe și te întrebi pentru ce. E incredibil!”.

Este nevoie și de depozitare, crede dânsa, dar nu o concentrare de politici publice pe acest segment. La nivelul județului Cluj, Sistemul de Management Integrat al Deșeurilor era evaluat la 255 de milioane de lei fără TVA. Majoritatea banilor merg pe rampe de colectare, nu pe centre de reciclare, în condițiile în care UE recomandă ca până 2025 deșeurile reciclabile și biodegradabile să nici nu mai ajungă la rampa de gunoi. Rampa RADP este temporară. A devenit o soluție de criză până la finalizarea Centrului de Management al Deșeurilor din apropierea zonei Pata Rât. Centrul nu a fost terminat din mai multe motive: corupția dovedită cu un președinte de Consiliu Județean și patroni responsabili de construcția inițială care sunt în închisoare pentru mită, și, desigur, multă incompetență, prin alegerea unui teren impropriu, mlăștinos și cu alunecări de teren.

O imagine suprealistă noaptea în rampă în timp ce ies la pișu: 5-6 cai intră pe poartă și aleargă printre gunoaiele luminate de câteva becuri ca să nu se fure. Căinii aleargă după ei. În depărtare, o luminiță de lanternă a unor colectori. Scormonesc și noaptea în gunoi pentru a face un ban în plus. Anii trecuți, oamenii munceau și noaptea cu zecile dar aveau generatoare puternice cu care dădeau drumul la lumină și vedeau gunoiul. Acum, în rampa publică, se descurcă la lumina lanternei.

JOI

Dimineața la muncă

E frig și îmi vine să ies din sacul de dormit. Dar dacă ieșeam la mijitul zorilor, i-aș fi văzut deja pe romi la muncă în rampă. Gabi îmi spune că a venit la trei dimineața ca să prindă gunoiul adus în timpul nopții. Am dormit prost că intrau mașini constant

noaptea. Oare cum se descurcă oamenii de lângă rampă care trăiesc la câteva zeci de metri de camioane⁵?

Azi trag mai tare cu Gabi, peste 4 ore. El se bagă mai adânc în gunoi când vine mașina și aruncă PET-uri către mine, eu le pun în două plase. Când nu vin mașini, mergem pe maldărele de gunoi să căutăm PET-uri și mai stăm cu alții la povești. Vine constant un utilaj greu peste maldărul de gunoi și nivelează gunoiul, că e mai ușor apoi de sortat. Nu mai îmi e greață ca ieri, cu excepția momentelor când prind mâncare soioasă, care se lipește de mânuși. Vin mașinile, descarcă și atunci se face praf care îmi intră în ochi și încep să lăcrimez involuntar.

Să iau sticlă, întreb. Nu, se uită mirat Gabi că nu știu. Sticla nu se plătește la colectare. Nici nu ar avea sens, îmi spun, să fie dusă la reciclare când ea ar putea fi reutilizată. Ca la unele supermarketuri vestice unde mergi cu materialul de împachetat, că e sticlă sau plastic, și ți se dă produsul. Dar astfel de practici nu ar trebui să fie apanajul unor micro-comunități conștiente ori alternative din clasa mijlocie, o problemă de alegere, ci una de obligație. Lângă noi emană vizibil gazul rezultat din reacția chimică a gunoaielor, dioxid de carbon și mai ales metan, substanțele responsabile pentru încălzirea globală. Dar sunt și alte gaze periculoase ca urmare a descompunerii: amoniac sau hidrogenul sulfurat. Adun gunoaie lângă gunoaie care fumegă⁶. Credeam că o să mă obișnuiesc a doua zi, dar nu îmi place munca, aștept pauzele de țigară și de povești. Nu vor să fie filmați, de aceea îmi notez. Suntem mai mulți, ca la terapie de grup:

- E sclăvie aici, ca pe vremuri când puneau calea ferată, zice Florin.
- Unde, în America, întreb, când puneau chinezii calea ferată?
- În.
- De ce semnezi protecția muncii aici și nu ai nici o asigurare, zice Ion.
- Mă, semnezi că tu ești responsabil, De ce ne trage atunci 16% dacă noi răspundem dacă ni se întâmplă ceva, îi spune Florin.
- E exact ca în rampa veche, da' profitul îl fac ei, nu noi, zice unu.
- Cât făceați înainte față de aici?
- 1 leu pe kg de pet în rampa veche, aici 0,35 bani, înainte mai puțin [cât am fost pe rampă, poate și pentru că am fost acolo, s-a anunțat o majorare la 0,40 de bani, ceea ce înseamnă că la 100 de kg colectate într-o zi de muncă dură se câștigă 40 de lei]
- Noi facem parte din țara românească, dar de ce când ne vād mai colorați nu ne bagă în seamă. E prea mare diferența între naționalități, zice Ion.
- Eu nu mai am curent de la Crăciun, că trăgeam de la unu. N-am 2 milioane ca să plătesc [prețul curentului în Dallas tras de la persoane care au curent legal]. Am și zis la primărie să ne dea curent. Noi de ce nu avem și alții au pe Cantonului sau la noi în Dallas, spune altul.
- Să se bage curent. Dacă nu pentru noi, atunci pentru copiii care merg la școală.
- Bine că la alegeri ne bagă în seamă, dar în rest nu.
- Credeți că ajută ce fac? Că muncesc cu voi, scriu despre asta?
- Ajută, dar apoi uită de noi. Vin de la UE, dau cu o lavabilă să ne dezinfecteze, glumește unu. Și la Colectiv se dă o lună-două că au murit oameni, dar apoi se uită.
- Zice lumea: ui, țiganu'! Dar țiganu' curăță după românul care nu-i pasă, doar aruncă la gunoi. Scrie acolo că cel mai important e curentu', concluzionează Florin.

Spre amiază, în pauza de masă

Vine o mașină cu mâncare pe cale să expire de la Selgros. Lumea se pune să mănânce, în special ciocolată și biscuiți. Altă mașină aduce legume și fructe. Unii își iau roșii și banane din gunoi. Mi-au oferit bomboane. M-au asigurat că sunt bune, dar i-am refuzat. Câteva zile mi-am pierdut pofta de mâncare, acum mă dădeam preocupat că notez:

- Eu lucrez la Rosal, iau 760 de lei pe lună. Acum sunt în concediu, dar mai vin să fac un ban, îl iau de la jerpeliții ăștia.
- Cum s-ar putea îmbunătăți condițiile de aici?
- Ori prețuri mai mari, ori să le scoatem afară. Am auzit că reciclatorii dau 90 de bani pe kg de PET, păi, să ne dea nouă mai mult că ăștia de la RADP numa' stau.
- Dar dacă s-ar colecta selectiv din oraș, cum ar fi, întreb.
- Și noi din ce-am mai trăi?
- Păi, te-ai angaja. Să facă statul român locuri de muncă, cum era înainte, zice Ion.
- Cum era și Gabi, că era la mobilă, dar nu te-ai mai dus, zice Florin.
- Și, ce, să stau pe 7 milioane?, zice Gabi.
- Te iau o lună de probă, două, trag de tine, și apoi nu te mai iau, spune Ion.
- Pe mine numai două zile m-au luat de probă și apoi m-au angajat și acum sunt contribuitor. Să-și caute țiganii locuri de muncă, spune Florin
- Da sunt locuri de muncă?, zice Ion
- Sunt!
- Nu-i adevărat, în afară de Rosal ce locuri de muncă mai știi?
- Mai sunt și în construcții. Nu știi, înveți la locul de muncă!
- Vezi, părinții noștri, aici au îmbătrânit, de la 16 ani până la 63 aici au muncit, Cred că dacă ne-ar duce la medic nici unul nu e sănătos la câte bacterii sunt aici. Nu mai scrie și tu că la cine ajunge?..., spune Florin.

În afară de zilieri, am mai stat la povești și cu angajații din Pata Rât, care au o muncă mai ușoară. Miki Ștefania e născută în 1984, are un copil, a copilărit la orfelinat. De când a devenit majoră trăiește în Pata Rât. Speră ca fiul ei să facă școală cât mai mult timp: „mie mi-ar plăcea multe să facă, să fie constructor, polițist, depinde ce vrea. Medic. Mi-ar plăcea mult să aibă un viitor”. La rândul ei, vrea să facă școală cât mai mult. A făcut școala la fără frecvență, a intrat la facultate la fără frecvență, pe locurile speciale pentru romi. E studentă în primul an la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. O spune cu mândrie. Își dorește să fie mediator școlar „ca să se facă dreptate, să nu mai fie discriminați romii”. „Dar cum sunt discriminați romii?”. „Sunt săraci. Nici nu mai vor să facă școală dacă sunt jigniți. Li se spune tot timpul că put. Dar în ce condiții să-i spele părinții dacă locuiesc în Pata și lucrează în rampă?”. Aici îi place, „pentru că e cinstit, nu e furt. Te respectă aici, dar în alte părți te țin la distanță”. Vorbește răgușit, cu gesturi băiețești, cu șapca trasă pe ochi, trage din țigară. Primește 500 de lei pe lună, dar crede că i se va mări salariul. Mai colectează și în rampă, dar verifică și ce aduc colecții, să nu fie lichid în sticle ca să cântărească prea mult.

După-amiaza la ghene

Mă pregătesc să plec ca să colectez deșeuri și prin Mănăstur. Mă întreabă oamenii dacă o să mai vin pe la ei, dacă o să mai muncesc prin rampă. Le spun că în Pata o să mai vin, dar nu la muncă în rampă. La plecare, Gabi îmi zice: „O să îmi fie dor de tine”. În drum spre oraș încă mai simt mirosul înțepător de la vopsea care mă pișcă în nas. Mă tem să nu put pe autobuz, mai ales că de marți dimineața nu am mai făcut duș și nu prea am haine de schimb.

Merg spre Mănăstur ca să colectez prin gunoaie în căutarea corturilor sau a pensionarilor pe care îi văd la ghene. Pe corturari nu-i găsesc. Întâlnesc într-o oră de plimbat printre ghene cinci colecători, dar care nu vor să fie filmați, nici să fie ajutați cu munca. Li se părea ciudat să-i ajut, poate că eram un caraghios dohoquijote perorând despre importanța muncii de colectare selectivă.

Singur îmi e jenă să colectez. Nu pentru că îmi e rușine să mă vadă cineva cunoscut, dar mi se pare absurd de unul singur. Ce încerc să demonstrez, doar nu e evident?, îmi spun. Cu cineva lângă mine măcar mai pot sta la povești.

Apoi, îmi e silă să cotrobăi prin tomberoane pentru că trebuie să intru cu mâinile în întregime și asta îmi repugnă. Nici nu depind să trăiesc din ce colectez că la ritmul meu aş muri oricum de foame. Se lasă seara și merg în pădure, unde știam că stau corturarii. Nu i-am găsit. Poate raziile din ce în ce mai dese din pădure din ultimul timp să-i fi îndepărtat de pădure. Alerg prin Făget și văd polițiști în căutarea lor. Mai ales de când s-au înmulțit reclamațiile la adresa lor și s-a deschis noua rampă, nu mai sunt tolerați să doarmă în Mănăstur și unii ajung din nou în Pata Rât.

De altfel, potrivit unui studiu realizat de Cristina Raț pentru UNDP, 42% dintre oamenii din Pata Rât au fost evacuați de autorități în această zonă segregată. Inclusiv oamenii care stăteau în pădure au fost duși lângă rampă. Restul s-au agregat acolo pe o piață dereglementată a deșeurilor. În timp ce caut prin gunoaie, un gest de revoltă mocnește în mine, dar cum să îl transpun? Oameni atât din Pata Rât cât și din afară nu vor să fie intervievați oficial, dar îmi spun că era o evaziune fiscală cunoscută de toată lumea. Doar la Cluj e de câteva milioane anual, poate zeci de milioane de euro. Actele erau false, nu se calcula cât gunoi se aduce în rampă, cât se colectează selectiv, cât se reciclează. Marii producători au obligația de a colecta selectiv și de a recicla pe baza principiului UE „Poluatorul plătește”. Își formează asociații care negociază cu statele cote de colectare. Asociațiile fac apoi contracte cu firme de salubritate, dar contractele sunt fictive atâta timp cât nu se calculează cât gunoi intră și cum e colectat separat⁷. Un stat corupt nu verifică aceste contracte. În condiții de economie nefiscalizată, colectarea selectivă este realizată informal de persoane în condiții toxice, apropiind însă sensibil România de alte țări UE, dar în urma unor mecanisme care nu apar în statistici. Pata Rât devine astfel un simptom pentru o economie dereglementată a deșeurilor, în care costurile sociale și de mediu nu sunt luate în calcul. Pentru ca ghetoul Pata Rât să existe în jurul rampei de gunoi este necesar ca deșeurile să nu fie colectate selectiv la sursă, să nu existe centre de colectare la mall-uri și supermarketuri care să îți dea câțiva bani pe produse. E necesar ca marii producători de ambalaje să își eludeze obligațiile în plata taxelor și impozitelor, ca firme de salubritate să nu investească în tehnologie pentru a colecta și depozita selectiv. Îmi spun că Pata Rât există ca ultimă verigă a unui „lanț trofic” în care predomină darwinismul social.

Seara în pădure

Îmi instalez cortul la 5 minute de apartamentul meu. Mi se pare că nu eu sunt cel care face terenul, ci că terenul a venit la mine. *Celălalt* putem deveni oricare dintre noi, ca pensionarii întâlniți ce caută prin gunoaie ca să-și întregească pensia. Am văzut privirile de ură și dispreț ale vecinilor mănăștureni în timp ce îi priveau pe colectori, unii gălăgioși, alții care făceau mizerie, destui care furau. Dar nu se puneau în locul lor. Nu se gândeau de unde veneau, refuzau să vadă condițiile din Pata Rât, apoi, mai important, nu își imaginau că făceau colectarea selectivă în locul lor.

VINERI

Dimineața cu nea Tibi

Mă trezesc, ies din cort. Două tanti cu câini mă văd de la distanță și ocolesc cortul, les din pădure la drum. La câteva minute vin jandarmii, patrulează prin pădure, se uită la mine și se hlizesc. Merg spre o dubă și încă o mașină mai mică și pleacă. Mă întreb dacă mănășturenii m-or fi reclamat când au văzut lumina de la frontală în pădure, mai ales că am stat într-un loc unde vin corturarii. După un sfert de ceas mă întâlnesc cu unul dintre corturari, care vine din Florești, unde și-a luat cu familia un teren din bani câștigați din colectare. Îi e frig, așa că își face rapid un foc prin pădure. I-a mai rămas ceva vin să se încălzească. Ne știm de câțiva ani, ne-am întâlnit și la Pata Rât și în pădure, pe unde îmi făceam alergările ori în cartier pe unde colecta. Din pădure au fost evacuați de mai multe ori de poliție. Îi spun ce fac, dar și că vreau să povestesc mai departe altora. M-a întrebat dacă nu îmi e rușine. Zic că nu și mă ofer să-l ajut. Se uită serios la mine și îmi zice: *Mi-e rușine cu dumneata*. Apoi, timid: *Ce-o să zică Uniunea Europeană?* Îl întreb dacă se mai întoarce la Pata Rât și îmi spune că la prețurile alea nu, că în Mănăștur câștigă și 70-80 de lei pe zi dacă trage tare și are cărucior. Cel mai probabil lucrează cu oameni care nu plătesc TVA care plătesc mai bine, de pildă peste 1 leu kg de PET, după cum îmi spune un gestionar de depozit despre corturari.

Plec și mă întâlnesc la o ghenă cu nea Tibi, pensionar de 68 de ani. În tinerețe a lucrat în construcții și ca zugrav. Are o pensie de 600 și ceva de lei, o soție cu handicap și rate la bancă. Ce rate, întreb? 130 de lei pe lună, că și-a luat frigider și tv și trebuie să le plătească. Cât am stat cu el doar la o ghenă, 20-30 de minute, a tăiat arcurile la două canapele. Muncă migăloasă, de scos pânza și cuiele. A mai făcut asta și la alte ghene unde a mai găsit canapele. A găsit dimineața 23 de kilograme la 30 de bani kg, din care i se trage impozit la REMAT 16%. A luat puțin peste 5 lei. Gestionarul îi spune, în glumă, să nu-i dea toți pe vodcă, iar Tibi răspunde că ia și-o pâine.

Amiaza la Kaufland

Colectez din două ghene un sac cu PET-uri. Le duc la un depozit de colectare lângă Kaufland, Mănăștur. Întreb cât se plătește. 50 de bani. Cine vine pe aici? Majoritatea pensionari, îmi răspunde gestionarul, dl. Gal. Mă întâlnesc și cu unul

dintre ei, încă nu pensionar, Janos, de 55 de ani. Lucrează de la 3 dimineața și în două ture de opt ore a reușit să strângă de 26 de lei. E știrb și palid, îmi vorbește încet și desemnat despre faptul că banca îi ia apartamentul din Mănăștur dar are unde să se mute mai departe, în Florești.

Am încercat să mă transpun în pielea lor, dar apoi am refuzat-o. Nu cred că ar trebui să existe astfel de ocupații, spun paznicilor care mă întrebă de ce arunc gunoiul cu PET-uri în fața supermarketului Kaufland. Dacă responsabilitatea pentru selectarea gunoiului e colectivă, atunci ar trebui instalate puncte de colectare peste tot, nu doar la Pata Rât. Un paznic se uită încruntat și zice, *aha, vrei să furi slujbele celor din Pata Rât*. Îmi zic în sinea mea că da și că ei ar trebui să le fure pe-ale noastre. Dacă responsabilitățile sunt colective, trebuie totuși să le gradăm. În România, ca și în alte țări, se face o risipă atât de mare, inclusiv de alimente, întrucât o treime se aruncă în lume, în numele zeului căruia i se închină marii producători de deșeuri, intermediarii, statul: PROFITUL.

Decât gălma de durere pe care o am în gât, mai bine revoltă, chiar și neputincioasă.

NOTE

¹ „Celălalt. Trei Zile și Trei Nopti în Pata Rât” este un jurnal de teren realizat în cadrul unui proiect de artă în spațiu public, Orașul vizibil, organizat de Fundația AltArt. Tema anului 2015 este SHARE / SPAȚIU COMUN. Spre deosebire de celelalte manifestații și performance-uri care implicau oamenii din Pata Rât, în cadrul acestui experiment am acționat mai individualist, dar pe aceleași premise Action Research, însă fără o componentă care să sublinieze participarea. Eseul a fost publicat pe platforma SocialEast, între timp inaccesibilă în urma virusării. Un video cu un performance și un statement în fața Kaufland, la finalul experimentului, difuzat pe TVR Cluj în cadrul unei emisiuni legate de Pata Rât, se găsește aici: <https://www.youtube.com/watch?v=3zg7Wy47mfc>

² Florina Pop, *Boc pe Facebook: „Am rezolvat criza gunoaielor la Cluj”*, în „Adevărul”, 18 octombrie 2015, http://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/anuntul-facut-emil-boc-facebook-am-rezolvat-criza-gunoaielor-cluj-1_562394f5f5eaafab2cc95d03/index.html

³ Raportul în limbile engleză și română se găsește aici: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16737&LangID=E>

⁴ Daniel Schraad-Tischler (ed.), *Social Justice in the EU – Index Report 2015 Social Inclusion Monitor Europe*, http://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/Studie_NW_Social-Justice-in-the-EU-Index-Report-2015_2015.pdf

⁵ Trei din patru comunități sunt la sub 1.000 de metri de rampă. Cantonului doar e la limita de 1 km. Hotărârea Guvernului nr. 349/2005 privind depozitarea deșeurilor prevede că „distanța de protecție fata de corpul depozitului trebuie să fie de cel puțin 1.000 m pentru depozitele de deseuri nepericuloase și periculoase” (<http://rncg.anpm.ro/legislatie-502>). Din această perspectivă, rampele funcționează ilegal. Un raport de mediu ce are în vedere extinderea rampei RADP, care e deja supraîncărcată, arată că există pericole de poluare a aerului din cauza descoperirii deșeurilor, dar și a solului și a apei (detalii aici: <http://www.anpm.ro/documents/17647/0/RADP+Cluj+Napoca+++Studiu+de+impact.pdf/db1acebc-ae9f-4114-9c17-4823916893fc?version=1.0>)

⁶ Oamenii din Pata Rât și media au alertat în mod repetat autoritățile și opinia publică în privința poluării. Rampa veche, dar și cea nouă, administrată de RADP, s-au aprins în mod repetat ca urmare a auto-combustiei în urma descompunerii deșeurilor decât în urma unui incendiu provocat. Detalii aici: <http://www.mediafax.ro/social/cluj-incendiu-la-rampa-de-gunoi-de-la-pata-rat-focul-ar-fi-fost-provocat-foto-15293528>

⁷ Mecanismul evaziunii fiscale este explicat pe platforma activistă de clic: <http://prezentari.de-clic.ro/esri/santaj-la-pet/>

Marșul comemorativ: „Suntem egali, nu ilegali”

Adi Dohotaru

Au trecut cinci ani de la evacuarea romilor de pe str. Coastei la Pata Rât. Simt că energiile civice se sting în lipsa unor politici publice de anvergură pentru desegregarea ghetoului. Totuși, la inițiativa oamenilor din Asociația Coastei, ne solidarizăm pregătind un marș comemorativ în centru. Inițiem și dezvelirea plăcii în memoria evacuaților, pentru care nu am primit aprobare în vară de la mitropolitul Andreicuț să o instalăm pe fosta stradă a Coastei la actualul sediu al Facultății de Teologie.

Am mers de două ori în Pata Rât pentru a pregăti marșul, joi, 10 decembrie, la o ședință restrânsă cu participanți din mai multe colonii, „liderii” – cum li se mai spune în comunități, și duminică, 13 decembrie, la „ședințe” mai largi. Sâmbătă la Casa Tranzit s-au făcut pancarte. Duminică am participat la ședințe în Noul Pata Rât, în Dallas și apoi pe str. Cantonului și am convenit cu toții care sunt mizele mobilizării: solidaritatea între coloniile din Pata Rât, dar și a clujenilor cu patarâtenii, pentru a-și cere drepturile de locuire. În Noul Pata Rât au participat 20 de persoane, în Dallas vreo 40, iar pe Cantonului am discutat cu 15-20 de rezidenți. Eu m-am simțit obosit după atâtea mobilizări, nu atât de munca de planificare în sine, de relaționare cu jurnaliști, activiști, universitari ori politicieni, cât de ideea de a ne ambala cu speranță că putem rezolva problemele locative ale patarâtenilor. Pur și simplu, autoritățile nu vor încă. Asta în ciuda unor propuneri civice de politici care să schimbe atât criteriile de acordare a locuințelor sociale cât și de construire a noi locuințe. Se și bazează pe sprijinul opiniei publice care crede că a acorda locuințe sociale „țiganilor” nu este merituos. Piața reglează locuirea, nu statul, iar a gândi astfel e o reminiscență comunistă. Nimeni nu o spune direct, dar e o percepție care plutește în aer și care blochează orice detalieri de soluții. Mai mult, soluțiile și „proiectele” sunt externalizate de autorități către ONG-uri, iar discrepanța între discursul democratic și „participativ” al acestora și realitatea de pe teren este mare. Dezvoltarea se transformă într-o afacere din care câștigă birocrăția fondurilor europene, firme de consultanță, experți ong-iști, antreprenori care concurează pe piața proiectelor internaționale¹.

La ședințele din Pata Rât, entuziamul e îmbinat cu scepticismul constant. De exemplu, un rezident din Dallas îmi spunea că „ce o să zică lumea când o să vadă în centru, că aici sunt toate ciurucurile și toate scursorile orașului orașului... uită-te ce fețe au ăștia, dacă ies de aici nici nu mai știu cum să se comporte, se pierd”. La Noul Pata Rât, a durat o vreme până să ne adunăm, dar ședința a mers repede pentru că exista experiența protestelor anterioare. Oamenii spuneau că sunt sute de

case goale în oraș, de ce nu pot sta în ele? Îmi vine în cap un slogan: „Sute de case goale / Și nu sunt locuințe sociale”. De altfel, The Guardian arăta că în timp ce discursul conservator și xenofob alerta în privința suprapopulării Europei cu refugiați și imigranți, în UE sunt 11 milioane de locuințe goale, iar în România 17% dintre locuințe sunt vacante.

Mai dificile însă au fost discuțiile în celelalte două colonii. În Dallas, ședința se ține în fața curții liderului Mihai, pastorul comunităților:

Mihai: Facem un marș pentru a schimba destinația terenului [din industrial în teren de locuit]. Dacă merge unu singur, nu avem niciun rezultat. Trebuie să ne unim, ne îmbrăcăm frumos...

Femeie: Numai bărbați?

Mihai, Eniko: Toată lumea vine.

Mihai: Să le spunem că nu avem curent, nu avem toalete aici. Să le arătăm că avem drepturi, că suntem o forță. Să-i arătăm primarului că trebuie să fim luați în considerare. Dacă pământul va fi întăbulat, copilul tău va avea o adresă, nu va fi marginalizat. Copiii să fie la școală în oraș cu români. Da, există transport, veți primi și un ceai la marș...

Bărbat: Și dacă nu primim un ceai, mergem pentru noi!

Eniko: Pe baza contractului cu Bert, le spunem la primărie să vă tragă curent. Mai e și problema cu rampa.

Mihai: Să fie prețuri mai bune la deșeuri.

Femeie: Să vedem ce se întâmplă, că oamenii nu mai au încredere.

Eniko: [Și dacă vă mobilizați] Lucrurile astea nu se rezolvă de la o zi la alta.

Pe str. Cantonului, facem o ședință improvizată la jumătatea coloniei, pe trotuar. Ionică Doghi și nea Florea spun că fac tabel cu cine vine:

Ionică Doghi: Facem manifestație să le spunem că locuim unii de 20 de ani aici. Stăm ilegal, fără siguranța locului, să le spunem de lipsa curentului și a canalizării. Problema e să fim cu toții uniți!

Bărbat: Cine e lider aici? Să meargă la fiecare să le spună.

Ionică: La cine am mers, îmi întorcea spatele.

Mihai: Când vede primarul că suntem uniți... Fiecare îl ajută pe celălalt și fiecare comunitate vine cu problemele ei.

Bărbat: Să arătăm că nu au nici o stabilitate aici, sunt ca pe apă. Aici când mergi să-ți cauți un loc de muncă nu te bagă nimeni în seamă cu buletinul ăsta. Părinții mei m-au lăsat fără casă, fără nimic. Să-i las la fel pe copiii mei?

Mihai [în glumă]: Da nu meritai nimic, mă!

Cealalți râd. Iar revolta verbală, colorată, caterinca și neîncrederea, toate îmbinate, simt că demobilizează.

Nu mai e furia de după evacuarea din 2010, iar în cazul celorlalte două colonii revolta manifestă canalizată spre autorități nu a existat niciodată. La marș, din Pata Rât sunt vreo 60-70 de oameni, marea majoritate de pe fosta Coastei, din celelalte colonii mai nimeni, restul din Cluj, puțini jurnaliști, chiar mai puțini decât la performanțe-uri². Media comunică doar conflicte proaspete. Cele vechi nu mai contează,

rezolvările cu atât mai puțin, pentru că dacă ar fi așa știrile s-ar transforma în documentare. De altfel, nici noi nu mai avem încredere într-o mobilizare stradală clasică. De aceea, marșul e unul comemorativ și mai puțin promovat ca unul revendicativ. Parcurgem un traseu al vechilor mobilizări, de la Primărie, pe la Casa de Cultură, pe la Clopot, pe B-dul Eroilor, la „Clopot”, unde am făcut performance-ul „Și eu sunt gunoier”, pe la Prefectură, unde am manifestat anii trecuți și apoi inaugurăm placa la tranzit.ro.

La primărie, Enikő Vincze dă startul manifestației. Nu vrea să ia cuvântul prima, dar e principalul reper al oamenilor din Pata Rât: „Comemorăm evacuările care s-au făcut în orașul Cluj de-a lungul ultimelor decenii. Comemorăm viețile pierdute pe rampa de gunoi, muncind pe rampa orașului. Ne aducem aminte de toți cei care au fost mutați forțat pe str. Cantonului de la începutul anilor 2.000. Comemorăm și revendicăm. Revendicăm dreptul la locuință, dreptul la oraș”³. Revendicările încearcă să acopere alt zgomot dominant, ce mistifică țiganul ca asistat social, incapabil să iasă dintr-o cultură pre-modernă și pentru care mediul precar în care locuiește e „mediul lui” („Dacă îi dai țiganului o locuință, o să intre cu calul în ea. N-ai văzut?”, îmi spune un tehnician în TVR, unde colaborem).

Nu știu cât se aude pe stradă, pe B-dul Memorandumului, dar suntem vizibili pentru mii de clujeni în mașini personale și în transportul în comun, pentru trecători, pe cea mai aglomerată stradă a orașului, unde mașinile merg încet, bară la bară. Parcă suntem într-o capsulă, într-o mică bulă protestatară, și comunicăm altor oameni din capsulele-mașină. Între noi e frigul iernii, speranța cam stinsă, inerția. De ce suntem așa puțini, mă întreb. De ce nu s-au mobilizat din mai multe colonii din Pata Rât ori de pe str. Stephenson, unde sunt oameni în situații similare? De ce mobilizarea oamenilor de pe Coastele e excepția și nu norma? Răspunsurile sunt la îndemână, dar durerea și dezamăgirea nu le acceptă: oamenilor le e teamă de autorități, au fost obișnuiți să se descurce pe cont propriu de generații, nu colectiv, nu sunt conștienți de drepturile lor, că drepturile se iau, nu se acordă etc. Ca la prima mobilizare, după evacuări, când strigam și chiuiam și unii patarâteni temători mă întrebau dacă nu o să-i aresteze poliția dacă se apucă să strige în stradă.

Avem bannere pe care scrie „Suntem egali, nu ilegali”, „Pata Rât Capitală Culturală Europeană”, „Sărăcia ucide”, „Vrem locuințe”, „Cantonului – 20 de ani de invizibilitate”, „Nu distrugeți viitorul copiilor romi din România”, „Nu vrem școli segregate”, „Ați închis rampa. Ce viitor le-ați creat oamenilor din Pata Rât?”, „76 de familii înapoi în oraș” etc. Se împart o sută de insigne cu „Suntem egali, nu ilegali”.

Claudia (Linda) Greta preia megafonul de la Enikő Vincze: „Astăzi, 17 Decembrie 2015 se împlinesc 5 ani de la evacuarea noastră. Vreau să accentuez lucrul acesta, nu ne-am mutat de bună voie, am fost evacuați. Ne-au sistat curentul, gazul, apa, tot, și ne-au spus cu nonșalanță să ne adunăm lucrurile și să plecăm. N-am știut unde vom fi duși. Ne-au urcat lucrurile pentru care noi am lucrat o viață întreagă în mașini de gunoi. În ce vouă vi se adună gunoaiile, nouă ni s-a cărat mobila. Și ne-au dus lângă rampa de gunoi. Ajungând acolo, am realizat că din 76 de familii, 36 au rămas pe dinafară. Li s-o dat un teren gol, li s-a spus: construiți aici că nimeni nu o să vă alunge. I-am adăpostit pe vecinii noștri și am învățat să conviețuim stând împreună până la venirea primăverii. De atunci, nu s-a schimbat nimic, locuim tot acolo, în aceleași condiții. Vreau să se știe că toți muncim, toți contribuim la acest oraș, plătim taxe și impozite. Vreau să vă spun că noi continuăm să luptăm. Vreau să



„Suntem egali, nu ilegali”, 2015, Foto: Oborocea Monika

vă spun că avem două fete care și-au luat Bacul și sunt la facultate, la Administrație Publică, avem un băiat la Colegiul Pedagogic care o să ajungă învățător. Deci, chiar dacă locuim în condiții mizere, luptăm să ne trimitem copiii la școală, luptăm pentru ei, căci ei sunt viitorul. Acum faceți și dvs. un calcul: din 16 metri pătrați, cât îi revine unui singur membru de familie? Merită să trăiască cineva în astfel de condiții? Nu. De aceea, strigăm în continuare că vrem dreptate, că am fost evacuați forțat. DI. Boc pe unde merge la ședințe spune că am fost mutați de bunăvoie. Nu este adevărat! În fața ochilor noștri ni s-au demolat casele. Oare un parc de agrement este mai important decât viața a peste 300 de persoane?”.

Se aude bravo la final și vin aplauze din partea romilor și a noastră. Manifestația funcționează ca terapie în lipsa unor schimbări politice. E deocamdată as good as it gets. De altfel, mai mulți autori arată că prin intermediul Participatory Action Research (PAR) rareori cercetătorii și persoane dezavantajate social schimbă politici publice pentru că nu sunt pe poziții decidente. Mai degrabă, creează medii autonome și procese de conștientizare în care se prefigurează un orizont de schimbare. PAR deschide „spații comunicative între participanți” ce ținesc consensul asupra a ceea ce e de făcut printr-o printr-o investigație și înțelegere prealabilă

comună⁴. Cercetarea activistă proiectează „acțiune comunicativă în câmpul acțiunii și facerii istoriei”⁵. Prin deschiderea a noi spații publice, în special persoanele lipsite de voce găsesc un mediu de exprimare a doleanțelor, de raționalizare a unor contradicții sociale și de afirmare a unor alternative.

Nea Florea ia cuvântul: „Reprezintă Cantonului care a fost marginalizat. Sunt 162 de băraci, în jur de 700-800 de membri. Majoritatea merg la școli, merg la muncă. Stăm fără curent, fără apă, dormim cu șobolanii. Avem și noi drepturi, suntem și noi oameni, vrem și noi dreptate [strigăte din mulțime: Vrem dreptate!]. Am fost scos de pe str. Byron, am fost târât pe scări, am fost băgat la arest 24 de ore, nevastă-mea a fost bătută și am fost evacuați forțat din locuință. Am 6 copii, am stat pe drumuri, am stat prin parcuri. Stau pe str. Cantonului din 2004. Vrem să iasă un soare și pentru familiile noastre și pentru copiii noștri de pe str. Cantonului”. Patarâtenii strigă ritmat, secondanți de clujeni: LO-CU-IN-ȚE, LO-CU-IN-ȚE!

Mihai (Gheorghe Ciorba) din Dallas are experiență ca pastor în a vorbi în public și o face fluent, chiar dacă nu a reușit să-și mute congregația în stradă:

„Am venit să arătăm oamenilor că știm ce vrem. Nu vrem altceva decât să ni se respecte drepturile. Am venit să comemorăm evacuarea prietenilor noștri, a fraților noștri pe timp de iarnă. Nu s-o gândit că sunt și copiii, viitorul Clujului, pe care noi vrem să-i protejăm, să-i trimitem la școală. Nouă ne pasă, noi vrem o viață mai bună. Sunt mii de oameni care locuiesc la marginea Clujului și care nu vor altceva decât un loc de muncă, o școală, asistență socială. Copiii noștri vor să locuiască în Cluj, să muncească aici, nu să cerșească pe străzi. Noi nu vrem să îi învățăm pe copiii noștri să trăiască ca noi. Nu vrem să-i învățăm să fure, să cerșească, să vă aglomereze străzile, ci vrem ca copiii noștri să aibă un trai decent. Să aibă unde să locuiască, să aibă lumină unde să lucreze, să aibă dreptul la viață. Sunt sute de oameni la rampă care muncesc în condiții inumane, muncesc fără drept de asistență socială. Acești oameni nu cer altceva de 40 de ani decât să li se facă dreptate. Nu vor altceva decât să aibă o locuință. Nu cerem nimic ilegal, ci cerem totul legal. Suntem egali, chiar dacă suntem de etnie romă. În fața lui Dumnezeu suntem egali și vrem ca și în fața autorităților să fim egali. Noi nu vrem să venim în fiecare lună aici, că nu ne e greu s-o facem, ci vrem ca primarul să-și ia agenda și să se întrebe ce a făcut pentru romii din Cluj? Ce a făcut pentru săraci? Ce măsuri a luat pentru oamenii care dorm sub cerul liber? Ce s-a făcut pentru comunitățile defavorizate? Dacă cineva are o locuință, de ce să o rupem și pe aia? De aceea, ar fi bine ca autoritățile să colaboreze cu noi. Vrem ca destinația pământului din Dallas-Pata Rât, ca din pământ industrial să fie pământ în care să avem dreptul să locuim. Vrem apă, vrem lumină, vrem ca copiii noștri să meargă la școală. Vrem ca copiii noștri să nu învețe în școli separate și să fie marginalizați, vrem să trăim în mijlocul Clujului, vrem să respectăm Clujul, vrem să ne bucurăm că ne-am născut în România. Vrem ca primarul să se uite la comunitățile din jurul Clujului, că suntem oameni, nu animale”.

Lumea strigă *Vrem Dreptate* și se distinge vocile copiilor, pomeniți des în discursuri. Discursurile sunt împărțite pe colonii pentru că istoriile sunt diferite. Dacă cei de pe Coastei ori Cantonului doresc desegregarea și relocarea în oraș, în Dallas se propune îmbunătățirea condițiilor de locuire, lucru posibil pe termen mediu și lung,

în urma închiderii rampei vechi a celei temporare (preconizate în 2020) și ecologizării lor care să permită astfel locuirea în zonă.

Ne pornim spre Casa de Cultură a Studenților, amintindu-ne de o perioadă în care cel mai vocal și mai implicat pentru drepturile oamenilor evacuați de pe strada Coastei era nea Titi, Ernest Creta, până să aibă un accident cerebral. E în cărucior cu roțile, în fața Casei de Cultură. E una dintre persoanele care nu a primit locuință, așa că și-a improvizat o casă lângă module. Vorbește la megafon: „Sunt evacuat de pe Coastei în Decembrie 2010. Primul miting pe care l-am făcut aici a fost, în ianuarie 2011. De atunci facem în fiecare an miting pentru primărie. Primăria s-a lăudat că o să ne mute și o să ne dea locuințe, dar nu ne-a mai dat”. E întrerupt de scandări: „Vrem case pentru toți, nu doar pentru mafioți”, „Cluj-Napoca nu uita, Pata Rât e fața ta”, „Suntem egali, nu ilegali”. Continuă cu o voce tremurată, răgușită: „Dacă vă uitați bine, eu din cauză la Apostu, fostul primar, am pățit treaba asta. Noi am luptat foarte mult, din cauza oboselii și a stresului am paralizat în 17 decembrie [după o acțiune comemorativă]. Ne-au lăsat pe drumuri sau ne-au dat 16 metri pătrați, dar se laudă primăria că cine știe ce ne-o dat”. Nea Titi obosește, nu mai vorbește, e înlăcrimat. Probabil că fără energia lui nu s-ar fi mobilizat lumea pentru atâtea manifestații și nici nu s-ar fi făcut asociația din Pata Rât, singura organizație romă „la firul ierbii”, dintr-o comunitate defavorizată, pe care o știu în Cluj.

Ajungem la „Clopot”. Jandarmii îmi cer buletinul și spun că dacă sunt reclamații, asociația organizatoare, Fundația Desire, va fi amendată pentru că scandăm, căci notificarea către autorități este pentru un eveniment cultural. Le răspund hâtru că scandările pot fi considerate și ca fiind culturale. La o adică, impactul nostru e, mai degrabă, simbolic, gândeam în sinea mea. Vine un muncitor din construcții care îmi spune că are o familie cu patru copii și că și el a fost scos din apartamentul său, în urmă cu cinci ani, care s-a retrocedat unei persoane care nici nu mai locuia la Cluj. E supărat, vrea și el să semneze o petiție, dacă e vreuna. Ca el sunt zeci de mii în România postdecembristă care nu apar în discursul public și care sunt evacuați anual din casele lor în urma retrocedărilor sau evacuărilor silite. Pe fundalul discuției cu el se aud scandările: „Vrem case, nu gunoaie” „Vrem dreptate” și „Solidaritate”.

Vorbește Ionică Doghi la portavoce: „În urmă cu 19 ani au fost evacuați oamenii de pe str. Avram Iancu și în spatele gării și s-au dat pe str. Cantonului ca locuințe vagoanele de tren. Țin să amintesc autorităților că nu avem posibilitatea de a-i trimite pe copii la școală curați. Li se zice că pute. Normal că pute pentru că nu avem condițiile necesare, nu avem apă, nu avem curent, nu avem canalizare. Oriunde mergem să ne cerem drepturile, ni se zice că suntem ilegali. Dar domnilor autorități, vă amintesc că dvs. ne-ați dus acolo și ne-ați lăsat să facem niște improvizații. Vă aduc la cunoștință că avem problema asta cu CFR-ul care ne spun că este terenul lor și să plecăm. Nu avem un teren stabil și vrem ca autoritățile să vină mai des pe str. Cantonului, în Dallas și la fosta Coastei să vedeți situația. Vă invităm la groapa de gunoi!”

Sosim la prefectură unde în octombrie 2011 manifestasem împotriva evacuărilor forțate alături de patarâteni, Amnesty International și alte asociații locale. Încă mi-a rămas impregnat pe retină contrastul dintre copii, baloane și pancarte cu locuințe desenate și jandarmii masivi din fața lor. La prefectură, mediatizasem o petiție cu ocazia Zilei Mondiale a Locuirii (World Habitat Day) în care propuneam Ministerului Dezvoltării crearea unei legislații care interzice evacuările forțate. Evacuările forțate

sunt definite în legislația internațională drept dislocarea unor oameni „împotriva voinei lor din locuințele sau de pe terenurile pe care le ocupă, fără consultarea și notificarea lor adecvată și fără a li se asigura locuințe alternative adecvate și compensații”. În petiția de Ziua Mondială a Locuirii, eveniment la care participaseră peste o sută de persoane, erau cerute: „1. Interzicerea evacuărilor forțate și alinierea normelor metodologice naționale privind procedurile de evacuare la Principiile de Bază ale ONU și Normele metodologice ale evacuărilor din cadrul planurilor de dezvoltare; 2. O definiție a locuirii adecvate care, dincolo de aspectele fizice ale calității imobilului, include și interzicerea segregării, construcția de locuințe sau relocarea în arii izolate sau poluate; 3. Revizuirea criteriilor de acordare a locuințelor sociale pentru a asigura accesul categoriilor celor mai vulnerabile, inclusiv etnicii romi, la programele de locuințe sociale”⁶.

La prefectură, Alex Fechet, poreclit Pepe, spune sarcastic: „S-au primit locuințe modulare tip Auschwitz pentru o parte din familii. Alții au primit pământ și au fost îndemnați să-și construiască ilegal. Ne-am saturat să fim ilegali. Vrem dreptate!”. Linda spune că primăria nu a prelungit contractele la locuințele modulare din Pata Rât de 7 luni și e important pentru siguranța lor ori pentru copii să aibă o adresă unde să își facă buletinul. Nea Florea spune: „Vrem și noi egalitate, vrem și noi să nu se facă deosebire de rasă, vrem să trăim în societate, vrem locuri de muncă, vrem casă. Stăm în bărci improvizate, acoperite cu nailon, vrem să obținem o locuință ca să trăim decent, vrem să se implice cineva în situațiile noastre”. Se aude sloganul: „Veniți cu noi / La groapa de gunoi!” Simona Ciotlăuș, activă în Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire (FCDL) și în cercetări alături de Enikő Vincze, continuă: „Ceea ce li se întâmplă oamenilor din Dallas – Pata Rât, faptul că stau de 40 de ani acolo fără ca ei să fie recunoscuți și munca lor să fie recunoscută, munca pe care o fac pentru acest oraș... ar trebui să fie lucruri cărora clujenii non-romi ar trebui să le acorde mai multă atenție, să le pese. Dacă oamenii aceștia nu ar munci așa, orașul ar arăta complet diferit. Lucrul ăsta li se întâmplă pentru că noi acceptăm ca ei să trăiască în asemenea condiții. La fel se întâmplă de 20 ani cu oamenii de pe str. Cantonului. Ei ar trebui să aibă acces la fondul de locuințe sociale din oraș. Criteriile de atribuire a locuințelor sociale nici măcar nu îi recunosc. [...] Ce se întâmplă cu evacuările nu ține doar de etnie, ci și de clasă. Să fim atenți cu etnia și clasa! Ele se intersectează astfel încât cei care sunt cel mai jos în societate ajung să nu mai conteze. Trebuie să fim atenți să nu trăim într-o societate extrem de inegală, extrem de opresivă”. Mă întreb pentru cine vorbim, presa a plecat deja, oamenii sunt în mașini, dar măcar ne văd și citesc bannerele. Cristina Raț îmi și spune că manifestarea a fost în primul rând pentru noi, pentru coeziunea noastră internă, ca să sperăm în continuare.

Sosiți la tranzit.ro⁷ Enikő Vincze pune accentul pe solidaritatea oamenilor în situații similare, Linda citește textul plăcii, iar eu vorbesc despre nevoia de recunoaștere în spațiul public a mai multor momente importante din istoria romilor. Fac referire la sclavie, la Holocaustul romilor, la invizibilitatea nevoilor acestei etnii⁸. Mi-ar fi plăcut să îl citez pe călătorul străin W. Wilkinson, dar îmi uitasem foaia. El scria: „Cu toate ca țiganii alcătuiesc o parte însemnată a comunității, ei sunt priviți cu cel mai mare dispreț de către ceilalți locuitori care, într-adevăr, se poartă cu ei puțin mai bine decât cu animalele și epitetul insultător de hoț sau oricare altul echivalent ar putea fi tolerat mai ușor decât acela de țigan”⁹. Etnia romă s-a constituit într-un proces mai larg de rasializare a sărăciei, prin conștiința excluderii, după cum scrie și Viorel

Achim: „conștiința unei identități țigănești erau, în afara originii comune, statutul social marginal și, în al doilea rând, izolarea lor ca țigani de către populația în mijlocul căreia trăiau”¹⁰. Chiar și aici memorializarea este paradoxală. Placa atestă pentru prima dată în spațiul public clujean romii, dar e o memorie lipsită de mândrie, căci sunt romi evacuați, mutați la Pata Rât ca să fie cât mai puțin vizibili pentru clujeni. E la fel în Baia-Mare, Miercurea Ciuc și în alte localități. Barbora Černušáková, cercetător pe Europa Centrală și de Est la Amnesty International, mi-a spus că a găsit mai multe situații în România care pot fi catalogate drept rasism de mediu din partea autorităților, care i-au mutat pe romi în zone de risc pentru sănătate: „la rampa de gunoi sau în apropiere, în foste zone industriale, la stații de tratare a apei [...], e ca și cum i-ai identifica cu periferia, cu gunoiul, cu paria, deci această segregare spațială pare într-un sens să fie o parte a politicilor publice”¹¹.

Dorește să vorbească o femeie în vârstă de pe str. Cantonului. Spune că are două nepoțele, una la grădiniță, alta la școală, nu au apă caldă, vrea să fie mutați. Se întreabă în mod repetat de ce, de ce. De ce sunt acolo, pe Cantonului, și gândurile de o viață întreagă i se revărsă într-o revoltă mocnită. De ce au fost scoși din apartamentele din oraș spunându-li-se că se va face o fabrică ce nu s-a mai făcut, locuințele sociale ale primăriei fiind date în continuare în chirie? „Dacă un țigan, un rom se taie la mână, nu același sânge are? Și atunci de ce își bate joc de noi și ne punem în case la margine de oraș, în bărci de lemn că atunci când plouă, ne plouă în casă. Vă rog frumos să se civilizeze odată. Să trăim și noi cu românii”, încheie ea.

Plecăm la bere, am un gust amar.

NOTE

¹ Enikő Vincze, *Adverse Incorporation of the Roma and the Formation of Capitalism in Romania*, în „INTERSECTIONS. EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS”, 1 (4), 2015, p. 22, p. 26

² Mai multe fotografii aici: <https://www.facebook.com/patacluj/photos/pcb.545119115646218/1735023726725726/?type=3&theater>

³ Organizatorii evenimentului sunt: Fundația Desire pentru Deschidere și Reflecție Socială; Asociația Comunitară a Romilor din Coastei; Locatari din Dallas, strada Cantonului și strada Stephenson; Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire; Amnesty International; European Roma Rights Centre; tranzit.ro/cluj, SOS (Societate Organizată Sustenabil). Eniko Vincze amintește într-un comunicat de presă de anii de activism pentru locuire adecvat din perioada 2010-2015. Au fost și multe alte petiții, dezbateri și discuții, dar „strada” cu manifestații și performance-uri a galvanizat emoția campaniei: Petiție împotriva ghetozării romilor (aprilie 2010); Sunt rom - vreau să trăiesc în demnitate (ianuarie 2011); Protest tăcut cu ocazia dării în folosință gratuită a terenului de pe fosta strada Coastei Facultății de Teologie Ortodoxă (mai 2011); Vino mai aproape - vizită de lucru ai unor organizații internaționale în Pata Rât (iunie 2011); Petiții și acțiuni împotriva evacuărilor de pe strada Cantonului (iulie 2011); Protest pentru dreptul la locuire și împotriva evacuărilor forțate (octombrie 2011); Marș pentru dreptate socială (decembrie 2011); Și eu sunt gu-noier - performance și petiție (martie 2012); Romi împinși la margini - Și noi aparținem orașului (decembrie 2012); Munca nu e un lux - e un drept, performance și memoriu (martie 2013); Opriți rasismul de mediu (iunie 2013); SOS - Scoateți-ne din Pata Rât (decembrie 2013); Activismul rom din Cluj - pentru drepturi locative pentru toți (8 aprilie 2014); Locuințe, nu umilințe - performance și memoriu (10 aprilie 2014); Viață decentă pentru fiecare rom - mesaj pentru Caravana Transeuropa (25 aprilie 2014); Memoriu către autoritățile publice centrale și locale privind interzicerea evacuărilor forțate și asigurarea drepturilor locative (decembrie 2014); Marșul de solidaritate al romilor - Oraș pentru oameni, nu pentru profit (iunie 2015).

⁴ Stephen Kemmis, Robin McTaggart, *Participatory Action Research. Communicative Action and the Public Sphere*, pp. 296-297, în Denzin, Norman K. (Ed); Lincoln, Yvonna S. (Ed), (2005). *The Sage handbook of qualitative research*, Sage Publications, Thousand Oaks, California, USA, capitol disponibil on-line: http://www.corwin.com/upm-data/21157_Chapter_10.pdf

⁵ *Ibidem*, p. 308

⁶ Detalii: http://www.petitiononline.net/petitie/petitie_privind_posibila_evacuare_fortata_a_pestes_120_de_familii_de_pe_strada_cantonului_din_cluj-p60638048.html

⁷ la tranzit.ro s-a făcut un proiect de Larisa David în anul 2015 în care se citea din manuale de istorie pentru clase primare. Bebe, un amic rom de pe str. Stepehenson, stătea în fața unei coli albe. Nu avea nimic de citit pentru că romii nu sunt pomeniți în manuale deși statistic sunt 3% din populația țării, iar neoficial unii o estimează la 5%. Detalii: <http://www.larisadavid.com/delimitations>

⁸ Emanciparea romilor în spațiul românesc s-a realizat primordial prin asimilare, proces asemănător astăzi atâta timp cât principala identificare a romilor se face prin rasializarea sărăciei și a furtului. Integrarea prin asimilare o indică și discursul lui Kogălniceanu în fața Academiei Române: „Reforma emancipatrice a avut în curând efectele sale salutare: afară de țigani lăieși, care încă trăiesc în parte sub șatră, și afară de ursari, care fac încă meseria de a domestici fiarele sălbatice, dar totuși se dau lucrului pământului, mai toți astăzi din celelalte clase de țigani s-au contopit în masa națiunii, și ei nu se mai cunosc decât prin fața lor smolită și asiatică și prin vivacitatea imaginației lor; altminterlea noi îi găsim în toate clasele societății noastre. Deși de la proclamarea emancipațiunii nu sunt încă îndepliniți 50 de ani, țigani ne-au dat industriași, artiști, ofițeri distinși, buni administratori, medici și chiar oratori parlamentari. Detalii pe: https://ro.wikisource.org/wiki/Dezrobirea_%C8%9Biganilor_%C8%99tergerea_privilegiilor_boiere%C8%99ti_emanciparea_%C8%9B%C4%83ranilor

⁹ Daniel Dieaconu, *De la călăi la lăutari. Istoria țiganilor în Țările Române*, în revista „Historia” (articol care pe net are un impresionant număr de cititori pentru un eseu istoric, aproape 130.000 de accesări) http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/calai-lautari-istoria-tiganilor-tarile-romane

¹⁰ Viorel Achim, *Țigani în istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 123

¹¹ Interviu în cadrul cercetării SPAREX

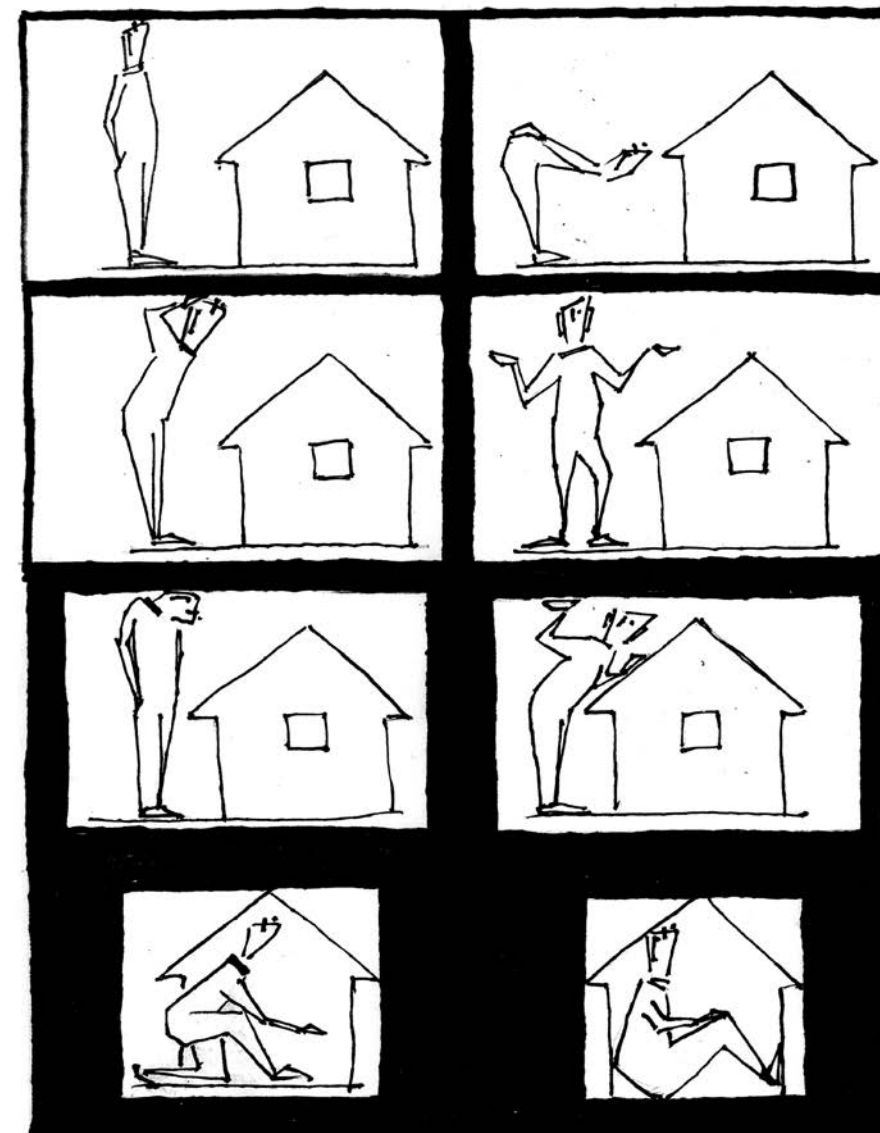
„Ești în Pata Rât!”

Școala Populară de Artă Contemporană (ȘPAC)/Protokoll

Școala Populară de Artă Contemporană a funcționat la Cluj între 2010 și 2012. Aceasta a fost inițiată de către un grup de artiști, filosofi și entuziaști din Cluj, care s-au asociat sub egida Asociației Proiect-Protokoll, o structură legală înființată pentru sprijinirea instituțională a proiectului¹. Programul școlii se desfășura pe două semestre. S-au înscris de fiecare dată tineri din diferite profesii, elevi și studenți. În scurtă sa existență, școala a încurajat reflecția și intervenția directă pe problemele sociale ale urbei, punând în practică tehnici și strategii ale artei și teoriei critice. Programul școlii a susținut însușirea unui vocabular critic și dezvoltarea capacității de poziționare în societate prin seminarii teoretice pe teme ca nedreptatea socială, alienarea, deturnarea etc., precum și ieșiri în spațiul public ori munca în atelier.

În acest capitol sunt selectate proiecte vizuale realizate în solidaritate cu persoanele evacuate de pe strada Coastei, reacții la standardele de locuire nedemne și măsurile discriminatorii luate de către autoritățile locale din Cluj. Realitățile dure din Pata Rât și cinismul cu care a fost predată strada Coastei, dinspre centrul orașului, pentru și în numele unei majorități educate la care se presupune ca și noi aparținem ne-a motivat în realizarea lucrărilor prin care ne exprimăm împotriva fațadei de aceste măsuri, exprimând cu indignare: „Nu în numele nostru!”. Fiecare strat decojit din această față a orașului a stârnit reacții și răspunsuri diferite. Fluturașul creat de Apai Emese pentru așa numitele „locuințe sociale” deturnează imaginea normativă a unei familii aspirante de clasă mijlocie, cu posibilitatea de a cumpăra o casă. Fotografiile cu familii vesele și limbajul ademenitor din materialele de propagandă pentru investițiile imobiliare era alăturată datelor sumbre ale zonei Pata Rât - vecinătatea rampei de gunoi, unde au fost amplasate casele modulare pentru cei evacuați. Narațiunea din banda desenată realizată de Józsa Jutka ne arată cum se strânge treptat cadrul întunecat al societății, forțând pe protagonist să se înghesuie într-un adăpost, care în mod evident nu este adecvat pentru nevoile reale ale acestuia. Jucăria de lemn „Ești în Pata Rât!” te invită să rezolvi o ghicitoare de nerezolvat, cum poți mobila apartamentele cu o singură încăpere de 16 sau 18 mp din casele modulare predate de primărie pentru unele familii de câte opt persoane? Printr-un exercițiu de diplomatie

¹ Membri: Alex Cistelean, Dana Domsodi, Lorin Ghiman, Chase A. Johnson, Veronica Lazăr, Dénes Miklósi, Szilárd Miklós, Ailisha O'Sullivan, Attila Tordai-S., Mircea Vlad



„Ca și cum ar fi luat niște animale și le-ar fi pus într-o fermă, sau poate au zis, ei sunt țigani, bine că am scăpat de ei” (femeie mutată într-o „locuință socială” din Pata Rât, Cluj)

“As if they would have been taken some animals and would have put them into a farm, or maybe they said, they are gypsies, it's good that we got rid of them” (woman moved into a “social house” from Pata Rât, Cluj)

Jutka Józsa
spațiu social... social inuman
 bandă desenată, (ȘPAC) 2011

prin artă, un exemplar din acest joc a fost trimis la primarul municipiului Cluj prin intermediul unui reprezentant United Nations Development Program, cu mesajul ca primăria să rezolve o problemă pe care a creat-o ea însăși. Seria de obiecte create de Gábor Zsófia sunt modelate după forma unui ursuleț de pluș, găsit înfipț în noroi pe strada Coastei, rămas probabil după evacuarea în grabă a locuitorilor. Ca monument al unei pierderi afective, tragice pentru copiii care au trăit experiența evacuării forțate, silueta acestui ursuleț a fost reprodusă în serie, pentru a fi umplută cu diverse gunoaie împrăștiate de vânt pe dealurile din Pata Rât, noul acasă al celor mutați din oraș. Fotografia realizată de Miklósi Dénes plasează privitorul într-un unghi la nivelul străzii, într-un peisaj care seamănă cu o scenetă de film, însă o realitate cotidiană pentru cei care trăiesc în acest cadru. Ghettoizarea produsă de oraș reprezintă cealaltă față a fisei cu care candidează orașul la statutul de Capitală Culturală Europeană. Aceste lucrări au sprijinit evenimentul „Stocktaking visit” organizat la Pata Rât în 10 iunie 2011, la care au participat reprezentanți ai mai multor organizații internaționale și organizații neguvernamentale, precum și instituții publice din Cluj și din România. La evenimentul comemorativ după doi ani de la evacuare, parte a unui protest continuu, am organizat o expoziție la tranzit.ro/Cluj cu lucrările realizate la ȘPAC, completate printre altele cu lucrări ale copiilor despre locuințele în care stau și o machetă la scara 1:1 a unui apartament de 16 mp din Pata Rât construit în interiorul galeriei. Casă în casă, această machetă readuce în oraș o măsură administrativă și accentuează natura deliberată prin care s-au creat condițiile nedemne de locuire, departe de infrastructura orașului pentru concetățenii noștri. (Szilárd Miklós)





Evacuare din str. Coastei 300 de oameni
Case modulare lângă groapa de gunoi

De ce nu locuințe sociale pe COASTEI?

Str. COASTEI

cea mai apropiată farmacie: 500m
școală generală: 510m
alimentară: 500m

PATA-RÂT

3km
7 km (cu autobuz)
3km



Protestatari din Pata Rât și Cluj blocați de jandarmi la ceremonia de sfințire a amplasamentului noii Facultății de Teologie Ortodoxă de pe strada Coastei. 2012, Foto: Szilárd Miklós

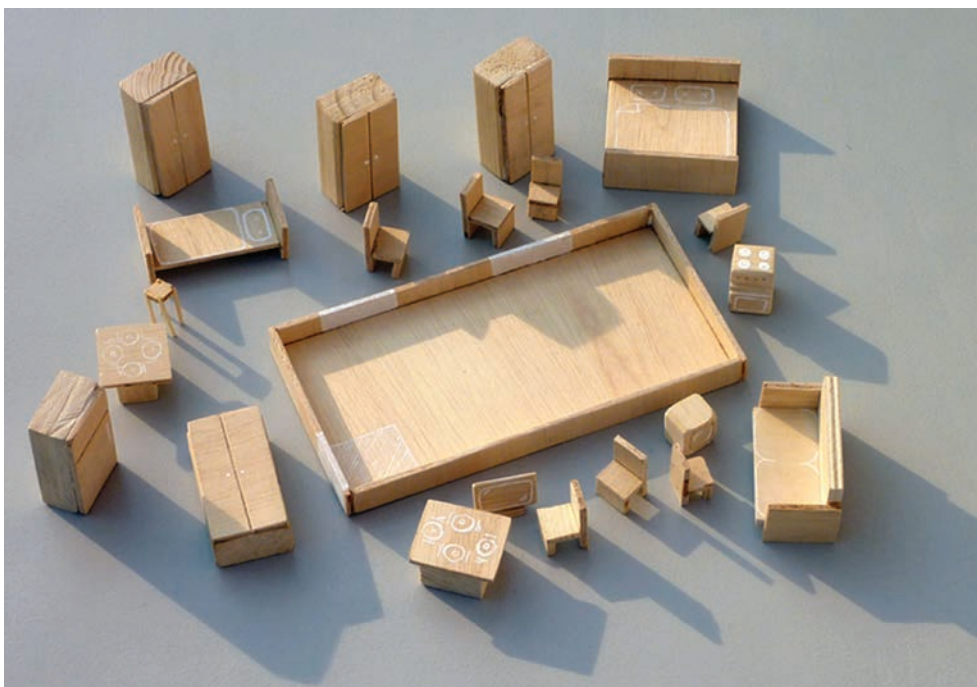
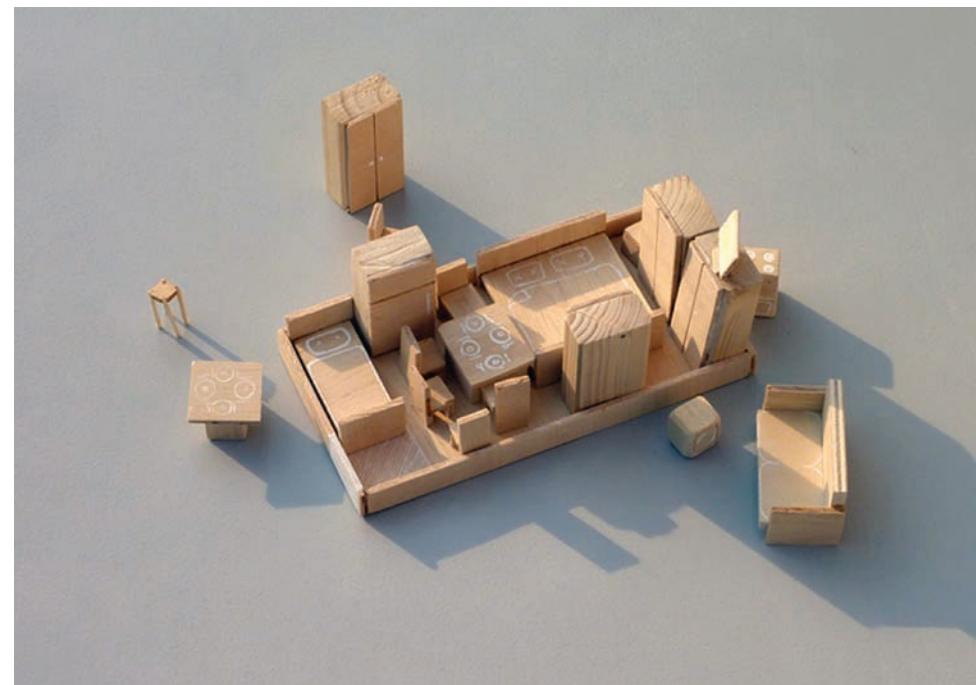
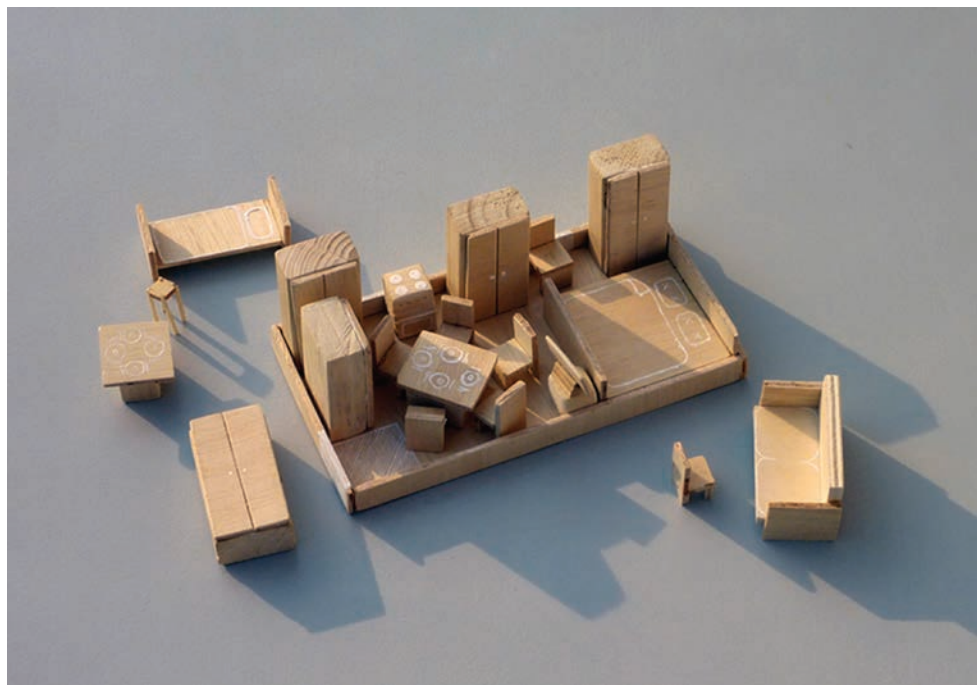


Imagini de la întâlnirea de lucru „Stocktaking visit” din Pata Rât, 10 iunie 2011
Foto: Emese Apai





Zsófia Gábor
Made in Pata Rât
 obiect în serie, (ȘPAC) 2011



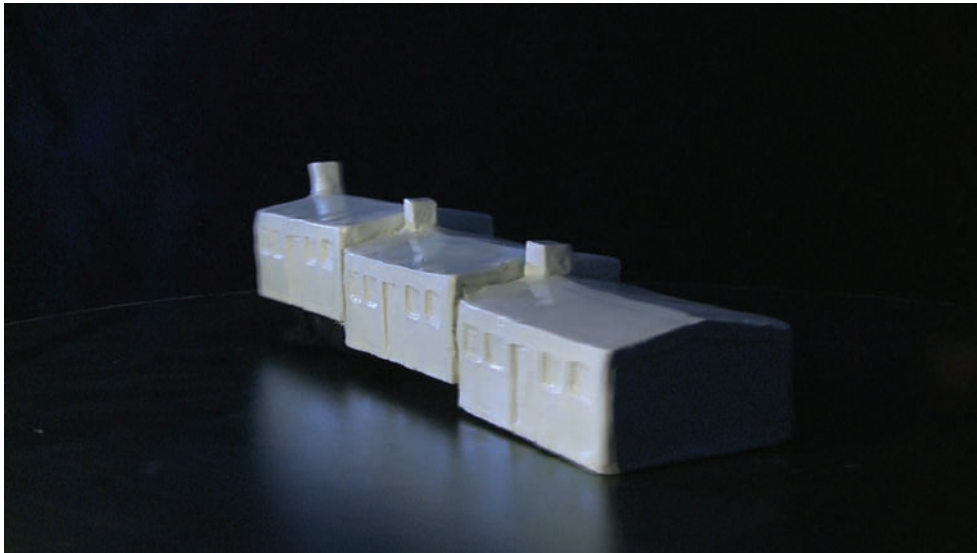
Teodora Dănilă, Vlad Iepure
Ești în Pata Rât!
 jucărie, (ȘPAC) 2011



Ești în Pata Rât!

Locuiești în Pata Rât într-o casă modulară, într-o cameră de 18 mp împreună cu familia ta care are 4 membri, tot împreună cu voi stau încă o familie care include tot 4 membri. Noi îți punem la dispoziție mobilierul necesar pentru 8 persoane. Aceasta include: 4 dulapuri, 8 scaune, 2 mese, 1 frigider, 1 aragaz, 1 pat dublu, 1 pat single, 1 canapea extensibilă și 1 televizor. Amenajează acest spațiu încât să fie posibil să duci o viață decentă împreună cu ceilalți cu care locuiești.

Găsește tu soluția!



Katinka Bajusz, Endre Hermann, ŞPAC
VIP
 video, 1'00", (ŞPAC) 2011



Facilitati

Confortul "evadarii" din agitatie si poluarea orasului, posibilitatea ca dupa orele de program sa fii cu adevarat in mijlocul familiei, careia sa ii acorzi tot timpul si toata atentia ta



Petrecerea timpului liber intr-un mod antrenant, pentru toti locatarii care iubesc caii si au spiritul aventurii



Echipe profesionale de medici, aflate la 8 km de ansamblu, chiar si in caz de urgenta ezita sa se implice

Primii pasi in viata sunt esentiali pentru copii



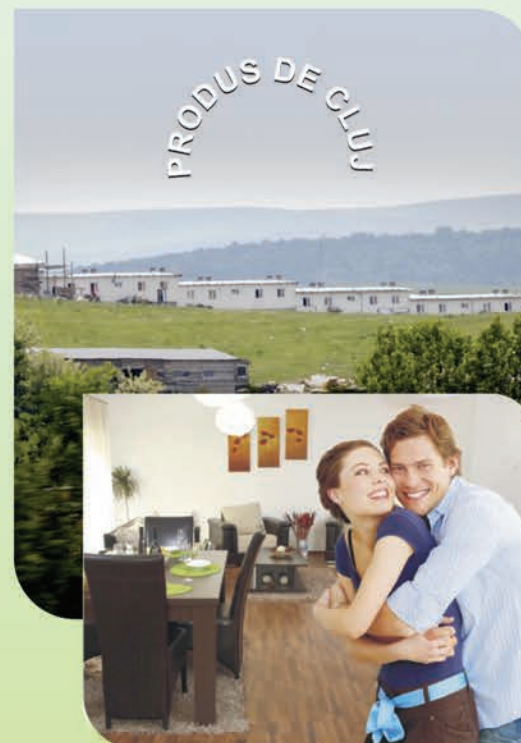
Exista locuri de promenada special amenajate si iluminate public; plimbarile dumnevoastra pot fi intrerupte doar de aparitia unor sobolani, sau al vreunui stol de ciori, vietuitoare des intalnite la Pata Rat



8 km pina in centrul Clujului
1,5 km pana la transportul in comun
500 m de la groapa de gunoi

ANSAMBLU REZIDENȚIAL PATA RÂT

inseamnă acasă



Acest complex rezidential a fost inclus in planul de dezvoltare al zonei metropolitane

LOCUINȚE SOCIALE

Combinatia spectaculoasa intre pozitia sa privilegiata (la doar cateva sute de metri de Aeroportul Cluj) arhitectura moderna si elaborata a proiectului, utilitatile demne de vremurile in care ne aflam, ce definesc starea de normalitate in esenta ei, vor ridica definitiv standardele zonei si a proiectelor ce vor urma. La toate acestea se adauga si un termen de finalizare a primei sale etape foarte scurt (decembrie 2010), insotit de o calitate de exceptie a proiectarii sale minutioase si a punerii in opera.



Zona metropolitana Cluj-Pata Rat, o noua arhitectura urbana, un cosmar ce incepe sa devina realitate!



Casele Pata Rat au fost astfel gandite incat te indeamna sa stai impreuna cu prietenii si familia: grupate cate patru camere de 18 mp intr-un modul, ofera familiilor posibilitatea de a fi atat de aproape cum mereu si-au dorit, folosind 40 de persoane aceeasi baie, de cca. 5 mp



Compartimentari moderne, practice si ingenioase ale spatiilor, intreaga gama de utilitati publice, zone verzi, spatii de recreere, locuri de joaca pentru copii, locuri de agrement, dar si accesul facil la infrastructura Clujului, iata doar cateva din elementele pe care dezvoltatorii acestui proiect le propun.

De restul urmeaza sa va convingeti Dvs!



Dincolo de zona amenajata pentru rezidenti, Pata Rat ofera locuri surprinzatoare pentru cei care stiu sa le descopere

Copiii vor multumi peste ani pentru ca li s-a oferit oferta sansa sa creasca intr-un mediu sanatos, sa se joace in voie in natura si sa respire aerul specific

"Ansamblu rezidențial Pata Rât" - Apai Emese ȘPAC / Protokoli; GLOC - Getting Closer, Cluj, 10 Iunie, 2011



Asamblaj cu desene realizate în cadrul workshopului cu copii din Pata Rât, 2012
și „Made in Pata Rât”, obiect în serie realizat de Zsófia Gábor, 2011
Imagine din expoziția „Pata Rât 2012: Romi împinși la margini”, tranzit.ro/ Cluj, 2012



Imagine din expoziția „Pata Rât 2012: Romi împinși la margini”, tranzit.ro/ Cluj, 2012

O angoasă a timpului Pentru cei cu venituri regulate, timpul se bucură de o fericită ciclicitate ascendentă: deși banii se scurg din buzunar cu o viteză ce provoacă panică, atunci când luna se rotunjește, suma e din nou acolo, întreagă din nou și ea. Certa reîntoarcere a salariului șterge tristețea trecerii de zi cu zi a banilor și face uitată scurgerea timpului, ca și angoasa care-l desparte pe salariat de rentier. Cel fără venituri sigure, însă, știe, tot pe pielea lui, dar într-un sens contrar, că timpul înseamnă bani, fiindcă trecerea timpului măsoară trecerea banilor, și ambele se duc pentru a nu se mai întoarce, fără promisiunea vreunei regenerari, fără ușurarea de-a mai putea tăia încă o zi de pe listă. Acela care, din oraș, în care locuia ca peștele-n apă, a fost izgonit într-un spațiu al nimănu, departe de locul în care muncea, departe de școala sau de grădinița copiilor, se trezește aruncat totodată și într-o destrămare temporală ce aduce cu traiul de pe azi pe mâine al zilierului, al obișnuitului muncilor flexibile, cel care atunci când spune viitor spune cu totul altceva decât pensie, și pentru care sfârșitul de lună e un nou început al nimicului. Expulzatul locuiește de acum la marginea vieții sociale și în afara tristei contabilizări a ritmului care-l ține pe salariat în viață și-l face să funcționeze bine și regulat. Ziua și luna nu mai există, nu mai sunt ale lui, decât la trecut, și, asemeni celui fără vreun venit, el are de acum doar timpul pe care l-a avut deja.

Doi ani scurși de la expulzare reprezintă, pentru familiile care așteptau, firesc, o rezolvare a acestei situații insuportabile, o acumulare de timp care se cascadează și se deschide până la a-și pierde jaloanele, și de speranță trădată până la a-și pierde ritmul ei circular de promisiune. Încă o nereușită a încercărilor de-a se întoarce în oraș produce (pe lângă uzarea senzaționalului și a evenimentialului care-i furnizează expulzării demnitatea de știre de presă) același gol în stomac ca un sfârșit de lună în care salariul nu mai vine și în care realizezi, încet încet, că nu mai e nimic de așteptat. Sensul sfârșitului de lună, ca și cel al așteptării, se pierde cu totul într-o angoasă fără ieșire.

La groapa de gunoi, în umezeală și igrasie, zilele și lunile trec, cu toate astea, cu atât mai concret și mai lent, cu densitatea apăsătoare cu care un organism bolnav se atrofiază iremediabil în loc să se însănătoșească. Copiii care aveau trei ani au acum cinci, iar mâine vor avea șase și fiecare celulă de timp e plină de transformări și pericole și e o îndepărtare de momentul în care s-ar fi putut reînoda ruptura care i-a adus, literalmente, la marginea societății. Pentru că timpul celor expulzați nu este gol, ci plin de mizeria societății care-i îngroapă în gunoiul ei.



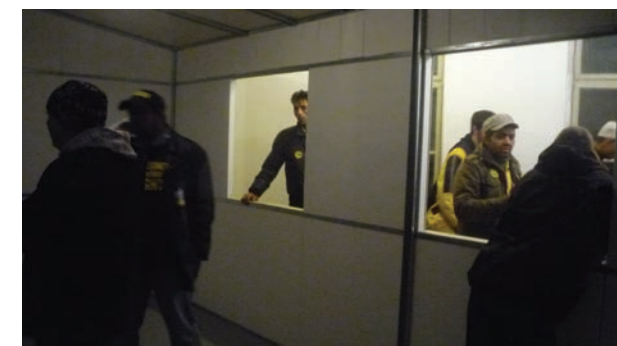
Márta Adorjáni

Hartă

tipar sec, (ȘPAC) 2011

instalație din expoziția „Pata Rât 2012: Romi împinși la margini”, tranzit.ro/ Cluj, 2012

Picturi realizate în cadrul workshopului
cu copii din Pata Rât - imagini cu interi-
orul locuințelor în care stau.



Teodora Dăniă, ȘPAC

machetă apartament casă modulară de 16 m² din Pata Rât, scara 1:1

imagini din expoziția „Pata Rât 2012: Romi împinși la margini”, tranzit.ro/ Cluj, 2012

INTERVIURI CU REZIDENTI ȘI ACTIVIȘTI DIN PATA RÂT

INTERVIURI COASTEI



„Integrare”, carte poștală, Paula Boartă, ȘPAC, 2011

„După ce ne-au demolat și scos pe noi de acolo, vedeți că au dat terenul gratuit la biserica ortodoxă”

Ernest Creta

168

Ernest Creta sau nea Titi cum îi spun apropiații este persoana care în primii ani de după evacuare s-a luptat cel mai mult pentru reîntoarcerea în oraș. În interviu (2012) reface istoria sa locativă, arată de ce era mai bine înainte de 1989, ce meserii a avut, ce dificultăți sunt în Pata Rât și cum îi organizează pe oameni.

Enikő Vincze: Nea Titi, știu că ați făcut multe drumuri prin Cluj, din anii 60 până azi...

Ernest Creta: Da. Eu sunt născut în șapte februarie 1951. M-am născut aici în Cluj, pe strada Bufniței, în Iris. De acolo, din Iris ne-au mutat în 1963, în trei mai. Am fost acolo 360 de familii. Am fost un cartier foarte mare de romi și când ne-au mutat de acolo, ne-au mutat în mai multe locații. Am fost prin Valea Seacă, apoi pe Dâmbul Rotund, pe Busuiocului, pe strada Popești, ne-au mutat și pe strada Timișului, în Someșeni, ne-au mutat între Bârc, tot în Someșeni, și apoi ne-au mutat pe Borhanci. Iar de acolo între Lacuri, și lângă întreprinderea CUG. Acum nu mai este, nicăieri nu mai sunt locuințele de pe vremuri în care ne-au mutat.

Pe noi, pe mine cu părinții, ne-au pus pe Valea Seacă. Îi spre Cordoș. Și de acolo noi ne-am mutat un pic mai târziu, că ne-am găsit loc mai aproape și ne-am mutat pe Busuiocului, în Dâmbul Rotund. Și eu acolo am crescut. Maică-mea a murit când ne-am mutat acolo pe Busuiocului. În 1963, a murit maică mea, în 12 octombrie. Am rămas patru copii, patru frați, mai mici. Taică-meu era pensionar de boală. Și am crescut așa cum ne-a ajutat Dumnezeu. După ce am crescut, fiecare ne-am dus la muncă și pe timpul lui Ceaușescu am primit locuințe, de pe unde am lucrat, de la fabrică. Eu am avut un apartament în Mănăștur, dar din Mănăștur am fost obligat să vând apartamentul că mi s-a îmbolnăvit copilul, a paralizat și n-am avut bani și atunci trebuia

să iau bani împrumut. Și am luat bani împrumut, 30 de milioane. Și după aceea nu am mai avut de unde să le dau înapoi și am fost obligat să-mi vând apartamentul ca să pot da datoria. Și atunci l-am vândut, mi-am dat datoria. Așa am ajuns pe strada Coastei. Dar, mă rog, asta după ce m-am însurat, după ce am avut familie deja și eu, atunci au început toate astea.

EV: Care era situația cu locuințele pe vremuri?

EG: În Valea Seacă am stat vreo 4 luni, 5 luni. Au fost locuințe foarte bune acolo. Locuințele astea pe care le-a făcut, în Cluj, peste tot unde le-a făcut, le-a făcut fiecare fabrică. După ce ne-au scos de pe Bufniței, ne-au mutat în mai multe locații. În unele au fost câte două sau mai multe blocuri (pentru 16 familii, 24 sau 32 de familii). Nu trebuia să lucrăm neapărat la fabrica aceea, doar că fabricile au făcut aceste locuințe, precum le-a comandat primăria. A fost Carbochimul, 16 Februarie, Irisul, Libertatea, Armătura, Unirea, care toate au făcut locuințe. Fiecare fabrică a făcut niște case foarte bune, călduroase, erau uscate. Era un fel de bloc, cum sunt modulele acestea, așa lungulețe erau, dar pe amândouă părți stăteam. Erau patru familii pe o parte și patru pe cealaltă parte. Adică spate-n-spate. Nu era etaj, nimic, numai parter era. Nu aveam gaz, dar aveam curent, apa o aveam dintr-o cișmea de pe stradă. Eu am avut 12 ani atunci. Îmi amintesc foarte bine totul. Când ne-am mutat de prima dată, din 1963.

EV: De ce v-au mutat de pe strada Bufniței?

EC: De acolo, de pe strada Bufniței, nu știu exact de ce ne-au mutat, dar după cum am auzit de la bătrâni, ziceau că acolo trebuia să se facă o fabrică. Și nu numai de aia, căci acolo erau și multe bătrâni, între țigani. Sigur, poliția era în continuu acolo. Erau bătrâni între țigani. Nu se omorau, că n-a fost moarte niciodată. Doar certuri. Din cauza copiilor, sau din cauza oamenilor, din cauza femeilor. Acolo erau niște locuințe făcute de fiecare familie, pe Bufniței. Eu unde am stat, era exact la fel, tot un bloc, așa cu un parter, spate în spate, pe amândouă părțile. În spatele meu era școala. Eu acolo am învățat până la patru clase. Dar erau trei blocuri sau patru care erau spate în spate. Eram patru familii pe o parte și patru pe cealaltă. Și de acolo ne-o mutat...

EV: Era proprietatea părinților?

EC: Nu. Noi am avut atunci locuințele acelea primite de la stat, noi plăteam chirie pentru acele locuințe, dar aveau unii și în proprietate personală. Dar locul era al statului și omul dacă și-a făcut o locuință, plătea o chirie foarte mică pentru locul pe care și-a construit locuință. Dar alea de pe Bufniței s-au dărâmat toate. Pentru că acolo, după ce am plecat noi, s-a făcut curățenie și s-a făcut o întreprindere, nu mai știu cum îi zice. E lângă Terapia, vis-a-vis de Terapia. Trecem podul și pe stânga, pe partea stângă, la 50 de metri de pod, era un loc foarte mare. 360 de familii stăteau acolo. Și absolut toți au fost mutați. Cu mutarea era și atunci tot așa. A băgat mașini primăria și a luat fiecare familie. Ei aveau făcute repartiții. Nu ne-au spus dinainte, dar când au venit au spus *dumneata te duci pe Valea Seacă*. Puteau să facă asta. Pentru că nu era locul nostru și nu era particular blocul, era al statului. Trebuia să ne conformăm fiecare. Veneau camioanele, le încărcam noi, nu ne grăbeau, ne lăsau să ne încărcăm tot și așa ne duceam. Era și poliție, dar nu era exagerat. Erau deci

169

mașinile poliției și au venit și muncitori care ne ajutau. Ei veneau de la fabrici, nu știu de unde, au venit să ne ajute să încercăm. Și în trei zile am fost mutați toți de acolo. Toți. În vreo 6-7 părți din oraș, putem să le socotim, dacă bine îmi amintesc totul: este Valea Seacă, este Dâmbul Rotund, Busuiocului, drumul Popești, Someșeni, pe Timișului, chiar unde s-au făcut blocurile, Bârc, după aceea mai vine Borhanci, apoi la CUG, Între Lacuri. Unde ne-au mutat, toate erau locuințe noi. Le-au pregătit din timp. Au fost pregătite toate. În momentul în care ne-au mutat, au fost deja făcute. După cum am spus, fiecare fabrică avea de executat două-trei blocuri. De exemplu, pe Busuiocului au fost patru blocuri făcute, că era terenul mai mare, două erau mai jos, și două mai sus, unde s-a putut face și erau mai mulți. Dar ne despărțeau, lăsau 200-300 de metri între noi.

EV: Unde v-ați mutat de la Valea Seacă?

EG: În Valea Seacă, am stat, cum am zis, vreo patru luni. Nu ne era prea bine, pentru că era departe de oraș. Mai departe ca și de aici. Nu era autobuz pe vremuri de acolo, nu circula autobuzul. Noi trebuia să venim până la autobuz aproape 3 km, atâția erau. Și atunci sigur că nu ne-a plăcut, așa că noi ne-am mutat, dar unii au mai rămas acolo. Noi ne-am mutat pe Busuiocului. Și era mai aproape, chiar și școala era mai aproape. A fost o locuință goală acolo, pentru că de pe Busuiocului a primit cineva locuință în oraș și a plecat. Și a rămas goală. Și atunci noi am discutat cu omul, ca să putem veni noi, să stăm acolo. Așa ne-am mutat acolo. Că omul care a stat acolo, a lucrat și a primit locuință. Pe timpul lui Ceaușescu. După câțiva ani am lucrat la Metalul Roșu. Și era aproape, cinci minute făceam de acasă la fabrică. Coboram un deal și era foarte aproape. Sigur era mai bine. Aproape era mașina, cinci minute făceam până la autobuz. Nu era departe. Noi toți patru frați stăteam cu taică meu, că după ce ne-am mutat pe Busuiocului la vreo două luni, o lună jumate, mama mea a murit. A făcut hemoragie internă, a fost gravidă și stătea la rând, la carne, și acolo au împins-o, era gravidă și atunci când a venit acasă i s-a făcut rău. Ne-a făcut de mâncare, am și mâncat împreună, și după ce a terminat de mâncat, atunci a și pornit-o... Până o venit salvarea, până a dus-o, în salvare a murit maică-mea.

EV: A fost greu și pe atunci...

EC: Sigur că a fost greu și pe atunci, dar n-a fost chiar așa de greu ca acum. Pentru că dacă un om a muncit, avea un salariu. Eu când m-am dus la lucru am prins salar de 600 și ceva de lei. Când m-am dus eu la lucru atât era, dar nu erau cheltuielile așa mari, nu era mâncarea așa de scumpă, căci, dacă stai să te gândești, cu zece lei cumpărai mâncare, carne, cumpărai de toate și aveai două zile ce să mănânci, o familie de trei persoane. Nu era scumpă mâncarea. Eu am lucrat de la vârsta de 14 de ani. Am lucrat, dar nu legal, căci la vârsta aceea nu se putea cu contract, am lucrat la un depozit care insoliza cartofi pentru tot Clujul. Mă duceam așa după școală. Era nevoie, pentru că taică-meu a avut a pensie de 350 de lei, atât era pensia lui, și noi eram patru frați, care mergeam la școală. Și până la urmă am fost obligat să mă duc și eu la lucru. Am terminat șapte clase și nu m-am mai dus la școală. M-am dus la muncă. Înainte de armată m-am angajat la Metalul Roșu. În 1971 m-am dus în armată, în aprilie. În 1973 m-am eliberat. 18 luni am fost în armată. În Craiova. Am făcut o perioadă și lângă Târgu Jiu, la 20 de km de Tg. Jiu, în Valea Sadului.

EV: Și pe atunci o știați deja pe soția dvs sau deja erați căsătoriți dinainte?

EC: Eu când m-am dus în armată, eram căsătorit cu soția. Eu aveam 19 ani, când m-am însurat, soția avea 14. Ea tot din Cluj era. Era chiar din cartierul nostru. Pe Popeștiului a stat ea. Și eu stăteam pe Busuiocului. Zece minute era distanța între noi, când mergeam de îi făceam curte. Și atunci ne-am căsătorit, ea avea 14, eu 19 ani, și la 20 de ani m-au dus în armată. Soția a rămas acasă, a rămas gravidă. Ea a rămas acasă la taică-meu. Era obligată să curețe, să spele la frații mei, că erau mai mici. Nu știa așa mare lucru, dar știa să facă de mâncare, să spele, dar, mă rog, taică-meu era acolo cu ea și a învățat-o. Era gravidă deja când m-am dus în armată. Ni s-a născut o fată, nici nu am venit acasă, n-am trecut-o pe numele meu. Numai după ce m-am eliberat, m-am dus la tribunal și așa am trecut-o pe numele meu. Am fost la judecată cu ea, numai așa se putea. Da, era un pic complicat, dar asta era, ca să fie pe numele meu, trebuia să fac treaba asta. Eu lucram atunci, că de la Metalul Roșu am plecat în armată și tot acolo m-am și întors înapoi. Și după aceea, când m-am întors atunci mi-am terminat studiile. Adică am terminat opt clase, și am mai făcut doi ani de zile meserie. Și între timp am și lucrat. Am lucrat atunci acolo ca turnător-formator, și am făcut și școală de meserie. Am făcut mai multe, adică o fost de doi ani, o dată o fost de 6 luni, una de trei luni, adică cursurile astea, care trebuiau acolo la Metalul Roșu, unde lucram și trebuiau. Atunci eu m-am calificat în mai multe locuri. A fost bine, turnătorul mi-o plăcut foarte mult, că meseria mea de bază îi turnător-formator. Mi-a plăcut meseria foarte mult, da, și câștigam bine. Eu repede în doi ani de zile am primit trei categorii, am fost în categoria a treia. Și câștigam în jur la 3200-3300 de lei. Fiecare piesă pe care o făceam și o turnam, avea fiecare o categorie, fiecare piesă. Și eu am avut norocul, că mi-o plăcut meseria și am și învățat foarte repede și făceam niște piese de categorie mare. Avea categoria 4, 5, 6. Fiecare piesă avea o categorie. Și atunci, eu de aia și câștigam așa, mai bine. Era muncă grea. Și toxică. Dar nu avea importanță, pentru că îmi plăcea foarte mult meseria. Am lucrat 13 ani și după 13 ani am plecat de acolo. Am plecat la alimentație publică. Am plecat ca muncitor necalificat. Și acolo am făcut un curs ca primitor-distribuitor. Am lucrat acolo doi ani. După aceea am plecat la ICSAP, întreprinderea cu restaurante. Deci de la alimentație publică m-am dus la restaurante. Acolo am lucrat cinci ani. Și de acolo m-am și îmbolnăvit, am fost operat la hernie de disc și atunci am ieșit în pensie de boală.

EV: Asta de la muncă probabil...

EC: De la greutate, da. A fost greu la turnătorie. Iar la alimentație publică din nou a fost greu, că trebuia, ca muncitor necalificat, să mă duc și să car saci. Căram 720 de saci într-o zi de 40 de kg. Dar erau saci și de 80 de kg. Și trebuia să car sus la etaj, la alimentări... n-a fost un lucru ușor. După ce am plecat de acolo am lucrat la depozit. Dar nici aici la depozit nu era ușor. Că și acolo primeam foarte multă marfă, mai ales citrice, primeam foarte mult. Păi, veneau în lăzi de 15-20 de kg. Nouă ne veneau și le distribuim la restaurante. Veneau și ciocolăți. Când nu se găseau nicăieri, la noi erau. Erau multe, de toate. Dar mai ales pește era foarte mult pe atunci. Atunci pește se dădea la restaurante, extraordinar de mult. Primeam butoaie cu pește. Deja și restaurantele s-au urât de atâta pește. Dar asta era. Trebuia să-l distribuim și trebuia să le primească. Erau obligați să le primească. Foarte multe restaurante aveau în Cluj. Și sigur că de acolo mi s-a tras boala, căci, după cum vedeți, eu n-am avut niciodată

muncă ușoară, tot muncă grea am avut. La restaurant când m-am dus acolo, iară singur, eram pe post de magazioner, singur comandam, singur executam. Păi, și acolo veneau lăzi de suc, de bere, foarte multe, saci cu cartofi, cu de toate. Și eram singur acolo la magazie. Și acolo am lucrat foarte mult și greu. De acolo am și ieșit la pensie de boală.

EV: Ca să facem o trecere la Pata Rât, cum sunt condițiile aici?

EC: Aici, unde stăm acum, în Pata Rât, casele sunt făcute la normă, în zece module. În fiecare modul sunt patru apartamente. Este un apartament de 16 metri pătrați și este unul de 18 metri pătrați. În fiecare este o familie. Familia aia poate să fie din 4-5 persoane. Dar avem familii în care sunt 12 persoane, mulți copii, 8-9-10 copii. Primăria așa a considerat că e bine, a pus și două familii într-un apartament. Cum e fratele meu, familia Greta și familia Sebeși, care sunt câte două familii într-un apartament. Într-o cameră de 16 metri pătrați. Ei sunt în situația asta. Nu știu cum a considerat primăria ca să le bage într-un singur apartament? Cum poate să doarmă acel om? Cu copiii lui? Și acolo, în această cameră, facem mâncare, spălăm, ne spălăm pe noi, facem baie. Facem de toate în aceeași cameră, pentru că baia aia ce o avem, aia e făcută de mântuială, cum se zice, numai să nu zici că n-ai baie. Te duci la vecu, atât. Că baie nu poți să faci, că nu sunt dușuri și este numai apă rece. Și baia e comună, unde pot să intre două persoane. Vă dați seama! Chiar dacă e soț și soție, merg două persoane la baie deodată? Nu se poate așa ceva. Sunt cazuri când pe un hol sunt 4 familii. Între 11-30 persoane. Vă dați seama cum merg aia, 30 persoane, sau 20 persoane, sau 15 persoane la aceeași baie. Și 11, dacă stai să te gândești la o baie, cum merg... S-au înțeles între ei. Fiecare stă la coadă. Copiii merg primii, că aia merg la școală dimineața, ei se spală mai devreme. Trebuie să meargă la baie, și după aceea merg oamenii mari. Asta este. N-avem ce să facem.

EV: Și dumneavoastră personal?

EC: Eu mi-am făcut casa asta aici pe acest teren. Căci mie nu mi-a repartizat apartament. Mi s-a arătat această bucată de teren și mi-au zis să fac ce pot eu să fac. La fel au mai fost în afară de mine vreo 36 de familii. Apa o cărăm de la vecini, de la module. Cu toate că eu am săpat tot, țeava am pus-o până în canal, ca să îmi trag și eu apă și să fac canalizare. Pentru că eu sunt aproape aici. Ar trebui să fac racordarea. Dar trebuie să mă duc să le cer aprobare. Dar, vedeți dvs., că am cerut de la primărie, am fost în mai multe locuri, la niște directori, chiar și la vice-primar și la primar și încă nu ne-a dat o aprobare aici. Mai aștept, trebuie să primesc un răspuns, să vedem. Dar nu știu dacă se dă, pentru că doamna Iulia Ardeuș, care e cu aprobările astea, nu cred că ne dă. Pentru că nu-i place de țigani. N-am vrut să zic, dar acum vineri când mergem acolo, o să-i spun și treaba asta. N-am ce face. Ducem documentele. Dar văd că nu ne ajută nimeni. Chiar dacă nu ne dă nicio hârtie, dar măcar să vorbească ei cuăștia de la apă, de la canal și de la curent. Să ne pună ei. Dar uită-te că nu. Aștia nu ne dau niciun act. Am fost la apă să ne pună apa, au zis că trebuie să ne dea un act de la primărie, cum că noi stăm acolo. La curent la fel. Eu am umblat, ierarhic cum se spune, ierarhic m-am dus la patru directori, plus la vice-primar, la domnul Laszlo Attila. Nu ne dă nimeni niciun răspuns favorabil. Răspunsul în scris era că așa, de fapt, este teren agricol. Dar atunci de ce au desenat ei pe hârtie atunci, în decembrie 2010, parcelele pe care ne-au zis că ni le-au repartizat? Au desenat pe propria lor

răspundere, ne-au dat, vorba aia, să ne putem face casă, dar terenul, de fapt, legal nu este al nostru, nu ne-a dat nici o hârtie care să fi dovedit că ne-a lăsat să stăm acolo. Ne spun acum că este teren agricol și n-avem voie să facem legal nimic pe el. Și atunci ce să înțelegem din asta? Că ne-au dat ei voie să facem ilegal? Totul aici este ilegal. Și nu putem intra în legalitate, până nu ne dau hârtie.

EV: Îmi ziceați cândva că a apărut un om care zicea că ar fi al lui terenul...

EC: A apărut un om, acolo în partea aia a fost, a făcut ceva gălăgie. Zice că am intrat pe pământul lui, dar n-am intrat dincolo de șanțul ăla, prin care primăria a marcat până unde putem noi să ne extindem, n-am trecut de el. Primăria a făcut șanțul ăsta, ca să nu îl trecem. Toate casele se intercalează acolo. În 1200 de metri pătrați cu totul. Primăria a obținut terenul ăsta în schimb cu Branter Veres. Firma avea aici teren și primăria pe strada Nădășel a avut un teren și au făcut schimb. Eu am fost acolo, am văzut, este un părculeț făcut, da. A făcut acolo niște blocuri, Habitat-ul, Ecce hommo cred, și lângă blocurile alea s-a făcut un părculeț. Este un bloc care-i făcut de 10 ani și este un bloc care este făcut recent, de vreo 3-4 ani. La noi, pe Coastei Ecce homo a avut odată un proiect, au vrut să ne facă ei locuințe, dar locuințe altfel. Nu ce am avut acolo. A vrut să ne facă un bloc. Un bloc cu 2-4 etaje, cât s-o fi putut face. Au zis că numai primăria să le dea locul, că ne fac ei locuințe. Dar primăria nu a vrut să dea. În 1998-1999 a fost treaba asta. Și acum, după ce ne-a demolat și scos pe noi de acolo, vedeți că au dat terenul gratuit la biserica ortodoxă. Acum, după ce ne-a demolat, le-au dat terenul. Vilele alea din jur s-au făcut după 2000. Erau locuințe vechi, dar oamenii și le-au renovat. Acolo sunt locuințe particulare. Dintre ei, au fost care au făcut plângere împotriva noastră, sau poate au fost mai mult de la Biblioteca Județeană. Administratorul ăla era, eu nu știu, dar cred că a fost obsedat. Ția în fiecare săptămână făcea plângere. Mă rog, poate într-adevăr, uneori au mai fost copii, care mai dădeau cu piatră în geamuri acolo jos. Sigur asta nu prea le-a plăcut, căci din bibliotecă se vedea drept acolo. Și nu numai el, și oamenii au făcut reclamații, dar într-adevăr s-a și făcut fum. Au ars materiale de astea, refolosibile, care aveau cauciuc pe el, sârmă de cupru... Le-au ars să scoată materialul afară. Era fum, dar nu era mult, dar puținul acela făcea foarte mare fum. Și miros, mirosea. Asta-i adevărul, au făcut oamenii multe reclamații, pentru că ei nu puteau lăsa geamurile deschise. Erau mulți care din asta trăiau, da. Dar din cauza asta nu trebuia să ne demoleze și evacueze pe toți. Puteau să îi lase pe unii să rămână acolo. Și la alții să le ofere locuințe sociale în altă parte. Dar nicidecum aici în Pata Rât, unde au găsit ei, primăria, să ne mute.

EV: Aici e mai greu acum...

EC: Aici e mai greu pentru că, vă dați seama, orașul e departe și nu numai, dar acum nici nu se mai găsește fier vechi și cupru, că sunt foarte mulți care umblă. Sunt multe depozite de fier vechi, de materiale refolosibile. Acum 7-8 ani încă era foarte bine cu asta. Nici nu trebuia să mergi la lucru, pentru că dacă te duceai la gunoaie găseai foarte mult fier. Și făceau mai mult pe lună decât tot salariul. Și pe la case și pe la containere dacă se făcea curățenie, sau dacă te duceai pe stradă, te vedea cineva, te chema înăuntru, zice *fă asta, îți dau asta*. Și atunci, când lucrei ceva, îți dădea fier și ce mai aveau acolo. Se făceau, sigur, atunci bani din asta. Chiar dacă nu munceai ca angajat, puteai trăi bine din asta. Dar de zece ani, gata, nu mai merge, pentru că

azi deja sunt foarte mulți care umblă după materiale din astea refolosibile și nu mai găsești. Nu mai aruncă oamenii, pentru că deja știu și ei ce se întâmplă și adună ei fierul și-l duc unde se preiau materialele refolosibile. Îl duc ei, nu mai aruncă.

Pe vremurile mai vechi lucra fiecare, majoritatea lucrau la fabrici, dar când se făceau reduceri, atunci, ca peste tot, dădeau afară pe țigani primii. Dar de când ne-a mutat, unii s-au mai lăsat de locul de muncă pentru că nu mai apucă să meargă la lucru. Căci întârziu în fiecare zi de aici. Și mai ales ăștia, care și-au făcut buletinele pe Pata Rât, care au contracte, sigur le face cartelă, dar pe cartelă scrie strada Pata Rât. Și când lumea vede Pata Rât, deja, acolo-i problemă. Dar noi ăștia de aici care nu am primit nici apartament, dacă ne-o expirat buletinul, ne facem buletine sau o hârtie fără spațiu, fără domiciliu. Noi suntem ai nimănui, noi suntem oameni de stradă, fără spațiu. Vă dați seama, când ne vede buletinul cum se comportă cu noi. Vă dau un exemplu, aici e fiul meu, care are buletin de ăsta, fără spațiu. A depus niște CV-uri în cel puțin 40 de întreprinderi în oraș. Și din cauza buletinului, nimeni nu-l vrea. El având buletin fără spațiu. Nu-l ia nimeni la el la lucru.

EV: Deci asta înseamnă, că dacă la un moment dat îți pierzi așa locuința, îți pierzi toate șansele și în alte locuri.

EC: Aici n-avem nici o hârtie pe pământul ăsta. Aici nu suntem siguri, dacă mâine vrea primăria, mâine vine, zice, *jos tot tot tot, căci voi n-aveți nicio hârtie* și atunci ne dă jos totul. Pot să vină să ne arunce și de aici când vor. Și nu-i numai fiul meu în treaba asta, sunt mai mulți. Suntem 15 familii în situația asta. Se încearcă o cartelă și dacă au buletin cartelă și scrie Pata Rât, vede și... nu-l angajează. Și copiii la școală, la fel, deja și acolo fac diferență profesorii, că suntem de pe Pata Rât, nu mai suntem de pe Coastei. Sunt chiar profesori care chiar le spune clar: *tu ești de pe Pata Rât... stai în banca ta acolo*. Dar, oricum, copiilor le e mai greu să meargă de aici la școală. Deci, ei trebuie să se trezească dimineața la șase. Pentru copiii de 6-7 ani e mai greu, pentru copiii ăștia mai mici, de clasa întâi, de grădiniță. Păi, și ăia care merg la grădiniță, tot atunci trebuie să se scoale, ca să apucăm mașina. La șapte și un sfert pleacă mașina, pentru cei care merg la grădiniță la Țara Minunilor. În altă parte unde îi ducem, nu este mașină, dar merg părinții după ei. De exemplu, avem aici care se duc de dimineață cu mașina aia de 7.15. Până la ora 12 până ce vin copiii acasă, ele se plimbă în oraș, mamele. Că n-au unde să steie, n-au ce să facă. Că e foarte departe să vii de acolo, să plătească autobuz, bilete, și să meargă din nou după copii. Este departe, plus îi cheltuială mare. Și atunci mai bine preferă să steie în oraș, să se plimbe decât să vină acasă și iar să meargă înapoi.

EV: Ce ați făcut după ce v-a mutat aici?

EC: Prima dată când ne-am mutat aici, m-am dus la primărie și la Inspectoratul Școlar ca să cer mașină pentru copiii de școală și de grădiniță. Și am obținut mașina, care este foarte bine. Dar am și cerut autobuz măcar pentru 3 ore să pună aici și nu ne-au dat. Sunt multe motive, dacă stai să te gândești, au și ei dreptate. Dar, dacă au dreptate, treaba asta s-ar putea rezolva, să pună controlorul, să pună poliție pe mașină, ca să umble controlorul. Că au motivat că nu cumpără bilete și fac gălăgie țiganii noștri. Mă rog, chiar dacă nu-s de aici, din altă parte, dar asta e, ne bagă pe toți într-o oală și nu spune că ăia sau ăia, nu scrie nicăieri că cine. Asta-i motivația lor și zice că sunt multe reclamații, că ce fac oamenii pe autobuz și mai bine nu ne pun autobuz.

Dar asta se putea rezolva, dacă vroiau să se rezolve, că puteau. Hai să punem acolo o lună de zile, să meargă așa, să vedem cum îi, cu controlor, cu poliție, căci oricum poliția cu controlorul umblă și acuma prin oraș. Putea pune o mașină pe trei ore, am cerut de la ora 17 până la ora 20. Din trei în trei ore ore, că mai sunt copii care vin mai târziu, după 14.30, oră la care vine ultima mașină de copii școlari. Avem oameni care muncesc, copii care mai merg la liceu, sau dacă trebe să steie cumva mai mult la școală, nu pot să steie. Că trebuie să vină acasă la două, că dacă nu, pierd mașina. Că de la autobuzul 8 care merge spre aeroport e foarte departe, trebuie să treacă și o cale ferată, îi greu.

Eu, de exemplu, mâine trebuie să mă duc la medic. Și după masă, așa m-a pus medicul, că îi după-masă. Eu mă duc cu mașina aia de 14.30, la medic, și când vin, nu știu la ce oră vin, vin cu autobuzul 8 și trebuie să vin atâta drum cu optul. De acolo, din stație fac vreo 2 km, dacă merg pe unde trebuie să trec peste calea ferată. Dacă aş merge roată, ar fi și mai mult. Sigur că da, mă rog, asta nu-i așa mare problemă acum, nu facem o problemă de treaba asta, că poate la medic nu te duci în fiecare zi, dar totuși îi, când te duci, trebuie... Dar mai ales să meargă oamenii la lucru, e foarte greu. Eu chiar am aici un exemplu, nevasta lui fiu-meu, care trebuie să meargă la ora cinci dimineața, de aici. Acum vă dați seama, merge pe jos. Să ajungă la servicii, trebuie să ajungă și merge de aici pe jos, până la autobuzul 8. Și în afară de aia, merge între atâtea câini. Îi ia o oră, o oră și ceva să ajungă la servicii. Se scoală la 4.30, până se îmbracă, la cinci trebuie să plece. Trece calea ferată, pe drum, și este gangul ăla pe unde se trece, dar îs câini foarte mulți. Aici au și mușcat oameni, am spus și asta la primărie, să mai vină să ducă din ei, dar degeaba vin, le castrează și le aduc înapoi, le lasă aici. Și nu numai ei, mai sunt și oameni din oraș, care aduc câini și le lasă aici. De când ne-au mutat aici e foarte greu. Și cu lemnele e foarte greu. Acum ne-au mai adus primăria ceva lemne, dar acuma, gata, nu mai este. Nu știu de unde vom face rost de lemne. Eu, de exemplu, unde mi-am făcut locuința acolo, mi-am făcut deocamdată o cămară de lemne. Că n-am bani să-mi termin acolo casă. Am terminat aici, la fiică-mea, unde stau acuma. Asta îi a lui fiică-mea. Ea s-o despărțit de soțul ei, dar ea și copilul de 14 ani sunt aici. Patru persoane stăm aici, în camera asta, ea cu copilul, eu cu soția. Aici stăm, da. Aici ne facem de mâncare, aici spălăm, aici dormim. Poate cu timpul îmi termin și eu o casă aici...

EV: Cât stăteți pe Coastei, și pe atunci erați tot așa, ați organizat oamenii?

EC: Cât stăteam pe Coastei, prima dată când m-am dus acolo, în 1997, eu am rezolvat de am pus apă la țigani și le-am dus containere de gunoi. Nimeni nu s-a implicat de nicăieri. Și erau foarte mulți, fără apă acolo, fără gaz. Curent aveam, dar așa ni, cum luam de la altcineva, ca și aici. Ne luăm curent de la restul familiilor, dacă ne dau. Dacă nu ne dau, asta este, nu ne dau, și gata, stăm în întuneric, că n-avem ce face. Dar acolo mai veneau și ne tăiau sârmele, cu toate că știau că nu furăm curent unul de la altul. Că n-am furat niciodată curentul. Căci în fiecare familie, de la care luam curent, totul mergea pe ceas, și noi plăteam partea noastră. Dar veneau, vedeau atâtea sârme, le tăiau, ziceau că furăm, dar n-am furat niciodată. Și gaz a fost pe Coastei, dar nu la toți. Prima dată când a fost, în 1991, era gaz, acolo, erau la băraci, la locuințele care aveau contract. Era gaz, dar cu timpul când s-au mutat tot mai mulți acolo, cu timpul au tăiat gazul, că n-au mai putut plăti cheltuielile de gaz. În 1997-1998, atunci am umblat, ca să le conecteze la curent și apă. Dar nu s-a putut, că

aveau prea multe datorii. Gaz a avut, singur, fratele meu la acea oră. Ca să putem lua curent, fratele meu s-a dus la director, la audiență și a spus: *domnule, eu am multe neamuri acolo, dau la fiii mei, la frații mei, la nepoții mei, le dau curent. Dar puteți veni să verificați, că le dau pe ceas, domnule, nu să-l furăm. Aprobați-mi.* Și a văzut domnul director ce vorbește și i-a aprobat. N-a făcut hârtie, dar n-a mai mers să taie. Adică a mai fost, dar nu a tăiat de la el. Cu apa la fel, cu apa m-am dus, am mai plătit ceva restanță, dar nu mult, cât am putut. Căci când m-am dus eu acolo, oamenii care stăteau acolo aveau 40 de milioane de plătit la apă. Și atunci eu m-am dus, am umblat, am rezolvat, și am plătit, nu știu, 2-3 milioane din banii ăia. Dar ne-au pus înapoi apa și ne-a lăsat să plătim mai departe.

Am umblat mult și atunci pentru oameni. Nu doar pentru mine. Și așa fac și aici. Cineva trebuie să umble tot timpul să rezolve toate problemele astea curente. Că altfel uită de noi. Primăria, școlile, toate. Și să umblu să nu ne lase aici pentru totdeauna.

„E dorința de a face ca lucrurile să meargă mai bine: așa am devenit activistă”

Linda Greta

Interviul cu Linda (Claudia) Greta din 2016 este realizat de Enikő Vincze și Adi Dohotaru accentul fiind pe modul în care a devenit activistă, nu doar despre dificultățile traiului în Noul Pata Rât. Interviul e înregistrat audio și o parte filmat de Tibor Schneider. Discuția începe cu o sesizare care reclamă poluarea generată de aprinderea unei rampe din Pata Rât și fumul înecăcios generat de incendiu.

Enikő Vincze: Când ați depus sesizarea?

Linda Greta: Cam de o lună, la Mediu, parcă...

EV: Că văd că vine răspunsul de la Primărie și are antetul poliției locale.

LG: Habar n-am, că eu nu mă pricep.

EV: Și la Garda de Mediu nu ați depus, nu știți?

LG: M-am săturat să tot umblu, că de multe ori, ți-am zis, nu mai am putere să mă duc înainte. Așa m-am moleșit, așa m-am mâhnit în mine când văd gunoaiile astea. Așa urât miroase. Îți dai seama, e o căldură sufocantă și nu poți să stai cu geamul deschis. Stai acasă ca să te asfixiezi?!

EV: Am postat pe facebook un articol din presa locală și acolo zicea să s-a dat autorizația pentru încă o rampă [de fapt, extinderea rampei].

LG: Am și zis. Aici sunt Munții Carpați.

EV: Acolo e și un raport de la Agenția de Mediu și în raport zice clar cât e de toxic¹. Nu doar că se rezolvă problema cu rampa dar se și extinde? Estimarea e că va fi până în 2020.

¹ Studiul de impact de mediu poate fi consultat aici: <http://www.anpm.ro/documents/17647/0/RADP+Cluj+Napoca+++Studiu+de+impact.pdf/db1acebc-ae9f-4114-9c17-4823916893fc?version=1.0>

Adi Dohotaru: Norbert luonaș a depus cu organizația sa sesizare și la Garda de Mediu. E important un răspuns de la ei pentru că din primărie e previzibil din moment ce administrează rampa prin RADP.

EV: Nu deranjează că merge mașina de spălat?

TS: Nu.

EV: Și uite că arăți așa cum se îmbină viața de activistă cu cea de femeie.

[Vine unul dintre copii]

AD: Cum facem? Filmăm cu micuțul în brațe? [Nu vine în brațe, se uită curios] Împotriva cărei stări de fapt te-ai revoltat?

LG: M-am revoltat împotriva discriminării care a avut loc. Am simțit că suntem dați la o parte când a fost evacuarea. Am simțit că primăria face în așa fel încât scoate toți romii care trăiesc în Cluj-Napoca la marginea orașului. De atunci am simțit, așa în ființa mea, că romii duc o luptă continuă de supraviețuire.

AD: Cum ai devenit activistă? A fost un declic, un moment anume?

LG: Un aspect e că m-am împrietenit cu Enikő Vincze, profesor universitar. Am devenit activistă din dorințele mele proprii. Îmi doream să-mi fac dreptate. [Copilul începe să plângă, vine bunica să îl ia, îi spune că îl duce la hintă]. Înăuntrul meu am niște vise, am niște gânduri, am niște scopuri pe care vreau să le ating. Împreună cu prietenii mei, împreună cu colegii mei dorim să schimbăm ceva. E dorința de a face ca lucrurile să meargă mai bine: așa am devenit activistă.

AD: De ce ai ales la numele asociației [Asociația Comunitară a Romilor din Coastei] fosta stradă a Coastei?

LG: Am ales numele pentru că pentru fiecare persoană din comunitate str. Coastei este strada unde s-a născut, și-a petrecut copilăria, a trăit. De aceea, am zis că e important să avem numele străzii. Și la ora actuală locuitorii de aici nu zic că mergem pe str. Platanilor [cerere a comunității de redenumire a zonei pentru ca clujenii să nu știe la angajare că vin din Pata Rât], pe rampă sau în Pata Rât. Ci zic: *mergem pe Coastei*.

AD: De ce crezi că primăria v-a evacuat de pe strada Coastei? Care crezi că a fost motivația lor?

LG: La două străzi depărtare stătea domnul Sorin Apostu, fostul primar. Probabil că era deranjat de prezența noastră acolo, că eram destul de multe familii: 76. Chiar dacă eram oameni pașnici, nu făceam scandaluri, nu furam, nu făceam alte nelegiuiri, omul – am înțeles mai târziu că era rasist – a decis să ne mute la marginea orașului, în Pata Rât.

AD: Care sunt dezavantajele vieții în Pata Rât?

LG: Dezavantajele vieții în Pata Rât sunt foarte multe. În primul rând, că nu ai un act de identitate. În al doilea rând, trăiești într-un focar de infecție. În al treilea rând, copiii nu sunt primiți la școală când se aude de zona Pata Rât. Apoi, când îți cauți un loc de muncă, nu te angajează nimeni. Pentru că oamenii au tendința să asocieze gunoaiile care se aruncă în Pata Rât cu oamenii care locuiesc în Pata Rât. Pata Rât înseamnă mizerie, boală, toate lucrurile negative.

AD: În ce măsură crezi că au ajutat toate protestele, petițiile, evenimentele care s-au făcut de-a lungul timpului?

LG: Au ajutat foarte mult pentru că această problemă a devenit cunoscută pe plan internațional și toată Europa știe ce se întâmplă în realitate în România, în Cluj, în Baia-Mare și în alte orașe asemănătoare cu al nostru. Din câte știu, din Europa s-au cerut României anumite lucruri pe care să le îndrepte și să le rezolve.

AD: Și totuși, după atâția ani, oamenii sunt în continuare aici. Cum văd situația asta?

LG: După aproape 6 ani suntem tot aici. Fiecare familie trăiește într-o cameră de 16 metri pătrați. Avem aceleași condiții. Din păcate, copiii, că ei ne sunt viitorul, se simt așa de neputincioși. Îi văd dimineața când merg la cursă că sunt atâta de sătui de drumurile astea: o oră încolo, o oră înapoi. Mai ales când sunt vremurile urâte, cu noroi, că se umplu cu mizerii până ajung la cursă și apoi fac profesorii mișto de ei. Și copiii au dat un pas-doi înapoi. Nu mai e frecvența școlară ca înainte. De obicei, vineri foarte puțini copii mai merg la cursă. Ei în loc să aibă copilăria fericită, să aibă acces la toate facilitățile orașului, că doar oameni suntem și noi, ei se confruntă cu probleme. Nu pot să ajungă la un ștrand, la un internet etc. din cauză că trăim foarte departe.

AD: Ce este cel mai deranjant la faptul că trăiți lângă rampă? S-a închis într-o vreme vechea rampă. S-au deschis alte două. Mai e și rampa închisă, depozitul industrial de la Terapia lângă voi.

LG: Cel mai deranjant este că au închis o rampă mai veche la 800 de metri ca să deschidă altele mai aproape cu câteva sute de metri. E un miros infernal, nu poți să stai afară, e ca la Auschwitz. Ești obligat să stai cu ușa închisă, cu geamurile închise când sunt afară peste 30 de grade.

AD: De ce crezi că criteriile pentru locuințe sociale îi dezavantajează într-o măsură atât de mare pe oamenii care stau în Pata Rât?

LG: Îi dezavantajează pentru că nu au buletin-cartelă, au lipsă spațiu chiar dacă s-au născut în Cluj. N-au studiile necesare, doctorate, universitate, care se cer la criterii. Apoi, se cere un venit stabil. Mai nou, în România se fac contracte pe trei luni, pe șase luni. Nu-i vina ta, e vina statului, deoarece tot s-a privatizat. A avut și Clujul câteva fabrici de stat, bune, unde sute de oameni aveau de lucru, aveau un loc de muncă stabil, aveau siguranța zilei de mâine. Dar, din păcate, acum s-au încheiat lucrurile, s-a privatizat și oriunde ai lucra sunt contracte temporare. Rar găsești contracte pe perioadă nedeterminată.

AD: Care erau avantajele locuirii pe strada Coastei înainte?

LG: Avantajele locuirii pe Coastei erau în primul rând condițiile de trai. Aveai gaz, apă, duș în casă, aveai acces la piață, la farmacie, la spitale, la școli. Și tu ca persoană erai altfel. Mergeai la servicii, te întorceai acasă. Vedeai altfel lucrurile, te simțeai inclus practic. Egal cu majoritarii, nici mai sus, nici mai jos. Erai țigan, dar egal cu ceilalți. Nimeni nu avea treaba noastră, noi n-aveam treaba nimănui. Psihicul tău era normal, era ok.

AD: Cum vezi viitorul Pata Râtului într-o variantă pozitivă?

LG: Varianta pozitivă ar fi ca UE să pună mai mult presiune pe Cluj și să ceară să facă

o incluziune reală și adevărată în care se vor construi case sociale pentru oameni. Nu așa mare, dar să fie cu condiții decente de trai în care fiecare familie să poată să-și plătească întreținerea, chiria și ce mai e de plătit. Și să nu mai fie atâta discriminare, atâtea probleme, atâtea lupte... Te lupti zi de zi ca rom să supraviețuiești și să treci toate obstacolele care ți se pun. Clujul e destul de mare, nu e musai să faci alte colonii, dar poate să pună cinci familii aici, trei dincolo, două dincoace. Atunci cred că ar prospera Clujul, ar avea o imagine mai bună și doar atunci chiar și-ar merita denumirea de Capitală Culturală Europeană.

AD: Dar într-un scenariu negativ, cum s-ar dezvolta Pata Râtu?

LG: Dacă am rămâne tot aici, prevăd că nici copiii noștri care chiar frecventează școala, nu s-ar mai duce la școală pentru că s-ar sătura să se lupte cu sistemul, cu primăria. Pentru că ei nici nu au puterea necesară să se lupte, când ei ar trebui să se bucure de copilărie și de adolescență. Ar fi un dezastru să ne oblighe să trăim aici. Am înțeles din ziare că se va extinde rampa de gunoi... Nu știu, poate că scopul Clujului e să extermină încet-încet romii prin boli. Eu personal am două adevăruri. În momentul în care a fost rampa incendiată, m-am intoxicat cu fum.

AD: De ce crezi că autoritățile asociază romii cu locuirea într-o astfel de zonă toxică?

LG: Nu doar autoritățile, chiar și oamenii au în mintea lor că dacă ești țigan e musai să furi, să fii murdar, să cerșești. Nu zic că nu ar fi astfel de oameni, dar poate tot din cauza sistemului au fost împinși să facă astfel de lucruri. Pentru că dacă te duci și îți cauți un loc de muncă și ești refuzat o săptămână, două-trei, cinci, normal că decurgi la gesturi necugetate care nu sunt plăcute nici înaintea lui Dumnezeu, nici înaintea legii, nici în fața oamenilor. Cred că autoritățile nu ne privesc prima dată ca pe un om. Dacă privești ca un om o persoană, îi acorzi o șansă, îi privești calitățile, îi vezi defectele. Dar nu suntem priviți ca oameni, suntem priviți ca animale.

AD: De ce crezi că mulți romi sunt în situația asta de a fi lipsiți de proprietate, stau informal, comparativ cu majoritarii?

LG: Având în vedere istoria romilor, că am fost robi atâția ani, că am fost sclavii boierilor și ai oamenilor bogați, nici nu ai cum să dobândești o proprietate. Dacă neam din neamul tău a fost sclav la cineva, atunci tu cum poți să îți permiți să ai o proprietate? Din câte știu eu, la majoritari părinții lor au deținut o proprietate, mică-mare cum era, au trimis la copil, apoi la nepot, la strănepot. Și așa s-a transmis din generație în generație. Dar noi ce să transmitem? De-abia ne-am câștigat libertatea ca romi, darămite să mai dobândim o avere, o proprietate sau o casă. Gândiți-vă cât de grea a fost viața romilor. Am fost robi, am fost gazați la Auschwitz, am fost duși în Transnistria, am fost umiliți în fel și fel de acțiuni. Cred că nu s-au purtat așa urât cu nici o rasă umană în afară de noi și de evrei. Cred că ne-au văzut așa, mai colorați, că nu știu ce i-a îndemnat.

AD: Dacă ar fi să rememorezi anumite momente de la manifestații, de la petiții și alte întâlniri la nivel local sau internațional, de ce îți amintești mai tare?

LG: Am multe momente care mi-s dragi, la toate am participat cu toată ființa mea. Dar am o amintire de când am fost în Parlamentul European cu Amnesty International și atunci am avut o cuvântare, în jur de 20 de minute. Am avut timp suficient pentru

a arăta toate necazurile cu care ne confruntăm în Pata Rât și atunci am văzut niște oameni care chiar au fost alături de mine. La finalul cuvântării, s-au ridicat în picioare. Am început să plâng și la final toată lumea a început să plângă. Și am văzut că sunt solidari și sunt alături de mine. Chiar dacă numai cu sufletul, chiar dacă în fapte nu s-a putut face ceva în acel moment. Dar știu că presiune s-a pus după acel eveniment pe autoritățile locale din Cluj. Mai am și alte amintiri cu tot ce am realizat în Cluj. Ca în 2011, când am protestat în fața Casei de Cultură la primul nostru eveniment și am fost însoțiți de voi. Am simțit solidaritatea și prietenia. Am simțit mângâierea din partea voastră. Nu pot să mă exprim în cuvinte. Dar toate evenimentele sunt în sufletul meu, ca atunci când am pus placa memorială la tranzit.ro. Sunt amintiri, momente din viața mea pe care le-am realizat împreună cu voi.

AD: Legat de presiune. Pe viitor, ce credeți că am putea face pentru voi pentru a influența autoritățile pentru a construi mai multe locuințe sociale și pentru a schimba criteriile. Sau ce ați mai putea face voi pentru voi?

LG: Cred că ar trebui să facem un proiect împreună pentru a face mai multe proteste și adrese către autorități. Mi-aș dori să ajungem din nou la Parlamentul European și să le spunem că totuși situația este aceeași. Eu sunt sigură că primesc rapoarte din Cluj că situația s-a mai schimbat, cu fotografii frumoase de la diverse evenimente. Dar aș vrea să avem ocazia încă o dată să le arătăm că nu s-a schimbat situația.

AD: De când ești în Pata Rât ai devenit o persoană mai religioasă. Sunt curios dacă sunt asemănări ori deosebiri între o viață mai religioasă și activismul civic.

LG: Asemănări nu știu dacă sunt, dar deosebiri cu siguranță. În ochii lui Dumnezeu cu toții suntem la fel, indiferent de religie, de etnie, de culoarea pielii. În schimb, în ochii oamenilor tot timpul vom fi etichetați, vom fi împinși, dați la o parte. D-zeu zice că el nu se uită la haina omului, la fața lui. Dar în ochii oamenilor, dacă ești rom, trebuie să îți dai silința de trei mai mult în fața oamenilor. M-am afundat în religie pentru că am văzut cu câte probleme mă lupt și câte mi se întâmplă și atunci îi cer ajutor și lui Dumnezeu pentru că și El lucrează cu oameni și prin oameni. El este Tatăl Nostru suprem care se îngrijește și de noi, și de majoritari. Suntem creația Lui și sunt sigur că El e mândrit în inima Lui când vede câtă răutate există pe pământ.

AD: Oamenii din Pata sau clujeni te-au văzut la tv sau la manifestații. Cum reacționau?

LG: Oamenii reacționau pozitiv. Îmi ziceau că le-a plăcut cum am vorbit, că eram cu doamna Eni, că cel mai des eram cu ea, ori cu altcineva. Erau mulți care știau că mă duc să vorbesc și îmi dădeau idei, subiecte despre ce să vorbesc. M-au încurajat. Și erau mândri de mine, îmi ziceau că știu să comunic. Mă susțineau. Odată veneam de la facultate, de la d-na Eni, și un domn mai în vârstă, român, m-a oprit și mi-a zis: Doamnă, foarte bine vorbești la tv. I-am zis: Mulțumesc. Și nu am știut cum să reacționez. Atunci colegul meu din asociație, Pepe, mi-a zis: *Tulai, tu fată, toată lumea de cunoaște!* I-am zis: *Da, ce vrei să faci?!*

EV: Mă gândeam să discutăm și despre organizațiile internaționale și naționale, cum au intervenit...

LG: Organizațiile care au venit și ne-au susținut au fost European Roma Rights

Center, Amnesty International, CRCR [Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi], Fundația Desire a fost alături de noi... Al ne-a sprijinit pe plan internațional, ne-a sprijinit inclusiv financiar ca să avem acțiuni [de protest]. De exemplu, la Bruxelles am avut o scenetă, o evacuare în miniatură în fața Parlamentului European. Am avut diferite manifestații, un mic dejun în care le spuneam europarlamentarilor ce ni s-a întâmplat și oamenii erau deschiși. La Dublin, a fost o întâlnire internațională și mai multe țări au fost mustrate, inclusiv România care de peste 20 de ani încearcă să rezolve problema romilor și a locuirii, dar tot nu au fost rezolvate.

EV: Îmi amintesc că la București tot Amesty a făcut o acțiune...

LG: Da, îmi amintesc de Casa de Cărți, unde am creat o petiție ca să fie stopate evacuările forțate.

EV: Acolo a fost și European Roma Rights Center.

LG: Da, ne-am întâlnit mai multe organizații și am creat o legătură mai strânsă și atunci am început lupta împreună. Și indiferent ce eveniment aveam, o manifestație sau ce plănuiam, eram împreună ca o echipă.

EV: Îmi amintesc că și ERRC a venit aici în Pata Rât în ianuarie 2011. Am venit cu ei și au început să strângă mărturii ale oamenilor cu acțiunea în judecată.

LG: Pot să spun că este unul dintre cele mai importante lucruri care s-au întâmplat, au fost luate mărturii ale oamenilor și am fost sprijiniți cu avocat pe care noi nu ni-l permiteam în procesul cu primăria. Chiar dacă ne permiteam o perioadă, câteva luni, dar nu ani. A fost un sprijin despre care sper că va da rezultate pozitive.

EV: Se pare că o parte din proces s-a pierdut la nivel național, dar din câte am înțeles ERRC va continua la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Respectiv, mai e și cealaltă parte din proces care mai trebuie judecată pe plan național.

LG: Cel mai important e să nu renunțăm. Chiar dacă s-a pierdut o parte din proces, nu e totul pierdut. E important să ducem lupta până la capăt. Oricum, Dumnezeu nu va îngădui, va face dreptate până la urmă. Prin oricâte încercări și greutăți treci. Pentru El nu e prea târziu. Și peste cinci ani și peste zece. Pentru El nu e târziu niciodată, poate pentru oameni da, dar pentru El nu e prea târziu.

EV: Dar pentru oameni da. Și chiar mă întrebam că după atâția ani și după atâtea feluri de încercări, cum mai reușești să-ți mai menții energia, încrederea, speranța? Ce trebuie ca să nu dai înapoi?

LG: Trebuie să mărturisesc că am o prietenă foarte bună care totdeauna m-a susținut. [Înlăcrimată] Când simțeam că nu mai pot, totdeauna mă încuraja și nu mă lăsa. Și aia ești tu, Eni, dragă! Simt și știu și eu că un lucru odată început, nu poți să-l abandonezi. Ori lupti până la capăt, ori mai bine nu te apuci. E ca într-un război, până la sfârșit. Chiar dacă pierzi o bătălie, important e că nu ai pierdut tot războiul. Mă gândesc mai mult la copiii din comunitate că sunt unii la liceu, la facultate avem două fete, avem cu ce să ne mândrim. Avem sportivi buni. Avem un campion la box care locuiește în condițiile precare pe care le știe toată lumea și totuși n-a renunțat, ci a mers înainte. Așa vreau să mergem înainte împreună cu voi până obținem rezultate pentru toată lumea.

[Mergem cu mașina spre oraș, Linda Greta lasă flori învățătoarei fiului său de la Liceul Pedagogic la finalul anului școlar]

AD: Cum e să crești patru copii în Pata Rât? E dificil să crești și unul sau doi...

LG: Bună întrebare. Să crești patru copii e o luptă de zi cu zi. Vine ăla mare și zice: *mami, dă-mi pantalonii*. Vine apoi ăla micu: *mami, dă-mi să mânc*. Vine celălalt: *mami, vezi că m-am lovit*. ăsta micu urlă toată ziua. E extrem de greu. Trebuie să fii încărcată cu multă răbdare și dragoste și să-ți împarți în așa fel timpul ca să ai pentru fiecare câte puțin de timp.

AD: Cu transportul cum e? Vine în fiecare dimineață, îi duce și apoi îi aduce la amiază? Dar mai au drumuri după-amiază?

LG: De obicei, nu. Uneori mai ajungem în Parcul Central. Acum a venit vara și mai ajungem sâmbăta-duminica la ștrand.

AD: Unde?

LG: La Clujana, la Sun.

AD: Dar sunt distanțe imense. Până să ajungi la Sun sau Clujana, faci de aici câte o oră.

LG: Da. Este câteodată când plătesc câte un vecin din comunitate să-i ducă. Altă dată, au ei chef de mers. Și se organizează copiii din comunitate. Merg doi km pe jos până la autobuzul 8. Merg până în Mărăști, de acolo iau 30 până în capăt la Grigorescu. Îți dai seama, e ca o aventură pentru ei.

AD: Ce crezi că s-ar putea îmbunătăți pe termen scurt în Pata Rât?

LG: Transportul. Dacă ar fi zilnic până sus în comunitate, ar fi bine. Să fie și pentru noi, și pentru Dallas, dar și pentru Cantonului. Acum vine vacanța și noi nu mai avem transportul școlii. Și mai trebuie să mergi la cumpărături, unii la lucru. Acum trebuie mers pe jos până la 8.

AD: Dacă ar fi să faci niște asemănări, dar și deosebiri între Noul Pata Rât și celelalte comunități, care ar fi ele?

LG: Asemănările constă în faptul că suntem toți de etnie romă. Apoi, mulți dintre cei de pe Cantonului au trecut și ei printr-o evacuare. Și ei se luptă pentru copiii lor care sunt discriminați la școală. În același timp, suntem și foarte diferiți. Noi punem preț pe educație, dar la o școală normală. Dar ei își înscriu copilul din primul an la o școală specială și nu dau nici o șansă copilului să-și vadă capacitatea. Eu chiar nu-s de acord.

AD: De ce crezi că voi v-ați mobilizat față de cei de pe strada Cantonului care nu s-au mobilizat deși au trecut prin evacuări similare?

LG: Poate nu au avut sprijin suficient. Și noi, dacă nu eram sprijiniți, poate nu făceam atâtea manifestații și acțiuni. Poate nu cunosc ce au voie să facă, ce drepturi au ca oameni, drepturi pe care le avem cu toții în lume.

AD: Cum arată o zi din Pata Rât? O zi, să spunem, normală pentru tine.

LG: Mă trezesc pe la 6 jumate, pregătesc copiii de școală, le împachetez lucrurile.

Mă duc cu ăsta micu în oraș, care e la clasa pregătitoare. Vin acasă cu 8, apoi, pe jos. Stau vreo două ore, apoi iar mă duc cu 8 și îl iau. Vin acasă cu cursa de 12.30. Mă apuc pe lângă casă să fac curățenie, ordine, fac mâncare în fiecare zi. Mai citesc articole pe net, mă mai informez. Mai pun la cale cu prietenii din asociație sau din alte organizații anumite acțiuni, evenimente. Și mă gândesc foarte mult, dar singură, ce trebuie să fac ca să fim mutați de aici. Câteodată îmi vin idei trăznite ca la prietenul meu, Adi. Ultima idee trăznită a fost să mă instalez cu copiii și cu familia mea într-un cartier, cu un cort. De exemplu, în Mărăști. Și stau în cortul ăla ca și cum ar fi într-o casă. Îmi pun hainele pe sârmă, în fața cortului și să stau atâta acolo până vecinii mei o să fie atât de deranjați încât să spună primăriei: *dați-i femeii o casă, dați-i casa pe care a avut-o înainte!* Am și spus-o în comunitate: *ori vreți, ori nu vreți, ne instalăm câte două-trei familii în Mărăști, alții în Zorilor, câțiva în Mănăștur și majoritarii o să ceară primăriei să rezolve situația!*

AD: Cum vezi faptul că ați fost mutați în pragul Crăciunului de pe str. Coastei, apoi Biserica Ortodoxă a primit acel teren gratuit?

LG: Cred că totul se învâрте în jurul banilor. Apoi, primăria s-o fi gândit că oamenii sunt religioși și nu s-ar fi răzvrătit împotriva bisericii. Dar dacă primăria dădea în altă parte și se construia altceva, atunci sunt sigură că oamenii raționalizau altfel mutarea.

AD: În proiectul Pata-Cluj se dau 32 de locuințe, jumătate în oraș, cealaltă în zona metropolitană. Dar nouă zecimi dintre familii rămân fără locuințe. Cum e văzută alocarea asta redusă?

LG: Alocarea asta redusă o văd ca fiind foarte dificilă. Pentru că e dificil să te gândești cine merită sau nu. Sau cine ar putea să se mute și cine nu. Dar în același timp, e o binecuvântare. Pentru că e un început cu 32 de locuințe. Că fac pariu că primăria nu alocă acum romilor nici trei locuințe pe an. Măcar sunt 32 de locuințe acum.

„Noaptea aia, cred că n-o s-o uit nici când o să am 80 de ani”

Petru Alexandru Fechete (Pepe)

Petru Alexandru Fechete (Pepe) a devenit unul dintre cei mai cunoscuți activiști și rezidenți din Pata Rât, mai ales în urma difuzării documentarului *The Romanians are Coming*, difuzat de Channel 4. Pepe a fost personaj și narator într-unul din episoade care l-au prezentat cum pleacă din Pata Rât pentru a-și găsi un viitor mai bun în Marea Britanie, astfel devenind ținta protestelor și atacurilor ca român nereprezentativ pentru românii de clasă mijlocie care muncesc în insulă și care s-au disociat de imaginile cu sărăcia din România și cu presupusa lor confundare cu etnicii romi. În interviul din 2012, Pepe arată cum se descurcă în Pata Rât, care erau condițiile anterioare evacuării pe strada Coastei, cum muncea în străinătate. Face referire la rasism, dar și la problemele unora dintre persoanele care locuiau pe str. Coastei, care, cumulate, i-ar fi adus pe oameni aici.

Enikő Vincze: Avem practic trei mari seturi de întrebări. După ce ne prezentăm câteva date personale, prima parte a interviului ar fi despre cum ați ajuns aici, respectiv de-a lungul vieții dvs, și dacă vă amintiți și cu părinții, de pe vremea copilăriei unde ați stat, în Cluj, cum v-ați mutat de acolo. Deci un fel de traseu prin oraș. Al doilea set de întrebări se referă la viața cum este aici în familie dar și în zona mai largă, în vecinătatea aceasta. Și al treilea set de întrebări se referă la drumurile, vizitele, ocaziile prin care ajungeți în oraș, când, de câte ori mergeți, cum, ce înseamnă faptul că stați așa la o distanță mare, față de restul orașului.

Fechete Petru Alexandru: Am 27 de ani. În 1984 m-am născut. În Mănăștur am stat, m-am născut în Cluj, am stat în C2, până la vârsta de vreo 7 ani, după aceea ne-am mutat tot în Mănăștur, dar la garsoniere, cu bunicii stăteam eu. Și bunicii, țin minte cum am ajuns pe Coastei, că mama stătea pe Coastei, eu stăteam cu bunicii în Mănăștur. Și bunicii mei, au fost escrocați de garsonieră, li s-a propus să fie un fel de giranți, și o pierdut garsoniera, și așa am ajuns de am mers pe Coastei, am stat la mama acolo, până acum, când ne-o demolat în 2010, am stat tot acolo. Bunicul a venit cu mine la mama, săracul n-a mai trăit mult după aia... Stați că vă spun cum

a fost. Bunica lucra la cineva, un patron, unul Denes, așa îl chema. Țsta era foarte mare escroc, dar bunicii mei nu știau că erau naivi. Bunicul, săracu, nu știa carte, nu știa deloc, avea zero clase. Și bunica a venit într-o seară de la lucru, țin minte perfect, și a spus: *mă, uite, are nevoie patronul ăsta de un împrumut*. Trebuia să gireze cu locuința. Și bunicul n-a știut carte, bunica la fel, a semnat actele. Și atunci... Eu eram mic, aveam vreo 8 ani. Oricum nici eu nu știam, deci eu pe parcurs așa, cu timpul, am înțeles și eu ce s-a petrecut. Dar nici eu nu vă zic în totalitate cum s-a petrecut, că eram foarte mic, așa... din cunoștințele mele asta știu că s-a întâmplat. Și așa au pierdut apartamentul. Au pierdut, am fost evacuați în 1997. Atunci eram numai eu cu bunicul, am fost evacuați și am venit la mama pe Coastei, bunicul cred că a mai trăit un an jumate. Din cazul ăla, că s-a văzut, și el locuind acolo și... stresul, știți cum e. Și săracu s-a stins și am rămas cu mama. Deci așa am ajuns să locuim acolo, să nu avem locuințe. Că mama n-a deținut niciodată, ea săraca tot spera, de pe vremea lui Ceușescu până acum, a tot sperat că primește.

Și cu timpul am crescut mai mare, și am făcut și eu o improvizație și eu acolo aproape de mama, am construit, am investit bani. Nu pot să zic că aveam apă în casă și toaleta în casă, dar în orice caz era mult mai bine ca aici. Condițiile erau super. Dar cred că am și poze, aveam poze cum a fost... Dar cred că era super în orice caz. Vă dați seama, a fost o căsuță făcută, deci nu foarte mare, ca și cum ar fi o garsonieră, confort 1. Eu am construit-o. Am lucrat și în străinătate, mergeam în fiecare primăvară și iarnă, mergeam sezonier în străinătate și mi-am adunat bănuți și mi-am făcut căsuța aia. Deci cum ar fi, chiar când am apucat s-o construiesc, a venit de la Primărie, Poliția Comunitară. Și într-un fel, cu acordul lor s-a construit, că toată lumea care și-a făcut acolo improvizație, n-a făcut-o de capul lui. Automat vecinii, când te vedeau că lucrezi ceva, venea automat Poliția Comunitară. Și a venit chiar și o amendă de la ei, în ziua în care am apucat să construiesc. În improvizație cred că am locuit vreo 2 ani. Am finalizat, tot, tot, și am reușit. Dar au venit, le-am spus: *domnule, uite, aici locuiesc, de mai mult timp, am făcut improvizație*. Știau și râdeau, și au zis că n-au nicio problemă, dar ei trebuie să-mi dea o amendă că așa se face, dar în rest n-au fost probleme. Deci noi, de ce să mint, știam într-un fel sau altul, se vorbea din bătrâni, sunt alții care stăteau de 30 de ani acolo, chiar și mama stătea de foarte timp, de pe vremea lui Ceaușescu, era zvonul ăsta că o să se demoleze cândva, dar nimeni nu știa când.

EV: Ce făcea mama pe vremea lui Ceușescu?

FPA: Mama a lucrat la fabrica de cărămidă. A lucrat mult timp la fabrica de cărămidă și de acolo încă avea dosarul. Și n-a ajuns, nu. Păi, automat o venit revoluția, și, vă dați seama, după revoluție potop. Și de atunci săraca s-a tot zbatut să primim o locuință, dar nu s-a putut. Numai aici... Mama s-a recăsătorit între timp, când încă stăteam pe Coastei. Ea s-a recăsătorit, că mama și cu tata au fost divorțați, și acum momentan ea locuiește în Mărăști. Dar are o cameră, bucătărie, vă dați seama, eu nu pot să stau cu ea. Să zicem, îi de treabă omul cu care s-a recăsătorit, dar până la urmă când stai cu cineva, în casă apar conflicte, de vrei sau nu vrei. Aici, nu numai eu, că sunt și alții, noi am primit o bucată de pământ, sunt și alții care au 2 copii și n-au primit nimica. Deci nu pot să mă plâng că *vai, Doamne*. Și mai este o familie, sunt 6 membri și n-au primit nimic. Deci nu pot să mă plâng. Și așa s-a ajuns.

EV: Cât timp ați stat pe Coastei?

FPA: Eu când m-am mutat aveam undeva la 12-13 ani și am apucat să stau vreo 14 ani. Și mama stătea acolo dinaintea mea, deci și mama a stat vreo 17-18 ani pe strada aia. Ea avea dosar încă de pe vremea lui Ceaușescu, avea dosar băgat în Primărie, pentru locuințe și nici în ziua de astăzi nu a primit. A fost în 2006, mi se pare, sau 2007, am fost pe locul cincizeci și nu știu cât. Și cu două locuri înaintea noastră s-o primit locuințe și după aia iară, nu știu cum funcționează sistemul ăsta de alocare [...] Vă dați seama că aici și dacă vrei să-ți continui studiile, pe strada asta e foarte greu ca să ți le continui. Foarte, foarte greu. Și să mergi la muncă îi foarte greu. Și să spui unde locuiești, îi foarte greu. Aveam dosarul în Primărie, încă de pe Coastei tot am avut și adeverințe de lucru duse și reactualizări de dosar. Aici țin să precizez ceva. Dacă rămâneam, deci noi normal am fost pe Coastei 40 de familii, exact. Fix 40 de familii. Au mai venit între timp și alții care și-au făcut improvizații pe acolo și cum au procedat? De obicei aici este o familie care o primit 3 căsuțe de astea. Au fost bătrânii, au crescut copii și au făcut improvizații lângă, dar care să zicem n-o apucat, că o apucat să stea pe Coastei maxim 5 ani. Deci ei au venit și au făcut improvizații, improvizații peste improvizații și au primit locuințe pentru că aveau mulți copii. Și ăștia care aveau normal dreptul, nu mă refer la mine, eu sunt tânăr să zicem, n-am primit. Ok, o bucatică de pământ tot îi ceva în loc de nimic, dar erau alții în drepturi care urmau să primească, dar aici s-a dat la care a avut mai mulți copii. Câți copii ai? 5. Pac, a primit locuința. În fine, când ne-a adus aici, ni s-au promis multe... eu personal am vorbit cu o doamnă, nu-mi vine în minte numele, dar știu că era ceva mare, de prin Primărie...

EV: Care era atunci acolo, când v-a evacuat?

FPA: Da. Am vorbit cu o doamnă, dânsa ne-o adus aici și ne-o arătat: *Uite, asta o să fie partea voastră de pământ*. Foarte frumos o vorbit doamna, a zis: *da, o să primiți ajutor, stați liniștiți că o să primiți ajutor din partea Primăriei, materiale de construcție, lemne*. Și zice: *o să primiți ajutor niște muncitori de la RADP și nu mai știu ce firmă a zis, care să vă ajute să construiți în termen de o lună. Deci, fiți liniștiți, o să primești tot ajutorul de care o să ai nevoie*. Că eu normal, le-am spus: *măi, oameni buni, lăsați-mă să-mi dau jos singur căsuța, mi-o iau eu, lemn cu lemn, mi-o dau jos, improvizația, și mi-o transport sus singur, și mi-o clădesc înapoi*.

Dar nu, nu m-au lăsat, au băgat excavatoarele. Nu lasă, stai liniștit, mi-au spus. Deci atunci pe bază de repede înainte, să plecăm de acolo. Să nu mai stau eu, să întârziu procesul de demolare. Și atunci o băgat excavatorul... Dar astea se puteau recupera că erau făcute din lemn, vă dați seama. Eu recuperam 70% din materiale, chiar și vata o recuperam și ce am pus pe acoperiș. Am avut și izolație, am avut și rigips și aia se putea recupera în mare parte. Și atunci îmi era foarte ușor să-mi ridic practic în 2 luni și eu căsuță. Vă gândiți că totuși au rămas 36 de familii. Ei, ăștia, sunt norocoși, care au primit chiar și ăștea, modulele. Eu, normal, am un stres continuu, că dacă vine, dacă trebuie să plec, ei totuși n-au grija asta....

EV: Și atunci ce ați făcut în noaptea aceea? S-au făcut promisiunile cu pământul... cu ajutorul.

FPA: În noaptea aceea am așteptat afară, cu domnul Ernest, cu Titi am stat, am fost mai mulți, am făcut un foc, am stat, am așteptat. Noaptea aia, cred, că n-o s-o uit nici când o să am 80 de ani. Nu pot să vă explic ce am simțit. Și nu numai eu, toți. Și

n-aveam nici unde să merg. La cine să mergi în casă? Mai mergeai, așa ni, o jumate de oră, o oră, că nu mai puteai de frig că și ei erau, toți oamenii care au primit căsuțele astea, aveau mobilă, aveau de toate. Nici ei nu s-au instalat și erau reci, curgea apa pe pereți. Noi pur și simplu am stat afară, am făcut un foc mare, domnul Ernest, săracu, chiar și pe Coastei a mai stat vreo 2 zile, afară, și a păzit ce era de păzit. Că el a apucat să-și demonteze niște geamuri și nu mai știu ce. Și el mai stătea că autotomat au venit vulturii să colecteze, să fure ce apucă pe acolo. Și el, săracu, a stat acolo și și-a păzit geamurile. El și încă un bătrân stăteau pe Coastei. Deci el avea, cred, a patra noapte de frig, stând afară la foc. Deci, a fost groaznic atunci. Am așteptat, a venit dimineața, au venit iară dâșii de la Primărie, un domn a venit, foarte grăbit, foarte nervos, foarte, am putut să vorbim cu el, că șefule, că dvs, nu am vorbit urât cu el, dar foarte grăbit, nervos, să termine, să plece de acolo. Au trasat, că ei au promis să traseze și fiecare o să aibă o repartitie. N-ai primit casă, dar îți dă Primăria 20 de metri pătrați de pământ. Și ajutor, material și oameni, să te ajute să-ți contruiești, și, gata, se spală pe mâini cu asta. Bun, am așteptat până dimineața, au venit cu un tabel făcut așa din topor: *na, ăsta-i numărul tău, ăsta-i numărul tău, la revedere*. Și a plecat. Și de atunci, nimic din partea lor. Nimic. Deci ce să vă spun, a venit cam a treia zi, o mașină de lemne, nu are rost să mint și s-a făcut împărțeala familiilor respective. Au fost două grinzi și 10 scânduri de persoană ca să-ți ridici casa. Deci asta a fost ajutorul mare. Și cum a venit, le-o răsturnat, și a plecat, n-a mai stat. Și cam atât am primit din partea lor. Pământul ăsta... Am fost după cam o săptămână, am fost la Primărie, nu mai țin minte la ce cameră, nu mai știu nici cum o cheamă pe doamnă și să fim luați în considerare cu pământul, cum ar veni. Și am întrebat-o pe doamna, zic: *nu vă supărați, dar nu știu, o hârtie, care să specifice totuși, că e al meu, sau am voie să-mi ridic acolo ceva până... Să nu fie iară cu spaima, că iară veniți cu buldozerele peste noi*. Și o zis doamna că *nu se poate...* Și am zis: *bine, dar totuși de ce ne-ați chemat, că totuși, îmi zicea, că tu ai parcela 18, îmi scria numele și îmi zicea că la 18, semnează aici*. Bine, am înțeles, dar o hârtie nu puteți să eliberați? Să zicem că plătesc și eu o chirie, simbolică, că și astea-s chirii simbolice, aici, să plătesc și eu o chirie simbolică, pe terenul ăsta, să știu că... Dar a zis că nu se poate. Și atunci mă tot strădui să-mi fac ceva acolo, să-mi ridic și eu ceva acolo, cu frică, dar m-am gândit că totuși, să reușesc să-mi ridic și eu ceva... Acum sunt ridicate vreo 7-8. Eu încă n-am început, că n-am avut cum. Deci vă spun sincer, în iarnă am avut ceva bănuți, dar ați văzut cum a fost, nu se putea lucra absolut deloc, a fost o zăpadă aici de un metru. Acuma, să sperăm la vară, dacă îmi adun ceva bănuți, încerc să mă apuc și eu încet încet să-mi ridic acolo ceva. Apoi, cât am apucat să stăm și aici e OK, dar sper să fiu luat în considerare la următoarea evacuare... Bine, oricum știu că astea durează, deci nu mă bazez pe asta. Când o să fie, o să fie, deci mai bine îmi contruiesc și nu visez că o să ne mute de aici. Nu am speranțe mari că ne mută de aici. Și au venit, ați văzut și acolo, au venit cu promisiuni, mai toată lumea, cu promisiuni, dar e foarte greu de realizat. Eu n-am speranțe, deci eu m-aș mulțumi dacă ar crea unele condiții și aici. Cât de cât, un autobuz, să ne dea o hârtie să fim siguri, că ei sunt de acord să stăm acolo și să plătim o chirie, să știm sigur că suntem în regulă. Și să avem și noi apă și curent și cred că ar fi OK, deocamdată. Oricum și astea sunt provizorii și cred că o să dureze 10 ani. Cu toate că cred că cei de aici din jos, din Dallas, încep să se instaleze cum au cumpărat terenul... Ei sunt altă situație. Diferiți față de noi, deci, credeți-mă, foarte diferiți față de noi, exact cum ne văd românii pe noi, majoritarii

pe noi, cum ne privesc pe noi, așa îi privim noi pe ei. Bine, unele mici diferențe, că nu suntem rasiști, ar fi culmea, dar sunt diferențe foarte mari. Cu majoritatea am stat de vorbă și știm cu ce se ocupă și ce fac... Dar ei, vă dați seama, au alt stil de viață, ei au crescut aici, ei se ocupă cu ce se ocupă, culeg PET-uri. Nici unul dintre noi nu cred că merge să culeagă PET-uri. N-au educație... măcar de aici dintre noi mai sunt care au opt clase, unul mai are profesională, unul mai are un liceu... am fost crescuți la oraș. Și avem prieteni, majoritari și... nu suntem ca ei, sunt diferiți de noi. Prietena nu merge la magazin, fără mine nu merge la magazin. A fost de vreo 2-3 ori și am avut necaz cu ei acolo jos... Deci, fetele, copii mici iar, sunt foarte răi așa de felul lor... Deja toți părinții sunt îngrijorați că ce o să învețe copii, că anturajul face un copil, nu părinții, degeaba dai tu educație în casă și să fie super-cuminte în casă, dar când ies afară, totul e altceva. Anturajul și școala te formează, nu părinții. Și, vă dați seama, dacă 10 copii merg de aici acolo și caută, scormonesc PET-uri și ai mei o să meargă?

EV: Ce rude aveți aici?

FPA: Cam 60% suntem rude într-un fel sau altul. Da, și restul tot așa, în alianțe, ne înțelegem foarte bine, rar e câte un vecin de ăsta mai șutit un pic, dar în rest cu toți vecinii ne înțelegem bine. Mai sunt așa, fenomene de astea cu care nu te poți înțelege. Unu a stat, a crescut în pădure. Și Primăria, l-a adus din pădure. L-a adus pe Coastei, el a apucat să stea vreun an. L-a dat o rulotă de asta. Două familii au fost, el și încă unul. Și i-a dus din pădure pe ăia acolo, i-a pus în rulotă acolo și când s-o demolat, le-a dat și lor. Deci pe bune, din pădure. Mai sunt, nu pot să zic... în general ne înțelegem cu ei, nu am avut certuri sau să ne certăm cu ei. E treaba lor, fiecare cu familia lui, face ce vrea. Dar noi în general ne înțelegem bine, suntem un grup foarte încheșat. Mai sunt certuri conjugale, se bate soțul cu soția sau se mai ceartă ei și mai vine poliția. Asta e. Dar noi așa între noi, chiar am fost foarte uniți, de fiecare dată.

EV: Acum presupun că aici sunt alte lucruri care vă țin împreună? Sau care ar fi cauze de certuri față de Coastei?

FPA: Păi, acolo, pe Coastei, vă spun ceva, toți erau fără niciun stres. Vă spun sincer. Acolo nu-și bătea nimeni capul că ce mănânc mâine, că unde merge la lucru, vă spun sincer. Toți erau fericiți. Dimineața toți eram la cafea afară, dacă bine țin minte, vara, ne aduneam toți afară la cafea, ne beam cafeaua, după aia fiecare mergea la muncă, la locul unde trebuiau să meargă la muncă. Deci era super. Era altcumva, da. Nu erau așa timorați oamenii, ca aici. Aici îi vezi, toți sunt îngândurați, necăjiți. Nu exagerez, vă spun, acolo cine i-a făcut de rușine, din cauza a 5-6 familii am suferit toți. Că făceau gunoi, cerșeau copiii, umblau dezbrăcați, umblau pe acolo pe gunoaie la vecini... Deci ăstea câteva familii care nu munceau și făceau numai prostii, mai și ardeau cupru. Dădeau foc și eu înțeleg, aveam prieteni, care stăteau cum coboram dealul. Unul stătea fix în blocul ăla de lângă deal și ăla îmi zicea: *bă, nu-i cu supărare, dar să mor eu, de am putut să țin deschis geamul o lună de zile*. Noaptea, zicea, numai fum, deci numai fum de cauciuc. El nu știa săracu ce ardeau, de unde să știe. Și am zis: *bă, ard oamenii cupru*. Și din cauza asta foarte multă mizerie se făcea. Degeaba adunam, că era o dată la vreo două luni, că ieșeam toți afară și curățam pe acolo. Dar ăștia cum umblau, aruncau gunoaiele pe deal, nu plăteau gunoiul. Să vă spun încă o chestie. Deci stăteam pe strada aia și toată lumea plătea gunoi și ei efectiv nu vroiau să plătească gunoiul. Nu vroiau: *ce poți să-mi faci mie că nu*

*vreau să-mi plătesc gunoiul, care-i treaba ta că mă duc și arunc acolo? Au fost și care au stat mai demult și care au venit mai târziu. Și n-are rost să dau nume, dar, toată lumea, mergeți și întrebați și pe Greta Petru și pe Ernest, pe fiecare pe care întrebați, toată lumea știe despre cine vorbesc. Luau sacii de gunoi și aruncau pe deal. Când aruncau, se împrăștia tot gunoiul. Apoi puteai să tot faci curat că... Deci, prin toate metodele am încercat. Cu buna, cu... numai cu bătaia n-am încercat. Ea știe. Cum ieșeam noaptea acolo? Că ieșeam noaptea și strigam: *bă, nu mai ardeți focul*, dar nu puteai să-i bați pe oameni. Nu puteai să mergi să-i bați. Îi spuneai *bă, nu mai arde*, mereu țipai o găleată de apă pe foc.*

EV: Și nu puteai să chemi poliția?

FPA: Știți cum e, poliția e numai când nu trebuie. Veneau, dădeau amendă și mergeau în treaba lor. Deci, sunt familii aici, vă spun cu mâna pe inimă, sunt familii care merită să steie aici, care nici nu au ce căuta în societate, vă spun sincer. Și le-am spus și lor în față și la ședințe. *Sunt familii care merită să stați aici, nu vă supărați, că degeaba ceri condiții dacă tu nu, nu îți place să meri la muncă.* La ce-ți trebuie ție cheltuieli de bloc, curent, apă caldă ș.a.m.d. dacă nu ești în stare să dai 20 de lei aici. N-au dat 3 lei la gunoi. Vedeți ce-i acolo? Din cauza lor, le atârână o greutate mare pe umeri, care știu și care au gura mare și se plâng că sunt aici, dar pe ei atârână greutatea că ne-au mutat aici. Dar nu le-am spus? Și domnul Titi și aici le-am spus, dar un om nu poți să schimbi de pe o zi pe alta, dacă el așa e, cum suntăștia. Sunt din pădure, le-am atras atenția, dar omul, așa e el, că nu se schimbă, nu poți nici cu bătaia, nici cu poliția, nici cu nimeni. Și eu, cum ne-am mutat de acolo, sunt perfect de acord ca să ne mute de aici, pentru că n-am știut să prețuim strada asta. Și toți suntem de vină, că ăia 5 o greșit, n-am știut noi să luăm atitudine și cum să-i punem la punct. 5-10 câți o fi fost, câte familii au fost. N-am știut noi să luăm măsuri și să avem o atitudine, să chemi de fiecare dată poliția, de fiecare dată Primăria pe ei: *hai, domnule, vezi ce face, nu suntem noi de vină, uite ce se întâmplă.* Că așa-i normal, oamenii de acolo de la blocuri o fost sătuli deja, de noi și de vecinii de peste drum. Dar o fost la care i-o părut rău, care erau în relații foarte bune cu noi și la care am muncit, chiar i-o părut rău.

EV: Și în oraș cum ajungeți?

FPA: Acum când mergem la cumpărături, atât... asta-i viața noastră socială. Mergem la cumpărături și venim acasă. În piața Mărăști, acolo unde am fost obișnuiți ori la Iulius Mall. Mergem, ne facem cumpărăturile și venim acasă. Cam așa, pe săptămână cred că mergem, o dată, da. Și după aceea gata. Am mai fost la un film, de trei luni am fost. E și greu să vii din oraș și e greu să mergi în oraș. Și cu mașină, și fără, tot îi greu. Și oricum îi consumul. Mergi până în oraș, vii înapoi, trebuie de 20 de lei benzină. E foarte nașpa că ne-o mutat aici. Pe Coastei era mult mai bine, dar vă gândiți că noi eram prieteni cu absolut toată lumea din Mărăști, din zona aia, începând din Coastei, până în groapă, până pe Aurel Vlaicu, toată lumea ne cunoștea. Cel puțin pe mine și eram prieteni cu toată lumea și aveam prieteni și veneau la mine sus și mergeam la ei acasă ș.a.m.d. Dar de când m-am mutat aici, nu. Păi, vă dați seama. Au venit chiar când ne-am mutat, au venit majoritatea, cam toți prietenii au venit și s-au prins de cap, au zis: *vai de capul meu, săracu de tine, ziceau, nu stai aici!* Deci noi nu suntem obișnuiți cu, ce să zic, sper să vorbesc în numele tuturor, sau a majorității,

nu suntem obișnuiți cu zona asta, cu modul ăsta de trai. Vă gândiți că n-am reușit să-mi găsesc un loc de muncă din anul trecut din decembrie. Și am CV-uri peste CV-uri. Am fost la Baumax, la Dedeman, la Profi, am lucrat, dar n-am reușit să țin pasul că... e foarte greu... Dar e foarte, foarte greu. Păi, dacă vă gândiți că întârziu 5 minute la autobuz, următorul vine peste o jumătate de oră. Automat eu întârziu în fiecare zi la lucru. Să zicem, nu pot coborî de câini, că așa îi, dimineața, o să vedeți, dacă stați aici într-o seară, și vreți să coborâți la 4.30 jos, nu puteți coborî de câini, se adună și nu poți să cobori. Și atunci să zicem dacă întârzie, orice eveniment, poate trece trenul, la linia aia și trebuie să aștepti, automat eu ajung mai târziu în stație și pleacă optul. Păi, să fii preventiv, mergi și stai la 4 în stație, na... nu poți ține pasul, dacă n-ai mașină personală îi foarte greu ca să deplasezi, să mergi, să vii...

EV: Și totuși cum vă descurcați, unde vă căutați?

FPA: Am trăit toată iarna, până acuma, din banii din ce am muncit în toamnă. Am fost în Norvegia și am lucrat, am câștigat niște bănuți, am ținut în bancă. Din banii ăia am trăit până acum. Tot așa... economicos, am mai cumpărat și eu niște telefoane, le-am vândut, dar în general, așa economicos, așa frumos, calculat, tot scoatem niște bănuți și așa am trăit. Acum nu prea știm ce să facem. Mai ar fi ceva, să mergem în Italia, la muncă pe acolo, să... Ar fi o soluție, ar fi, să știți... Dar de când stăteam pe Coastei, tot făceam așa. Așa am reușit ca să-mi construiesc și acolo, și tot așa, cum să zic, am reușit să supraviețuim că nu te îmbogățești nici dincolo, că vedeți cum e.

EV: Cum ați ajuns în Norvegia?

FPA: În 2006, munceam aici în Apahida în service și a venit un taximetrist și mi-a arătat în Piața un anunț. Și am sunat și eu așa m-am dus. Și am ajuns să mă înțeleg foarte bine cu oamenii de acolo, foarte OK. Și m-am dus în fiecare an, în primăvară, în iarnă, dar mai mult în iarnă, că atunci am avut de lucru, dar m-am dus și primăvara. Și așa am reușit să am ceva... Da, chiar o fost OK munca aia, banii ăia, tot ce s-o promis. Cazare, tot, tot. Doar pe sezon era. Și tot timpul mergeam în alt oraș. Deci anul ăsta am stat într-un oraș, următorul în altul. Foarte rar am lucrat de două ori în același oraș, în același service. Așa am și reușit să-mi construiesc acolo, dar vă dați seama, acum iar de la zero. Iar îi foarte greu, iară până îți aduni o sumă, iar investești, după aceea iar să fi de la zero. Deci e foarte greu, îți taie din curaj, să-ți faci copii, îți e și frică să faci un copil.

EV: Păi, acum, în ziua de azi, asta se întâmplă, la mulți. Că nasc copii mai târziu, nu? Chiar și peste 30 de ani.

FPA: Dar vedeți cum suntem, la noi la romi, cam toți se miră, că ai 27 de ani, 24-25, că n-ai nici un copil. După cum vedeți, mai toți au copii, și na, te și simți așa mai prost. Mai răd de tine și... Normal că ne e frică ca de dracu să fac un copil, că nu neapărat că ne este frică de responsabilități, dar ne este frică că n-avem ce să oferim. Ce să fac, să-l țin să se chinuie cu mine, aici, o săptămână, dincolo o săptămână, să-l port după mine. Așa că suntem noi doi, asta e, dar să mai porți și un copilăș după tine, ce să-i oferi aici? Eu n-aș vrea să-l cresc aici, dacă mă credeți. Nu mi-aș dori pentru el să crească aici. Degeaba pot să-i dau toată educația, în casă să vorbească așa de frumos, și să se comporte exemplar, și când iese afară să... numai prostii să facă... nu mi-aș dori...

Acum, că am reușit să am și eu mașinuță personală, mă mai descurc. Dar totuși e foarte greu cu locurile de muncă și dacă mai și spun unde stai, ești terminat.

EV: Și cu ce treburi mai mergeți în oraș?

FPA: Păi, gândiți-vă, eu trebuie să mă duc, că eu îmi continui studiile, mă duc la seral. În Miu, la Napoca. Na, vă dați seama, în capăt în Mănăștur, și tre' să mă duc acolo cu 8-tul, după aceea mă duc jos, după aceea iau altul, o oră jumate fac până acolo. E foarte greu. Nu pot să mă duc zilnic, mă duc și la cursuri, mai mă duc la teze, să trec clasa. Chiar dacă nu prea rămân cu nimic, că n-ai ce să înveți dacă nu mergi zilnic, nu ai cum... Dar lecțiile se fac la serios. Și e seral, nu-i fără frecvență. Și se termină cu BAC-ul. Eu o să mă duc până la BAC, și atunci o să mă pregătesc, o să-mi plătesc profesor și, eventual, o să învăț atunci toată materia și după aceea o să mă duc... Acum am 12 clase și mai e un an, 13. Eu uneori mergeam și la lucru, apoi fugeam la școală și după aceea veneam acasă. Deci, ea nu mă vedea deloc, practic. Numai când veneam seara la 9. Atunci ne vedeam o oră și gata. A muncit și ea, a fost la o fabrică de pantofi, a lucrat. Dar foarte greu era, dimineața săraca, printre câini, pe acolo, că nu aveam mașină. Ziua când venea, se mai lega careva de ea. Ei sunt cinci frați. Una dintre surori stă cu noi aici. Și restul fraților sunt mai încolo, mai sus stau. Ei au primit o locuință. Au fost cinci frați și maică-sa. Au primit locuință, au avut noroc. Când ne-au mutat, am stat cred că vreo zece într-o căsuță. Eram 10! Și un copil mic. Ei s-au dus în Italia. Cu soțul, cu copii, și toți sunt plecați în Italia. Da, nu mai vin de acolo. Că n-au ce face aici, vă dați seama. Erau dinainte plecați. Ei au fost plecați de când stăteau pe Coastei. Nu-i ușor... În Calabiria sunt ei. Chiar jos de tot, lângă Sicilia și chiar n-au treabă cu românii, se înțeleg foarte bine. Chiar vin oamenii la ei în casă, italienii și... vin și îi cheamă la muncă și ajută și îs foarte de treabă în zona aia.

EV: Și cu trei persoane e greu aici, îți împarți așa viața în spațiu... la culcat, la trezit, la spălat, la gătit...

FPA: Îi greu. Vedeți că n-avem nici mobilă. Unde s-o punem? Mobila mea e la o mătușă. În Iris, e la o mătușă și mobila și am avut și haine și tot tot tot. Vedeți hainele cum stau aici, n-avem unde să le pune practic. Unde să mai pun? Nu, în orice caz, vedeți cât e de înghesuită.

EV: Știu că se discută de un ONG al comunității...

FPA: Haideți să vă spun ce cred eu. Eu cred că o fundație, ONG, orice ar fi, dacă ar fi să fie făcut, ar trebui să fie făcut ca beneficiar să fie toată strada. Să nu se poată scoate banii fără să fie de acord toată lumea. Sau să facă numai pe un scop. Da, mă, scoți banii, dar numai pentru construcție. Și altcineva să fie, cum să vă spun, ca și un paznic al contului, deci și el să zică: *băi, îi bine să faci asta*. Păi, asta ar fi un alt nivel de organizare a comunității, să puteți să discutați, luați decizii, vă alegeți o conducere dacă... Degeaba am face un ONG, că și eu pot să-mi fac. N-are rost să vă mint, chiar am avut de gând să strâng toate filmările și articolele din ziar și am vrut să mă duc în Anglia, să-mi cer ajutor social acolo. Să-mi cer, nu știu, de muncă. Nu știu, să mă duc să-mi cer, cum a fost cu moldovenii. Da, moldovenii de peste Prut au ajutor social acolo și au case și au locuri de muncă și sunt tratați mult mai bine decât noi. Și

chiar am avut de gând să mă duc cu Săndel [Greta]. Nu știu, vroiam să profit cumva de ghinionul ăsta, măcar să încercăm. Dar apoi... Și nu am mers. Dacă e să se facă o asociație, așa ar trebui să se facă, nu beneficiar eu, să... mai știi? Omul se schimbă când vede o sumă, să zicem 30.000 de euro, dau un exemplu, nu că ar fi o sumă colosală, când îi vezi acolo, omul se schimbă, când vede bani, știți cum e... na, îi părerea mea... și e foarte greu să strângem fonduri. Că pe urmă, cum ziceți, nu e suficient să ai o locuință, trebuie să și o susții și pentru asta ai nevoie de loc de muncă și atunci ONG-ul ar putea eventual să vină cu un astfel de proiect, care să creeze, știu eu, o cooperativă, sau ceva, unde se produce ceva... să poată susține comunitatea. Sau programe pentru copii la școală. Totuși, vedeți, cine are bani, de ore suplimentare, reușește mai bine și la școală. Și atunci să ai programe după școală care să-i ajute pe copii să avanseze, să țină pasul cu ceilalți care au condiții mai bune acasă. Mă rog, asta e, unii au, alții n-au. Deci e bună asociația din punctul ăsta de vedere că poate responsabilizează oamenii mai puternic. Dar oamenii ar trebui informați, că aici oamenii, știți cum e, speculează, oamenii ar trebui informați corect: *uite, bă, ce se întâmplă dacă semnezi, uite ce se întâmplă dacă facem asociația asta...* trebuie informați corect. Eu fac o asociație și asociația o fac eu sau îți dau informații puține. Oamenii trebuie informați, că atunci oamenii te susțin. Eu când am auzit, n-am știut... asociații de locatari, nu știu ce vrei să faci. Că și mie mi-a dat explicații puține. Nici n-am înțeles pentru ce... Dar nu cred, oricum o să vorbească, chiar dacă se realizează asociația asta. Eu cred că o să fie un lucru bun, numai să se procedeze corect și să fie cineva care să-l îndrume pe nea Titi, că singur nu cred că o să reușească. Nici eu nu sunt în măsură că nu am nicio cunoștință, niciunul n-are de aici o cunoștință, despre ceea ce înseamnă, trebuie cineva care să-l ajute, să-l îndrume, să aibă grijă de fundația aia, dacă se face, sau asociație, ce o să fie. Trebuie îndrumat că, nu poți să zici că are experiență, că nu a avut niciodată asociație, nici unul dintre noi nu știe cu ce se mănâncă.

EV: Prin procesul cu primăria, cum s-a decis, sau v-ați înțeles cu avocații? Despăgubire cât să cereți?

FPA: Bine, sincer să spun, ar fi fain să-ți dea o despăgubire, chiar și mică, că simți că ai câștigat ceva și și-au recunoscut greșeala. Dacă tot au spus că astea sunt locuințe pentru toată lumea, atunci cine stă pe listă de așteptare, dă-i și lui o locuință de asta, nu? Nu vi se pare corect? Bă, frate, mai fă aici vreo 15 de module de astea, și dă la toată lumea care te așteaptă. Că e o soluție, nu? Așa te scapi de toată lumea care n-are locuințe, dai aici pe deal. Na, ia să văd, care e de acord să vină aici? Că îmi zicea un domn de la Poliția Comunitară: *aaa, păi eu așa aș fi stat aici*. Zic eu: *bă omule, tu de primeai aici, mai bine dormeai sub pod*.

Ei vorbesc că își dau silința și fac tot felul de programe, ca să integreze romii în societate, că nu vor să se integreze, că degeaba se chinuie ei, am văzut într-o zi la televizor, că foarte greu integrezi romii în societate. Păi, asta-i integrare? Păi, dacă nu-mi oferi, adică nu că nu-mi oferi, că nu stăm cu mâna întinsă, dar din moment ce m-ai luat dintr-un loc în care eram deja integrat în societate și mergea bine și eram fericiți, și n-aveam grija zilei de mâine și ne muți aici pe un deal, așa mă integrezi tu în societate? Nu știu, dacă ne mutau în altă parte... dacă făceau în altă parte, oriunde era mai bine decât aici. Deci noi ne mulțumim dacă ar primi 5 într-o parte, 3 în alta, 2 în alta,

oricum... Și dacă ne-ar pune toți la un loc, ne-am mulțumi și dacă ne împrăștie, cum vor ei, aici în Cluj. Aici în Someșeni, unde o fost fostul Oser... Unde merge 36. Acolo au primit și români, foarte mulți români. Dar este bloc unde stau foarte mulți țigani. Într-un bloc. Și eu ziceam că era soluția cea mai bună. Cum au construit, putea să facă un bloc și aici. La fel de simplu cum le-au făcut modulele ăstea, puteau să facă un bloc, și atunci oamenii nu cred că erau așa, era altcumva. Era un bloc și aveai o bucătărie și o cameră, erai super mulțumit. Și bine, unele condiții, să aibă gaz, să fie cald și gata. Duș. Dacă avea omul un duș în casă și baia lui în casă și o bucătărie și o cameră, era mai mult decât mulțumit. Dar aici toate s-au adunat. S-a adunat rampa, s-a adunat spațiul mic de locuire, șobolanii. Șobolani foarte mari, cât sticla asta. Păi, aici în casă până când am scăpat de ei? Acum în decembrie... M-am enervat, aveam și noi, am avut cuib aici. Am avut și mici dar a fost și mă-sa care i-a făcut. Și sunt și la rampă, de ăia mari... și ies și de acolo din rampă. Unde-i gunoi, acolo și ei.

„Nu ne place aici, mamă, hai să merem înapoi la casa noastră!”

Elena (Rita) Greta

Elena Greta, Rita pentru apropiați, este președina Asociației Comunitare a Romilor din Coastei, Cluj-Napoca (<http://coastei-ro.eu>). În interviul din 2012, Rita povestește despre evacuare, despre condițiile din Pata Rât, despre cum e să crești patru copii și despre cum se ajută reciproc familia extinsă.

Hajni Harbulka: Cum ați ajuns în Pata Rât?

Elena Greta: Am fost evacuați, în 2010, pe 17 decembrie, și am fost aduși de pe strada Coastei. Din Măraști am fost mutați pe Pata Rât, între gunoaie, la minus 20 de grade. Am stat pe Coastei din 1994 până în 2010, dar sunt familii care au stat 30 de ani, este o bătrânică care a stat acolo 50 de ani, toți au stat de la 15 ani acolo.

HH: Și înainte de Coastei?

EG: Înainte de Coastei am stat cu părinții, am stat la bloc pe Aurel Vlaicu. Au vândut părinții apartamentul și au luat casa de pe Coastei și am stat acolo. Înainte de Aurel Vlaicu, am stat pe Partizanilor, către Busuiocului. Acolo am stat, tot casă părintească a fost. Și a primit mama mea pe timpul lui Ceușescu apartament din Măraști, am avut apartament cu 4 camere. Fiind singură maică-mea, au fost greutăți foarte mari, că ea a lucrat singură. Noi fiind copii, umblam la școală și n-a mai putut să susțină apartamentul. Și atunci l-a vândut și a cumpărat casa de pe Coastei și ne-am mutat acolo. Și acolo ne-am întemeiat câte o familie. Și a fost o clădire, că acolo erau patru clădiri, în care înainte să ne mutăm noi a fost un atelier de reparat mașinile. Și muncitorii de acolo ne-au dat voie să ne facem noi câte o cameră că era foarte devastat. Și din banii noștri am făcut câte o cameră. Și ne-am făcut copii și am stat, n-a avut treabă cu noi nimeni.

HH: Părinții de unde provin?

EG: Părinții mei sunt din Cluj, noi numai din Cluj suntem, nu suntem de altundeva.

HH: Câți frați sunteți?

EG: Noi suntem 5 frați, două fete și trei băieți, care toți au copii. Fratele meu cu

cumnata și cu copila lor or primit o parte de pământ. Deci din toți 5 frații, au primit casă numai doi. Eu cu soră-mea, restul n-am primit. Pentru că nu s-a ajuns să dea la toată lumea. Pentru că știți cum îi? Ne-au pus câte 2-3 familii, într-o cameră de asta. Și asta este situația. Aici, în camera asta suntem normal 11 persoane. Eu am patru copii, concubinul, fratele meu cu nevasta sa, și cu fiica, maică-mea. Acum ați văzut-o pe doamna aia, este soacra mea și ea stă tot la mine, pentru că dânsa n-a primit nimic și mai stă la mine o perioadă, mai merge la celălalt copil o perioadă și uite așa. Deci, este o situație foarte grea. Pe jos dormim, pe jos. În paturi dorm copiii și noiăștia mari, pe jos. E o situație grea, dar asta este chestia, noi luptăm.

HH: Și mama dvs. când a primit locuința aceea de pe Aurel Vlaicu, unde a lucrat?

EG: Maică-mea lucra în alimentația publică. Are 25 de ani de muncă, acum este în șomaj, este șomeră. Acum maică-mea stă aici mai sus puțin, la fratele meu, pentru că a văzut, i-a fost tare milă de copii și atunci a preferat să meargă la fratele meu, ei fiind numai 4 persoane, să mai ne dea un pic de spațiu, nouă. Dar tot împreună suntem, împreună gătim, împreună mâncăm și asta este situația. Așteaptă să i se gată șomajul, că deja i s-au oferit 3 sau 4 locuri de muncă. Maică-mea o lucrat și la încălțăminte, a lucrat la spălătorie. Spăla pentru restaurantele astea mari din Cluj, în alimentația publică, ducea marfă la alimentări, la restaurante, lucra pe o mașină. Deci maică-mea, practic, a început să lucreze de la vârsta de 14 ani. O tot lucrat, deci ea și acum-a-i comunistă, ea se crede pe timpul lui Ceaușescu, săraca.

Maică-mea e cea mai mică dintre frați. Ei sunt 6 frați, cred, sau 7. Deci 4 sunt de la aceeași mamă și 2 cred că de la altă mamă. Ea e singura fată dintre toți băieții. Doi dintre ei au decedat. Aici are doi frați, pe domnul Creta Ernest și pe Creta Petru, și mai are un frate în Mărăști, care stă pe Aurel Vlaicu, la bloc. Deci maică-mea e cea mai mică dintre frați. Eu îs făcută din flori. Deci nu-s recunoscută de tată. Suntem 4 frați, cu același tată dintre care numai unul este recunoscut. Și s-o recăsătorit maică-mea, a mai făcut un băiat, asta cel mai mic dintre noi, Toni. Și așa că numai asta mare îi recunoscut de către tată, restul suntem pe numele lui mama. Îl știm pe tata și ne vorbim și ne căutăm și-l respectăm, da. El stă pe Cantonului. Și-a întemeiat o familie, are doi băieți cu o femeie, deci fiecare își vede de treburile lui. Eu am fiica și copilul asta mare, eu n-am fost căsătorită niciodată, deci am trăit în concubinaj. M-am despărțit de tatăl lor, când ei erau foarte mici, eu i-am crescut cu ajutorul lui maică-mea. Și m-am recăsătorit, dar tot nu-s cununată, cu al doilea soț, sunt cu el de 9 ani și am mai făcut doi copii cu el. Asta este.

HH: Ce studii aveți?

EG: Eu foarte puține clase am, eu am patru clase. Dar în vremea aia, pe timpul lui Ceaușescu așa a fost pentru că maică-mea lucra, eu trebuia să am grijă de frații mei mai mici și trebuia să stea cineva cu ei, să îi supravegheze, să le dea să mănânce. Și atunci am făcut numai patru clase terminate. Practic am cinci, dar dacă ultimele două săptămâni, înainte să se dea vacanța mare, n-am mai mers la școală... Am făcut la Gheorghe Lazăr, la pedagogic. O fost o școală bună și e până în prezent. Am avut posibilitatea și am și acum să merg la A doua șansă. Dar au venit copiii, așa, prea repede... și n-am mai avut timp să mă împart, că am și lucrat și eu și mi s-au îmbolnăvit copiii și atunci...

HH: Unde ați lucrat?

EG: Am lucrat la încălțăminte, am lucrat la restaurant, am fost ajutor de bucătar, am mai lucrat la o firmă, dar n-am lucrat foarte mult, numai 4 luni. Unde se putea, da. Și am stat cât am rezistat. Acum nu lucrez. Pentru că înainte să fim demolați, am lucrat în restaurant în Feleac, dacă știți, la Cortez, am lucrat acolo 2 ani. Și aș putea să mă angajez, nu-i vorba de aia, că pot să mă angajez oricând, dar știți care-i situația. Îi groaznică și cu buletinul ăsta. Că eu am buletin aici, am fost obligată să-mi fac pentru că a trebuit să fac la fiul meu buletin cartelă și avea tot de asta lipsă spațiu, mă înțelegeți? Am zis că dacă acum am contract, să mă duc să-i fac buletin. Eu am avut buletin pe Coastei, că m-a luat în spațiu unchiu-meu și mi-a făcut cartelă acolo. Acolo am avut cameră, bucătărie. Am fost singură în curte, am avut baie separată, deci n-am avut tangență cu nimeni, numai eu și familia mea. Și normal că a trebuit să-l dau pe ăla în schimb să pot să fac aici. Și cu buletinul ori și unde mă duc, știți, se uită lumea așa, Pata Rât, că toată lumea știe că în Pata Rât se depozitează gunoaiele, mă înțelegeți? Și cam, no. De multe ori zic că stau în satul Pata la cunoștințe. Nu mi s-a spus mie personal, dar au spus la multe persoane de aici, care au fost să se angajeze și au zis: *nu, din Pata Rât nu luăm*. Deci orice stradă aveai, numai Pata Rât să nu fie pe buletin. Și dacă mergi și îți faci buletin cu lipsă spațiu, nu te ia, că de ce n-ai adresă. Deci, e cu două tășuri. Acum vreau să mă duc și eu să mă angajez, o să fac tot posibilul, nu știu cât o să rezist, pentru că eu am o sarcină foarte grea. Eu dimineața mă trezesc, mă duc cu copiii la școală, îl duc pe ăsta mic la grădiniță, e la patru ore. Nu mai vin acasă, pentru că nu întotdeauna am bani de bilet, autobuzul care duce copiii la școală vine de trei ori pe zi, la 7.30, după-masa la 12.30 și ultima cursă îi la 14.30. Eu n-am cu cine să-l las. Și cam asta o să fie greu pentru mine, să mă duc să mă angajez. Dar mă duc, pentru că nu mai pot să stau în sărăcia asta, să aștept să-mi cadă din sus.

HH: Concubinul lucrează?

EG: Da, concubinul lucrează în construcții, acum el lucrează în Florești, îi trebuie în fiecare zi câte 8 lei, bani de drum la Florești, 4 încolo, 4 înapoi, dar el săracu merge. Deci lucrează pentru 12 de milioane pe lună, din care plătim cheltuielile, pentru că plătim apa, plătim lumina, plătim chiria și ne mai rămâne și nouă. Și eu iau ajutor social, nu-i o sumă mare, că e 2 milioane 9 sute, bani vechi, dar totuși mai acoperim ceva cu banii ăia. Cât de puțin, dar e bine.

HH: Cum a fost cu lucrurile pe care le-ați luat cu voi?

EG: Înainte de ne-am mutat aici în decembrie, noi ne-am pregătit acolo sus, pe Coastei, că ne vin sărbătorile. Eu mi-am făcut bucătărie, beton în curte. Că nici nu era bine uscată curtea, erau puse scânduri, să nu umble copiii pe betonul ăla proaspăt. Și am primit vestea că trebuie să ne mutăm și, îți dai seama, n-am avut colindători. Nici n-am simțit că e sărbătoare. Nici măcar copiii. Nici n-am vrut să le fac brad, crede-mă ce îți spun. Câte ni s-o stricat! S-a prins mucegai. O grămadă de lucruri. Eu îți spun, țigani ăștia de jos au venit și au cumpărat mobilier de la oamenii de pe aici. Și covoare, televizoare, frigidere și tot felul. Că n-au avut unde să le pună. Și au vândut la ăștia de aici jos... Știi ce a fost aici, n-ai putut nici ușa s-o deschizi! Și m-am dus la o mătușă din partea lui maică-mea, deci la fratele ei. După două zile când am venit acasă, am pus soba înăuntru, s-au făcut uzi pereții, mă înțelegeți? Dar când s-a

făcut căldură, am făcut paturi pe jos. M-am apucat cu cumnata să punem din lucruri așa cât de cât să facem un pic de loc, am pus haine, plapume, pături jos. Păi, când dimineața ne-am trezit, Hajni dragă, tot eram uzi la spate. Nu știam de unde suntem uzi. Și când am ridicat sus hainele, covoarele, pline de apă erau, trăgeam paturile, ștergeam apa peste ciment, curgea apa, ai de capul meu! Și s-a extins mucegaiul până acolo sus la tavan. Foarte rău a fost! Am și zugrăvit, dar degeaba. Și toată ziua făceam focul, geamurile deschise, cu ușa, să fie și curent, să se poată usca. Păi, nepoțica mea în fiecare săptămână mergeam cu ea la urgență, făcea bronșită din cauză la mucegai. Foarte periculos e mucegaiul ăsta. Apoi s-a îmbolnăvit copilul cu stomacul. Din cauza mirosului. În orice caz, a fost foarte greu. Păi, mai sunt încă apartamente, acolo mai sus un pic, care știi ce mucegai au? Flori, tu! Așa, ni, ca ciupercile și în tavan, așa. Eu încă să zic mersi, că nu mai am. Că și eu am avut. Dar în iarna asta, nici apă n-am avut, nici mucegai. Dar alții, bieții oameni... Nu a avut timp nici să se usuze, că a venit omul ăla, care a făcut construcția, știi, și, crede-mă ce spun, am mers după el, afară, și l-am chemat în casă noaptea și să-i arăt ceva. Crede-mă, i-au dat lacrimile, a văzut cum curge apa pe pereți și atunci o zis către noi: *scumpa mea, noi am fost obligați să facem*. N-a dat nume: *au zis de la primărie să facem la repezeală*. Zice: *nimica nu-i bine făcut*.

HH: Și după ce ați fost mutați, aveți acum contracte de chirie?

EG: Avem contract de chirie, da, pe doi ani. Trebuie să vedem, că domnul Creta a spus că s-ar putea să ne prelungească. Nu știu. Plătim maxim până în 30 de lei. Noi mergem personal, acolo pe Moților, unde se fac buletinele. Acolo plătim la casierie, la etajul 1. Personal merge fiecare și își plătește. Ne plătim și cheltuielile. Aici pe palier strânge cineva pentru că e comun. Vine apa și lumina pe apartamentul 1, deci la toate apartamentele, cine stă la apartamentul 1 pe numele ăla sunt făcute chitanțele pe apă și lumină. Și strângem banii și merge... Până acum eu am adunat banii, dar am avut un conflict cu vecinii mei și am renunțat și i-am dat la doamna de la apartamentul 1. Deci, suma, cam cât e, până la un million ajungem, iar pe timp de iarnă depășim milionul. Dar așa cu cheltuielile, ne vine, apă câte 4-500 maxim. Am plătit 15 milioane 900 în iarnă la comun. Curentul plătim pe apartament, deci vine 3 milioane împărțit la 4. Apa am pus-o pe persoane, că cel mai bine, vezi tu, alții sunt 2 persoane, alții 3, alții 10, 20, nu la toată lumea le convine să plătească, și atunci... Și dup-aia am hotărât să plătim apa pe persoane și curentul pe apartament. În afară de apartamentul 1, care nu și-a tras apa în casă, restul toți avem apă în casă. Am tras apă pentru mașină mai tare. Eu vreau să mă separ cu baia, să-mi sparg în casă, să-mi fac baie separat. Atâta ne certăm pentru baia asta. Holul ăsta e cel mai mizerabil, tu n-ai văzut? Am zis să zugrăvesc holul, dar am zis că dacă dau câte 50 de lei, 5 lei, practic, să-mi plătească vopseaua, vopseaua bani o costat. O făcut fițe pentru 5 lei. Dar, na, foarte bine, rămâneți așa! Că nu mă interesează. Am vrut să pun faianță, pe hol, jumate. Dar la vikingii ăștia... Doamne și ferește! Am faianță, acolo stă în cutie, dar las acolo, că nu cere de mâncare. Poate dacă picam cu frații mei, pe hol, era cu totul altceva, cu cel mai mare drag, dar așa... foarte multă ceartă... Asta am vrut să fac, prima dată când ne-am mutat. Și n-am putut, au zis că ne trebuie aprobare de la Primărie. Actele sunt făcute deja, știi. N-am putut.

HH: Copiii cum au suportat?

EG: Foarte greu. Tot timpul ziceau să merem înapoi la casa noastră pe Coastei. Tot timpul. *Nu ne place aici, mamă, hai să merem înapoi la casa noastră!* Păi, unde să merem, că ne-au demolat. O trecut, na, asta e, ce să faci, am trecut și peste asta. Tu, copiii s-au acomodat acum. Nu se omoară, ei numai aici stau la joacă în împrejurimi. Acolo jos, între ceilalți, nu merg. Dar speră și ei săracii. Fiică-mea e la școală, am unul mic în clasa întâia și am ăsta cel mai mic de 5 ani, care-i în grădiniță, în Mărăști. Cam ar trebui să meargă la școală, pregătitoare, clasa 0 practic, dar cică aici este o mare problemă că nu vor să primească de pe Pata Rât copii. Am fost și m-au refuzat. Că prima dată și prima dată trebuie să ia străzile de care aparțin. Și dacă o să mai rămână locuri, atunci poate o să facă o excepție. Că cică dacă mai ai copil la aceeași școală, beneficiezi. Dar deja la multe școli, cu toate că nu-s ocupate locurile, este afiș pus că toate locurile sunt ocupate. Și am fost și la Inspectoratul Școlar. Ni s-a spus că au primit hârtie de la Ministerul Învățământului, că copiii de pe Pata Rât, colonia nouă, aparține de Ion Agârbiceanu, fosta generală nr. 5. Aia de pe Fabricii. Și acum așteptăm, că s-a dat și la televizor, că toți copii care nu sunt înscriși la școală, nu aparțin de nicio școală, în etapa a patra, deci din 2 mai, se pot face înscrierile la Ion Agârbiceanu și o să mergem atunci. Nouă ne convine. Pentru că eu am doi copii acolo. Fiică-mea e acolo din clasa întâia, acolo este acum în clasa a VII-a, băiatul în clasa întâi, merge în clasa a II-a, învață foarte bine. Îs bucuroasă că învață copiii mei, acolo este o școală cu multe criterii, dar chestia e că nu-s nici așa de buni profesorii, că mai fac și ei discriminări. Peste tot se întâmplă. Deci, fiică-mea îi singura țigancă din clasa ei. Și vreau să spun că toți profesorii se mândresc cu ea, pentru că n-au probleme cu ea și n-au avut niciodată. De câte ori a fost ședință, eu n-am auzit nimic rău despre ea, numai de bine. Nu învață numai de 10, dar își dă interesul. Pentru că ei văd că fără școală nu faci nimic, că nu faci absolut nimic fără școală. Eu dacă n-am școală și am posibilitatea ca fiică-mea să termine, să zic, liceu, sau o facultate, de ce să nu sprijini? Nu? Tragem cum putem, dar asta e viața, merge înainte.

HH: Și în oraș unde mergeți?

EG: În oraș noi mergem cel mai mult în zona Mărăști, acolo facem și cumpărături, de la piața Mărăști. Acolo-s copiii la școală, la grădiniță. Stăm la cursă, stăm să venim cu cursa acasă. Stăm acolo în stație la Profi. Am fost la catedrală, dar în rest când mai avem treabă, eu iau ajutor social, mai mă duc la Finanțe să-mi fac actele, mai mă duc la Primărie, deci ieșim prin oraș zilnic. Patru ore numai aia facem. Mergem la second-uri, mai ne băgăm la magazine, ne mai uităm, mai luăm câte ceva la copii când avem bani. Deci noi zilnic vedem orașul. Mai stăm cu copii în parc... Chiar înainte ce să ia vacanța copiii, am mers acolo sus pe Coastei, în parcul ăla. Foarte încântați erau copiii și la un moment dat zice ăsta mic: *mama, ni, aci a fost casa noastră*. Deci știa locul, știa în care parte o fost casa. Acolo se face acum un bloc, dar e făcut gard, că nu poți să treci, cum urcam noi pe partea aia, numai pe partea cu scări se poate, din spate de la piața Mărăști. Se face ceva bloc și acum sunt numai bănci, hinți, pârcoleț. Și pentru bicicliști, o făcut o străduță de aia. Dar se plâng vecinii! Da, că de când ne-au mutat, îi cuplărai acolo, se adună tineretul, fac scandal. Că după ce a trebuit la primar să facă parc, tot timpul mere jandarmeria acolo și a făcut plângeri în Primărie, că merg acolo tinerii ăștia, se droghează, beau, sparg sticle. Mai mergem pe la neamuri, și avem neamuri, stau acolo în Mărăști... Nu-mi place să mă duc în

Iulius Mall pentru acolo nu-i proaspătă carnea. Schimbă etichetele ălea, mă duc la piață și iau eu ce carne îmi place mie. Na, bine, că mai trimit copii aici la magazine, să mai îmi ia pâine, țigări, cafea, suc. Dar mezeluri și cârnuri nu. Tu, în magazinul asta e foarte scump, foarte scump! Îți dai seama, o sticlă de suc e 3 lei și o cumpără cu un leu de la Selgros. Îi scump, ăsta-i adevărul, că-i scump. La magazinul ăla, primul, îi mai ieftin cu mai mult ca aici. Dar apoi îți spun că și un magazin de acolo, de pe Coastei a trăit numai pe spatele nostru și vreau să zic, că ne-o și zis patronul: *fetelor, de când v-ați mutat de aici, voi ați fost clienții mei fideli, am și renunțat la magazin*. Și a renunțat, pe cuvântul meu, a renunțat și l-a închiriat și altcineva și-o făcut acolo club de ăsta cu bar. Păi, îți dai seama, am fost 76 de familii, tot timpul cumpăram numai de acolo de la magazin. În fiecare zi, de dimineața până seara și pentru noi ținea magazinul până la 12 noaptea deschis.

HH: Ce cheltuieli mai ai cu copiii?

EG: Grădinița e 150 pe an. Deci nu-i mult, dar în rest în fiecare lună plătesc. Engleza, plătesc igiena, merg la teatrul de păpuși, ălea tot timpul trebuie să le plătesc, înțelegi, în fiecare lună. Plus plătesc cheltuielile, plus trebuie să mai plătesc la școală la fată și la băiatul ăsta, că cu băiatul ăsta mare, eu n-am treabă cu el. Și apoi tot, peste tot îți cer numai bani, bani, bani. De unde? Și vezi că cu cheltuielile nu poți să te joci. Când s-au afișat cheltuielile, scrie data când trebuie să dai banii, ai nu ai, trebuie să le plătești. Din cauza asta m-am certat eu cu locatarii și am renunțat. Eu a trebuit să plătesc cheltuielile în 27 și le-am plătit în 28. Și pentru cinci minute, că am întârziat, domnul ăla de la Electrica a venit și eu m-am dus să plătesc și n-am avut nici minute să sun, să nu dea voie să taie lumina. Și apoi a tăiat lumina, dar știi cât? Câteva ore. Câteva ore. Și m-am dus, dar care o fost chestia, că m-am enervat foarte tare, că obligat a trebuit să plătesc și închiderea și deschiderea. 180 de lei. Și apoi n-au fost de acord oamenii să dea bani și apoi eu a trebuit să iau împrumut, să mă duc să plătesc. Am pornit deja lumina noi și a doua zi a venit domnul de-a pornit și el. Bine, era pornită, dar a pus sigilul ăla, că știi că este un sigil, dar apoi eu i-am zis: *domnule, eu am copil handicapat, eu n-am putut să stau cu el pe întuneric*. Și atât a fost tot. Și pentru asta, am dat să adune altcineva. Pentru 5 minute de întârziere, am suportat consecințele. Ești obligat să plătești și închiderea și deschiderea. Să știi, scumpa mea, eu prima dată când am fost mutați aici, eu mi-am cerut azil politic. Eu așa de hotărâtă am fost, pe cuvântul meu dacă nu. Au venit niște oameni la mine, niște francezi, dar erau mari, de ăștia, doctori, ingineri, oameni cu studii superioare. Și mi-am cerut azil politic. Și au zis că mă ajută ei. Și am zis că mă duc cu acte în regulă. Și aveam CD-uri, poze, cum am fost evacuați, deci nu după povești. Și apoi, mi-au tot promis și nu mi-au făcut nimic.

HH: În afara țării ai mai fost plecată?

EG: Am fost plecată din țară. Și el [concubinul] a fost plecat în Italia la lucru, când am stat pe Coastei. Eu am fost plecată în Anglia, înainte să fim mutați. Am plecat pe 21 noiembrie și m-am întors acasă pe 6 decembrie. Și după aia am fost mutați. Și am fost plecat cu domnul Creta, ne-o făcut invitație domnul Fotis [Filippou, Amnesty International]. Am fost plecată în Danemarca, am fost la Copenhaga, în mai multe părți. Am fost cu avionul, am fost cu trenul, cu mașină mică. A fost foarte frumos, am stat cinci zile, dar vreau să vă spun că și foarte obositor a fost, că intram de la 10

dimineața și până seara la 10 stăteam tot în ședințe. Ne-am dus la lucru practic, să le povestim oamenilor de acolo de la Drepturile Omului cazul ce ni s-a întâmplat. Și chiar în ultima zi, vineri a fost asta, cea mai mare ședință am avut-o într-o sală mare de conferință. Și atâta lume am văzut, că m-am panicat și fiecare a trebuit să-și spună cazul și mai era și cineva de pe Cantonului cu noi, Adi, dacă-l ști. No, și fiecare și-a spus păsul și când a venit rândul meu și vedeam pozele ălea pe perete așa mare... Știi, cum ne-au demolat, vedeam copiii cum plâng, am început să plâng. Și unchiul meu, știi, a început să plângă. Săracu s-o luat și s-a dus afară și oamenii de acolo, femeii cu bărbați, plângeau toți, pe cuvântul meu dacă nu. Și era un bătrân, avea el grad mare, un ăsta cu Drepturile Omului, și i-a zis la fata aia ce era translatorea noastră: *pentru noi, zice, el ne face 250 de euro cadou, să cumpărăm la copii dulciuri, să nu venim cu mâna goală acasă*. Foarte cumsecade a fost. Și am împărțit egal, știi, și cu fata aia ce a fost translatore, dar vreau să zic că am fost primiți foarte bine de toată lumea, ori și cine. Am mers la o familie, la doamna Helen, o femeie, îți spun, pâinea lui Dumnezeu era. Ne-a chemat la ea în curte, ne-a pregătit mâncare, ne-a servit cu de toate. Și așa mult i-a plăcut de noi, că ne-a invitat la cină, seara, știi. Zice: *vă rog din tot sufletul meu să veniți la mine la cină, că eu vreau să pregătesc mâncare pentru voi*. Și au fost ziaristi, tu, și ne-a băgat acolo în ziar, și crede-mă ce-ți spun, deci omul ăla, nu știa o boabă pe românește, dar fata asta pentru aia a fost să traducă, și tot tot tot ce i-am zis, exact aia au scris în ziar. N-au mințit, pe cuvântul meu! Și ne-am dus la doamna Helen seara la cină, ne-a servit acolo cu de toate. Cu de toate ne-a pus acolo pe masă. Îți dai seama, ei nu prea mănâncă supe, ca noi, ei mănâcă numai tot felul doi, apoi tot felul de salate, pahare de vin, deserturi, deci ne-am simțit foarte bine. Și ne-au făcut invitație, că mă invită acolo cu toată familia mea, mi-a promis că anul ăsta, în vară, o să-și ia concediu și vrea să vină aici cu domnul Fotis. Vrea să vină personal, cu soțul ei, deci au fost niște oameni foarte primitivi. Și am dormit ba la hoteluri, ba la pensiune, a fost bine. Numai un frig ce e acolo, scumpa mea! Păi, am plecat cred că în septembrie, în 23 septembrie ne-am dus. La noi era o căldură, foarte cald, și eu nu mi-am pus haine de iarnă, că n-am știut cum e. Dar domnul Fotis a spus că e o zonă cu multă apă, umedă, deci aia practic îi insulă. Îi înconjoară numai lacuri de apă. Eu m-am dus acolo, un frig ce era... noroc că ne-o dat bani de buzunar, domnul Fotis, știi, ne-a dat în euro o sută și ceva de euro. Și m-am băgat, dragă, la second și mi-am luat niște bluze de alea groase de trening. Serios, foarte frig o fost!

HH: La ce acțiuni civice ați mai participat?

EG: La mai multe, la marșuri, la proteste. Odată am fost la o ședință, la primărie chiar cu primarul Apostu ne-am întâlnit la sala de sticlă [la ședința de Consiliu Local în care primăria dona Mitropoliei terenul de pe strada Coastei]. Și ne-a dus domnul Adi [Dohotaru] cu doamna Eni [Vincze], dar nu ne-am dus multe persoane... cam din comitet, cred, vreo 7 inși. Și s-a luat Adi de preotul ăla, Andreiș, episcopul... Între timp, Adi repede a împărțit dosare la toți ăia ce stăteau acolo în Consiliu și noi cu pancartele, știi, că ne-am făcut pancarte special. Și toți ăia, îți dai seama, că nu mai filmau pe primar, că toți s-au întors către noi și ne-au filmat! Și Adi a început să vorbească, a tot discutat acolo și doamna Eni și domnul primar o cerut o pauză, că, îți dai seama, n-o fost pe fază. Și a ieșit afară cu mitropolitul și eu am ieșit după ei și am zis: *domnule primar, vă rog frumos să-mi acordați și mie două minute să vorbim*. La care el

zice către mine: *stai că mă întorc imediat*. Și între timp a venit zăpăcita asta de Oana Buzatu [purătoarea de cuvânt a primăriei]. Și se ia Adi cu ea și se ceartă acolo, da mie dacă-mi zicea că e Oana Buzatu, pe cuvântul meu... de n-o loveam, pe cuvântul meu. Și tot se ceartă cu ea și o face nesimțită Adi, că de ce a declarat așa de oameni, că bieții oameni [evacuați], că nu știu ce și nu știu cum. Și presa a zis că de ce tot face parcuri și nu face case pentru oameni. Și s-a întors primarul și cu forță l-am oprit așa și i-am pus niște întrebări la care s-a panicat. N-a știut ce să-mi răspundă și atunci un ziarist mai bătrân, nu știu de la ce ziar era, i-a zis așa: *da, domnule, cum vedeți voi viața de acolo?* Zice: *în loc să faceți casă pentru oameni, deci nu numai pentru romi, pentru oameni în general, zice faceți numai tot parcuri, da ce să facă oamenii cu parcurile și cu băncile ce le faceți și le vopsiți*. Nu i-a dat răspuns, că i-o zis altceva, ceva de bătrâni, i-o zis de plimbări și cu cărucioare și nu mai știu ce. l-am zis-o și la domnul primar, am început să plâng. Și la un moment dat, Oana asta o fugit pe scări și Adi o fugit după ea. N-am mai avut răbdare, am stat acolo până a venit Adi și zic: *mă, omule, spune-mi și mie cine o fost zăpăcita aia cu care te-ai certat*. Zice: *aia o fost Oana Buzatu*. Vai, n-am putut... Și apoi am stat la ședință, am discutat cu primarul, ne-a promis nu numai nouă, că la toată lumea de acolo, că o să vină în vizită, să vadă cum e, dar n-a mai venit.

HH: Sunteți multe rude aici?

EG: Aici mulți suntem. Păi, aici suntem frați, verișori, unchi, mătuși. Toți care am fost pe Coastei, toți suntem aici. Nu chiar toți suntem rude, o parte. O parte stau în chirie, în Feleac. E fratele meu ce a stat la mine, cu nevasta și cu copiii, el stă acum la o vară de-a mea. O nepoată de-a lui maică-mea. Un frate de-al meu și-o făcut acolo sus pe deal. Și el a stat cu soră-mea în casă. Și a terminat și el camera anul trecut, așa de Paști. Maică-mea n-a primit nimic, deci a primit practic pământul ăla de la primărie, 20 de metri pătrați. Atât, dar dacă n-ai bani, să-ți iei material să-ți faci, ce poți să-ți faci cu 10 milioane? Primăria a parcelat 20 de metri pătrați pentru fiecare familie, dar nu le-a dat niciun act. Deci domnul Creta are o hârtie făcută pătrățele în care fiecare familie a primit câte 20 de metri pătrați. A expirat anul trecut aia. Și domnul Creta tot merge, pe chestia asta, și nu-i dă hârtie pentru utilități, adică să-și tragă lumina și să facă canalizarea pentru apă.

HH: Am înțeles că v-ați ales niște reprezentanți.

EG: După ce am fost mutați, dar a mai trecut o perioadă. S-a făcut afară o ședință și domnul Creta a propus la oameni că trebuie să aleagă 10 lideri să poată să umble, să putem să rezolvăm situația și oamenii au votat. Deci, ei au ales. De exemplu, m-a propus. *Pe Rita*, a zis, *care-i contra, care îi da*. Majoritatea a fost da, nimeni n-a zis că nu vrea. Deci oamenii ne-au votat, nu noi ne-am pus de capul nostru. Eu, și mai este o româncă, doamna Rusu. Dar ea nu prea se ocupă așa ca noi, știi, să mergem, să venim... Pentru că doamna lucrează de după-masa, la o școală, e femeie de serviciu. Și apoi ea merge după-masa, vine seara. Dar în rest o ținem și noi la curent cu tot ce se întâmplă, mai ne adunăm noiăștia 10, într-o casă, facem o ședință între noi, o chemăm și pe dânsa, când știm că e acasă. Au mai făcut schimbări, care a intrat, fratele meu, ăsta mic, Toni, ce stă în Feleac și copilul lui domnul Creta. Atât. Păi, fratele meu o stat cu mine, dar i-o fost deja prea milă, că a văzut că tot pe jos dormim. Că eu ți-am spus, că tot pe jos m-am culcat. Și acum, cu Paștele ăsta am renunțat

la mobilă de am adus patul ăla, să nu mai doarmă nimeni pe jos. Dar fratele meu cu mine în casă o stat. Până acum, până nu s-o dus la vară-mea asta, din Feleac. Dar îți dai seama, că și el tot aici vine înapoi. Îi greu, na, îi foarte greu. Eu am foarte multe neamuri, aici, din partea lui maică-mea și fratele său, care stă în Mărăști pe Aurel Vlaicu, ne ajută tot timpul. Tot timpul ne ajută cu bani. Dacă am nevoie de cumpărături, el mă sună: *ai nevoie de ceva, că vin sus la voi?* Păi, îi spun: *îmi trebe numai pâine sau cumpără țigări. Sau cumpără niște cartofi*, de genul ăsta. Deci, el îmi cumpără și nici nu mai ia banii de la mine. Noi suntem foarte atașați unii de alții. De aici nu primești nicio țigară, că nu-i mult. Vreau să-ți spun că oamenii ce am fost mutați sunt foarte schimbați. Deci, nu mai sunt ce o fost pe Coastei, foarte-foarte mult s-au schimbat. Și au devenit chitroși. Deci, invidioși, să nu vadă că tu mânânci mai bine ca ei. Că-i bai, că de ce mânânci mai bine, de unde ai, și de genul ăsta, știi?! Lumea o devenit mai rea, deci nu mai e cum a fost, cândva, acolo pe Coastei. Că acolo a fost altă viață. Ai putut să stai de vorbă cu cineva... dacă n-aveai bani și avea un vecin, mergeai, *dă-mi niște bani împrumut până în data de*, deci nu se pune problema că nu-ți dă. Îți dădea, dar aici și dacă are și mergi să-i ceri îți zice că n-are.

„Am ajuns în România, undeva la ora 12 seara, toată lumea era pe afară, plângeau” Florin Stancu

Florin Stancu crede că „ce s-a întâmplat cu noi nu consider că a fost un lucru legal sau cel puțin în ajutorul omului”. Sceptic la perspectiva mutării înapoi în oraș, se gândește pragmatic în interviul din 2012 cum s-ar putea îmbunătăți condițiile de trai în Pata Rât. Dacă într-o parte a interviului sunt rememorate momentele dramatice ale evacuării, din alte fragmente reies spiritul său antreprenorial și mândria meseriilor învățate de-a lungul timpului.

Hajnalka Harbula: De când ați stat pe strada Coastei?

Florin Stancu: Noi am locuit pe strada Coastei din 1994. Prima dată am locuit cu fratele meu, că el a avut contract acolo, deci contract de închiriere cu primăria și am locuit cu el. După ce m-am căsătorit, căci între timp am cunoscut-o pe nevasta mea, s-a eliberat o clădire identică cu celelalte trei. Și am spus, dacă tot avem dosar, pentru tineri căsătoriți în primărie și am văzut că intră mai multe persoane și mai multe familii, zic intrăm și noi. Dacă ni se face contract pe locuința asta, e bine. Dacă nu, continuăm cu adeverințe cu tot ce avem posibilitate ca să înnoim actele an de an să putem primi și noi, să beneficiem de locuință sau de un teren unde să putem construi noi locuința, dacă nu ne-o poate da primăria. În 2008, am fost pe listele de a primi o locuință, căci eram sub vârsta de 35 de ani. Și trebuia să primesc locuință în fostul Oser, unde s-au dat locuințe sociale. Fiind detașat cu serviciul, nevasta mea lucra, ea nu avea cum să meargă, pentru că eu eram titular de dosar în primărie. Am fost dat cu numele meu, eram înscris pe lista de pe ușa blocului, de la casa scării, aveam chiar și repartitia în primărie, dar totuși n-am primit apartament. Deci în momentul când m-am dus și pot să spun și nume, la cine m-am dus... deci m-am dus la Chirileanu, cu domnul Tibi Boian, care mie îmi era patron și la rândul lui a fost director pe terenurile care se administrau la tineri căsătoriți și se cunoșteau foarte bine. El a dat telefon la domnul Chirileanu, a fixat o întâlnire, am mers împreună. Când

am intrat, doamna Nicoară era undeva pe partea dreaptă și a spus: *domnul să iasă afară*. Și atunci patronul meu a spus: *dă-i pace, că e cu mine*. Am intrat împreună la domnul Chirileanu. Domnul Chirileanu, când m-a văzut, a spus că: *domnul Tibi, pot să vorbesc deschis?* Zice că *da, că e angajatul meu, un om foarte bun*. Mi-a cerut dosarul de la doamna Nicoară și mi l-a pus pe masă. Și mi-a spus în felul următor: *într-adevăr, ai beneficiat, deci aveai dreptul să primești locuința aceea, aveai toate actele, aveai toate depuse la dosar, dosarul era intact, dar pentru că nu te-ai prezentat la data respectivă, apartamentul a fost dat la un copil de polițist*. Pe șpagă, mi-a spus clar pe față. Pe șpagă. Și atunci am spus: *bine, domnule, dacă așa s-o dat la un copil de polițist, doar că o fost copil de polițist, nu are familie, nu are copii, un singur om și el o beneficiat de un apartament social... și eu care am doi copii, am un tată paralizat, pe care îl întrețin eu - care între timp a murit, zic, eu nu beneficiaz de nimic?* Cu un dosar vechi, din 1994, cu toate că am fost pe liste și eram în bună măsură ca să primesc acel apartament, totuși nu l-am primit. Zic eu: *de acum încolo mai am trei patru luni de zile, ca să-mi expire vârsta de 35 de ani, ce se întâmplă cu mine?* Păi, să vezi că te pot ajuta, spunându-ți cam cum se ia în calcule punctajele și ce ar trebui să faci, să mergi undeva să faci un contract de închiriere cu cineva, cum că ai locui la dânsul și aia te-ar ajuta cu 25 de puncte în avans. Să-mi aduci toate actele de școlarizare, cu pregătirea pe care o ai, ș.a.m.d. Zic că am 7 meserii plus permisul, îmi este destul, mie nu mai îmi trebuie școală. Zice că e destul, dar totuși ar trebui să mai aduci, acte medicale și chestii de genul ăsta, că te avantajează la dosar și atunci chiar dacă ar mai fi să se mai înscrie pe listele alea câteva persoane, totuși ai ajunge undeva pe locul 30. Am înțeles care e situația, am spus că timpul înapoi nu-l mai pot da, am încercat să mă împac cu ideea asta și să las totul așa.

HH: Cum a fost la evacuare?

FS: Eram plecat în Italia la lucru cu nevasta mea. Eram plecat din luna octombrie. În decembrie am venit. Am apucat de am lucrat cât de ne-am plătit transportul de aici acolo, că noi mergem cu plată la destinație. Și ne-am plătit transportul acolo, banii ce ne-au dat în avans, de am avut noi să supraviețuim, să trimitem și acasă, cât ne-au achitat italienii, atât ne-a fost tot. Ca la o adică să primesc un telefon de acasă, că am 24 de ore să ajung în țară, să-mi depun o hârtie pentru locuință, căci altfel rămân pe dinafară. No, gândiți-vă și dvs., cum puteam eu să vin de acolo, în 24 de ore să ajung rapid aici și să apuc și dimineața să bag cereri, că trebuia să bagi cererea înainte cu o zi. Am plătit 700 de euro avionul. 700 de euro! Cu transportul, că eram undeva la 500 km de Roma și până în Roma și... greu am ajuns. Deci tot transportul din Italia, până aici, m-a costat 700 de euro. Am ajuns în România, undeva la ora 12 seara, toată lumea era pe afară, plângeau. Alții își împachetau, pe unde te uitai, numai mobilă, saci cu haine, copii înfrigurați. Chiar era un frig de nu puteai să stai afară. Am întrebat: *oameni buni, ce s-o întâmplat?* Zice: *uite, o venit și ne-o dat ultimatum, că până la 7 dacă nu suntem împachetați, ca să ne poată muta, zice, nu mai primește nimeni nimic și demolează tot aici peste ei. Stați oameni buni, că nu-i bine, zic, ce hârtii vi s-o dat?* Când de fapt ca să constat, că în acea hârtie scria că li se atribuie o locuință, persoanelor aflate, nu știu, ca și cum ar fi pe drumuri undeva. Înțelegeți? Când am văzut care e situația, am spus: *ceva nu-i clar, aici*. Am încercat să discut cu mai multe persoane, dacă au apucat să-și bage cererile și astea, nu s-a mai putut face nimic. Atunci am spus că mă duc și eu, să pot să beneficiaz și eu, să nu rămân pe drumuri

cu doi copii că e foarte greu. Și m-am dus, am depus cererea, ș.a.m.d. Deci n-a durat foarte mult, a venit o echipă de la pază și protecție, parcă, și cu doamna Fritea, să ne spună că trebuie să ne părăsim locuințele și să ne scoatem mobila că va veni transport, ș.a.m.d. Ce transport aveam, de fapt containere. Ne-au încărcat la urgență în container, ca pe câini, au venit și ne-au țăpat aici. Dar ni s-a spus dinainte, *dacă nu veți merge acolo, nu vi se dă cheile, nu semnați nimic, rămâneți pe dinafară*. Deci am fost nevoiți să venim și să ne băgăm cel puțin un pat înăuntru, ca ei să fie siguri că ne-au mutat, ca să ne poată demola. Înțelegeți? Am venit, am luat cheile, un copil îmi era aici, un copil îmi era dincolo, a început să mi se fure din lucruri de acolo. Nu știam ce să fac aici, că singur nu poți să bagi mobilă în casă, toată lumea lucra, toată lumea era vai de mama lui. Ne-am distrus toate lucrurile pe care le aveam, că vă dați seama, să le arunci într-un container, e ca și cum le-ai arunca la deșeuri. Și am venit, era igrasie, ce am găsit, și acum cum e aici numai Dumnezeu ne știe... Nu-mi încap numai un pat, ăla, de abia l-am băgat și pe ăla, că am renunțat la mai multe corpuri de mobilă. Dormim pe jos, ca câinii, m-am îmbolnăvit de bronșită, am dublă hernie de disc și multe alte chestii. Nu mai știu ce să zic. Nu mai știu ce să zic...

HH: Unde ați locuit înainte de a vă muta pe strada Coastei?

FS: Eu înainte de Coastei am locuit la un unchi de-al meu pe strada Byron. Deci am locuit la el, căci taică-meu s-a despărțit de mama mea și unchiul meu m-o luat la el. Dar în momentul când fratele meu o primit o locuință pe strada Coastei atunci m-a luat el cu el. Fratele meu fiind mai mare ca mine cu 6 ani. Eu am ajuns să lucrez ca topograf la o firmă petrolieră româno-americană, în momentul acela. Eram în perioadă de concediu și am cunoscut-o pe ea, vedeți cum îi, că nu știi niciodată cum e. Am spus că *și eu sunt așa, cum sunt, și tu ești așa cum ești, păi, hai să întemeiem o familie*. Ne-am înțeles, am avut doi copii.... Taică-meu normal era din București, făcând armata aici, s-a stabilit aici. Fratele meu ăsta mai mare era născut în Turda, soră-mea era născută pe Cluj. Părinții mei au locuit în Zorilor. Era chirie de stat. Apoi au predat apartamentul primăriei și s-au mutat la socrul de-a lui taică-meu aici în Dezmir. De fapt, numai maică-mea, că atunci ei s-au despărțit. Asta a fost problema. Ei, în momentul în care s-au despărțit, au predat apartamanetul, maică-mea s-a mutat la părinții ei în Dezmir, taică-meu a plecat la părinții lui în București și noi practic am rămas de capul nostru în Cluj. Opt ani am avut. Opt ani. Rudele din Dezmir au murit de mult. Iar maică-mea locuiește aici undeva pe Cantonului. Și ea a fost dintr-o familie numeroasă, formată din frați, surori, ș.a.m.d. Au ajuns mulți pe Cantonului.

Pe mine m-a luat unchiul meu, am fost purtat la școală, cum am fost, dar totuși, am reușit să fac 12 clase, mi-am făcut 7 meserii, căci mi-a plăcut să le fac, am spus: *mă, uite cum e în ziua de azi, e bine să le ai că oriunde te duci e imposibil să nu-ți găsești de lucru*. Deci, am ieșit de la profesională, ca vopsitor industrial. Eu am terminat școala în Călan, în județul Hunedoara. Am fost repartizat la profesională, pe bază de meserie și acolo am terminat.

HH: Copiii unde merg la școală?

FS: Copiii sunt la Simion Bărnuțiu, la școală, acum se numește Romulus Ladea. La început, fiind mai aproape școala de Coastei, nu aveau de traversat drumuri. Cât timp au fost la grădiniță, îi duceam eu, îi aduceam, că așa ne-am făcut și cu serviciu, că ori lucra ea de noapte, ori de zi, ori invers, ca să putem să ne ocupăm și cu copiii. Ea

e în clasa a IV-a, termină anul ăsta, cealaltă termină clasa a VIII-a și pleacă la liceu. Am lăsat la latitudinea ei, că nu vreau ca să pun presiune, am spus: *dacă crezi că îți place un lucru, alege ce lucru îți place și ăla fă. Că degeaba te pun să faci un lucru care nu-ți place, că nu-ți stă capul acolo*. Ea cred că la comerț vrea, parcă. Mi-a spus ceva, dar nu am reținut. Cam asta-i.

HH: Cum a fost pe vremuri, după ce ați terminat școala?

FS: După ieșirea din școală, am fost angajat la arta decorativă, ca vopsitor. Și ca să-mi iasă salariul, lucram și la turnătorie. Ceea ce automat a însemnat că am mai făcut o meserie la locul de muncă, turnător-formator. Apoi, am fost și m-am înscris la o școală, pe un termen de 6 luni, ca sudor electric. Am absolvit-o și pe aia, am luat-o și pe aia, am lucrat și sudor. Am trecut pe cartea de muncă 7 ani de zile ca sudor. După aceea am spus, *mă, nu prea merg meseriile astea aici, ținând cont că s-au desființat foarte multe întreprinderi, zic, hai ca să încerc în construcții și eventual pot să ies și afară cu chestia asta*. M-am înscris la o altă școală, de zidar finisor. Am absolvit-o și aia, n-am mai ajuns nicăieri, că s-au stricat toate treburile. Ce să fac? Am spus, *hai să mă duc la mecanică auto*. Am făcut-o și aia. Am ajuns de la ultima școală să fiu tehnician la spații verzi, aici la Rosal. Apoi, m-am dus să fac un curs de calificare inclusiv ca drujbist. Pentru că toți muncitorii care făceau parte din formația mea lucrau pe diverse utilaje în spații verzi. Și atunci, eu nu puteam ca să le spun: *vezi că trebuie să faci aia, eu care defapt nu știam ce utilaj e ăla, cum se lucrează cu el ș.a.m.d.* Că puteam să primesc un muncitor care era nou, deci eu nu aveam cum să-i ofer informații dacă eu n-am învățat. Și atunci am fost nevoit să învăț și eu și la urma urmei să-i învăț și eu pe alții. Și între toate chestiile astea, am făcut și școala de șoferi. Toate le-am făcut contra cost, prin școli, dar sunt recunoscute diplomele de Minister. Acum sunt pe cont propriu. Am o firmă, lucrez, am doi angajați, că nu-mi permit mai mult, plus contabilă. Pe timp de iarnă, eu sunt plecat în Italia, că am contracte acolo cu ei, sistez tot, doar contabilă o las, că altfel e problemă că mă urcă undeva la 16% și mă bagă și ca plătitor de TVA, dar eu acuma sunt cu 3%.

După ce nu mi-am mai găsit de lucru în țară, am început să ies pe afară. Prima dată prin forțele de muncă și după aceea pe cont propriu. Am început să cunosc lumea, am fost în Spania, am fost în Italia și mă duc în continuare, am fost în Austria, am fost în Slovacia. În Italia, lucrez, deci mă duc împreună cu soția, cu copiii stă maică-mea. Eu lucrez și pe tractor, ea lucrează la recolta de mandarine, portocale. O mai ajut și eu. Bine, am răspundere și acolo, căci practic pe oriunde am lucrat, dacă am lucrat sudor, am fost șef de echipă la sudori, dacă am lucrat ca zidar, am fost șef de echipă la zidari... până și în Austria, am fost șef de echipă la zidari. Pe oriunde am lucrat am fost, pentru că, no, poate oamenii au văzut că îmi fuge mintea, sau poate au ținut cont de ce au văzut pe cartea de muncă, nu știu.

HH: Cum a fost la Rosal? Și după?

FS: Înainte de deratizare, am lucrat la Rosal 3 ani de zile tehnician spații verzi, de unde am fost preluat. Directorul meu a fost dat afară și văzând în acei trei ani de zile ceea ce am făcut eu cu spațiile verzi în Cluj și la urma urmei fiind și el specializat tot pe spații verzi, plecând din primărie, m-o luat cu el. Mi-a spus: *aici ai un salar de 23 de milioane*, la Rosal atât aveam, atunci în perioada aia, în 2008. Zice: *vii la mine, te pricepi și în construcții, ca și la spații verzi, noi suntem spații verzi-construcții*. El ce

a observat, că jocurile care au fost aduse de către turci, deci jocurile care sunt amplasate în parcuri, le-am montat eu. Inclusiv de lângă stadion. Deci le-am montat eu, am citit proiectul și automat le-am făcut singur. Singur, ajutat și de alți oameni, dar nu aveam nevoie de Turcia să-mi explice sau chestii de genul ăsta, că le știam eu face. Dacă în construcții îmi arăta orice sau îmi spunea: *uite, ai proiectul ăsta, să ții cont, trebuie să faci anumite lucruri*. Am făcut orice, începând de la alei, scări ș.a.m.d. prin toate parcurile. Dacă o fost chestia de spații verzi, cu amenajări, cu gazon sau cu rulouri cu gazon, ceea ce se întâmplă numai pe stadioane, le-am făcut. Deci, am făcut absolut tot ce ține de domeniul ăsta. Și-a văzut că am prins foarte repede și mă descurcam în toate chestiile astea, a spus: *uite, stai la mine și îți dau un salariu de 40 de milioane*. Când am auzit asta, am zis: *bine, vin*. Prima lucrare am făcut-o la Alba-Iulia, unde a ieșit foarte foarte bine. După aceea, avea contracte în toată țara, la toate Polusurile din toată țara. Și trebuia ca să mă duc, aveam o dubiță, un Mercedes Printer. Cu toți oamenii pe care îi aveam, eu i-am format din tot Rosalu. Mi-am format pe toți oamenii ăștia și i-a angajat și atunci cu ei trebuia să mă duc. Astăzi executam lucrarea aici, mâine în altă parte ș.a.m.d. După vreo trei luni de zile, le-a intrat o lucrare prin Fonduri Phare, ca să amenajeze un drum forestier, aproape de Huedin. Mi s-au dat proiecte, mi s-au dat materiale, absolut tot, am format o echipă de 60 de persoane și am mers, am locuit acolo într-o școală. Și am început, podețe, gabrioane, rigole, periate, drum, tot, absolut tot, am început să le facem noi, ceea ce eu n-am mai făcut așa ceva în viața mea. Dar dacă mi s-a dat proiectul, am știut ce am de făcut. Le-am făcut, a ieșit totul perfect. Și-au încasat banii, deci în două luni de zile am făcut 10 km de drum, 6 km de rigolă periată, 28 de podețe și 300 de metri linear de gabrioane. Gabrioane înseamnă plasele alea cu piatră în ele, care susțin la malul apei, la deal. Deci, o ieșit foarte bine și eu am fost mulțumit. V-am spus, salariul meu era de 40 de milioane. Nevasta mea lucra cu mine, dar ea o rămas pe spații verzi la Polus, ea avea 15 de milioane și eram undeva la 55 de milioane. Am spus: *mă, chiar dacă merg să bag o cerere pentru ANL, trebuie ca să primesc*. Vroiam să fac tot posibilul ca să pot să ajung undeva, căci sunt conștient de treaba asta, că în felul cum locuim noi aici, în taberele astea de romi, niciodată copiii ăștia nu-i poți civiliza. Niciodată. Deci, să fie clar. Dar dacă, totuși, trăiești printre alte comunități, atunci nu mai aud de prostiile alea sau se învârt în alte cercuri de prieteni, de oameni. Altfel învață și ei.

HH: Cum e aici la Pata Rât?

FS: Ce s-a întâmplat cu noi nu consider că a fost un lucru legal sau cel puțin în ajutorul omului. Cum e acum Oserul nou, acolo sunt câinii vagabonzi, adunați din tot Clujul ăsta, ei au posibilitatea de a trăi în centrul orașului cum ar veni... și noi că suntem oameni, ne-au marginalizat aici lângă gunoaie. Vă dați seama? Și, no, eu ca eu, că mie mi-a trecut vremea, dar problema e cu copiii mei. Deci, aici nu avem internet, aici nu avem un mijloc de transport, ca să zici că mă pot duce când vreau să-mi rezolv anumite lucruri. Sau că pot să mă angajez oriunde, că lucrez de noapte, mă pot duce și mă încadrez în timp. Nu poți să faci treaba aia, nu poți să faci o baie, căci, cu apă rece, acum oricât aș fi eu cu hormonii ridicați, nu fac baie cu apă rece, mă scuzați, că vorbesc așa. Dacă nu avem lemne, nu ai nici de unde să produci și căldură nu este, baia nu este... Spațiul practic la patru persoane e foarte mic în comparație cu ce se cere, cel puțin la unul care e închis, la închisoare, deci până și ăla are dreptul la patru metri pătrați. Și noi locuim patru persoane în 16 metri pătrați. Deci, nu

cred că e bine. Am cerut ca să ne lase măcar, să ne extindem, pe cheltuiala noastră proprie, nu vor să ne lase. Am reușit, am făcut o curte aici, am spus, mă, să fac o magazie de lemne, că trebuie, și mi-am făcut aia. În rest, nu poți să faci absolut nimic. 16 metri pătrați. Și la unii sunt și 10 persoane.... Încă eu am spus, că de mine nici nu e așa rău. Sunt familii mult mai numeroase. Dar e rău, că mă culc pe jos, eu vă spun sincer. Deci mă culc pe jos, nu mai pot de spate, nu mai știu ce să fac. Baie, ele fiind trei fete, eu singurul băiat. Eu am ieșit. Că-i iarnă, că-i vară, eu trebuie să ies afară. În schimb, când fac eu, trebuie să iasă ele. Asta îi. Deci am plecat după Coastei, unde, făceam la covată, era altă treabă, aveam două camere, puteam să mă împart cumva și era undeva și copiii mai mici. Acuma ținând cont că îi domnișoare, ce să mai fac? Și în schimb ne-o spus, că ne-o oferit aici... tot ce am vrut noi. Și ne-o oferit. Asta e. Aici nu vine absolut nimeni. Deci la noi cine o fost, și încearcă ca să ne dea o mână de ajutor, e Fundația din care face parte și doamna Enikő. Deci, dâșii sunt de la Amnesty International, sunt mai multe persoane, care nu sunt de aici din România, deci, sunt de undeva din străinătate.. Oamenii ăștia care au rămas pe dinafară, că practic au rămas în plină iarnă, numai Dumnezeu știe... Păi, i-au primit oamenii de aici. Doi-trei acolo, doi-trei acolo, doi-trei acolo. Mai făceau focuri, stăteau ca indienii, lângă foc, la minus 23 de grade, stai afară cu copii, cu pături în cap și chestii din aia. Vă dați seama ce au făcut? Deci nu-i interesa, peste 30 de familii au rămas pe dinafară, poate 36 dacă fac bine calculul, să memorez ce s-a întâmplat atunci. Erau pur și simplu afară, mobila lor era depozitată în curte la RADP. Și de acolo au început să li se fure buteliile, frigiderule, cum a pățit de altfel și Titi, domnul Ernest. Au început să li se fure din lucruri. Pe când am ajuns acolo, ce să mai luăm, o plapumă... ce să-și mai ia. No, asta e. Noi considerăm că am fost bătaia lor de joc, că s-a făcut un abuz împotriva noastră, știm că s-au încălcat și mai multe legi și de-aia vrem să mergem mai departe. Indiferent că vom câștiga procesul, că nu, noi totuși ne vom cere drepturile. Pentru că dacă ar fi un război în România asta, în mod sigur și noi ne-am lupta cot la cot cu românii. Chiar dacă ei sunt români, maghiari, sau alte naționalități, atâta timp cât și noi suntem născuți în România și provenim din România, dacă ar fi război și noi am participa la războiul acela, exact ca orice altă nație, sau etnie, cum să spun...

HH: Să ne întoarcem la situația de dinainte de pe strada Coastei. Cum era?

FS: Când am stat pe Coastei ba veneau din primărie și vă spun și din ce cauză. Ca să împartă amenzi. Când aveau nevoie de bani, de la primărie, atunci veneau ca să împartă amenzi. Ba le luau pe oameni, de ce nu au domiciliu stabil și le dădeau amenzi, dar veneau din primărie cu poliția. Ba veneau că nu știu cine a făcut gunoi, nu știu unde s-a aprins un foc. Chestii de genul ăsta. Ba că unul filma, că așa vrea el, venea unul care locuia acolo pe strada vecină, care de fapt locuia față-n-față cu primarul [Apostu]. Și ăla când s-a îmbătat, încerca să filmeze și după aia a fost afișată la primărie o chestie din aia, că tot ce nu îți place, să treci acolo. Și ei țineau cont de aia și veneau, că a reclamat nu știu cine, nu știu ce. Și chestii de genul ăsta. Pe internet ne băgau în tot felul și ne făceau cum le venea pe gură. Pe ei nu i-a interesat, că *stai, mă, dacă o anumită persoană e așa cum îi, că n-are rost să îi luăm pe toți în aceeași oală*. Poate alții au altă mentalitate... Am fost postați pe internet cu diverse reclamații din partea nemulțumiților care se pretindeau că sunt vecini de-ai noștri. Dar dacă veneau persoane să se intereseze de problemele pe care le avem, să se intereseze cu ce ne confruntăm... De atâtea ori, de câte ori m-am dus cu domnul Greta, am depus

tot felul de petiții, că și pe strada Coastei a fost președinte, a fost administrator. Am depus tot felul de petiții. Pentru canalizare, pentru drum.

HH: Și aici în Pata Rât ce este mai greu?

EV: În primul rând, ce-i mai greu e să mergi să-ți faci cumpărături pentru strictul necesar. Deci, de ce am nevoie. Dacă mă duc în oraș, mă duc să plătesc facturile, când adun banii de la oameni, că sunt amărâți, că de multe ori am pus de la mine ca să pot să achit facturile. Mă duc de multe ori să-mi pun benzină, mă duc după ei la școală sau dacă am undeva de mers, atunci mă duc. Altfel nu-mi permit să mă duc, căci n-ai după aceea. E foarte departe, drumul cum e. Deja mașina, am băgat-o de 4 sau 5 ori în service, tot aceeași chestie e, îi pun piese noi, și după aceea iară, bucsi, rotule și dracu să le ieie, că m-am zăpăcit de cap. Nu mai îmi permit, vă spun sincer. Asta e. Fixăm și noi unde sunt magazine mai ieftine. Bineînțeles că în Iulius Mall, dacă iei și benzina, e mult mai scump în altă parte. Și atunci poate ajung de multe ori să intru în Metro. E mult mai ieftin sau poate prind tot felul de oferte. Sau poate până la Billa sau la Cora. Căci contează, să știți. Deci, adunându-i, căci dacă ai un frigider, nu mergi să-ți aduci un pui, te urci până în oraș la 11 km. Că ai putea să iei și de aici, dar ăștia au niște prețuri, de te rupe. Și atunci nu-ți permiți. Atunci spui: *mă, am banii ăștia pentru mâncare, ăștia pentru cheltuieli, ăștia pentru întreținere, ăștia nu știu pe ce*, atunci știi ce să faci. Atunci, mergi, îți iei o dată, pentru o săptămână, să zicem. Eu mă duc mai des, pentru că, care e problema, eu când cumpăr, cumpăr mai mult și le dau și la alții. Înțelegeți? Păi, o fost când am mers de două ori pe săptămână. Sau o dată la săptămână. În funcție cum am și eu bani. Asta e.

HH: Cu transportul în comun cum stați aici?

FS: Există un autobuz, vine dimineața, pe la 7.15. De aici, îi duce pe copii la școală, se reîntoarce cu o tură de copii care sunt clasele 1-4 la 12.30, se duce înapoi și se întoarce iar înapoi cu ceilalți copii la 14.30. Și cam atât. Dar sunt copii care fac sporturi și au program de după masă. Sunt părinți care fac naveta la servicii și să nu vă mai spun... căci sunt niște ciurde ca de vaci dar sunt numai câini, câini ca măgarii. Nevaccinați, nu sunt în atribuția nici unui stăpân, nu știi nimic despre ei. Și sunt grupuri de câte 30-40 de câini. Trimite-ți copilul să meargă pe jos sau să vină mai târziu de undeva de la ceva activitate, că nu știi, îl mai primești acasă sau ajunge unde ajunge sau ce se întâmplă cu el, nu știi. Asta e una la mână. A doua la mână, noi care ne-am mutat aici, majoritatea copiilor, sunt un pic mai dezghețați. Sunt puțin mai albi... Sunt care sunt mizerabili și la noi, că nu putem să zicem că noi n-avem paie pe foc. Și noi avem. Dar se îmbracă un pic mai curat ș.a.m.d. ăștia de jos, au cam pus ochii pe fete, să le ademenească, a fost o fată care stă aici vis-a-vis, o fost chiar și bătută de 2 ori de ei și are 15 ani. Poliția nu face nimic, dacă ei și-au deschis tot felul de puncte de colectare de nu știu ce, șpaga merge în toate părțile. Și atunci, vine, constată și cu aia a rămas. Până și poliția nu se mai implică. Păi, vin cu 8, și acolo, încă mai e o mare problemă. E linia ferată. Tranversezi linia ferată, copiii sunt copii. Nu vede, nu-s atenți, vine trenul, i-a nenorocit. Și sunt niște riscuri, niște chestii care nu țin cont nimeni de ele. Deci numai ne-a plasat aici, ca pe proști, ne-a lăsat aici și o făcut reclamă prin diferite ziare ș.a.m.d. că uite ce au făcut ei, că nu știu ce. Și noi cu asta am rămas.

HH: Cum s-au distribuit locuințele din casele modulare din Pata Rât?

FS: 18 ani am stat pe strada Coastei. Nu s-a ținut cont de dosarele depuse în primărie, nu s-a mai ținut cont de situația familială pe care o are fiecare, nu s-a mai ținut cont de absolut nimic. Căci, dacă acele persoane care erau în măsură să primească, deci care au avut contracte, erau mutați să zicem în diferite locuri, nu neapărat aici, totuși mai rămâneau 18 locuințe. Și atunci erau undeva 18 familii salvate, deci conta foarte mult. Măcar acele familii cu copii. Sau mai sunt câțiva pensionari, care săracii, vai de mama lor. N-au niciun ajutor, n-au nici copii! Și atunci puteau să întindă o mână la oamenii ăia. Dar problema care a fost, au pus la grămadă. Deci, vă dați seama, dacă ne-au adus containere și ne-au urcat în container. Am fost ca și în lagărul Auschwitz, când i-au încărcat pe ăia, i-au urcat sus în vagoane și i-au dus în voia sorții. Așa au procedat și cu noi. Și asta a fost. Deci eu, practic, vă dați seama, cum v-am spus, am fost în măsură să primesc un apartament. Și totuși, pe listele la care am primit, am fost ultimul. Da, ultimul am fost. Ca să vedeți cum merg toate chestiile astea.

HH: Ce ar putea să facă autoritățile în momentul de față?

FS: Eu vă spun sincer. Dacă aș avea o putere, ce aș putea să fac eu, de exemplu, pentru comunitatea asta. În primul rând, aș moderniza drumul, căci fără cale de acces nu poți să faci absolut nimic. În al doilea rând, aș introduce un mijloc de transport. În al treilea rând, aș lăsa oamenii să aducă la aceeași culoare, din același material, să se poate extinde, să-și creeze un cămin în limita posibilităților, dar după nivelul numeric al familiei. Înțelegeți? Aș ajuta oamenii din partea de sus, introducerea curentului electric, cu acte doveditoare, cum că s-a repartizat din partea primăriei o locuință sau un teren, pentru ca să-și poată crea o locuință. Introducerea gazului ar fi o prioritate foarte mare, pentru că având gaz poți să-ți faci o baie, poți să-ți faci un foc, poți să-ți faci încălzire, poți să-ți faci aproape orice. N-ar mai necesita să mergi cu butelia în spate până undeva în Someșeni s-o încarci sau de multe ori în oraș. Încărcatul, undeva la o butelie, e 60 de lei. Nu ține mult, vreo 3 săptămâni. Aș mai face un parc pentru copii, ca să nu mai fie nevoie să zbori pe toate dealurile astea aiurea și să se joace cu pungi, că le duce vântul. Ei se joacă fotbal. Deci ar avea ceva, cât de cât. Și în plus foarte multă verdeață, niște pomi, ca să ne apere și pe noi, cu toate chestiile, să schimbe aerul. Aș face o plantație, aș face un spațiu verde, aș face ceva. Deci, asta cred că ar fi cel mai eficient, în momentul de față. Că nu sperăm la locuințe, nu sperăm nici noi să fim duși în blocuri sau cine știe unde. Pentru că știm și înțelegem, nu există, nu sunt, nu-și dă nimeni interesul de chestiile astea. Dar dacă tot ne-au mutat aici, care avem posibilități, să ne lase naibii, ca să ne facem noi. Bine, să nu facem circ, nici noi, să facem cum au făcut unii pe Coastei. Că s-a întâmplat și pe Coastei. Din nylon, cartoane, linoleu, unul avea crescut pom chiar în mijlocul casei. Nu se poate nici în halul ăsta. Înțelegem. Deci să aducem o clădire, dar la același nivel, făcut din același material, aceeași culoare ș.a.m.d. Și ne-am gospodări într-un final, toți, care suntem aici. Că și așa am adunat ceva bani și după ce se încălzește un pic, vrem să ne facem un țarc pentru containerele de la gunoi. Ori să ne înțelegem cu cineva să vină să ne ducă gunoiul ori să obținem un contract... Nu avem contract. E tare rău, rău de tot. N-avem ce să facem, asta-i situația. Și de asta am spus, dacă ne-ar lăsa, nu cerem bani, deci nu cerem bani, că nu ne trebuie bani din primărie. Domnule, am posibilitatea, păi, lasă-mă să-mi creez eu situația mea, să pot să trăiesc cât de cât civilizat, să pot să-mi creez și eu un nivel de trai mai bun. Mă obligi să stau

dracului aici, să mă culc și pe jos, ceea ce în război făceau oamenii... Când eu am posibilitatea să mai bag un pat, când eu am posibilitatea ca să păstrez intimitatea la copiii mei, să stea singuri într-o cameră și eu cu nevasta mea într-o cameră. Când eu am alte posibilități, păi, lasă-mă să-mi fac eu, naibii. Că nu-ți cer ție, dar lasă-mă, dă-mi aprobarea, o hârtie, atâta, îmi pui o ștampilă și o semnătură acolo. Deci eu n-am absolut niciun document, doar contractul, și atâta mi s-o aprobat, cu vai, să mă separ de energia electrică. Normal, din câte știu eu, legal, casele astea nu sunt case sociale. Eu știu din sursă sigură, pentru că eu am fost la viceprimar și ne-a spus: *astea sunt trecute în primărie case de necesitate*. Deci, nu sunt case sociale. Dacă dânșii au apucat să construiască în altă parte și doresc să ne scoată pe noi de aici, nu știu cum se va face sau cum se va proceda, pentru că acum e problemă foarte mare, cu ăștia de pe Cantonului, sunt în proces cu CFR-ul, sunt mult mai multe familii decât aici. Deci sunt ei, suntem noi, sunt ceilalți de la IRA, care și ăia sunt deja cu semnul întrebării. Și atunci nu înțeleg, unde Dumnezeu poate să bage atâția oameni. Unde? Că n-au unde. Și m-am impact cu ideea că aici voi rămâne pe viață, deci de aici nu ne mai scoate decât între patru scânduri.

INTERVIURI DALLAS



Una dintre cele peste 50 de căsuțe realizate cu sprijinul Fundației ProRoma, 2011. Foto: Paula Boartă

„Dacă se mută rampa de aici ajungem să ne dăm în cap?”

O introducere în Dallas de Adi Dohotaru și câteva mărturii succinte

Dallas este cea mai veche așezare informală din cele patru din Pata Rât, care mai include comunitatea de pe rampă și împrejurul ei, de pe str. Cantonului și Noul Pata Rât. Așezarea s-a dezvoltat numeric odată cu crearea unei economii de consum datorată Caritasului postdecembrist. Comunitatea s-a lărgit după anii 2.000 cu aproximativ 40% pe măsură ce rampa a crescut ca și capacitate, iar persoane în căutarea unui loc de muncă ori evacuate s-au stabilit în Dallas. În prezent, Dallas-ul numără aproximativ 400 de oameni, majoritatea locuitorilor trăind din colectarea selectivă a deșeurilor¹.

Dincolo de temerile comune privind locuirea precară ori lipsa unui loc de muncă decent, Dallas-ul este segregat la rândul său între grosul locuitorilor și „patronii”. „Patronii” împrumută sume de bani muncitorilor în rampă (locuitori ai Dallas-ului, de pe rampă și împrejurimi ori de pe str. Cantonului), pe care ulterior muncitorii îi returnează în kg de PET-uri sau alte produse (hârtie, metal). Potrivit unor locuitori din Pata Rât întâlniți în Mănăștur în zona La Terenuri care au stat și în Dallas dar momentan trăiesc lângă rampă, patronii din Dallas plătesc 70 de bani pe kg de PET-uri. În Mănăștur, reușesc să obțină 1,2 lei pe kg. După ce în Pata Rât s-a închis rampa, locuitori din rampă, din apropierea ei, dar și din Dallas, au venit să lucreze dar și să locuiască în cartierele Clujului (La Terenuri, pădurea Făget, Parcul Feroviarilor etc.). La redeschiderea rampei temporare, lipită de cea din Pata Rât, muncitorii din rampă se plâneau că nu pot scoate deșeurile selectate din rampa temporară pentru a le vinde la prețuri mai bune decât 20 de bani kg de PET-uri (30 de bani, potrivit reprezentanților RADP, oricum preț de 3-4 ori mai mic față de alte locuri din Cluj). Prețul e fixat, potrivit lor, de RADP, regie aflată într-o situație de monopol la data convorbirii (20 octombrie 2015). În ciuda monopolului, romii scot fierul și alte deșeuri din rampă pentru care statul nu are contract cu firme private de reciclare.

Exploatarea la care sunt supuși romii care lucrează în rampă se desfășoară pe mai multe nivele: un prim nivel este cel al cămătarilor care mai întâi îi îndatorează, apoi obțin PET-uri la prețuri preferențiale sub diverse amenințări (interzicerea accesului pe rampă, evacuarea din Dallas, amenințări fizice etc). Exploatarea intracomunitară se constată și la prețul utilităților. Prețul la curent poate să ajungă la 200 de lei sau mai mult pentru o casuță, bani plătiți persoanei racordate la curent, ceea ce în caz de neplată conduce la colectări la prețuri preferențiale pentru „patronii” din zonă. Barbora Černušáková, activistă Amnesty International, îmi spune că o altă abordare la segregarea rezidențială e „formalizarea locuirii”: „Dacă formalizezi utilitățile, deja facilitezi incluziunea”. Astfel, oameni din Dallas nu ar fi într-o situație de „uriașă exploatare, pentru că plătesc triplu pentru curent”² luându-l informal de la vecini. Cu un nivel mai ridicat ajungem la autoritățile publice care nu efectuează controale în rampă pentru a verifica legalitatea selectării și a depozitării de către firmele private. Al treilea nivel este mai abstract și mai dificil de sesizat la prima vedere întrucât ține de o alianță informală, dar puternică, între capital și stat, prin care se eludează costurile sociale și de mediu ale economiei gestionării deșeurilor. Marii producători de deșeuri sunt obligați pe baza principiului UE – „Poluatorul plătește” – să se asocieze și au impuse cote relativ mari de colectare a deșeurilor. Cotele nu sunt respectate pentru că asociațiile fac contracte fictive de colectare cu firmele de salubritate. Statul nu verifică respectarea cotelor, iar societatea civilă nu face presiuni vizibile pentru cote mai ridicate care să conducă la un ideal mai sustenabil de economie circulară, de Zero Waste. În consecință, colectarea este realizată prin muncă manuală de persoane din comunități marginale și segregate în condiții toxice și care au un statut stigmatizat în ciuda rolului important pe care îl îndeplinesc în economie. Când aceste persoane se revoltă, totuși, din cauza condițiilor de lucru în locul lor sunt aduși pușcăriași, pentru că „țiganii trebuie să îți știe de frică”³.

Situația locuirii și a muncii informale s-a perpetuat și din cauza corupției administrației publice și a contractorilor care prin amânarea construirii unei rampe conforme standardelor UE de funcționare, a prelungit starea precară a locuitorilor din Pata Rât. În ciuda arestărilor, până în acest moment nu a fost anchetat nici un reprezentant public pentru permiterea accesului în rampă în ciuda condițiilor de toxicitate, depozitării neconforme și riscului de accidente, la care fac referire intervievații:

„Consiliul Județean are responsabilitatea construirii Centrului Integrat de Deșeuri și bani europeni pentru a închide cele șase rampe din județ, inclusiv Pata Rât. Din estimările noastre, sunt circa 700.000 de metri cubi de deșeuri depozitate la Pata Rât, după părerea mea, depozitate ilegal, ceea ce îngreunează închiderea. Am și făcut o plângere penală în care am arătat situația pe care am găsit-o. În plus, și din nou e părerea mea personală, firmele care au colectat nu au făcut-o conform legii, nu au colectat selectiv iar depozitățile, la fel. Vă mai spun ceva: constructorul inițial, Cornu, de la Confort este acum închis. Proiectantul, George Boieru, a fost închis. Patronul de la firma care s-a ocupat de dirigenție a fost și el închis, cel de la subcontractorul Napoca Construcții a fost la rândul său închis, fostul președinte al Consiliului Județean a fost și el închis o perioadă. Eu am cerut o expertiză, căci de acolo a dispărut un deal întreg. Și am făcut și plângere la DNA”, a declarat președintele CJ Cluj, Mihai Seplecan⁴.

Potrivit unui reprezentant RADP care administrează noua rampă provizorie de după închiderea vechii rampe neconforme, evaziunea fiscală era cunoscută de toată lumea. Gunoii nu a fost cântărit la Cluj la intrarea în rampă până în octombrie 2015. Evaziunea ar trebui calculată la 50 de tone pe zi intrate în rampă și la un grad de colectare selectivă de 30% făcută de romi. Potrivit noului administrator al rampei, au fost angajate 16 persoane, majoritatea din Dallas, iar 50-60 lucrează ca zilieri. Zilierii nu au asigurări medicale în ciuda condițiilor toxice de muncă. Gradul de colectare va crește spre 40% odată ce vor aduce noi utilaje, care va diminua, fără a elimina, și cererea de forță de muncă. Deși limita de vârstă pentru zilieri este de 16 ani, sunt vizibili în noua rampă copii de vârste mai mici. Totuși, noua rampă are avantaje din punct de vedere ecologic față de vechea groapă de gunoi: accesul e controlat și nu mai pot intra foarte mulți copii mici, care erau înainte cei mai supuși riscului de accidentare (în media circulau știri în fiecare an cu persoane decedate), există levigat și s-a asfaltat pentru ca scurgerile să nu ajungă în apa freatică. Noua rampă ar fi rezolvat, potrivit primarului Emil Boc, criza gunoaielor în Cluj pentru că gunoiul nu mai este transportat la Oradea, iar contribuabilii clujeni plătesc mai puțin față de perioada în care rampa din Pata Rât a fost închisă. Dar costurile sociale sunt luate în considerare în mică măsură, pentru că munca este în continuare dereglementată și într-un mediu toxic, numărul zilierilor întrecându-l pe cel al angajaților permanent. Apoi, în ciuda afirmațiilor primarului privind „rezolvarea crizei gunoaielor”: deșeurile nu este colectat selectiv de la sursă. Spre exemplu, potrivit statisticilor primăriei, 58% din gunoi este biodegradabil și poate fi folosit drept compost în munci agricole, dar acesta e adus, în loc să fie separat la sursă, cu restul gunoiului în rampă. Deci, criza selecției deșeurilor se perpetuează, în ciuda declarațiilor oficiale, chiar dacă au scăzut costurile de transport, deșeurile nemaifiind dus la Oradea.

Dereglementarea domeniului colectării și salubrității la Cluj a condus timp de mai bine de două decenii la o viață mizeră și umilă pentru persoanele intervievate, al căror orizont s-a limitat la supraviețuire și la speranța unei intervenții din partea autorităților, investite, în ciuda discursului neoliberal dominant, cu atributele unui stat social. Speranța se îmbină cu revolta mocnită, cu potențial de a exploda în viitor. Mărturiile de mai jos sunt o selecție succintă a unor interviuri din Dallas, care reflectă această stare de spirit.

¹ Detalii în http://www.patacluj.ro/wp-content/uploads/2015/05/75023_UNDP-UBB_Research_Report_Participatory_Assessment_Para_rat_Cluj.pdf

² Interviu din 2012 în cadrul proiectului SPAREX

³ Măsuria fostului administrator al vechii rampe din Pata Rât, Eugen Vereș, și director al firmei Brantner-Vereș, într-un interviu SPAREX din 2012.

⁴ <http://ziuadecj.realitatea.net/administratie/seplecan-luat-la-intrebari-de-consiliul-civic-local-nici-primaria-cluj-napoca-nu-a-scapat-de-critici-142014.html>

Miki Ștefania

Miki Ștefania e născută în 1984, are un copil, a copilărit la orfelinat, iar de când a devenit majoră trăiește în Pata Rât. La data interviului, în 2012, era la școală, la fără frecvență, în clasa IX și își propune să absolve liceul pentru a-și găsi un loc de muncă. Speră ca fiul ei să facă școală cât mai mult timp: „mie mi-ar plăcea multe să facă, să fie constructor, polițist, depinde ce vrea. Medic. Mi-ar plăcea mult să aibă un viitor”. Lucrează alături de familie în rampa de gunoi. Se imaginează în viitor tot în Pata Rât, dar în condiții mai bune, în case construite de Fundația ProRoma.

Adi: Cum s-ar putea îmbunătăți viața oamenilor de aici?

M.Ș. Păi, măcar să le deie un loc de muncă. Un loc de servici. Să zică haideți că v-am găsit loc de muncă! Ar fi altfel oamenii, ar ști cum să se descurce, să-și întrețină copii...

Adi: De ce credeți că nu s-au putut crea locuri de muncă?

M.Ș. Pentru că mulți n-aveau școală. Alții care aveau școală, îi respingeau. De exemplu, fratele meu o terminat tot, tot, și nu și-o găsit loc de muncă.

Adi: Dvs. v-ați gândit să mergeți la muncă în străinătate?

M.Ș. Dacă aveam de lucru, eu mă duceam. De lucru nu mă feresc niciodată. Îmi place foarte mult să lucrez. Dar dacă nu o picat ceva, ce rost are? Să mă duc pe capul lor, să-i înnebunesc, dacă zice, hâș, ca la un porc sau un șobolan.

Tomiță Marian

Tomiță Marian are 35 de ani, 12 frați în Dallas, 3 copii, e bunic. Are urme de auto-mutilare pe brațe și a intrat de două ori în pușcărie, pentru acte violente, nu pentru furt. După ce i-a ars vechea baracă din cauza unei lumânări lăsată aprinsă din greșeală, Bert Looiji a construit cu voluntarii fundației Pro Roma o locuință cu două încăperi în care locuiesc la grămadă zece persoane.

TM: Eu aici m-am născut, pe rampa de gunoi m-o născut mama. Și nu se putea cu buletine atunci și trebuia să fac. Ori la mama, mama era moartă, trebuia să fac pe tata, în Hunedoara, buletinul. Dar eu aici îs născut, aici în groapă, aici m-am născut eu. Copii mei, muierea mea. S-au născut aici, toți. N-am cu nimeni nimic, dar dacă se mută rampa de aici ajungem să ne dăm în cap? Ascultă-mă, așa se întâmplă. Că nu am nimic, îs flămând, și mă duc pe stradă și dau în cap și omor. Și aduc mâncare la copii mei. După aia merg și la pușcărie.

Olga Berchi

Olga Berchi are 55 de ani [2012], 10 copii, e fără școală, majoritatea copiilor lucrează în rampă. Stă de peste 20 de ani în Dallas și e plecată din Bonțida unde avea înainte de 1989 o slujbă „la colectivă” care s-a desființat după Revoluție. În Dallas, trăiește în timpul zilei într-o casă făcută din scândură și placaj, care este inundată în unele zile ploioase, iar noaptea merge ca să doarmă într-o casuță realizată de Fundația ProRoma, care a construit peste 50 de case cu fundație de beton și cu materiale mai rezistente la frig, umiditate și inundații.

Adi: Nu erau certuri între oamenii care stăteau aici în Dallas de mai demult și cei care veneau să lucreze în rampă?

B.O. Și acum sunt. O zis primăria și poliția că nu trebuia noi ca să lăsăm, care stăm de atâția ani. Ne-am îmbolnăvit aici. Pe vremea aia, au venit, ne-o dus de aici și noi am primit bătaie și ne-au pus amenzi. După ce am venit, ne-o lăsat de la Poliție, din Cluj, au venit alții de pe IRA, oamenii au furat. Ne-o furat dinăuntru ce am avut. Pentru noi a fost un chin aici. Și așa că noi am suferit. Și de ce să vină alții, din alte părți, care suntem aici de mult, ca să putem câștiga noi?...

Adi: Și cum se rezolvau certurile?

B.O. Se certau, se mai băteau, mai venea Poliția. Dar aici depinde după domnul Vereș [administratorul rampei din Pata Rât], că el e capul, el e directorul, el ar trebui să-i scoată afară.

Adi: Domnul Vereș intervenea în certuri, să rezolve? Cum intervenea?

B.O. Îi spuneam și chema la telefon și venea de multe ori și spunea ca să lase oamenii care au fost, care au suferit, și domnul Vereș, da, un om foarte... l-o fost tare milă de noi. Că alt om, poate nu lăsa... dar el ține foarte mult la noi și la copii. Le dă cadouri și multe a făcut domnul Veres...

Adi: Poate vă plăcea pentru că sunteți, erați și lucrători mai ieftini, nu?

B.O. Da. O spus că nu suntem oameni care să facă crime, aici la noi nu s-o întâmplat așa ceva.

Adi: Da, dar dincolo de faptul că erați lucrători, probabil că Vereș se gândea că sunteți mai ieftini, nu sunteți așa scump, ca alții, care erau angajați legal...

B.O. Da, da. Îi era milă de noi, îi era foarte milă de noi. Și îi și acum. Că de mute ori văd la TVR Cluj, că vorbește de noi...

Adi: Și ce zice?

B.O. O zis că se mută rampa, se închide rampa. Zice: *nu vă gândiți la toate sufletele de oameni, și copii, câți oameni... n-au unde să muncească și mor de foame.*

Adi: Și ce zicea? Cum se poate rezolva?

B.O. Păi, să amâne [deschiderea noii rampe], ca să mai lase pentru oameni și pentru copii ca să muncească. Și s-o zbatut, atâta, tot pentru noi, ca să avem unde munci.

Adi: Acum cam câți oameni lucrează în rampă?

B.O. Ai de capul meu, dacă ați mere acolo să vedeți.

Adi: Câți sunt? 500?

B.O. Mulți, mulți de tot, nu pot să-i număr. Că și copiii lucră, sunt care stau pe rampă, sunt și de la noi de aici din Dallas, stau acolo, vara merg, își fac bărci acolo și să lucreze, se poate?... Numai iarna vin jos.

Adi: Ce credeți că o să se întâmple când se va închide rampa?

B.O. Nu știu. Că dacă s-ar da la tineri, hai că mie oricum nu poate să-mi deie, să muncesc, că nu pot, dar la tineret, ca să nu moară copiii de foame. Ca să se angajeze, că ar mere, că sunt care au școli, care au meserii, sunt dintre ei. Muncitori.

Adi: Cine să le dea de muncă?

B.O. Păi, de la Primărie, statul. Unde să apelăm? Numai acolo. Noi unde trăim? Nu în România? Nu aparținem, ca toată lumea? Numai că se ferește de noi, sau nu știu, nu știu ce să vă spun... Că ar trebui să fim și noi luați în evidență, ca toată lumea, că în România trăim și noi, nu? Unde trăim? Nu tot același Dumnezeu avem toată lumea? Dumnezeu nu face diferență, dar ei fac.

Adi: De ce credeți că fac așa diferență?

B.O. Că noi suntem țigani. De aia fac diferența. Dacă merem la un medic, *da, păi, voi sunteți țigani, din Pata Rât...* nu-și dau seama, să gândească.

Adi: În afară de locuri de muncă, cum credeți că ar putea interveni autoritățile?

B.O. În afară de lucru? Să ne facă și nouă un ajutor social. O cantină, cum îs și eu, femeie săracă, nu mi-ar fi bine o cantină? Sau un ban, 2-3 milioane, pentru medicament, dacă nu pentru altceva.

Ionuț Conti și Alexandra Matinga

Ionuț Conti [23 de ani] și Alexandra Matinga [22 de ani în 2012] trăiesc în Dallas din adolescență și au venit din două sate din preajma Clujului, Pălatca, respectiv Bărai. Trăiesc în case mai spațioase în raport cu barăcile din Dallas, la ieșirea la stradă. Deși părinții lor au o mică afacere din colectarea deșeurilor, pe Ionuț Conti l-am găsit lucrând și în rampă cot la cot cu ceilalți colectori. Spre deosebire de membrii altor comunități care au fost evacuați în Pata Rât de autorități, se imaginează trăind în continuare în Dallas, chiar dacă doar o mică parte vor lucra legal la noul depozit de colectare.

Adi: Sunt 4 comunități, sunt cunoscute ca fiind distincte. Prin ce se diferențiază Dallas-ul de Cantonului? Sau Dallas-ul de Coastei?

C.I: Laăștia le-o făcut case Primăria. Aici face Bert. El se ocupă de aici. Aici Primăria nu știu dacă o fi făcut ceva în folosul comunității. N-o făcut nimic.

Adi: Cum vă imaginați peste 5-10 ani? O să fiți aici, sau...

M.A. Dacă se ține locul ăsta, aici o să rămânem. Dacă nu, mergem la țară.

Adi: Lumea cum reacționează? În special românii, că sunteți din Pata Rât, din Dallas? Ce zic? Sau nu le povestiți neapărat asta?

C.I. Nu prea le povestim. Când aud de oamenii ăștia, zic că sunt sălbatici.

M.A. Și lumea, de exemplu, cum vin, filmează...

Adi: Dar vin des jurnaliști pe aici?

M.A. Au fost. De când e semnul ăla cu interzis, nu mai prea vin. Și asta e, tot ce vede lumea la televizor, crede că toată lumea e așa.

C.I. Filmau tot, filmau oamenii cum veneau de pe rampă. Nu filmau unde-s casele, mai sunt câteva case pe aici, filmau bărcile, care sunt cele mai rele.

Adi: Dar de ce credeți că făceau chestia asta?

C.I. Nu știu. Nu înțeleg de ce filmau ei aici.

M.A. Să vadă cum sunt oamenii de aici. Mama, de exemplu, înainte să vină aici, a văzut la televizor, tata, știa. Și mama o zis că e dezastru. Dar după ce o venit la noi, și-a schimbat părerea.

Adi: Și cum vă imaginați că va fi zona asta în 10 ani? Dallas-ul..

M.A. Mai frumoasă.

Adi: În ce sens?

M.A. O să fie mai curat, o să facă în loc de bărcile alea, o să facă căsuțe. Și o să fie mai frumos. O să țină oamenii curat. Când am venit eu aici era mai multă mizerie, dar cu timpul și-a adunat fiecare.

Adi: Cum au fost oamenii obișnuiți să-și facă curățenie?

M.A. S-au adunat toți. Domnul Mihai i-o zis, la ăla, la ăla, la ăstăalt, și-o luat fiecare o mătură, o adunat mizeria și cu timpul fiecare s-a obișnuit.

Dana Elena Ungur

Dana Elena Ungur are 32 de ani [2012], este mamă a 6 copii, are un soț anal-fabet și stă într-o baracă improvizată. În copilărie a trăit la bloc. Când a venit în Pata Rât a crezut că barăcile sunt de fapt cotețe. Lucrează de peste 15 ani în rampă. Munca în rampă e dură și competiția acerbă între sutele de lucrători pentru materiale reciclabile.

Adi: Se întâmplă des accidente aici?

U.D.E. Foarte des. Când o murit fata... acum 2 săptămâni, o călcat pe un copil de 11 ani și o murit. Când o fost vremea asta, foarte rea. Când o mai murit? Duminica o fost o săptămână. L-o fulgerat, tot acolo în rampă. Deci cu mașinile se întâmplă des probleme, că așa e. E aglomerat, sunt mulți, multă lume, fug încolo încoace, praf, nu

vezi, când întoarce mașina, dacă nu ești atent, deja gata. Și o mai fost și alte cazuri, înainte, au mai murit, călcați de mașină, de buldozer. Este acolo o femeie, pe care o lovit-o la picior, și acum e umflată la picior, nu poate să umble. Deci e foarte rău aici. Mașinile astea și multă lume. Dacă nu ești atent o secundă, e gata! Poți muri în orice moment.

Adi: Vi s-a întâmplat să vă îmbolnăviți de la condițiile din rampă?

U.D.E. O dată, da. Mi-o prins și mie piciorul buldozerul, aici. O trebuit să merg la cusut. M-am dus cu Salvarea.

Adi: La Ortopedie?

U.D.E. Așa, cam așa ceva, da. Unde-s cu picioarele, acolo, că numai oameni cu picioare în ghips au fost pe acolo. Acolo m-o dus. Atâta. N-am mai avut probleme cu rampa sau cu copiii. Că eu nu nu-i duc în rampă să se îmbolnăvească.

Adi: Și de obicei cam ce colectați în rampă? Ce rentează cel mai bine?

U.D.E. Cel mai bine rentează fierul, cupru, dar aia nu găsim. Nu prea găsim, aia e mai scump, e 18 lei kilogramul.

Adi: Nu sunt certuri în rampă?

U.D.E. Ba da. Să vedeți cum se țin de mașină și se pun ca la coadă, unul lângă altul și își așteaptă rândul. Să meargă mașina mai în față. Și cade gunoiul, când o căzut gunoiul jos, fiecare alege și dacă ești aici lângă mine, e bine, suntem unul lângă altul. Se mai întâmplă că se ia și dinaintea ta, văd un cupru, sau un PET, sau un fier. Și îl iau, deja îmi spune: *de ce ai luat înaintea mea? Pune înapoi, cum iei, așteaptă-ți rândul*. Certuri sunt, foarte multe. O fost și bătaii. Da. Probleme o fost, că nu încap, unul de altul, sau se prind de mașini, fug după ele ca să prindă locul cel mai bun. - *Vai, că eu am fugit nu știu cât, după mașină*. - *Dar cine te-o pus să fugi după mașină? Așteaptă să vină că aici golește, nu fugi după mașină de nu știu unde*. Fug, nu știu sigur cât, dar foarte mult fug după mașină. 500 metri. Tot pe lângă ea se duc. Sunt alți șoferi care merg tare și îi pune pe țigani să fugă după ei. Și țiganii fug. Că dacă nu prinzi, nu faci [bani]. Alții vin și se pun [la rând], sunt alții mai în vârstă care nu pot să fugă, vin săracii și se pun și ei acolo. Noi ăștia mai tineri, mai fugim, dar unul mai în vârstă, de 40-50 de ani... Nu poate să fugă, îi dai voie să stea acolo lângă tine. Dar nu toată lumea e așa, că altul zice: *Păi, nu veni să stai lângă mine, lângă mine nu te pui, că eu am fugit, și mi-am prins loc*. Probleme sunt și certuri din gunoaie, că n-au loc, îs foarte mulți. Și copii. Cum îs copii ăștia mici, de 7-8 ani, se duc să lucre alături de un om. Sunt mulți pe aici, își duc copii pe rampă. Foarte mulți sunt care își trimit copiii la lucru. Nu-i trimite la școală și îi trimite la lucru și ei stau acasă. Merg o zi pe săptămână. O zi și restul merg copiii și fac copiii bani.

„Ce viitor vor avea copiii și nepoții mei? Pentru ce fac atâția copii? Ce condiții le ofer? Ce îi oferă statul?”

Gheorghe Ciorba
(Mihai)

224

Lui Gheorghe Ciorba i se zice Mihai și e unul dintre liderii Dallas-ului. A crescut 4 copii, dintre care doi au plecat în Spania. A venit să lucreze în rampă, după care a trăit din colectarea mărfii. În curtea casei sale se țin slujbe religioase. Mihai s-a pocăit odată cu venirea fundației creștine olandeze Pro Roma. Este una dintre persoanele care susțin atât legalizarea așezării informale din Dallas prin crearea unor unei infrastructuri de locuire cât și crearea unor locuri de muncă legale în industria colectării și selectării. Nu vede Dallas-ul ca un ghetou, ci ca pe o așezare cu potențial de dezvoltare, în ciuda închiderii rampei vechi. E fără studii, avea 50 de ani în 2012, la un interviu din care am selectat frugal doar câteva fragmente, așa cum am făcut și cu alte persoane din Dallas. În schimb, un alt interviu, din 2016, aparține colegei Enikő Vincze și este redat integral.

Adi: Câți crezi că o să rămână după ce se închide rampa aici în Dallas?

MGC: Aici oamenii o să rămână. Nu-și părăsesc casa, în primul rând. Pentru că e logic. Dacă ei au casă, au copii, o școală, mai ales că aici se construiește o școală, o grădiniță. Oamenii vor rămâne aici, vor merge și vor căuta locuri de muncă. Și vor găsi, pentru că sunt oameni harnici, și când vor găsi 30 de familii de lucru, o să găsească și alții. Dar sperăm că autoritățile, sau mass media, vor fi mai active să zică așa, pentru a găsi locuri de muncă, și de a-i mobiliza, pe oamenii din Pata Rât, de a reprezenta problemele celor care au nevoie de muncă...

Adi: În afară de locuri de muncă? Unde crezi că ar putea interveni autoritățile?

MGC: Îți dai seama. Tare bine ar fi un social. Pentru că nimeni de aici nu ia social. Tare bine ar fi, până se va găsi o cantină, sau ceva, ca oamenii să aibă, mai ales copii. Ceva trebuie făcut, o mișcare trebuie făcută. Pentru că în Pata Rât, nu s-a făcut nici o mișcare. Efectiv, în afară de domnul Bert...

Adi: De ce nu se implică autoritățile în Pata Rât?

MGC: De ce? Vreau să spun, că aici în Pata Rât, au fost zeci de organizații. Zeci de oameni care au venit și au fotografiat și au luat interviuri, ne lăsam pradă la orice, șmecherie de asta. Eram oameni bine voitori, mergeam, discutam, credeam că cineva vine să ne ajute. Cineva vrea să facă ceva pentru noi. Cineva vrea să ajute copii, cel puțin. S-o luat zeci de mii de euro, bani, bani grei, care veneau pentru Pata Rât. Țiganii au fost un produs ușor de manipulat. Foarte ușor de manipulat. Și greșeala noastră, e a noastră, pentru că noi ne-am lăsat manipulați pentru orice, pentru un kil de ulei, orice. Gata, mergem, votăm, facem, noi suntem, nu știu ce... Asta probabil că o văzut părinții noștri sau cei care au stat înaintea noastră, care n-au avut o coloană vertebrală tare, să vadă unde merg, ce fac, în ce direcție se îndreaptă autoritățile? Nu i-o interesat. O stat așa, în colibă, și nu l-o interesat mai departe ce fac copiii mei. Ce viitor vor avea copiii și nepoții mei? Pentru ce fac atâția copii? Ce condiții le ofer? Ce îi oferă statul? Nici nu s-o dus să se intereseze. O crescut copiii noștri, de aia nu au școală, de aia copiii noștri sunt marginalizați, de aia nu au asistență medicală, de aia nu au doctor de familie, de aia nu au servicii. Și altele, și altele. De ce? Că o stat nepăsători. Și sper, că probabil că va veni vremea când Dumnezeu îi va trezi pe oamenii aceștia, pentru că prima dată trebuie schimbată mentalitatea. Să gândim altfel, să ne uităm un pic mai încolo. Să nu ne uităm numai... că acuma am o pită și gata, totul e rezolvat. Nu. Rampa se va strica. Vaca va îmbătrâni și nu va mai dea nici un kil de lapte. Gata, va veni vremea, când obligatoriu vom merge și vom căuta de lucru. [...]

Asta au făcut autoritățile. Atunci, părinții noștri, care nu i-o dat nici o replică. Nu le-o dat voie să aibă replică la viața lor. Să-și ceară drepturile, le-o marginalizat până la loc. Asta fac și astăzi autoritățile. Ne-o lăsat aici, n-o venit să ne ajute, n-o venit să ne întrebe. N-o venit pentru că în primul rând, un primar și mai ales liderii noștri care au fost, Partida Romilor și alții, liderii noștri romi, care au avut puterea de a schimba anumite lucruri, de a discuta cu autoritățile, cu care au lucrat, putea să schimbe ceva în Pata Rât. Dar din momentul acela, de nu te interesează viața oamenilor, și te interesează viața ta personală, să te ridici tu pe tine, să te ajuți tu pe tine, personal, să ai un loc de acces în mijlocul autorităților, să ai numai tu sticla cu lapte și la alții să arăți biberonul sau nici atât. Mi se pare că totul a fost călcat în picioare. Bunul Dumnezeu, o mai avut milă de noi și așa am supraviețuit.

Adi: Cum vezi zona asta peste 4-5 ani ?

MGC: Eu văd o zonă extraordinară, cu niște oameni schimbați și o comunitate binecuvântată de Dumnezeu. Îmi place să cred că după câțiva ani de zile voi avea ocazia să iau un măr dintr-un copac de aici. Și atunci, dacă am zis lucrul acesta, am zis totul. Pentru că, dacă ajung să iau un măr din copac, înseamnă că oamenii vor fi liniștiți, să nu rupă creanga sau copacul respectiv și vor pune și ei la rândul lor și copiii lor. Aici va fi o biserică, vor fi oameni care îl voi sluji pe Dumnezeu, vor fi oameni care vor

225

avea locuri de muncă, va fi o asistență medicală, medic de familie, va fi școală, grădiniță, calculatoare pentru copii. Vor fi copii cu altă mentalitate, vor fi oameni care se vor implica în viața romilor, vor fi romi care se vor trezi să gândească la fel, să se gândească nu numai pentru ei, să gândească și pentru alții, pentru ziua de mâine. Și gândul meu, și ochiul meu, vede lucruri minunate, să zic așa. Peste câțiva ani. Știu. Peste câțiva ani, Pata Râtlă nu va mai arăta așa, va fi cu canalizare, va fi cu drumuri asfaltate ș.a.m.d. Și nu vom mai locui în chinul și mizeria asta.

Adi: Au mai propus manifestații dar n-au venit atâtea oameni din Pata Râtlă. Era ceva lume, dar...

MGC: Ești de acord ce zic, da? Pentru că dacă era, mulțimea are putere, da? Ei stau nepăsători. Și autoritățile ce au făcut: *Pe romi putem manipula oricând, romii, stați liniștiți, că n-o să vină romii să spargă ușa Primăriei sau să spargă geamurile Primăriei, n-au romii curajul ăsta.* Pentru că dacă făceau romii o acțiune din asta, veneau 300-400 de mascați și romii 30 de ani nu mai mișcau. Ne bată, ne omoară. De ce? Pentru că romii nu au avut școala, n-o ieșit în lume, n-o ieșit pe stradă, n-au știut ce să facă, au crescut aici, o crescut la marginea satului, au crescut marginalizați acolo undeva și cum o ieșit și au făcut o acțiune mică, *vezi, că îți dau, stai acolo, da?* Și oamenii zic, *bă, ne omoară, ne închide.* Probabil acum se va pune sângele în mișcare și mă duc până la capăt, orice ar fi. Și de aia romii nu au avut un pământ, plus de asta, dacă mulți luau, au avut și nu pot să zic, că sunt și romi care au pământ, care au case frumoase, care au gospodării. Sunt romi care nici nu poți să zici că e țigan. Să zic așa, din punctul meu de vedere, probabil că autoritățile s-au luptat să creeze un zid împrejurul romilor, să nu vadă nimic, să nu audă nimic, să nu simtă nimic. Ci ei au fost mulțumiți, că acolo pe rampa de gunoi, îs acolo, romii n-au creat nicio problemă, romii n-au creat mulțime, nicio problemă autorităților și autoritățile ce au spus? *Domnule, e bine, lasă-i acolo.* Nu le interesau dacă au apă, dacă au un vecu, dacă au canalizare, dacă au medic de familie, dacă copii se nasc, unde să învețe. Dacă au mers la școală, le-o pus separat.

Enikő Vincze: Cât de vechi e Dallas-ul?

Mihai Gheorghe Ciorbă: Sunt aici oameni care stau de vreo 45 de ani. Comunitatea o pornit cu trei bărci. În locul ăsta se aruncau pe atunci gunoarele de la Terapia, deșeuri, reziduuri ș.a.m.d. Iar Rampa funcționa în locul în care s-o închis în 2015. Pentru cei care or venit să lucreze aici era foarte foarte benefic, mai ales în vremea aceea când se arunca neferoase foarte multe, se arunca fier, hârtie. Nu se colectau PET-uri atunci. Nu existau. Pe parcursul anilor mai venea câte-o familie-două, s-o auzit că pe rampă se supraviețuiește, se câștigă. Veneau ungurii din Harghita care se ocupau cu sticle și și-o făcut un loc aici în care o supraviețuit foarte bine. Pe parcursul anilor s-o născut generații de copii care neavând altceva să facă, o văzut cum se face acest lucru. O fost benefic pentru ei pentru că ei și-au dirijat locul de muncă, ca să zic așa. S-o dus [pe rampă] cât o vrut, o stat cât o vrut. Altădată o câștigat bani frumoși, altădată mai puțin, dar niciodată nimic. O fost benefic din acest punct de vedere! Pe parcurs s-o apucat oamenii în această locație, în acest cartier, să-și facă câte o barcă.

EV: Și primii de care zici că au fost cu trei bărci, aici s-au pus, unde e Dallas acum?

MGC: Aici.

EV: Și unde era groapa pentru fabrica Terapia?

MGC: Tot aici. Erau gropi unde aruncau Terapia, Clujana, mai multe fabrici. Și eu am prins perioada asta, că sunt de peste două decenii aici și am prins gropi foarte mari. Oamenii au încercat în fiecare an să vină. Nu îi stopa nimeni. Poate că autoritățile care știau că există o colonie nu erau deranjate. Poate era benefic pentru ei că scăpau de țigani și nu erau ei ca să le caute locuri de muncă, să stea la dispoziția țiganilor, să le dea ajutor social șamd. Pe foștii primari nu îi interesa soarta țiganilor, nașterea lor, înmulțirea lor, cum supraviețuiesc, dacă au apă, lumină, curent, dacă le este necesar un loc de muncă. Dacă le este necesar un ajutor să nu se înmulțească, să nu devină așa... chiar și copiii să muncească în rampa de gunoarie. I-a lăsat așa...

EV: Și oare câți au fost până în 1990?

MGC: O fost mulți, deja exista o colonie puternică.

EV: Mai trăiesc dintre cei care au fost pe atunci?

MGC: Da. Câțiva. Dar mulți au murit. I-am văzut, am asistat la înmormântarea lor.

EV: Unde se înmormântează?

MGC: Cu greu, cu chiu cu vai, obținem locuri de înmormântări, aici în Someșeni. Și acum în Chinteni. Greu. Că o fost oameni care au venit și după 30-40 de ani unde să te duci că nu mai aveau nici o evidență. Chiar și la Apahida am găsit locuri de înmormântare prin intervenții. E o problemă și asta. Și aici trebuie lucrat să fie un loc dat în care să fie înmormântați oamenii.

EV: Și primii au venit din sate mai mult? Nu erau deja în oraș, să fi lucrat în fabrici...

MGC: Nu. Erau din sate. Ca soacră-mea, din Dezmir. 3 familii din Dezmir. Chiar veneau din Dezmir și făceau naveta până pe rampă. După ce au constatat că este greu de făcut naveta, o zis *hai să facem niște bărci aici, să fim mai aproape de gunoarie.*

EV: Deci, tot ce au făcut, au făcut din banii lor, fără intervenția statului.

MGC: Nu, statul n-o făcut nimic. Oamenii o găsit placaje, scânduri. Peste noapte și-o făcut o barcă și o fost suficient. Din an în an construirea acestor locuințe se făcea din ce în ce mai bine. Pentru că erau alte generații, altă mentalitate și nu și-o mai construit ca la început din placaje și celofan că venea vântul și le făcea praf. Născându-se generații de copii și chiar cei care au venit după câțiva ani, o venit cu mentalități mai bune și o încercat să construiască ceva mai solid, așa cum se vede și astăzi. Primele case care o fost, am fost io și cu cumnatu-mio.

EV: Casa voastră de când e?

MGC: Din 2004 am început să zidim, să construim. Eu în fiecare dimineață am muncit. La ora 4 dimineață eu eram cu soția pe rampă. Dar de când am diabet, nu mai am puterea aia de a lucra. Și îmi pare rău, că sunt un om care îmi place să muncesc. Nu-mi place să fiu întreținut de altu.

EV: Probabil din cauza asta v-ați îmbolnăvit.

MGC: Da, și de prea mult stres. Cu romii, cu comunitatea, cu biserica.

EV: La ce vă gândeați pe atunci, când ați făcut casa asta?

MGC: Sigur că până la urmă ne-am dat seama că indiferent unde stă omul, trebuie să stea în condiții bune. Dar asta nu înseamnă că nu le-am construit cu frică. Le-am construit cu frică, le-am construit cu risc, tot timpul se auzea că *primăria vă mută, vă fugărește*. Astea au existat tot timpul. De când mă știu, și sunt lider de 20 de ani, n-o fost nimeni care să vină cu soluții viabile pentru a rezolva problema romilor. O fost ONG-uri, erau asociații, veneau oameni care filmau, care promiteau, oameni care au trăit după pielea ȝiganilor... Filmau copiii, aduceau bomboane, un kil de zahăr, primăria promitea la alegeri.

EV: Deci, primăria n-a venit cu nimic nici după 1990.

MGC: Cu nimic.

EV: A fost Asociația Banffy, care a ajutat cu apa, parcă.

MGC: Da. A săpat, a pus furtun, drenaje ca să scurgă apa din comunitate, dar un drenaj foarte subțire care s-a înfundat repede.

EV: A legat de sistemul de apă al orașului?

MGC: Da. Apa e bună, chiar s-o luat analize la apă și e bună.

EV: Și asociația o făcut-o.

MGC: Sigur. Asta o fost acuma 15-17 ani.

EV: Deci în anii 1990 nu a fost nimeni.

MGC: Nu. Eu cu Bert mă cunosc de 20-22 de ani. Pe atunci când a venit neamțul, Bert nu era așa implicat în Pata Rât ca acum, era în mai multe locuri. Rufus, canadienul, era mai mult.

EV: Rufus cu Fundația Ajutorul Familiei.

MGC: Așa. Și era împreună cu Bert. Dar era mai puțin Bert, mai mult era Rufus pe atunci.

EV: Și Rufus ce-a făcut?

MGC: Partea de acolo. O făcut o biserică.

EV: La un moment știu că a fost un program, PHARE. Ce s-a făcut?

MGC: Au făcut niște dușuri acolo, lângă biserică, și un cabinet medical. Dar toate au funcționat prea puțin. Apoi a început să se implice mai mult Bert. Acum de vreo 15 ani. Lucrurile o început să ieie viață aici. S-a implicat în schimbarea comunității: a cumpărat pământurile, construit locuințe...

EV: Înainte parcă a făcut o grădiniță

MGC: Da. Bert a făcut foarte multe lucruri bune. Efectiv s-a dat naștere la o speranță a comunității. Oamenii nu mai trăiesc cu gândul că îi fugărește. Există un loc stabil, o grădiniță, există Șansa a doua, există copii la școală, o biserică care funcționează și multe alte lucruri.

EV: Biserica a fost inițiativa lui?

MGC: Biserica a fost a mea.

EV: Ai avut anterior ceva legături cu biserici?

MGC: Da. Eram membru cu ani în urmă, am ajutat la construirea spirituală a unei biserici din Bonțida. După aceea am fost implicat într-o biserică în Dragu. Apoi, într-o biserică în Cluj, o biserică a romilor. Apoi în Mărtinești. Tot timpul acesta am fost cuplat cu aceste biserici. Mă implicam și mergeam. Nu eu singur, ci sub mâna unui păstor. Și sigur că am dorit ca și oamenii aici să aibă o biserică mai aproape unde să putem schimba mentalitatea comunității. Cel mai important lucru e starea spirituală. Să nu furi, să nu faci rău... Începe să îți schimbe Dumnezeu mentalitatea și inima și sufletul ca să nu faci rău. Și asta e un lucru bun, că dacă copiii cresc în biserică, au altă gândire, cresc altfel.

EV: Dar aici nu au fost mulți care să aibă probleme cu furturi...

MGC: Nu. N-au fost mulți. Am încercat să stopăm lucrurile astea de la pruncie. Dacă cineva a spart un geam, am mers și am ridicat problema. N-am dat voie. Dacă am auzit că cineva o furat, am mers imediat la el și l-am speriat. Nu erau droguri, nu erau trimise femeile, să mă iertați, pe stradă, copiii mergeau la școală. Sigur că erau probleme, dar alte feluri de probleme. Nu era lumină, nu era apă. Am încercat să îi inițiem pe părinți să fie conștienți că trebuie să-i trimită pe copii la școală, lucrul cel mai frumos. Copiii învață lucruri bune la școală, învață carte. S-a mai întâmplat și că mamele își luau copii cu ele pe rampă, pentru că nu aveau cu cine să-i lase. Dar astfel ei învățau să lucreze și nu mergeau pe stradă să fure și să cerșească. Aici a fost lucru bun, că oamenii învățau unul de la altul să muncească, chiar dacă mergeau să muncească în gunoi. Ei aveau o sursă de câștig sigură. Chiar dacă era într-un loc murdar, era benefic că aveau bani în fiecare zi. Și asta i-a ajutat pe copii să nu fie în altă parte, să nu ajungă să fure și multe-multe altele. Și infracțiunile le-am putut stopa, imediat ce am auzit că o băut pe cineva, minte naș luam măsuri. Ne-am ocupat foarte mult de comunitate.

EV: De-a lungul celor 40 de ani lucrurile au funcționat diferit. În anii 1970-1980, oamenii duceau fier și sticlă undeva...

MGC: Da, le duceau acolo unde este acuma magazinul Ambient.

EV: Și cu ce mergeau?

MGC: Cu remorca, cu mașina. Remorcile aduceau gunoaiele pe rampă. Oamenii se împrieteneau după atâția ani și le spuneau că au de dus fier. Omul mai făcea un ban... Erau și cai și căruțe și nu erau date legile astea să nu se mai circule cu caii pe șosele. Erau foarte multe căruțe și oamenii duceau cu ce apucau, cu caii, cu căruțe.

EV: Și nu erau probleme cu Miliția?

MGC: Nu-i deranja nimeni. Și erau materiale atuncea. Că nu erau atâtea puncte de colectare.

EV: Era mai bine înainte?

MGC: Era de o mie de ori mai bine.

EV: Și când era Caritas-ul probabil a fost o perioadă mai bună. Și firmele de colectare când au apărut?

MGC: Acum 12-13 ani.

EV: Și locul vechi s-a închis?

MGC: Da, s-a închis pentru că s-o făcut Ambientu.

EV: Plus că s-o scos căruțele din circulație. Acum cu depozitele astea ce se întâmplă dacă oamenii nu mai au voie să iasă cu deșeurile din noua rampă RADP?

MGC: Îi mai și lasă din când în când. Problema e de prețuri. Că în afara rampei prețurile sunt mai mari. Înăuntru sunt foarte proaste.

EV: Nu-i verifică la ieșiri?

MGC: Au avut alte surse. O aruncat peste gard, o găsit...

EV: Cum s-au stabilit oamenii pe rampă pe vremuri?

MGC: S-a aflat. Venea unu din Sălaj. Nu erau restricțiile care sunt acum. Mai aducea și ăla 5-6, ei aduceau pe alții. S-o cuplat, s-o născut copii.

EV: Aici nu mai era loc sau de ce s-au dus pe rampă?

MGC: Era loc, dar cum gunoiul era mai aproape de ei... Dacă nu căra gunoiul lângă casă, se fura. Erau pirați care merea și fura din grămezi, le fura materialele. Și omul ca să fie mai aproape de lucrurile pe care le colecta, s-a pus la rampă. Ce o zis omul, *hai să-mi fac o baracă pe rampă*. Și așa s-o născut colonia de pe rampă. Își cumpărau lămpi, generatoare. O fost acțiuni împotriva lor. Poliția le-o ars bărcile, le-o demolat. Dar asta a durat o zi. Și-o făcut alta.

EV: Au fost mai multe campanii dintr-astea?

MGC: O fost de vreo 3 ori. O fost și plângeri de la oamenii care aveau pământuri acolo, că e prea mult gunoi, că veneau cu caii și luau iarbă, alții mai furau cucuruz. Și ca să-i poată opri, omul depunea o plângere la primărie, la poliție. Mai venea poliția la controale, că ăla o furat, că ăla e urmărit general.

EV: Razii din astea au fost și în Dallas?

MGC: Au fost.

EV: Ca să vă alunge?

MGC: Nu, ca să ne ia în evidență, cine sunt, de unde sunt.

EV: Și mai sunt și acum?

MGC: Acum nu prea. Că dacă e ceva, mă sună poliția pe mine, vin și mă întreabă dacă nu îl cunosc pe cutare. Vin cu fotografia...

EV: Dar au fost să vă ia în evidență pe toți, să vină la toți?

MGC: Au fost. Îi puneau în mașini, îi ducea la poliție ca să le ia amprente. Au fost cazuri grave.

EV: Credeți că poliția și primăria au o evidență cu toate persoanele care stau aici?

MGC: În mare, are. O fost câteva acțiuni în care au venit tinerii și au făcut liste. Cum e Olimpiu. Cum e Protecția Copilului. Cum e cu rezolvarea buletinelor. S-a făcut și un fel de recensământ. Au venit când aveau proiecte care au fost finanțate.

EV: Numai atunci au venit?

MGC: Păi, o umblat, până o rezolvat proiectu. Și am stat la dispoziția lor ca să își facă proiectul. Și chiar acum ultimul proiect o fost finanțat și n-o zis către mine: *Uite, vreau să-ți cumpăr o sticlă de suc*. Credeți sau nu credeți? Vă spun sincer. Eu am fost un băiat gentil. Măi, omule, nu mă aștept să mă faci pe mine un om bogat, dar trebuie să ai cei 7 ani de acasă. Am stat luni de zile cu informații, i-am introdus aicea în comunitate, au stat între țigani. El și cu alții. Asta e problema. El nu o să mai aibă niciodată acces aicea.

EV: Credeam că vorbiți de ceva de mai demult, dar e mai recent.

MGC: E mai recent.

EV: Și din banii ăia, 20.000 de euro pentru Dallas, s-au luat numai lemne de foc?

MGC: Da.

EV: Dar oamenii nu au cerut altceva?

MGC: Nu, aici au cerut numai lemne. În alte comunități au cerut sobe, rigips, lumină, ce au avut nevoie.

EV: Mă gândesc că dacă ar fi rezolvat cu casele, cu o chirie de comodat de exemplu, atunci primăria trebuia să vă dea ajutor de încălzire ca oricărui cetățean din Cluj.

MGC: Dacă eu am contract de comodat, ce ar trebui să fac ca să îmi dea un ajutor?

EV: Ar trebui să fie recunoscut asta.

MGC: Cum?

EV: Mai întâi casa, că există. Și apoi contractul cu proprietarul casei. Aveți un contract formal cu Bert?

MGC: Contract de comodat eu pot să fac cu el.

EV: Dar el trebuie să aibă autorizația pentru casă, ca asta să aibă valoare în ochii autorităților.

MGC: N-are.

EV: Vedeți cum e pe Cantonului, unde unii au contract de comodat cu Ecce Homo. Și au și cu Bert, din perioada cu Rufus, vreo 10 case verzi.

MGC: Știu.

EV: Dar nici alea nu au contat până la urmă, adică acordul primăriei cu organizația Ecce Homo, pentru că nu au putut oamenii să-și facă buletinele pe adresa aceea.

MGC: Au contat la unii, pentru că pe această bază le-au făcut contracte ca să-și tragă curent. Curentul este de mare valoare acolo. Și și la noi, desigur. Unii fac bani din asta.

EV: Aici la hală, în hala cea nouă, făcută dintr-un proiect de primărie nu sunt locuri de muncă?

MGC: Au angajat, dar nu de la noi.

EV: Nu?

MGC: Au angajat de pe Cantonului și Coastei.

EV: Ce fac la hală?

MGC: Colectează sticlele din buncărele pe care le-au pus pe străzi. Au acolo mașinărie și ce au mai cumpărat și trebuie puse pe bandă. Fac pachete din PET-uri.

EV: Nu putea să facă o firmă pentru voi aici?

MGC: Degeaba, doamna Eniko. Cine are banu, banu vorbește. Ce să primesc eu nu știu ce miliarde...

EV: Nu dvs, ci firma...

MGC: Ai bani, ai putere. N-ai bani, n-ai putere.

EV: Le-a dat probabil hala gratuit, cu condiția să angajeze zece persoane...

MGC: Habar n-am.

EV: Și se îmbogățește firma. Trebuia să facă o unitate de economie socială pentru dvs., să fiți proprietari, doar e munca pe care ați făcut-o toată viața, numai că e alt nivel. Să vă învețe cum să gestionați firma...

MGC: Da.

EV: Să revenim un pic la Dallas. Câm câte case a construit Bert de când Fundația Pro Roma a cumpărat terenul?

MGC: Sunt vreo 50-60 de case.

EV: Plus au mai rămas și din alea vechi. Cu totul sunt în jur de 70. Și în fiecare sunt cel puțin 4 într-o familie, nu?

MGC: Sunt și 2, 3, 1. Că s-a mai diminuat numărul celor care stau într-o singură baracă, că s-au mai făcut băraci.

EV: Sunt vreo 250-300 de persoane?

MGC: Sunt.

EV: Și de plecat, cine a plecat când s-a închis rampa?

MGC: 3-4 familii.

EV: Și cum zicea Bert, s-au angajat câțiva în oraș...

MGC: Da. Și o început bine, că au căutat oamenii să se angajeze, lucrau. Chiar erau fericiți că, ce bine, au un loc de muncă. Dar s-a deschis iară rampa, o rampă nouă, și

oamenii au zis că e mai bine aicea, nu stau să-și aștepte salariul la lună. Aici de două ori pe săptămână primesc banii.

EV: Ar fi fost important dacă au redeschis rampa să fi făcut în condiții mai bune. Să fie contracte, să aibă oamenii asigurare medicală și să aibă prețurile care au fost. Dar acum din ce înțeleg prețurile s-au diminuat și nici contract cu asigurare medicală nu au.

MGC: Nici nu știu ce e acum pe rampă.

EV: Nu s-au gândit oamenii să se organizeze într-un fel de sindicat, ceva.

MGC: Greu îi organizezi. Îs mulțumiți cu ce au. Azi dacă au, nu se gândesc că trebuie să facă ceva și pentru mâine.

„Primăria ar trebui să rezolve ca pământul pe care îl avem să fie introdus în intravilan, ca ei să aibă acte și noi să putem astfel să construim”

Bert Looiji

Bert Looiji are 54 de ani [2012], e olandez, tâmplar ca meserie, misionar neoprotestant ca vocație. Are 3 copii adoptați și soție misionară în Dallas care lucrează ca educatoare în aceeași fundație Pro Roma. Fundația e activă de aproape 20 de ani în România. Au făcut peste 50 de căsuțe, o grădiniță și o școală. Bert îi ajută cu medicamente și consiliere spirituală pe rezidenți și e figura centrală în relația cu exteriorul comunității. A cumpărat aproape 10.000 de metri pătrați în Dallas și mai dorește să cumpere. Primăria nu îi acordă autorizații de construcție pentru că Dallas-ul e extravilan, în apropierea rampei de gunoi, într-o zonă trecută ca fiind industrială. „Dar atunci primăria cum a putut construiască locuințele modulare mai aproape de rampă pentru cei de pe Coastei”, se întreabă. Îl deranjează la autorități că fac promisiuni pe care nu le îndeplinesc și la români în general că întârzie și că nu își respectă cuvântul („aici 10 minute poate să fie și trei ore”). Misionarismul său creștin pe filieră (neo)protestantă nu e habotnic și e nuanțat, acțiunile fundației fiind accentuate deopotrivă pe latura educativă și socială, ca și pe cea spirituală. Spune că fundația încurajează femeile rome să poarte sterilet pentru a nu face mulți copii cărora să nu le poată oferi ulterior o educație. Asta nu vine împotriva preceptelor biblice, pentru că așa cum „copiii sunt o binecuvântare în Biblie, la fel e și cu creierul”. Nu are o percepție asupra zonei ca fiind ghetou și crede că odată cu închiderea rampei situația locativă a celor care vor să rămână se poate îmbunătăți atâta timp cât se găsesc locuri de muncă. Am avut zeci de interacțiuni în Dallas sau la manifestații, deși interviuri înregistrate doar trei, realizate în limbile română și engleză, din care sunt selectate câteva pasaje.

Adi: Cum ai ajuns să lucrezi aici, în comunitate?

B.L. A fost acum 15-16 ani. Când am văzut dezastrul care e aici, că romii n-au de mâncare, că sunt șobolani, că nu au curaj, că nu sunt ajutați, m-am gândit *hai să încerc și eu*. Și nu am avut un plan. Și în prima fază, am început să lucrez cu ei, pe rampa de gunoi. De pildă, soția mea, Margaret, a spălat cu ei sticle și am început să avem o relație.

Adi: Ai venit de la bun început cu asociația?

B.L. Da. Noi am lucrat la domnul Rufus, la american. Și a crescut o relație și atunci au venit planurile, cum pot să ajut. Ce noi am avut, am împărțit. Și aia este un principiu, ce ai, dai și multiplicăm ce ai. Pe parcurs, de fiecare dată pot să dau mai mult. Prima casă. Am văzut oameni care trăiau în folii, pe rampa de gunoi și a venit un prieten, care a spus: *am bani, ce să facem cu banii?* Am zis: *hai să facem o casă*. Prima casă pe care am făcut-o, a fost ca un buncăr, cu scânduri mari. Dar noi am învățat și a doua casă un pic mai bine, și acum am ajuns, aproape la 40 de case [2012, între timp numărul a mai crescut cu 10-20 de case]. Nu sunt casele definitive, dar este un pas înainte. De la rampa de gunoi, direct intră în bloc, nu merge. Scopul este să mergem înainte.

Adi: Ce înseamnă pentru tine rolul de misionar, aici în Pata Rât? Să zicem că noi, unii, suntem activiști pe anumite cauze. Tu ești activist pe cauză sau misionar? Ce înseamnă pentru tine acest rol de misionar?

B.L. Este un stil de viață, nu este un loc de muncă, de la 8 până la 16. Este un stil de viață și de foarte multe ori te împlinește și nu mai pot să dau înapoi. E și provocare, dar Dumnezeu adevărat, în acești 20 de ani, de când suntem la Cluj, tot timpul Dumnezeu a fost acolo și am învățat și învăț și în jur. Nu poți să bazezi pe politic, nu poți să bazezi pe promisiuni ale liderilor, pe economie... Toți vorbim acum despre criză, dar Dumnezeu nu are treabă cu nimic din aceștia și mergem înainte. Mie îmi place să fiu misionar. Bine, am zile în care, spun, *lasă-mă pe mine în pace, nu mai vreau*. Atunci luăm câteva zile de pauză și nu mă implic în nimic și după aia iarăși găsesc putere și mergem înainte. Pentru un misionar, nu poți să ceri [doar] de la stat, *hai, ajută-mă*, să ceri la un patron, *hai dă un pic mai mulți bani*. Faci o rugăciune, mai cântăm, care prinde și inima și mergem înainte.

Adi: Din ce cauză ai senzația că nu mai poți în anumite momente să mergi înainte?

B.L. Oboseală, fizic, dar și probleme. Ce noi facem, aici, să reconstruim un sat, un oraș. Aici trăim zeci de familii, împreună cu familiile de sus, ajungi la sute de familii, este un sat mic. Ai un aparat administrativ acolo, poliție, tot felul de lucruri și aici e unul singur. Și atunci când văd toate nevoile, nu pot să fac nimic, acolo se prinde odată. Dar am învățat, când eu nu știu, spun că nu știu, și în scurt timp Dumnezeu dă creativitate, să ajut o familie, e incredibil. Am văzut odată, a murit un bătrân, chiar când am început aici și nimeni nu a avut bani să-l îngroape pe acest om. O stat în casă, unde locuiesc și copii și dorm și mănâncă, a fost în vară, la 40 de grade, corpul deja a început să pută. Ce să faci? Am avut atunci niște bani pe cont, care am pus separat, să mergă copiii la McDonalds, chiar atunci a venit McDonalds în Cluj, dar situația a fost atât de tristă, am spus: *nu pot, scuze copii, nu mergem la McDonalds, folosim banii pentru a înmormânta acest om*. Margaret cu chitara, eu am predicat din Biblie și în 2-3 săptămâni am avut o sumă de bani pe cont, de trei ori mai mult,

decât am investit în acest om și nici n-am știut de unde a venit și așa funcționează, așa e Dumnezeu. Nu a mai trebuit să fac cerere la Primărie pentru...

Adi: Dacă e să vorbim despre tot Pata Rât-ul, o parte dintre oameni au venit aici, alții au fost evacuați în timp, nu aveau unde să stea, au venit aici să muncească. Întrebarea ar fi: care sunt cauzele majore care duc la evacuarea unor oameni?

B.L.: Aici, în Pata, nu sunt mulți care au fost evacuați, dar sunt care, de exemplu, noi am avut copii, cu care am lucrat noi și s-au căsătorit și este extindere de familii și nimeni nu are curaj să înceapă să facă o cerere, să primească o casă în oraș, pentru că la Primărie, sunt încă 4000 de familii care fac o cerere. Nu mai are curaj să ceară locuință în Cluj, mai bine rămân aici. Dar nu-i motivează să caute un loc de muncă și va fi o generație, care acum umblă la grădiniță, care acum au 14-16 ani, deja au alte idei. Dar durează. Se schimbă generații, e nevoie de timp.

Adi: Care e obstacolul tău principal în dialogul cu autoritățile?

B.L.: Faptul că în inimile lor nu vor să ajute. Chiar acum câțiva ani am avut o înțelegere cu privire la un pământ. Trebuia să primim pământul de la primar, chiar venise șeful nostru din Olanda ca să semneze contractul, și în ultimul moment s-au răzgândit. Pentru că au spus: *voi construiți casele și noi punem oameni din oraș în ele*. Eu am zis: *nu, pentru că sunt prietenii mei, ei eu prioritate*.

Adi: Deci vroiau să aducă mai mulți romi din Cluj la Pata Rât?

B.L.: Da, oamenii care stau acolo [pe deal, evacuații de pe strada Coastei]. Prima dată mi-au oferit mie terenul. Și le-am zis că o să construiesc 50 de case și ei eu zis că *vrem să scăpăm de oameni din oraș și să-i aducem aici*. Le-am spus că eu nu pot să fac asta, că am lucrat 15 ani cu oamenii din Dallas, așa că am făcut o înțelegere cu ei: *Ok, la fiecare cinci case, patru familii de la mine, una de-a voastră*. Și s-au enervat și au oprit discuțiile.

Adi: Cine a zis nu, primarul [Apostu]?

B.L.: Cineva sub primar, dar sigur e primarul [în spate] pentru că el are puterea. Pe hârtie, responsabile sunt toate instituțiile publice pentru ce se întâmplă aici, dar în realitate, în inima lor nu există o dorință de a ajuta. Ca doamna de la UNDP [United Nations Development Program] care a venit aici, a mers la primar, au avut o discuție frumoasă, au semnat un contract [de asistență tehnică pentru politici publice de desegregare în Pata Rât] după care a plecat.

Adi: De ce crezi că aceste proiecte publice sunt atât de birocratice?

B.L.: Pentru că așa cum ești, crezi că și oamenii din jurul tău sunt. Dacă te gândești să obții un avantaj pentru persoana ta, crezi că la fel vor face și persoanele din subordinea ta, așa că începi să crezi o grămadă de sisteme de control. De ce nu zic, hai să începem cu proiecte mici, să renunțăm la toată hârțogăria, să dăm doar la un reprezentant câteva mii de euro să mă verifice, dar tot rămân bani destui [pentru locuințe]? Dar eu nu am nevoie de finanțarea UE pentru că știu că Dumnezeu va avea grijă de mine.

Adi: Cum ar putea interveni autoritățile în Dallas?

B.L.: Primul lucru pe care primăria ar trebui să îl facă este să discute cu oamenii aici.

Să înceapă apoi un proiect pilot, cu câteva case, cu canalizare. Dar să nu încerce să îi facă pe țigani ca românii sau ca maghiarii, să îi accepte așa cum sunt. Au lucrurile lor bune, ca lucrurile lor rele, la fel ca românii.

Adi: Nu există pericolul creării unui ghetou mai mare dacă sunt începute proiecte aici cu o locuințe mai bune, cu infrastructură mai bună?

B.L.: Unii oameni vor pleca dacă își vor găsi o slujbă. Dacă merg în Florești, găsesc oameni bogați, dacă merg la Sfântu Gheorghe sunt doar unguri care trăiesc împreună. Și atunci care ar fi problema dacă românii trăiesc împreună? Să întrebăm doar la Poliție câte necazuri au avut în ultimii 10 ani. De când ONG-urile au început munca socială, nu mai au probleme. Le place ceea ce facem. Nu avem cum să înrăutățim lucrurile!

Adi: De ce crezi că în special românii sunt discriminați?

BL: Pentru că au o cultură diferită. Oamenilor le e frică de țigani. Dacă invit oamenii, își fac total altă opinie despre țigani și spun: *uite un băiat care lucrează aici [la fundație] ca voluntar*. Își fac altă opinie, e ceva inuman dacă nu cunoști, dacă ți-e frică de ei. Dacă soția îți oferă o mâncare nouă, nu ești sigur să o mănânci pentru că nu o cunoști. E același principiu. Spunem: *veniți și vedeți că sunt oameni normali, doar o cultură diferită*. Poate că vorbesc ceva mai tare și ce-i? Și când vom deschide școala într-o zi, vom invita toată lumea ca să vadă inaugurarea, ca să vadă cum trăiesc și vom încerca să-i facem pe țigani să gătească mâncare, să pună afară la o masă, cu cafea și ceai. Și să zicem: *Cluj, vino, asta este tot o parte a Clujului, ei nu sunt dușmanii voștri*.

Adi: De ce crezi că autoritățile au tolerat atât de mulți oameni să vină aici în ultimii ani? Chiar i-au încurajat.

BL: S-au extins pentru că sunt foarte rodnici. De ce nu le dai niște case? Nu știu cât costă, dar noi am putea-o face mult mai ieftin. Și cel puțin acești oameni ar avea un start dacă le dai lucrurile de bază. Și atunci vor putea să facă ceva, unii se vor dezvolta mai repede și vor pleca, alții vor avea nevoie de mai mult timp. Dacă aș avea un milion, aș face trei străzi drăguțe, aș pune casele în linie, la capătul străzii o unitate cu duș. Aș face oamenii responsabili la 3-4 case, aș delega responsabilități. Se poate face. Dar acum toată lumea spune nu știm, dar va veni un moment când nu vom mai închide ochii pentru că problema e acolo.

Adi: Cum îți imaginezi Pata Rât-ul în zece ani?

B.L.: Într-un scenariu optimist eu nu mai am atât de lucru aici, va fi un grup care conduce toată treaba. Rămân într-o poziție de autoritate, așa că dacă o ia cineva razna mai pot interveni. Dar nu vor mai fi atâția șobolani, câini vagabonzi, oamenii au mașini și merg la slujbă în oraș. În cel mai rău caz, tinerii s-ar integra și ar rămâne bătrânii aici și nu ar avea nimeni grijă de ei. Dar ca tinerii să plece de aici cândva să își găsească locuri de muncă, ei trebuie să aibă acte de identitate, iar atunci Primăria ar trebui să rezolve ca pământul pe care îl avem să fie introdus în intravilan, ca ei să aibă acte și noi să putem astfel să construim [legal].

INTERVIURI CANTONULUI



„Dacă începi să le spui de drepturile tale, ești luat în ochi răi”

Gelu Czuli

Interviul cu Gelu Czuli din 2015 detaliază tipurile de munci prestate pentru primirea venitului minim garantat (VMG), joburile anterioare, istoricul evacuărilor succesive, interacțiunile cu autoritățile și traiul pe str. Cantonului.

Enikő Vincze: Am putea începe cu ceea ce îmi povestești adineauri. Cum munciți dvs. în tot orașul și practic munca asta nu se vede.

Gelu Czuli: Mergem la lucru unde ne trimite, în mod normal ar trebui să lucrăm în folosul comunității. De exemplu, cum e la noi în comunitate. Acolo poți să mergi să lucrezi în folosul comunității, că e un lucru foarte minunat. Dar pe noi ne trimite altundeva în oraș, nu în comunitatea noastră. Sunt probleme în oraș, de exemplu, când a murit cineva, trebuie să mergem să îl scoatem afară, că nu e cine să elibereze locul, sau alte astfel de acțiuni, la care nu este altcineva cine să meargă. Ne duce în niște locuri care sunt foarte mizerabile, în care n-ar trebui să intrăm, de fapt. Și un pușcăriaș o duce mai bine ca noi. Ce zice un pușcăriaș? Nu mă duc la lucru și așa trebuie să-mi săvârșesc pedeapsa, de mâncare am, unde să stau am. Dar pe noi ne trimite să facem lucrurile cele mai grele și urâte și nu putem refuza, pentru că avem copii, avem o vârstă înaintată și nu găsim loc de muncă și atunci sigur că tragem aici ca să supraviețuim.

Vedeți și cu asistenții sociali, ei sunt puși aici ca să ne ajute, nu ca să ne omoare. Dar ei te lucrează așa cum vrea ei. De exemplu, dacă eu mă îmbolnăvesc, merg la medicul de familie, îmi dă motivare, dar nu e bună motivarea aceea pentru asistența socială, ei nu o acceptă și îmi taie ziua dacă nu mă duc la lucru. Trebuie să mă internez în spital, să aduc de la medicul specialist motivare că altfel îmi taie. Deja mi-a fost tăiat de două ori mâncarea la copil.

EV: Deci munca asta e pentru cantină?

GC: Pentru cantină și pentru 400 de lei.

EV: Deci e și pentru ajutorul social, pentru venitul minim garantat.

GC: Da, dar ceea ce primim noi, este sub venitul minim.

EV: Și dacă lipsești o zi, îți taie toată luna?

GC: Nu. Nu-ți mai dă cantină toată săptămâna. Dar acum au început să zică că dacă lipsești două zile, îți ia și ajutorul social și îți ia și cantina.

EV: Și mergeți zilnic? Sau câte zile trebuie să mergeți la lucru?

GC: Păi, nevastă-mea trebuie să meargă 8 zile pentru 4 porții de mâncare. Și eu am 14-16 zile de lucru. Gândiți-vă, 16 zile de lucru la câte 5 ore, aia vine 80 de ore.

EV: Și primiți suma de?

GC: 400 de lei și 4 porții de mâncare pe săptămână.

EV: Și vi se mai spune că sunteți asistați sociali. Că stați degeaba și așteptați ajutorul. De fapt, lucrați chiar mai mult pentru suma asta. Ar trebui ca toată lumea să știe asta, că ajutorul social nu este un cadou. Este un drept. Și este un drept pentru care trebuie să munciți.

GC: Eu înțeleg că nu poți să mănânci pe gratis, că nu poate face asta statul, adică să îți dea să mănânci pe gratis, că trebuie să faci ceva. Dar ei, asistenții sociali și toate cadrele de acolo, ne arată drepturile lor față de noi, adică cum pot ei să se comporte cu noi. Dar drepturile noastre nu ni le arată. Drepturile lor sunt așa, să nu comentăm, să nu vorbim urât cu ei, să facem ce ne spune. Că dacă suntem obraznici sau facem ceva ce nu le place lor, au dreptul să ne sancționeze. Dar dreptul meu de ce nu mi-l arată? De exemplu, să ne informeze, ce și cum și de ce trebuie să facem, cât trebuie să lucrăm. De exemplu, înainte aveam 7-9 zile de lucrat și nu trebuia să lucreze ambii membri ai familiei, deci nu erau așa de multe zile. Ne-au zis la un moment dat că a venit de la guvern sau primar că trebuie să lucrăm mai multe zile. Bun, atunci, adu-ne la cunoștință pe un panou, să vedem și noi.

EV: Bănuiesc că nici nu puteți întreba că se supără.

GC: Dacă începi să le spui de drepturile tale, ești luat în ochi răi. Nici să nu încerci, că ei taie, ei spânzură. Se întâmplă să lipsești o zi-două cum mi s-a întâmplat mie. Că sunt bolnav, cu aprindere de plămâni, cu bronșită astmatică, n-aveam 80 de lei ca să scot tratamentul. Și trebuia să mă duc la lucru așa. Sau cum a fost ieri, m-am simțit foarte rău dimineața. Și degeaba mă duc la medicul de familie, că nu e bună motivarea pe care o poate scrie el. Mi-au zis că dacă mai lipsesc o zi, îmi taie ajutorul social și cantina.

EV: Când ați semnat contractul pentru ajutorul social, nu ați avut ceva scris despre drepturi și obligații?

GC: Avem dispoziție de la primar că avem suma de, că s-a aprobat cutare cutare... Dar acolo nu scrie despre condițiile acestea.

EV: Și atunci faceți zilnic ce vi se spune.

GC: Da. Și accept asta. Mă trezesc la 6, fac foc, îi trezesc pe copii la 7 ca la 8 să fie la școală. La 7 jumătate pornesc din casă, la 8 jumătate se face prezența în fața primăriei. După prezență vine domnul de la Poliția Locală și ne duce unde vrea el. OK, trebuie să muncești, dar problema e în felul următor: de când a apărut polițistul acesta s-au schimbat foarte multe, asta face legea cum vrea el. Polițiștii care erau cu

noi înainte ne spuneau: *aici trebuie să curățați parcul acesta de mizerie, să puneți hârtiile în saci și atâta*. Dar nu era așa să stea pe tine: *hai, hai, găă, fă, grăbește-te*, fix ca la un pușcăriaș. Am martor, om la care a sărit polițistul. Vorbește foarte urât polițistul ăsta. La urma urmei tot taci și înghiți, dar la un moment dat cedezi când vezi că ești tratat mai rău ca un pușcăriaș.

Eu am umblat să mă angajez, dar nu mă mai ia. Am 46 de ani. Plus că n-am nici meserie. Muncitor necalificat am mers la construcții pe șantiere, dar nu mă mai ia.

EV: Din cauza vârstei, că sunt tineri suficienți?

GC: Sigur. Și nouă ne cere să stăm până la 65 de ani ca să putem să mergem în pensie. Suntem terminați, pur și simplu terminați. E mare mirare că toată lumea zice că țiganul fură. Dar nu e vina noastră că am rămas fără școală. Că noi n-avem un viitor. Vina a fost a părinților.

EV: Nici înainte de 1990 nu ați avut loc de muncă?

GC: Am avut loc de muncă până în 2007. Am fost dat afară din serviciu. Eram la gunoaie, la Vereș. Am lucrat și la măturat și la CUG. Prima dată am lucrat la hală, în piață, la administrație 2 ani și ceva, aproape 3 ani. De acolo am ajuns la CUG, am lucrat până la 21 de ani. Apoi am mers în Armată, am venit din Armată și m-am angajat la măturat la Napoget. Apoi la Brantner-Vereș, la gunoaie, până m-au dat afară. Eram cu ginerele meu, a venit un șef de echipă de la Rosal care a început să dea în ginerele meu. L-am împins în gard, i-am zis să își vadă de treaba lui. Directorul era cu el și mi-a desfăcut contractul de muncă din acest motiv. Adică, noi n-avem voie să ne apărăm, noi ar trebui să stăm să dea în noi. De atunci n-am mai găsit loc de muncă.

EV: Haideți să revenim la cum ați ajuns să stați pe strada Cantonului? Sau să începem mai bine cu strada Avram Iancu, cum ați ajuns acolo, și apoi cum v-a scos de acolo?

GC: Vai de capul meu... Dacă încep să spun toată viața mea, se poate face o carte întreagă cu viața țiganului. Care n-a putut în 46 de ani, cu toate puterile, să se încadreze în viața oamenilor. Că sunt și oameni de rând care nu-s ca și noi: au o casă, muncesc, au un venit, intră în rândul oamenilor. Dar noi n-am putut. La un moment dat am făcut și 10 luni de pușcărie pentru că am intrat abuziv într-o locuință, căci nu am avut unde locui. Lucram atunci în CUG când am făcut treaba asta. E o poveste lungă. Eu am 27 de ani cu nevastă-mea de când suntem împreună...

EV: Deci de la 19 ani.

GC: Da, nevastă-mea avea 13 ani și 6 luni când am luat-o de la frați. Eu i-am făcut buletinul.

EV: Stăteați atunci pe Avram Iancu.

GC: Nu, în Iris. Dar vedeți că aici e problema, cu părinții. Care nu m-au mai dat la școală și nu mi-au lăsat nimic.

EV: Poate nu aveau.

GC: Aveau. Tata avea o casă pe str. Baladei 21. Era în chirie de la stat. Eu când am

mers să o recuperez, adică încercam să o cumpăr, nu mi-au mai dat acceptul că le-or trebuit toți banii odată, nu le trebuia în rate, iar eu nu aveam toți banii deodată. Așa că au făcut contractul la alții.

EV: Asta când a fost?

GC: În '90, după Revoluție. Lucram în CUG atunci. Am zis că voi supraviețui. Apoi, în '96 am depus dosarul pentru locuință în primărie. Nu am primit. Am suferit mult. Am dormit în scări, am dormit în gări. Aveam două fete și-un ficior. O fată de trei ani, un ficior de un an și o altă fată de două luni. Pe aia mică o ținea soția mea în brațe în gară. Eu mă trezeam la cinci și mergeam la lucru până la ora două, la măturat. Stăteam în gara de așteptare. Nevastă-mea dormea cu capul pe umărul meu, eu cu câte un copil în brațe. Dimineața, cum eram, mergeam la lucru. Și la un moment dat m-am simțit obligat, ca tată, să intru într-o casă abuziv, ca să am unde să îi duc pe copiii mei.

EV: Erați pe străzi practic...

GC: Da, în 1991 spre '92 am intrat în casă abuziv. Și atunci s-a dat un decret că dacă intri în casă abuziv iei pedeapsă de la trei luni la trei ani. Mi s-a făcut un dosar și s-a tot prelungit. Dar în '96 m-au arestat. Când m-am eliberat, o vară de-a lui nevastă-mea ne-a dat o locuință în Gheorgheni, era apartamentul lui soacră-sa. Am venit și am luat-o. Apoi am mers la o mătușă în Iris, dar n-am putut să stăm mult timp acolo că și ei erau mulți. Am început să fim iar pe drumuri. Am ajuns pe Calea Turzii, chiar acolo lângă școală. Acolo ne-am făcut o baracă din celofan și am stat o iarnă bună, că în aprilie '97 ne-am mutat de acolo. Ne-am mutat pe Avram Iancu, la Casa Călăului, era monument istoric. Ne-am făcut curățenie acolo, că era moloz înainte. Veneau din Ungaria să vadă casa, dar era curățenie, era un nuc. Au început să vină oameni acolo, rude și din partea mea și din partea soției.

EV: Deci oameni care nu aveau locuință.

GC: Da. 13 familii. Un unchi de-al meu s-a certat într-o seară, era în aprilie 2001, la zece și ceva, cu fată-sa. I-a dat o palmă și Maria a chemat poliția. Când a chemat poliția, au venit și mascații. ăsta i-a dat o palmă și de față cu poliția: *Nu ți-e rușine că chemi poliția că ți-am dat o palmă?* Polițiștii ne-au zis că *dacă ieșiți afară, vă împușcăm*. Noaptea aia polițiștii, nu mascații, ne-au zis: *noaptea asta veți arde ca șobolani!* Serios, ne-a amenințat. La ora unu noapte ne-a dat foc, a ars acoperișul. Am mai rămas până în septembrie anul acela acolo.

EV: Ați rămas în casa arsă?

GC: Da, ne-am făcut niște barăci, că zidurile mai erau. Dar au mai venit apoi pompierii să ne scoată și a venit și primăria. În mai au vrut să ne ducă la depou, unde e tramvaiul, în niște corturi de armată pentru o perioadă. Dar Armata a zis că mai mult de o săptămână nu ne poate lăsa să stăm acolo. Eu când am văzut care e treaba acolo, că eram cu toții imbarcați în camion, i-am zis la șofer: *dacă nu ne duci înapoi, te luăm de la volan și conducem noi*. Ne-a dus înapoi. A venit Minodora Fritea de la primărie în septembrie. Eu eram legat atunci de Doghi Pavel și Rudi... escroscul de Rudi, că nu pot să zic altfel, el ne-a rezolvat pe noi. Ce a zis Rudi? El a zis că ține cu noi, dar de fapt ținea cu primăria.

EV: Cine e Rudi?

GC: Rudi din Gilău.

EV: Șef la Partida Romilor?

GC: Da, la partida lui de aur. Doghi ne-a zis: *orice ar fi, nu ieșiți afară*. Da Minodora Fritea a discutat cu Cristi și cu Mocanu și cu Andrei, că zicea că nu e de vorbit cu mine. Eu i-am zis ei: *ne dai în scris că avem contracte, ne dai chei și numai așa plecăm de aici*. Fritea le-a zis lor că: *vă dau 13 camere cu 13 chei. Dar la ora unu vă imbarcați că nu mai am mașini să vă dau și vă rămân lucrurile aici*. Primii au fost Mocanu cu ficiorii lui. Și după ei au venit șiăștialalți. Dar n-au fost 13 camere cu 13 chei că era un beci în spate la Union, în Mănăștur și mergeai dintr-o cameră în altă. Era igrasie, te sufocai.

În noiembrie 2001 s-a luat curentul în beci și a ieșit toată lumea din bloc să ne scoată din beci că noi suntem țigani și chestii din astea. A venit din nou Minodora Fritea ca să rezolve problema. Apoi a venit Doghi Pavel și a găsit locul ăsta de pe Cantonului.

EV: Dar cum ați știut de locul acesta?

GC: Lângă Poștă stăteau deja 27 de familii, lângă bloc. Am auzit o discuție despre acele familii și de terenul de acolo de la un cumnat de-al meu. M-am dus, am văzut terenul, am zis că e numai bine pentru 13 familii. Și am zis să curățăm terenul, să ne facem niște barăci, să tragem curent și să ne facem canalizare. Am vorbit cu Minodora Fritea să curățăm locul. Erau munți de moloz pe acolo. Au adus 6-7 mașini să curețe, au adus pietriș ca să niveleze. Eram cu Minodora Fritea la ea în birou. Dădea telefoane ca să ne aducă module cum sunt pe șantier, unde-și țin sculele. S-au pus pe roți 13 module, acelea urmau să fie locuințele noastre. Și ne-a adus de la CFR două baterii mari de locomotivă și am pus la fiecare câte un beculeț de 9 volți. Dar nu puteam să ținem toată noaptea, doar câteva ore. Am ajuns acolo în 29 noiembrie 2001 și până în ianuarie ne-a lăsat bateriile. După aceea am mers pe lumânări. Și am început alte demersuri. Am vorbit cu Doghi Pavel. Apoi cu Geza din Zorilor, cel care are acum o fundație în Zalău, ca să facem ceva să îmblănim baraca ca să nu înghețăm. Am adus de peste linii niște grinzi de la tren. Am supraviețuit.

EV: Asta a fost lângă Poștă, unde erau celelalte familii?

GC: Nu, asta a fost deja mai sus. De la apă încoace, până se gată primul termopan. Acolo a fost înțărui tot, 13 familii eram. Dar din vară i-au adus și pe restul aici. Pe cei care stăteau înainte pe lângă poștă. I-am zis și lui Mircea: *lăsați un spațiu între noi și ei, ce faceți, îi băgați peste noi?* Au început să se adune tot mai mulți oameni. Și au început să se implice Balazs, Bert, primăria. S-au făcut căsuțe și termopane, dar nu pentru toți.

EV: Cele 13 familii e clar, v-a adus primăria. Dar celelate 27 de familii?

GC: Tot Primăria. Deci, 40 de familii eram pe atunci. Și cu ce a mai adus primăria după, am ajuns la 60. Restul oamenilor au venit ei, și și-au făcut ei băraci.

EV: Au venit după 2006-2008. Termopanele, dacă bine știu eu, au fost făcute în 2004-2005

GC: Da. Iar în 2004 aveam deja căsuța verde de la Bert și primărie.

EV: Despre ce ziceați că a dat primăria?

GC: M-am dus la Bert și el mi-a zis că *dacă primăria îți dă în scris ca să-ți fac, eu îți fac*. OK, m-am dus la primărie, la Mircea Abrudan, la Radu Sabău, la Fritea și le-am zis: *pe mine m-ați dat afară, la alții le-ați dat ceva locuințe, mie nu mi-ați dat*. Era o femeie care avea o casă, Lorincz, dacă o știți și ea a plecat din casa aceea, una dintre căsuțele verzi. Și atunci mi-au dat mie casa aceea.

EV: Cum v-au dat-o?

GC: Sabău a făcut un proces verbal cu nevastă-mea și mine. Am procesul verbal, dar nu are ștampilă, numai semnătura lui.

Soția lui GC: Nu ați citit?

EV: Procesul verbal nu, doar contractul cu Bert. Dar nu știam care e relația între proces verbal și contract.

GC: Bert nu a vrut să mai construiască de la un moment dat. Numai cu aprobarea primăriei. Dar cum s-a eliberat o baracă, am zis să mi-o dea mie. Femeia care stătea înainte în ea, n-a luat nimic, a lăsat niște dulapuri, niște lucruri și i-am plătit 350 de lei pentru ele.

EV: Chirie trebuia să plătiți?

GC: Nu, nu am plătit. Trebuia să plătim chirie dacă băgau terenul acesta în intravilan, cum plătesc cei de sus de pe Coastei. Dar la noi nu s-a întâmplat asta.

EV: N-ați discutat niciodată asta cu Abrudan, cu Fritea?

GC: Am discutat, sigur, despre ce și cum ne-ar mai trebui și nouă să locuim cât de cât. Acum câțiva ani de exemplu s-au dat de la Uniunea Europeană 1 miliard jumătate de lei. Ce era necesar să facem de acești bani? În primul rând, să avem un WC și apă, ar fi fost lucruri tare minunate. Să ne tragem până la casă apă, să avem un apometru și de acolo încolo să plătim noi fiecare. Dar nu s-a mai făcut așa. Și dacă primăria nu a făcut pași să ne îmbunătățim condițiile, nici oamenii care stau pe Cantonului nu-și dau interesul.

EV: Pompele de apă erau deja acolo când v-ați mutat pe Cantonului?

GC: Prima pompă s-a pus când ne-am mutat noi. A doua când au mutat celelalte 27 de familii. Eu am zis să se facă un proiect și apa s-o plătim noi. Dar, cum spuneam, nu s-a făcut așa. Aștia de la Apă așteaptă o mică scântie și apoi vin și ne opresc apa. M-am tot gândit, că va veni timpul când se va lua apa și va fi vai și amar aici. Așa că dacă ne-ar ajuta primăria să ne tragă apă până lângă casă, ne-am descurca noi după aceea, am pune apometre și am plăti cât consumăm. Ei, dar și printre țigani mai sunt bandiți cărora nu le place să plătească, unii n-au vrut asta. Dar eu tot zic că dacă ar fi băgat un buldozer din acela mic, într-o săptămână ar fi putut să facă toată instalația, și puteam să avem apă în casă fiecare. Dar de atunci, tot așa am rămas, fără.

EV: Ziceți că oamenii nu au vrut treaba asta?

GC: Da, sunt mulți care nu vreau. Dar nici la primărie nu au vrut să discute cu noi despre asta. Eu când am auzit că sunt 20.000 euro în proiectul ADI pentru acoperiș și pentru cuptor, am zis, mai bine ne-am trage apă în casă din acești bani. Căci după

ce ai apa în casă, ți-ai face o baie, o toaletă și știi că e un lucru igienic. Ori unde ne uităm, când se începe lucrul la un șantier, prima dată ce se construiește? WC-ul. Dar la noi, nu. Pe noi ne-au lăsat fără WC-uri. Eu m-am urât tare mult de toate astea, după atâția ani. Să mergi printre linii la WC, între buruieni, și alții să se uite la tine. Asta este groaznic.

EV: Nu s-au gândit de la bun început la asta? Fritea nu a zis nimic la început?

GC: A zis ceva, cum că ori lumina, ori apa să ne bage. Ne spunea, fără lumină nu poți să stai, dar fără apă poți să stai. Asta înseamnă că nu ar fi la fel de important să te speli? Și să ai cu ce face mâncare? Ți trimiti copiii plini de păduchi, plini de râie la școală? Sunt niște condiții inumane aici. Copiii mei au avut scabie. Și nu că nu le facem baie. Eu nu-i las seara să doarmă până nu le facem baie. Dar degeaba, că se joacă afară. Dacă veniți să vedeți ce movilă de gunoi e acolo. E infecție, e epidemie. Dar oamenii nu vor să înțeleagă. Și sigur că primăria când îi vede, spune că oamenii lor le place să stea așa, nu se implică. Nu este cine.

EV: Poate din orele acestea lucrate pentru cantină și ajutor social, oamenii ar putea să lucreze pe Cantonului.

GC: Dar eu ce am spus?! OK, nu pretind să fac eu legea, dar dacă se spune că trebuie să lucrezi pentru comunitate, iar în comunitatea ta imediată este parte de lucru, atunci de ce nu te lasă să lucrezi acolo? Să zicem că suntem 30-40% de pe Cantonului printre cei care lucrăm pentru ajutor social, atunci nu poate să vină un polițist și aici să vadă că punem mâna? Să trimită mașini, utilaje. Și să facem curățenie aici. Eu nu pretind ca pe cei care nu sunt din colonie să îi trimită aici. Desigur, mai facem și noi pentru noi, fiecare cum poate. Eu am pus două-trei cupe de nisip cu pietriș ca să închid în curte că atunci când plouă toată apa îmi vine în curte. Dar n-am avut timp să fac ca lumea, că vin obosit acasă. De multe ori nici să mănânc nu pot când ajung acasă de la muncile pe care le facem prin oraș. Cu greu tai și lemne, sunt obosit.

EV: În legătură cu buletinele, nu ați adus niciodată în discuție să vă facă buletine pe această adresă? Mă întreb de ce nu v-au făcut asta de atâția ani, dacă aveți contractul cu Bert și procesul verbal cu primăria și alții contractul cu organizația Ecce Homo?

GC: Bert face contractele cum a făcut și domnul Balazs de la Ecce Homo, Balazs, ca să se asigure că nu le distrug țigani. Deci astea nu sunt ale oamenilor, sunt ale celor care dau în chirie. Dacă se mută cineva, le recuperează Balazs și îi oferă altcuiva, tot pe bază de contract de comodat. Este bine gândit asta și eu sunt de acord și cu Balazs și cu Bert, dar problema e că nu sunt recunoscute contractele acestea de către primărie, ele sunt, cum ar veni, între mine și tine...

EV: Asta trebuia primăria să le recunoască cumva... să spună că e un adăpost, o locuință temporară, sau oricum altfel și pe baza asta să vă dea o adresă, să aveți buletine, să aveți o siguranță cât de cât.

GC: Da, se putea face, dar nu s-a făcut. Totuși, oamenii tot mai îmbunătățesc la casele lor, care cum poate. Dacă de exemplu aș izola cu polistiren și aș da cu un glet, aș trage o plasă, deja ar arată ca o casuță.

EV: Casele verzi mi se par un pic mai bune decât termopanele, parcă sunt un pic și mai mari...

GC: Aici dacă mai bagi încă vreo 15 milioane, o faci casă. Dar pentru asta trebuie să scoți banii din buzunar, iar dacă buzunarul fluieră...

EV: În plus față de asta, ar trebui să știi că peste un an-doi mai locuiești acolo.

GC: Asta e problema. Se tot spune că ne mută, dar nu se întâmplă nimica. Când auzi astea, ești descurajat. Și majoritatea copiilor noștri sunt mari, au familii. Am fată de 25 de ani, are cinci copii. Am fată de 21 de ani, are doi copii. Am fecior de 23 de ani, are o fetiță.

EV: Și și-au făcut și ei barăci?

GC: Fetele au, feciorul nu. Și mai am o fată de 15 ani, una de 14 ani și una de 12 ani care stă cu noi. Dar și ele cresc repede. Și nu vorbim doar despre ai mei, vorbim despre ce se întâmplă în fiecare familie din colonie.

EV: Cele 27 de familii cum au ajuns? Sunt și ele rude?

GC: Din 27, 20 și-au vândut locuințele. 7 nu.

Soția intervine: De pe Byron vin.

EV: Mi se pare prea mult.

GC: Dacă mă pun acasă, vă fac o listă cu toți care și-au vândut locuințele.

EV: A, nu. Nu mă interesează pe mine.

GC: Există o lege, după 5, 10 ani intră și ei în dreptul lor.

EV: Din păcate, nu. La locuințe sociale nu sunt eligibili. Vă mai amintiți când am fost la notar și se zice acolo în declarația notarială că după 90 nu am vândut casă.

Soția: Noi niciodată nu am vândut. Și un subsol să îmi dea, să ies din țigănamea aia, eu m-am săturat acolo.

GC: Copiii nu pot să stea toată ziua în casă. Și atunci ies afară. Și afară este cum e. Eu n-am timp toată ziua să mă duc după un copil de 11-12 ani să mă uit după el. Îl las afară, se joacă, vine în casă. Ca copiii, nu? Și atunci poate face ceva, și vine protecția copilului și mă trage la răspundere. Cum pot să am grijă de copilul meu într-o colonie ca asta?

EV: Și cei de la protecție spun că nu ai grijă?

GC: Da, că n-ai grijă, că nu ești atent. Și atunci numai te trezești că vine cu forța și îți ia copilul. Și atunci eu știi ce sunt în stare să fac? Să mă spânzur.

EV: Eu cred că n-o să facă asta, în primul rând că n-au atâta loc.

GC: Eu o văd pe femeia aceea de la Protecția Minorilor, aia înaltă, făcută, văd că nu s-a lăsat de fata mea Alexandra, îi tot face observații. Alexandra nu e recunoscută de mine, dar ca să nu rămână copilul fără certificat, să meargă prin tribunale, i-am zis la nevastă-mea: *du-te și fă-i certificatul*. Atunci când fiica mea s-a căsătorit la 14 ani, eu n-am mai avut nici un drept asupra ei. Atunci când m-am dus la poliție au fost niște probleme grele. Așa a fost învățată fata de bărbatu-so și de două femei acolo că

aproape m-o băgat în pușcărie pe mine. Și de atunci Magda a luat-o în vizor. Și acum se leagă de fetița lui fiică-mea. Dar Samira e curată, merge la grădi, nu-i cu păduchi. Dacă fetița mea vine și îmi spune că vrea să-și tundă părul, îmi spui tu mie ce fac cu părul ei?

EV: Nu știi ce se întâmplă... De ce nu-i urmăresc pe băieți?

GC: Nu știu ce se întâmplă, acum am tăcut din gură...

„Când sunt evacuări, nu contează că suntem bărbați, femei, toți și toate trebuie să mergem” Maria și Vasile

La cererea rezidenților de pe str. Cantonului, am schimbat numele în Maria și Vasile pentru a nu exista consecințe negative în urma informațiilor legate de obligativitatea de a ajuta primăria la evacuări, muncă ce trebuie prestată de beneficiarii de venit minim garantat. Interviu din 2016 este luat de Simona Ciotlăuș, activistă în Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire (fcdl.ro) și în alte proiecte care încercă să pună pe agenda publică incluziunea locativă.

Simona Ciotlăuș: Ce se întâmplă când mergi la lucru la primărie, cum e o zi din asta?

Maria: Mersul la lucru la primărie ar fi perfect pentru că trebuie să muncești pentru banul ce-l primești, cu totul că e ajutor social. Îi perfect. Nu sunt însă perfecte chestiile ce fac în primărie, pentru că iau oamenii bătrâni, bolnavi, cu ajutor social și îi pun la munci ce muncesc deținuții.

SC: Dă-mi un exemplu.

Maria: Un exemplu: acolo sus în parc în Zorilor, unde s-au tăiat lemne, am fost duși femeile cu bărbații ca să cărăm: *Cărați crengi!* 200 de metri, 300 de metri pe deal în sus. Erau femei cărora deja le venea să leșine, bolnave fără tratament, cu diabet, și cu una și cu alta. Asta nu se face! Normal așa ceva nu ar trebui făcut pentru că femeilor bolnave ar trebui să le dea un lucru mai ușor.

SC: Cum ar fi lucrul mai ușor?

Maria: Păi, undeva să măture, să șteargă niște geamuri, așa ceva mai ușor, nu prin parc la cărat la crengi și urcat deal câte 200-300 de metri. Și apoi ni s-a mai spus: *s-au terminat crengile, luați butuci! Și haidați!* Chestia asta nu-i normală.

SC: Într-o echipă ați fost acolo sau cum lucrați?

Maria: Ne pun pe grupuri dimineața când ne întâlnim la primărie. Și apoi grupurile sunt alese să meargă la diferite munci. Este un grup, de exemplu, care-i ales să meargă la afișe. Și chiar am spus atunci, la domnul T., zic: *la afișe ar trebui să meargă femeile ce-s mai bătrâne și bolnave și tineretul ce-a rămas să vină aici cu noi*. Deci, grupurile se fac de ei și se trimit oriunde prin oraș. Și la demolări și la evacuări, dar de obicei la munci grele, unde este nevoie ca să cari. Nu contează că ești bolnavă, sau cum ești, tot te pune să lucrezi. Dacă te duci la un medic și aduci o adeverință de la medicul de familie spune că nu-i valabilă.

SC: Dar cum așa, e în măsură să zică dacă nu ești aptă de muncă în ziua aia, nu?

Maria: Normal! Chiar dacă și medicul de familie te consultă, nu poți să mergi la el să zici: *dă-mi o adeverință! Pe ce bază să-ți dau o adeverință?* Pentru că în ziua de azi nimeni nu-și mănâncă pâinea, adică nu riscă să facă lucruri aiurea. Te consultă și dacă îți găsește bolile, poate să zică: *atâtea zile stați acasă și faceți tratament*.

SC: Sau că e nevoie de repaus.

Maria: Da. Și dacă le duci lor această adeverință, nu-i valabil în ochii celor de la primărie. Și asta vreau să-ți spun, că nu-i legal ce fac. N-ar trebui să fie treaba asta așa... Sau nu știu, poate guvernul așa a zis că așa trebuie făcut, dar totuși, oricine ar fi zis, nu este drept să te ducă pentru venitul minim garantat să faci munci ca ocașii.

SC: Cam câte zile de lucru sunt într-o lună?

Maria: Depinde, te pune 12 zile, 16 zile, 20 de zile. Depinde cum vor ei.

SC: De la ce oră?

Maria: De la opt, de la opt facem prezența și stăm până la ora unu. Depinde cât e de lucru și când terminăm. Normal până la doi trebuie să stăm. Deci de fiecare dată la opt se face prezența și se pornește la treabă.

SC: Da. Iar când sunt evacuări?

Maria: Când sunt evacuări, nu contează că suntem bărbați, femei, toți și toate trebuie să mergem. Nu se mai duc femeile la afișe, să zicem că merg numai patru persoane. Restul, toate femeile, toată lumea trebuie să meargă cu gardianul la evacuare. Deci, nu contează că-i muncă de bărbat, că-i muncă de femeie.

SC: Întotdeauna e un gardian cu voi care supraveghează?

Maria: Da, da... permanent. Îi permanent cu noi.

SC: La un moment dat mi-ai povestit și tu despre evacuări.

Vasile: Deci și pe Porumbeilor am participat la o evacuare. Am scos o familie de acolo la care nu li s-a oferit o locuință socială, mai degrabă li s-a oferit un plan de urgență, zis-așa de către primărie, de la asistența socială. I-au pus să stea la centrul de noapte în Azăvoaie. La ora actuală respectivul locuiește în Someșeni în chirie, beneficiază de pensie de boală. Nu de mult m-am întâlnit cu el și mi-a spus că în continuare casa de unde a fost evacuat este goală. În acea curte mai este o casă care era și este în continuare tot pentru cei de la asistența socială, în apartamentul 1, dacă nu mă înșel.

SC: Deci sunt toate case sociale din fondul locativ al primăriei.

Maria: Exact. Și mai sunt cazuri când persoana care a locuit acolo decedează. Tot pe noi ne duc cei de la ajutorul social pentru a-l scoate pe om afară. Apoi ne mai duc să scoatem și mobila rămasă. Când cineva este evacuat și trimis să zicem la adăpost, îi rămân o grămadă de lucruri, că dacă stai un pic și te gândești, orice mobilier sau orice corp adunat timp de ani, este lucrul omului care nu-și permite să-l ducă la adăpostul respectiv. Și omul ne-a zis „*ce să fac cu ele? luați-le voi dacă vă trebuie!*” La care atât eu cât și colegii cu care am participat, că n-am fost singură, eram vreo cinci sau șase, am luat fiecare ce ne-a trebuit, unul un dulăpior, altul o măsuță, altul un scăunăș. Dar asta am vrut să zic că... Truda omului se-mparte.

Vasile: Truda omului... nu doar că truda omului se-mparte, truda omului ajunge să fie...

Maria: Aruncată!

Vasile: Exact! Deci ajungi să nu mai conteze valoarea sau timpul pentru care ai muncit și ți-ai permis să-și cumperi un lucru. Iar cei de la asistență socială și cei din primărie stăteau pur și simplu cu jandarmii ca să *nu facă omul scandal*, ca să evacueze casa. Într-adevăr, că omul când s-a mutat în casă, casa era puțin dărăpănată. Omul a investit în ea, a reparat-o pe banii lui proprii cât de cât, cât a putut, dar nu l-a ajutat nimeni. Și-a făcut verandă, și-a băgat geamuri. El, săracul, zicea, când l-am întrebat: *dar eu ce fac, ce fac cu suma investită?*

SC: Deci el era singur și voi cu jandarmi...

Vasile: Da, jandarmi, poliția locală...

SC: Cam câte persoane erau ca să scoată omul din casă?

Vasile: Păi, erau cei de la asistență socială, erau de la primărie și erau cei de la poliția locală. Și plus noi, membri care lucram la asistență socială. Că vă dați seama dacă lucră la ei și dacă se întâmpla, să zic, ca omul să zică *nu ies, n-aveți ce-mi face!*, până la urmă, vrând-nevrând trebuie să zici *hai, mă, ieși!* și asta este.

SC: El era chiriaș în locuință socială?

Vasile: Da, era chiriaș.

SC: De ce-l evacua?

Vasile: Asta nici eu nu știu.

SC: Dar nu ziceau acolo, nu prezentau un motiv?

Vasile: Nu, nu. Deci, asta n-am aflat.

SC: Dar cineva din primărie sau de la asistența socială a venit să îi spună dinainte, să îi ofere vreun sprijin ca să rămână acolo?

Vasile: Nu știu, dar în momentul când ne-am dus i s-a oferit doar posibilitatea de a pleca, ceea ce înseamnă că nu a colaborat nimeni cu el ca să-l ajute. Ținând cont că persoana beneficia de asistență socială și medicală, era datoria lor să îi zică ce se întâmplă: *ok, nu ți-ai plătit chiria atâta timp, noi avem programul ăsta, te ajutam să îți plătești chiria...* Sau altceva. Pentru că ar fi ceva normal să stai puțin să analizezi situația că dintr-un ajutor social nu ai cum să-ți plătești chiria unei locuințe decente. Și atunci cei cu asistența socială să spună: *avem programul ăsta, te ajutam să-ți*

*plătești datoriile, avem inclus un pachet, iar tu trebuie să faci, știu eu, muncă mai multă... Și omul n-ar fi zis că nu. Dar nu, nu i-au oferit așa ceva. Altădată omul evacuat avea dosar băgat în primărie pentru locuință socială și a zis: *am dosar băgat, uite de câți ani!* Atunci avea vreo 8 ani de când era cu actele băgate și a fost săracul prin primărie pe la fel de fel de persoane.*

SC: Ziceai mai devreme că omul a fost la centrul de la Azăvoaie. L-a dus primăria cu lucrurile?

Vasile: Da, cu lucrurile mici, ce i-au mai rămas, niște hăinuțe, prea puțin, prea puține, vă dați seama că nu putea să ducă la centrul respectiv mobilă de-o cameră.

SC: Da, da...

Vasile: Sau plasmă, sau televizor, sau alte obiecte mai mari, pur și simplu: *ia ce ai pe tine, mai ia ceva în săculeț să te schimbi și drum bun!*

SC: Deci toată munca lui...

Vasile: ...s-a dus pe apa sâmbetei!

SC: Cât de des sunteți duși să faceți curățenie la evacuări din astea?

Maria: *Se-ntâmplă...*

Vasile: Acum doi ani am participat la două sau trei evacuări, una a fost domnul respectiv... și apoi a mai fost o evacuare, dacă-mi aduc eu bine aminte, tot așa am evacuat o familie.

Maria: Eu știu că numai de vreo doi ani încoace ni s-a întâmplat, au fost vreo 12-13 evacuări la care au vrut să ducă oamenii care muncesc pentru ajutorul social. Dar oamenii nu mai vor să meargă. Pentru că le este milă când văd atâția copii amărâți și cum îi scoate afară și ce face cu ei...

Vasile: Chiar eu personal am zis că nu mă mai duc la evacuări.

Maria: Oamenii zic: *noi nu mai mergem, noi nu mai participăm*. Refuză pur și simplu, la care li se zice: *dacă nu mergi, ești absent nemotivat!*

SC: Adică îi taie ziua de lucru...

Maria: Îi taie ziua de lucru și îi taie cantina și ajutorul social și nu mai beneficiază de nimica dacă nu vor să meargă. Și gardianul Toader zice: *voi trebuie să veniți unde vă zic eu! Eu am primit dispoziție de sus, eu vă zic vouă și voi faceți ce zic eu!*. Deci asta e.

SC: Cam câte persoane sunteți la lucru?

Maria: Toată lumea, toată lumea care face prezența, suntem la lucru. Toată lumea merge.

SC: E un anumit calendar pe săptămâni?

Maria: Nu pe o săptămână, că este și care lucrează o lună întreagă! Toată luna!

SC: Serios?

Vasile: Este și care se încadrează la 20 de zile.

Maria: Și foarte mulți au 20 de zile, sau alții 12 zile, depinde cum le pune ei. Deci începe din data de unu a lunii și toată luna merge care are toată luna, este care începe numai din 12 și merge toată luna până la sfârșit. Și așa sunt împreună.

SC: Dar cum se stabilește numărul de zile pe care trebuie să le lucrezi?

Vasile: Numărul de zile se calculează în funcție de dacă beneficiezi de 2, 3 sau 4 porții de cantină și de dacă ai 4 sau 6 sau 8 zile de cantină.

SC: Deci porția și două zile de lucru.

Maria: Da.

Vasile: Da. Și se mai calculează în funcție de ajutorul social pe care îl primești. De exemplu eu aveam 305 lei și aveam 19 zile de muncă.

SC: 19 zile de muncă, adică...

Vasile: Adică aproape toată luna, fără o zi. Că într-o lună sunt 20 sau 21 de zile lucrătoare.

SC: Și asta înseamnă zilnic de la 8 la 14, cum ziceai că e programul.

Maria: Pentru mine așa s-a dat. Grupul ăla ce-s numai cinci persoane merg la afișe, restul toate femeile merg cu gardianul. Nu contează munca, Simona. Că te duce la cărat lemne, că te duce la... Cine știe pe unde te bagă să scoți toate mizeriile și una și alta. Pe ei nu-i interesează.

Vasile: Erau fel și fel de intervenții, de exemplu în Mărăști acolo lângă țeava aia de apă caldă este chiar linia ferată, este o zonă cu iarbă verde.

SC: Pe Răsăritului, pe acolo?

Vasile: Ceva de genul ăsta, este o conductă foarte groasă de apă caldă, niște oameni amărâți și-au făcut acolo un adăpost și aveau căldură de la apa caldă. Și pe noi ne-au dus să îi scoatem de acolo, cred că de vreo trei ori i-am evacuat pe săracii de acolo. Deci și de acolo i-au țipat.

Maria: Copii mici erau...

Vasile: Erau vreo patru copilași. Când am mers acolo am zis: *hai, mă, adunați-vă bagajul și plecați!* - *Bine, frate, îmi adun bagaju, dar unde plec?* - *Nu știu, mă, cât îs io aicea du-te bea o cafea, bea un suc și dup-aia hai înapoi*. N-aveam ce să-i zic la om.

SC: Și cei din primărie de la asistență socială?

Vasile: Ția veneau și ziceau: *mutați-i! Trebuie făcută curățenie acolo!* OK, facem!

SC: Incredibil cât e de inuman! Deci ziceați 19 sau chiar 20 de zile de lucru. Și cu atâtea ore, sunt aproape zile de lucru obișnuite, nu mai ai timp de altceva să faci. Dar când ați fost la cursul de recalificare?

Vasile: La cursul de recalificare primeai o adeverință de la cei care te înscriau la curs. De exemplu dacă cursul dura o săptămână sau două la pregătirea teoretică, mergeai o săptămână sau două și tu aveai motivare că ești la curs. Dacă aveai practică, practica se ținea de după-masa și în momentul acela aveai timp să mergi la lucru și după masa să mergi la practică.

Maria: Da, în programul acela derulat de asistență socială așa era.

SC: Ați fost amândoi la cursuri?

Vasile: Eu am fost implicat într-un curs, o fost hobby-ul meu, operator pe calculator, informatică. Operații informatice. Dar ce-am vrut să zic este legat de biroul acela de pe Plevnei. Acela când s-a făcut, s-a făcut pe baza că va fi pentru copii, vor fi fel de

fel de festivități. La ora actuală sunt birouri. Și chiar pe oamenii de la ajutor social i-a dus să facă curățenie acolo. Pe femei să ștergă geamuri, ce era de muncă de jos, aduceau oamenii de la ajutor social. Nu știu dacă era legal să facă treaba asta, pentru că ca să mă duc să fac curățenie într-o instituție, ar trebui să fiu angajat.

SC: Da!

Vasile: Și la ei cum sunt înregistrat pentru asistență socială, prestez muncă să zicem de două ore. Dar eu mergeam la ei și prestam muncă de patru ore. *Trebuie șterse geamurile, trebuie spălat pe jos, trebuie, trebuie...*, ne spuneau. Normal că mie dacă îmi dai muncă din asta habar n-am cum se face, șterg așa din mare, dacă-i bine, îi bine, dacă nu, nu. Și la ora actuală în loc să se facă acolo ceea ce trebuia să se facă pentru copii de romi sau sală de calculatoare sau ce-or mai fi zis ei că include programul acela, în loc s-au făcut birouri pentru ei [n.n. centrul respectiv este numit *Centru de Incluziune Socială*]. O singură dată am mai intrat în acea clădire, când s-a făcut evaluarea pentru cursurile de calificare. Atât, de atunci n-am mai fost acolo.

SC: Dar alte cursuri nu au loc acolo?

Vasile: Alte cursuri nu se desfășoară.

SC: Sau dacă e un centrul social, asta înseamnă că dacă oamenii au nevoie pot să meargă?

Vasile: Nu, nu.

SC: Ziceai mai devreme că ți se pare ilegal să fiți duși la muncă acolo. Sunt și alte situații în care oamenii sunt duși la munci asemănătoare? Am auzit de situații în care oamenii erau duși la lucru pentru privați.

Vasile: Eu n-am de unde să știu dacă domeniul în care ne duceau era privat sau era de stat. Problema era că unde ne duceau, noi trebuia să facem. Am fost chiar și la capătul Mănășturului, cred că este o unitate de poliție acolo, în incintă, și trebuia să cărăm niște dale de acolo. Deci, scuzați-mă, ce să facem noi să le cărăm dalele la poliție? Nu cred că oamenii de la asistență socială trebuiau duși acolo. Deci nu cred.

Maria: În spate la gară s-a făcut un centru de bătrâni, și ne-a dus și acolo, tot așa, că s-au terminat lucrările și ne-au dus pe noi să spălăm geamuri, să curățăm prin băi, peste tot, parchete, una-alta, deci și acolo ne-a dus. Peste tot, peste tot! Mai urmează să ne ducă la ei să facem curățenie. Sau în grădină să săpăm la ei...

Vasile: Și trebuie să mai spunem! Ei nu atrag fonduri pentru locuințe sociale sau nu au locuințe sociale. Dar, de exemplu, și aici unde au ei birou, pe partea stângă cum mergi, erau clădirile vechi. Și au dat jos și au făcut acum la ora actuală blocul acela care se vede în față, o făcut clădirea aia specificând că jos este pentru pensionari, pentru bătrânei. Dar cu clădirile de deasupra ce se va întâmpla? Tot birouri pentru ei!

Maria: Atâtea birouri își fac! De ce nu fac niște locuințe și să îi pună pe oamenii săraci.

SC: Sau măcar să le reabiliteze pe alea dărăpănate sau goale.

Maria: Da, da, da... și sunt foarte multe din alea. De ce nu zice: *na, uite, ți-am dat-o! Fă cum poți, zugrăvește-ți-o, renovează-o, fă-o tu, îi a ta, îți fac contract, stai în ea! De ce?* Mai bine o lasă să se spargă geamurile, să se demoleze, iar de oameni își bat joc.

SC: Dar când mergeți cu gardienii, îi întrebați vreodată despre asta?

Maria: Da, dar ei zic: *nu sunt în măsură să vă răspund!*

SC: Așa zic?

Vasile: Da, deci: *nu suntem noi în măsură, noi ne ocupăm cu munca asta, noi nu suntem în măsură să vă zicem, probabil că se va da cuiva care este pe listă*. Dar eu văd că timpul trece și nu se repartizează la nimeni.

Maria: Gardianul primește o dispoziție: *te duci acolo cu oamenii de la asistență și evacuezi!* Și el își face treaba cum se zice.

SC: Ce se întâmplă în situațiile în care nu puteți merge la lucru din cauza sănătății? Sau din cauză că aveți o urgență cu copiii?

Maria: Simona, ascultă-mă! Fetița mea a avut pneumonie și roșu în gât, am fost la medic cu ea, mi-a dat adeverință pentru școală. Eu am dus adeverința și la primărie. Fetița era acasă, bolnavă. Eu m-am dus la primărie și le-am dat adeverința. Mi-au spus clar: nu-i valabilă! Și că: *ar fi trebuit s-o închizi în casă și să vii la lucru!*

SC: Ea având 11 ani?!

Maria: 10 ani a avut! Nu-i valabil, trebuie să închizi în casă copilul și să mergi la lucru la primărie! Dacă eu mă duc la medicul de familie, eu nu cred că ăla își mănâncă pâinea, nu? Medicul te consultă, îți dă tratament și dacă e nevoie îți dă adeverință, nu? Aduci adeverința și nu e valabilă pentru că îți cere de la medic specialist. Să umbli la medici specialiști, îți trebuie trimitere, pe urmă îți trebuie bani, să te duci la un ecograf, îți trebuie bani, degeaba ai trimitere, că nu te primește gratuit. De unde să ai atâtea ca să le aduci o adeverință?

Vasile: Părerea mea este că de aceea se numește centru de asistență socială și medicală să ajute pe oameni și nu să îi înfunde. În momentul în care știi că un om este sau locuiește într-o zonă defavorizată, te implici să-l ajuți. Și-n momentul în care tu îi ceri acte peste acte pe care el, săracu, în ghilimele zic, poate are studii, poate nu are studii, poate știe unde să bată să le obțină, poate nu știe unde să bată să le obțină, și nu le are... Tu nu ești OK pentru ei.

Maria: Sau oamenii nu au posibilitatea să facă actele necesare ce cer ei. Pe ei nu-i interesează că nu ai posibilitatea, le aduci și gata.

SC: Dar cum e comunicarea cu cei de la asistență?

Vasile: Haideți să vă spun eu cum e! Din punct de vedere comunicativ sunt OK, dar dacă ai o problemă, să zic majoră, și zici: *uite, domnule, am problema asta-asta-asta!*, te iau cu tot felul de legi, cu tot felul de articole, pe care noi oamenii de rând nu le înțelegem.

SC: Dar nu vă explică?

Vasile: Nu, nu! Verbal: *legea cutare-cutare, articolu cutare-cutare, trebuie să-mi aduci asta, asta, asta, dacă nu le obții până în data de... te-am tăiat!*

Maria: Simona, ți-am zis despre mine. Eu, uite, n-am luat banii trei luni. Ce m-am gândit? *Uite, vin sărbătorile!* Și toată luna m-am dus la lucru în noiembrie. Zic: *mă duc la lucru, în decembrie să iau banii, că vin sărbătorile, și-s două sărbători!*. Dar nu mi-au dat banii! Când am întrebat-o pe Cristina, zice: *dar eu nu știu de ce!*. În ianuarie, iară

nu am luat. Și am întrebat: *doamna Cristina, pe ce bază mie mi-ai tăiat ajutorul social? - Eu nu știu de ce, dar o trebuit să îți vină o hârtie de la ei cum că..., că nu-ți tăia cantina altfel. - Bine, doamna Cristina, eu am fost la lucru!* Dacă nu vin o zi, două la lucru, știe să mă taie! Dar dacă am venit o lună?! - *Unde-i dreptul meu?!, te rog frumos să-mi spui!, unde-i dreptul meu? - Păi nu știu...,* cu asta s-o scos, că nu știe. Și de multe ori îmi zice: *apăi, o fost o greșeală.*

SC: Cum?!

Maria: De la cine-i greșeala aia?!... *că voi greșiți și eu suport consecințele!* Cum vine treaba asta?

SC: În afara de a zice asta, se corectează greșelile?

Maria: S-ar putea corecta, dacă ei voiau, da! Să se uite pe listă, cum a fost cu adevărat, că ei au tabele, și eventual să zică: *hai că facem și iei retroactiv!* Să trimită ei la Forțele de Muncă și să vină banii pe urmă. Dar nu se întâmplă așa ceva, nu se întâmplă așa ceva.

SC: Iar voi dacă vreți să vedeți tabelele cu orele lucrate...

Maria: Ți-l arată!

SC: Vă arată și numărul de ore raportate la Forțele de Muncă, sau trebuie mers acolo dacă vrei să vezi?

Maria: Nu, la Forțele de Muncă trimit ei o decizie că e tăiată suma ta, iar ăia de acolo nu mai trimit banii.

SC: Dar vă informează când trimit deciziile astea?

Maria: Nu. Nu, nu. Pe mine m-a informat atâta, în decembrie, deci când trebuia deja să primesc banii și nu i-am primit. Pe 29 noiembrie mi-a zis: *trebuie să aduci de la Forțele de Muncă!* I-am spus: *doamna Cristina, trebuie să mă duc la medicul de familie și pe urmă la Forțele de Muncă, că la Forțele de Muncă trebuie să duc din trei în trei luni o adeverință medicală.* Zice: *OK!, dar vezi să aduci că dacă nu, te tai!* Perfect! M-am dus la medicul de familie și după două zile a trebuit să mă duc la Forțele de Muncă. Înainte de astea le-am spus: *uitați, am scos adeverința, nu cumva să mă tai!* - *Nu, nu, nu, că aștept!*, au zis. Când i-am adus adeverința, ea zice: *îi perfect tot!* Deci nu mi-a zis că m-ar fi tăiat sau ceva. Nici gând de așa ceva! Pentru ca apoi să văd în decembrie că nu am primit banii. Și când am întrebat-o de ce n-am luat banii, zice: *nu știu de ce!*

SC: În urmă cu mai mulți ani cum se lucra pentru Primărie?

Vasile: Eu doar recent am lucrat.

Maria: Eu sunt foarte veche. Eu știu că pe vremuri stăteam în Mărăști și cine-i acuma director, domnul Mocanu Aurel, mi-era inspector atunci de asistență socială, cum îi Cristina, cum îi Bianca acum... A venit la mine, că el mi-a făcut ancheta, a intrat în casă, o fost OK tot, mi s-a aprobat, lucram și eu și soțu', că atuncea nu trebuia unu' din familie, trebuia toată lumea sau dacă aveai copil de 18 ani și el trebuia. Ne ducea prin parc, ne ducea pe străzi, curățenie... La evacuări nu ne ducea. Asta vreau să zic, înainte totuși nu era așa greu, adică prima dată când am fost la ajutorul social.

Dar acum te pune la munci ce trebuie să facă poate chiar oameni ce ar trebui să fie angajați, dar ne duce pe noi. Și nu contează. Atâta mai trebuie acuma, să ne ducă la ei: *grădina asta săpați-o, sădiți-o și...,* să facem pentru ei tot! Azi-măine mergem și le ștergem la fund. Că zice: *așa prevede legea!*

„Ei ne au în evidență. Că nu vor să recunoască, este cu totul altceva”

Sorin

Numele persoanei intervievate (2015) pe str. Cantonului este schimbat în Sorin la dorința sa și în ideea de a nu exista posibile repercusiuni în urma criticilor aduse autorităților. Activ în campania *Căși sociale acum!*, interviewerul George Zamfir este doctorand la Universitatea Babeș-Bolyai, pe o temă ce vizează descrierea comparativă a politicilor locale de locuințe sociale în orașe mari din România.

Gerge Zamfir: Care sunt etapele prin care ai ajuns aici?

Sorin: Ce se întâmplă aici? Stăm ilegal de 20 de ani, ne-au ținut cumva ilegal de atâta timp, și nu avem canalizare în casă, nu avem toalete normale, nu avem apă în casă. Prin acordul primăriei, mai ales a d-nei Minodora Fritea, s-a obținut acordul de a ne face locuințe improvizate pe str. Cantonului. Apoi Primăria, printr-un acord cu cei de la Organizația Ecce Homo, a făcut câteva module cu termopan. Asta s-a întâmplat prin 2004 și 2005. N-au ținut cont de copii, băgau o familie de 4-5 persoane într-o baracă de 16 metri pătrați. Timpul a trecut, copiii au crescut, s-au însurat, s-au măritat și la rândul lor trebuia să-și facă ceva improvizat.

Eu cum am ajuns aici? Soția mea, pe care am cunoscut-o în 1995, și care a decedat între timp, din păcate. Ea a stat pe Calea Turzii. De acolo au fost evacuați pentru că nu aveau contract de închiriere, de asta au fost scoși afară.

GZ: La un moment au avut contract acolo?

Sorin: Nu au avut contract, dar noi cei care am avut contract am primit locuință. Noi, adică părinții mei, care aveau locuință pe str. Croitorilor.

Mie dacă mi-a fost dragă de fată, tot o vizitam. Părinții ei și-au făcut un cort de nailon tot pe Calea Turzii, în locul în care s-a demolat casa veche în care stăteau. Văzând astea tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte, mi-a zis: *mă, copile, tu să-ți iei a doua casă*. M-am dus după ea, am luat-o de acolo unde stătea ea în cort, am dus-o acasă. Apoi a venit timpul, m-am dus în armată. Între timp, au venit autoritățile...

GZ: Cam când a fost asta?

Sorin: În '96. Au venit autoritățile, i-au luat de acolo de pe Calea Turzii, că era bățător la ochi. Oricine trecea cu mașina vedea cortul. I-a mutat în Gheorgheni, pe str. Albac. În '97-'98 am fost recrutat în armată, m-am dus și i-am zis: *Dacă ții la mine, mă aștepti la mama ta, nu la mama mea*. Acolo, în blocul acela, erau foarte mulți... mă refer la unii care își țineau animalele la parter. Acolo nu erau condiții, nu era apă, nu era gaz, nu era curent, în loc de geamuri era folie. Dar și eu m-am mutat cu ea acolo într-o cameră tip garsonieră. Nu era mai mare decât camera asta. Acolo mi s-a născut primul copil și am zis că nu sunt condițiile necesare pentru copil. Era gunoiul până la etajul I. Și am zis: *ne mutăm*. Eu lucram atunci la CCP, Curățenie Căi Publice, zis mai bine Napogetu. Ne-am luat și ne-am dus în chirie.

GZ: Pe ce bază v-ați mutat acolo, în blocul „NATO”, era un bloc al primăriei?

Sorin: Era un bloc abandonat. Nu știu dacă i-a dus primăria acolo. Dar dacă ei s-au dus acolo, după o vreme m-am dus și eu. Dar când ni s-o născut copilul am zis că nu putem crește un copil aici. Îmi căutam chirii mai ieftine, să-mi pot permite să le plătesc. Am stat aproape 11 ani în chirie. Între timp, i-au mutat și pe părinții ei din blocul „NATO”, s-au dus la Casa Călăului, de acolo i-a evacuat din nou primăria și i-a dus în Mănăstur, în buncăre de război...

GZ: Ar fi utili și niște ani...

Sorin: În '97-'98 erau pe Avram Iancu, în Casa Călăului. La sfârșitul lui '98, începutul lui '99 i-au mutat în Mănăstur în buncăre de bombardament, din astea de adăpost. Au stat o perioadă scurtă, i-au băgat lucrurile în tractoare și i-au adus pe Cantonului. Asta fiind în 2001-2002.

GZ: În Casa Călăului de ce n-au mai stat?

Sorin: Pe toți i-au evacuat. Am înțeles că a fost un incident o dată, a luat foc o baracă sau o casă improvizată și i-au evacuat. Când au ajuns aici, li s-au dat ca drept de locuire vagoane de tren. Eu în momentul acela locuiam tot în chirii, dar veneam destul de des la soacra, la socru, ca să îi vizitez. Ca orice om, ziceam *Doamne feri să ajungem aici*. Nu mi se părea ok, nu era curent, nu erau toalete, li s-a făcut ai-cea jos o groapă și li s-o băgat niște toalete. Vagoanele erau împrejmuite cu niște garduri de tablă.

GZ: Și astea unde erau?

Sorin: Chiar aici în perimetrul ăsta.

A mai trecut timpul, nu mi-am mai permis chirii, n-aveam unde să merg și am zis: *ok, mergem să locuim cu mama ta*.

GZ: În ce an?

Sorin: În 2001. Apoi am prins sezonul când se construiau aceste module pe Cantonului de către Ecce Homo. Am stat de vorbă cu domnul Emanuel de la Ecce Homo. Deși l-am ajutat foarte mult să le assembleze, să toarne placă, una alta... a zis: *stai liniștit că vă dau una mai mare ca să închepeți și voi*. Într-adevăr, soacra a obținut o baracă mai mare, dar erau mulți frați.

GZ: Ce material, termopan?

Sorin: Nu este termopan, este modulul verde.

GZ: Așa v-ați înțeles, că dacă ajuți la construcție, o să primești ceva mai mare?

Sorin: Da, așa a fost înțelegerea, dar oricum trebuia să dea ceva mai mare la soacră-mea, că au fost mulți și n-aveau cum să steie în 16 metri pătrați atâtea persoane. Mi s-a recomandat atunci, prin 2001-2002, să o caut pe Minodora Fritea ca să obțin un aviz pentru a-mi construi baraca aici. Chiar am avut noroc atunci că s-a făcut o evaluare și d-na Fritea cu d-l Abrudan erau pe stradă. Și la care m-am dus, am dovedit că soția mea este fiica doamnei C. Am explicat că nu am stat cu ei pentru că îmi doream cu totul altceva de la viață pentru copii, dar că mi s-a înrăutățit traiul că nu mai aveam un job și nu-mi permiteam să stau în chirie. Și am zis că nu avem ce facem, mergem acolo că doar nu o să stăm cu copiii pe drumuri. Au zis că nu este nicio problemă, mi-au dat un bilețel, mi-au zis că e un număr de înregistrare. Au zis: *caută-ți un loc și poți să-ți faci liniștit*. Eu nevrând să-mi caut loc în altă parte, că aici majoritatea sunt familia ei, am zis că îmi fac aici, la fratele ei. Pentru că baraca de aici este a fratelui ei. În momentul în care mi-am făcut, d-na Minodora Fritea a zis că nu este pentru ședere lungă, să o luăm ca pe un proiect scurt, pentru 5 ani și după 5 ani toată lumea va pleca...

GZ: Și a zis ce se întâmplă cu lumea după 5 ani?

Sorin: N-a zis, a zis doar că plecăm peste 5 ani. Problema e că au trecut vreo 15 ani și în loc să se rărească colonia, s-a înmulțit. Nevasta mea s-a îmbolnăvit, a decedat și am rămas cu două fete. Problema este că oriunde mergeai pentru casă, te întrebau: *Ai dosar la primărie?* - *Păi, nu am*, ziceam. Și ne-au spus, *Depuneți-vă dosarul la primărie și pe urmă vedem noi*. De aceea, și în programul LERI a fost foarte important că am făcut dosare pentru oamenii de pe Cantonului. Revenim la ce s-a întâmplat atunci, s-au asamblat acele module de termopan. S-au obținut niște fonduri pentru a pune electricitate. Un sponsor s-a zbatut să pună electricitate pe 10 bărci de termopan sau căsuțe verzi.

GZ: De ce doar pe zece bărci?

Femeie intervine: Nu așa o fost. Pentru că primăria, când ne-a mutat pe locul acesta ne-a promis că o să avem curent. La zece familii a fost curent și la restul n-au mai pus. Noi am săpat gropile, am pus stâlpii...

Sorin: Bucuroși că avem curent în colonie, vă dați seama, fiecare: *dă-mi și mie, că îți dau pe lună*. Ca să aibă fiecare de la cei zece. Pe parcursul anilor cei care aveau ceas de curent, devenea o sursă de venit pentru ei. Ajungeam să plătim curent pe lună ca și altul la oraș pe patru luni. 80% dintre membri Cantonului au muncit și-atunci, muncesc și acum. Deci sunt prea puțini care n-au serviciu. Chiar dacă iau ajutor social, toți au pe cineva în familie care muncește. De când s-au pus acele contoare, nu s-a mai făcut nimic pentru colonie. Promisiuni am avut, veneau fel de fel de ONG-uri, ne ziceau că vom primi locuințe sociale, că se va îmbunătăți traiul, dar doar ne luau niște date. Luau banii și plecau. Au fost zeci de ONG-uri care au făcut treaba asta. La un moment dat, eu și oamenii nu mai aveam încredere în nimeni care venea la noi și ne spunea că ar trebui să trăim mai decent.

GZ: Cam în ce perioadă veneau?

Sorin: 2004-2005... nu era an să nu vină. Cum era ăla, cum îl chema?

Femeie: Domnul Z., era cu asistența socială pentru copii.

GZ: De la ce ONG?

Sorin: Era de la ceva organizație, a luat banii și a plecat. Au făcut proiecte, au luat banii, au plecat.

Femeie: A primit 6 miliarde de la Uniunea Europeană. A venit și ne-a arătat banii în drum și ne ziceau: *Spuneți-ne de ce aveți nevoie!* Fiecare zicea de ce are nevoie.

Sorin: Oamenii și la ora actuală sunt creduli. Că dacă vine și îți spune că e o lege, că trebuie să se aplice și pentru tine, *hai că îți facem o locuință socială, hai că îți îmbunătățim traiul de viață*. Nu pentru noi, pentru copiii noștri, că fiecare când face ceva, face pentru copiii lui. A trecut timp, au trecut anii, copiii au crescut, colonia s-a înmulțit. La o dezbatere am auzit că nu primăria ne-a adus. Adică, ne-a adus pe câțiva, dar nu atât de mulți.

Femeie: Asta e adevărat.

GZ: Ce dezbatere era asta?

Sorin: Era o discuție aici pe stradă când s-au adunat mai mulți de la primărie. Era Abrudan și o doamnă. Deci, nu era ceva oficial, într-un birou. Într-adevăr, ne-au adus pe o parte dintre noi, dar ceilalți au venit ei de bună voie. Dar au uitat că oamenii se înmulțesc și cresc. I-au mutat apoi și pe cei de la gară. De unde evacuai, mutau pe Cantonului. Din Cipariu, i-a mutat aici. Peste tot în oraș, unde se făceau abuzuri, demolare sau evacuare, îi aduceau pe Cantonului. Ca părinte, când crește copilul nu poți să-i zici: *te-ai însurat, du-te-n Cluj*. Îi zici să-și facă un loc lângă tine, să aibă patru pereți.

Femeia spune că au venit mulți abuziv.

Sorin: Într-adevăr, au venit unii care trăiau în parcuri, la marginea pădurilor și văzând că e colonie de romi, și-au făcut și ei. Au fost mutați și cei de pe Byron.

GZ: Oare ei cum au ajuns să locuiască prin parcuri?

Sorin: Asta nu știu. Povestea altora nu știu.

Femeie: Un exemplu pot să-ți spun, George, cum sunt corturarii ăia care și-au făcut pe deal bărci. ăia nu-s din Cluj. ăia sunt cerșetori, o venit la invitația lui E. pentru că sunt rude cu nevastă-sa. Și aici are dreptate Primăria.

Sorin: Acum suntem în 2016, copiii au crescut, mâine-poimâine se căsătoresc, te întreabă: *unde mă duc, ce fac?* Eu la rândul meu ce pot să le zic, ce să facă.

GZ: Ziceați că ați stat vreo 11 ani în chirie...

Sorin: Din '96 până în 2006.

GZ: Ce găseai de lucru?

Sorin: Eram spălător stradal, la fostul Napoget pe timp de noapte. Ziua eram la piață, hamal și vânzător și tot ce trebuia să fac ca să câștig un ban în plus. Timpul a trecut, Napoget s-a transformat în Brantner, s-au făcut reduceri, mi-am căutat alt job. Am ajuns aicea, munceam. La un moment dat munceam și cu fosta nevastă amândoi la Rosal de dimineață. Am avut o perioadă când copiii fiind mici nu i-am lăsat aproape

2 ani la școală. Motiv pentru care am fost chemat la Protecția Copilului – atunci era d-l Olimpiu – am avut o discuție cu dumnealui că de ce nu-mi las copiii la școală, că vine Protecția și mi-i ia. I-am spus: *dacă scrii negru pe alb că răspunzi de copiii mei, de mâine îi trimit la școală.*

GZ: În ce fel să răspundă?

Sorin: De siguranța lor, să fie transportați la școală. În perioada aia nu erau autobuze sau microbuze, trebuiau lăsați copiii singuri să treacă linia ferată. S-a întâmplat un caz nenorocit la unul dintre vecini, la Adrian, i-a călcat copilul pe trecerea de pietoni și cu frica-n sân, cu frica de părinte, eu am zis că nu mai am cum să-i duc la școală. Mama nu poate, nu aveam pe cine să plătesc să-i ducă și să-i aducă și așa au pierdut copiii doi ani. Eu le-am zis la Protecție: *Dacă crezi că ești îndreptățit să mi-i ei, să mi-i iei. - Dar dumneata ca părinte ce faci?*, mi-au spus. - *Eu la ora 4 mă trezesc și mă duc la serviciu, soția la fel.* Între timp, făceam cu vecinii tot felul de cereri și declarații ca să ni se aprobe microbuz. Am avut noroc că m-am întâlnit cu d-na Lia, care lucrează la școala de pe strada București. I-am povestit situația mea și a soției, la care ea mi-a zis că mă poate ajuta ca copiii să-și continue studiile. Eu am fost foarte bucuros, pe de o parte. Pe de altă parte, eram îngândurat că mă gândeam că copiii ar avea posibilitatea să învețe la o școală normală și eu ca părinte îi trimit la o școală ajutătoare. Dar neavând situația materială, am zis: *ok, îi băgăm pe Bucureștiului.* Au făcut opt clase acolo.

GZ: Dar de ce era acolo microbuz și în altă parte nu era?

Sorin: Pentru că acolo era o școală specială. Pe când la Traian Dârjan au zis că e școală normală. Acum sunt pe clasa a 9-a, sunt la SAMUS. Cea mai mică e la Coafură-Pedichiură, cea mai mare e croitoreasă. Pe parcursul anilor, am încercat să le obțin bursă pentru fete. Am încercat să le obțin pensie de urmaș după ce a murit mama lor. În 2014 a murit. După ce a decedat, le-am făcut la fete pensie de urmaș. Eu pe parcursul timpului am obținut o diplomă de Competențe Informatică și am rămas doar cu diploma că la ora actuală nu mi-am găsit încă un job. Dar să sperăm că îmi voi găsi. Pe viitor, vreau să îmbunătățesc traiul copiilor. Sper că ne vom muta într-o casă cât de cât decentă. Sper să găsesc o slujbă cu un salariu mediu, că dacă ai unul minim nu poți supraviețui din acel salariu. Să-mi permit să plătesc utilitățile și să fac mofturile copiilor.

GZ: Știu că ai mai lucrat și alte dăți pentru Primărie și Rosal.

Sorin: La Rosal au fost și acolo reduceri de personal și am avut ghinionul să fiu printre ei. Neavând posibilitatea de a pune o pâine pe masă, am fost și eu de câteva ori pe rampa de gunoi.

GZ: Când a fost asta?

Sorin: 2012-2013. Văzând mirosul și situația de acolo, n-am suportat. Am încercat înainte să-mi găsesc un serviciu. Am găsit la o minitipografie care se ocupa cu role pentru casa de marcat, am lucrat prea puțin pe acolo, un an și ceva pentru că firma a dat faliment. Asta a fost în 2009-2010. După aceea, am văzut că nu-mi găsesc o slujbă, am zis: *hai să-mi fac actele pentru ajutor social.* În 2012, mi-am făcut actele, mi s-a aprobat și mergeam la muncă în folosul comunității pentru două porții de mâncare pe săptămână și un ajutor social.

GZ: Cât trebuia să muncești?

Sorin: Eu aveam 19 zile. Programul era până la ora unu, dar dacă terminam treaba, ne întorceam mai repede acasă. Primeam 350 de lei, plus două mese pentru copii. Când soția mea a decedat, mi s-a propus să-mi fac ajutor social pe numele meu, că atunci era pe numele la fosta mea nevastă, și am stat de vorbă cu doamna Bianca de la Asistență Socială să mă îndrume la ce este mai bine pentru mine la care ea mi-a zis că ar fi mai bine să le fac pensie de urmaș. Așa că am renunțat la ajutorul social, am făcut pensie pentru amândouă, le-a făcut alocație complementară de susținere, la ora actuală au și bursă școlară și am ajuns ca cantina să o plătesc. Era 97 de lei pe lună pentru două porții pe săptămână pentru fete ca până la urmă să ajung la 200 de lei. Actele le reînnoiesc exact ca o persoană care primește ajutor social, o dată la trei luni, atât de la Financiar, cât și de la Forțele de Muncă ori de la medicul de familie și de la școală, ca să arăt că copiii frecventează școala. Dar actele le depun exact ca unul care ia social. Însă eu nu mai iau social. Eu solicit dreptul la cantină la un preț redus.

GZ: Și pentru ajutorul social cam cât timp ai lucrat?

Sorin: Cam un an și cinci luni. Nu-mi găseam de lucru. Eram disperat la un moment dat. Mă refuzau politicos din cauza culorii, că sunt țigan, sunt negru. Mi-a zis și nevastă-mea să-mi găsesc ceva. Eu ziceam: *orice, dar la gunoarie eu nu mă mai duc.* Am luat o dată ziarul Piața și am văzut că e loc de muncă ca tipograf. Am sunat și am zis prompt: *Uite, domle, eu sunt țigan, mă iei sau nu mă iei, să nu mă faci că vin acolo și îmi spui că e ocupat postul.* La care directorul, Vali, îmi spune: *eu n-am auzit dacă omul vrea să muncească, să sufere.* La care eu zic că *stau de trei luni cu ziarul Piața în fiecare săptămână să îmi caut de lucru și cum mă vede că-s țigan, pac, s-a ocupat postul.* A zis: *vin-o mâine dimineață la Blocul Spray.* Când m-am dus, erau băieți cu studii, m-a întrebat: *băiatul din Someșeni?* Am zis: *da.* Am fost primul pe care l-au luat. Pe mine și încă doi. Ne-a băgat în atelier, ne-a arătat mașinile, ne-a explicat, ne-a oferit salariul minim pe economie, 600 și ceva de RON, la care a adăugat: *dacă sunteți pasionați, luați cât ia un mașinist.* Un mașinist lua și 15 milioane. Era și tentantă munca și banul, îți dai seama, de la 6 milioane să ajungi la 15, dar era și plăcută. Mi-a plăcut! Eram singurul țigan între colegi, m-am împăcat foarte bine între ei. La care un băiat, Vaida Marcel îl cheamă, mi-a zis: *Băi, țigane, vrei să înveți meserie?* Am zis: *da, mă, vreau.* - *Stai lângă mine.* Mi-a arătat tot, tot, tot ce se face pe o mașină de tipărit. La care după o lună mi-a zis să mă duc la domnul Vali să dau o probă pe una din mașini că sunt trei. Eu am zis că nu mă duc că mi-e rușine. L-a strigat el: *Ion se descurcă, dă-i probă!* - *Desfă o mașină.* - *Complet?* - *Complet!* Îți dai seama, George, că toată i-am desfăcut-o, pe jos. A venit, s-a uitat. Mi-a zis: *Acum assemblează-o înapoi.* Mi-a zis: *Fă-mi Petrom pe ea.* Adică role de case de marcat pentru benzinărie. M-am descurcat. A venit, a testat, a verificat, a zis: *Ok, îți dau 10 milioane, e bine?* La care eu am dat așa din cap, cumva că dacă vrei să îmi dai bine, dacă nu, nu-mi dai. Când a ieșit pe poarta mare de la hol a strigat: *Sorin, 15!* Am rămas surprins, că eram de o lună și o săptămână și am ajuns să iau salariu cât acela de patru ani. Mi-a plăcut foarte mult, se lucra în două schimburi pe vremea aceea, după care s-a trecut la trei schimburi...

GZ: Și cât ai lucrat așa?

Sorin: Cam un an și trei luni. Până s-a schimbat directorul. A venit o doamnă, rapid

s-a închis firma. A dat faliment. Tipul ăsta Vali, îi plăcea tare mult de mine. Vedea că sunt muncitor, sunt prompt, sunt săritor. Chiar dacă nu știam să fac ceva din start, mă interesam repede, ce să fac, cum să fac. Eu nu am permis, dar am văzut colegii cum umblă cu stivuiorul, m-am suit și eu. Era o chestie de a fura două ore de muncă altuia, să-mi pună mie hârtie. În momentul în care îl ruga un coleg: *mi s-a terminat hârtia, nu vii să mi-o schimbi?* Eu trebuia să mă duc la el pe mașină, la făcut role, ca să-mi fac norma, ca el să-mi poată schimba mie rola. Și atunci când am văzut, m-am întrebant: de ce să fac treaba asta când pot să-mi schimb personal un sul de hârtie? Îi vedeam pe colegi că se suie pe stivuior, toți aveau permis, așa că m-am suit și eu pe stivuior, am văzut care-i fața, spatele, și am schimbat singur hârtia. La care m-a surprins directorul că pun hârtia într-un moment când nu l-am văzut. Și la închiderea programului a zis: *la veniți aicea toată lumea! Sorine, de când te sui pe stivuior? Am rămas puțin surprins că nu știam de unde știe el chestia asta sau mă gândeam că m-o fi pârât careva: Începând din momentul acesta nu aveți voie pe stivuior niciunu în afară de Sorin.* Am rămas foarte surprins. La trei zile a venit un tir mare de 20 de tone de hârtie, tremuram puțin că n-am mai fost printre mașini afară, îl întrebam pe prietenul meu Marcel, care avea trei-patru mașini: - *Măi, Marcel, dacă lovesc? - Nu-ți fie frică, fii atent!* Mi-a dat curaj. Mi-am făcut jobul ca lumea. L-a plăcut și la director, mi-a plăcut și mie, mi-a dat mai multă încredere și mie. Țin minte că atunci se apropiau sărbătorile de iarnă, am făcut și noi un MicroRevelion la firma noastră, la Carpat Invest, că așa se numea, a zis domnul director către mine: *Sorine, când te întorci în ianuarie din concediu o să-ți fac două bucurii. Unu: te calific la locul de muncă ca tipograf și doi: te calific ca stivuiorist.* În ianuarie, când ne-am întors din concediu, domnul Vali a mai venit cu o doamnă și ne-a prezentat-o ca viitorul director al companiei. Au trecut două săptămâni și apoi a venit: *Care dintre voi merge în șomaj?* Normal că nu era o idee încântătoare să zic eu. M-am tras în spate, că eram plătit ok și nu vroiam să-mi pierd jobul pentru un șomaj prea puțin. În prima tură a trimis trei inși în șomaj, la a doua tură a trimis șapte. În a doua tură eram și eu, așa că am rămas fără job.

GZ: Asta prin 2009?

Sorin: Da.

GZ: La un moment dat, din ce mi-ai mai povestit, mi-ai spus că ai stat și pe str. Stephenson.

Sorin: Da, acolo am stat în chirie.

GZ: În cei 11 ani, o parte din ei, ai stat acolo?

Sorin: Da, de aceea ziceam că eu cunoșteam situația foarte bine. Am stat în gazdă la un fost coleg de școală. M-am întâlnit cu el în oraș mai demult și l-am întrebant de o chirie: *Măi, Marius, nu știi unde să mă duc? - Ba da, la mine.* Mi-a zis că are o cameră și o bucătărie. Eu să stau în camera mare, el în bucătărie. Știind că este un copil liniștit și bolnav, că suferă de schizofrenie, m-am dus acolo. L-am întrebant: *Cât îți trebuie pe lună ca să-ți plătesc chirie?* Mi-a zis: *Nu îți cer mult. 50 de lei, dar îmi dai ceva mâncare, câte-o țigară.* Pentru mine era ușor să fac banul la piață, era un job excelent, se făcea banu' din orice și am zis ok.

GZ: În ce an era?

Sorin: În 2004-2005, cam așa.

GZ: Practic acolo ați stat până să veniți pe Cantonului?

Sorin: Da. Era o zonă ok, cu oamenii mă înțelegeam foarte bine, am lucrat cu oamenii de acolo la diverși patroni, am reușit să cunosc oameni cu influență bănească, pentru că fostul patron de la Sora era un om cu influență și în special directorul, managerul de la firma Matrix Construct. Erau niște oameni superbi. Când aveam dificultăți, îi sunam: *nu ai ceva de muncă?* Îmi găseau ceva job de fiecare dată, la un preț bun. Timpul a trecut și nu mă mai înțelegeam cu Marius. Știam că e bolnav și nu-mi puneam mintea cu a lui. Când plecam de acasă, se lega de nevastă. La un moment dat am zis că decît să se întâmple ceva, mai bine ne mutăm. Așa că am venit o perioadă la soacra pe Cantonului și apoi am reușit să-mi fac și eu aici o casă.

GZ: Inițial ați stat cu soacra?

Sorin: Da, dar o perioadă foarte scurtă, vreo trei luni, că ți-am zis că i-am prins pe doamna Fritea și pe domnul Abrudan pe stradă.

GZ: În casa verde, direct?

Sorin: Da.

GZ: Că povesteai la un moment dat că ai ajutat la construcție...

Sorin: Construcția acelor module verzi însemna de fapt asamblarea lor. Apoi mai trebuia pentru cele cu termopane turnată placă de beton. Și veneau oamenii de la Ecce Homo și le asamblau. Și noi căram materialele. Dar am ajutat la asamblarea tuturor barăcilor. Nu doar la una sau două. S-au asamblat barăcile, a primit fiecare care era îndreptățit, zic cu ghilimele, pentru că erau mulți care nu erau îndreptățiti și săreau la Emanuel, care era cu repartițiile...

GZ: Cum s-a ales? Și de ce considerau unii că erau neîndreptățiti?

Sorin: Nu știu de ce se considerau unii neîndreptățiti, dar mulți țigani abuzau: Bă, *mie să-mi dai așa, așa, așa...* Că dacă nu, săreau la om. Și au fost vreo doi-trei care l-au palmuit pe săracul Emanuel. Nefiind caracterul meu, eu m-am retras atunci de la repartiție. Am prins-o atunci pe d-na Fritea și pe d-nul Abrudan, am cerut consimțământul lor. În perioada aia comunitatea era mai unită, nu-ți dădeau voie să-ți faci, doar dacă aveai aprobare...

GZ: De ce erau mai uniți atunci?

Sorin: Crede-mă că nu știu de ce erau uniți atunci și nu sunt uniți acum.

Femeie: Să-ți spun că io-s mai veche aici. Până n-a venit dl. Florea n-a intrat nimeni, pentru că de la primărie ne-a spus că *dacă vine cineva care vrea să-și facă, să ne anunțați.* Și nu-și făceau.

Sorin: Membri de pe Cantonului nu vroiau să audă că vreau să-mi ridic baraca. La care mi-au sugerat, că mă cunoșteau, știau că soția mea e fiica lui C., mi-au zis să mă duc la birou să-mi iau un aviz. Am avut noroc la câteva zile după, am prins-o pe drum, i-am cerut aprobare în fața oamenilor, mi-a dat un număr de înregistratură...

GZ: Pe loc?

Sorin: Pe loc. Parafat. *Poți să-ți faci.* Așa că le-am închis gura oamenilor și m-am apucat și mi-am făcut aici. Mi-am făcut-o prima dată din pefeau și din carton, că nu aveam altceva. Pe parcurs am mai îmbunătățit-o și eu, ca orice om.

GZ: Și la un moment dat ați reconstruit-o?

Sorin: Nu, așa a rămas. Acum vreau s-o reconstruiesc. Vreau s-o dau jos toată, să le fac la fete cameră, să fac pereți. Vă dați seama, am fată, mâine-poimâine are 18 ani. Vrea să se spele: *Tată, ieși afară!* Și nu numai ea, și astalaltă mai mică. E problema că e mică, nu putem dormi cum poate dormi un om, liniștiți. Tot timpul îmbrăcați, că, na, ele sunt fete, eu sunt băiat. Le voi face o cameră, va fi altfel.

GZ: Știu că la un moment dat au fost vagoane aici pe Cantonului.

Sorin: Au fost. Înainte să vină modulele, au fost vagoane. Soacra prima dată a primit vagon.

GZ: Era pus pe șine?

Sorin: Nu, era chiar aici, în colonie. La care când au venit cu proiectul de la Ecce Homo, au venit cu aprobare să le vândă. N-a venit nimeni de la CFR să le ia înapoi, să le recicleze. Și atunci fiecare care a avut vagon, le-a vândut la fier vechi. S-a făcut cișmeaua de apă, s-a pus curent pe 10 termopane. Primăria tot a continuat să aducă oameni, și astfel colonia s-a tot înmulțit... Unde îi găsea în oraș, îi muta pe Cantonului.

GZ: De prin ce zone îi aduceau?

Sorin: Pe cei de la gară, pe cei de pe Gordon Byron, pe cei de aici de lângă Poștă. La unii le dădeau adevăruri, la alții termopane, n-a fost problemă.

GZ: Și cei din partea asta s-au apucat ei să-și facă?

Sorin: Ăștia sunt noi, de doi-trei ani au început să-și facă.

GZ: Ei au primit ceva?

Sorin: Nu știu dacă au primit ceva că în ziua de astăzi nu-ți mai trebuie hârtie. Pentru că, să vă spun care e problema, mi-a crescut fata mare sau băiatul, normal că nu mai sunt locuri că sunt mulți și fiecare își face unde găsește un loc liber. Cum e familia Rozmarin de pe Byron care și-au făcut anul trecut. Ei sunt trecuți pe listă, 126 sau 128. Mai este acolo copilul lui domnul Adam, care stă în prima baracă. Mai este o familie care a fost evacuată de pe str. Republicii. Fiecare și-a făcut, dar nu și-au făcut de capul lor. Alții au venit prin cunoștințe. Știu cazuri în care s-au cumpărat băraci. Decât să le construiască, mai bine le cumpărau.

GZ: Le cumpărau, dar oamenii care stăteau acolo ce făceau, plecau?

Sorin: Își făceau alta.

GZ: Care e treaba cu numerotarea?

Sorin: S-a făcut un recensământ, acum trei sau cinci ani, și au zis că fiecare baracă să aibă un număr. Recensământul s-a făcut pe bază de câți copii ai la școală, câți sunt măritați sau însurați, dacă mai stă cineva cu tine. Eu eram cu copii și nevasta, în total

4 persoane. Degeaba spun autoritățile că noi nu stăm legal. Părerea mea e că stăm destul de legal. Când știu autoritățile, primăria, câți membri domiciliază într-o baracă improvizată de patru pe patru, ce studii am eu, ce studii are nevasta, dacă copiii frecventează școala, înseamnă că ei ne au în evidență. Că nu vor să recunoască, este cu totul altceva. Am mai și zis. Când eu am venit să-mi fac improvisația asta, nu-ți dădeau voie oamenii din comunitate să-ți faci, chiar dacă îi cunoștea. Mi-au zis să mă duc la Minodora Fritea, că altfel rămân cu soacră-mea în baracă, și am avut norocul că nu a mai trebuit să mă la ea la birou... Țin minte că m-am întâlnit cu dl Alexandru Țuli, mi-a zis: *Hai, băi, că nu mai trebuie să treci pe la birou, aici e Minodora. Du-te să-ți ceri numărul și să-ți faci baracă!* Erau alte situații, alte condiții.

GZ: Au mai fost alte interacțiuni cu primăria? Au mai venit cu vreo ocazie?

Sorin: Nu, primăria nu mai vine și nici n-a fost. Primăria venea să facă doar deratizare. Venea firma de deratizare cu un membru de la primărie. Veneau să vadă curățenia la linii. Să vadă curățenia la strada principală și atât. Ei nu veneau să vadă pe om.

GZ: Cu wc-urile care e treaba?

Sorin: WC-uri nu avem deloc. La ora actuală s-au obținut câteva wc-uri ecologice și sunt 10 familii la un WC. Unul are o infecție și merge la WC, restul sunt sănătoși, dacă se așază pe WC?! De aceea, foarte mulți au renunțat și au zis că merg la linia ferată ca să nu ia boli unul de la altul.

GZ: De câte ori vin să le golească?

Sorin: Înainte veneau în fiecare săptămână, acum vin o dată la două săptămâni la vidanjat. Tot așa și noi trebuia să avem toaletă aici, dar după un conflict cu F. nu au mai adus-o. Mă rog, nu ne-am supărat. S-a mai făcut acea cerere suplimentară de 9 toalete ecologice, au zis că ni se va aduce, se va rezolva, nu ni s-a mai adus. Am făcut cerere pentru containere de gunoi, nu ni s-a mai adus.

GZ: Cum era cu gunoiul, venea ceva echipă să ridice?

Sorin: Veneau cei de la Brantner. Dar era o perioadă când aveam containere la stradă și veneau și le ridicau o dată la 2-3 săptămâni. Era micuț containerul, se umplea repede. La un moment dat n-a mai suportat Primăria cheltuielile, așa că s-a ajuns să se arunce gunoiul pe linia ferată.

GZ: Și de când n-a mai suportat primăria cheltuielile?

Sorin: De prin 2005.

Femeie: Primăria nu se supără că este gunoi aicea. Se supără cei de la CFR și ne supără pe noi gunoiul.

Sorin: Oamenii mă întrebau și astăzi: *Ce facem cu gunoiul, să vină ceva utilaje, că îl încărcăm noi manual, dar să facem ceva.* Au venit cei de la ADI ZMC cu ceva promisiuni, a închiriat CFR două vagoane de la RADP și au luat gunoiul, dar numai în partea lui F., nu s-au apropiat de partea cealaltă din colonie. La ședință a zis că s-au adunat 40 de tone de gunoi. O fi 40 de tone, dar doar din zona lui.

GZ: Dacă mai este vreun episod...

Sorin: Autoritățile știu, dar nu vor să audă. N-are rost să așteptăm ceva de la autorități.

N-am nimic de adăugat.

Femeie: Mai e ceva de adăugat: să vină și ei, să steie o săptămână aici.

Sorin: Au mai fost două persoane din oraș care au obținut barăci cu termopan. Ok, nu zice nimeni să nu îți faci o improvizație, dar când o persoană de aici a stat ani de zile fără lumină, a stat la lumânare, fără condiție, tu vii și, gata, obții termopan. Dacă ar veni primăria să mute oamenii în altă parte, ar lua prima dată pe cei cu termopan. Atunci nu ni se pare mie normal ca cineva care a venit de un an să fie luat înaintea mea.

GZ: Dar cum au primit?

Sorin: El a locuit în spate la Pașapoarte, la un frate de-al lui. A avut o sumă de bani, a plătit la fratele lui, apoi fratele lui l-a ținut afară. Am plecat cu el la Ecce Homo, am zis că nu are unde să steie și cei de la Ecce Homo au aprobat. Prostia lor, de la Ecce Homo, pentru că ei au situația concretă cu cine a locuit din 2002-2003. Ei trebuiau să meargă la cei care stăteau de mai demult și să întrebe dacă vor să stea în barăci cu termopan. Eliberează și dă la omul acela, ca să primească și el ceva în schimb. Dar vine acela și apoi îl mută primăria că așa zice legea: prima dată termopanele, apoi improvizațiile. Și să-l văd pe ăla că îl mută înaintea mea? Păi, nu-mi convine.

GZ: Cum se eliberează termopanele, se eliberează des?

Sorin: Nu, a fost un caz mai dificil. A eliberat baraca aia cineva care nu s-a mai înțeles cu soția. Mai era o baracă pe care a eliberat-o Elekes Marius și acela a a luat-o că a declarat că are 4 copii, dar ei trăiau cu nevasta care stătea în altă baracă cu copii. Și el era numai cu noua soție. Nu își fac treaba cei de la Ecce Homo, să vadă exact situația. A fost o perioadă când a decedat Lăcătuș, a avut un fiu care trăiește și acum în colonie. Și baraca lui era pusă în joc, să o ia cineva care venise de la Gherla. Și copilul în loc să rămână în baracă, cum aș lăsa eu la fiică-mea, a venit altcineva să o ia. Nu mi s-o părut corect. La care am sunat la Ecce Homo și mi-au zis: *Nu ești tu în situația de a spune cine merită o baracă și cine nu.* Am rămas puțin șocat că au fost copii care au crescut aici și copii care meritau să țină baraca. Am sunat în favoarea unuia dintre băieții doamnei Lingurar, Lingurar Alexandru. Are o baracă micuță, are o fetiță, și el muncește și nevastă-sa. De ce să nu obțină el? Vi se pare normal să vină cineva de la Gherla să obțină baraca? De ce nu vine primăria să facă o evaluare. Cine bate bine din gură, obține. Sau dacă are pe cineva cunoscut în Ecce Homo și dup-aia obține.

GZ: Și cum e relația cu Ecce Homo aici în zonă?

Sorin: Păi, n-au venit de câțiva ani.

Femeie: De anul trecut., că au venit prin aprilie-mai, ca să verifice băcăile și a trebuit să mergem după contracte.

GZ: Contractele sunt anuale, nu?

Femeie: Da.

GZ: Care e relația cu celelalte zone? Au venit oameni de pe rampă să stea aici?

Sorin: Nu.

Femeia intervine spunând că o bună parte din colonie e formată din rudele lui F.

El și-ar fi vândut locuința și a venit pe Cantonului, alții mai au case la țară, dar s-au mutat la Pata Rât.

GZ: De ce s-au mutat?

Femeie: Romii sunt amărâți. Ei dau bani cu dobândă și își înmulțesc venitul. Dacă stau numai la țară, ei trebuie să-și lucreze pământul și pierd mereu, dar aicea câștigă mereu în colonie.

GZ: Ce interacțiuni mai sunt cu primăria?

Sorin: Nimic concret. Doar directorul de la CFR zicea că dacă fac proiectul acela până în 2020, o să-i afecteze pe oameni și va trebui să-i mute. Și îi mută, cum ne-a adus: cu tractoarele. Și cu *luați repede toate lucrurile!*

GZ: Și unde să-i mute?

Sorin: Nu știu. Dar dacă ar găsi, atunci ar putea să facă și curățenie primăria, deratizare și alte lucruri. Dar acum nu găsesc soluții de curățenie chiar dacă sunt copii aici. Aici înainte era o fostă mlaștină, de aceea când ieși afară e plin de noroi, poți să te schimbi și de zece ori într-o zi. Pe când ajungi în stație, nu știi ce să-ți cureți, pantofii, pantalonii și așa mai departe. Să fi venit, știind problema terenului: *Hai să vă ajutăm, să punem niște pietriș, niște balastru.* Îs foarte multe familii care ar susține cauza asta: *ați adus balastru sau pietriș, hai să-l împrăștiem.* Vine cineva la tine: *Uai, nu mai vin niciodată la tine că e plin de noroi.*

GZ: Cum îți afectează încercările de a găsi ceva de lucru faptul că ești aici cu familia?

Sorin: Foarte mult. Dacă îmi caut ceva de lucru, îmi place să fiu sincer. Dacă ai un buletin pe care scrie – lipsă spațiu – te întreabă: *unde locuiești?* Și dacă zici *Cantonului* automat găsești o literă sau o lege care să te respingă. Fără doar și poate. Aveam noroc că aveam buletin cartelă și cu acela mă mai descurcam că aveam domiciliu.

GZ: Și nu mai e valabil?

Sorin: Nu mai e. Acum mi-am făcut provizoriu. N-am pățit doar într-o parte așa, am pățit în trei-patru locuri. Când au auzit oamenii că stau pe Cantonului... Și la tipografie când m-am angajat am negat faptul că locuiesc aici o perioadă destul de lungă. Până a vrut colegul acesta, să vină să mă viziteze acasă. I-am spus că stau într-o colonie de țigani. Mi-a zis să fac bine să mă mut că nu e bine pentru fete, dar nu aveam cum, nu aveam posibilitatea să mă mut în chirii. Cea mai ieftină chirie în oraș e 120 de euro, 130. Vine chiria, îmi plătesc cheltuielile, ce am făcut cu 800-900 de lei. Pur și simplu se alege praful.

GZ: Sunt oameni pe aici care ar vrea să se mute la țară?

Sorin: Sincer, nu prea sunt, că majoritatea sunt de la oraș. Nu s-ar pricepe cu agricultura, cu însămânțatul, nici eu nu mă pricep la așa ceva. Dar dacă mă gândesc că ar fi să aleg între a rămâne într-o casă cum este asta de pe strada Cantonului și a mă muta într-o casă mai bună la țară care are toate utilitățile, aș prefera să mă mut decât să rămân aici. Să mă mut într-o casă decentă, cu o suprafață cât de cât adecvată pentru copiii mei. Exact ca mine sunt alții care gândesc în ideea asta, că asta pare să fie o schimbare bună. Dar asta nu înseamnă neapărat că m-aș duce la țară. Pentru că

mutarea la țară ar aduce un dezavantaj major. Cei care primesc venit minim garantat de la primăria din Cluj, nu este sigur că vor primi de la primăria din Apahida. Cei care lucrează azi prin oraș, chiar dacă nu au contracte, au totuși surse de venit prin diverse munci într-un oraș mare cum este Cluj, ceea ce nu ar avea în Apahida. Cei care au copii la școlile din Cluj, ar avea greutate să continue să își aducă copiii la școlile din Cluj dacă ar fi mutați în Apahida. Cei care au locuri de muncă în orașul Cluj, ar avea de mers și mai mult de acasă până la locul de muncă dacă ar locui în Apahida. Poate pentru pensionari ar fi acceptabil, nu știu, trebuie întrebată toată lumea.

„Ne-au spus că vom rămâne aici doar câteva luni”

Locatari de pe strada Cantonului (2010)¹

Strada Cantonului se situează în cartierul Someșeni din Cluj, una dintre zonele mărginașe ale orașului din aria industrială din Nord-Estul urbei. Someșeniul a devenit parte a orașului la începutul secolului al XX-lea, înainte fiind un sat adiacent, dar și-a păstrat și acum caracterul rural. Strada Cantonului începe la aproximativ patru kilometri de la ultimele imobile ale Clujului (printre ele centrul comercial Selgros), aflată chiar și la periferia Someșenilor, la ieșirea spre est din Someșeni. Ea se extinde în paralel cu o cale ferată dezafectată, casele familiilor de romi ajung foarte aproape de aceasta, colonia fiind situată practic pe o fâșie destul de îngustă între stradă și calea ferată. Chiar la intrarea pe strada Cantonului se află două clădiri renovate ale poștei, după care urmează o clădire în ruine (un fost depozit al Companiei de Cale Ferată), apoi zona cu casele romilor. Vizavi de ele se întinde o fabrică privată de ciment și de construcții. Locul este numit colonie de către locatari, ei spun că acolo trăiesc aproximativ 120 de familii, deci în jur de 500-600 de persoane, printre care mulți copii. Între case există câteva diferențe: unele sunt case de termopan, cum le numesc locatarii, alocate lor pe bază de contract de comodat de către o organizație creștină cu acceptul primăriei; case din lemn construite de către o altă organizație neguvernamentală tot cu acordul primăriei; și locuințe improvizate din scânduri sau alte materiale, pe care locatarii le-au făcut ei, în câteva cazuri cu, iar în alte cazuri fără acceptul explicit al primăriei, intercalându-le aleator în spațiile dintre casele mai vechi. După Pata Rât/Dallas și rampă, colonia Cantonului este probabil cea mai defavorizată zonă în care trăiesc romii din orașul Cluj. Oamenii de aici sunt în nesiguranță permanentă datorită faptului că primăria i-ar putea muta, din nou, oricând, cum a mai făcut de câteva ori, ei neavând acte de proprietate pe aceste case, posedând, din

¹ Fragmente din interviuri realizate de Enikő Vincze în anii 2009 și 2010. Sursa: *Accesul femeilor și bărbaților de etnie romă la muncă decentă. Viața cotidiană, politici și proiecte* (editat de Enikő Vincze), Cluj: Editura Fundației Desire, 2011, pp. 47-48, 52-53, 77-78.

„Colonia nu este bună”

Femeie, 32 de ani

Eu stau aici de vreo zece ani. Am mai stat și dincolo, acolo mai în sus, înspre rampă, când ne-au adus aici cei de la primărie, prima oară acolo ne-a pus. Dar eu normal am venit din Mănăştur, de lângă o biserică, că acolo s-au desființat ceva construcții și maică-mea o auzit că acolo se vinde ceva băraci din astea de fier și am stat acolo cu soțul și cu copiii într-o baracă de fier. Înainte de asta dormeam și pe malul Someșului. Și am aflat că la o firmă se vinde cutare, cutare. Ne-am dus atunci, l-am cumpărat cu vreo 800, 900 de mii lei era, sau cam așa ceva. Maică-mea a cumpărat și acolo lângă biserică ne-a dat voie părintele să stăm acolo. Am stat acolo vreo 7-8 luni, n-am avut probleme și după aia primăria ne-a mutat aici.

Adică mai întâi a vrut să ne ducă acolo sus în Pata Rât, acolo ne-a pus baraca aia din metal, că ne-a adus cu baraca aceea cu tot din Mănăştur. Și atunci eu m-am certat, că am spus că mie nu-mi place acolo, că e departe, eu nu am fost niciodată acolo, fetița era mică, le-am spus că eu nu știu să umblu pe acolo. Și atunci femeia asta, care conducea acțiunea, că era o femeie care ridica cu trailerul, o chestie cu

ceva agățătoare, ea a văzut că am copil mic și i-a fost milă de mine și a zis că situația unde stau nu e bine pentru mine, mai ales că am un nou-născut mic. Și a zis către mine să mă duc la primărie să-l caut pe domnul cutare, cutare, să-l rog frumos să ne ducă altundeva. Și m-am dus și m-am rugat frumos de el, să mă ierte, că dacă am fost obraznică să mă ierte, că sunt și eu într-o situație în care n-am știut unde mă duce și atunci i-a fost milă de mine și mi-a dus baraca chiar acolo în Someșeni, unde era pământul oamenilor. Acolo era foarte bine, că au venit oamenii de acolo și mi-au spus: *Ăsta e terenul meu, puteți sta, dar aveți grijă de el*. Era porumb, era una alta acolo, ne-au spus să avem grijă să nu umble nimeni. Sau ne-au mai spus *că uite, aici sunt niște animale*, să ne mai uităm după animale. Și ne dădea apă, a fost foarte bine, și copiii lor s-au jucat cu copiii noștri, era foarte bine acolo. Dar apoi s-au mai mutat acolo o grămadă de alți țigani, corturari, s-au mutat cu cai, cu multe chestii, și atunci s-au speriat sătenii. Și s-au adunat și au vrut să ne alunge. Noi am mers și am anunțat primăria, care a venit și au decis să ne ducă mai departe. Și așa ne-a pus baraca acolo mai jos pe strada Cantonului, unde e clădirea poștei acum. Eram vreo patru familii. Apoi, după un timp au început să vină să dea căsuțele de termopan, că a venit ceva străin să facă căsuțe. Astfel ne-am mutat aici mai sus, unde stăm acum, în casa asta de termopan. Dar de când s-a întâmplat chestia asta s-au mutat mulți fără acordul Primăriei, acum suntem 120 de familii aici, sunt mai jos acolo oameni, care-s mai altcumva și și-au făcut bărci doar așa. Și când veneauăștia de la Ecce Homo, săreau pe ei. Îi înjurau, îi amenințau... de aia nu mai vin la noi cu ajutoare.

Femeie, 61 de ani

Eu sunt unguroaică, părinții mei au fost unguri, din Gilău. Mama a fost maghiară, tata pe jumătate ungur și pe jumătate țigan. Vorbeam ungurește acasă. Dar apoi, când am venit în oraș ca să lucrez la fabrică și am primit locuință, numai între români am stat. Aveam vecini buni, mergeam unul la altul. Noi nu am făcut scandal, am fost femeie de servici pe scară, am făcut mai mult decât trebuia să fac la fiecare în fața la intrare. Și m-au respectat. Iar eu i-am educat pe copiii mei ca o mamă care nu stă între țigani. Și acum am ajuns aici, totuși.

Din 2003 stau pe strada Cantonului. Casa în care stăm acum cu soțul a fost făcută de un străin. Eu am fost prima aici sau printre primii, oricum. Mai întâi s-au făcut casele astea verzi, într-una stăm și noi, și pe urmă au adus termopanele, pe rând. O organizație străină a făcut casele acestea verzi de lemn și apoi le-a predat la primărie. Înainte de asta am stat într-un beci de bloc, un adăpost civil era, pe Pietroasa. La un moment dat au venit de la primărie, pentru că locatarilor din bloc nu le-a plăcut că ne-am mutat acolo. Dar au fost și vecini buni, care au venit să ne ajute. Înainte de a fi fost mutat în acel beci, am stat pe strada Porumbeilor în chirie într-o casă foarte veche. A venit odată o furtună mare și toată casa s-a dărâmat. Am stat acolo în curte o vreme, dar apoi, cum spuneam, ne-a dus în acel beci. Și de acolo ne-au adus aici, pe strada Cantonului. Ne-au spus că numai trei luni o să stăm aici. Eu lucram la spații verzi, la curățenie la primărie pe atunci. Mi-au zis să facem hârtie pentru locuință, am făcut, am depus, dar tot ne-au amânat, și uitați, că de opt ani suntem aici, nimeni nu a mai venit să se intereseze de

„Dacă am avea unde să muncim, ar fi cu totul altfel, căci noi nu ne dăm în spate”

Femeie, 30 de ani

Eu am fost odată însoțitor de copii, îi adunam pe copii de aici și de pe Pata Rât și îi însoțeam dimineața la școală, apoi după-masa acasă. A fost foarte bine, mai mulți copii au mers pe atunci la școală. Că ei trebuie să treacă pe câmp peste câini și să treacă apoi calea ferată și apoi strada aia către aeroport, să ajungă la autobuz, s-au întâmplat multe accidente și pe calea ferată și pe autostradă, acolo chiar pe trecerea de pietoni. A fost bine atunci și pentru noi, familie... Dar apoi nu au mai fost resurse să mă plătească. Foarte rău, foarte rău, pentru că nu-i unde să muncim. Că dacă am avea unde să muncim, ar fi cu totul altfel, căci noi nu ne dăm în spate. Deci în orice

mediu ne-ar da să lucrăm, am merge să lucrăm, pentru că nouă ne place să lucrăm și facem orice. Nu ne este rușine să lucrăm ca un măturător sau de exemplu ca o femeie de servicii, să spălăm băi, sau, mă rog, orice, nu ne este rușine. Asta nu-i o rușine la noi, dar dacă nu ne primește nicări?

Femeie, 28 de ani

Nu avem unde să lucrăm, că nu-i posibilitate și nu-i unde să te angajeze. Lucrăm cum putem. Adevărul este că nu ne ferim, că n-are rost să ne ferim să recunoaștem că stăm în mediul unde stăm, în spațiul pe care-l avem. Stăm cum putem și lucrăm ce putem, mai bine așa, decât să umblăm la cerșit. Că aia nu-i o câștigare de pâine. Mai bine mergem la groapa de gunoi și câștigăm, adunăm un fier, adunăm resturi ce se vând pe la colectare și pe ăia cumpărăm o pâine. Mai este când nu câștigăm de pâine, dar luăm un kilogram de făină și facem palaneți, că noi așa zicem, plăcintă, dar pe sobă, nu în ulei. Nu-i de unde să avem venit, pentru că oriunde mergi, nu te primește nimeni. Mergi la cineva să te ia, cum era înainte, dar nu te plătește cum trebuie. Dacă-ți dă 100 de mii, zici „mulți ani!”, pentru că mai mult nu-ți dă nimeni.

Sus în groapa de gunoi mă duc zilnic, adun cupru. Este de unde aduna, căci de unde se bagă mașinile astea rablă resturile se aduc sus pe rampă. No, având în vedere că nu e unde să merg să câștig o sursă de venit, acolo-s obligată să mă duc. Pot să am grijă de mine acolo, să nu mă lovească o mașină. Trebuie să fii foarte atentă fiindcă mașinile vin de la mai multe feluri de firme ca să golească acolo și este multă lume. Și e gălăgie și larmă, că vine și buldozerul ăla care împinge gunoaiele și nici nu știi la un moment dat de unde să te ferești. Acolo mă duc pentru un câștig, că n-avem ce face. Acolo se adună bucățele din alea mici, de fier, de fire de astea de cupru. Asta se cumpără destul de bine. Adunăm cât mai multe bucățele din astea miciute, facem așa să se adune mai mult. Și după aia trebuie arse, ca să meargă jos plasticul. Acolo mai în sus facem asta, nu aici acasă, ci la groapa de gunoi, acolo le dăm foc și le aducem la colectare, unde se dă niște bani pe ei, aici mai jos. Și hârtii mai strângem. Ce ne ajută Dumnezeu. Hârtii adunăm și flacoanele de astea de plastic. Și din astea ne câștigăm existența. Noi nu avem căruță, noi plătim transport la alții, pentru că sunt acolo sus la groapa de gunoi care au căruță. Și plătim transportul, cât îi, câștigăm și noi 10-20 de lei, sau maxim 30, dar mai trebuie să plătim și transportul din acești bani. Cărându-le pe spate ar fi mai greu. Și n-avem ce face, pentru că săracii noștri pui ne așteaptă flămânzi acasă. Nu ne-ar fi rușine oriunde să lucrăm, oriunde să ne angajeze. Am fost acum trei ani să mă angajeze domnul de la spații verzi. Dar numai pe cei ce au avut carte de muncă și au fost mai vechi i-au luat, pe restul nu. Și a fost vai de capul meu, câtă lume a fost acolo.

Bărbat, 24 de ani

Eu am fost săptămâna trecută la cineva de aici din Someșeni. Zicea că are ceva moloz. No, până m-am dus acolo și ne-am uitat. Domnul zice: *Ăsta-i tăt molozul!* A dărâmat ceva din casă, a demolat jos, a vrut să facă cu mansardă. Și am cărat de acolo pentru 80 de lei, trei zile. Patru bascule de 16 tone. Am fost eu, taică-meu și fratele meu. Și trebuia să împărțim banii ăia în trei. Lucrul ăla e greu, că-s betoane de spart, și cu mâna trebuie încărcat, nu cu tractorul sau cu alte feluri. Zice: *Dacă vreți bine, dacă nu, nu, am vorbit și cu alții.* Rar când vine cineva și spune: *Hai, că am ceva de încărcat!*, și se întâmplă de exemplu că vine până la ușă, dar până te îmbraci și ieși afară, se urcă altul și pleacă.

Bărbat, 31 de ani

Eu fac transporturi cu mașina. Noi n-avem mașină, mașina e a lui frate-meu. Mă duc la oameni, care au mașină dar n-au permis și care mă cheamă pe mine să conduc. Am vrut să merg pe taxi, dar atestatul ăla costă 7 milioane parcă și trebuie să ai doi ani vechime și eu încă nu am de doi ani permisul. Înainte am lucrat la Arabesc. Că vroiam să schimb un pic situația în familie, să-mi fac un permis, să mă angajez undeva, la o firmă, dar până nu am doi ani nu pot, trebuie vechime, trebuie să aștepte. Că nu mă angajează. Patronul mă întreabă: *Ai vechime?* - *Nu am.* - *Cât ai?* - *Atâta.* - *Nu pot să te iau.* Ca taximetrist, fără atestat, nu pot să mă duc. După ce voi avea vechimea va trebui să merg să fac un fel de curs. Arabesc a fost aici mai jos de noi, ceva firmă de mobilă. Și de materiale de construcții. Făceam și cabane. Făceam plăci de mobilă, paluri și firma asta distribuia la toate firmele din tot Clujul. Apoi firma s-a mutat pe Calea Florești. Asta a fost când am avut noi problema cu copilul, că l-a lovit mașina pe o trecere de pieton. Mi-am cerut liber atunci pentru că trebuia să fugim cu copilul, dar s-a enervat șeful și m-a zis că sunt oameni care vor să lucreze și m-a dat afară. Acum doi ani a fost asta, în aprilie, 8 aprilie. Omul care ne-a călcat copilul a fost ceva șef la 16 Februarie, avea o firmă, și ne-a amenințat că oricum el va câștiga dacă îl dăm în judecată, pentru că n-avem martori. Atât că a plătit spitalizarea, pentru că copilul trebuia operat.

Femeie, 61 de ani

Eu vă pot arăta actele mele. Am hipertensiune, gușă, diabet, probleme cu inima, am făcut și comotie cerebrală. Dar se pare că nu am suficiente boli, pentru că nu mi-au aprobat să intru în pensie de boală. Dacă ești țigancă, stai. Sau dacă nu ai bani să le dai, nu te aprobă. Soțul meu a lucrat de la vârsta de 15 ani, cel mai mult la Armătura. Are 21 de ani în grupa întâi și 7 ani în grupa a doua la Armătura. Acolo s-a îmbolnăvit, la turnătorie. Acum este în pensie. Dar pensia lui nu este suficientă, dăm mulți bani pe medicamente.

Am lucrat la Clujana, acolo ne-am întâlnit și ne-am luat cu soțul. Asta de acum 40 de ani. 19 ani am avut atunci. Am lucrat patru ani la Clujana, între timp am fost operată de opt ori. Am lucrat la pielile crude. Se puneau sare pe piele și sodă caustică, lucram cu materialele astea și cred că asta mi-a afectat ficatul. Și ce este și mai trist acum, că acolo mi-au spus că mi-au pierdut contractul, nu am putut dovedi că am lucrat acolo. Parcă era o fabrică fantomă. Dar a fost o fabrică renumită. Erau sute de oameni la care nu a găsit actele de angajare. Cred că au avut ceva incendiu, ceva, nu știu ce s-a putut întâmpla. Dacă aș avea și acei ani, aș fi avut mai mult chiar de cei 12 ani de care este nevoie ca să îți dea pensie de boală. Așa am doar 11 ani și câteva luni.

După Clujana am lucrat și în Armătura, lucram la secția de polizoare. Nu prea erau femei în acea secție, dar apoi m-au dus într-o altă secție, acolo erau deja mai multe, chiar aș putea spune că majoritatea muncitorilor de acolo erau femei. În fiecare săptămână m-au pus ca muncitoare eroină. Mi-a plăcut să lucrez. A fost un pic greu până am învățat, dar după ce am învățat am făcut toate muncile foarte bine. Fabrica a produs pentru export tot felul de robineți. A fost greu, dar am fost tânără și am rezistat. Am lucrat în fabrică și acasă trebuia să am grijă de cei șapte copii ai noștri, să fac curățenie, să fac de mâncare. La mine întotdeauna a fost curat. Veneau vecinii la mine cât stăteam în bloc, mă respectau, chiar dacă eram țigancă.

În anii 1990 m-am angajat la primărie, lucram în parcuri, la spații verzi. Și acolo mi-au zis că sunt cea mai bună muncitoare. Dar știau că aveam atâtea boli, că mi-au zis să mă duc să îmi fac pensia, că lor le este frică că o să mi se facă rău dacă continui să lucrez așa. Așa că m-au dat afară. Dar nu am reușit să îmi fac pensia de boală. Nu am anii care îmi trebuie să intru în pensie de boală. Am împlinit 61 de ani. Am 11 ani și câteva luni lucrez, mai îmi trebuia câteva luni. Pot să mă duc să lucrez cu bolile astea? Mi-au făcut toate analizele pentru pensia de boală. La spitalul Clujana. M-au costat, totuși, mult. Dar mi-au respins cererea. Pe oriunde am bătut la ușă, a fost închisă pentru mine.

La un moment dat mi-am scos autorizație în piață, am vândut legume și fructe, dar acum trebuie să plătești tot mai mult și nu se mai rentează. Patronii ăștia mari aduceau marfa, trebuia să le dăm bani dinainte. Și după ce am vândut, recuperam. Dar aveam și patroni buni, care ne-au mai dat și de mâncare. Era piața aia veche, nu era încă construită hala.

Eu aici am moșit două fete și un băiat. Când nu a venit salvarea, au fugit după mine. A fost un caz acum 3-4 luni. Dau și injecții. Am învățat de la asistente, când am fost în spital, am furat meseria. Dacă Dumnezeu mi-a dat harul asta, trebuie să ajut pe cine are nevoie. Nu la școală am învățat asta, că în Gilău am făcut patru clase, pe vremuri doar atâta era acolo, iar când am început să lucrez la Armătura am mai făcut trei clase. Niciodată nu mi s-a întâmplat să greșesc cu injecțiile. Aici nimeni altul nu știe. Unii au medic de familie chiar în Zorilor, este foarte departe. Medicul meu este în Mărăști. Dar oricum e greu să mergi de aici chiar și până acolo când ai nevoie să primești injecțiile. Medicul meu este un om foarte bun. Toți cei de sus, de la rampă și din Dallas sunt înscrși la el. Are prea mulți pacienți. E și specialist și suflerist, are sufler de aur, e milos, stă de vorbă cu tine, nu contează dacă ești țigancă.

Perspective din Pata Rât¹

Adam Iosif, Elena
Greta, Florin Tala

Intervențiile adunate mai jos s-au făcut cu ocazia formării dedicate animatorilor Taberei multiculturale de la Casa Tranzit derulate la sfârșitul lui august 2012. La tabără au participat și copii din zona Pata Rât a Clujului: din Dallas, vechiul Pata Rât, din noul Pata Rât, numit și Colina Verde de autorități, precum și de pe strada Cantonului. Participarea copiilor care trăiesc pe rampa de gunoi alături de familiile lor nu a fost posibilă din mai multe motive, printre ele fiind și faptul că ei nu sunt obișnuiți să fie plecați de lângă părinți timp de mai multe ore pe zi. Interlocutorii acestei întâlniri se cunosc de cel puțin doi ani. Împreună ne-am propus să introducem animatorii taberei de vară în lumea în care trăiesc copiii cu care urmau să lucreze timp de o săptămână.

278

Iosif Adam

Eu am 40 de ani. Cu ce să încep... Aș avea multe de spus. Dumneavoașă știți unde plecați de aici după ce ne despărțim și eu știu unde plec. Mi-e și rușine să spun. Într-un coteț, pentru că nu pot să numesc locul acela casă. Stau pe strada Cantonului. Acelea nu sunt locuințe. Acolo suntem vreo 130 de familii, peste 500 de persoane. E groază. Asta ne-a dat primăria.

Căsuța asta în care stăm am făcut-o de 6 ani. Am refuzat termopanul atunci când s-au făcut, în 2004 și 2005, nu am vrut să mă stabilesc aici. Și totuși aici am rămas. Eu sunt aici în zonă de mai mulți ani, am stat multă vreme în căminul firmei de construcții, acum se cheamă ACI, fostul TCI, de peste drum. Aici unde suntem noi acum au fost moloaze, betoane, gropi pe atunci, nici nu m-am gândit că voi ajunge aici. Dar blocul ACI s-a renovat și m-au dat afară. Acum costă 300 lei întreținerea. Nu m-am mai putut întoarce acolo. De vreo opt ani a trebuit să ies din

¹ Fragmente din Capitolul „Întâlniri cu Pata Râtul/ Találkozások a Pataréttel”, din volumul *Educație extra-curriculară și comunicare interculturală prin artă/ Iskolán kívüli oktatás. Művészet és interkulturális kommunikáció* (editat de Hajnalka Harbula), Cluj: EFES, 2012, pp. 152-179

bloc, am mai lucrat doi ani după aceea. Condițiile nu au fost prea bune, dar a fost totuși bine și salariul destul de bun. Când am ieșit de acolo, m-am mutat într-o baracă de pe Canton, care era pentru muncitorii de la CFR, acolo m-am băgat eu. M-a lăsat patronul, a fost o cameră mare și bucătărie. Dar din milă am adus acolo familii care erau pe drumuri. Și patronul m-a dat afară din cauza asta. Am depus dosar pentru locuință socială cât am stat pe Canton. Dar nu am primit. Au dat la alții. Apoi am plecat dincolo o vreme.

Părinții mei nu au avut bani de facultate pentru noi, am fost șapte frați. Mergeam după școală la oameni cu ziua. Cu părinții am avut apartament în Deva, tata lucra la minerit 28 de ani cu un frate de-al meu. Aveam patru camere. Acolo noi eram între oameni când ieșeam din apartament. Eu am făcut școala la Aiud, deci am plecat de la părinți. Am făcut profesionala. Zidar-finishor. Și apoi am învățat și meseria de ospătar-bucătar. Apoi m-au recrutat în armată. Între timp, un frate de-al meu s-a botezat aici în Cluj și bătrânii au venit încoace cu el, stăteau pe Byron. De acolo i-au scos afară pompierii, nu le-a dat nicio despăgubire. I-au scos de acolo și atunci au venit încoace. Au venit cu mascații, asta a fost prin 1998. Părinții aveau contract de închiriere acolo. I-a scos pe toată lumea. Dar cine a reintrat acolo a intrat pe bani. Istorie lungă și dureroasă. Am luat-o de multe ori de la zero în viață.

În 2011, CFR Cluj ne-a dat în judecată și pe copiii nou născuți, că stăm pe terenul lor, că am ocupat ilegal locul. Dar mulți dintre noi au fost mutați acolo de primărie, din 2002 încoace. În 2004 și în 2005 Funar și Boc au semnat acordul cu Fundația Ecce Homo care a făcut acolo 50 de case de termopan, de câte o încăpere, și oamenii au avut contracte temporare cu Ecce Homo. Li s-a spus că vor sta acolo o perioadă scurtă.

Fiica mea mică este în clasa a patra, ea merge la școala specială. Cea mare are 13 ani, este la școala din Someșeni, și are patru diplome, la matematică, dar și la limba română. Chiar dacă la noi nu se vorbește țigănește. Eu sunt pe jumătate maghiar. Mama mea este maghiară. Copiii de aici de pe Cantonului merg la școala din Someșeni. Și la școala ajutătoare de pe strada București. Trebuie să treacă calea ferată, apoi strada Aurel Vlaicu, ca să ajungă la stația de autobuz. Școala ajutătoare îi ia cu mașina. Sunt și părinții de vină dacă copiii nu merg la școală. Dar asta are multe cauze. Nu au bani din ce să-i îmbrace. Le este teamă de drumul până la școală. Au fost multe accidente. Oamenii și-au pierdut și speranța.

Firmele nu ne angajează... Pentru că suntem blonzi cu ochii albaștri dacă înțelegi ce vreau să vă spun. Eu am făcut școala profesională și am mai multe diplome: de constructor, de bucătar și de sudor. Am și lucrat în aceste meserii. Dar acum nu am loc de muncă. Mă duc la interviu, dar nu mă mai cheamă înapoi. Soția mea lucrează la primărie, la curățenie (venit minim garantat) sau merge acolo unde o trimit și primește două porții de mâncare gratuită. Nu avem sprijin. Să avem locuința noastră, o casă decentă. Primăria poate să vină oricând să ne spună: *plecați*. Eu mă lupt... dar nu am sprijin din partea autorităților sau de la cineva cu o funcție mai mare. Eu vreau să fac aici ordine și curățenie, dar nu am dovadă că eu reprezint Cantonului și lumea mă întreabă în numele cui vorbesc. Am umblat mult pe la domnul Veres pentru containere de gunoi și la primărie să mă ajute să facem curățenie, s-a adunat gunoiul aici în spate la barăci timp de zece ani.

Personal eu mă lupt să ies din umbra asta. Aici trăim într-o umbră.

279

Elena Greta

Eu am patru copii. Trei băieți și o fată. Am fost evacuați în decembrie 2010 de pe strada Coastei în Pata Rât unde am primit o cameră de 16 metri pătrați, deci doi adulți și patru copii pe 16 metri pătrați. Avem o baie comună pe care o folosim în jur de 40 de persoane, împreună deci cu familiile care locuiesc în celelalte trei apartamente ale modulului nostru. În Pata Rât primăria a construit în 2010 în total 10 astfel de module. Din 76 de familii mutate de pe strada Coastei numai 40 au primit câte o cameră și 36 au rămas pe dinafară. Asta în timp de iarnă. Lor primăria le-a spus: *construiți-vă pe acest teren* și au marcat terenul cu șanțuri, *construiți-vă ilegal, cum ați făcut și pe Coastei*, asta le-a spus. Și le-a mai dat la fiecare câte șapte bucăți de scânduri și două grinzi. Câteva familii care au rămas fără locuințe au început să-și construiască căsuțe din lemne, dar nu au aprobare deocamdată. Le este și frică oamenilor că vor fi din nou demolați. Sunt mulți care se pricep la construcții. Dar toți sunt în nesiguranță. Cum suntem și noi. Aerul acela toxic ne îmbolnăvește. Mulți copii au ajuns la spital din cauza asta. Nu știu dacă vă puteți închipui cum miroase seara când se aerisește locul acela acoperit unde Terapia și-a depozitat deșeurile de la medicamente.

Ce să vă spun, este o situație foarte grea. Din condiții de centru am fost țapați la periferie. Și ne-am dori toți romii de acolo să fim mutați înapoi în oraș și să nu mai locuim acolo lângă rampa de gunoi. Avem copii la școală care învață bine, care au fost premianți, dar dintre care foarte mulți au devenit mai slabi la învățătură din cauza mutării noastre acolo. Și unii chiar au rămas repetenți acum, iar școlile vor să scape de ei, ne spun să mergem la școala din Someșeni. Deci, sunt foarte multe familii, nu sunt numai eu, cu greutate și mizerii. Avem de suportat mirosul care vine de la stația de deșeuri de medicamente de la Terapia, nemaivorbind despre mirosul rampei de gunoi, care mai ales vara este insuportabil.

Nu putem lăsa copiii afară, nu putem lăsa geamurile deschise, stăm câte două, trei familii într-o cameră, avem copii mari, de 18 ani, de 19 ani, de 20 de ani. Și de doi ani de zile au promis că fac ceva pentru noi, dar nu au făcut nimica... Noi vrem să ni se facă dreptate și mai ales pentru copilașii noștri că ei sunt viitorul nostru. Și pentru asta luptăm. Și nu ne pierdem speranța.

Vreau să vă spun că majoritatea copiilor de la noi, din colonia nouă, toți umblă la școală. Avem foarte mulți copii care au fost plecați dincolo și au adus medalii. Dar suntem foarte discriminați. Eu am buletin de Pata Rât pentru că am fost obligată să-mi schimb buletinul: aveam nevoie de niște acte de la primărie și n-au vrut să-mi dea până ce nu am schimbat domiciliul din Coastei în Pata Rât. Vreau să vă spun că oriunde mă duc și îmi cere buletinul, mă privește așa cu o privire de aia... nasoală. Eu simt asta. Numai vede scris acolo strada Pata Rât și se uită cu alți ochi la mine. Măcar dacă strada aia ar avea un alt nume și dacă ar avea un număr, nu Pata Rât fără număr. Dar n-are, numai Pata Rât. Și cum știe toată lumea că acolo este rampa de gunoi ne privesc, nu știu cum să vă spun, ca pe niște gunoaie.

Noi am fost mutați din oraș în capătul lumii. Și n-o făcut bine ce o făcut. Și chiar dacă ne-o mutat ar fi trebuit să ne dea o casă socială decentă. Nu să folosim o baie atâția oameni de pe un palier. Mai ales când începe școala. Când începe școala îi un dezastru, dimineața stai la coadă la baie... Dar și camerele sunt foarte mici. Eu aproape de doi ani dorm pe jos. Cum camera e mică, am numai două paturi micuțe pentru copii. Este o situație foarte grea.

Au fost multe organizații care ne-au mințit și ne-au luat și actele. Toată lumea și-a bătut joc de noi. Ne-am trezit că suntem angajați, de la finanțe ni s-au eliberat adeverințe cum că am fi fost angajați și am fi avut venituri. Când am mers să căutăm firmele, nu le-am găsit la adresele declarate. Am anunțat autoritățile, dar nu au făcut nimic.

Eu am lucrat în mai multe locuri înainte. Dacă firmele au dat faliment, m-am angajat în altă parte sau dacă căutam un loc de muncă cu un salariu mai bun, am putut să merg în altă parte. Dar de când ne-a mutat în Pata Rât nu m-am mai putut angaja.

Nu am vrut să ne dăm copiii în școala din Someșeni. Dar în alte școli ne-au spus că nu ne pot lua, eventual dacă am cunoștințe, să fac flotant pe buletin. Dar eu aveam copii mai mari la școală și pe baza asta mi-a înscris și copilul cel mic până la urmă.

Pentru asta luptăm și nu ne pierdem speranța. Noi vrem să plecăm de acolo. Nu suntem ca cei din Dallas care doresc să trăiască acolo pentru că trăiesc și muncesc acolo de 30 de ani. De fiecare dată când povestesc mi se face rău.

Florin Tala

Eu stau în Dallas din 1999. Știu ce înseamnă să nu ai curent, să nu ai apă în casă. Și sunt mediator școlar la școala Dârjan. Acum cu jumătate de normă mă ocup și de mediere sanitară și încerc să atrag atenția autorităților asupra problemelor cu care se confruntă comunitatea. Miros neplăcut, bacterii, șobolani, șoareci ș.a.m.d. Rampa de gunoi. Deșeuri în descompunere. Numai de vreo cinci ani au acoperit stația de decantare. A fost și cimitir de oase de animale acolo.

Oamenii din Dallas muncesc mult pe rampa de gunoi. Nu poate să spună cineva că lor nu le place să muncească. Am dus odată 60 de persoane de etnie romă la un târg de joburi, la Casa de Cultură. Știți pe câți i-a angajat? Două persoane. Și pe oameni nici nu îi interesa unde trebuie să lucreze, doar să aibă un venit minim. Și nici așa nu și-au găsit de lucru.

Am 60 de copii din Dallas la școala Dârjan și încă vreo 10 copii de pe Cantonului. Îi văd zilnic acasă, știu ce greutate au, știu cât le este de greu să țină pasul cu școala, să meargă curați la școală, să nu fie umiliți de alții. Am încercat să înscriem copii și în alte școli din oraș. Ca să nu transformăm Dârjanul în școală segregată. Colaborez și cu Asociația Amare Prhala, asociație pentru drepturile omului. Și mai încercăm să rezolvăm câteva cazuri, mergem la școli, ca să evităm abandonul școlar și să evităm ca școlile din oraș să îi trimită pe copiii din Pata Rât înapoi la Dârjan. Dar ar fi nevoie de mediatori școlari și în alte școli. Și de asistență educațională gratuită, ca acești copii dezavantajați să poată să și rămână la școala la care se înscriu.

Școala Dârjan a școlarizat mulți copii din Pata Rât în a doua jumătate a anilor 1990, beneficiind de sprijinul programului Phare. Drept urmare, din păcate, mulți părinți români și-au retras copiii de la această școală. Astfel școala a început să devină școala romilor, în oraș și în cartierul Someșeni lumea spune că asta este „școală de țigani”. Într-un sens negativ. Ceea ce nu este bine. Copiii de pe strada Cantonului mai merg și la școala specială de pe strada București. Îi duc cu autobuzul. Primesc o masă caldă. Și rechizite gratuite. Părinților le convine asta. Pe de altă parte, sunt copii care rămân repetenți la alte școli, pentru că nu pot ține pasul, pentru că acasă nu au condiții și sunt înscrși la școala specială din acest motiv. Ei nu sunt copii cu dizabilități.

Particip la taberele de vară pentru copii de la Tranzit de mai mulți ani. Încerc să strâng elevii care învață cel mai bine. Pentru că, chiar dacă sunt săraci, au învățat bine. Și astfel încerc să-i stimulez. Pentru că altcumva n-ai cum să-i stimulezi. Cum altfel ai putea să alegi, cine să vină la această tabără din atâția copii din Pata Rât?

De ce facem segregare? Copiii romi trebuie integrați și în alte școli. Cum este școala Vaida Voievod, nu este mai departe de Pata Rât decât Dârjanul. Avem lege pentru asta. Trebuie să respectăm această lege. Când spun la școli că sunt de la Amare Prhala, atunci vorbesc altfel cu mine. Dar de ce? Pentru că fiecare copil are dreptul la educație. Nu este corect să facă diferență. Copiii vor să se încadreze în societate. Școala trebuie să faciliteze această dorință. Este bine ca la școală copiii dezavantajați să cunoască și alți copii și invers.

INTERVIURI CU CERCETĂTORI ȘI ACTIVIȘTI



„Marșul pentru dreptate socială”, decembrie 2011

„Proiectele dedicate locatarilor din Pata Rât vor genera rezultatele promise dacă în următorii cinci ani se investesc masiv resurse financiare și politice pe locuire”

Enikő Vincze

Enikő Vincze este profesor de antropologie socio-culturală și sociologie la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și activist pentru dreptul la locuire. De-a lungul anilor cercetările sale, activitățile sale didactice și publicațiile ei s-au concentrat asupra unor teme cum ar fi identități și intersecționalitate, etnicitate și gen social, naționalism și feminism, femeile rome, viața socială a drepturilor omului, accesul romilor la educație școlară, loc de muncă, sănătate și locuire, agenda socială europeană, politici de incluziune socială, marginalizare și excludere socio-teritorială, dreptate socială și locativă, justiție spațială și critica sistemului capitalist¹.

Alexandru Polgár: Ce m-ar interesa în primul rând este cum ai ajuns să lucrezi pe proiecte care implicau romi aici la Cluj?

Enikő Vincze: Am putea începe prin a discuta ce înseamnă „a lucra pe proiecte care implică romi aici la Cluj”? În primul rând, pentru a puncta nevoia de a specifica că tot ceea ce am făcut nu se referă la romi în general, ci la persoane auto-identificate de

etnie romă care aparțin unor categorii sociale marginalizate. Mai departe, trebuie să facem distincție între militantismul civic care vizează fenomenul nedreptății sociale independent de constrângerile oricăror finanțări și implicarea ONG-istă în proiecte cu fonduri care, vrând-nevrând, trebuie să se structureze și în funcție de apelurile de proiecte existente, adică și în funcție de viziunea celor ce sunt în poziția de a defini anunțurile de proiecte. Proiectul ROMEDIN, acum în derulare, în conceperea căruia am jucat un rol important, se încadrează în categoria din urmă. Este un proiect finanțat de un concurs de proiecte înscris în cadrul serviciilor sociale, dar pe care l-am gândit și în funcție de înțelegerea mea despre rolul organizațiilor neguvernamentale în relație cu instituțiile publice, în mod particular în ceea ce privește fenomenul excluderii sociale manifestate în domeniul educației școlare. Pe de altă parte, acțiunile civice în care m-am implicat din 2010 încoace (proteste, marșuri, petiții, etc.) țin de celălalt registru al implicării publice, acela care, utilizând instrumentarul revendicativ, își propune să pună presiune asupra autorităților publice pentru ca acestea să-și asume responsabilități față de drepturile sociale, în acest caz cele de locuire ale cetățenilor. Pot să afirm că m-am implicat în ambele tipuri de acțiuni cu aceeași viziune despre cauzele nedreptății și marginalizării sociale, precum și despre rolul statului atât în generarea acestui fenomen, cât și în contribuția la soluționarea lui. În al treilea rând, trebuie să facem distincție între diverse tipuri de cercetări (în măsura în care și cercetarea este un proiect într-un anumit sens), adică între investigații care se derulează, ca să zic așa, în comunități de romi, de exemplu etnografii sau studii comunitare și cercetări care pleacă de la anumite realități cu care aceste comunități se confruntă și care își pun întrebarea ce anume ne spun aceste fenomene despre modul în care funcționează societatea și politicul, inclusiv politica economică. Personal, chiar dacă nu am reușit să răspund întotdeauna adecvat la această întrebare, mă interesa să înțeleg acest context general care are impact asupra modului în care persoane de etnie romă sunt împinse la marginea societății, fiind deposedate de drepturi sociale, printre ele dreptul la educație școlară, la muncă și la locuire decentă.

Dar, revenind la întrebarea ta legată de Cluj... Clujul a urmat un pic mai târziu decât primele mele preocupări și primele mele întâlniri cu persoane de etnie romă trăind în comunități mai mult sau mai puțin compacte împinse în marginalitate. Primele întâlniri au început în cadrul unor cercetări, prima în 2004, care se derula în Orăștie pe problematica accesului la serviciile ce țin de sănătatea reproducerii, a politicilor de reproducere și a serviciilor însele din domeniul sănătății reproducerii, dar și a militantismului femeilor rome în relație cu aceste problematice. Acolo am întâlnit pentru prima oară față-n față o comunitate de romi ghetoizată, care locuia la periferia localității și acolo am descoperit pentru prima oară, în mod direct, ce anume înseamnă să locuiești în astfel de zone și ce consecințe are asta inclusiv asupra accesului la servicii de sănătate, dar și cum femeile rome din aceste zone, atunci când iau decizii în acest sens, al reproducerii, sunt supuse unor multiple constrângeri și discriminări. Mai târziu au urmat alte cercetări. De pildă, una legată de participare școlară. Pe

¹ Interveniurile cu Enikő Vincze, Cristina Raț, Adi Dohotaru, Hajnalka Harbula și Simona Ciotlăuș sunt realizate pe parcursul anului 2015 de Alexandru Polgár, în urma unei înțelegeri, atât pentru revista *Idea* cât și pentru volumul *Pata*, ocazie cu care îi mulțumim.

această temă ne-am derulat activitățile în mai multe orașe, mai ales Timișoara și Cluj, în cadrul mai multor programe. La Timișoara am lucrat cu Letiția Mark, președinta Asociației Femeilor Rome pentru Copiii Noștri, în vederea identificării și eliminării segregării școlare, sub egida unui proiect sprijinit de Roma Education Fund. Ulterior, în cadrul cercetării EDUMIGROM, am avut ocazia de a căuta să răspund la întrebări privind factorii ce influențează accesul la școală și ce rol au diferențierea și identificarea etnică în acest proces. Apoi a urmat un proiect de cercetare despre accesul la muncă, ce înseamnă munca și ce tipuri de munci sunt accesibile pentru persoanele care locuiesc în zone defavorizate, respectiv sunt de etnie romă și se confruntă cu condiții precare de trai.

Prin aceste cercetări am ajuns și pe strada Cantonului din zona Pata Rât, Cluj. Am conștientizat tot mai mult – și în practică nu doar în teorie! – că a face cercetări în zone defavorizate trebuie să însemne a le face cu niște scopuri prin care poți veni într-un fel sau altul în sprijinul oamenilor de acolo. Asta a fost deci prin 2009 și așa am început să cunosc câte ceva despre situația locatarilor de pe strada Cantonului. Apoi a urmat momentul evacuării, în decembrie 2010, a peste 70 de familii de pe strada Coastei. Acela a fost momentul în care, dincolo de cercetări sau, în anumite perioade, chiar mai mult decât cercetări, preocuparea mea față de aceste probleme s-a manifestat în acțiuni de intervenție, în proteste stradale, în petiții, în scrisori, în acțiuni revendicative care vizau autoritățile locale și cele naționale, cu scopul de a pune presiune pe ele, în primul rând pe autoritățile locale, pentru conștientizarea faptului că ele au creat aceste situații (zonele defavorizate) și au responsabilitatea de a găsi soluții la această problemă. Nu am avut instrumente prin care să fi putut opri evacuarea, nu am avut instrumente prin care să îmbunătățim viața oamenilor din Pata Rât. Ceea ce ne-am propus prin acțiuni militante din 2010 încoace a fost să punem zona Pata Rât pe agenda publică a municipiului Cluj. Despre Pata Rât aproape toată lumea știa că există, dar s-a preferat să se facă abstracție de zonă, era un fenomen vizibil-invizibil. Noi am vrut să generăm o deschidere și o asumare politică clară și explicită din partea administrației publice în raport cu ce se întâmplă la Pata Rât.

Foarte pe scurt, asta este istoria implicării mele la Cluj. Aș adăuga doar că ea a început să dobândească și un alt sens de când, de vreo trei ani, am decis ca, în cadrul unei cercetări despre spațializarea și rasializarea excluderii sociale, să identificăm aceste procese și în alte patru orașe, ajungând să analizăm modul în care regimul capitalist conduce la precarizarea unei părți a clasei muncitoare și la împingerea acesteia în zone precare de locuire, în timp ce atât aceste categorii sociale, cât și teritoriile respective se rasializează, fiind asociate cu o presupusă esență etern inferioară.

A.P.: Să reamintim totuși contextul evacuării de pe strada Coastei. Avem impresia mereu că e ceva știut, dar rareori ne aducem aminte de detaliile concrete ale situației pentru a le gândi ca atare.

E.V.: Strada Cantonului din Pata Rât s-a format, și ea, în mare măsură, drept rezultat al evacuărilor din oraș, care au început prin anii 2000 și au împins oamenii fără adăpost în această zonă, cazuri mai puțin cunoscute și mai puțin vizibile. În 2010, declarațiile din partea Primăriei au fost foarte confuze atunci când vorbeau despre nevoia de a identifica terenuri pentru „romii din Coastei, Cantonului și Pata Rât / Dallas”.

Nu s-a spus clar până în ultimul moment cine va fi mutat în casele modulare a căror construire se pregătea în zona Pata Rât. În 2010, prin petițiile Fundației Desire și ale Asociației Amare Prhala ne-am arătat opoziția față de ghetoizare. Apoi, prin acțiunile care au urmat în 2011, întreprinse sub egida Grupului de Lucru al Organizațiilor Civice, ne-am axat pe cazul „Coastei”, pe evacuarea de pe strada Coastei din decembrie 2010.

Practic, acela a devenit cazul-emblemă al Clujului când vorbeam de evacuare forțată și segregare rezidențială, dar este foarte important să ne readucem aminte și de evacuările anterioare. Acelea nu erau atât de, cum să spun, „spectaculoase” între ghilimele, pentru că s-au derulat de-a lungul mai multor valuri și au vizat grupuri mai mici. Unul dintre cazuri e totuși renumit, reflectat și în presa acelor timpuri, și anume evacuarea din Casa Călăului de pe strada Avram Iancu. Acolo erau vreo cincisprezece familii, sau chiar douăzeci. Au fost purtați prin oraș în beciuri de blocuri, în păduri, la marginea Someșului și apoi pe strada Cantonului. Când spun „purtați”, asta înseamnă că toate astea s-au petrecut oarecum sub jurisdicția primăriei. Mai precis sub cea a poliției locale în primul rând, care, punându-le la dispoziție oamenilor mașini cu care le transportau lucrurile, a gestionat aceste situații sau i-a orientat, de fapt, pe oameni, spunându-le unde se pot stabili, când trebuie să se mute din nou, etc., ultima lor stație fiind strada Cantonului. Asta în 2000. În mod paradoxal, câțiva reprezentanți ai poliției locale au rămas în mintea unora ca spunând ceva de genul: *eu sunt mama voastră, eu o să am grijă de voi*. Apoi au mai fost și alte evacuări în oraș, de pe strada Byron, strada Kővári, de pe Calea Turzii, în diverse momente și din diferite motive, care și ele au condus la așezarea altor familii pe strada Cantonului. Unii au fost scoși pe stradă din foste locuințe proprietate de stat, care au fost vândute pe sub mână unor întreprinzători locali. Acesta a fost cazul, de pildă, pe strada Byron. Locatarii care erau acolo, chiriași anterior, nu mai puteau cumpăra apartamentele, au fost scoși pe stradă. Era sfârșitul anilor 1990, când se făceau speculații imobiliare din plin, fenomen care nu s-a încheiat nici astăzi. Apoi strada Kővári era un caz de teren aparținând CFR-ului în zona Gării, mai jos de Gară, de fapt, unde s-au așezat cetățeni ai României, care au devenit „persoane fără adăpost” în anii 1990. Cred că stăteau în niște containere, fiind mutați cu containere cu tot pe strada Cantonului, tot de poliția locală, cu promisiunea că e un loc temporar din care vor fi mutați cât mai repede. Au trecut cincisprezece ani de atunci și niciuna dintre aceste familii n-a fost mutată de acolo sau sprijinită să obțină o locuință socială sau un teren sau să fie sprijinită prin alte modalități prin care statul ar trebui să susțină accesul la o locuire decentă al unor persoane marginalizate. Așa s-a format strada Cantonului. Practic, este corect să spunem că pe strada Cantonului s-a format o zonă rezidențială a persoanelor devenite fără adăpost după 1990, cu contribuția autorităților locale. Este un fenomen pe care autoritățile publice nu au reușit să-l administreze în mod adecvat. Decât prin tolerarea creării zonei, pentru a se preface că fac ceva pentru aceste persoane, dar fără a trebui să-și asume responsabilități față de nevoile lor de locuire. În această zonă, caracterizată de mari curenți în ce privește infrastructura de locuințe, oamenii au fost ținuti în condiții de informalitate, adică niciodată nu li s-a legalizat șederea acolo, ceea ce înseamnă o stare de nesiguranță permanentizată a locuirii, în condițiile în care locatarii de aici oricând se pot trezi că vor fi alungați, iar acest „oricând” se va întâmpla atunci când cineva va avea nevoie de acest teren pentru alte scopuri...

A.P.: Informalitate? Nu este o stradă veritabilă? Nu e înregistrată ca atare?

E.V.: Ba da, dar locuințele în care stau nu. Practic, cei care au acte de identitate au pe o altă adresă din Cluj-Napoca ori au buletine provizorii pe care se menționează „Cluj-Napoca fără domiciliu” sau „lipsă domiciliu”, „lipsă dovadă locuință”. Conform actului lor de identitate, acești locatari sunt „persoane fără adăpost”, căci o persoană fără adăpost, până la urmă, este o persoană care nu are domiciliu sau nu are locuință care să fie recunoscută ca locuință legală, formală de către autorități. Datorită faptului că în legislația românească actul de identitate al cetățenilor este un act care le recunoaște identitatea ca persoane în funcție de domiciliul lor, însăși identitatea persoanelor fără adăpost este o identitate împinsă în afara locuirii legale sau, dacă vrei, în afara legalității.

A.P.: Asta în condițiile în care vorbim totuși de niște locuințe sociale primite de la primărie?

E.V.: Nu erau locuințe sociale primite de la primărie. În anumite cazuri, la început li s-au pus acolo la dispoziție niște containere din metal. Deci primăria nu a construit locuințe sociale pe strada Cantonului. Totuși ea s-a implicat oarecum în reglementarea situației locuirii de acolo, iar asta e o diferență de atitudine în raport cu situația locuirii din colonia Dallas. Ceea ce s-a întâmplat pe strada Cantonului este că, în 2004, a apărut o organizație care se cheamă Asociația Creștină „Ecce homo”. Ei s-au oferit să ofere sprijin umanitar acestor oameni și au amplasat acolo cam cincizeci de căsuțe care se cheamă „case de termopan”. Practic și astea sunt dintr-un material metalic. Fiecare casă constă dintr-o încăpăre. În 2004 Funar, în 2005 Boc au semnat un acord de colaborare cu „Ecce homo” în care se zice așa (și avem aceste documente pentru că le-am procurat în 2011, când CFR a dat în judecată oamenii pe motiv că ar sta abuziv acolo): primăria acordă Asociației „Ecce homo” dreptul de amplasa acolo respectivele locuințe; primăria își asumă să asigure infrastructură sanitară și acces la utilități acestor oameni; primăria declară că terenul de acolo este în proprietatea ei. Și „Ecce homo” a amplasat acele locuințe acolo și a făcut contracte de comodat cu familiile, care înseamnă practic o dare în folosință gratuită pe o perioadă determinată, astfel încât, după caz, aceste contracte se prelungesc (sau nu) din șase în șase luni sau din an în an. Deci oamenii puteau să creadă că ei stau acolo legal, doar că acea legalitate n-a fost dusă până la capăt, adică oamenii să fi primit dreptul de a avea act de identitate pe această adresă, deci toată zona a rămas „Cantonului fără număr”. Așa se cheamă informal, iar casele n-au fost niciodată înregistrate formal / oficial în cartea funciară.

Apoi a mai fost o altă organizație, Asociația de Întrajutorare a Familiei. Ea a colaborat mai târziu cu Fundația „Pro Roma”, de origine olandeză și activă, de fapt, în colonia Dallas. Aceste asociații au făcut, la rândul lor, câteva locuințe pe strada Cantonului. Din lemn, așa-numitele „căsuțe verzi”, pentru care primăria are documente prin care le dă acordul sau, mai mult decât atât, le dă autorizație de construcție. Chiar am văzut eu însămi un document de hotărâre a Consiliului Local, în care despre trei dintre aceste zece căsuțe se spune că vor fi preluate în stocul de locuințe sociale al municipalității. E posibil să existe chiar mai multe căsuțe verzi care au același statut. Hotărâri care, iarăși, nu s-au dus până la capăt în sensul de a le fi acordat oamenilor siguranța locuirii, căci dacă aceste case se preluau în stocul de locuințe sociale trebuia să fi fost

administrare altfel și chiriașii ar fi putut avea domiciliul legal pe acele adrese. Dar toți locatarii de pe strada Cantonului au rămas în informalitate, zona transformându-se într-un așezământ informal, care, cum spuneam, este la limita dintre legal și ilegal, fiind astfel o situație în care oamenii sunt expuși mereu riscului demolării ori al contestării faptului că există și că există legal acolo.

Nesiguranța acestui statut a culminat în 2011 într-un proces intentat de CFR împotriva locatarilor de pe strada Cantonului. Pentru că fâșia asta de teren, strada Cantonului, fără număr, unde s-au amplasat aceste locuințe, încă o dată, cu acceptul primăriei, se află la, să zicem, în cel mai bun caz 7 m distanță de liniile căii ferate. Pe fâșia asta avem o zonă aflată în proprietatea statului în administrația CFR și o zonă aflată în proprietatea statului în administrația Consiliului Local. Terenul CFR-ului a fost întabulat anul acesta (2015), până acum nu era. CFR-ul a dat în judecată în 2011 toți locatarii sau cel puțin pe cei care i-au putut identifica. Erau în jur de 300 de persoane, cred, pe care CFR-ul i-a identificat, inclusiv copii mici, dar nu erau toți locatarii pe acea listă.

A.P.: Pentru ce mai exact i-a dat în judecată?

E.V.: Că ocupă ilegal terenul care este în administrația CFR.

A.P.: Și cum s-a rezolvat acest proces?

E.V.: CFR-ul a pierdut. Atunci, împreună cu domnul Pavel Doghi, am contactat Romani Criss din București, care a angajat un avocat și am colaborat și noi la acest demers. De exemplu, am dat de aceste documente de care-ți povestesc acum, la „Ecce homo”, și am făcut legăturile dintre mai multe informații. Primăria nu scotea la iveală aceste documente și informații, pentru că interesul ei era și este ca să nu-și asume vreo faptă sau vreo responsabilitate în ce privește prezentul și viitorul oamenilor de pe strada Cantonului. La un moment dat și primăria a fost inclusă în proces, dar pârâții erau oamenii, locatarii, și au fost chiar două procese. Ambele au fost pierdute de CFR, judecătoria a respins ca nefondate procedurile cerute de CFR. Important este că au pierdut procesul și că oamenii n-au putut fi evacuați de acolo, n-au trebuit să plece în altă parte, n-au trebuit să-și caute alte locuri unde să se stabilească ca persoane fără adăpost. Dar asta în sine nu a rezolvat situația lor, care nu a devenit nici mai sigură și nici de îmbunătățit nu s-a îmbunătățit deloc. Situația lor precară s-a perpetuat de atunci.

Ceea ce s-a mai întâmplat atunci este că s-a făcut confuzie între cei care stăteau în această formă de care ziceam, deci cvasilegal, pe o parte de teren aflată în proprietate de stat și sub administrația Consiliului Local și ceilalți locatari, care de atunci, timp de cincisprezece ani, pe lângă aceste căsuțe și-au făcut, din surse proprii, barăci sau alte case, improvizatii, cum le-am zice, unele dintre ele apropiindu-se mai mult de liniile de cale ferată, care sunt dezafectate. Construcții cărora CFR-ul le reproșează că s-au amplasat pe un teren aflat în proprietate de stat și în administrația CFR.

Revenind la momentul 2010: de ce se leagă strada Cantonului de evacuarea de pe strada Coastei? În 2010, prin martie, îl aveam ca vice-primar pe László Attila. El a făcut primele declarații în presă conform cărora Primăria pregătea mutarea romilor de pe strada Cantonului, de pe strada Coastei, din Pata Rât, unde „Pata Rât” se referă la Dallas, și căuta un teren unde să-i amplaseze. Acolo, în declarația aceea, se vorbea de circa 2.000 de romi, deci au fost în mod specific, explicit numiți romi, se spunea, căutam soluții pentru romi. Atunci în 2010 am început noi cu domnul Doghi, anterior

amintit, o serie de petiții, la ce ne pricepeam pe atunci, cum să ne adresăm primăriei, înaintând solicitarea de a nu crea ghetouri, de a nu muta oamenii în felul acesta, de a analiza fiecare caz în parte, soluțiile să fie diverse, să nu se evacueze oamenii de pe strada Coastei, ea fiind integrată în oraș, deci solicitări de acest gen. Am scris inclusiv președinției și guvernului, dar practic astea n-au contat deloc, cu siguranță. Apostu, pe atunci primar, refuza orice dialog, orice discuție, iar în toamna lui 2010 s-au și apucat de construcția caselor modulare în Pata Rât. Atunci am continuat demersurile, au fost mai multe organizații de romi din țară care ne-au sprijinit, au venit în Cluj. Viceprimarul ne-a primit o dată la o masă rotundă, ocazie cu care ni s-a spus că încă analizează pe cine, când și cum să mute în aceste case modulare. Noi i-am reamintit din nou că, oricine s-ar muta, zona este aproape de rampa de gunoi, că e ilegal să amplasezi ceva la sub 800 de metri de o sursă toxică, că este izolată, că are impact social și uman ireversibil. Ei continuau să spună că alt teren nu au și trebuie căutate soluții la aceste zone sărace.

A.P.: Existau cazuri similare în România, de construcții făcute de primărie, cum sunt și aceste locuințe modulare?

E.V.: Da, multe. Amnesty International a adunat documente despre câteva acțiuni de mutare în condiții precare în Piatra-Neamț, Miercurea Ciuc. European Roma Rights Center s-a ocupat de ele în Eforie Nord, Baia Mare. Noi, la rândul nostru, am văzut situații similare în Călărași, în Ploiești, în Târgu Mureș, cazuri de evacuări în urma cărora mai multe familii ajung să se stabilească în astfel de zone, care sunt de risc și sunt în apropierea unor surse toxice, respectiv n-au nicio infrastructură, apă, curent, iar noile sau vechile locuințe nu au autorizații de construcție, sunt tolerate un timp, până când terenul pe care se află nu are valoare, apoi oamenii sunt mutați și mai încolo. În Constanța, pe vremea lui Mazăre, primăria a construit „campusul social Henri Coandă”, sau „cartierul săracilor”, cu așa-numite „module cu unități locative”, unde în 2014 se spunea că locuiesc 3.000 de persoane. O inițiativă acceptată de guvernanți, pentru că a alocat locuințe pentru mulți, printre ei persoane fără adăpost, locuințe cu costuri mici, dar care ridică alte semne de întrebare. Toate aceste cazuri laolaltă reflectă cât de mare este problema locuirii în România, împreună cu tot cu privatizarea și financiarizarea domeniului imobiliar, cu evacuările forțate, cu așezămintele informale, cu reducerea fondului de locuințe sociale.

A.P.: Când au apărut aceste evacuări?

E.V.: După 2000...

A.P.: De ce oare?

E.V.: În anii 1990, mai precis între 1990-1993, a existat un val de pogromuri împotriva romilor, cazuri analizate de Romani Criss, de European Roma Rights Centre, de Human Rights Watch, în urma cărora casele lor au fost arse, iar ei au fost alungați din satele respective, printre ele Hădăreni, Plăieșii de Sus, Kogălniceanu etc. În anii 2000, alungarea romilor deposedați de resurse pare că s-a transpus în mediul urban, iar acest fenomen ține de politicile de dezvoltare ale orașelor, când politicile neoliberale încep să predomine și dezvoltarea orașelor urmărește mai ales atragerea investitorilor străini și o regenerare urbană, care înseamnă așa-zisa curățare a unor case, locuințe, apartamente care nu sunt adecvate unor standarde urbanistice dorite și care

sunt amplasate pe terenuri vizate de dezvoltatori, unde se dorește construirea unor clădiri de birouri, bănci sau clădiri de locuințe vândute la un preț mare.

În anii 2000, se vede deja dramatic și rezultatul politicilor de locuințe sociale, adică al faptului că nu se construiesc sau se construiesc foarte puține locuințe sociale, astfel încât noile generații nu mai au acces la ele, iar familiile tinere își construiesc eventual propriile spații de locuire pe lângă casele părinților (atât cele aflate în proprietate personală, cât și cele închiriate) și fac asta fără autorizație de construcție, contribuind astfel la crearea unor așezămintele informale. O astfel de situație întâlnim și pe strada Stephenson din Cluj, un alt caz de care am aflat de vreo trei ani: o casă care e cumpărată de locatari, foști chiriași din anii 1970, ai căror copii au crescut de atunci și și-au întemeiat propriile familii, dar neavând unde să meargă, au început să construiască informal în jurul acestei case vechi. Ei n-au autorizație de construcție, nu pot să rămână în aceeași casă / încăpere cu părinții și n-au unde să meargă în altă parte, nu au bani de chirie privată sau condiții pentru credite bancare, dar vor să rămână în Cluj, ei sunt din Cluj, s-au născut în Cluj, iar Clujul oferă încă resurse de supraviețuire sau ocazii de muncă formală sau informală pe care altundeva nu le găsim. Ceva similar s-a întâmplat și pe strada Coastei, unde, în paralel cu creșterea valorii imobiliare a terenului, a mai avut loc și o extindere a zonei locuibile, unde stăteau preponderent persoane de etnie romă în regim de chirie socială, cu câteva construcții fără autorizație, astfel încât ambele baterii de cauze au condus la soluția evacuării administrate de primărie, nedreaptă și ilegală, așa cum afirmă decizia judecătorească. În zona Coastei se ridică blocuri de zece etaje. Ar fi de văzut cine sunt investitorii și de aici rezultă cine e interesat în zonă și de ce trebuia un grup de oameni de etnie romă să dispară de acolo, de ce nu mai au loc acolo, de ce nu s-a construit un bloc acolo pentru ei, dacă tot s-a dorit îmbunătățirea condițiilor, de ce nu s-a asigurat accesul la utilități pentru toți, de ce nu a existat preocuparea de a li se crea locuri de muncă și așa mai departe. Deci, în loc să se fi recurs la o soluție de regenerare urbană, care le-ar fi creat locatarilor respectivi șansa de a rămâne acolo în condiții îmbunătățite, s-a decis mutarea lor în casele modulare construite de primărie la Pata Rât.

A.P.: Cum de le-a venit în minte să ducă niște oameni acolo, în locul acela, lângă rampa de gunoi? De ce n-au putut găsi un altul?

E.V.: Pentru că mintea rasistă, observând că în Pata Rât stau deja peste 1.000 de romi, dintre care mulți lucrează pe rampă, concluzionează probabil că locul romilor este acolo. Colonia Dallas, strada Cantonului, oamenii de pe rampă, toți erau deja acolo. Și în loc să le ofere lor apartamente în casele modulare, dacă primăria tot zicea că dorește să îmbunătățească ceva în condițiile de viață ale acestora, i-a mai plasat și pe cei de pe strada Coastei în această zonă. Prin acest caz, autoritățile locale clujene au arătat în mod cât se poate de explicit care este rolul lor în constituirea zonei Pata Rât, care, dacă îl privim în evoluția sa istorică, este un rol care evoluează de la neluarea la cunoștință, prin semi-implicare, până la reglementarea explicită. Față de locatarii coloniei Dallas, cea mai veche parte locuită a zonei Pata Rât, autoritățile locale nu au avut nici o implicare în reglementarea situației locuirii, tolerând pur și simplu faptul că oamenii care muncesc pe rampă la selectarea deșeurilor în mod informal locuiesc în Dallas în mod informal. Față de locatarii de pe strada Cantonului, precum am discutat mai înainte, autoritățile locale au contribuit din plin la crearea

situației de locuire semi(i)legală atât prin așezarea pe acel teren al persoanelor devenite fără adăpost în oraș, cât și prin acordurile date asociațiilor umanitare de a amplasa acolo spații de locuit. În cazul familiilor evacuate de pe strada Coastei, prin faptul că le-au atribuit spații de locuit pe baza unor contracte de închiriere și le-au eliberat acte de identitate pe acea adresă, autoritățile practic au declarat că această zonă este o zonă rezidențială pentru persoanele care devin persoane fără adăpost în urma faptului că își pierd locuințele din alte părți ale orașului (printre altele, prin măsurile de evacuare administrate de primărie), care nu au resurse să achiziționeze locuințe pe piața privată și cărora primăria nu le ușurează accesul la locuințe în altă parte a orașului, afirmând ori că nu este responsabilitatea sa să facă acest lucru, ori că legislația românească nu îi permite asta.

A.P.: Ce e Dallas, de fapt? Descrie-mi-l, te rog.

E.V.: Acea e zona unde s-au stabilit primii oameni în Pata Rât. Cred că au venit din Dezmir, pe la sfârșitul anilor 1960. Deja exista groapa de gunoi a orașului. Primele familii s-au stabilit acolo, au început această muncă de selectare a deșeurilor și au vândut deșeurile selectate. După 1990, colonia se extinde în mod vizibil. Se pare că în anii fenomenului Caritas ea a crescut și mai puternic, creșterea consumului în oraș s-a tradus în creșterea deșeurilor, ceea ce a creat nevoie mai mare de forță de muncă. Important este să vedem utilitatea muncii acestor oameni din punctul de vedere al întregului oraș. Ce se întâmplă cu deșeurile de pe rampă dacă nu erau ei? Munca lor informală și neprotejată a fost nu doar sursa supraviețuirii lor în condițiile în care nu găseau alte locuri de muncă, ci și sursa profitului companiilor de salubritate și a firmelor de colectare de fier vechi, peturi și hârtie. Cei care nu s-au putut așeza în Dallas, venind mai târziu să lucreze pe rampă, și-au făcut barăci sau alte improvizații chiar lângă rampa de gunoi.

În Dallas apare în jurul anului 2000 Fundația Pro Roma, olandeză, care de atunci e acolo și se ocupă de ajutorarea oamenilor. De câțiva ani a cumpărat o bucată de teren și a început să construiască case, înlocuind vechile barăci cu spații de locuire mai bune. Dar au mai fost și alte asociații (Asociația Castel Banffy, Asociația de Întrajutorare a Familiilor), care practic le-au dat ajutoare umanitare celor care lucrau pe rampă, medicamente, alimente, haine, materiale de construcții. Primăria nu s-a implicat. Primăria cel mult a tolerat această situație. În timp ce, cum spuneam, firmele din industria deșeurilor au făcut averi tot mai mari. Compania de salubritate Brantner-Vereș a cumpărat mari părți din terenurile din zona Pata Rât de la micii proprietari privați. De exemplu, locul pe care sunt casele modulare în care au fost mutați cei de pe Coastei a fost o zonă de teren ajunsă în proprietatea companiei de salubritate Brantner-Vereș. Primăria a făcut schimb de teren cu Brantner-Vereș, dându-i un alt teren în oraș, făcându-și loc în felul acesta pentru construcția modulalelor. Totul era deci foarte planificat, nimic n-a avut loc la voia întâmplării.

A.P.: Folosindu-se faptul că acolo exista deja o comunitate de romi.

E.V.: Da, era concluzia că acolo le e locul. Oficial spuneau că municipalitatea nu mai are alte terenuri sau, unde au avut, au întrebat vecinii și vecinii n-au fost de acord ca foștii locatari de pe Coastei sau alți romi să fie mutați acolo. Dar în spatele fiecărei dislocări de locatari se află și interese imobiliare și planuri de dezvoltare care nu iau în considerare drepturile sociale ale celor dislocați. Ce s-a întâmplat, de exemplu,

cu terenul de pe Coastei? Mare grabă în decembrie 2010, evacuare, demolări, ca nu cumva să se întoarcă oamenii dacă rămâne vreo părticică de casă acolo, pentru ca în mai 2011 să se dea acest teren în folosința gratuită a Arhiepiscopiei Ortodoxe pentru a construi campusul Facultății de Teologie Ortodoxă, care ține de Universitatea „Babeș-Bolyai”. De atunci, s-a mai făcut un teren de joacă pentru copii. Mai nou se construiește o creșă. Toate aceste mutări țin deci de interese imobiliare și de dezvoltare. Acolo unde terenul public începe să aibă valoare mai mare decât casa de pe teren, iar primăria poate pune în circulație acel teren, să-l vândă, să-l dea în concesiune, să-l dea gratuit, casele de pe terenul acela vor dispărea cu siguranță.

A.P.: La Casa Tranzit și nu doar acolo, ați demarat un proiect care să-i implice pe copiii din aceste zone, ai putea să-mi spui mai multe despre asta? Despre fundalul instituțional, despre programele pe care le derulați, despre scopul lor explicit.

E.V.: E vorba de programul ROMEDIN, care este primul program cu finanțare pe care îl derulăm, pentru că tot ce am făcut anterior a fost muncă voluntară și a inclus, printre proteste și tot restul, inițiative mici și insulare gândite pentru copii. Neavând fonduri, nu ne-am putut pune în practică toate ideile, toate lucrurile de care credeam că ar fi nevoie în mod susținut, printre ele programe pentru copii, să-i aduci cât mai des în oraș, să-i aduci în contexte în care n-ar putea ajunge altfel. Programul ROMEDIN a rezultat din această idee.

De ce s-a transpus tocmai această idee într-un proiect? Pentru că la vremea aceea, anunțurile de proiecte ofereau posibilități de finanțare pentru niște lucruri foarte bine circumscrise de finanțatori. Pe locuire nu era nimic, pe educație relativ multe și am încercat atunci cu acest program. Am primit finanțare de la Fondul ONG România, unul dintre componentele Fondurilor Norvegiene administrate de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile. Cum spuneam, condițiile impuse proiectelor îți leagă mâna foarte tare, atunci când stabilesc pe ce anume ți se dă finanțare și cum. Totuși noi am vrut și am reușit să legăm acest program relativ mic, aparent doar școlar-educational, de restul problemei. Ne-am zis așa. Considerăm că accesul la școală și educația incluzivă pot fi instrumente pentru desegregare teritorială. Adică școlarizarea copiilor în școli din oraș, nu doar într-o singură școală, eventual cea mai apropiată, ci într-o rețea compusă din mai multe școli. De aici a rezultat ideea rețelei de „școli incluzive” și de aici a urmat tiparul în urma căruia am ajuns să derulăm un program de școală după școală în șase școli din Cluj. Pe de altă parte, susținem că noi toți avem nevoie de o educație pentru dreptate socială și dacă nu se schimbă sistemul de învățământ și anumite atitudini predominante din sistemul de învățământ, atunci acesta continuă să îi excludă pe cei care nu au condiții care să le permită să fie „competitivi”, adică „adecvați”, conformi cu normele zilei.

Cum am început să lucrăm? Ne-am dus din nou la Pata Rât, pe Cantonului, în Dallas și în zona caselor modulare. Pe rampă nu ne-am dus pentru că, pe de o parte, ideea era a unui program de școală după școală, iar copiii de pe rampă, din păcate, la ora aceea nu erau înscriși la școală, dar, poate și mai important, pentru că alte proiecte derulau programe pentru ei. Deci am văzut câți copii de vârstă școlară sunt în aceste zone și la ce școli sunt ei înscriși și de aici a rezultat o hartă a școlilor și a numărului de copii, pentru fiecare zonă, în funcție de școlile la care merg. Am urmărit

acești copii în școlile respective, am început negocierile cu școlile, spunându-le: *ui- tați, aveți acești copii, ei au domiciliul în Pata Rât, noi vrem să oferim un program de școală după școală pentru ei, dar și pentru alți copii din școala dumneavoastră, program care să-i asiste la făcutul temelor, dar să-i și ajute să recupereze anumite decalaje ce decurg din faptul că sunt în condițiile în care sunt acasă, n-au condiții de învățat adecvate. Doi la mână, să asigure și o educație care țină cumva de pregătirea pentru viață și, de aceea, avem și o componentă de educație civică și de dezvoltare personală în programul de școală după școală, oferind și servicii sociale adiacente, adică transport și masă. La șase școli ne-au acceptat. Una dintre școli ne-a refuzat în mod foarte consecvent și nu s-a lăsat convinsă, chiar dacă erau relativ mulți copii acolo, vreo 15, din fosta Coastei. E vorba de liceul „Ladea”, de arte plastice, directorul foarte convins de dreptatea lui afirma în mod repetat: *eu nu sunt școală incluzivă, eu sunt școală de artă, eu fac performanță, nu incluziune, n-avem nevoie de programul dumneavoastră. Și așa, copiii ăștia care sunt acum aici, o să iasă în curând, ajungând la clasa a VIII-a, și nu mai luăm alți copii, nu ne batem capul cu incluziunea*. A fost foarte explicit. Dar, cum spuneam, este bine că în alte șase școli putem totuși derula această inițiativă, astfel încât, timp de 10 luni, zilnic de luni până vineri, peste 250 de elevi beneficiază de ea. Trei ore pe zi. Din care o oră e trecerea de la programul școlar normal la programul de după-masă. Oră în care se ia și masa de prînz. Apoi programul le asigură transport către casă.*

Vreau să mai spun că ideea ROMEDIN, dincolo de programul de *școală după școală* și de atelierele de sâmbătă de la Casa Tranzit sau de pachetul de servicii socioeducaționale pe care îl oferă copiilor pe timpul limitat al proiectului, se leagă de două politici instituționale. Unu la mână, ROMEDIN consideră că se poate evita ca segregarea rezidențială să ducă în mod fatal la segregare școlară, adică participarea școlară poate să fie instrument al desegregării teritoriale prin faptul că acești copii cu domiciliul în Pata Rât ar putea să fie înscriși în cât mai multe școli din oraș. Și, doi la mână, ROMEDIN propune ca sistemul de învățământ clujean, împreună cu administrația locală, să preia susținerea financiară a acestor programe de școală după școală, care, în conformitate cu metodologia legii educației naționale pe această temă, ar trebui să vină în sprijinul copiilor din mediile defavorizate. Ideile acestea stau la baza măsurilor pe care le propunem în strategia clujeană a rețelei școlilor incluzive, pe care o elaborăm în cadrul proiectului ROMEDIN. Ele pleacă de la analiza situației școlarizării copiilor din Pata Rât, de la reconstituirea modului în care școala „Traian Dârjan” s-a transformat într-o unitate de învățământ care școlarizează copiii din Pata Rât din motivul retragerii altor copii de la școală și din motivul că alte școli din oraș nu îi acceptă pe acești copii; de la înțelegerea cauzelor care conduc la situația ca o bună parte a copiilor de pe Cantonului să meargă la școala specială, dar și de la recunoașterea faptului că sistemul de învățământ nu apreciază și nu onorează munca școlilor și a cadrelor didactice care lucrează cu copii aparținând unor categorii sociale defavorizate.

A.P.: Problema de a învăța în limba romă nici nu se pune pentru ei, nu?

E.V.: Unii, puțini, vorbesc acasă, dar majoritatea nu, deci nu funcționează în familie ca limbă maternă. În școala „Dârjan” învață în limba romani, acolo există clase cu predare în această limbă. Dar asta-i o altă poveste.

A.P.: Ce clase?

E.V.: Clasele I-IV. După modelul învățământului în limba maghiară; clase separate în care înveți toate disciplinele în limba ta maternă. Asta însemnând un drept cultural lingvistic.

A.P.: Da, dar asta numai clasele I-IV, deci după ce termină...

E.V.: Trec la clase cu predare în limba română.

A.P.: Și cine se ocupă de copii în mod propriu-zis în cadrul programului de afterschool?

E.V.: În majoritatea școlilor sunt cadre didactice din școlile respective. Lucru care are și avantaje, și dezavantaje. Deci copiii rămân în școlile respective. La asta am ținut mult pentru că am zis că nu e bine să-i duci într-un loc separat, școala să-și asume cumva și acest efort, să se organizeze, să le dea loc, pentru că în toate școlile acestea se derulează deja programe de *afterschool*, dar pe bază de plată din partea părinților. Cei care nu pot plăti nu beneficiază. Noi am zis că acesta e un program pentru copiii dezavantajați și atunci programul educațional în sine se axează pe asta: sprijin la efectuarea temelor, dar asta se întâmplă și în celelalte *afterschool*-uri, și recuperare, în cazul dezavantajelor acumulate de-a lungul anilor sau în cazul trecerii de la a patra la a cincea, de exemplu în cazul școlii „Dârjan”, am găsit colaboratori din exteriorul școlii, care au venit cu predarea limbii române, să le mai dea un sprijin la trecerea în clasa a cincea, să aibă mai puține probleme, sau dintr-a opta în a noua. Pentru liceeni oferim meditații, de exemplu pentru bacalaureat. Acolo avem două fete care au luat bacul anul ăsta. Din clasa a opta doi copii au trecut la actorie, a fost o colaborare faină în acest sens și cu echipa de teatru de la Casa Tranzit.

A.P.: Pe lângă aceste reușite punctuale, s-a văzut vreo îmbunătățire a situației generale?

E.V.: Programul în sine e doar un element al reușitei sau al unor nereușite școlare. Nu poți să spui că doar de programul ROMEDIN a depins că două fete din Pata Rât au luat bacul și l-au luat chiar bine. Dar a fost o componentă, cred eu, importantă. Dacă ești sprijinit la teme sau la pregătirea pentru examene, sigur că acest lucru contează. Cei mai mulți elevi plătesc pentru ore particulare. Elevii din familii care nu au resurse pentru așa ceva pot fi susținuți prin programul școală după școală în regim gratuit. Apoi un alt tip de impact al programului ar fi de a mai da încă un motiv, încă un imbold dat școlilor în a-i integra într-adevăr pe acești copii în viețile lor. Dacă ceilalți rămân la afterschool deoarece părinții pot plăti, să rămână și ei. Ideal ar fi să fie grupe mixte, comune. Dar se produc niște situații ciudate. Părinții sunt și ei, desigur, actori importanți. În primul rând, părinții români nu prea vor să vadă copii romi în clase. Asta e peste tot. Romi care sunt săraci, vizibil săraci, și vin din zonele rău-famate ale orașului. Deci e luptă continuă cu asta. Și atunci și la *afterschool* e aceeași problemă: *Acuma și la afterschool să vină? Eu plătesc pentru afterschool. Plătesc pentru ca odrasla mea să primească atenția învățătoarei sau a unui cadru didactic, de ce să se mai ocupe iarăși și la afterschool de romi?* Dar ideal ar fi să fie integrate aceste programe de școală după școală, deci să se schimbe cu totul modul cum sunt priviți acești copii în școală. Contribuim, cred, și la schimbarea acestei priviri în direcția acceptării acestor copii. Ei să fie considerați ca fiind ai noștri și ca

făcând parte din normalitatea școlii, nu ceva deosebit, de care trebuie să scăpăm cât mai repede sau care să fie ceva de ascuns, să nu vorbim despre asta pentru că asta nu ne aduce prestigiu, din contră. Școlile se evaluează de către inspectorat și minister pe baza performanțelor școlare, olimpiade câștigate, bacalaureatul luat, alte examene naționale, procentul celor care au reușit să-l treacă. Școlile care au copii din familii dezavantajate și nu produc întotdeauna astfel de performanțe sunt rău cotate, blamate, stigmatizate, munca lor nu e apreciată și atunci e o reacție din partea acestor școli... Se transpune frustrarea asta în relația cu copiii. Se transpune într-o frustrare internă. Cadrul didactic nu se simte bine, școala nu se simte bine. În strategia rețelei școlilor incluzive vrem inclusiv măsuri care să recunoască munca acestor cadre didactice și școli. Sub formă de salarii de merit, de premii, simbolic, sunt o mulțime de feluri. Școlile acestea ar putea fi recunoscute ca făcând ceva important și dificil. Incluziunea să nu rămână așa doar un gest umanitar și de cine vrea, face și cine nu, nu face... și nicidecum să nu fie ceva de care să-ți fie rușine. Precum îi este rușine directorului liceului de arte plastice să facă incluziune într-o școală care dorește să dovedească că ea crește o elită culturală.

A.P.: Și ce se întâmplă la Casa Tranzit?

E.V.: Pe lângă aceste programe de educație școlară de care vorbeam, prin ROMEDIN continuăm inițiative din anii trecuți la Casa Tranzit, două programe de educație non-formală, una de educație vizuală și un atelier de teatru comunitar. De aceea, sâmbetele, timp de zece luni, ne întâlnim cu câte 20 de copii la teatru și 15 copii la desen, astfel încât echipa de teatru rămâne permanentă, iar grupele de educație vizuală se schimbă de patru ori. Am gândit această componentă de proiect ca un spațiu de autoexprimare, prin care sunt puse la dispoziția copiilor anumite resurse, cunoștințe, iar ei creează ceva din asta, deci nu e un program de educație, e mai mult crearea posibilității ca acești copii să-și articuleze talentele, iar creația colectivă să producă și mesaje sociale. Pentru că le produce. Chiar dacă nu foarte direct critice la adresa a ceva, dar, de exemplu, s-a produs un desen comun, care reflectă, prin experiența trăită a copiilor, zona în care locuiesc. Erau la un moment dat mai mulți copii de pe Cantonului la atelier, iar ideea lui Dénes Miklósi și Hermina Csala, instructorii programului de educație vizuală, a fost aceea de a-i ruga pe copii să transpună ca pe o hartă locul în care locuiesc, casele, cine cu cine e vecin și au lucrat împreună la acel desen și a rezultat imaginea „Cantonului fără număr”. Dacă te duci pe Cantonului, unul dintre lucrurile cele mai vizibile pe care le observi sunt căile ferate, dar și cum se leagă casele între ele cu cabluri de electricitate... deci toată această situație este exprimată în acel desen. Apoi un alt moment creativ a fost cel în care, în pauză, copiii au văzut în râul Someș un crocodil, iar apoi au desenat împreună un crocodil de circa doi metri. De atunci încercăm și noi să ne jucăm cu simbolistica crocodilului. Cu ocazia marșului pentru dreptate socială din decembrie 2011, înaintea căruia aveam un program pentru copii, copiii au desenat printre altele o bufniță și spuneau că bufnița salvează oamenii. Bufnița a devenit simbolul acelui marș și am dus-o cu noi și ulterior, la multe alte proteste. Acum copiii au desenat crocodilul... În ceea ce privește grupa de teatru, intercalat în diverse jocuri, se poartă multe discuții cu copiii. La un moment dat, copiii din Dallas, de pe Cantonului și din casele modulare discutau despre tema evacuării. Aceasta a revenit în povestirile lor, chiar dacă nu vorbeau toți și întotdeauna despre asta, căci desigur au și alte teme ale vieții lor, cum le are orice

adolescent, de la iubire până la shopping, pe care au vrut să le transpună în scenele. Dar atunci a fost o experiență inedită pentru toți încercarea de a-și aminti cine ce a făcut și cum l-a văzut pe celălalt în momentul decembrie 2010 în Pata Rât.

A.P.: Aș mai fi vrut să pun o întrebare despre condițiile de viață, despre ce este Pata Rât de fapt și ce înseamnă comunitatea de acolo. Se aud lucruri destul de precise în oraș despre zona ca atare, nu știu dacă asta ar trebui atins de noi ca subiect, dar voi pune totuși întrebarea. E vorba că ar fi o zonă cu o infraționalitate foarte ridicată, că există rețele de prostituție care trec pe acolo, de droguri, de arme, de lucruri de genul ăsta. Ce știi? E așa sau nu-i așa?

E.V.: Cu siguranță, evit orice asociere a zonei sărace cu infraționalitatea, precum evit și criminalizarea sărăciei. Fenomenele despre care vorbești, prostituție, consum de droguri, trafic de persoane sunt fenomene mult mai ample și mai largi și apar în tot orașul, în toată țara, în toată lumea. Faptul că persoane care au condiții de viață precare sunt mai vulnerabile față de asemenea exploatări, cu asta pot fi de acord. Dar să asociem zonele precare de locuire cu infraționalitatea, asta cu siguranță este de evitat, asta și pentru că dacă facem asta, atunci unii pot să ajungă să spună că în astfel de zone trebuie mai întâi să elimini infraționalitatea și doar apoi, eventual, poți ajunge să vorbești despre alte intervenții, cum ar fi cele legate de îmbunătățirea condițiilor de locuire. Sau alții ajung să susțină că oamenii care trăiesc în astfel de zone, trebuie să fie mai întâi reeducați sau civilizați și doar apoi poate veni vorba să le asiguri locuințe.

Dar, oricum ar sta lucrurile, poliția merge frecvent acolo. Se fac razii, deci această asociere a zonei cu infraționalitatea este sigur ceva ce, în sânul poliției, funcționează, când se caută infractori, acolo se caută. Nu-i găsesc, pleacă, dar e suficient să vină mascații și să sperie pe toată lumea, bătrânii, copiii în zorii zilei. Majoritatea oamenilor încearcă să trăiască cât de normal posibil. Că se infiltrează rețele de traficanți și de rețele criminale, care îi exploatează, asta e posibil, dar acțiunea trebuie să asupră acestor rețele și nu asupră victimelor acestor rețele.

Ceea ce însă e un fenomen poate la fel de important și despre care doresc să vorbesc este cel al angajărilor și al muncilor prestate de acești oameni pentru venituri. Ce munci le sunt accesibile? Una dintre ele a fost, dar va fi și rămâne pentru unii, munca pe rampă. Cei din Dallas și cei de pe rampă asta fac, din asta au trăit, este clar, câteva persoane de pe Cantonului, dar nicidecum toți. Iar munca aceasta pe rampă n-a fost niciodată recunoscută ca muncă. A fost o muncă precară din toate punctele de vedere, fără protecție de niciun fel, cu accidente mortale, cu tot ce înseamnă să lucrezi în condiții toxice și, în pofida acestui fapt, se spunea că acești oameni nu lucrează și nu le place să lucreze. Cineva care face munca aceea sigur că știe ce înseamnă să lucrezi. Apoi, este munca celor care sunt angajați în companiile de salubritate. E o muncă extrem de utilă pentru un oraș, asta s-a văzut în momentele în care s-a închis rampa. Gunoii rămân în oraș, dacă n-ai oameni și n-ai unde să depozitezi deșeurile și nu ai cine să le selecteze. În al treilea rând, un alt tip de muncă accesibilă lor este munca prestată pentru ajutorul social sau așa-zisul venit minim garantat. Conform legii, primăria poate să decidă dacă cei care primesc venit minim garantat să lucreze așa-zis în beneficiul comunității orașului. În cazul Clujului, cred că e un număr de 70-72 de ore lunar pe care cei care primesc VMG trebuie să le presteze. Îi pun pe oameni să facă muncile cele mai grele. Curățat spații verzi,

fără utilaje și fără mănuși. Îi duc de acasă direct în aceste locuri și trebuie să se întoarcă în hainele de lucru, n-au un loc unde să se schimbe, să se spele, ca să nu le fie rușine când merg spre casă în autobuz. Deci munci grele. După ce muncesc atât și în astfel de condiții, cei care primesc ajutor social sunt blamați că nu lucrează și așteaptă să fie ajutați, iar apoi această muncă nu se consideră muncă în cazul în care oamenii doresc să obțină o locuință socială. Această nerecunoaștere are un efect dramatic. Se declară că nu respectă condițiile impuse, că sunt ca niște așa-zii asistați social, care tot timpul cer ceva și nu își îndeplinesc obligațiile, nu contribuie la bugetul local etc., etc. În al patrulea rând, sunt muncile prestate la firme în regim zilier. Firmele știu, oamenii de cele mai multe ori nu, că această muncă se declară la finanțe. Firmele declară aleator sau întotdeauna, asta nu știu, zilierii pe care-i au la colectat de ciuperci, fructe de pădure, predat de fier vechi. Firmele le preiau de la oameni și-i pun pe oameni să semneze. Cei cu care am stat eu de vorbă își aminteau poate că au semnat ceva. Unii nu-și aminteau nici de asta. Cu siguranță n-au știut însă că ei semnează un fel contract, iar acel contract e declarat de firmă la Finanțe. Intră la Finanțe declarația firmei, firma nu plătește impozite după acest salariu, angajatul ar trebui să știe că trebuie să le plătească. Nu le plătește din cauză că nu știe că are astfel de obligații, iar când merge la Finanțe pentru ceva, află că are o datorie și o poprire pe veniturile pe care le-ar putea avea în viitor. Sau când merge să depună o cerere de ajutor social, trebuie să scoată de la Finanțe o adeverință că n-are venituri, iar el află acolo că, de fapt, are venituri. Toate aceste munci, precum se vede, sunt munci puternic exploatare, munci care nu doar că nu le aduc venituri suficiente pentru un trai demn, ci le aduc chiar stigme care îi înjosesc ca oameni.

Știind toate acestea, m-am mirat când am auzit într-o emisiune televizată despre programul YouthBuild International al organizației Habitat pentru Umanitate Cluj, cum discută coordonatorii acestuia despre atitudinea oamenilor din Pata Rât față de muncă, atitudine care trebuie cizelată pentru ca ei să fie acceptați de angajatori. Ei accentuau puternic că la cursurile de calificare pe care le oferă în diverse meserii din cadrul construcțiilor, pe lângă faptul că se învață o meserie, tinerii trebuie să învețe o atitudine adecvată față de muncă și să dovedească tuturor că sunt serioși. De apreciat că programul le oferea în timpul cursurilor o bursă, dar le și cerea ca după curs, poate și ca o cerință de a-și dovedi spiritul de seriozitate (?), să lucreze ca voluntari la proiectul Habitat de construcții de case din Jucu. În schimb, când într-una din zilele trecute am fost pe noua rampă, mi-au făcut impresie bună spusele unui manager, care observa cât de harnici, de pricepuți și de încredere sunt oamenii din Dallas, care, într-o formă sau alta de angajare pe noua rampă, continuă să selecteze deșeurile municipiului, în timp ce, adaug eu, locuitorii orașului pot să se bucure că prețul serviciilor de salubritate a scăzut față de cât costa gunoiul din Cluj când se transporta la Oradea, iar primarul orașului se mândrește că a rezolvat problema deșeurilor în oraș. Ei observă și fac ce trebuie în câteva secunde, la fel cum alții lucrează la calculator, spunea managerul. Deci nu seriozitatea le lipsește și nu au probleme de atitudine față de muncă. Problemele sunt altundeva. În nerecunoașterea adecvată a muncii lor, în salariile mici pe care le primesc și în atitudinile angajatorilor față de ei. Sau, altfel spus, în exploatarea lor și în desconsiderarea lor ca oameni.

Să revenim poate la ideile de unde am pornit discuția și să ne întrebăm cum contribuim noi la crearea Pata Râtului, noi, militanți civici, cercetători, manageri de proiecte, directori de programe umanitare, filantropi, artiști, iar asta pe lângă administrația

publică și pe lângă modul în care funcționează politica economică și cea a dezvoltării. Pentru că Pata Rât nu este pur și simplu un teritoriu geografic și nu este doar istorie trăită de cei care locuiesc acolo. Toți cei care ne apropiem de el, definind, înțelegând într-un anumit fel problema, intervențiile din prezent, dar și viziunile viitorului, trebuie să ne asumăm responsabilitatea care ne revine în această creație. Iar această responsabilitate nu este o responsabilitate de management de proiect.

Cum spuneam, perspectiva mea este una care vede Pata Râtul ca fenomen ce reflectă ceva din contextul social și politic general al momentului și al locului în care trăim. Putem vedea aici cum se cumulează toate nedreptățile și inegalitățile create de capitalismul instalat după 1990, care funcționează ca o tehnologie ce împinge la margini tot ce nu-i folosește sau, mai bine spus, tot ce-i folosește mai degrabă dacă este captiv într-o situație disperată ce garantează disponibilitatea sa de a fi exploatat la maxim. Oamenii din Pata Rât sunt integrați în societatea contemporană ca o forță de muncă ieftină și precară, adică într-un mod advers-pervers. În schimb, oamenii din Pata Rât nu sunt utili Clujului imobiliar, pentru că ei nu au resurse să plătească chirii private sau dobânzi după credite bancare imobiliare. Oamenii din Pata Rât sunt priviți de autoritățile publice ca o povară pentru bugetul local, care nu merită să primească locuințe sociale. Oamenii din Pata Rât, în schimb, pot deveni material pentru programe de combaterea sau eradicarea sărăciei care se lungesc în funcție de neputința lor de a genera schimbări în modul în care administrația publică răspunde instituțional la nevoile sociale ale celor deposezați de resurse, inclusiv la nevoile lor de locuire.

În al doilea rând, susțin că autoritățile publice trebuie să aibă strategii și măsuri concrete pe care să le asume politic pe termen scurt, mediu și lung. Asta pe de o parte vizavi de Pata Rât, iar pe de altă parte în ce privește fondul public de locuințe din oraș. Din punctul de vedere al autorităților, Pata Râtul este o provocare majoră pentru că în el se acumulează toate problemele de locuire posibile ale prezentului: locuirea informală, riscul evacuării / demolării și al transformării oamenilor în persoane fără adăpost, subdezvoltarea serviciilor publice de apă, curent, canalizare, încălzire, drum public, transport în comun în zonă, calitatea și mentenanța necorespunzătoare a locuințelor, un sistem de atribuire de locuințe sociale care îi exclude pe cei fără așa-zise venituri permanente și îi dezavantajează pe cei cu un nivel educațional scăzut, și nu în ultimul rând, mult prea slabă dezvoltare a fondului de locuințe publice și lipsa unui interes de a asigura locuințe persoanelor care devin fără adăpost în urma unor evacuări.

Iar în al treilea rând, dată fiind centralitatea locuirii (și) în viața acestor oameni, dată fiind extrema precaritate și nesiguranță a acestora în cazul locatarilor din Pata Rât, care creează probleme existențiale atât în sens fizic, cât și în sens cetățenesc, părerea mea este că orice program de intervenție de mare anvergură în Pata Rât ar trebui să pună în miezul și pe prim-planul său soluționarea problemelor de locuire prin proceduri instituționale asumate politic și financiar de autoritățile publice (chiar dacă ele folosesc alte fonduri complementare), în funcție de care, după nevoi, să se ofere și alte tipuri de servicii, dar și acestea în așa fel încât ele să întărească posibilitatea structurilor publice și nu privatizarea serviciilor. În opinia mea, proiectele dedicate locatarilor din Pata Rât vor genera rezultatele promise dacă în următorii cinci ani se investesc masiv resurse financiare și politice pe locuire. Dacă nu se va face asta, marginalitatea teritoriului și marginalizarea socială a oamenilor va continua să se

reproducă mai repede decât producerea efectelor pozitive ale proiectelor. Și când vorbesc despre această componentă, mă gândesc inclusiv la ieșirea din Pata Rât înspre locuințe sociale, dar și la asigurarea, pentru cei ce rămân acolo, a unei siguranțe a locuirii și condiții de locuire îmbunătățite pe perioada în care mai rămân acolo. Sunt deziderate care nu pot fi atinse fără recunoașterea legalității locuirii în acel spațiu. După cum știi, din 2010 mi-am ridicat vocea de multe ori împotriva ghetozării și a segregării. Fără să-mi fi schimbat părerea despre acest fenomen, observând ce se întâmplă cu locatarii de la Pata Rât acum, mi se pare la fel de important să atrag atenția asupra faptului că desegregarea zonei nu poate să însemne mutarea, cu orice preț, a oamenilor în afara orașului Cluj. Dacă asta se va întâmpla, atunci desegregarea Pata Rât va fi un exemplu de „*slum cleansing*”, prin care orașul urmărește să se debaraseze de oamenii de care nu mai are nevoie (vezi, de exemplu, muncitorii de pe rampă), respectiv să asigure un teren pentru planuri zonale de dezvoltare, care exclude posibilitatea locuirii (chiar și informale) în perimetrul său.

A.P.: Care este părerea ta despre celelalte proiecte care se derulează în Pata Rât?

E.V.: Dacă te uiți mai îndeaproape, chiar dacă nu toate explicitează suficient de mult fundalul lor ideologic, diversele proiecte și intervenții care se derulează acum în relație cu Pata Rât sunt foarte diferite. Într-un fel, ai putea crede că ele se completează, dar din multe puncte de vedere ele se deosebesc în ce privește politica din spatele lor, cea care le articulează, adică orizontul lor interpretativ combinat cu interesele / motivațiile personale ale celor care le derulează.

Este o diferență mare între, de exemplu, proiecte de tipul dezvoltării comunitare, care transpun responsabilitatea pe cei care suferă de pe urma nedreptăților sociale, și proiectele care ținesc transformarea instituțiilor publice pentru ca ele să răspundă nevoilor cetățenilor. Apoi este o diferență între abordarea care pune pe prim-plan dezvoltarea comunității ca spațiu al deciziilor orizontale și al participării sau, altfel spus, justiția procedurală și cele care urmăresc satisfacerea nevoilor social-economice sau justiția socială. Mai departe, este diferență mare între conceperea unui proiect de locuire prin abordarea care consideră că o locuință decentă trebuie să se câștige pe bază de merit și cele care susțin că locuirea este un drept, dar și între proiectele care consideră că oamenii care au nevoie de locuințe trebuie mai întâi să treacă printr-o transformare civilizatoare și cele care revendică drepturi de locuire înainte de toate (*housing first*), considerând că locuirea într-o locuință decentă și sigură crește posibilitatea oamenilor de a-și găsi locuri de muncă mai bune, de a-și școlariza copiii și / sau de a-și îngriji sănătatea. Este enorm de riscant să aplici teorema culturii sărăciei pe cazul Pata Rât, pentru că dacă faci asta, explicațiile de genul „trăirea într-un alt timp al dezvoltării” sau „incapacitatea de a planifica viitorul” pot fi folosite de unii în justificarea rasismului lor, care explică sărăcia sau supraviețuirea de pe o zi pe alta sau traiul în condiții precare fără curent și apă prin presupusele trăsături biologice sau culturale inferioare ale săracilor sau ale romilor.

Înțelegând programul integrat de locuire despre care unii dintre noi am început să reflectăm și să scriem din 2011 în spiritul „*housing first*”, atunci când am aflat, m-am mirat cum de s-a primit din „fonduri predefinite” o finanțare de peste 2 milioane de euro pentru zona Pata Rât fără componenta de locuire și fără discutarea critică a politicilor de locuire locale, observațiile sale critice formulându-se cel mult în raport cu Direcția de Asistență Socială și Medicală a Primăriei în ce privește asigurarea

accesului la servicii sociale. Dacă m-ar fi consultat cineva în elaborarea conceptului unui astfel de proiect, sigur aș fi spus în mod răspicat acest lucru. Dar așa pot să spun doar acum și îl și spun, chiar dacă asta poate suna de parcă că aș dori să obstruționez acest proiect din pornirile unor orgolii personale din cauză că, în pofida implicării mele îndelungate în acest caz, nu am fost consultată sau informată despre posibilitatea și pregătirea acestuia. Se va spune probabil că locuirea nu a fost declarată eligibilă de finanțator în momentul scrierii proiectului. Dacă propunerea de proiect explicitează acest lucru și nu explică în vreun alt fel lipsa componentei de locuire, știu doar cei care au citit propunerea de proiect. Apoi, nici în anul 2013, când s-a scris, nici în anul 2014, când a început să fie pus în practică, acest proiect, desigur, nu putea să vină și să spună că începe aproape de la zero identificarea nevoilor, consultarea comunităților sau cunoașterea politicilor locale și că trebuie să facă mai întâi acest lucru din această sumă de bani, pentru ca apoi să recunoască cât de importantă este locuirea și să mai candideze pentru o finanțare complementară de încă un milion de euro pentru construcția de locuințe. Dacă m-ar fi consultat cineva în conceperea acestei componente, aș fi spus răspicat că nu este bine ca această componentă să fi fost concepută doar în termeni tehnici și, eventual, pe stabilirea unor criterii de alocare. Sigur că aș fi făcut observația pe care o fac acum și anume că nu este bine că în acest moment nu se cunoaște politica din spatele construcțiilor de locuințe cu privire la proprietatea acestora. Adică se cunoaște în sensul că ele vor deveni proprietatea ADI ZMC, promotorul de proiect, dar nu se cunoaște în sensul impactului acestui fapt asupra siguranței locuirii în aceste locuințe oricând în viitor, după terminarea proiectului în condițiile în care ADI ZMC, ca orice alt ADI din țară, este ceea ce este, neavând responsabilități publice față de cetățeni, ci cel mult o responsabilitate managerială în ce privește realizarea indicatorilor de proiect. Pe de altă parte, observ că prin această practică a locuințelor construite prin proiecte se creionează ideea, chiar dacă nimeni nu o explicitează, unor locuințe sociale private, în defavoarea locuinței sociale publice. Dar asta este! Finanțatorul a aprobat propunerea de proiect în acest fel, el se derulează deci în acești parametri. Faptul că se formulează eventuale păreri critice despre proiectul Pata Cluj nu va fi un motiv pentru nimeni ca el să fie oprit sau chiar să se vorbească despre el ca practică pozitivă. Dacă el este considerat practică pozitivă de la implementator la finanțator, sau invers, înseamnă că acest proiect exprimă gândirea predominantă a acestor timpuri despre combaterea sărăciei.

„Pata Rât este un simbol al murdăriei, lipsei de oportunitate, izolării, stigmatizării din partea celorlalți”

Cristina Raț

304

Cristina Raț este lector univ. la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj, membră a echipei de cercetare SPAREX și una dintre fondatoarele Grupului de Lucru al Organizațiilor Civice din Cluj (gLOC), coaliție informală care a militat pentru desegregarea ghetoului Pata Rât.

Alexandru Polgár: Pentru început am să te întreb despre cum ai ajuns să fii implicată în proiecte care să îi vizeze... nu știu, fie pe romi, fie fenomenul ghetoizării, deci această zonă de chestiuni. Mă interesează un pic chiar parcursul biografic în cadrul acesta. Sau, mă rog, motivațiile personale...

Cristina Raț: Eu provin dintr-un oraș relativ mic, Satu-Mare, și acolo sărăcia era extrem de vizibilă în unele dintre părțile orașului. Desigur, ca și copil am fost socializată cu toate stereotipiile și toate distanțierile sociale față de romi și față de săraci, ca o categorie posibil periculoasă, murdară... Acestea au fost foarte vizibile chiar și la școala generală unde până în clasa a IV-a era o școală generală obișnuită, dar din clasa a V-a primeam la școala „noastră” copii care proveneau dintr-o zonă periferică a orașului, de lângă fostul GOSTAT [*Gospădăria Agricolă de Stat* din perioadă socialismului de stat], din familii foarte, foarte sărace, majoritatea de etnie romă. Și erau clase segregate: deci erau într-o clasă copiii care au fost acolo încă din clasele I-IV, iar ceilalți copii, veniți de la școala de lângă GOSTAT, erau într-o altă clasă. Și, oarecum, atmosfera în școală era una care stigmatiza foarte mult acești copii și se crea o distanță foarte vizibilă între noi. Eu ca și copil am simțit că acest lucru nu este OK, dar nu am problematizat, m-am concentrat pe ceea ce se concentrează orice copil: pe școală și pe ceea ce voi face după, deci această problemă nu era în vizorul meu.

Practic, momentul în care încet, încet, s-au activat în mine aceste lucruri a fost la facultate când am fost rugată, încă studentă fiind, să lucrez ca operator de interviu în evaluarea unui program de intervenție socială din Oradea. Și acel program era despre planificare familială la femei, dar programul viza femeile de la sat și în special femeile de etnie romă. Programul era al unei fundații pe care apoi am ajuns să o cunosc și în alte condiții, anume Fundația Ruhama, și care lucra și încă lucrează foarte frumos acolo [în județul Bihor]. Ceea ce a fost oarecum surprinzător pentru mine a fost diferența foarte mare între exteriorul și interiorul locuințelor în acea așezare. Deci era o așezare foarte, foarte segregată din satul Batăr al comunei cu același nume, extrem de multă sărăcie, o comunitate largă locuită majoritar de romi... Și ceea ce m-a surprins era discrepanța dintre cât de sărace și murdare apar aceste căsuțe din exterior și cât de îngrijit și curat este interiorul lor, și, de asemenea, cât de multă ospitalitate aveau acești oameni. Și eu am trăit acolo, în acele câteva zile necesare pentru a face interviurile, într-o căsuță care nu avea nici apă, nici curent. Deci, practic, condițiile mele de viață în acele momente erau identice cu ale lor: nu aveam nici eu apă, nu aveam curent, nu aveam nimic... și nu aveam nici bani pentru că eram studentă. Aceasta a fost prima experiență care oarecum m-a dus în această direcție. Și apoi, ca lucrare pentru master (2001-2002) la Universitatea Centrală Europeană (CEU), mi-am ales ca temă modul în care se construiește distanța socială între asistenții sociali și persoanele care participă în programe de intervenție socială, care erau în majoritate de etnie romă. Și am făcut observație participativă în interacțiunile lor și interviuri atât cu asistenții sociali cât și cu „beneficiarii”, prin care îi întrebam, într-un mod operaționalizat al acestui concept de „distanță socială”, ce diferențe percep între ei, în ce fel consideră că diferă... Și ceea ce m-a surprins în toate aceste interviuri a fost cât de la sine înțeleasă este luată această distanță, mai ales din partea beneficiarilor. Dacă asistenții sociali aveau o anumită reflecție asupra modului în care ei încearcă să deconstruiască această distanță socială, din partea beneficiarilor această distanță era ceva de neînvins, ceva de necontestat. Efectiv, în momentul în care întrebam: *Care sunt diferențele dintre dumneavoastră și [să zicem] Ioana, asistentul social care vine la dumneavoastră*, răspunsul era o mirare extraordinară, cum pot să întreb o asemenea prostie, după care: *Păi, care-i diferența?! Eu ăș țigancă, ea e româncă*. Dar „țigan” nu însemna doar etnia, ci însemnă o condiție socială de profundă inferioritate în multe domenii, o diviziune socială profundă cu care acești oameni operau. După ce am terminat masteratul, m-am reîntors la Cluj și la *Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice* (CCRIT), unde lucrasem în studenție, adică aici [interviul s-a desfășurat în fostul birou al centrului, acum aparținând facultății]. La vremea aceea, CCRIT era un ONG care lucra preponderent pe probleme legate de relațiile interetnice dintre români și maghiari. Și am ajuns să lucrez aici tocmai fiindcă provin dintr-o familie mixtă și vorbesc fluent atât limba română, cât și limba maghiară. Bilingvismul era un tip de capital care era extrem de important pentru organizație. Așa am ajuns eu să lucrez aici. Am avut o colegă de birou, pe Stefănia Toma, cu care m-am împrietenit și care lucra pe teme legate de romi și care mi-a povestit foarte mult din terenul ei în comunități rome rurale. Mie mi se părea foarte interesant, dar oarecum metodele și perspectivele ei de analiză erau diferite față de ceea ce mă pricepeam eu, adică cercetarea temelor legate de sărăcie și politici sociale. Dar, încet, încet, pentru că lucram în această organizație, a trebuit să particip și la proiecte care implicau abordarea situației romilor și să mă familiarizez puțin cu aceste teme.

305

Eu am spus că habar nu am de etnografie, habar nu am de antropologie socială, că tema la care mă pricep cât de cât sunt politicile sociale și aveam acest background în analiza impactului politicilor sociale, a interacțiunilor sociale din dinamica implementării lor... Dar am ajuns să am un pic de deschidere și către partea de istorie a romilor, dar în mod indirect, prin conversații informale, fără să fiu eu însămi educată formal în acest domeniu. Nu a fost o atracție către etnografie: mie nici nu îmi place, nici nu îmi displace portul romilor, nu îmi place în mod deosebit muzica țigănească, deci nu a fost o atracție către ceva exotic, ci mai degrabă o preocupare socială vis-à-vis de această falie [dintre majoritari și romi] care mi s-a părut foarte adâncă. Practic, momentul în care am început să fiu mai sensibilă la cum se manifestă această diviziune la Cluj a fost momentul relocării de pe Coastei în 2010, dar avusesem deja câteva cercetări privind felul în care politicile sociale eșuează în ameliorarea situației romilor. Dar cercetările mele erau numai pe parte de politici sociale, nu pe partea de cultură a romilor. În 2010, când a fost relocarea, practic acela a fost momentul în care s-a conturat foarte clar pentru mine că abordarea acestei teme este ceva pe care vreau să lucrez. Pentru că a fost ceva extrem de nedrept și oarecum extrem de reprezentativ pentru modul în care, practic, cetățenia socială a acestor oameni este total suspendată. Acum sigur că în Europa, în acest moment, să vorbim despre cetățenie, în perioada în care avem problema migranților, a situației persoanelor fără documente, pare atât de anacronic, pare un discurs republican-conservator să vorbesc despre cetățenie. Dar în literatura de politică socială, în care practic cetățenia este gândită în alți termeni, ca un drept la un fel de patrimoniu social-cultural, noțiunea de „cetățenie socială” sună un pic altfel. Acum, ar trebui să vorbim despre drepturi sociale în general, care sunt drepturi umane fundamentale, fără să introducem cetățenia. Dar în contextul particular din Cluj și din România, pentru mine aceasta a fost punctul de pornire: cum acești oameni au cetățenia suspendată. Și cum politica statului, nu numai în România, dar și în alte țări, are această politică „dublă” în care unii cetățeni de fapt nu sunt cetățeni și nu au acces la cetățenie. Acesta a fost punctul de pornire. Apoi am ajuns să fiu implicată foarte, foarte puternic în ceea ce s-a întâmplat la Cluj, împreună cu Enikő Vincze, Adi Dohotaru dar nu numai cu ei, cu Pavel Doghi, Bert și Margret Looij, Maria Roth, Livia Popescu, Irina Culic, Gabi Bădescu, Cătălin Berescu, Attila Tordai, Dénes Miklós, Szilárd Miklós, Cristian Hetea și mulți alții, care erau sensibili față de această problemă... Oarecum am încercat să atragem atenție publică atât la nivel local, și la nivel internațional față de această problemă, deci practic să o construim ca problemă politică. Practic, acest lucru am făcut. Deci, un act administrativ cu puternic gust electoral a fost transformat într-un scandal politic public. Și cred că am reușit să facem acest lucru, ceea ce sigur că a venit cu anumite riscuri. Pentru că în momentul în care creezi un scandal politic public, creezi răspunsuri politice de diferite soiuri, aduci actori politici puternici, care au propria lor agendă, și care vor crea un alt câmp de forțe. Am simțit și la Cluj că s-a întâmplat astfel. Dar cumva lucrurile trebuiau mișcate. Și s-au mișcat...

A.P.: Cum evaluezi efectele produse de această implicare civică-politică de care vorbești? Adică ce-a fost la început și ce este acum?

CR: Cred că e foarte multă schimbare. Deci Pata Rât-ul a fost un fel de pată invizibilă care era acolo dar care nu era o problemă a Clujului. Era o problemă a sărăciei, era o problemă a țiganilor, era o problemă a gunoiului... Cred că efectul cel mai important

este că problema a devenit a Clujului. Oarecum, mai mulți dintre clujeni au ajuns să își asume că problema Pata Rât-ului ca ceva ce este produsul orașului. Pentru că oamenii din Pata Rât, este clar, răspund la o nevoie a orașului, la nevoia de a gestiona gunoiul. De asemenea, faptul că ei fac acest lucru, și nu altcineva, este foarte simptomatic pentru ceea ce se întâmplă în România în care după, după '89 s-a produs o categorie de populație care nu este, cu foarte multe dintre ghilimele, „competitivă” în tipurile de muncă formală, contractuală, care asigură cât de cât securitate. Ei intră într-o zonă a muncilor foarte precare, foarte intensive în efort, într-o logică a pieței duale în care aceste munci sunt asociate cu un status social negativ, încărcat de prejudecăți. Și atunci ei intră pe această nișă pentru că, în mod foarte pervers, pentru ei, a lucra în selectarea deșeurilor este mai profitabil decât să lucreze în economia informală rurală. Acolo nu sunt plătiți în bani, ci în produse, și trăiesc efectiv episoade de foamete, despre care le e rușine să vorbească, dar aceste episoade de foamete există, mai ales în timpul iernii. Toți cu care am vorbit mi-au relatat acest lucru... Oarecum rampa, în mizeria sa, este o sursă de venit mai sigură pentru ei. Și asta a fost și în trecut. Bine, eu vorbesc acum mai mult despre cei de pe rampă. Pentru că deși inițial poziția mea a fost una legată de evacuarea forțată și plasarea în Pata Rât a familiilor de pe Coastei, cazul a primit atât de mult sprijin politic și oamenii de pe Coastei au reușit să se organizeze și să își reprezinte într-un mod așa de articulat, așa de puternic propria lor poziție, încât eu m-am simțit deja în plus, la un moment dat. Am simțit că acolo nu mai e nevoie de mine. Și m-am „mutat” foarte mult către persoanele de pe rampă, pentru că acolo am simțit că e mult mai multă nevoie... În cazul celor care stau în vechiul Pata Rât, în Dallas, sunt câteva organizații, printre care Fundația ProRoma și Fundația pentru Ajutorarea Familiilor din Pata Rât, care sunt motivate religios și care fac acolo un fel de proces de construcție comunitară religioasă, cu multe procese de schimbare identitară, dar care au și intervenții practice legate de o îmbunătățire a situațiilor de locuit acolo, construit case, ajutat familiile. Și, ceea ce este surprinzător pentru o organizație religioasă, sunt suportivi față de planificarea familială și față de ajutarea femeilor, în mod particular, să își controleze fertilitatea. Acest lucru este neobișnuit pentru o organizație religioasă, dar ei procedează așa tocmai pentru că văd cât de multă nevoie este în acest sens. În Dallas, aceste organizații au introdus o dinamică comunitară internă, invizibilă pentru mine, care nu aparțin acestei organizații. Totuși, din când în când apare la suprafață [influența lor] în modul în care oamenii vorbesc, de exemplu despre relațiile din comunitate, sau inclusiv în modul în care își formulează discursul, care este frecvent un discurs religios, folosind nu numai elemente religioase dar și un tip de construcție discursivă, care este religioasă, care folosește anumite sintagme pe care le recunoaștem în predicile carismatice.

A.P.: Acesta este un discurs interiorizat de către cei care locuiesc acolo sau e...

CR.: Este un discurs interiorizat. Mai ales de către așa-numiții „lideri” locali, adică persoanele care au o putere politică în interiorul comunității și o funcție reprezentativă către exterior. Deci cei care sunt invitați la întâlnirile la masa rotundă la primărie sau la diferite evenimente pentru că se consideră că știu să reprezinte comunitatea. Chiar dacă în interiorul comunității ei pot să fie contestați, pot să fie iubiți sau nu de către unii, deci nu sunt neapărat acceptați de toată lumea, dar au această funcție reprezentativă pe care primăria sau anumite organizații o folosesc. Cu toate plusurile

și minusurile a ceea ce înseamnă „liderul”. Ca notă de subsol, trebuie să spun că personal am destul de multă reținere, nu față de ei ca persoane, pentru că aceasta este o altă discuție, ci față de această instituție a reprezentării când vine vorba de comunități foarte sărace de romi. Aceeași rezervă o am și față de mediatorii, pentru că mi se pare că prin prezența lor nu se dă loc ca fiecare persoană de acolo să aibă o relație directă cu autoritățile, să aibă propria sa voce legată de propriile sale probleme. Și este mult mai ușor pentru primărie ca în loc să vorbească cu 60 de persoane, fiecare cu multitudinea problemelor sale, să vorbească cu unul care-și asumă acest rol de reprezentare sau de mediere, în cazul mediatorilor. Și acest lucru constituie o formă de subminare a participării fiecăreia dintre aceste persoane în procesele sociale de auto-reprezentare. Dar aceasta este o altă problemă... Revenind la cum am ajuns pe rampă: în momentul în care, oarecum și datorită efortului de a schimba politica locală, sau lipsa unei politici locale a Clujului față de Pata Rât, într-o problemă politică, a fost o inițiativă a Programului de Dezvoltare al Națiunilor Unite – UNDP din București, la vremea respectivă, pentru că acum nu mai este la București, este doar la Bratislava o filială... Ei ne-au contactat să le povestim despre situația din Cluj. Cum s-a întâmplat acest lucru... probabil că există o dinamică instituțională... De unde au auzit ei? De ce, în fine, ei m-au contactat pe mine? Poate pentru că am avut un contract anterior cu UNDP iar unul dintre colegii mei de la universitate o cunoștea personal pe reprezentanta UNDP la București... În fine, m-au contactat pe mine, am mers la București, am povestit despre situația din Cluj și practic atunci UNDP-ul a spus că este interesat să colaboreze și așa a început atenția lor spre Pata Rât, au urmat mai multe întâlniri, de, oarecum, apropiere de cei care lucram aici la Cluj: Eniko Vincze, Adi Dohotaru, apoi Florina Pop într-o fază ulterioară. Încet, încet am făcut un fel de draft al unui proiect din partea UNDP, care a obținut finanțare de la Open Society Foundations, Making Most of EU Funds for The Roma. Așa a început un proiect-pilot de intervenție socială a UNDP-ului în care au lucrat Gabriella Tonk, Julia Adorjani și Olimpiu Lăcătușu. A fost un proiect foarte mic care practic a avut rolul de a atrage alte proiecte, de a scrie alte proiecte...

A.P.: Doar atât? Adică...

C.R.: Doar atât. Sigur că a fost un element al acestui proiect de a formula și explora nevoile și resursele comunității, prin două etape. A fost o etapă de muncă comunitară din partea așa-numitor „coach comunitari”, care au fost Julia și Olimpiu, și o parte de evaluare prin chestionar, printr-o cercetare sociologică. Evaluarea nu a fost un scop în sine, ci a fost cu scopul de a scrie și de a pregăti alte proiecte de intervenție comunitară care să fie asumate politic și de către municipalitate. Acesta a fost scopul acestui proiect-pilot, deci implicit de a determina municipalitatea să își asume soluționarea problemelor oamenilor din Pata Rât. În acest sens a fost încheiat anterior și un Memorandum de Înțelegere între UNDP și Primărie în 2011, iar diferitele consultări din proiect s-au desfășurat la Primărie. Inițial trebuia să fie de un an, dar s-a prelungit până la doi ani. Partea unde am lucrat eu a fost cercetarea sociologică din Pata Rât și Cantonului: practic, rolul meu a fost să concep un chestionar și să coordonez partea de aplicare acestui chestionar în tot Pata Rât-ul și Cantonului. Este ușor de spus, dar, în realitate, în momentul în care te găsești acolo ajungi să fii foarte, foarte implicat. În momentul în care acest proiect a început, în vara lui 2012, în acea lună, august 2012, o fetiță a fost călcată de un buldozer. Din partea familiilor de pe rampă

a venit atunci o nevoie exprimată foarte clar. În toate comunitățile existau forme de activități pentru copii: în Dallas exista grădinița Fundației ProRoma, cei de pe Coastei și de pe Cantonului mergeau la școală, dar pe rampă nu era nimic. Și-atunci oamenii au zis că ar fi foarte bine să fie acolo ceva în comunitate pentru copii. Și atunci a venit ideea să facem ceva pentru copii chiar acolo, lângă rampă, dar ceva care nu segreghează, deci nu să construim acolo, pentru că ar fi absurd, dar să fie ceva care să inducă ideea de temporaritate, ceva care e acum, răspunde la o nevoie urgentă, dar nu dorește să segregheze, să păstreze oamenii acolo. Și atunci a venit ideea unui fel de cort al copiilor, care la început a fost un cort militar, dat de către ISU [Inspectoratul pentru Situații de Urgență]. Demersul a fost politic foarte interesant. A fost o colaborare între Facultatea de Sociologie și Asistență Socială și Primărie, mai precis, Direcția de Asistență Socială și Medicală a Primăriei. Și o altă colaborare între ISU, prin Consiliul Județean, și facultate. Cum s-a făcut acest lucru practic? Facultatea a semnat un contract de colaborare cu Consiliul Județean ca să ne dea cortul și facultatea a semnat un contract de colaborare cu Direcția de Asistență Socială și Medicală ca să recrutăm împreună voluntari, pe care să îi formăm împreună cu ajutorul UNDP la nivel local. Acești voluntari să fie apoi coordonați de către DASM și să aibă anumite facilități, de fapt o singură facilitate, aceea a unui contract de voluntariat și adevărinite pentru a folosi gratuit mijloacele de transport în comun, ca voluntari ai primăriei. Așa a început acest program, numit Cortul Copiilor, care a recrutat voluntari, mulți dintre ei studenți la Asistență Socială dar nu numai, apoi s-au alăturat foarte multe persoane care de fapt nu erau studenți, erau persoane care lucrau deja, în domenii diverse... Un rol foarte important l-a avut Eszter Péter, care era psiholog și care și-a dat, absolut cu toată deschiderea, tot profesionalismul ei legat de dezvoltarea cognitivă a copiilor. Au fost mulți alți voluntari, acum nu vreau să îi nominalizez pentru că au fost mulți, dar cred că ea a avut un rol important, profesional, în acest proces. Acest program în care am lucrat toți ca voluntari continuă și acum, tot ca un program de voluntariat, dar dacă la început era într-un cort, sus pe rampă, acum nu se mai desfășoară într-un cort, ci în așa numita unitate mobilă a primăriei. Această incintă a fost și este finanțată în continuare de către primărie, dar a fost gândită și planificată în interiorul programului UNDP. Este o unitate mobilă, a fost deja mutată o dată, și este mobilă tocmai în ideea de a fi ceva temporar. Între timp s-au întâmplat multe lucruri, copii de pe rampă participă din 2013 la programele unei alte organizații, Fundația pentru Dezvoltarea Popoarelor, de asemenea, în proiectul nou, Pata Cluj, există programe de școlarizare pentru copii de pe rampă. Dacă mă gândesc la copiii de pe rampă, pe care atunci când i-am întâlnit prima dată, în vara lui 2012, nu avuseră majoritatea lor nici un fel de contact nici cu grădinița, nici cu școala, dar din punct de vedere emoțional erau extrem de dezvoltați, în schimb din punct de vedere cognitiv, al gândirii abstracte, al capacităților de a desena, de a reprezenta grafic lucrurile, erau la un nivel foarte, foarte scăzut... deci acolo este o schimbare care cred că este rezultatul acestui efort, oarecum întrunit, al voluntarilor și al organizațiilor care au început să lucreze acolo. Prin programele acestea, majoritatea lor merg la grădiniță și nu la Pata Rât, ci merg la centrul de zi Țara Minunilor, iar copiii de vârstă școlară merg la școală. Deci, cred că în această privință este un pas înainte. Sigur că nimic nu este perfect, că sunt probleme, că s-ar putea lucra mult mai mult, mult mai mulți, mai altfel... Dar nu pot să contest că este un pas în față. Deci aici eu văd o schimbare. Dacă mă gândesc la situația de pe Coastei...

A.P.: Când spui „Coastei”, pentru că am observat că asta apare mai des în diversele discuții pe care le am cu oamenii, te gândești la zona caselor modulare sau...

C.R.: Da...

A.P.:... la fosta Coastei? Pentru că e o Coastei și o neo-Coastei cumva, deja...

C.R.: Exact...

A.P.: Trebuie făcută diferența, câteodată îmi dau seama că pentru cineva care nu cunoaște neapărat foarte îndeaproape geografia locului și cum au evoluat lucrurile, poate să fie ambiguu la care dintre ele ne referim.

C.R.: Da... Ceea ce este ciudat este că oricum am numi noua locație, casele modulare sau, la început, se numea Colina Verde, aceasta era denumirea oficială...

A.P.: Era denumirea oficială.

C.R.: Aceasta era la început, dar nici primăria nu o mai folosește. Pentru că era prea de tot. Dar la început așa apărea, și chiar în raportul pe care l-am scris în 2012 pentru UNDP pe baza cercetării, acolo așa am folosit și eu, Colina Verde, pentru că era denumirea oficială, la vremea respectivă... Dar acum nu o mai folosesc, folosesc și ei „casele modulare”. O altă chestie interesantă, despre care nu știu cât e de bine este să spun, dar nu voi spune numele străzii, am să spun doar că strada Pata Rât nu se mai numește strada Pata Rât. Toată lumea o știe așa, dar a fost redenumită, la rugămintea oamenilor, pentru că ei ziceau că în momentul în care au o carte de identitate care este pe Pata Rât șansele lor să fie angajați sunt foarte mici. Atunci a fost redenumită strada și acum se numește altfel. Da nu spun cum, astfel încât cei care citesc să nu știe... În continuare, toată lumea, persoanele care au fost evacuate de pe Coastei și stau la casele modulare, oamenii din Dallas, toată lumea spune la zona respectivă: Coastei. Deci, practic, și acest lucru a fost foarte interesant, că s-au mutat forțat în Pata Rât cu nume cu tot, cu structură cu tot, inclusiv poziționarea, pentru că la Cluj se numea strada Coastei pentru că efectiv era pe coasta unui deal... Și în Pata Rât este tot coasta unui deal, doar că ei sunt poziționați cel mai sus dintre toate comunitățile.

A.P.: Iartă-mă că te întrerup. Vroiam să te întreb un lucru: ce efecte intra-comunitare ai putut să observi din transmutarea aceasta... Nu-mi place cuvântul relocare, mi se pare un colonialism din engleză... Oricum, a fost o mutare, o transmutare a oamenilor de pe strada inițială a Coastei în zona caselor modulare și prin asta practic au adăugat un al patrulea element la diversele comunități deja constituite în zonă. Deci cei de pe rampă, cei din Dallas și cei de pe Cantonului...

C.R.: Da.

A.P.: Ce dinamici a produs asta în micro-comunitatea aceea care s-a dezvoltat la Pata Rât? Cum s-au schimbat niște echilibre, că bănuiesc că totuși a trebuit... a fost vorba de un proces de integrare, plus iarăși, dacă noi putem vorbi să zicem de utilitatea socială pentru oraș a unei zone ca rampa, nu trebuie să uităm că selectarea deșeurilor și a gunoaielor nu este activitatea caracteristică pentru toată lumea de acolo. Mulți au totuși locuri de muncă în oraș... Deci există diferențe, cumva nu poți să le tratezi toate în bloc. Și asta aș vrea să-mi clarifici un pic, ce fel de diferențe au

apărut sau cum anume s-a modelat această nouă comunitate de la Pata Rât prin introducerea caselor modulare?

C.R.: Cred că în momentul în care familiile de pe Coastei au fost mutate în Pata Rât, acesta a fost cel mai mare coșmar care s-a realizat în viața lor. Pata Rât este un simbol al murdăriei, lipsei de oportunitate, izolării, stigmatizării din partea celorlalți. Mutarea în Pata Rât a avut un efect fizic extrem de puternic: acolo aerul este extrem de poluat, în fiecare dimineață și seară se ventilează depozitul de deșeuri chimice de la Terapia care produce un miros de sulf extrem de puternic și extrem de greu, mult mai urât mirositor decât rampa... Rampa miroase, dar în momentul în care se ventilează deșeurile chimice depozitate miroase extrem de urât. Locuințele în care au fost mutați aveau pereții umezi, practic igrasia s-a produs instant pentru că, de fapt, locuințele au fost finalizate iarna, iar gletul nu s-a uscat bine, pe care au pus vopseaua, prin urmare imediat s-a produs igrasie... Pe jos era linoleum... Iarăși, a fost o perversitate a situației faptul că în pozele vehiculate de către primărie erau imagini din interiorul acestor locuințe, în care se vedea de parcă ar fi parchet de lemn pe jos și geamuri de termopan. Și reacțiile foarte multor comentatori au fost că: *uite că sunt mutați în case cu termopan și cu parchet pe jos și totuși fac nazuri*. Dar de fapt, nu era parchet, ci linoleum care avea modelul și coloratura de parchet. Dar dincolo de aceste efecte fizice foarte puternice, era și efectul simbolic de a ajunge în Pata Rât. Persoane care s-au străduit toată viața lor să lucreze, „în ciuda” faptului că sunt de etnie romă, persoane conștiente de toate prejudecățile pe care le au de înfruntat ca etnici romi, ei au ajuns în situația celui mai rău văzut „țigan”. Folosesc cuvântul „țigan” cu foarte multe ghilimele, ca referință la categoria cea mai desconsiderată, a celor din Pata Rât. Cred că efectul emoțional a fost extrem de puternic. Și sigur că atunci când ai un asemenea șoc primul lucru pe care îl faci este să încerci să te detașezi de mediul acela. Să spui că *noi nu suntem ca voi*. Și, sigur, foarte multă frică. Deci Pata Rât-ul, ca zonă, în momentul în care mergi acolo prima dată, te înfioară. Vezi case prost amenajate, vezi câini slabi, vezi porci căutând prin noroi, vezi copiii prost îmbrăcați care se joacă cu mingi sparte. Deci, prima impresie este una de oroare, pentru că nu e mediul în care tu ești obișnuit. Și până când ajungi să stabilești o legătură cu oamenii, să vezi umanitatea dincolo de mizerie, de murdărie, durează un pic. A fost un proces, cred. Dar cel mai bine pot vorbi despre acest lucru oamenii de pe Coastei. Eu nu pot să vorbesc în numele lor. Eu spun doar, poate, procesul prin care am trecut eu. Deci în momentul în care am ajuns prima dată la Pata Rât, mie mi s-a părut Dallas-ul un loc în care nu nu aș putea să intru. Mi s-a părut atât de groaznic tot ce-i acolo! Pentru mine a fost un proces prin care am ajuns să înțeleg cum anume pot să mă relaționez la cadrul acela. Și mi-am dat seama că singurul lucru normal în Pata Rât sunt oamenii. Tot restul e anormal. Singurul lucru de normalitate este să te uiți în ochii oamenilor și să încerci să stabilești o relație cu ei. Pentru că tot restul este anormal. Ai o rampă care a fost închisă, dar care n-a fost în nici un fel amenajată, deci rampa este exact așa cum a fost lăsată, nu s-a făcut absolut nimic pentru a fi acoperită, împădurită.... Recent, s-au deschis două rampe noi, tot acolo... Prețurile din magazinele din Pata Rât sunt mult mai mari decât prețurile din oraș. Ajungi la Pata Rât trecând pe lângă fabrica Plafar pe care scrie „Doar Natura”. Iar apoi treci calea ferată, în timp ce avioanele zboară cu spor deasupra ta și a Clujului cosmopolit... Deci singura normalitate sunt oamenii. În momentul în care ajungi să stabilești o relație cu ei, atunci reușești să pui în paranteză toate celelalte chestii:

să pui în paranteză faptul că miroase urât, să pui în paranteză toate acele lucruri cu care nu ești obișnuit, până la urmă. Cred că și cei de pe Coastei au trecut prin acest proces, dar nu pot să vorbesc în numele lor. Totuși, faptul că anul acesta, de 8 aprilie - Ziua Romilor, evenimentul a fost pe Coastei și ei au invitat și au dorit să fie prezenți toți ceilalți din celelalte comunități, cred că este un lucru foarte important. Din câte știu, prin prezența Fundației ProRoma acolo, care, așa cum am spus, este o organizație religioasă, s-au produs procese de convertire din partea unora de pe Coastei către această comunitate religioasă, care a generat o dinamică particulară, pe care însă eu nu o cunosc. Cel mai bine ar putea să vorbească persoanele însele despre aceasta. Faptul că unele persoane de pe Coastei aveau rude pe Cantonului, iarăși a creat o altă dinamică. Sau faptul că unii dintre ei s-au apropiat de acei din Dallas, din câte știu a fost și o căsătorie între o tânără de pe Coastei și un tânăr din Dallas. Deci sunt asemenea procese.

A.P.: Deci de la opoziția inițială, cumva...

C.R.: ...distantă...

A.P.: ...a trecut la o... s-a trecut la o astfel de omogenizare. Se poate spune asta?

C.R.: Eu n-aș spune omogenizare.

A.P.: Așa.

C.R.: Aș spune mai degrabă că trăind împreună, conștientizând că de fapt aceleași procese structurale istorice care au creat Dallas-ul, care au creat Cantonului, au creat și evacuarea familiilor de pe Coastei, diviziunea inițială s-a estompat. Cred că a fost o conștientizare a acestor lucruri, care a ușurat stabilirea unor relații umane. Cred că așa s-a întâmplat. Acela zi de 8 aprilie, când Ziua Romilor a fost sărbătorită pe Coastei, a fost un eveniment foarte important și în această direcție. Discursurile celor de-acolo, mă refer aici în primul rând la Claudia Greta, momentul în care ea a vorbit foarte clar și foarte articulat despre felul în care practic toți cei din Pata Rât au ajuns acolo din cauza acelor procese de injustiție structurală. Poate că au ajuns în momente diferite, pe căi diferite, poate că unii dintre ei au un nivel de educație mai mare, unii dintre ei lucrează în oraș, dar tipul de injustiție socială la care au fost expuși cu toții a avut exact aceeași dinamică. O dinamică a precarizării, stigmatizării romilor, o dinamică istorică de marginalizare în care inegalitatea socială și economică se amestecă cu inferiorizare etnică. Cred că discursul acela a conștientizat foarte bine acest lucru și... da, cred că au ajuns să înțeleagă aceste lucruri...

A.P.: Aș decola un picuț la un alt nivel al discuției. Ca în momentul în care stăm să... încercăm să înțelegem ce se petrece acolo, inevitabil stai și te gândești la cât de generic este fenomenul, la cât de reprezentativ este, cât de...

C.R.: Da... da, da da.

A.P.: ...economicizat este la nivelul întregii țări. Nu știu, tu... bănuiesc că știi, știi despre asta sau ai putea să-mi dai exemple în acest sens...

C.R.: Da. În cercetarea cu Enikő Vincze despre spațializarea și rasializarea sărăciei, acolo am lucrat în mai multe orașe și ne-am uitat la aceste procese (practic și acest volum este produsul acestei cercetări) și am văzut foarte multe dinamici

asemănătoare. A fost foarte ciudat să ne dăm seama că Pata Rât-ul nu este cel mai rău loc posibil și Clujul, politica Clujului, pe cât e de elitistă, totuși există deja o asumare politică a Pata Rât-ului, chiar dacă cu jumătate de măsură. Ne asumăm și nu ne asumăm... Ceea ce am văzut în alte orașe este și mai... și mai ciudat. Adică ca și dinamică tipică, despre care cred că a vorbit și Enikő, această dinamică în care oameni din fostele locuințe sociale unde deja situațiile de locuit au fost extrem de înrăutățite față de cum erau în perioada socialismului de stat, pentru că primăria n-a mai investit în aceste case, nu le-a mai renovat... Acestea au fost efectiv distruse și atunci primăria ce face? Pentru că aceste case sunt relativ centrale, pentru că între timp orașul se extinde, atunci spune: *OK, nu vă supărați, nu mai puteți sta aici, se dărmă casa peste voi, nu e curat, nu e bine pentru voi și pentru familiile voastre, hai că temporar vă mutăm altundeva, în niște containere de diferite forme, și între timp eu voi renova aceste case și apoi veniți înapoi.* Dar de fapt nu se întâmplă mișcarea inversă, de revenire în locuințe sociale. Aceste persoane sunt trimise temporar în niște locuințe improvizate sau pur și simplu li se dă un teren pe care ei sunt lăsați să-și construiască propriile lor căsuțe și în acest răstimp primăria renovează casele și într-adevăr le pune în folosință ca locuințe sociale, doar că pe baza noilor criterii de acordare a locuințelor sociale. Aceste criterii uneori, ca și în cazul Clujului, sunt extrem de elitiste și contrazic orice politică națională de incluziune. În unele orașe, cum este Miercurea-Ciuc, de exemplu, criteriile sunt un pic mai bune, un pic mai bine formulate, sau la Târgu-Mureș, dar practic condiția este întotdeauna actul de identitate, dovada unui venit stabil, pe care aceste persoane nu le au. Și atunci ei nu mai sunt eligibili pentru locuințe sociale și fostele lor locuințe lor sunt ocupate de alții. Sigur, cazul extrem, care nu a fost analizat în proiectul SPAREX, este cazul din Baia Mare. Care este un caz extrem de grav în care se contrazice nu doar orice politică asumată de statul român, dar orice bun simț elementar. Să muți familii în niște foste laboratoare chimice în care încă deșeurile chimice sunt acolo... Îmi povesteau colegi din organizații care sunt implicate în drepturile romilor că ei nu puteau să dovedească că mediul este toxic, deși se simțea un puternic miros chimic. Vedeau că locul nu a fost propriu amenajat, dar ei nu sunt ingineri chimiști, nu pot să dovedească în nici un fel poluarea de acolo. Așa cum noi nu putem să dovedim că este un pericol acea ventilație din Pata Rât a deșeurilor chimice de la depozitul Terapiei. Eu nu sunt chimist, eu nu pot să dovedesc. Eu pot să zic doar că miroase extrem de urât. Faptul că este periculos pentru sănătate nu pot să dovedesc, că nu e competența mea. Cred că există asemenea mecanisme de excluziune în foarte multe orașe, mai ales în orașele mari, în care, din păcate, există asemenea procese de „curățire a orașului” de ceea ce este sărac, murdar, neplăcut, inconfortabil pentru consumul clasei de mijloc. Cred că este foarte, foarte tipic. În orașele mai mici, poate că se întâmplă în mai mică măsură, dacă procentul romilor este suficient de mare ca să reprezinte o forță electorală. Și atunci dinamica e un pic diferită. Dar în orașele mari, dimpotrivă, din păcate se câștigă voturi pe baza acestor procese de excludere din oraș.

A.P.: Nu știu, mie mi s-a părut mereu că o astfel de ironie amară faptul că majoritatea proceselor de ghettoizare sau multe dintre ele au avut loc tocmai... sau s-au intensificat, ca să zic așa, în perioada asta care s-a numit deceniul integrării romilor...

C.R.: Da... Absolut!

A.P.: ... adică la noi lucrurile parcă au luat-o într-o direcție complet diferită decât era, să zicem în plan european, o politică europeană. Ş-atunci aş întreba cum se face că lucruri care să zicem, la nivel european, la nivelul instituțiilor europene, sunt cât de cât conștientizate, respectiv nevoia de integrare, nevoia de a avea grijă de cei care independent de voința lor ajung în această situație, ce-i cu discrepanța asta la nivelul unor politici centralizate europene și cele locale, să zicem, sau inclusiv regionale?

C.R.: Dar nu există aceste politici europene.

A.P.: Nici măcar ca tendință? Nici măcar ca imperativ de urmat?

C.R.: Da, dar acelea nu contează!

A.P.: Adică mi se pare că niște... câteva, câteva linii directoare există în acest sens!

C.R.: Sunt foarte slabe! Deci, în domeniul social nu există nici un fel de recomandare explicită europeană care să fie verificabilă și sancționabilă. Din 2002 avem această Metodă Deschisă de Coordonare în domeniul Politicilor Sociale (OMC) în care practic statele membre ale Uniunii Europene au fost obligate să raporteze din doi în doi ani progresele lor înregistrate în domeniul social. Și ideea a fost că probabil țările membre ale Uniunii Europene niciodată nu vor fi de acord să existe reglementări europene verificabile și sancționabile în domeniul social, dar că prin acest *peer pressure*, prin această dinamică între țări, în care fiecare raportează rata de sărăcie, cu cât se reduce sărăcia datorită măsurilor de protecție socială, în mod particular, cum se reduce sărăcia în rândul copiilor, care sunt exemplele de bune practici, etc., deci niște raportări foarte voluminoase, acestea vor crea o presiune în care țărilor le va fi rușine să fie pe ultimul loc și atunci vor încerca tot posibilul să îmbunătățească politicile. Dar România e pe ultimul loc din 2002 și n-a făcut absolut nimic concret, cu rezultate vizibile în statistici. Poate că statul român spune că a făcut lucruri, dar eu nu le văd. Există legea pentru combaterea marginalizării sociale din 2002, care ar trebui să fie legea cea mai puternică, dar care nu este implementată, pentru că normele metodologice sunt de așa natură încât distribuie sarcinile între primărie și Consiliul Județean, dar fără să traseze niște obligații clare. Cazurile de marginalizare socială trebuie raportate, dar de fapt nu se raportează, trebuie identificate de primărie, dar nu există un buget pentru acest lucru. Consiliul Județean ar fi trebuit să vină în ajutorul primăriilor, în special al primăriilor rurale, să combată fenomenul marginalizării sociale dar nu are un buget pe care obligatoriu să-l aloce acestor scopuri. Deci nu sunt operaționalizate până la capăt, nu sunt implementate *de facto*. Mai mult decât atât, în România există o discrepanță foarte mare între principiul legii și normele metodologice de implementare. Și cine dintre funcționarii Uniunii Europene se uită la normele metodologice de implementare?! Nu se uită! Ş-atunci se uită la lege, se uită la sinteza legii din MISSOC (Mutual Information System on Social Policies in the EU) în care poți să verifici la orice moment dat care sunt politicile unui stat membru european în diferite domenii sociale. Dar acele sinteze ajung până la lege, nu surprind însă nuanțele metodologiilor de implementare. De exemplu, în România lista beneficiarilor ajutorului social este expusă pe un perete în primărie și oricine poate să vadă cine sunt „ăia”. Dacă unul dintre copiii din familie are un anumit număr de absențe la școală, chiar dacă alți copii din familie nu absentează, se taie alocația de susținere pentru toată familia. În România, nu există nici o măsură care să vizeze poziția mamei sau a tatălui care are acasă grijă de un copil mic sub doi ani, dacă nu poate face

dovada faptului că înainte a lucrat și a avut venituri impozabile. Primește doar alocația universală pentru copilul sub doi ani, dar nu primește nici o formă de ajutor ca părinte care nu are posibilitatea să meargă la muncă, așa cum se întâmplă în Ungaria, de exemplu, unde statul este mult mai generos în domeniul protecției familiei cu copii. În problema particulară a romilor, aici a existat, din câte știu, o tensiune între a trata problema romilor ca o problemă socială sau a o trata ca o problemă de discriminare etnică alături de situația altor minorități în Europa cum ar fi cazul migranților din prima sau a doua generație sau alte minorități etnice, cum ar fi Sami în țările nordice. În 2011, a fost formulat un cadru european pentru strategiile de integrare a romilor în statele membre, care a venit cu recomandări specifice, dar tot doar cu recomandări. Nu există nimic prin care ar putea sancționa în vreun fel statele membre. Organizațiile care reprezintă interesele romilor, inclusiv membri romi ai Parlamentul European, au fost foarte dezamăgiți de acest cadru, de rezultatele consultărilor cu ei. La nivel european sunt documente care analizează progresele statelor membre în acest domeniu particular al incluziunii romilor, cu accent pe problemele sociale dar nu numai, dar acestea nu vin cu sancțiuni. Vin doar cu recomandări. Și cu același mecanism de *peer pressure*, de a pune presiune publică prin ilustrarea cazurilor de bună practică și prin prezentarea situațiilor în care țările nu fac suficient de mult. Dar acest demers este insuficient. Motivul pentru care România a fost foarte activă în a formula diferite politici în domeniul incluziunii romilor a fost faptul că în 1997, când România a primit primul feedback din partea, la vremea aceea, Comunității Europene, ce anume trebuie să facă România pentru a începe procesul de aderare la Uniunea Europeană, condiția a fost și adresarea a două probleme din domeniul social. Doar România și Bulgaria au primit condiționări la capitolul social. Prima, soluționarea problemei copiilor din instituțiile de ocrotire de stat, adică plasarea copiilor din aceste centre mari de ocrotire, fie înapoi către familiile lor, fie către forme mai mici în care copiii sunt crescuți în familii sau cel puțin în niște instituții mai mici ca mărime. Și a doua, soluționarea problemelor socio-economice cu care se confruntă comunitatea romă. Deci acestea au fost așteptări explicite în 1997 față de România. Și atunci când progresul României a fost evaluat în 2000 și apoi din 2002, România sigur că a prezentat o serie de legi: a înființat Agenția Națională pentru Romi, a avut o strategie de incluziune a romilor în 2002, apoi, mai târziu, introducerea instituției mediatorului sanitar și a mediatorului școlar, etc. Acestea au fost prezentate ca exemple de bune practici și, într-adevăr, au fost exemple de bune practici, doar că între timp acestea nu au fost suficient de bine finanțate. În continuare, de exemplu, deși legea prevede că trebuie să existe un expert local pentru romi la primăriile în care există asemenea problemă, primăria Clujului nici în momentul de față nu are un angajat la primărie pe statutul de expert pentru problema romilor. Sigur, Clujul poate să spună că nu e nevoie pentru că populația de etnie romă este sub 2%. Dar asta nu înseamnă că nu avem o problemă socială foarte mare la Cluj legată de procesele prin care romii sunt marginalizați și trăiesc în sărăcie. Acesta ar fi răspunsul meu la întrebare: România a fost sub foarte mare presiune să producă legi, reglementări, instituții în acest domeniu, ceea ce a făcut, dar nu a fost nici o modalitate prin care Uniunea Europeană să sancționeze modul în care aceste idei, principii, instituții, etc. și-au făcut treaba, au fost implementate. Nu e vina persoanelor, nu mă gândesc să aduc aici o critică persoanelor care lucrează în aceste instituții, ci să arăt că statul român nu are un buget alocat pentru aceste probleme, nu are suficiente mecanisme

de întărire a muncii acestor instituții, deci nu este ceva care să fie eficient din punct de vedere al intervenției.

A.P.: Și cum ar arăta ceva eficient? Care ar fi posibilele soluții la care te-ai putut tu gândi sau care vezi că se prefigurează cumva din contactul ăsta al tău cu problema? Mă rog, dacă nu e o întrebare prea abisală în momentul ăsta al discuției.

C.R.: Clar că în primul rând lucrurile acestea trebuie bugetate. Trebuie să fie bani alocați pentru această problemă. Nu e normal ca un oraș ca și Clujul, cu resursele pe care le are Clujul, să folosească bani ai statului norvegian ca să soluționeze problema din Pata Rât. Cu tot respectul pentru oamenii care lucrează în proiectul norvegian, cred că și ei sunt de acord cu mine că nu e normal să existe un proiect finanțat din fonduri norvegiene la Cluj pentru Pata Rât. Înțeleg perfect că într-un sat mic, fără resurse, în care 50% din populație este de etnie romă și deprivată din punct de vedere al situației economice, în care poate primarul însuși lucrează în străinătate ca să își suplimenteze venitul, în care asistentul social lucrează pentru salariul minim pe economie și este responsabil și pentru starea civilă și pentru registrul agricol și pentru protecție socială, înțeleg foarte bine de ce acolo e nevoie de fonduri norvegiene. Dar nu pot să înțeleg de ce e nevoie la Cluj, în care există resursele financiare pentru a gestiona problema. Totuși, populația Clujului este de peste 300.000 de oameni. La Pata Rât locuiesc 1.500 de oameni. Deci e o glumă că municipalitatea nu ar putea gestiona problema din Pata Rât. E hilar, dacă ținem cont de resursele Clujului, mai ales că există foarte multă muncă voluntară dovedită din partea societății civile din Cluj. Nu susțin că problemele din Pata Rât ar trebui soluționate prin muncă voluntară, acesta ar fi un alt absurd. Trebuie asumată responsabilitatea politică și o responsabilitate în care lucrează profesioniști care evident că trebuie plătiți! Pentru că tot așa cum e plătit un arhitect, tot așa trebuie plătit și un asistent social! Pentru că este exact același tip de efort intelectual pe care îl depui să construiești o casă, același tip de efort intelectual și, în plus, unul emoțional, îl ai în momentul în care construiești împreună cu o persoană traseul prin care viața lui poate fi îmbunătățită. Strategia Cluj-Napoca 2014-2020 a fost aprobată într-un final anul acesta, cred că ar trebui sprijinită și bugetată, iar primăria să își asume acele măsuri. Și să le operacionalizeze mai concret. Revenind la întrebare, a doua problemă, foarte, foarte mare este că problema segregării și deprivării romilor nu este o problemă a romilor. Nu este o problemă a grupului etnic, care ar trebui soluționată de grupul etnic. Nu este nici o problemă a unor persoane, văzute ca indivizi autonomi, și care nu sunt suficient de bine educați, sau nu sunt „suficient de dornici să lucreze”, sau sunt „iresponsabili” în privința lor, fiind ei înșiși blamați pentru problemele lor. Nu. Așa-zisa „problemă a romilor” este o problemă care începe exact cu modul nostru de a gândi despre economie, despre etnie și relații interetnice, despre istoria României. Acest mod de gândire este adesea foarte limitat. Cred că trebuie să avem această discuție cu oameni din politică, cu oameni din administrație, în care să reflectăm împreună asupra acestor teme. De exemplu acum, să luăm în discuție documentul pe care l-a produs noul guvern al României, un guvern cu ghilimele „tehnocrat”. Nici un guvern nu este tehnocrat, orice act politic poartă o miză politică și poartă o ideologie politică, în cel mai bun caz, neasumată. Dar aceasta transpare acolo. Dacă ne uităm peste programul de guvernare, despre situația de marginalizare a romilor nu se povestește deloc. OK, este o minoritate, nici nu mă aștept... Dar nu apare nimic legat de

protecție socială, de incluziune socială, de inegalitate. Apare doar un capitol care se numește *Dezvoltare socială* cu două aliniate. Primul aliniat vorbește despre modul în care sistemul de politici sociale nu ar trebui să genereze dependență față de asistență socială, ci să încurajeze responsabilitatea individuală, deci o afirmație mai conservator-republicană decât atât nici nu putea să fie! Cum îți permiți ca într-un document oficial al unui stat, care este constituțional un stat social, să folosești exact aceste clișee ale „dependenței de prestații sociale” pe care le deconstruiești orice specialist în două minute! Cum îți permiți să faci o asemenea gafă ca guvern *tehnocrat*?! Al doilea aliniat se referă la îmbunătățirea oportunităților de angajare în câmpul muncii a tinerilor prin crearea de facilități pentru angajarea lor și prin programe de consiliere și de orientare profesională. Oamenii aceștia n-au citit legislația din România? Nu știu cât de multe reglementări avem deja în acest sector? Și de ce, totuși, aceste măsuri eșuează? Faptul că, da, există măsuri prin care statul subvenționează locuri de muncă pentru tineri, dar fluxul financiar al subvenției este descurajant pentru firmele mici? Acestea trebuie să prefinanțeze salariile lor și ajung să fie decontați după un semestru! Ceea ce o firmă mică nu prea își permite... Sunt și alte probleme, pe care analiștii sociali le-au semnalat deja. E nevoie posibil și de alte măsuri, nu contest acest lucru, dar e nevoie și de o regândire a măsurilor actuale, pentru a le face mai eficiente. Dar să prezinți intenția guvernului de parcă asemenea măsuri nu ar exista, este neprofesional. Ceea ce aș vrea să subliniez: nu există un discurs politic nuanțat, care să sancționeze aceste stigmatizări ale săracilor pentru propria lor sărăcie, care să înțeleagă că practicile sociale din comunitățile de romi sunt niște practici sociale care sunt ușor de judecat din exterior... Faptul că ai mulți copii. Dar dacă ajungi să le înțelegi din interior, ajungi să vezi cum fac parte din problemă. În sine, este absurd ca în Europa anului 2015, când rata de fertilitate din România este printre cele mai scăzute, de 1.2 sau 1.3, care înseamnă o scădere în timp a populației, și avem nevoie de forță de muncă tânără, este absurd să criticăm aceste familii pentru că au „prea mulți” copii. Preocuparea majoră a statului român ar trebui să fie exact sprijinirea acestor familii care sunt dornice și acceptă să aibă mai mulți copii. Este absurd să punem problema în acești termeni, că „familiile rome au prea mulți copii”. E foarte bine că au! Să îi sprijinim să crească acești copii, deoarece pentru pensiile noastre vor lucra! Deci discuția în sine este absurdă. Cred că e nevoie de foarte multă muncă nu doar în comunitățile de romi, dar și în comunitatea politică din România, cât o fi ea de divizată. De discutat cu ei, să înțeleagă punctul nostru de vedere! Există o categorizare de „activist” prin care poți fi însă rapid discreditat politic, a ajuns deja să fie o înjurătură dacă ți se spune că ești activist, de parcă cineva ar fi plătit într-un mod obscur de către niște organizații din străinătate. E o situație absurdă în care aproape toată problema legată de drepturile romilor este măturată sub covor ca o problemă a unor activiști care sunt plătiți de fundația lui George Soros sau de alte organizații internaționale ca să, nu știu, ca să producă zgomet, ceartă. Pentru că reproșul cel mai frecvent din partea autorităților către toate organizațiile non-guvernamentale este că, de fapt, nu soluționează problema. Faptul că: *I-ați adus în stradă, au protestat, și ce-ați rezolvat cu asta? Că tot la noi vin pentru ajutor social!* Deci, există acest reproș că noi producem scandal, producem probleme. Municipalitatea spune: *Nu voi sunteți cei la care merg oamenii să-și facă actele de identitate, pentru că vin la primărie, nu voi sunteți cei care finanțati programele after-school la care merg copilașii romi...* Reproșul este că noi producem doar

scandal și nimic altceva. Cred că lucrurile sunt mai nuanțate puțin. Odată că există o pătură foarte mare a societății civile care are programe sociale efective prin care suplinesc sau cel puțin completează activitatea municipalității, mulți dintre ei voluntar. Dar trebuie conștientizat că este un rol extrem de important al societății civile acela de a face scandal. Aceasta este funcția sa socială, nu? Adică să arate că există lucruri care trebuie să scandalizeze, să producă *public outrage*, să impună o problemă ca o problemă publică! Există însă situații, și acum nu mă refer la Cluj, pentru că aici nu am întâlnit această situație deloc, dar în alte orașe am văzut că se întâmplă o șantajare efectivă a familiilor din zone sărace cu faptul că, dacă se asociază cu organizații care luptă pentru drepturile omului sau ale romilor, nu vor mai avea acces la prestațiile și serviciile sociale asigurate de autoritățile locale. *Na, haideți că veniți voi la noi pentru ajutor social! Haideți că vedem atunci ce și câte, dacă aveți calul acela sau nu-l aveți, să vă tai ajutorul social? Dacă ați lucrat pentru folosul comunității sau nu?* Deci efectiv un proces de șantaj pe care l-am întâlnit și noi în cercetarea SPAREX. Familiile au fost „ajutate” să înțeleagă că dacă produc prea mult scandal atunci vor avea de suferit la această dimensiune. Ceea ce este extrem de înjositor. Să fii lipsit de dreptul tău politic de a avea voce politică, într-o formă pe care o alegi, fiind șantajat cu pierderea drepturilor sociale? Este absurd!

A.P.: Eu m-aș apropia de final. Dar nu înainte de a pune o întrebare un pic mai complexă, care are mai multe straturi. Societatea auzind vorbindu-se despre romi, există o serie de stereotipii care ies înainte, care cumva iau terenul și rezolvă lucrurile pentru mintea fiecăruia. Întrebarea mea ar fi ceva de genul: în ce măsură aceste stereotipii pot fi văzute ca fiind integrate în discursul public, instituțional, deci nu doar pur și simplu, declarativ, ci instituțional, și în ce măsură se poate vedea, dacă se poate vedea, un fel de schimbare a acestui discurs instituțional și a practicilor instituționale să zicem în timp? Dacă putem vorbi de așa ceva? Există un proces aici sau lucrurile au rămas de fapt la fel de închistate, la fel de blocate, la fel de gripate, ca să zic așa, față de problema asta?

C.R.: Dacă citesc politicile sociale, atunci acestea din păcate așa au rămas. Conțin cât se poate de clar elemente de incluziune adversă, când oamenii primesc prestații sociale scăzute și stigmatizante, care sunt mai degrabă instrumente de control decât pârgii de ieșire din sărăcie. Ceea ce s-a schimbat totuși după 2000 a fost profesionalizarea asistenței sociale și faptul că din ce în ce mai multe persoane care se află pe poziții oarecum mai influente în primării sunt mai conștiente de probleme, au o atitudine mai nuanțată, au o experiență de teren, mulți dintre ei au pornit de undeva „de jos”, lucrând ca asistenți sociali în comunități deprivatate de romi. În cazul lor, aceste stereotipii au fost în mare parte dizolvate, pentru că au avut experiență de teren foarte îndelungată, iar apoi treptat au ajuns pe poziții de conducere. Cred că acest lucru se simte, în unele primării, în unele instituții. Nu se simte însă încă la nivel central, la nivelul guvernului, dar la nivel local cred că se simte. Sigur, mulți dintre ei nu rezistă foarte mult în sistemul public și merg în sistemul privat: pentru că salariile sunt foarte scăzute sau tocmai pentru că atitudinea generală a primăriilor este destul de problematică în această privință. Și atunci nu „rezistă” foarte mult în sistemul public și se „retrag” în sistemul ONG-ist. La nivelul politicilor publice nu văd o evoluție pozitivă. Poate ceva mai multe evoluții pozitive există la nivelul sectorului non-guvernamental, care are mai multe proiecte ce își asumă scopuri ce țin de combaterea

stereotipiilor, combaterea segregării, sau proiecte sociale precum after-school pentru copii, centre de zi. Nu știu dacă am răspuns la întrebare...

A.P.: Cred că da și e un gând final bun, adică suficient de grav ca să putem încheia cu el. Dacă mai ai ceva de adăugat, dacă ai mai vrea să zici tu ceva în interviu...

C.R.: Ce aş putea să adaug? Da, este un lucru foarte important, despre care nu am amintit. Cred că trebuie petrecut foarte mult timp în comunitățile segregate de romi ca să înțelegi ce se întâmplă acolo. La prima vedere totul este atât de absurd și atât de diferit de realitatea în care „noi” am fost socializați, încât trebuie să petrecem timp acolo pentru a înțelege lucrurile. Dacă mă gândesc la cum am văzut în diferite momente problemele din Pata Rât și legătura lor cu dinamica orașului, cred că această viziune s-a nuanțat foarte, foarte mult. Cred că acesta aş vrea să fie cel mai important mesaj al meu, că efectiv trebuie petrecut timp cu oamenii de acolo. E important să citim despre inegalități structurale și dinamica marginalizării, pentru a conștientiza mai multe dimensiuni a ceea ce se întâmplă, dar trebuie petrecut timp acolo. Atât.

A.P.: Eu văd toate interviurile acestea oricum ca o discuție care începe cumva. Deci căreia trebuie să-i găsim toate piesele și toate detaliile pertinente și care trebuie continuată. Îți mulțumesc frumos!

„Pata Rât nu este doar o zonă a segregării, ci și a agregării economice. Pata Rât e o piață în care costurile sociale și de mediu dispar”

Adi Dohotaru

Adi Dohotaru este activist și cercetător implicat în militantismul anti-segregare ori în acțiuni de (re)apropriere a spațiului public. Este doctor în istorie la Institutul „George Barițiu” din Cluj al Academiei Române cu teza „Mișcarea socialistă din România. Revoluție sau reformă (1881-1921)”. Părți din interviul de mai jos au fost difuzate de TVR Cluj, în cadrul emisiunii Societate Organizată Sustenabil (SOS).

Alexandru Polgár: Ce mă interesează la început e să faci un mic istoric legat de implicarea ta la Pata Rât. Cum ai ajuns să te implici la Pata Rât și în general în această problemă, care pentru mine este a sărăciei ghetoizate și rasializate, nu neapărat a romilor.

Adi Dohotaru: Am citit în ziarele locale că sunt evacuați romii de pe str. Coastei în decembrie 2010 și am citit și văzut mărturiile evacuaților. Eram într-un grup pe atunci, Grupul pentru Acțiune Socială, și discutam ce putem face. Eram în cafeneaua Insomnia cu István Szakáts, ne întrebam cine are expertiză pe domeniu ca să ne dea mai multe detalii. Am sunat-o pe Cristina Raț de la Facultatea de Sociologie care ne-a recomandat să luăm legătura cu un alt universitar implicat civic, Enikő Vincze. În ianuarie, s-a format un grup de lucru informal, denumit gLOC (grupul de Lucru al Organizațiilor Civice), care se joacă atât cu sintagma locuirii cât și cu ideea de globalizare pentru a ne insera în alte mișcări internaționale. Denumirea arată un statement clar: fiecare persoană are dreptul la locuință și în interiorul orașului, nu în afara lui, în zone segregate.

Eu eram legat de zona Coastei pentru că am trăit peste 20 de ani în cartierul Mărăști. Mergeam la Biblioteca județeană „Octavian Goga” și vedeam de sus, din „turnul de fildeș” al bibliotecii ce se întâmplă pe str. Coastei. Și vroiam să relaționez cu locatarii, dar nu apucasem până la evacuări. Mobilizarea a fost simplă: *hai să vedem ce se întâmplă!* Dacă oamenii se plâneau că au fost mobilizați în condiții toxice și nefavorabile comparativ cu strada Coastei, atunci am mers cu István și cu prietena lui jurnalistă de atunci să vedem comunitatea mutată la Pata Rât, unde nu mai fusesem până atunci. István a făcut și un filmuleț postat pe net cu condițiile de trai și cu mărturiile ale oamenilor care a ajuns în alte medii activiste și universitare. Ei se plâneau că nu știau unde vor fi mutați, că de ce au fost mutați în preajma Crăciunului la -17 grade Celsius, că de ce au primit locuințe atât de strâmte, de 16 metri pătrați sau de 18 metri în care stăteau 8-10 persoane, în unele chiar mai mulți. Băile erau făcute în batjocură, la comun, fără un perete care să despartă wc-urile și pentru câteva zeci de persoane. Se plâneau că sunt duși lângă o rampă de gunoi, în condiții în care primăria explica mutarea ca politică de integrare.

Ne-am întrebat: de ce integrarea se face în preajma unei rampe de gunoi? De ce nu s-au găsit soluții mai bune de locuire? Da, înțelegeam, că două treimi stăteau informal pe strada Coastei, potrivit Primăriei ilegal, dar credeam că se puteau găsi soluții mai bune. De pildă, de a extinde locuințele sociale pe str. Coastei sau de a găsi alte terenuri, în mai multe locații diferite.

Evacuarea a fost primul moment de revoltă, să-i spunem, morală. Aveam și o curiozitate jurnalistică pentru că acesta e și background-ul meu, chiar dacă în perioada respectivă făceam un doctorat la Academia Română pe o tematică istorică a mișcărilor sociale de stânga și socialismul din spațiul românesc la finalul secolului XIX și începutul secolului XX.

Ce am încercat ulterior să fac e să creez alături de alții o infrastructură de protest. De ce? Pentru că primele reacții în mediul universitar, cumva îndreptățite, erau de a organiza o conferință pentru a discuta problemele oamenilor evacuați. Mi se părea ok, dar mai important era să protestăm public. Primul protest s-a petrecut în ianuarie, în fața Casei de Cultură a Studenților, în apropiere de primărie. Am fost peste 100 de oameni, majoritatea din Pata Rât, dar și alții solidari cu ei din mediul academic sau alte medii ca cel activist ori artistic. Am văzut că există un minim impact. Media era prezentă, veniseră destui participanți, iar imediat după protest câțiva manifestanți au fost primiți la primărie. Mi-am dat seama că acesta poate fi unul dintre rolurile importante jucate de mediul asociativ: să stipuleze conflictele existente în societate. Pentru ca doar apoi să găsim rezoluții la aceste conflicte, măcar parțial ori minimal. Mi se pare un lucru important, a stipula conflicte pentru că presupune o translație dintr-o nemulțumire socială într-o mișcare socială. Foarte mulți, propunând deja soluții și proiecte, dezamorsează conflictele, ceea ce poate fi o problemă pentru că nu atacă niște cauze structurale ale sărăciei.

Apoi, ni s-a părut important în discuțiile cu oamenii mutați sau alții din mediul universitar ca vociferarea conflictului să se facă în centrul orașului, unde clujenii nu erau obișnuiți cu romii, mai ales la manifestații sau performance-uri. Cred că era un proces de împuternicire civică nu doar pentru oamenii din Pata Rât, ci și pentru noi, când atacam politicile primăriei de segregare.

Segregare este un cuvânt potrivit pentru ceea ce s-a întâmplat la Pata Rât pentru că așa cum a arătat un studiu pentru UNDP al Cristinei Raț, aproape jumătate au

fost evacuați la Pata Rât de autorități. Despre cealaltă jumătate se poate spune cu ghilimelele de rigoare că „a ales” să meargă la Pata. Dar cum „a ales” să locuiască la Pata Rât și să lucreze într-o rampă complet dereglementată? Pentru că, în mod evident, și-au pierdut locurile de muncă. Este un proces, denumit și de Enikő Vincze, de de-proletarizare după 1989. Oamenii erau angajați ca zilieri în agricultură la CAP-uri sau IAS-uri ori prestau munci necalificate ori semicalificate în industrie și sunt primii care și-au pierdut locurile de muncă. Sunt primele persoane care și-au pierdut și locuințele pentru că nu au reușit să cumpere locuințele în chirie de dinainte de 1989. Deci, este o alegere într-un cadru strâmt, neoliberal. Pata Rât nu este doar o zonă a segregării, ci și a agregării economice. Pata Rât e o piață în care costurile sociale și de mediu dispar. Sute de oameni lucrează în rampă și colectează selectiv gunoiul orașului în condițiile în care statul și corporațiile care sunt obligate să se asocieze în asociații de producători – pe principiul UE *Poluatorul plătește* – nu fac colectarea selectivă. Asociațiile producătorilor au anumite cote de colectare semnate cu statul român, dar pe care nu le respectă pentru că semnează contracte fictive cu firmele de salubritate, iar mașinile care transportau gunoiul în rampă nu erau măsurate la intrare și ieșire. Evaziunea fiscală e de ordinul zecilor de milioane de euro, poate mai mult spre sute, doar la Cluj. În locul lor, colectează selectiv informal oamenii din rampă sau alții la pubele prin cartiere. Acestea sunt cauze, din păcate, abstracte ale segregării pentru oamenii de rând. Căci ne putem întreba de ce nu facem cu toții colectarea selectivă? E simplu, profitul este mai mare pentru companii care nu sunt obligate să-și recupereze produsele. Aici putem aduce în discuție și alte cauze, legate de corupția unor funcționari care nu reglementează situația, dar corupția trebuie pusă într-un cadru mai sistemic, de dereglementare a pieței spre profitul unor grupuri insignifiante ca pondere din societate. S-a strigat în piață [după protestele din urma tragediei din clubul Colectiv]: „Corupția ucide”. Nu doar corupția, ci și „Dereglementarea ucide”. Apoi, pentru că dereglementarea conduce la sărăcie: „Sărăcia ucide”.

A.P.: Ai făcut referire la evacuările de pe strada Coastei, dar știm de alte situații mai vechi, ca evacuările pe str. Cantonului. Cât de cronic este fenomenul, cât de generalizat? Că doar așa putem pune într-o cheie justă, mai sistematică fenomenul.

A.D.: Vorbesc nu doar în calitate de activist, care s-a activat civic în cazul Pata Rât, ci și în calitate de cercetător, alături de Enikő Vincze, Cristina Raț și alte persoane implicate în cercetarea segregării rezidențiale a romilor [SPAREX]. Am făcut teren în câteva orașe din țară, câteva zeci de interviuri și am avut mult mai multe discuții informale cu oamenii întâlniți la marginea orașelor României. Am fost la Baia Mare, la Târgu Mureș, la Miercurea Ciuc, în sud la Călărași și Ploiești, știu de la acțiunile activiștilor de unele situații din București prezentate publicului de Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire (FCDL). Situația este foarte răspândită. Dacă ne uităm pe un document recent, din noiembrie 2015, al lui Philip Alston, Raportor Special al Consiliului ONU pentru Drepturile Omului pe probleme de sărăcie extremă și drepturile omului, ni se arată că în România există o privare severă în privința locuirii, 14,4% în raport cu media UE de 5.1%. Comisia Europeană notează că în 84% din gospodăriile rome nu există apă, canalizare sau electricitate, iar un studiu al Băncii Mondiale arată că 90% din gospodăriile rome suferă de deprivări materiale severe față de 54% din gospodăriile non rome din zonele adiacente.

Cauzele sunt mai largi. Având și calitatea de istoric fac trimitere la trecutul spațiului românesc. Romii au fost ținuți ca sclavi 500 de ani, dar la eliberarea lor în secolul XIX nu au fost împroprietăriți, asemenea țăranilor iobagi, care au fost împroprietăriți parțial. Când nu ai proprietate, perpetuezi niște probleme din secolul XIX. Iar aici Statul poate să intervină, Biserica are și ea datoria, mai ales că instituția domniei și mănăstirile au jucat un rol fundamental în perpetuarea instituțiilor robiei, alături de boieri. Gesturi compensatorii sunt necesare, ca împroprietărirea romilor care stau în condiții informale. Împroprietărirea se poate face prin legalizarea locuirii în anumite zone informale prin concesionarea terenului sau printr-o construcție mult mai amplă de locuințe sociale, mai ales că în UE suntem codași la procentul de locuințe sociale, lucru evident din statistici [Media UE de locuințe publice, din care o bună parte sunt locuințe sociale, e de 30% pe când în România stocul de locuințe publice e sub 2%. Se estimează că o treime dintre romi stau informal și doar 17% dintre gospodăriile au baie și canalizare. Numărul de romi care trăiesc la bloc a scăzut de la 32.9% la 8.3% între 1992 și 2006. Sub 2% dintre romi trăiesc în locuințe sociale, în pofida mitului - Date din Strategia Națională de Locuire - <http://www.mdrap.ro/hg-pentru-aprobarea-strategiei-nationale-a-locuirii>]. În lipsa acestor politici, vom avea alte evacuări, după cum mi-au povestit oamenii pe care i-am întâlnit în diverse orașe care au fost evacuați sau se tem constant de ele.

A.P.: Asta e problema, că avem peste tot astfel de evacuări...

A.D.: Eu am mai încercat în ciuda succesului extrem de modest ori chiar eșuând în propuneri de politici publice, să vin cu alternative de intervenție. Asta dincolo de stipularea concretă a unor conflicte prin proteste și performance-uri colective.

De pildă, gândindu-mă la ce s-a întâmplat la Pata Rât, am propus bugetul participativ, care a fost un eșec total ca transpunere. Unii chiar au atacat ideea în sine, ceea ce mi se pare deplasat, pentru că orice formă de buget public care este discutat într-un cerc mai larg decât funcționarii ai primăriei, câțiva reprezentanți și eventual oameni de afaceri la discuții netransparente, e un câștig. Desigur, contează design-ul. Dar care era design-ul propus inițial?

M-am inspirat din ce s-a întâmplat în America Latină, la Porto Alegre, unde la sfârșitul anilor 1980 au venit la putere forțe de stânga, Partidul Muncitorilor. Membri ai partidului alături de reprezentanți sindicali și activiști din mișcări sociale au propus un alt tip de buget, prin care zonele cele mai defavorizate să fie avantajate. În sensul în care se face un indice al calității vieții în diverse cartiere, iar bugetul participativ, oricum doar o parte din bugetul orașului, se stabilea invers proporțional în raport cu calitatea vieții. S-au făcut asfaltări, s-au creat infrastructuri publice și educative. M-a surprins Alex Cistelean în acest context în care spunea că ce va alege poporul? Și dădea într-un articol exemplul invaziei de oameni la mall care se repezeau să cumpere produse la reduceri. Dar vedem din experiența din Porto Alegre că oamenii, chiar dacă aveau puțină școală, luau cele mai raționale decizii de investiție bugetară. Cumva înțelegeam trimiterea la crearea unei avangarde în sens marxist-leninist decât crearea unei infrastructuri care s-a dovedit că poate fi deturnată relativ ușor, așa cum s-a întâmplat la Cluj cu bugetul participativ. Dar în cazul clujean nu s-a respectat efectiv design-ul. Unu: nici un procent din buget nu s-a alocat în primul an, deci era buget participativ fără buget. Doi: când au venit bani, s-a făcut, în bună măsură, pe alte fonduri decât cele locale și acele proiecte bugetau inițiative mici, simbolice. Trei: nu s-a acceptat ideea ca bugetul să fie cheltuit invers proporțional în raport cu

calitatea vieții, ceea ce ar fi avantajat zone ca Pata Rât. La noi a fost un call de proiecte mici, până în 1.000 de euro.

Acesta e un exemplu pentru a combate prin noi politici publice dezavantajarea unor grupuri sociale. Un alt exemplu, dar care sună utopic în momentul de față și pe care îl explorez alături de colegi și colaboratori pe platforma de stânga SocialEast, este venitul minim necondiționat. Ideea este ca pe baza cetățeniei să beneficiem de un venit garantat. Ce mi se pare interesant este că există argumente atât dinspre dreapta, cât și dinspre stânga pentru apărarea venitului necondiționat de căutarea unui loc de muncă. Dinspre dreapta, în care se înscriu susținători ca Milton Friedman, vine argumentul că poate fi destructurat statul social birocratic, iar cheltuielile ar fi mai mici decât cele legate de supraveghere, monitorizare, asistență etc. Decât să ungem aparatul birocratic, mai bine potențăm consumul, în special pentru oamenii săraci, spune pe scurt această argumentare dinspre dreapta, chiar și neoliberală. Dinspre stânga vine o argumentare mai generoasă bazată pe cetățenie, pe productivitatea ridicată, pe posibilitatea de a găsi joburi mai bune, mai creative. Se bazează pe posibilitatea de a nu accepta de la angajatori munci în condiții defavorabile. Un calcul făcut de Sorin Cucera pe SocialEast pentru România spunea că ar fi fezabil un venit minim necondiționat de 800 de lei pe lună.

Dincolo de activismul punctual e necesar să dezvoltăm cadre mai largi de discuție. Aceste mecanisme sunt oricum reformiste, deși presupun reforme largi, nu sunt neapărat revoluționare pentru a destructura complet ordinea politică încât să devină inacceptabile.

A.P.: E o întrebare legată de conștiință politică. Cum poate o persoană cu vederi anticapitaliste, generic vorbind, într-un context al statului capitalist neoliberal care a încercat să demanteleze orice sistem de protecție socială, orice sistem de asigurare a unui mediu vivabil (dacă e să ne uităm la exodul medicilor). Deci, statul care trebuia să ofere aceste garanții pune responsabilitatea pe umerii societății civile. Bun, societate civilă care se bucură să facă aceste lucruri pentru că face parte din rândul precariatului, adică are niște condiții de salarizare absolut incerte, deci e dispusă să facă munca statului. Dar astfel nu se menține status quo-ul, nu se contribuie la un sistem care se bazează pe exploatarea grijilor de zi cu zi ale oamenilor?

A.D.: Răspunsul în linii foarte largi ar fi că da. De pildă, se spune despre precari că nu ar fi politizați. Punctul meu de vedere e că sunt chiar mai politizați decât oamenii recunoscuți ca fiind „societate civilă”, care se văd ca experți și ar veni cu o anumită neutralitate axiologică. Una a neimplicării politice, discurs care poate facilita accesul la resurse, chiar dacă mai mici.

A.P.: Deja faci o diferență între precari și societate civilă. Nu cred că trebuie...

A.D.: Încerc să fac o diferență pentru că atunci când aveam discuții cu oameni din Pata Rât cu privire la ce am putea face pe viitor ei erau dintre primii care ziceau că am putea candida la Consiliul Local și să ne reprezentăm și problemele noastre. La rândul meu, spuneam că ar fi bine să fie cineva din Pata Rât care ar putea candida. Deci, oamenii vin cu soluții politice, de aceea cred că societatea civilă, dar în accepțiunea ei liberală, e mai depolitizată decât precarii în sine.

Unde cred că greșește mediul asociativ este neasumarea unei perspective politice. Ceea ce poate însemna două lucruri. Pe de o parte, devine partinică. Pe de altă

parte, ar trebui să mizeze pe un nou contract social, dar care nu este unul strict în termeni reprezentativi. Ci unul participativ, în afara Parlamentului, în afara Consiliului Local, în afara Consiliului Județean, ceea ce înseamnă generalizarea unor mecanisme democratice care există deja dar care nu sunt utilizate îndeajuns de des. Ca să dau niște exemple: drept de referendum, drept de inițiativă legislativă printr-un număr mai mic de semnături la nivel național sau la nivel local, drept de co-decizie, nu doar consultare, în cazul bugetului participativ dacă se întrunește un cворum stabilit prin lege, drept de vot pentru reprezentanți ai angajaților în consiliile de administrație ale firmelor șamd. Ne putem gândi contrafactual ce s-ar fi întâmplat dacă s-ar fi ales un alt tip de contract social decât cel al reprezentării la Revoluțiile Americane și Franceze. Aceasta este cea mai bună formulă, strict cea reprezentativă? Cum poate să vină un reprezentant votat de câteva zeci de mii de oameni să reprezinte fidel voiața unor colectivități într-atât de extinse? Atunci au rezolvat problema dând drept de vot și încetățenind persoanele mai bogate, care aveau proprietate și capital. Acea infrastructură reprezentativă s-a epuizat în bună măsură după două secole și trebuie gândită una complementară. Nu cred că poate fi răsturnată infrastructura reprezentativă, motiv pentru care nici nu sunt anti-capitalist, ci mai degrabă post-capitalist.

A.P.: N-ai cum să fii!

A.D.: Cum adică?

A.P.: N-ai cum să fii post-capitalist atâta vreme cât trăim în capitalism.

A.D.: Dar eu văd post-capitalismul ca diverse încercări, utopii și experimente în cadrul sistemului care pot ulterior creiona alte sisteme. Ca să dau un exemplu: o corporație de succes în Spania, Mondragon, funcționează pe baze cooperativiste și care este mai „comunistă” în termeni de venituri decât sistemul comunist de dinainte de 1989 care legiferase o diferență de maxim 7 ori mai mare de salarizare față de cel mai mic salariu. Desigur, din cauza corupției mici din sistem erau diferențe mult mai mari de venituri. Ei, bine la Mondragon, diferențele de venit maxime între muncitorii acționari sunt de 6,5 ori, ceea ce arată în condiții de piață o inegalitate mai mică raportată la un sistem zis comunist.

Problema mea cu cei care se definesc ca fiind anti-capitaliști, citindu-i pe Marx și Engels ori alți teoreticieni care se defineau ca anti-capitaliști din secolul XIX și începutul secolului XX, e că în acele scrieri nu era nici un loc pentru piață. Și cred că acesta e unul dintre motivele pentru care s-a ajuns la experimentele totalitare, chiar dacă desigur nu erau preconizate ca atare de Marx sau Engels. Efectiv, nu se crease nici un orizont postcapitalist, măcar în mod minimal, în schimb exista o cantitate enormă de vituperări și de judecăți morale negative la adresa pieței. În schimb, sistemul pe care îl văd în secolele XXI-XXII va fi unul de piață. Și acum ajungem la Pata Rât, dar printr-o ușă din dos. Văd un sistem de piață pe viitor, dar care ia în considerare mult mai bine costurile sociale și de mediu ale unui sistem bazat acum în mod simplist pe cerere și ofertă și care include mai bine aceste costuri în calculul cererii și ofertei. Acesta ar fi un prim aspect al pieței imparate. Dar un al doilea, la fel de important, este cel al dezvoltării unor autonomii în raport cu piața. Acestea ar fi autonomii civice și politice. Pentru că chiar dacă o piață ia în considerare costurile sociale și de mediu, chiar dacă ar fi mai justă ori mai echilibrată, ea ar genera în mod necesar inegalități ca orice formă de competiție, [inegalitatea fiind o] caracteristică fundamentală a pieței.

A.P.: Bun, oricum ai numi poziția ta, post-capitalistă sau altceva, ea este variantă a social-democrației, se numește social-democrația A Treia Cale. Poate ai citit cărțile lui Anthony Giddens...

A.D.: Știu, am citit Giddens, dar sunt într-o zonă contrastivă cu socialismul celei de-A Treia Căi, care numai socialism nu e. Ca să dau un exemplu, cred că actualele segregări dintre patroni / acționari / capitaliști și muncitori / angajați / precari sunt similare sclaviei din secolele trecute. Dar eu îmi imaginez o piață, hai să spunem, în termeni socialiști-libertari în care participăm ca muncitori la gestiunea firmei, iar această segregare între muncă și capital nu mai există. E o viziune diferită de această social-democrație denumită A Treia Cale și care în anii 1990 a apărut multe privatizări de bunuri publice. O spun chiar dacă în mod pragmatic sunt un social-democrat. Mă refer la o social-democrație în accepțiunea clasică, de început și de mijloc de secol XX, în care statul dezvoltă o autonomie în raport cu piața și corporațiile și creează și menține servicii publice în domenii ca educația, sănătatea, cultura, transport, locuire și oferă astfel bunuri publice fără precedent în istoria umanității.

A.P.: Cred că te îmbeți cu apă rece. Nici nu vreau să stăm într-o zonă de politică așa generală. Te-aș aduce înapoi la conceptul de integrare, respectiv de desegregare a romilor și vezi că problema e rasializată pentru că vorbim în termenii unei etnii. Bun, îi integrezi împrăștiindu-i, dar astfel îi transformi într-o pătură mai acceptabilă a capitalismului neoliberal, ceea ce capitalismul neoliberal i-ar accepta oricând. Ai zis și tu despre Milton Friedman, e vorba de consumatori... Indiferent de etnie, oamenii pot fi integrați doar în calitate de consumatori, sau poate fi vorba de ceva mai organic, de corp politic, de cetățeni integrați?

A.D.: Bineînțeles, integrarea nu o văd în termeni etnici sau de consum, ci în termeni civici. Și aici aș veni cu o nuanță, pentru că nu știu ce ar fi gândit Milton Friedman cu privire la împrăștierea. Am zis de necesitatea împrăștierei de către Stat ori Biserică a romilor ca recunoaștere a unei culpe istorice atât pentru persoane care stau în condiții informale, ceea ce presupune atât acces la proprietate, dar și o construcție mai largă de locuințe sociale venită din partea statului. Integrarea este una cetățenească, ceea ce presupune o cetățenie mai participativă și incluzivă. Cum? Prin crearea mai multor presiuni, mai multor proteste, prin generarea chiar a unei viitoare revoluții. Ceea ce la ritmul actual de generare a inegalităților, este o variantă posibilă. Și aici nu vorbesc strict de un context local, ci de unul global. Merită amintit alt social-democrat [decât Giddens], mă refer la Thomas Piketty, care a arătat că inegalitățile actuale seamănă cu cele din perioada Belle Epoque de dinainte de Primul Război Mondial, deci de dinainte de construcția statului social de după cele două conflagrații mondiale. Sunt două modalități de exacerbare a inegalităților: pe de o parte dereglementarea pieței și financiarizarea economiei, pe de altă parte stabilizarea creșterii demografice care conduce pe termen lung la patrimonializare mai accelerată a averilor. Apoi ajungem la propuneri pe care le face pentru a inversa inegalitățile actuale: taxare progresivă a capitalului și veniturilor, crearea unor organisme de reglementare la nivel mondial pentru ca firmele puternice să nu se delocalizeze în funcție de politicile sociale mai laxe ale unor state, impozite mari pentru profituri etc. Și astfel ne reîntorcem la oamenii din Pata Rât sau din alte zone defavorizate prin folosirea acestor surplusuri financiare în noi politici publice de creare a unor infrastructuri de locuire, sănătate, educație etc. de care să beneficieze mai mulți cetățeni.

Integrarea e posibilă în termeni sociali dacă există acces la bugete mai mari. Ca să revin la discuția cu bugetul participativ. Ideea a fost acceptată cu jumătate de gură din cauza protestelor din 2012 când au avut primele discuții publice, nicidecum debateri ample care nu au loc nici acum, cu privire la buget. Îmi spuneau în 2012 consilierii locali din opoziție că au fost prima dată la discuții, dar a fost nevoie de un primar arestat și de un context cu proteste sociale largi ca să se ajungă la discuții.

A.P.: Mă interesează să continuăm acest fir al discuției, aspectul concret al luptei politice. Aici se vede de ce bugetul e așa cum e. Tocmai pentru că e o chestiune de putere care nu poate fi contrabalansată altfel decât prin presiune cetățenească. Înainte să te implici în diverse proiecte, cum ai ajuns în Pata Rât, ce impresie ți-a făcut?

A.D.: Am ajuns imediat după evacuări, iarna. Am văzut izolarea oamenilor și reiese clar din reportajul video filmat de Szakáts, căci se văd niște locuințe între niște dealuri albe de zăpadă, golașe, departe de oraș. Nu se vedea rampa bine pentru că era un strat de zăpadă deasupra ei, dar din tot acel drum de peste o jumătate de oră cu mașina din centru se simțea distanța. Contrasta cu pretenția primăriei de integrare. Cum a ales primăria acel teren? L-a cumpărat pe cel mai ieftin de la administratorul rampei de gunoi, Eugen Vereș. Și bineînțeles că era ieftin pentru că nimeni nu vroia să se mute în preajma gropii de gunoi. Am văzut la locuințele modulare făcute de primărie că foarte multă mobilă rămăsese pe dinafară. Erau camere atât de strâmte, de 16 și 18 metri pătrați, că nu încăpeau lucrurile. M-au impresionat apoi mărturiile buimăcite ale oamenilor care se întrebau ce să facă pentru că nu au primit un spațiu. Apoi, am intrat în contact cu oameni din alte comunități, în special din Dallas, dar și din rampă sau de pe str. Cantonului. Și e terifiant cum descriau ei primele contacte cu Pata Rât-ul. Îmi ziceau că au crezut că acele cocioabe sunt cotețele porcilor. Până la urmă, în lipsa unor locuri de muncă în afara Pata Rât-ului, s-au adaptat de nevoie și și-au îmbunătățit cât de cât condițiile de locuire.

A.P.: Cum a avut loc adaptarea celor mutați în locuințele modulare? Ce raport au avut cu ceilalți?

A.D.: Inițial, raporturile nu erau așa bune dintr-un motiv relativ simplu: spuneau că *noi suntem țigani de oraș, nu țigani de țară*, așa că încercau să interacționeze cât mai puțin cu ceilalți. Dar apoi au început să vadă situațiile comune de locuire precară și să participe, de pildă, la manifestații împreună cu unii dintre oamenii din cele trei comunități din apropierea lor [Dallas, Cantonului, Rampă]. Istoriile erau diferite, str. Cantonului este formată în anii 2000 în urma retrocedărilor de imobile în Cluj și în urma evacuărilor, comunitatea de pe rampă este cea mai defavorizată și mulți sunt din afara Clujului, din Secuime ori Sălaj, Dallas-ul are o mândrie că e cea mai veche colonie și e diferită de celelalte comunități, iar liderii și destui locuitori nu doresc să se mute de acolo. Ei nu văd neapărat zona în termeni de segregare, ci de infrastructură care trebuie îmbunătățită cu facilități de bază: electricitate, apă, canalizare.

A.P.: Se poate locui în condițiile toxicității rampei?

A.D.: Dacă rampa este ecologizată și se asigură o distanță ok, de 1 km, normativul de locuire spun că ar fi în regulă. Deci, în Dallas s-ar putea locui, chiar în jurul rampei nu. Îmbunătățirea infrastructurii în Dallas, de exemplu, este o opțiune de luat în considerare, în condițiile în care municipalitatea nu vine cu politici publice

de desegregare. Nu are nici voința, dar nici capacitatea administrativă în momentul de față. E important ca și noi, ca activiști, să luăm problemele diferențiat. De pildă, dacă într-o comunitate se pune accentul de îmbunătățirea locuirii, atunci să sprijinim acest lucru, chiar dacă la câteva sute de metri mai încolo sprijinim inițiativele de desegregare.

Asta înseamnă să avem cât mai multe activități petiționare ori protestatare, dar și de colaborare, dar o colaborare critică, cu autoritățile. Iar aceste activități protestatare au avut minime rezultate. Dacă e să ne uităm la ce mobilizează lumea în stradă cu miile de oameni, temele sunt naționale ca în protestele din anii 2012-2015 sau sunt mobilizări sindicale, dar prea puțin există mobilizări pe teme locale. Ce scoate în stradă regulat civilime locală, așa cum vedem în marile orașe din țară, la București, Cluj, Timișoara etc. este tema infrastructurii pentru o mobilitate urbană alternativă, unde la Cluj s-au mobilizat cel mai mult 500-600 de oameni. Ei bine, manifestațiile și performance-urile cu oameni din Pata Rât și alții solidari cu ei pentru un drept mai larg la locuire au mobilizat constant de la câteva zeci la sute, ca în vara lui 2015 când 500 de persoane am făcut un marș internațional din Pata Rât spre Cluj în cadrul evenimentului So keres, Europa. În vară a fost și cea mai largă mobilizare de până acum pentru drepturile romilor de la noi din țară. Este un semnal pozitiv, cred eu, că putem încet-încet să punem pe agenda publică probleme ca dreptul la locuire sau drepturile romilor într-un cadru mai larg de drepuri ale omului.

A.P.: E ceva, eu sunt mai puțin optimist ca tine... Pentru o problemă ca asta e puțin 500 de oameni.

A.D.: Sunt de acord, sunt puțini.

A.P.: Oricum, față de începutul anilor 2000 când exista un marasm complet al societății, astea toate sunt semne îmbucurătoare. Aș reveni puțin la oamenii din Pata Rât, din ce trăiesc, cum trăiesc?

A.D.: Depinde de comunitate. Dacă e să fac referire la cei pe care i-am intervievat în Dallas, ei lucrau în vechea rampă, unde zilnic erau câteva sute. Și, în continuare, marea majoritate care lucrează în noua rampă publică, administrată de Regia Autonomă de Drumuri și Poduri (RADP), sunt din Dallas. Acolo e un fenomen de exploatare, care e pe mai multe nivele. Un prim nivel este intracomunitar, în care unele persoane mai avute din Pata, denumiți „patroni”, care au centre de colectare sau relații la centre de colectare selectivă sau sunt cămătari ori dau curent la suprapreț, îi împrumută pe oamenii din Dallas, care apoi dau deșeuri la preț preferențial ca plată a datoriei. O a doua exploatare e la nivelul statului local care nu reglementează raporturile de muncă din rampă. Un al treilea nivel este mai abstract pentru că presupune o alianță informală între stat și capital prin dereglementarea domeniului colectării selective și reciclării. În loc ca procesul de colectare selectivă să aibă loc la sursă, în loc ca asociațiile de producători, unde sunt corporațiile transnaționale, să fie obligate să își respecte cotele de colectare spre un ideal de Zero Waste, colectarea selectivă este făcută ieftin și informal de oameni din Pata Rât.

A.P.: Câți sunt cu contract de muncă?

A.D.: Dacă e să vorbim de vechea rampă, erau sute de oameni fără contracte de muncă. La noua rampă temporară a RADP sunt vreo 16-17 cu contracte de muncă,

alți 50-80 sunt zilieri, care nu au o minimă asigurare de sănătate și aici e necesar să intervină autoritățile, mai ales având în vedere toxicitatea rampei. Dar e ciudat că în discursul public se discută de noi rampe, așa cum e centrul de management integrat al deșeurilor care întârzie să se realizeze. Și știm de ce, din cauza corupției, au fost deja arestați patroni ai firmelor de construcție și președintele Consiliului Județean, Horea Uioreanu, dar și din incompetență, căci a fost ales un teren alunecos, cu probleme, pentru construcție. Totuși, nu luăm în considerare un cadru mai larg al problemei deșeurilor. Oare cum ar fi arătat proiectul de management integrat al deșeurilor la nivelul județului Cluj, un proiect de 82 de milioane de euro, dacă de la bun început avea premise sociale, nu strict tehnice, așa cum ni s-a spus la discuții la Consiliul Județean? Dacă am fi avut un proiect cu mai multe consultări publice și o abordare politică ce miza pe câteva premise sociale dar și un ideal ecologic ce tinde spre Zero Waste, am fi avut mai multe centre de reciclare în loc de rampe și unde puteau fi angajați patarâteni. Dar au fost avantajate firmele de construcții în loc de industria reciclării pentru că aceste firme sunt printre principali cotizanți formali și informali ai partidelor și politicianilor locali.

A.P.: Când ajungem pe terenul proiectării foarte detaliate a soluțiilor am impresia că se produce inevitabil o fugă înainte a lucrurilor, punem cumva caii în urma căruței și parcă nu mai ajungem să conștientizăm ceea ce se întâmplă acolo. Iată, un exemplu foarte simplu de când am participat întâmplător la un curs de educație vizuală pentru copii din Pata Rât la Casa Tranzit. L-am întrebat un lucru foarte banal: *La cât te-ai trezit azi dimineața?* Îmi zice *la 5*. Un copil de 7-8 ani. *Dar de ce te-ai trezit cu noaptea-n cap când tu trebuia să ajungi la Tranzit abia la 10?* Zice: *Maică-mea merge la 6 la lucru, la Rosal*. Deci, trebuie pus la punct copilul, nu îl poate lăsa așa. Dacă e să te gândești la astfel de detalii ale unei vieți concrete îți dai seama că e ingrat să trăiești în aceste condiții. Uităm de aceste detalii când vorbim de soluții, deși știu că trebuie făcut și asta, dar simt că trebuie lăsat mai mult loc adevărului zonei ca atare. Un pic mă îngrijorează atitudinea asta în care avem în vedere mereu mecanisme de inginerie socială.

A.D.: Cred că tindem să vorbim mai mult sau mai puțin optimist despre soluții pentru că în momentul în care vedem mizeria în care trăiesc unii oameni, și mă gândesc în special la comunitatea de pe Rampă și în preajma ei, se creează o disonanță cognitivă încât venim ambalați cu diverse soluții.

Este complicat să discut în termenii aceștia, de descriere a condițiilor lor. De pildă, când cream infrastructura de mobilizare pentru proteste sau performance-uri, mi se părea mai important ca ei să își spună problemele, faptul că duc o viață ingrată sau mizeră. De aceea, și ocupam simbolic centrul orașului pentru ca preocupările lor să intre pe agenda publică.

Dar îmi dau seama ce zici, oamenii nu ajung la acele mesaje. De aceea, încerc un mic experiment în care timp de trei zile și trei nopți muncesc și locuiesc asemenea oamenilor din Pata Rât sau acelor care stau în corturi improvizate în Pădurea Făget și care trăiesc tot din colectarea selectivă a gunoiului. Cum mi-a venit ideea? Am văzut cum se uită vecinii mei mănăștureni la oamenii care au venit din Pata Rât cât timp a fost închisă rampa. Era ură și dispreț în privirile lor pentru că făceau gălăgie ori mizerie și ocupau zone din pădure ori parcuri. Dar refuzau să vadă că ei totodată fac curățenie în gunoaie atâta timp cât statul și companiile

nu colectează realmente selectiv. Așa că mă transpun în locul lor, cât e posibil ca majoritar, „alb”, cu studii superioare, pentru a crea o minimă empatie cu ceea ce fac colecții selectivi. Îmi dau seama cât de dificil este a crea o legătură cu oamenii din Pata Rât sau cei care trăiesc în pădure de la câteva precauții reale ale soției: *Ai un copil de 9 luni, dacă transmiți anumite boli copilului după ce intri în contact cu ei, păduchi, râie sau altceva?* Dar așa trăiesc oamenii aceștia... Țin minte că alergam iarna liniștit prin pădure, lângă care stau, pe jos era brumă, sub zero grade, iar oamenii ieșeau din corturile improvizate să își facă un foc și se pregăteau de lucru.

Sunt foarte multe alte povești care m-au impresionat. Cu cei evacuați apare cel mai des ideea că au fost aruncați, părăsiți și lăsați să trăiască asemenea unor animale, departe de oraș. În Pata Rât există riscul de accidente, care era ridicat în rampa veche în rândul copiilor care se urcau pe basculantele care aduc gunoiul și cad sau sunt loviți de mașini în timp ce caută prin gunoi, lucru care în noua rampă gestionată de primărie, unde accesul e mai controlat, decocamdată nu s-a întâmplat. Unele accidente sunt mortale. Nu e doar neatenție în accidente, e bătaie pentru supraviețuire, căci cine stă aproape de mașină își rezervă locul pentru a găsi mai multe deșeurile de valorificat. În Pădurea Făget și în zona La Terenuri mă întâlnesc constant cu un copil care s-a accidentat cu rampă, e într-un cărucior cu roțile. Alte cauze pentru accidente și boli derivă din traiul în barăci unde intră șobolani și mușcă persoane care dorm. Apoi, mai sunt și câteva sute de câini agresivi la o populație de 1.500 de oameni. O îngrijorare este legată chiar de pierderea acestor locuri de muncă precare dacă se închide rampa pentru că oamenii se gândesc că dacă nu găsesc altceva de lucru, ajung la furt sau cerșit. Unele barăci sunt din scânduri și niște folii, jos niște prelate, care abia maschează noroiul.

Tot într-o așezare denumită Dallas, dar în Ploiești, lângă gară, era o comunitate de câteva zeci de persoane. Cei pe care i-am întâlnit săpau după o conductă mare, aflată la aproape doi metri în pământ în adâncime, pentru fier vechi. Le-am zis că vreau și eu să sap cu ei, ca să îmi dau seama cât de dificilă e munca. Au refuzat din start spunându-mi că asta nu e muncă de domn, dar au acceptat să stăm la povești. La câteva săptămâni după, am citit în media locală că murise o persoană sufocată de pământul prăbușit peste el în timp ce săpa după conductă.

Toată lumea vede doar responsabilitatea oamenilor înșiși pentru viața pe care o duc, dar unde e responsabilitatea noastră, ca și colectivitate sau a statului care nu a gândit politici publice pentru a evita astfel de munci și locuri precare?

Eu pot să descriu astfel de experiențe triste, dar cel mai onest e să îi întreb pe ei. Pe mine mă lasă fără cuvinte, cu un conflict interior pe care nu știu cum să-l rezolv în momentul în care văd ce se întâmplă.

A.P.: Dar acesta e și sentimentul din care omul poate să înceapă să se gândească. De aceea vreau să nu uităm cum stă toată treaba pentru că noi în timp ce ne întreținem inteligent aici pentru camere de luat vederi, acolo lucrurile stau foarte prost.

A.D.: Da.

A.P.: Nu e lejer pentru ei, nu e bine. Înțelegi ce vreau să zic.

A.D.: Așa e.

A.P.: Vorbește-mi despre proiectele din care faci parte. ROMEDIN, de exemplu.

A.D.: Nu sunt în acest proiect și nu mă simt confortabil în proiecte civice. Eu sunt în cercetarea SPAREX. Dar mi-am dat seama, fiind în cercetare, că este irelevant a scrie un articol academic despre situația oamenilor întâlniți în zone segregate ca Pata Rât, deși pot să fac și asta. Așa că am venit cu alt tip de metodologie, denumită Participatory Action Research (PAR), adică o cercetare prin participare și acțiune atât din partea cercetătorului ori a cercetătorilor cât și din partea presupușilor „subiecți” investigați. Am încercat să creăm cadre de acțiune prin care oamenii înșiși să își stipuleze problemele și să afirme conflictele pe care le întâlnesc. Acestea erau proteste în primul rând, apoi am dezvoltat performance-uri. Chiar dacă m-am axat pe performance-uri ulterior, media le vedea în continuare într-o retorică a protestului.

A.P.: Dă-mi un exemplu concret.

A.D.: Un exemplu de PAR a fost când persoane de la Noul Pata Rât, de la Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, au spus că vor să propună primăriei crearea unor locuri de muncă printr-o firmă ce ar fi întreținut spații verzi, iar profitul rezultat să fie investit în activități ale asociației în Pata Rât. O astfel de firmă mică nu poate concura cu marile companii de pe piață. Încercam să arătăm că nu doar că își caută locuri de muncă, ci și oferă niște servicii. Era și un statement din partea patarâtenilor: *dorim să ieșim de aici, dar trebuie să avem locuri de muncă pentru ca acest lucru să se întâmple*. Performance-ul în sine consta într-un manechin îmbrăcat într-o salopetă și pantaloni albaștri de muncitor care e dus în vitrinele magazinelor din centru cu mesaje legate de căutarea unui loc de muncă. Pentru a arăta că și eu pot fi refuzat, nu doar un rom, duceam eu manechinul la un magazin cu articole de lux, de pantofi. Eram cu media după noi, întrebam gestionarii magazinelor dacă putem plasa manechinul lângă acele obiecte sau lângă panouri cu clienți fericiți. Eram desigur refuzați așa cum s-a întâmplat la magazinul de încălțăminte pomenit sau la o bancă. Dar exercițiul trebuia încheiat cu o rezoluție. În prealabil, discutasem cu patronii unei ceainării și ei au spus că acceptă manechinul cu muncitorul și mesajele, plus o conferință de presă la fața locului. De data aceasta au dus manechinul oameni din Pata Rât care nu au mai fost refuzați. Au dat declarațiile pentru media, care erau sprijinite de noi. Desigur, sunt și alte exemple de performance-uri pe care le pot da.

A.P.: Să rămânem puțin la acest exemplu. Cum a circulat, la cine a ajuns mesajul în afara oamenilor din magazine ori din media?

A.D.: Chiar dacă statul nu a susținut financiar proiectul propus de asociație, măcar simbolic a fost important să venim în centru și apoi să ajungem în media cu mesaje legate de dreptul la o muncă decentă pentru ca orașul să nu fie ocupat doar de mesaje consumeriste în centru. Apoi, e important să ajungem cu astfel de mesaje mediatice la publicuri largi. Pentru că, de regulă, veneau cu noi la proteste și performance-uri 5-15 jurnaliști, ceea ce înseamnă că la nivel local ajungeam la mii de oameni, iar la nivel național, prin intermediul televiziunilor la zeci de mii, sute de mii. Dacă se face lucrul acesta în mod repetat, se creează o agendă publică. Bun, ulterior se poate ajunge la alte probleme. Se pune Pata Râtul pe agenda publică pentru că se discută despre Pata Rât oficial și în cercuri activiste, se creează noi proiecte, dar și acelea pot fi deturnate sau realizate în altă cheie decât cea a activismului inițial.

Oricum, ideile de protest sau performance veneau în afara „proiectelor”, ci răspundeau la nevoi punctuale. Nu mai scriam un articol universitar clasic de reflecție, ci îmi bugetam timpul pentru a crea astfel de situații mai creative în care sunt stipulate conflicte, apoi articolul predat în cadrul cercetării reflecta la o serie de performanțe-uri, care la rândul lor erau mediate prealabil de interviuri și interacțiuni pe teren. Dar întrebarea ta e legitimă, cum măsoară impactul acestor acte?

A.P.: Sau cum te reîntorci, cum rebuclezi povestea în circuitul de rosturi din care ai ieșit?

A.D.: Repetând momentele acestea, pe care le văd ca fiind de împluternicire nu doar pentru oamenii din Pata Rât, ci și pentru noi, ca cercetători.

A.P.: Cuvintele astea, englezisme, nu mai spun nimic.

A.D.: N-am zis empowerment.

A.P.: Sunt moarte.

A.D.: De ce crezi că sunt moarte cuvinte ca împluternicire?

A.P.: Pentru că nu suntem în stare să traducem.

A.D.: Ca să vin cu o traducere a situației de putere în cazul de față... Dacă unii oameni nu erau băgați în seamă, nu erau auziți, declarațiile lor devin auzite în astfel de contexte. Acesta e un avantaj pentru că trebuie să ne gândim la construcția mediatică anterioară cu privire la unii romi din Pata Rât: sunt niște mizerabili, unii infractori, alții puturoși, oameni care revendică niște drepturi care nu le aparțin. În hățișul general de mesaje, se construiește un alt cadru discursiv, care e restrâns, dar care din 2010 încoace se extinde. Vedem și la București grupuri similare ca Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire...

A.P.: Dar rămânem tot în spectacol, devine show de televiziune, dar cum se reîntoarce în forma unei acțiuni eficiente?

A.D.: Chiar și cei care criticau societatea spectacolului, Guy Debord și situaționiștii, de unde împrumut anumite metode ale deturnării și derivei, provocau la rândul lor spectacole, dar de alt fel. De pildă, deturnările erau gândite ca deturnări ale unor ambianțe temporale apolitice. De aceea, apelez și eu atât de des la stradă și nu la galerie sau la centre de artă contemporană. În stradă sunt mult mai mulți oameni. Sunt niște fluxuri de oameni care sunt întrerupte. Întrebă ce-i cu manechinul în vitrină. Sau întreabă de ce căutăm prin gunoaie, ca la alt performance stradal în care căutam prin gunoaie în centru iar oameni din Pata Rât dădeau declarații despre necesitatea formalizării unor locuri de muncă în domeniul colectării selective. În timp, s-au creat și alte locuri de muncă în noua rampă administrată de primărie. Sunt 15-17 joburi permanente în special pentru locuitori din Dallas și alte câteva zeci de zilieri. E departe de o situație ideală, dar o minimă îmbunătățire față de vechea rampă se poate constata. Desigur, nu strict un performance a contribuit la crearea unor locuri de muncă, ci foarte multe mesaje îmbinate.

A.P.: Mi se pare că e o situație similară cu o profesoară din Afganistan în care ea le vorbea acolo de Duchamp.

A.D.: Ar trebui să vii cu mine în Pata Rât când planificăm astfel de acțiuni, discuțiile sunt concrete, nu fac referire la situaționiști, aceste referințe țin de o bucatărie internă de organizare.

A.P.: Dar revenind la cercetare...

A.D.: Discutam în pauza de țigară despre ceea ce numeam o frăgezire a limbajului. Eu mă gândesc la noi paradigme de cercetare care arată mai clar și mai succint anumite probleme cu care se confruntă oamenii întâlniți „pe teren”. Iar paradigma cercetării prin participare și acțiune mi se pare mai bună în astfel de situații pentru că nu vine cu rezolvări tehnocratice și propuneri de soluții în cheie expertă, ci, mai degrabă, arată unui public mai larg niște probleme, că e vorba de locuire informală, de lipsa accesului la infrastructura socială, că vorbim de lipsa unei demnități sociale. Iar când facem un protest, oamenii care se auto-reprezintă ca victime capătă o altă ipostază, de actori care participă la treburile publice. Și aici ajungem, dar din nou e un ingredient din bucătăria mea internă, la Augusto Boal cu teatrul oprimaților și ideea de teatru forum, pe care l-ați și tradus în revista *Idea* cu un fragment scurt din cartea sa. El face referire la un nou tip de artă în care nu mai delegi rolurile, așa cum există în teatrul clasic ideea catharsis-ului când spectatorul se uită la un protagonist și face o delegare de trăiri. O altă depășire pe care o face Boal prin această idee a teatrului forum, mai participativ, e o despărțire chiar și de Brecht, un teatru în care delegi anumite emoții protagonistului, dar îți păstrezi și o privire critică, distantă, exterioară lui. În varianta lui Boal nu mai există o delegare a responsabilităților de a acționa, căci oamenii devin proprii lor protagoniști. Asta încercam să facem în special prin performanțe-uri. În ce măsură am reușit? Asta e o discuție mai largă. Pentru că vedem acum mai multe proiecte în Pata Rât, mai mari, chiar dacă ele fac doar o anumită peticeală. Dar acum nu mai discutăm doar de victime, de oameni dezavantajați, ci și de participanți în societatea civilă și la treburile publice.

A.P.: În termeni de rezultate concrete, ce mi-ai mai putea spune?

A.D.: E importantă participarea în sine, ea e reală. Dacă ne uităm la conferințe vedem non romi sau romi mai bogați discutând despre romi săraci, aici participarea romilor precari e vizibilă. Și nu e vorba doar de performanțe-uri, unde am pus accentul adineauri, ci și de proteste, petiții, sesizări, dezbateri, proiecte dezvoltate recent în care participarea e vizibilă, bruieri ale unor ședințe de consiliu local în care eram activiști din Cluj și Pata Rât și multe alte acțiuni. Dar problema principală nu e că nu am avea soluții, ci că nu avem puterea de a le aplica.

A.P.: Da, nu ești în postura de a te gândi în mod veritabil la ele pentru că nu ai pârghiile pentru a le pune în practică. Se încheie în 2015 un deceniu de politici de integrare a romilor. Dar vedem ce se întâmplă cu zidul din Baia Mare, cu evacuările de la Pata Rât și din alte locații. Vezi că se petrece o schimbare? Pentru că în afara unui discurs universitar, birocratic despre asta, vezi modificări perceptibile?

A.D.: O schimbare vizibilă este că există un cadru pentru ceea ce e văzut ca o „problemă de integrare” față de anii 1990 sau înainte de 1989 când nu se discuta în spațiul public despre romi în sensul intervenției cu politici publice. Apoi, în interiorul acestui cadru relativ recent, sunt oameni care spun că trebuie politizată „integrarea”, în sensul realizării unor mișcări partinice de stânga sau de a pune pe agenda unor

partide ori a consiliului local incluziunea locativă, care depășește sfera etnică. Dar trebuie să fim conștienți că aceste propuneri de responsabilizare a statului vin în contrapartidă cu propuneri ale unui stat și a unei societăți de tip neoliberal care mută responsabilitatea la nivel individual. Statul nu mai preia vechile responsabilități ale statului social, ci externalizează responsabilitățile la nivelul ONG-urilor sau fondurilor europene sau norvegiene prin concursuri de proiecte, derulate pe perioade relativ scurte de timp. Totuși, în ultimii ani discuții care erau doar în câteva medii intelectuale, de pildă, despre dreptul la locuire, au permeat straturi mai largi, activiste, artistice ori civice. Chiar și intervențiile stradale la care făceam referire au construit solidarități între medii diferite și abia apoi a existat o reflecție la adresa lor. Chiar dacă nu vedem în momentul de față politici efective de desegregare, dacă luăm în discuție Pata Râtl, simplul fapt că discutăm acum despre asta, lucru pe care nu l-am fi făcut acum câțiva ani, că apar măcar niște deziderate minimale de desegregare în strategiile orașului, e, cred eu, important. Rezultatele?...

A.P.: Da, dar e important să nu rămânem aici. Ca de la pasul acesta important să îl facem și pe următorul...

A.D.: Dar aici te-ai întreba eu pe tine, cum vezi pasul următor? Pentru că dincolo de o relaționare dialectică, vedem lucrurile și în termeni destul de determinați. Un pas îl determină pe celălalt.

A.P.: O să spun foarte scurt, toată societatea trebuie să se schimbe. Nu o să meargă cu soluții parțiale, doar pe parcele sociale.

A.D.: Complet de acord. De aceea, și punctam foarte des când arătam anumite conflicte în Pata Râtl că miza constă în drepturile omului și în dreptate socială, nu atât în integrarea romilor.

„Vorbim de oameni a căror soartă nu interesează, de fapt, aproape pe nimeni” Hajnalka Harbula

Hajnalka Harbula, membră a echipei SPAREX, este absolventă a masteratului de Antropologie culturală europeană (2001), Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj. Licențiată în filologie, specializare maghiară-etnografie (1999). În prezent, e doctorandă în sociologie la Școala Doctorală Paradigma Europeană. Lucrează în cadrul Fundației Desire pentru Deschidere și Reflecție Socială.

Alexandru Polgár: Cum ai ajuns să te ocupi de minoritatea romă?

Hajnalka Harbula: Am ajuns pentru prima dată într-o comunitate romă ca studentă, în a doua jumătate a anilor 1990, pe un teren. Apa adâncă a început spre mijlocul anilor 2000, când, ca rezultat al muncii în colaborare depuse de Enikő Vincze și Letiția Mark, Asociația Femeilor Rome pentru Copiii Noștri, în cadrul programului 2007-2013 din domeniul dezvoltării resurselor umane al Fondului Social European, împreună cu Fundația Desire, primăria Timișoarei, Asociația Parudimos, ANR din București și Fundația Autonomía din Budapesta, a dezvoltat un program de trei ani, care oferă, în primul rând femeilor rome și tinerilor romi, o strategie de abordare diferită, utilizând cadrul conceptual al egalității șanselor și competitivității. Am botezat acest proiect FEMROM și l-am construit în jurul unor cuvinte-cheie precum: demnitate, muncă cinstită, dreptate socială, respect de sine, eliminarea prejudecăților, iar aceste cuvinte-cheie au apărut apoi în spotul proiectului, în filmul făcut despre acești trei ani, precum și în volumul care prezintă această activitate. Asta a fost o muncă foarte palpitantă și lucrul interesant era că la începutul lui 2008 când a început scrierea acestui proiect, titlul său era: *Egalitate prin diferență. Accesul femeilor rome pe piața muncii*. Nici vorbă încă de criză financiară, ci doar despre pornirea procesului în care sprijinirea administrativă sau civică a grupurile sociale defavorizate, prin intermediul unor programe de creare de șanse, a apărut ca un scop important. De fapt, a avut o parte însemnată dedicată cercetării, pe care noi, ca Fundație Desire, ne-am asumat-o. Iar apoi s-a reîntors, dincolo de acțiunea concretă și firul cercetării, a venit rezultatul cel mai mare, adică partea de militantism

civic, faptul că dacă intri în legătură cu comunități de romi nu e vorba doar de a ne scrie din asta munca științifică și atâta tot, pentru că ești obligat să te confrunți cu viața de zi cu zi, cu probleme vieții cotidiene, iar dacă tot ai ajuns acolo, trebuie să faci ceva.

A.P.: Ai aflat ceva, pe parcursul cercetării, care să fi fost o veritabilă descoperire pentru tine? Ceva care să te surprindă, de tipul „la asta nu m-aș fi gândit niciodată”.

H.H.: În mod fundamental relațiile dintre oameni, cred. Eu în acest sens m-am schimbat mult. Nu în partea științifică, de pildă un fapt din care se fac date, una, două, trei, oricâte. Lupti pentru ceva, nu știu. Tot acest lucru, că ne schimbăm, cum ne schimbăm, de ce cred că e bine are un exemplu, o anecdotă prețioasă, legată de faptul că familia voia să-mi cumpere flori de ziua mea. Soțul meu voia să-mi ia un fir de trandafir roșu, dar băiatul meu i-a spus că florile nu se cumpără la magazin, ci de la bătrânică de pe stradă, căci ea este săracă. E vorba deci de faptul că te confrunți cu anumite lucruri.

A.P.: Povestește-mi, te rog, despre proiectul SPAREX. Cum a început, despre ce-a fost vorba, câți ani a ținut, cine l-a pornit, cine l-a finanțat?

H.H.: Trebuie știut despre el că a fost realizat de un grup de cercetare coordonat de Enikő Vincze și acronimul provine din versiunea engleză a titlului („Spatialization and Racialization of Social Exclusion. The Social and Cultural Formation of <<Gypsy Ghettos>> in Romania in a European Context”). El a fost lansat sub egida Departamentului de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai” și a fost sprijinit de Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare (ANCS) din cadrul Ministerului Educației și Cercetării Științifice. Proiectul studia segregarea în privința locuirii în cinci mari orașe ale României. Pe lângă mai mult de 100 de interviuri înregistrate cu autoritățile locale și internaționale, precum și cu reprezentanții organizațiilor civile, el conține și date legate de întâlniri, discuții și activități comune informale și date statistice. Eu am fost la Miercurea-Ciuc, pe o parte a terenului din Cluj și în Târgu Mureș. Când te întorci după o săptămână de teren, lumea nu mai e la fel. Ea se leagă în mod diferit, începi să crezi altceva despre munca ta, despre raporturile dintre oameni, despre ce anume poate fi cercetat, despre cum poți merge acolo, despre ce să întrebi, despre cum poți intra în vorbă cu oamenii. Deci o grămadă de lucruri se schimbă. Nu poți să mergi acolo și să spui că faci trei, cinci, zece interviuri, indiferent câte, și scriem ceva despre asta și cazul a fost închis. Acesta legături nu pot fi terminate.

După această introducere, ar trebui semnalat, cred, că instituțional vorbim, pe de o parte, de Fundația Desire, care a derulat FEMROM, iar acum proiectul ROMEDIN, al cărui acronim vine de la Servicii socio-educative pentru incluziunea romilor. El susține și promovează educația pentru incluziune și dreptate socială, oferă servicii socio-educative pentru copii și familii din comunitățile marginalizate din zona Pata Rât și dezvoltă rețeaua clujeană a școlilor incluzive în vederea susținerii desegregării socioteritoriale a zonei. Fundația Desire pentru Deschidere și Reflecție Socială s-a înființat în 1996 și, după cum spune și numele ei, dorește să asigure un spațiu flexibil pentru cercetători, artiști, militanți civici și alte organizații pentru reflecția asupra inegalității sociale. Toți cei din Desire au vreo legătură cu sfera universitară, deci această linie de cercetare are curs și acolo.

În paralel cu asta, este munca de cercetare care are loc în domeniul universitar, cum ar fi și proiectul SPAREX. Voi povesti despre cum am fost eu implicată în acest proiect și rezultatul final, căci va fi un volum în limba română și altul în limba engleză. Când am început să lucrăm anul trecut la versiunea în limba română, am crezut, pe baza interviurilor, căci există o mare cantitate de interviuri, de întâmplări foarte interesante, care, din cauză că materialele din cele cinci orașe s-au dovedit prea mari împreună, vor fi doar despre Pata Rât, dar că vom scrie totuși ceva științific, analitic, comparativ. Ne-am apucat de treabă, am învățat materialul pe toate fețele, citeam, rememoram anumite detalii. Despre Pata Rât trebuie știut că grupul care a participat la SPAREX se află astăzi într-un contact zilnic cu oamenii. La un moment dat ne-am dat seama că volumul nu va fi bine în felul acesta. Adică totul era bătut în cuie, munca fusese împărțită, dar ne-am dat seama că nu va fi bine așa. Nu mai suntem la fel ca atunci când am început proiectul și nu mai credem despre cercetarea noastră același lucru ca la început, de aceea credem că e mai echilibrat, mai proporțional să vorbim și noi despre noi înșine, despre cum ajuns să ne ocupăm de asemenea lucruri, decât să prelucrăm materialul pe baza unei metodologii. În proiectul SPAREX s-a adunat o cantitate uriașă de materiale. Existau părți ale muncii de teren în care mergeam în comunități, povesteam cu oamenii despre cum s-au format comunitățile, despre care au fost mecanismele de ghetoizare, cu multe istorii individuale foarte dificile. Dar a mai existat și partea în care am realizat interviuri cu instituții, cu conducătorii instituțiilor, astfel cele două linii de căutare se leagă. Locurile pe care mi le-am asumat eu au fost Târgu Mureș, Valea Rece, oamenii mutați din cartierul Ady Endre pe malul Mureșului și cei de pe strada Toldy, unde a existat o crescătorie de porci ale cărei clădiri de birouri au fost transformate în locuințe sociale. Inuman. Da, și strada Hegy, care e un pic diferită.

A.P.: Cum arată aceste locuințe?

H.H.: Păi, am putea începe de la faptul că vorbim de demisoluri umede, inumane. La Târgu Mureș a mai fost o comunitate care a plasat containere pe partea opusă a străzii, în fața crescătoriei de porci. Astea între timp au dispărut. A fost acolo o întâmplare despre care colegii mei spun că trebuie neapărat povestită în scris, dar niciodată n-am apucat s-o scriu. Am fost de mai multe ori pe terenul acela, era vară, căldură mare, ne-am întors cu un coleg și cineva mi-a spus că vrea să-mi arate ceva. Am intrat într-o baracă unde o femeie, cu o grămadă de răni purulente, stătea culcată, cu febră, într-o stare foarte proastă. Primul lucru pe care l-am spus a fost: *la doctor*. Dar ei că nu, nu vrea să meargă la medic, are copil mic, nu vrea să-l lase acolo. Am chemat salvarea, dar ea zicea între timp că nu vrea să se interneze, să chemăm salvarea doar dacă vine și un doctor care s-o consulte pe loc. A venit salvarea, fără medic, dar până la urmă am mers la spital, cu condiția să merg și eu. Atunci ne-am pornit spre Urgența din Târgu Mureș, bolnava, aparținătorul ei și eu. Când m-a văzut medicul, prima sa întrebare a fost ce caut acolo cu ăia.

A.P.: De aceea n-a vrut să meargă la medic inițial.

H.H.: Și asta, sigur, sigur. Dar poate și faptul că distanța de la ei la spital e foarte mare la Târgu Mureș, este greu să te deplasezi fără a avea acces la vreun vehicul. După povești de acest gen oamenii se schimbă.

A.P.: Cât de mare e comunitatea de evacuați de acolo?

H.H.: Vorbim despre diverse comunități. În cazul celor din barăci, existau zece barăci de acest fel. Apoi, în jurul barăcilor, printre tufe, începeau să apară căsuțele, asta a mers câțiva ani și când s-a ghicit că orașul are nevoie de zona aceea au făcut dispărute atât barăcile, cât și căsuțele. Politica orașului era, pe atunci, să-i mute în unitățile numite locuințe sociale din fosta crescătorie de porci. Oamenii n-au vrut să se ducă, pentru că nu erau reglementate cum se cuvine plata chiriilor, sumele de plătit pentru curent și gaz. De multe ori când ne întorceam se întâmpla că oamenii cu care ne întâlneam primăvara și locuiau într-o unitate de locuit erau evacuați vara și locuiau în corturi improvizate în curtea clădirii, pentru că nu au plătit facturile astronomice la curent. Deci, totul era prost reglementat. Cum acolo cheltuielile erau mari, oamenii n-au putut și n-au vrut să se mute acolo. Exista o comunitate formată din opt familii care locuiau pe malul Mureșului după ce au fost evacuați din cartierul Ady. Erau mai mulți frați. Li s-a spus că trebuie să se mute acolo. Acces la apă potabilă nu era. Mureșul era aproape și de acolo își luau apa, iar săptămânal primeau de la primărie două containere mari cu apă. Acesta era accesul lor la apă, nimic altceva. Oamenii au început să construiască, să înfrumusețeze locul, să-l modeleze în ideea că vor rămâne acolo.

A.P.: Cum era reglementată această situație din punctul de vedere al legii? Pur și simplu au mers pe malul Mureșului sau exista acolo o parcelă pe care se putea construi?

H.H.: Li s-a spus să meargă acolo, au început să construiască și să aranjeze locul, iar atunci, la un moment dat, li s-a spus că e vorba de un teren privat. Că tot nu e bine unde sunt, să se mute un pic mai încolo, cam cu vreo 50 de metri. Acolo nu mai era teren privat, ci proprietate orășenească. Totul s-a ras și au fost mutați 50 de metri mai încolo. Acolo puteau să-și inventeze iarăși o viață.

A.P.: De parcă nu s-ar fi știut dinainte că e teren privat.

H.H.: Bineînțeles că se știa. Comunicarea acestor oameni cu instituțiile este foarte greoaie. Acestea nu se deplasează la fața locului. Cel mult trimite un asistent social. Pe lângă faptul că îi ascultă, competența asistentului social vizează destul de puține alte lucruri. Așa erau instituțiile din Târgu Mureș, iar la Miercurea Ciuc era diferit doar din punctul de vedere al faptului că mai era și altceva. Ceea ce este acum în Pata Rât și anume că o comunitate trăiește pe groapa de gunoi, fusese și la Miercurea Ciuc. Când am ajuns acolo odată cu SPAREX, nu mai erau foarte multe familii pentru că groapa de gunoi s-a închis și s-a început dizolvarea coloniei. În 2013, erau doar 7 barăci cu 7 familii. Am fost pe acolo în mai anul acesta, mai existau două barăci, dar nu pe groapa de gunoi, ci la marginea acesteia. La Șumuleu Ciuc a fost o stradă la periferie în care trăiau 180 de oameni, descendenți ai unei singure familii. Un cuplu din jurul Odorheiului Secuiesc a ajuns la compania de salubritate în anii 1950 și s-a stabilit acolo. În toate aceste povești motivul crescătoriei de porci revine. Și la Șumuleu Ciuc a existat o crescătorie de porci și o familie s-a mutat în anexele sale, au avut 14 copii și aceștia, împreună cu descendenții lor, trăiesc acum acolo. Aceasta e o comunitate mai compactă, formată din 34 de familii. Țin foarte mult la faptul că provin dintr-o singură familie și își reprezintă pe cât pot interesele. A mai fost încă o comunitate, a treia. Locul unde trăiau se chema Fabrica de Căcat.

Ei au ajuns tot într-un fel de barăci, containere din metal. Familiile de romi au fost evacuate dintr-un imobil retrocedat din centru și li s-a desemnat acest teren lângă stația de epurare, unde au fost amplasate opt containere în care au fost mutați. De asta se cheamă Fabrica de Căcat, pentru că e lângă stația de epurare. Ca orice fel de comunitate segregată, ghettoizată, a ajuns într-un loc despre care e puțin spus că e nesănătos. E mult mai rău decât atât. A existat un singur robinet cu apă potabilă. Un singur robinet lângă stația de epurare. Asta a fost comunitatea la care am avut cel mai greu acces, căci pe marginea evacuării lor a intervenit fundația Romani Criss, iar primarul a luat acest lucru ca pe un afront personal. Oamenii nu voiau să stea de vorbă cu nimeni, le era teamă de ce poate să ajungă la urechile oficialităților. Din această cauză oamenii erau neîncredători. Dacă îi întrebai despre situația lor, spuneau că totul e bine, primarul e un om bun care ar dori foarte mult să-i ajute. Desigur, toată lumea știa adevărul. S-a putut merge la comunitate și discuta liber cu oamenii la o cafea doar când reprezentanții comunității nu erau acasă. Chiar le era teamă să spună ceva din cauza eventualelor consecințe.

A.P.: Știi ceva despre cum erau reglementate asemenea situații înainte de 1989? Cum se raporta regimul la comunitățile de romi?

H.H.: În ce privește terenul din Șumuleu Ciuc, există o poveste care e un exemplu bun pentru cum au ajuns acolo și ce făceau. Înainte de 1989, oamenii erau salariați. Aveau un loc de muncă. Pe marginea terenului din Miercurea Ciuc, când cineva mi-a spus că s-a întors pentru că i s-a desființat locul de muncă, am întrebat unde a lucrat înainte. La CFR, la Turnu Severin. Dinamica era mai mare, iar oamenii lucrau. Cuplul din Odorhei Secuiesc lucra la compania de salubritate din Miercurea Ciuc, acolo au găsit de lucru. Oamenii lucrau. Desigur, mai exista și faptul că toți trebuiau să lucreze înainte de 1989. Locuirea avea și ea alte politici decât acum. În zona rurală lucrurile arată altfel, chiar dacă și acolo se lucra, șirul de evenimente e diferit. La oraș n-au fost atât de împinși înspre periferii, pentru că existau locuri de muncă și locuințe. N-a trebuit să ghicești mereu unde să mergi.

A.P.: Am înțeles dintr-o discuție precedentă că în anii 1990 n-au fost așa de multe evacuări, dar au existat pogromuri la sate. Tu știi ceva despre astea? Cunoști aceste probleme? Cum de au apărut în anii 1990 aceste pogromuri? Care au fost cauzele lor? Au existat și înainte de 1989?

H.H.: În locurile în care am fost eu, n-am auzit de pogromuri înainte de 1989. Din perioada de imediat după 1989 există o întâmplare „clasică” din Târgu Mureș. Cu ocazia conflictelor din martie, au existat romi din Valea Rece care au fost prinși în vârtejul evenimentelor și a apărut chiar și un slogan clasic: *unguri, nu vă fie teamă, țiganii sunt aici!* A existat un om care mi-a fost foarte drag, Elek, decedat de atunci, care mi-a povestit propria sa pățanie în legătură cu asta. A fost închis, a stat mai mulți ani la închisoare fără să fi participat măcar la evenimente. Pur și simplu a ajuns acolo, dar n-a fost în niciun fel un participant activ al șirului de evenimente. A stat ani de zile la închisoare și s-a și ramolit acolo din această cauză. În schimb, de pogromuri împotriva romilor, de case cărora li s-ar fi dat foc și de altele asemenea nu mi s-a povestit în aceste comunități. Acum îmi vine în minte că, la Târgu Mureș, n-a fost un pogrom, dar a fost totuși ceva într-una din comunități: cele opt familii care trăiau pe malul Mureșului, înainte să fi fost trimiși acolo, au fost duși într-un sat în apropiere

de oraș, unde ar fi trebuit să stea în niște barăci plasate pe un teren luat în chirie. Dar atunci au apărut sătenii cu benzină, ca să le dea foc, mi s-a spus. Familiile au fost păzite de polițiști în timpul nopții, iar dimineața au fost aduse înapoi la Târgu Mureș, pe malul Mureșului. A existat deci un asemenea caz, în care dacă oamenii erau lăsați acolo singuri, probabil că s-ar fi ajuns la vărsare de sânge. În ce privește evacuările, acestea sunt prezente în aproape toate orașele. Și sunt tot mai dese.

A.P.: Ce fel de politică de stat se ascunde în urma acestora? Ce a pornit tot acest proces? Căci e tot mai clar că vorbim de un proces și de unul cât se poate de concertat la nivel național. Bănuiesc că există mai multe cauze.

H.H.: Chestiunea are mai multe straturi. La Miercurea Ciuc, din cauza retrocedărilor de imobile, orașul a fost incapabil să gestioneze soarta oamenilor evacuați. A fost incapabil sau n-a vrut, căci întrebarea e peste tot dacă există voință politică în acest sens sau nu. Căci peste tot e același lucru: există voință politică sau nu? N-a existat. Asta a fost soluția mai simplă.

A.P.: N-a interesat pe nimeni.

H.H.: N-a interesat pe nimeni. Vorbim de oameni a căror soartă nu interesează, de fapt, aproape pe nimeni. Cu tot respectul cuvenit excepțiilor, căci există într-adevăr oameni dedicați care se străduiesc să schimbe cumva lucrurile. E însă cât se poate de clar că nu se vrea o soluție omenoasă la aceste probleme. Să ne gândim doar la cazurile de evacuări din Cluj, de pe strada Coastei, de pildă. Dimineața au mers camioanele de gunoi pe care se puteau pune diversele mobile și bagaje, apoi locul a fost ras cât se poate de repede. Apoi terenul i-a revenit Bisericii Ortodoxe, care a construit un internat pentru studenții de la teologie și facultatea. Același lucru s-a întâmplat la Baia Mare. S-a făcut mare vâlvă când familiile rome au fost mutate în clădirea laboratorului de chimie a CUPROM, uzina de prelucrare a cuprului, iar apoi, în doar câteva ore, mai multe zeci de oameni au ajuns la spital cu simptome de intoxicație. Tot din Baia Mare este și decizia din 2014 a primarului, care se potrivește bine pe lanțul evenimentelor legate de renovarea blocurilor din cartierul Ady din Târgu Mureș. Explicația administrației locale pentru decizia de evacuare a consiliului a fost tot renovarea clădirii și transformarea sa în locuințe sociale. S-a întâmplat și asta, dar și altele, cum ar fi zidul construit de primărie în 2011 lângă două blocuri de mineri locuite în mare parte de romi. Totul devine atât de pervers în această întâmplare. Știi poate că vara trecută au fost aduși niște studenți de la Academia de Artă din Cluj, care au pictat zidul, ajuns astfel un „obiect de patrimoniu” care nu mai poate fi distrus.

A.P.: Da, cunosc povestea. Oarecum, mergând pe firul acesteia, am ajuns să insistăm pe această temă după ce am publicat un material despre zid într-unul din numerele noastre trecute. Ne-am dat seama din capul locului că e vorba de un fenomen mai general, care merită toată atenția noastră. Bineînțeles că fenomenul de la Baia Mare a creat ceva zarvă mediatică, dar știi și tu cum e cu asta: două săptămâni ceva e în centrul atenției, după care dispare iar de parcă nici n-ar fi existat. În timp ce e vorba de un fenomen cronic, mereu prezent, care trebuie înțeles și suprimat.

H.H.: Când eram puternic implicați deja în SPAREX, zidul acesta a fost un motiv recurent. La Târgu Mureș cea mai mare comunitate de romi e la Valea Rece. Terenul pe

care locuiește comunitatea a fost împrejmuit cu un gard. E de înălțimea unui om, ca să nu se poată vedea peste el și pe bannerul cu care e decorat se văd copii și familii zâmbitoare, toată lumea e fericită. E drept că acest gard de la Târgu Mureș n-a avut o vizibilitate la fel de mare ca istoria de la Baia Mare, dar logica sa a fost aceeași, la fel și funcția sa, ceea ce înseamnă că primăriile au aceeași atitudine față de comunitățile de romi: îi împrejmuiți cu ceva și totul e bine, căci nu-i vede nimeni. Așa s-a întâmplat și la Baia Mare, când niște studenți de la arte care nu știau nimic despre toată situația, au pictat zidul, iar acesta a devenit „operă de artă”. Totul a fost planificat cu o logică perversă, dar eficace. Și vezi bine că motivul împrejuririlor revine, mai nou reapare și la granițele dintre țări, sub formă de garduri de sârmă ghimpată.

A.P.: M-ar interesa acum care sunt condițiile de viață în asemenea locuri. Ne-ai povestit despre containere, despre problema apei potabile și menajere, dar m-ar interesa și din ce pot trăi acești oameni? Cum arată viața de zi cu zi în aceste comunități?

H.H.: Oamenii aceștia lucrează. Au munci care, bineînțeles, conform normelor sociale și categoriilor de muncă actuale nu sunt muncă salariată în mod propriu-zis. Ar trebui să se discute, la nivelul politicilor publice, și conceptul de muncă. Căci astăzi doar munca salariată e muncă, dar restul nu, deși există și acolo muncă. De pildă, la Miercurea Ciuc, cei care trăiau pe rampa de gunoi își câștigau existența sortând gunoaiile. Comunitatea de la Șumuleu Ciuc trăia din adunatul de flacoane din plastic și de fier vechi. Ceea ce a fost interesant acolo din acest punct de vedere fusese că oamenii mergeau în oraș și de acolo adunau flacoanele, pe care le duceau acasă și le adunau în grămezi pe care le duceau la predat cu căruțe trase de cai. E interzis însă să te deplasezi pe drumuri publice cu căruțe trase de cai, așa că de multe ori erau amendați. Deci venitul lor era foarte mic. Ceea ce a dus la faptul că ei adunau deșeurile re folosibile, iar beneficiarul mergea cu un camion și le aduna, dar banii primiți pentru asta erau mult mai puțini decât dacă le-ar fi predat cei care le-au colectat. Aceste comunități sunt deci mereu într-o poziție inferioară. La acea vreme, n-a prea mai rămas fier vechi de colectat la Miercurea Ciuc, așa că au rămas doar flacoanele. Terenuri n-au, așa că n-au acces nici la agricultură. Cel mult sub forma unor munci sezoniere, toamna. Când s-a terminat cu strângerea recoltei, agricultorii le-au permis să adune restul de cartofi sau porumb. Am fost în vizită la o familie unde ni s-au arătat vreo trei-patru saci de cartofi adunați, depozitați într-o gaură săpată în mijlocul camerei. Au mai fost și alte munci sezoniere vara. Adunau fructe pe care le predau angrosiștilor. Am fost la un moment dat când era sezonul culesului de afine. Mulți din comunitate s-au dus să culeagă afine în Gheorgheni. De obicei, acestea sunt drumuri lungi, de trei-patru zile. Numai că și acestea sunt munci organizate din exterior. În realitate, în mână ajung mereu mai puțin bani decât prețul de vânzare al fructelor. La Târgu Mureș mulți lucrau, mai ales la Valea Rece, la compania de salubritate. Ceva similar se întâmplă, de altfel, și la Cluj. Vorbim deja, așadar, de munci salariate. Căci există o prejudecată care circulă în legătură cu acești oameni, și anume că toți ar trăi din ajutor social. E o prejudecată clasică. Dar, de pildă, în comunitatea din Șumuleu Ciuc trăiau 34 de familii dintre care doar două au primit ajutor social. Există, în schimb, numeroși factori care le blochează accesul la ajutor social sau la angajarea cu carte de muncă. De pildă, lipsa cărților de identitate. Fără o locuință proprietate personală nu pot avea decât cărți de identitate temporare, cu care e foarte greu să te angajezi.

A.P.: Știm deja că la nivel național există mai degrabă o indiferență a autorităților față de soarta acestor oameni. E oare diferită situația la nivelul Uniunii Europene?

H.H.: Una dintre valorile fundamentale ale Uniunii Europene, și anume egalitatea șanselor, e prezentă în programele de sprijin. Unul dintre lucrurile conștientizate nu demult este că integrarea romilor nu poate fi limitată doar la niște domenii separate, cum ar fi educația, accesul la locuri de muncă sau locuirea, ci problemele ce vizează mai multe aspecte ale vieții trebuie tratate într-un mod complex. Întrebarea e doar cum sunt puse în practică programele de sprijin la nivelul vieții cotidiene.

A.P.: Spune-mi mai multe despre asta. Despre ce fel de proiecte vorbim, cum funcționează totul? Care e experiența ta în acest sens?

H.H.: O parte a proiectelor se scriu, în opinia mea, pe baza cuvintelor-cheie ale UE, egalitatea de șanse, comunitățile vulnerabile, voluntariatul etc. Trebuie văzut însă că acesta e un criteriu obligatoriu, firmele de scris proiecte sunt atente la asta. Doar că la nivelul practicii aceste cuvinte riscă să nu mai aibă acoperire. Foarte puține intervenții concrete țin seama de ele când e vorba de punerea lor în practică. Proiectele care nu sunt elaborate în comun cu organizațiile romilor nu mai ajung înapoi la comunitate.

A.P.: Unde e blocajul atunci? Vedem că există un fel de voință, că există proiecte, dar ce nu funcționează?

H.H.: Nu există, de fapt, niște politici publice bune ale acestei chestiuni. Organizațiile civice sunt cele care, prin intermediul militantismului lor, încearcă să discute despre dificultăți sau să pună presiune pe instituțiile publice pe baza experiențelor concrete din practica lor. Și lipsește, bineînțeles, dialogul, lipsește evidențierea netă a exemplor pozitive. Căci există asemenea exemple, dar mediatizarea lor nu mai e la fel de semnificativă. Ar trebui așezat un accent mai mare pe criticile constructive, dar asta în majoritatea cazurilor e foarte greu de obținut, pentru că organizațiile și oamenii iau criticile ca pe un afront personal și nu văd posibilitatea pozitivă pe care o conțin. Și, evident, ar trebui să primească un accent puternic idealul cetățeanului egal și activ în cazul comunităților rome. Toate astea au nevoie de multe experiențe pozitive, de munci bine orientate și de lobby. Un exemplu recent în acest sens este că o organizație civilă activă la nivel național a putut să-și formuleze o experiență de mai mulți ani într-un proiect de lege acceptat de guvern ca program național, iar prin asta copii preșcolari din medii defavorizate pot primi lunar o bursă socială care participă la învățământul de stat obligatoriu. Există inițiative, există strategii. Ceea ce facem noi acum la ROMEDIN are un segment în care diverși specialiști elaborează o strategie pentru a crea o rețea a școlilor incluzive, formulând în mod concret ce înțelegem prin incluziune, pentru ca aceasta să însemne mult mai mult decât înțelegem astăzi prin acest termen. Grupul de specialiști care lucrează la acest caz, cercetători, directori de școală, specialiști din învățământ, dorește să elaboreze o strategie în acest sens. Dacă inspectoratul ca organizație parteneră își dă avizul pe acest document, iată lobby-ul de care vorbim, și spune că în strategia sa anuală acordă un loc important existenței școlilor incluzive la Cluj, în sensul în care înțelegem noi termenul, iar școlile pun în practică acest lucru, atunci se poate apela la asta pentru înscrierea în diverse școli a copiilor de la Pata Rât. În realitate, beneficiul acestor proiecte ar fi să se ajungă la strategii publice care pot fi impuse instituțiilor

statului, de pildă școlilor și altor instituții educative, primăriilor, tuturor celor care sunt responsabili pentru problema în cauză.

A.P.: Știi și tu însă că tendința generală astăzi este aceea că statul capitalist, mai ales în vâna sa neoliberală pe care o cunoaștem, lucrează la demantelarea tuturor lucrurilor care au de-a face cu plasa socială, plasându-le în cărca societății civile, care este chemată astfel să facă munca statului, pe care statul n-o mai face. Asta se întâmplă peste tot în lume. De aceea, nu știu dacă se poate spera ca prin presiunea asupra structurilor de stat să se obțină schimbări reale.

H.H.: Dacă n-am spera că se poate, n-am face acest lucru. Ca organizație civilă doar așa se poate face. Să se pornească lucrurile în direcția cea bună, într-o logică pozitivă care să ghideze un șir de acțiuni și să se obțină ca instituțiile publice să preia practicile pozitive, programele deja elaborate, încercate, funcționale. Dacă n-am crede că asta se poate, n-am face asta. Trebuie să obținem schimbări în interiorul sistemului.

„Mă interesează să contribui cu ceva la schimbarea mecanismelor care le creează romilor poziția inferioară, dominată, oprimată” Simona Ciotlăuș

Simona Ciotlăuș este absolventă de antropologie socială. Locuiește în Cluj, iar de câțiva ani participă la diverse inițiative activiste sau civice pentru recunoașterea și respectarea drepturilor sociale (în particular locuirea adecvată) a locuitorilor din zonele segregate ale orașului. O animă speranța că spațiul politic se poate transforma într-unul mai drept față de locuitorii în general excluși din viața orașului.

Alexandru Polgár: Cum ai ajuns să fii implicată în proiecte care să vizeze romi?

Simona Ciotlăuș: Am locuit o perioadă mai lungă în altă parte decât Cluj, dar de la distanță urmăream ce se petrece, fiind născută și crescând aici. Mă interesa. Preocuparea mea pentru activism sau cel puțin pentru o poziționare mai critică vizavi de ce se întâmplă s-a concretizat mai mult după ce am terminat facultatea. Am fost plecată, am început să cunosc tot felul de grupuri autonome activiste, am participat la demonstrații, în Anglia, în Portugalia, iar ulterior m-am întors la București, cu mari speranțe că se poate întâmpla ceva la Departamentul de Sociologie, mai precis la Secția de Antropologie. Lucrurile n-au prea mers, dar cam atunci m-am apropiat de lumea din colectivul Bibliotecii Alternative din București. Am mers la cercuri de lectură, grupuri de discuții. Mi s-a părut interesant ce s-a întâmplat acolo și, mai mult decât interesant, și necesar. După aceea am revenit la Cluj. Deja trecuse „ianuarie 2012”. Începea sau devenea tot mai vizibil activismul Roșia Montană, în formele lui

mai extinse. După ce am cunoscut oamenii din fostul grup Tinerii Mânioși, am continuat să particip la întâlniri, să discutăm. Mi se părea important ca, odată întoarsă la Cluj, să încep a înțelege ce se întâmplă în oraș din alt punct de vedere și asta în continuare mi se pare important. Și cred că, de atunci, lucrurile au decurs oarecum firesc, adică începi să cunoști oameni, afli cine sunt, ce fac, eventual din ce partid fac parte, te interesează toate astea la nivel de politică locală. Cred că altfel nu prea ai cum să exiști într-o formă oarecum critică. Dacă nu ești acolo, nu vezi ce se întâmplă. Și încerci încet-încet să-nțelegi, să-ți dai seama unde ești, eventual cum te poziționezi. Am făcut parte din colectivul A-casă, care pentru mine era o promisiune foarte faină, dar ulterior s-a dovedit că nu prea e (chiar dacă acest aspect ar trebui dezvoltat). Participarea la colectiv rămâne în continuare importantă pentru mine, deci nu vreau să denigrez ce s-a întâmplat. Prin colectivul A-casă, dat fiind că spațiul colectivului era undeva în zona gării, a apărut, la începuturile activităților noastre, ideea excelentă de a face plimbări în comunitate. Practic, așa am ajuns să cunosc niște oameni amenințați cu evacuarea, de fapt, cu demolarea unor locuințe construite fără autorizație, de undeva din zona gării. Tema gentrificării îmi era foarte cunoscută, știam despre ea și din fostul activism, și din studiile mele (am terminat sociologie și antropologie). Lucrurile păreau că, iată, încep să aibă sens și la nivelul vieții mele cotidiene. De acolo am tot continuat să merg la oameni. Lucrurile în colectiv nu se concretizau neapărat în direcția unei legături cât de cât apropiate cu cei de acolo, dar atunci am intrat în legătură cu Enikő Vincze și, cunoscând cumva militantisul civic local în privința locuirii și faptul că ea era destul de prezentă și milita în sensul acesta, am contactat-o. Asta s-a întâmplat primăvara, iar oamenii aveau o decizie de evacuare la sfârșitul anului. Știam că legislația permite demolări doar în luni de vară, iar asta se întâmpla cândva prin martie 2014. Atunci am început să comunic cu ea. Ea a fost foarte receptivă. O știam mai degrabă ca autor sau ca antropologă feministă, reorientându-se de pe poziții liberale pe poziții socialiste, ceea ce era și mai apropiat de ce mă interesa pe mine. A fost conexiunea asta legată de o situație punctuală, cazul din zona gării, strada Stephenson 15. Enikő Vincze știa și ea oamenii din București, persoane activiste implicate. Tot în același an am și mers acolo, a fost ideea să ne gândim cum putem extinde frontul comun pentru dreptul la locuire și la Cluj pentru a crea un fel de platformă, nu neapărat națională, dar una care militează pentru drepturi de locuire nu doar într-un singur oraș, una care încearcă să gândească problemele locative la un nivel mai general.

A.P.: Înainte spuneai că te-ai dus la oameni, că ai luat efectiv contactul cu oamenii, cu cei care urmau să fie evacuați, bănuiesc. M-ar interesa ce-ai văzut. Care a fost prima ta reacție? Care au fost primele tale impresii, ca să zic așa?

S.C.: Faptul că se locuiește în condiții foarte grele, de supraaglomerare, că e un trai nesigur, neasigurat în termeni de *oare mâine o să fim aici sau n-o să mai fim?*, dar și nesigur în termeni de cum poți să asiguri reproducerea socială la nivelul gospodăriilor. Oamenii fuseseră hărțuiți de poliție, de fapt. Îmi amintesc că, în primele întâlniri, cred că fiecare persoană relata momentul în care cei de la poliția locală, asta se întâmpla în octombrie-noiembrie 2013, veneau foarte devreme dimineața, timp de o săptămână în fiecare dimineață și făceau razii. Poliția locală împreună cu jandarmeria le bocăneau în ușă, îi dădeau afară pe toți din case și iar îmi amintesc o relatare în care cineva zicea: *după două sau trei zile, copilul meu era deja treaz la ora 6 dimineața și zicea: „mami, mami, vezi că iarăși vine poliția”. Eu ce era să fac? El se ascundea și am ieșit că deja*

nu mai rezistam. Așa ceva cred că nu e potrivit. E abuziv și nedemocratic felul în care poliția locală și jandarmeria înțeleg că trebuie să-și facă treaba. Altceva, din primele mele întâlniri cu oamenii, a fost că e un imobil destul de vechi în jurul căruia familia s-a extins. Faptul că n-au avut alte posibilități de locuire i-a făcut să recurgă la construcțiile acestea sau să stea acolo cu părinți. În jur sunt blocuri mai înalte și vecini care nu-i acceptă acolo, așa că locuitorilor li s-a transmis în multe feluri sentimentul că sunt înconjurați de oameni care nu-i vor. Pe lângă ce ziceam mai devreme, că e nesigur în privința locuirii, mai este și starea asta că toată lumea din jur te împinge, te jignește și nu te vrea acolo. Ești încercuit, pus la colț, nu știi ce să faci.

A.P.: Asta a fost strada Stephenson. După aceea, bănuiesc că te-ai dus și la Pata Rât. Despre asta ce-ai putea să-mi spui?

S.C.: Știam anterior de Pata Rât, cum se formase. Dar experiența directă îți deschide alte orizonturi și e diferită empatia pe care o poți avea odată ce ai luat contact direct cu oamenii. Prima dată am fost acolo la comemorarea evacuării, pe 17 Decembrie 2013, cu ocazia acțiunii „SOS! Scoateți-ne din Pata Rât”. Ideea noastră era de a merge împreună cu mai mulți oameni de pe Stephenson, pentru a crea câteva legături prin care puteam să surprindem și să creăm o minimă solidaritate între oamenii cu probleme de locuire. Așa am fost prima oară acolo și, într-adevăr, am fost doar pe la casele modulare, așa-zisele locuințe sociale ale primăriei, date persoanelor evacuate de pe strada Coastei. Ce m-a marcat cel mai mult atunci, cred că a fost mirosul, gunoiul și vântul...

A.P.: Mirosul de la rampă...

S.C.: Da. Spațiul din jur, cred că asta a fost cel mai intens, și din nou oamenii care relatau povestea pentru a nu știu câta oară și care se termina mereu cu *vrem să plecăm de aici*.

A.P.: Care e viața cotidiană a oamenilor de acolo, știi ceva despre asta?

S.C.: Cred că depinde foarte mult despre cine vorbim. Cred că mi-ar plăcea mai degrabă să vorbesc despre un fel viață cotidiană tipică pentru femeile de acolo. Se trezesc destul de devreme, pregătesc copiii pentru școală, eventual merg cu ei, îi conduc, da, de multe ori se întâmplă asta, după care, o mare parte din ele, surprinzător cumva și împotriva percepției generale, lucrează. Am să fac o paranteză. Mă refer la persoanele de pe strada Cantonului, care are particularitățile ei ca zonă de locuire marginală, precară, stigmatizantă, ghetoizată. Sunt foarte multe femeile care nu lucrează și sunt multe femei care lucrează acolo și au joburi de bucătărie, până în 16 ore pe zi. Se stă peste program, salariul este destul de mic, surprinzător sau nu, iar asta se întâmplă într-unul dintre cele mai selecte localuri din Cluj. Sunt mai multe persoane care lucrează acolo la bucătărie. Cred că acum e închis, dar ele au fost transferate. Însă vara asta, de exemplu, că în vara asta m-am apropiat destul de mult de ele, unele spuneau că se înțeleg bine cu niște colege, dar chiar dacă la sfârșitul săptămânii sau când au timp liber se întâlnesc unele cu altele, niciodată ele n-au spus, de fapt, unde locuiesc. Deci totul e foarte vag pentru colegele lor. Ele spun că locuiesc undeva în Someșeni. Și multe persoane de pe strada Cantonului spun că locuiesc în Someșeni. Ce altceva aș mai putea să spun? Cum arată o zi? E dificil de spus, pentru că n-am stat niciodată de dimineață până seara. Oricum, e neplăcut, condițiile de pe strada Cantonului sunt foarte neplăcute. O altă parte a femeilor de

acolo selectează materiale reciclabile. E o muncă temporară pe un contract pe care nu-l înțeleg și nu-l înțeleg pentru că nu le este explicat întotdeauna. Li se întâmplă multora să se trezească cu amenzi de la Fisc, le sunt întrerupte beneficiile sociale în mod abuziv, care nu sunt apoi reluate decât după un anumit număr de luni, nu știu, multă instabilitate, condiții de locuire mult, mult, mult mai grele decât pe strada Stephenson, de exemplu. Ce altceva? Cam așa e traiul femeilor pe care le-am cunoscut eu. Evident că sunt mult mai multe lucruri. E foarte greu să redai o zi tipică din viața lor. Poate cel mai bine ar fi să faci un interviu cu ele. Pot să-ți povestească cel mai bine.

A.P.: Mă gândeam și eu la asta. Și cu siguranță va exista o continuare la dosarul acesta pe care-l pregătim acum, dar în faza asta mă interesează cumva fenomenul în genericitatea lui și ce îmi pot spune intervievații despre asta. Tu cunoști alte situații similare din țară? Ai fost și în alte locuri?

S.C.: Dacă am văzut alte locuri? Aiud ca experiență directă, București în oarecare măsură.

A.P.: Îmi povestești un pic și despre astea.

S.C.: Da, cred că e un fenomen destul de generalizat.

A.P.: Fără îndoială, că asta este și pentru mine covârșitor și alarmant. Și cere o atenție mărită, o atenție focalizată în mod precis pe ele.

S.C.: Tot gândindu-mă ce-ar putea să explice fenomenul acesta, de locuire marginalizată, ghetoizată în foarte mare măsură a romilor la marginile orașelor sau, oricum, în condiții foarte precare, cred că o parte din motive se referă la poziția lor, la fel oricum, inferioară, de inegalitate politică și economică pe care au avut-o și anterior.

A.P.: Când spui anterior te referi la înainte de 1989, nu?

S.C.: Da, sau înainte de anii 1990, cred că anii 1990 au fost critici pentru multe persoane care au constituit forța de muncă și care au fost primii precarizați.

A.P.: Cunoști un pic și situația mai particulară a romilor înainte de 1989? Cum se explică, de pildă, că fenomenul ghetoizării pe atunci nu era chiar așa de prezent?

S.C.: Păi, locuirea era diferită, condițiile de locuire nu erau la fel de grele. Pentru că, da, probabil apa nu curgea ca acum, dar exista totuși apă în imobilele respective, care erau fie cămine de nefamiliști, fie apartamentele în care locuiau pentru că erau muncitori la diverse fabrici. Ceea ce s-a întâmplat după 1990 a fost că fabricile s-au privatizat, iar întregul fond imobiliar al fabricilor a fost și el, parțial sau complet, privatizat. Oamenii ori au rămas acolo, ori au fost intervale în care ar fi putut să cumpere apartamentele pe care le închiriau. Ar fi putut să cumpere, doar că a fost un start foarte inegal și, din câte am înțeles, au fost niște investitori cu legături politice destul de bune, care au cumpărat un bloc integral și atunci ei n-au mai avut posibilitatea de a-și cumpăra apartamentele. Asta e valabil și în alte orașe, cred. Revenind la ceea ce ar putea să explice ghetoizarea, majoritatea oamenilor sau o mare parte a romilor lucrau ca muncitori necalificați sau în construcții. Asta e istoria celor de pe strada George Stephenson. Ei erau o forță de muncă mobilă, mergeau dintr-un loc în altul, au construit inclusiv blocuri în București, au construit o grămadă de blocuri din centrul Clujului și pe atunci, de exemplu în anii 1980, erau angajați la trustul de

construcții de stat și au primit într-adevăr locuințe ca muncitori, iar după 1990 unii au avut ocazia sau posibilitatea de a cumpăra, alții nu. Cei care n-au avut posibilitatea de a cumpăra au continuat să trăiască alături de familiile lor. În timp, posibilitatea de a locui într-o casă socială s-a îngustat foarte mult pentru ei din cauza schimbării legislației. Nu știu dacă am fost foarte coerentă cu asta, dar cred că e o acumulare a unor schimbări sociale și politice din care ei ies întotdeauna învinși.

A.P.: E revoltător că, în deceniul 2005-2015, care era deceniul integrării romilor, în România au avut loc probabil cele mai multe fenomene de marginalizare, adică de trimitere la marginea orașelor, de mutare forțată. Nu știu, mă gândesc efectiv, probabil că și tu ți-ai bătut capul enorm cu problema asta, ce se poate face pentru ei.

S.C.: Cred că e nevoie de o altfel de abordare a problemei. Una care să nu fie neapărat culturalizată...

A.P.: Rasializată chiar!

S.C. Eu cred că e rasializată. Am văzut rasism cotidian și instituțional și în altă parte, nu doar la Cluj, dar ceea ce mi se pare pervers este că exact ceea ce ar trebui să sprijine incluziunea ajunge cumva să acumuleze un fel de gândire rasializată cu privire la ce pot să facă ei, romii.

A.P.: Explică-mi un pic asta.

S.C.: Au fost recent mai multe intervenții ale celor ce încearcă să facă ceva cu Pata Râtul. Cred că de acolo începe problema, adică de acolo începe rasializarea, de la cum este definită problema. Când încerci să faci ceva pentru o comunitate pentru că este preponderent romă și o faci vizând doar partea culturală, sau în mare măsură partea culturală, nu vei face altceva decât să amâni pe termen nedefinit încercarea de rezolvare a problemei din punct de vedere economic și politic. De exemplu, știu de-abia câteva administrații locale în care romii sunt reprezentați la nivel politic sau în care chiar să existe consilieri pe probleme rome. La nivel politic, ei întotdeauna sau foarte adesea au fost luați ca o masă care poate fi trasă într-o parte sau alta de partida romilor. Foarte multe persoane rome îți vor spune că n-au nicio legătură cu ea și că nu le place. Că se simt foarte mult trădați de partida romilor. Uite că iarăși am divagat. De la...

A.P.: Nu, n-ai divagat deloc, cred că ești pe fibra gândului și ai făcut un detur. Cred că ajungem numaidecât la ce ne interesează. Vorbeam despre posibile soluții, despre cele la care te poți tu gândi, și spuneai că una dintre sechelele cele mai mari este faptul că problema se abordează culturalist. Ai putea să-mi spui sau să-mi precizezi mai concret ce înseamnă trăsăturile unei abordări culturaliste? Adică despre ce e vorba? Discutăm în termeni de tradiții, de recuperare, nu știu, a limbii rome, pentru că știu că și asta e o problemă mare, în sensul că foarte mulți copii, unii de la Pata Rât chiar, nu vorbesc limba romă, nu citesc în limba romă? Știu că există o școală la care există posibilitatea de a studia în limba romă, dar numai pentru clasele I-IV. După care nu mai există această posibilitate și elevii trebuie să treacă la clasele cu predare în limba română. Asta ține cumva și de partea culturală, dar intră deja și pe terenul politicii, deci de aceea aș zice să încercăm delimitarea a ce anume percepi tu ca fiind dezavantajele unei abordări culturale în raport cu această problemă.

S.C.: În anii 1990 a existat un activism rom foarte puternic, un activism și civic, dar și cultural, în ideea asta a posibilității de a interveni la nivelul felului în care tradițiile rome sunt recunoscute. Doar că sunt convinsă că modelul respectiv a împrumutat destul de mult din modelul recunoașterii minorităților folosit de minoritatea maghiară. Și atunci când încerci să compari cele două modele de recunoaștere și de re poziționare politică, împreună cu revendicarea unor drepturi culturale, evident că poți să analizezi cum se poate face asta, ce sprijin are și din punct de vedere material și din punct de vedere politic, când te gândești la elita maghiară și la elita romă. Și după ce te gândești și la elita maghiară și la elita romă, te gândești și la masa maghiară și la masa romă, iar atunci îți dai seama că diferențele sunt enorme. Sunt convinsă că genul acesta de politică culturală e importantă, doar că pericolul ei este că duce la segregare. Asta putem vedea și la Cluj. Cunoscm maghiari nemulțumiți de lucrul acesta, la fel cumva se întâmplă și cu romii, doar că romii, spre deosebire de maghiari, sunt stigmatizați, iar școala care, de exemplu, acum oferă în pachetul ei de servicii educaționale și posibilitatea de a studia în limba romani nu face decât să pecetluiască, să concretizeze segregarea copiilor. Școala aceasta e deja cunoscută în mediul învățământului și al cadrelor didactice din Cluj, atât din oraș, cât și din județ, ca școala țiganilor.

A.P.: Deci există o singură școală care oferă acest lucru?

S.C.: Care este lângă Pata Rât. Da. Totuși în cadrul activismului civic din anii 1990 și până în anii 2000 e ceva foarte important. Doar că, în ceea ce însemna politica culturală, poate că n-a fost o inițiativă susținută în mare măsură de cadre pregătite să ducă mai departe politica asta și n-a avut nici resursele necesare. Ca să nu mai vorbim de pozițiile politice necesare. De exemplu, la Cluj, vedem că se echilibrează oarecum între partide posibilitatea de a avea acces la resurse. Romii nu sunt nicăieri. Ei nu au un consilier rom. Avem un inspector școlar, cu jumătate de normă, copleșită de tot felul de probleme. Au fost multe situații în care cred că n-a putut face mare lucru. Și, oricum, faptul că există acum o școală segregată nu e vina școlii. Au fost o suită de măsuri, la fel ca în cazul ghetoizării, care au fost rezultatul a foarte multe procese, inclusiv economice: politicile de austeritate, tăierile de la bugetul local în ce privește administrația locală și toată obsesia asta de a scoate asistații social din sistem. Se acumulează deci foarte multe lucruri acolo. La fel, și școala asta ajunge să fie numită școala țiganilor din cauza politicilor de finanțare a școlilor, din cauza faptului că în ultimii câțiva ani nu mai există cadre de sprijin, din cauza faptului că inspectoratul, de pildă, a permis transferul copiilor neromi din cartierul respectiv la alte școli. Iar atunci, în timp, populația școlară a devenit exact ce este acum. În școala respectivă se face diferența dintre „români”, care pot să fie și romi, doar că stau în Someșeni, și „țigani”, cu ghilimelele de rigoare, care sunt de la Pata Rât. O altă parte însemnată a populației școlare din zonă merge la școala specială pentru că acolo e un program mai extins, sunt și anumite facilități sociale, prin care îi ajută, bineînțeles. Dar în școala specială există clase pentru copii cu dizabilități și clase pentru copiii romi. Din nou, e vorba de o suită de decizii care au creat situația asta. Într-adevăr, la școala respectivă există o clădire separată pentru învățământul primar în limba romani.

A.P.: Ca să revenim cumva la momentul în care te întrebam de soluții pe care le poți imagina, am aflat că ești implicată și în proiectul ROMEDIN. Poți să-mi explici pe detaliile

acestui proiect care sunt rezultatele scontate de voi? La ce vă așteptați? Cum va schimba asta lucrurile? Cunosce conținutul proiectului. Enikő Vincze și Hajnalka Harbula mi-au povestit despre asta, deci factologia nu mai trebuie refăcută. Mă interesează mai mult în termeni de reflecție personală, de evaluare. Ești mulțumită cu ce s-a întâmplat? Este un proiect în care ești trup și suflet? Ești convinsă că așa trebuie făcute lucrurile?

S.C.: Ca idee mi se pare foarte important că acest proiect atinge nivelul instituțional. E foarte important să ne gândim la cum instituțiile și mecanismele lor creează segregarea, iar atunci, dacă ele creează segregarea, înseamnă că pot să creeze și desegregarea. De aici vine partea cu crearea unei rețele a școlilor incluzive.

A.P.: Când a început proiectul acesta al rețelei școlilor incluzive? Cuvântul acesta, „incluziv”, nu există în română ca atare. E un calc din engleză, care mie nu-mi place lingvistic, dar înțeleg despre ce-i vorba și de aceea nu fac mare caz de el acum, aici.

S.C.: Cu siguranță că au fost niște politici europene. Un reper clar în timp nu cred că pot să dau. Dar, din nou, există aici o capcană despre cum a fost tratată problema incluziunii în România, pentru că incluziunea a ajuns un concept-umbrelă și pentru incluziunea copiilor cu dizabilități, care au un anumit tip de problemă și învățământul de care ar trebui să beneficieze este de un anumit tip. Dar sub umbrela asta au fost incluse și probleme de natură socială și politică. Școala specială din Cluj reflectă foarte mult lucrul acesta. Cred că a fost nevoia de a distinge între incluziune și integrare, o nevoie aproape evidentă. Integrezi pe cineva, un grup, forțându-l cumva, spunându-i că integrarea e condiționată de o adoptare a acelorași valori. Atunci, ca să se facă distincția, termenul „incluziune” e cumva mai acceptabil din punct de vedere al corectitudinii politice. Cred că e important să se facă distincția. Nici n-am apucat să-ți răspund la cealaltă întrebare, cea cu rețeaua, care e și instituțional, dar cred că și politic vorbind, importantă.

A.P.: Rețeaua de școli care să primească elevi romi.

S.C.: De la Pata Rât. Asta e foarte important. Asta era cumva o parte din ceea ce ar fi trebuit să însemne desegregarea Pata Rât și nu mai înseamnă neapărat acum, când conceptul de desegregare s-a transformat prin proiectul Pata-Cluj, al Asociației de Dezvoltare Intercomunitară a Zonei Metropolitane Cluj. De ce zic asta? Știu că, mă rog, anterior, adică încă de acum doi-trei ani, poate patru, fostul militantism civic privind drepturile de locuire a mers într-o direcție de *hai să vedem cum abordăm problema?* și era crucială mutarea persoanelor, iar, ulterior, asigurarea unor servicii sociale de sprijin pentru ca ei să poată reintra iar, între ghilimele, „în viața orașului”. Abordarea asta a fost inversată acum. Proiectul despre care ziceam are o componentă de servicii sociale, care nu sunt unele asumate de administrația locală, ci sunt gestionate doar în cadrul proiectului, servicii care urmează să pregătească oamenii pentru întoarcerea lor în oraș. Deci, practic, lucrurile stau invers, iar asta înseamnă și că problema e definită diferit. Chiar dacă în mod oficial problema e asumată, oamenii trebuie să se mute în oraș, proiectul nu începe de la asta, ceea ce înseamnă că nu recunoaște nedreptatea care li s-a făcut celor evacuați din oraș, inclusiv nedreptatea de a locui în condiții nedemne, fără o infrastructură în stare bună. Cred că asta e diferența de viziune, foarte importantă, de altfel.

A.P.: După schimbarea de regim și trecerea la un sistem capitalist incipient cu tot mai multe accente neoliberale, în care serviciile sociale asigurate de stat sunt cu

totul demantelate, plasa socială a ajuns să fie mai mult decât insuficientă. Munca statului în ce privește societatea și protecția socială este transferată către așa-zisa societate civilă, către ONG-uri, către asociații, către oameni care au bunăvoința de a face lucrurile astea. Munca statului este făcută de cetățeni, pe baza a diverse finanțări, care pot să fie sau să nu fie, sunt precare sau nu sunt, cel mai adesea nu sunt, ori vin cu niște imperative la care nu poți pur și simplu să faci față...

S.C.: ...și cu riscuri financiare...

A.P.: ...și cu riscuri financiare, așa cum spui. Cum poate totuși cineva care are convingeri anticapitaliste sau socialiste să intre în acest joc, știind că, de fapt, e un cerc, că nu faci decât să conservi, să prezervi, să ajuți această situație, acest status quo să rămână același? Adică, să ajuți statul să supraviețuiască, pe când dacă nimeni n-ar face munca socială a statului, acesta poate că ar colapsa și am putea ajunge la soluții un pic mai serioase, mai articulate. Nu știu, mă gândesc și eu la asta.

S.C.: Eu cred că statul n-ar colapsa.

A.P.: Oare?

S.C.: Eu cred că nu. Dar ca să răspund și la întrebare, continuând ce ți-am spus mai devreme, încercarea noastră este de a re poziționa instituțiile statului prin revendicarea unui alt fel de recunoaștere a cadrelor didactice, de exemplu, dar și a unui alt fel de finanțare pentru acest învățământ pe care îl fac ele.

A.P.: Acesta este un aspect, învățământul, dar mai sunt și celelalte, adică toate care țin de locuire. Întrebare foarte simplă: în ce sens să-i integrezi pe copiii romi care vin de la Pata Rât în programele societății civile, deci și ale voastre în cadrul ROMEDIN? Să meargă la mall? Să devină cetățeanul lambda pe care-l știm sau să aibă o conștiință politică mai lucidă? Știu că întrebarea poate suna un pic deplasat, dat fiind că vorbim de copii, dar dacă am vorbi de cetățeni cu drept de vot, adică de adulți, dacă schimbăm deci un pic planul, poate că întrebarea devine ceva mai clară.

S.C.: Să spun ce lucrez eu cu ei. Apropo de activități pe care le propun la orele mele din programul de școală după școală, pentru că n-am apucat să-ți termin ce ziceam cu ROMEDIN. Ea are componenta anterioară de care ți-am vorbit, deci nevoia de schimbare instituțională și de redistribuire a resurselor, de asumare a problemei desegregării de către întreg sistemul educațional de la nivelul orașului și al județului. În completarea acestei părți foarte importante vin și orele de program de școală după școală. În orele astea, există transport pentru copiii, există masă, în legătură cu care noi ne-am gândit și sperăm că vor putea continua. Ne-am gândit să se ceară finanțare din partea primăriei.

A.P.: În cazul în care primăria va avea bunăvoința să continue proiectul vostru, bineînțeles.

S.C.: Tocmai a extins programul. Cel puțin mesele pe care le oferă la anumite școli tocmai le-a extins anul acesta. Le-a extins pentru că școlile au cerut asta, deci există o hotărâre de consiliu local prin care școlile pot să ofere program de școală după școală. Revenind la ceea ce fac eu cu copiii. Sunt activități prin care e vorba, în primul rând, de a face copiii să aibă mai multă încredere în ei înșiși, să fie activi, să fie încurajați să se exprime. E vorba de copiii oarecum puși la marginea clasei, copiii cu probleme, copiii

care, bineînțeles, au fost diagnosticați cu ADHD [*attention deficit hyperactivity disorder*] și tot felul de lucruri din astea, dar copiii, odată ce lucrezi cu ei, recunoști meritele lor și le spui *hai că poți!*, își vor schimba și ei comportamentul, atitudinea. Școlile care au copiii romi sau săraci îi pun, de obicei, la margine: *hai că mai bine nu facem cu ei cutare activitate, pentru că ei oricum sunt altfel!*, adică nu înțeleg, nu au capacitatea sau nu au viteza de reacție corespunzătoare, în percepția multor cadre didactice, iar atunci acestea din urmă își reglează practica didactică la standarde mult reduse când vine vorba de copii din medii dezavantajate sau copii care nu locuiesc în condiții adecvate. Unii profesori sau unele școli nu mai au răbdarea și fondurile necesare de a asigura un învățământ bun și acestor copii. Preferă să se dispenseze de ei și să se concentreze asupra educației copiilor în direcția performanței școlare, care desigur le aduce recompense salariale, munca foarte grea pe care o fac cadrele didactice care lucrează cu așa-ziiși „copii neperformanți” nefiind recunoscută așa cum ar trebui.

A.P.: Mai spune-mi despre ce faci tu cu ei.

S.C.: Semestrul trecut am vorbit despre copiii evacuați din București. Am văzut și niște înregistrări, făcute pe strada Vulturilor 50, unde e o tabără de evacuați. După care s-a întâmplat ca în școlile în care erau copii care trecuseră și ei printr-o asemenea experiență să spună: *haideți, doamna profesoară, chiar vreți să vorbim despre asta?* A fost un fel de refuz al subiectului, dar ulterior am încercat să reflectăm la ceea ce s-a întâmplat acolo și verbal, și prin desene. Seria de înregistrări pe care le-am văzut a fost materialul pe baza căruia copiii să încerce redarea a ceea ce s-a întâmplat în București, iar ei au ilustrat asta sau au povestit despre asta. Plecau de la ore fredonând „Imnul evacuaților de pe Vulturilor”: „vrem case pentru toți, nu doar pentru mafioți!”. De exemplu, la orele de educație civică de la școala „Dârjan”, unde lucrez diferit pentru că merg la ora obișnuită din programul lor, activitatea a fost puțin mai formalizată și am introdus subiectul când venise vorba despre proprietate. Ne-am gândit ce înseamnă proprietatea, cum se creează diferențe între oameni. Să vedem ce înseamnă proprietate pentru cei care nu sunt proprietari sau cum actuala organizare social-politică îi împinge la margine și-i discriminează pe cei care nu sunt proprietari. Și-atunci am gândit tema pornind de la cazul de pe strada Vulturilor.

A.P.: Și te-a frapat ceva? Ai învățat ceva din schimbul acesta de idei cu copiii pe un subiect care îi viza, de fapt, direct?

S.C.: Să-ți spun ce-am învățat astăzi. Azi am învățat un fel de a înțelege ce înseamnă să-ți ajuți colegul, care nu e caritate, ci e solidaritate. Am făcut un exercițiu cu niște copii mai mici, cu niște copii din clasa a VI-a. Trebuia să ne gândim la ce înseamnă să fii un prieten foarte bun. Și ei ziceau că un prieten foarte bun e prietenul care întotdeauna te ajută, întotdeauna, dacă ai nevoie de ceva, îți dă, întotdeauna are răbdare să-ți asculte problemele. Fiind deja al doilea semestru în care merg acolo, am văzut unul dintre copiii agresivi, violenți, cu ADHD, care și-a nominalizat toți colegii și le-a spus: *ei toți îmi sunt prieteni buni, pentru că atunci când mă văd supărat vin și vorbesc cu mine*. Pentru niște copii care dacă sunt mai agresivi sau cine știe ce fac sunt puși la margine, întoarcerea asta către relaționare sau un anumit tip de socialitate, de pe poziții egale, e foarte importantă. Și cred că de asta nu prea au parte la școală. Nu știu, fiindcă nu lucrez în școli, dar deduc adesea din comportamentul lor sau chiar îmi povestesc ei cum se fac diferențe nedrepte între colegi.

A.P.: Ai mai vrea să adaugi ceva legat de proiectul ROMEDIN?

S.C.: Cred că ți-am spus despre partea de luptă în direcția transformării mecanismelor instituționale, care să facă redistribuirea mai egalitară și lucrul acesta cu copiii, în care ei să fie valorizați, să nu fie învinovați sau puși pe poziții inferioare datorită a ceea ce fac și a ceea ce sunt.

A.P.: Atunci, două întrebări care au rămas sau rămân cumva nediscutate, aproape neatrinse practic. Una este chestiunea etico-politică, deci cum poate cineva cu convingeri anticapitaliste să facă munca socială a statului, contribuind cu asta la menținerea statu quo-ului. La asta dacă ai vrea să-mi răspunzi. Dacă nu, nu, nu e nevoie. Pentru mine e important cum își rezolvă fiecare în forul lui interior problema asta. Adică ce tipuri de rațiuni te mișcă în această direcție. Poți să-mi spui că sunt pur și simplu rațiuni etice, că nu poți să-i vezi pe acei oameni în situația în care sunt și vrei să faci ceva. Deci, pentru mine, acesta e un răspuns acceptabil. Dar aș vrea să văd cum și-l articulează fiecare într-un fel mai particular, știind că suntem de aceeași parte a baricadei și luptăm în aceeași direcție, mă rog, luptăm poate e un termen prea tare, luptăm cât se poate lupta, zgâriem suprafața netedă a Spectacolului.

S.C.: Păi, tocmai despre luptă voiam să vorbesc. Atunci când vorbim despre locuire și educație, date fiind schimbările recente ale legislației în direcția descentralizării, cred că luptele se duc la nivel local. Cum îți ziceam mai devreme, sperăm ca fondurile primăriei să fie redistribuite altfel în ce înseamnă educația la nivelul Clujului. De asemenea, sperăm în continuare ca prin ceea ce facem să reușim măcar să contribuim la posibila deschidere a discuției vizavi de criteriile necesare pentru a obține o locuință socială. Și atunci, faptul că eu lucrez în ROMEDIN e o modalitate prin care cred că propunerile noastre vizavi de redistribuția la nivelul școlilor și a cum se poate face desegregarea au sens, iar în privința locuirii e o activitate prin care încercăm să vedem cum s-ar putea face ca persoanele, atât cele din Pata Rât, cât și altele care au nevoie de locuințe sociale, să ajungă măcar să satisfacă criteriile pe baza cărora se acordă asemenea locuințe.

A.P.: Întrebarea mea viza, de fapt, și următorul lucru. Cum ai răspunde cuiva care ți-ar spune: *da, toate bune și frumoase, dar acesta e doar felul tău de a-ți asigura un trai*. Adică, pe seama problemelor pe care le au „țigani”, tu ai obținut un loc de muncă și un salariu. Ce le răspunzi, pentru că e clar că trebuie să răspundem acestor tipuri de întâmpinări. Brutale cum sunt, societatea e plină de ele și e aproape un reflex ca, oricând s-ar întâmpla să apară cineva care face ceva cu tot sufletul și din convingere, să i se reproșeze că o face doar pentru a-și asigura propria piele. De parcă am vorbi aici de venituri personale substanțiale. Cum să întâmpinăm asemenea reproșuri?

S.C.: Fiecare dintre noi are nevoie de un venit ca să poată trăi de pe mâine pe poimâine. Aș putea invoca asta, la fel cum o pot face colegii mei din alte proiecte, colegi ale căror venituri sunt de câteva ori mai mari decât ale mele. Lăsând asta la o parte, căci mi se pare un răspuns cinic, cred că depinde foarte mult de care e conținutul muncii pe care o faci și eu cred că lucrurile pe care le fac se leagă foarte mult de încercări de a schimba felul cum funcționează administrația locală. De-abia de acolo cred că începe discuția. Într-adevăr, contează și câți bani iei, și dacă ești într-o schemă de proiect, dacă e vorba de un proiect care se adresează romilor, dacă ei lucrează în proiect, de pe ce poziție, cât de mult contează ce salariu au, deci și asta e,

într-adevăr, o discuție, dar cred că e foarte lungă și poate chiar una separată, în care ar trebui atins inclusiv ceea ce-și imaginează fiecare că face. Unul dintre primele mele obiective nu se referă la schimbarea romilor, ca ei să ajungă tipul de persoane cărora li se permite revenirea în oraș, la civilizarea lor sau la, nu știu, disciplinarea lor, ceea ce mă interesează să contribui cu ceva la schimbarea mecanismelor care le creează romilor poziția inferioară, dominată, oprimată, pentru că deja am acumulat ceva cunoaștere prin care să-mi dau seama care sunt ele. E într-adevăr vorba de romi. Nu vreau să exotizez, nu vreau să romanticizez absolut nimic, dar felul în care trăiesc oamenii la Pata Rât are niște explicații. Dacă urmărești aceste lucruri, îți dai seama că situația lor se datorează unor decizii politice la nivel național, dar și la nivel local. Se datorează unui anumit tip de a imagina ce înseamnă Clujul. Și atunci probabil că acolo mă interesează să fiu sau acolo vreau să fiu reperată.

A.P.: Știu că e o chestiune delicată, dar de ce nu vrei să-i aduci înapoi în oraș, de ce nu vezi posibilitatea asta ca una reală pentru ei?

S.C.: Oricum nu-i aduc eu în oraș.

A.P.: Asta e clar. Te-am întrebat doar, pentru că ai spus-o tu înainte. Sau poate am înțeles eu greșit.

S.C.: Nu mă gândesc că ei trebuie să facă ceva pentru a ajunge la un anumit „nivel” ca să se poată întoarce în oraș.

A.P.: Am înțeles.

S.C.: Cred că lor li s-a comis o nedreptate și că ei ar trebui oricum să locuiască în oraș. Primăria ar avea nenumărate pârgii prin care ar putea să facă asta și nu pentru 10, 20, 30 de persoane, ci pentru mult mai multe, doar că nu se vrea asta. Pentru că Pata Rât-ul e Celălaltul care îi ajută pe clujeni la propria construcție identitară, inclusiv când vine vorba de: *vin străinii în oraș, de ce nu facem încă o linie de autobuz pentru că, dacă se urcă pe 8, văd toți proscrisii de la Pata Rât, care au tot felul de probleme*. Cu alte cuvinte, cei de la Pata Rât nu prea sunt considerați oameni. De aceea, se consideră că ei trebuie făcuți oameni prin proiecte.

A.P.: Urmărești problema asta de ceva vreme totuși. Există vreo schimbare la nivelul discursului public vizând romii?

S.C.: Eu cred că imaginea s-a definit prin tot mai multe detalii și bineînțeles că e o aglutinare de tot felul de stigme și prejudecăți. Cred că direcția e una de-a dreptul rasistă.

A.P.: În afară de ROMEDIN, mai există și alte proiecte implicate la Pata Rât, alte asociații. Tu cum vezi munca lor sau cât de mult te poți alia cu aceste proiecte? Ce-ai putea să-mi spui despre ele?

S.C.: Ce e important despre Pata Rât e că sunt patru zone diferite de locuire (Dallas, Cantonului, case modulare, rampă), fiecare cu particularitățile sale legate de formare, de persoanele care stau acolo, de poziționarea sau de autopoziționarea lor și, cum să zic, de felul în care își imaginează ceea ce e posibil și ceea ce nu e posibil pentru ei. Organizațiile care sunt active acolo sunt destul de diferite. În Dallas, de pildă, e o situație în care, într-adevăr, organizația olandeză care îi ajută are în proprietate un

anumit teren și le dă oamenilor niște barăci în care să locuiască. Dar astfel îi și ține într-o poziție de dependență. Nu pot să subscriu la așa ceva, dar totuși, când ar fi să mă gândesc la ceva acolo, sunt atentă și la lucrul acesta. Mai este și rampa, care este și nu este, cică a fost închisă. De fapt, oamenii locuiesc acolo, chiar dacă o parte din ei s-au și mutat în Mănăstur. Sunt proiecte care trăiesc din intervenția de după evacuarea rampei. Strada Cantonului e cu totul diferită, cred că situația de pe strada Cantonului o cunosc mai bine decât pe celelalte. Știu și situația celor care locuiesc în casele modulare, pentru care, dat fiind că evacuarea de pe strada Coastei a fost în 2010, au intervenit mai multe organizații internaționale, European Roma Rights Centre, de pildă, și i-au susținut în protestele lor. Ei i-au susținut inclusiv în a-și crea Asociația Romilor din Coastei, care acum este partener într-un proiect ce derulează activități la care nu subscriu datorită faptului explicat mai devreme, și anume că au pus înaintea mutării de acolo în oraș schimbarea oamenilor, deci cumva o intervenție la nivelul tipului de subiectivitate și o imagine a dezvoltării comunitare prin schimbarea relațiilor sociale din interiorul comunităților. Mă rog, e mult mai mult, putem să vorbim și despre asta. În același timp înțeleg și oamenii care spun: *vin tot felul de organizații, oameni care ne promit asta și asta și, până la urmă, nu se întâmplă nimic, doar ne fotografiază și ne filmează*, iar oamenii au ajuns într-o stare de lehamite față de toate aceste posibilități. Ceea ce știu este că nu-mi plac acțiunile de caritate, la care nu voi subscrie, activitățile care exotizează ce se întâmplă acolo. E foarte important ca orice tip de intervenție acolo să aibă, în mod complementar, o încercare de a schimba ceva la nivel instituțional, ceea ce înseamnă și politic pentru mine. Dacă asta nu se întâmplă, atunci probabil că nu prea vreau să am de-a face cu așa ceva. Aș mai vrea să adaug că, în momentul în care am venit la Cluj și am văzut un activism aici care mi se părea articulat, provocator, care promitea diverse schimbări, la fel mi s-a părut că activismul privind drepturile de locuire în legătură cu Pata Rât avea un potențial transformator, doar că în ultima perioadă și datorită unui proiect foarte mare care se desfășoară acolo, întreg activismul a fost cumva acaparat...

A.P.: Despre ce fel de proiect vorbești?

S.C.: Proiectul Asociației de Dezvoltare Intercomunitară în Zona Metropolitană Cluj. El are un titlu foarte lung. Pe scurt, Pata-Cluj. Ceea ce mi se pare că a făcut proiectul este că a pacificat un conflict existent între evacuați și administrația locală. De asemenea, mi se pare că acest proiect funcționează și ca să îmbunătățească imaginea administrației locale. Orice pacificare a unui conflict cu autoritatea și cu puterea vine cu un regret pentru cineva ca mine, mai ales când e vorba de un conflict important privind locuirea la Cluj. E, de exemplu, ca și capcana în care ar fi putut să cadă și evacuații de pe Vulturilor, care încă locuiesc în tabăra respectivă. Li s-a oferit la un moment dat, în anumite condiții, să fie ajutați și au zis: *nu, noi vrem locuințe sociale, nu vrem să fim ajutați cu o chirie temporară, nu vrem să ne dea partida romilor case și nu vrem să ne dea doar unora dintre noi*. E important ca lupta să aibă o capacitate transformatoare pentru mult mai mulți decât cei implicați în mod direct.

CRONOLOGIE PATA RÂT

Începuturile formării coloniei
Dallas prin stabilirea primelor
trei familii în zona unde fabricile
din Cluj își depozitau deșeurile;
aceste familii veneau din comunele
din jurul orașului în timp ce
populația întregului oraș creștea
de pe urma migrației de la rural
în urban, petrecută în contextul
industrializării socialiste

Primele familii din oraș rămase
fără adăpost se așază pe un teren
aflat la intersecția dintre strada
Cantonului și strada Pata Rât

Primele persoane se așază pe
rampa de deșeuri veche

Primarul Municipiului Cluj-Napoca
la solicitarea Consiliului Local în
20.11.2003 emite Autorizația de
construire nr. 2046/2003 prin care
se autoriza „executarea unor lucrări
de construire pentru amplasarea
pe str. Cantonului a unor căsuțe cu
caracter social” pe imobilul teren
cu nr. cadastral 757; încheierea, în
noiembrie 2003, de către Consiliul
Local cu o parte dintre locatarii de
pe str. Cantonului f.n contracte de
locațiune provizorie pentru cele 10
căsuțe construite, care se defineau
drept model pentru așa-numitele
case de termopan amplasate aici
ulterior acordului Primăriei

SFÂRȘITUL ANILOR
1960

1990

1996

1997

2000

2002

2003

2004

Numărul persoanelor sărăcite care
se stabilesc în Dallas în căutarea
unor surse de venit și a unei locuiri
accesibile este în continuă creștere

Film despre Dallas, realizat de
Andrei Schwartz cu titlul ‘La
marginea prăpastiei’, ‘Auf der Kippe’



Evacuarea din Casa Călăului a 80 de
persoane care, după câteva locații
de tranzit (de exemplu adăposturi de
protecție civilă), au fost așezate pe
strada Cantonului de către Primăria
Cluj-Napoca



Familii de romi corturari au fost
escortate de către autoritățile locale
de la marginea pădurii din Mănăștur
pe rampa de gunoi; aici se mai
adăpostesc familii venite să lucreze
pe rampă sezonier din județele
Harghita și Sălaj





Acorduri de colaborare între Organizația Ecce Homo și Primăria Municipiului Cluj-Napoca cu privire la plasarea a 30, respectiv 20 de case de termopan pe strada Cantonului f.n.

Diverse servicii ale Primăriei Municipiului Cluj-Napoca continuă să elibereze acte prin care își exprimă acordul cu amplasarea unor spații de locuit pe strada Cantonului, realizate în regim privat (foști evacuați de pe str. Byron, de pe str. Kovari, de pe Calea Turzii, și alte persoane fără adăpost se stabilesc în această zonă); procesul de extindere a coloniei continuă și azi, printre altele și datorită faptului că noile generații își construiesc spații de locuit pe lângă locuințele părinților („Drumul nostru, încotro?”, film pe strada Cantonului realizat de Enikő Vincze și Tibor Schneider, 2010)

2010

Primele declarații media făcute de Primăria Cluj-Napoca privind nevoia de „a găsi o soluție pentru cei circa 1500 de romi care locuiesc pe strada Cantonului și Coastei, precum și în Pata Rât”, luând în calcul zona din apropierea rampei de gunoi de la Pata Rât

Referatul Direcției Patrimoniului Municipiului și Evidența Proprietății cu Nr. 64778/451.1 din 25.03.2010, care definea „argumentele” în vederea „reamplasării persoanelor” din aceste zone, cum ar fi „nivelul de insalubritate foarte ridicat și multe reclamații ale cetățenilor”

Împotriva ghetizării romilor din orașul Cluj

11/04/2010

Categorie: **Guvernare administrativă Socială**

Destinatari: **Consiliul Local și Primăria Municipiului Cluj-Napoca**

La sfârșitul lunii martie 2010, viceprimarul municipiului Cluj-Napoca, domnul Attila László a declarat presei că pentru a găsi o soluție pentru cei circa 1500 de romi care locuiesc pe strada Cantonului și Coastei, precum și în Pata Rât, liderii administrației locale iau în calcul zona din apropierea rampei de gunoi de la Pata Rât (<http://www.citynews.ro/cluj/din-oras-10/primaria-muta-romii-de-la-pata-rat-cu-o-parcela-mai-incolo-77329/>).

Prin aceste „soluții”, Clujul multicultural rămâne din nou în urma recomandărilor Comisiei Europene cu privire la desegregare și politicile de incluziune ale romilor, precum și la implicarea acestora în deciziile care le privesc – reiterate și în această săptămână cu ocazia celui de al doilea Summit European al Romilor (<http://www.nieuwsbank.nl/en/2010/04/09/H007.htm>).

Conform declarațiilor venite dinspre edilul Clujului, Consiliul Local a început să analizeze un proiect de hotărâre prin care se urmărește identificarea proprietarilor de terenuri în zona Pata Rât pentru a obține suprafața de teren necesară stabilirii cetățenilor de etnie romă de pe străzile Cantonului, Coastei și nu numai. Dincolo de neglijarea totală a pericolului segregării etnice, nici vorbă aici despre soluționarea problemei de fond cu care acești cetățeni se confruntă: lipsa proprietății și aferenta lipsă a actelor de identitate permanente, care le-ar asigura siguranța traiului de zi cu zi.

Petiția și cauza on-line „Împotriva ghetizării romilor din orașul Cluj” (Fundația Desire și Organizația Amare Phrala)

“Drumul nostru, încotro?” (Film despre Cantonului, realizat de Tibor Schneider și Enikő Vincze)

2004 și 2005

2005

2006-2007-2008

2010

Martie

14 aprilie

12 mai

Hotărârea Nr. 51 din 22.02.2005 a Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca privind „preluarea în patrimoniul Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca a caselor sociale amplasate pe str. Cantonului f.n., donație din partea Fundației ‘Ajutorul Familiei’ din Cluj-Napoca”



Constituirea coloniei noul Pata Rât, terenul pe care îl ocupă fiind denumit de autorități „Colina Verde”, formată în urma amplasării aici în 2010 de către Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca a zece case modulare și a strămutării familiilor evacuate dintr-o zonă relativ centrală a orașului, de pe strada Coastei



Hotărârea nr. 127 din 30.03.2010 a Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, care a aprobat efectuarea unor demersuri necesare identificării de terenuri în Zona Pata Rât „în scopul mutării persoanelor care locuiesc ilegal pe str Cantonului și str. Coastei”



Masă rotundă „Comunitatea de romi din Pata Rât și dreptul la locuire” cu reprezentanți ai Alianței Civice a Romilor din România, Amare Phrala, ENAR România, Fundația Desire, Romani CRISS, Asociația pentru Emanciparea Femeilor Rome, Asociația Voluntară „Castel Banffy”, Fundația Pro Roma, și reprezentanți ai comunităților de romi de pe strada Cantonului și zona Pata Rât/Dallas. Comunitatea Coastei nu a luat parte la aceste demersuri, reprezentanții clujeni ai Partidei Romilor au susținut că această zonă ține de „teritoriul” lor și nu au nevoie de implicarea altora. Din partea Primăriei Municipiului Cluj-Napoca la această întâlnire a participat vice-primarul Attila László

2010

Demararea procedurilor de schimb de teren între Primărie și S.C. Strict Press S.R.L., în urma cărora societatea din urmă a obținut 300 metri pătrați pe strada Nădășel în schimbul unui teren de 3000 metri pătrați în zona Pata Rât

Prin Scrisoarea Nr. 111351/803 autoritățile locale refuză încheierea acestui protocol de colaborare argumentând că dialoghează doar cu reprezentanții romilor și structurile oficiale ale reprezentării romilor, cum ar fi Grupul de Lucru Mixt de la Prefectura Județului Cluj



Autoritățile locale finalizează construirea caselor modulare în zona Pata Rât, tergiversând până în ultimul moment informarea celor afectați în legătură cu care dintre comunități și când va fi mutată acolo.



11 mai

24 mai

12 iunie

20 septembrie

Noiembrie

17 decembrie

Propunere de Protocol de colaborare, prezentată Primăriei Cluj-Napoca de către Fundația Desire și Organizația Amare Phrala privind: identificarea unor soluții care să evite segregarea rezidențială și să asigure dreptul la locuire adecvată pentru familiile de romi afectate de planul de relocare; găsirea unor soluții care să fie în conformitate cu legislația internațională cu privire la o locuință adecvată, stabilită de către Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale ale Națiunilor Unite (ICESR) prin Comentariul General nr. 4 care definește șapte criterii minime ce trebuie îndeplinite pentru ca o locuință să fie considerată adecvată, precum și de către reglementările internaționale și naționale cu privire la obligativitatea menținerii unei distanțe sigure între o zonă rezidențială și o sursă de poluare

„Referat de constatare cu privire la situația locuirii a comunităților de romi din zona Pata Rât” către autoritățile centrale și locale din partea Fundației Desire și Asociației Amare Phrala



Familiile de pe strada Coastei au fost evacuate și mutate în zona Pata Rât la aproximativ 800 de metri de la rampa de gunoi a orașului, și la 200 metri de depozitul de deșeuri chimicale. Circa 350 de persoane, marea lor majoritate de etnie romă, au fost nevoite să se așeze în cele 10 module construite de autoritățile locale cu acest scop (fiecare modul fiind compus din câte patru camere de 16 sau 18 metri pătrați și un spațiu de baie sub 2 metri pătrați). Peste 30 de familii, lăsate fără adăpost de autorități pe vreme de iarnă, au fost primite de rudele lor în apartamentele contractate. Decizia Primăriei, deci, a fost ca nu familiile din Dallas, de pe rampa de gunoi sau de pe strada Cantonului să fie mutate în module (pentru ele mutatul nu ar fi însemnat o deplasare spațială semnificativă și într-un fel poate că ar fi condus la o îmbunătățire a condițiilor locative în sensul strict al cuvântului și la legalizarea domiciliului), ci ca familiile integrate în oraș, sau comunitatea Coastei să se reloce în zonă

2011



Primul protest stradal după evacuarea forțată din decembrie 2010 asumat de Asociația Amare Phrala și de partenerii săi, Fundația Desire, European Roma Rights Centre și organizațiile membre ale Alianței Civice a Romilor sub egida mesajului „Sunt Rom – Vreau să Trăiesc în Demnitate” (Piața Lucian Blaga, în fața Casei de Cultură a Studenților)

Apel pentru solidaritate și acțiune împotriva proiectului primăriei clujene „locuințe sociale” în Pata Rât (Fundația Desire, Organizația Amare Phrala)

European Roma Rights Centre, cu sprijinul unor voluntari locali din partea Organizației Amare Phrala, Fundației Desire și Facultății de Sociologie și Asistență Socială, colectează mărturiile persoanelor evacuate de pe strada Coastei în vederea construirii cazului de acțiune în instanță a Primăriei Municipiului Cluj-Napoca



Participare cu șapte alergători adulți și un grup de copii ai familiilor evacuate de pe strada Coastei pentru susținerea cauzei familiilor mutate în Pata Rât la Maratonul Internațional din Cluj în cadrul Campaniei „Împreună, reușim!”

10 ianuarie

17 ianuarie

19 ianuarie

20 ianuarie

Ianuarie-Februarie

8 aprilie

10 aprilie

20 aprilie

Dezbateri publice organizată la Universitatea Babes-Bolyai, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială cu titlul „Relocarea romilor și consecințele ei sociale”, în colaborare cu Fundația Desire și Organizația Amare Phrala

Scrisoare deschisă către Președinția României cu privire la consecințele evacuărilor forțate de pe strada Coastei în Pata Rât (ERRC, Fundația Desire, Organizația Amare Phrala)

La inițiativa Fundației Desire și Organizației Amare Phrala se constituie Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice (gLOC) ca o organizație umbrelă informală, fără statut juridic, coagulată în jurul unor principii critice comune în ceea ce privește segregarea, ghetoizarea și rasismul și manifestarea acestora în cazul Pata Rât din orașul Cluj

Un nou Apel pentru solidaritate și acțiune împotriva segregării rezidențiale a romilor (gLOC)

Petiție semnată de Fundația Desire, Organizația Amare Phrala și gLOC către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării cu privire la evacuarea și relocarea forțată a familiilor rome de pe strada Coastei (Petiția nr. 2.688/20.04.2011, constituită în dosarul nr. 145/2011)



2011



PETIȚIE

Către

Primăria Municipiului Cluj-Napoca
Compania Națională de Căi Ferate SA București, Regionala CF Cluj
Judecătoria Cluj-Napoca
Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului

Ref: posibila evacuare forțată a peste 120 de familii de pe strada Cantonului



Cluj, 17.06.2011.

Strângere de semnături prin gLOC pentru Petiția împotriva evacuării de pe strada Cantonului cu ocazia Festivalul IRAF (scena de pe strada Potaissa)

Notă informativă către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării cu privire la Petiția nr. 2.688/20.04.2011, constituită în dosarul nr. 145/2011

Participare și luare de cuvânt în semn de rezistență și protest, împreună cu mai mulți membri ai comunității evacuate la Ședința Consiliului Local Cluj-Napoca, cu ocazia căreia consilierii au aprobat cu unanimitate de voturi proiectul de hotărâre privind „darea în folosință gratuită Arhiepiscopiei Feleacului și Clujului a imobilului din municipiul Cluj-Napoca, strada Coastei fără număr,” adică a terenului unde erau situate fostele locuințe sociale închiriate de familiile mutate forțat în Pata-Rât, demolate de către autoritățile locale în decembrie 2010

Protestul evacuaților de pe Coastei și al altor cetățeni din Cluj mobilizați de gLOC la sfințirea pietrei de temelie pe fosta strada Coastei a viitorului campus teologic al Facultății de Teologie Socială Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai de către Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei, în prezența primarului Sorin Apostu 6 iunie – Lansarea de către gLOC a „Petiției împotriva evacuării de pe strada Cantonului”

10 mai

12 mai

23 mai

10 iunie

19 iunie

23 iunie

5 iulie

Participare la workshopuri din Londra și Cluj pe tema drepturilor romilor în Uniunea Europeană organizate în cadrul festivalului Transeuropa 2011

Întâlnire/vizită de lucru („Stocktaking visit”) în Pata Rât, organizată de gLOC în colaborare cu ȘPAC/Protokoll, cu participarea unor reprezentanți ai mai multor organizații internaționale (Amnesty International, Comisia Europeană - DG Regio, European Roma Rights Centre, Open Society Foundations, United Nation



Development Program) și organizații neguvernamentale și instituții publice din Cluj-Napoca și din România

Semnarea Memorandumului de Înțelegere între United Nations Development Program și Primăria Municipiului Cluj-Napoca



Amnesty International lansează raportul pe țară, inclusiv cazuri din Cluj-Napoca, cu titlul „Mind the legal gap: Roma and the right to housing in Romania”



2011

„Apelul gLOC pentru soluționarea pe cale amiabilă a situației de pe str. Cantonului”, către Primăria Cluj-Napoca, Organizația Creștină Ecce Homo și locuitorii de pe strada Cantonului, în calitate de pârâți, și Compania Națională de Căi Ferate SA București – Regionala CF Cluj, în calitate de reclamant

Romani CRISS, Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice și Amnesty International salută decizia Tribunalului Cluj Napoca din data de 19 septembrie, de respingere a cererii formulate de CFR de a demola casele locuite de aproximativ 450 de persoane (dintre care 200 de copii) din comunitatea romă din strada Cantonului

Petiție cu ocazia Zilei Mondiale a Locuirii către Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului România, cu privire la nevoia interzicerii evacuării forțate

Se înregistrează la Tribunalul Cluj-Napoca dosarul cazului evacuării de pe strada Coastei și relocării în Pata Rât instrumentat de European Roma Rights Centre



gLOC premiat la Gala Ce-Re a Participării Publice, „Groapa de gunoi nu e acasă”

23 august

19 septembrie

20 septembrie

30 septembrie

1 octombrie

3 octombrie

7 octombrie

10 noiembrie

15 noiembrie

Ordonanța președințială din 19.09.2011 cu nr. 14011/2011 prin care Tribunalul Cluj a respins cererea Căilor Ferate Române de a evacua familiile de romi și de a demola imobilele de pe strada Cantonului

Comunicat de presă emis de Organizația Amare Phrala, Amnesty International, Fundația Desire și Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice cu ocazia Zilei Mondiale a Locuirii cu privire la dreptul la locuire adecvată și nevoia interzicerii evacuării forțate

Manifestația publică cu ocazia Zilei Mondiale a Locuirii (vizavi de Prefectura Județului Cluj) organizată de organizațiile de mai sus pentru dreptul universal la locuire și protecție împotriva evacuării forțate



Comunicat de presă gLOC privind Decizia Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării cu privire la caracterul discriminator al evacuării și relocării: În dosarul numărul 145/2011 din aprilie 2011 având ca petent Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice și ca reclamat autoritatea publică locală a municipiului Cluj Napoca, prin primar, Colegiul director a constatat, prin unanimitate de voturi, că mutarea romilor din strada Coastei din municipiul Cluj Napoca la groapa de gunoi din Pata Rât reprezintă faptă de discriminare, conform art. 2 alin. (1), art. 10 lit. h, art. 13 alin. (1) și art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată. Pentru fapta contravențională constatată s-a aplicat părții reclamate amendă contravențională în valoare totală de 8.000 lei. Totodată, Colegiul director a recomandat părții reclamate soluționarea situației romilor mutați în Pata Rât.

2011



„Supereroi”. Vernisajul expoziției lucrărilor artistice realizate împreună de copii din Pata Rât și elevi ai Școlii Elf la Casa Tranzit, cu sprijinul atelierului ȘPAC/Protokoll



Marș pentru dreptate socială (Piața Avram Iancu – B-dul Eroilor – Piața Unirii – Piața Muzeului – Palatul Telefoanelor – strada Barițiu): comemorarea a 1 an de la evacuările forțate de pe strada Coastei

17 decembrie

19 decembrie

Dezbateri publice: Privind înspre viitor – dreptate socială prin locuire decentă, dezbateri și comemorare la Casa Tranzit a relocării forțate de către autoritățile locale a persoanelor evacuate de pe strada Coastei la periferia orașului

Scrisoare deschisă către Președintele României, Primul Ministru al României și Primarul interimar al Clujului cu privire la evacuarea persoanelor de pe strada Coastei în Pata Rât

„Prea-fericiții din groapa de gunoi”, film documentar de Mihaela Michailov și Farid Fairuz

(organizatori: gLOC, Amnesty International, ERRC)



2012

Scrisoare deschisă gLOC către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca cu privire la situația locuitorilor din zona Pata Rât, în contextul protestelor stradale din întreaga țară și invitării societății civile la dialog

Sentiința civilă din 18.04.2012 cu nr. 8608/2012 emisă de Judecătoria Cluj prin care aceasta respinge a doua cerere de către CFR a evacuării oamenilor de pe strada Cantonului

23 ianuarie

23 martie

18 aprilie

15 mai



Manifestarea stradală „Și eu sunt gunoier” (de pe Bulevardul Eroilor) cu scopul accentuării faptului că munca precară, desfășurată fără protecție și în condiții care periclitează nu doar sănătatea, ci și viața muncitorilor de pe rampă, a fost și continuă să fie o muncă utilă pentru oraș deoarece ea a asigurat colectarea selectivă a deșeurilor din Cluj timp de mai multe decenii și că acum, în preajma închiderii rampei de gunoi, acești muncitori exploatați la diverse nivele trebuie susținuți în revendicarea dreptului lor la muncă decentă

„Revendicări legate de comunități marginalizate de romi din zona Pata Rât lansate în contextul alegerilor locale din 2012 Către candidații la Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca”, lansate de Fundația Desire cu sprijinul unor membri gLOC și locatari din zonă



2012



Comemorarea a 2 ani de evacuarea de pe strada Coastei, „Romii alungați la margini Și noi aparținem orașului”: manifestare culturală în fața primăriei organizată de Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice, Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, Amnesty International, European Roma Rights Center, Fundația AltArt, prin care manifestanții au preluat simbolic, prin imaginile proiectate pe clădire, puterea administrativă timp de 10 minute, în favoarea zonei Pata Rât.

„Romii nu au loc în oraș?": expoziție în incinta sediului <tranzit.ro/cluj>, organizatori tranzit.ro/cluj, Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, Fundația Desire



Iulie

Începe „Preparatory Phase for Model Project: Making the Most of EU Fund for Sustainable Housing and Inclusion of Disadvantaged Roma (explicitly but not exclusively targeted) in Cluj Metropolitan Area”, în parteneriat cu Municipality orașului Cluj-Napoca și Agenția de Dezvoltare Nord-Vest, finanțat de Open Society Foundations și Making the Most of the EU Funds for the Roma, implementat în perioada iulie 2012 – februarie 2013 (60.000 USD); echipa locală UNDP (formată din Gabriella Tonk, Júlia Adorjány și Olimpiu Lăcătuș) a continuat să fie implicată și în următoarea fază a acestei inițiative între iulie 2013 și mai 2014 denumită „Area-Based Interventions for Making the Most of EU Fund for Sustainable Housing and Inclusion of Disadvantaged Roma in Pilot Areas in Romania & Across the Border to Serbia, Macedonia and Turkey”; de-a lungul acestei ultime faze echipa UNDP pregătește și obține un proiect norvegian predefinit în valoare de 3.170.500 Euro denumit „Intervenții sociale pentru desegregarea și incluziunea socială a grupurilor vulnerabile în Zona Metropolitană Cluj, inclusiv a romilor defavorizați”, susținut din fonduri acordate de către Guvernul Norvegiei prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014 în cadrul Programului „Combaterea Sărăciei în România” (RO25)

Iulie

Se înființează și se înregistrează Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, cu sprijinul European Roma Rights Centre

17 decembrie

Declarația 17 Dec.2012
AMNESTY INTERNATIONAL
ASOCIAȚIA COMUNITARĂ A ROMILOR DIN COASTEI
EUROPEAN ROMA RIGHTS CENTRE
GRUPUL DE LUCRU AL ORGANIZAȚIILOR CIVICE – GLOC
DECLARAȚIE PUBLICĂ

Patarât 2012. Romi împinși la margini. Și noi aparținem orașului!

Aproximativ 200 de persoane au înconjurat ieri Primăria municipiului Cluj-Napoca pentru a reaminti evacuarea forțată și mutarea a cca 300 de locuitori în urmă cu doi ani. Activiștii au solicitat astfel autorităților să readucă cetățenii romi înapoi în oraș.
În urmă cu doi ani, autoritățile locale din Cluj-Napoca au evacuat forțat cca 300 de persoane, majoritatea de etnie romă, din zona centrală a orașului, de pe strada Coastei. De atunci, cei mai mulți dintre ei locuiesc la extremitatea orașului, acolo unde i-a mutat Primăria: zona Pata-Rât, în proximitatea rampei de gunoi a orașului și a depozitului pentru deșeuri chimice.

La scurt timp după evacuare, romii au început o lăutărie lungă pentru dreptate. Ernest Creta este unul dintre ei, care acum trăiește într-o locuință improvizată din Pata-Rât: „Pentru noi, este o comemorare tristă. În data de 17 decembrie, dimineața în zori, pe strada Coastei a apărut un număr impresionant de poliști, însoțind autoritățile locale. Ne-am simțit copleșiți și terfiți de numărul mare al poliștilor. Presiunea autorităților și amenințările verbale ne-au determinat să acceptăm locuințele propuse de ei, fără a ști exact unde se află sau care sunt condițiile de locuit acolo [...]. Noi am fost integrați în viața orașului atunci când locuim pe strada Coastei. Aveam locuri de muncă, copii mergeau la școală, aveam condiții de viață decente, acces la parcuri etc. Aici, la rampa de gunoi, ne simțim ca într-un ghetto, discriminați din toate punctele de vedere” (Ernest Creta).

În decursul ultimilor doi ani, Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice (GLOC), Amnesty International și European Roma Rights Centre au sprijinit oamenii de pe str. Coastei în lupta lor pentru dreptate și demnitate. În declarația lor comună la comemorarea zilei de 17 decembrie 2010, organizațiile fac apel la autoritățile locale din Cluj-Napoca:

18 decembrie

„PATARÂT 2012. Hărți ale drumurilor posibile”: dezbateri publice organizată de Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice, Amnesty International, European Roma Rights Center și Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării a Universității Babeș-Bolyai

Declarația publică a Amnesty International, European Roma Rights Center, Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice cu ocazia a 2 ani de la evacuarea forțată de pe strada Coastei

2013

„Integrated housing program for marginalized communities, including Roma. The case of Pata Rat, Cluj-Napoca. Recommendations to Romanian public authorities”, Foundation Desire

„Briefing to the Romanian Government on the right to adequate housing with regard to the marginalized Romani communities”, Amnesty International, ERRC, Foundation Desire

„Memoriu către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca cu privire la modificarea criteriilor de alocare a locuințelor sociale”, gLOC



Centrul de Resurse pentru Comunitate începe să deruleze în regim de voluntariat programe pentru copii care locuiesc pe rampa de gunoi și să mobilizeze resurse de ajutor umanitar cu acest scop



Memoriu către Guvernul României elaborat de Fundația Desire cu privire la „Comunitățile marginalizate de romi și abordarea integrată a dezvoltării socio-teritoriale”

Lansarea raportului organizației Amnesty International „Împinși la periferie” despre trei cazuri de evacuare forțată în România (Cluj, Baia Mare și Piatra Neamț), respectiv a campaniei AI pentru interzicerea legislativă a evacuărilor forțate în România

Ianuarie

14 martie

15 martie

18 martie

Martie

5 iunie

15 iunie

Iulie

„Propuneri către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca cu privire la bugetarea politicilor locale de incluziune și coeziune socială și teritorială - cazul zonei de locuire defavorizată Pata Rât”, Fundația Desire

Spectacol stradal „Munca nu e un lux, e un drept!” și Memoriul Asociației Comunitare a Romilor din Coastei cu privire la sprijinirea inițiativelor de economie socială, susținut de gLOC



Acțiune protestatar-culturală împotriva rasismului de mediu cu ocazia Zilei Mondiale a Mediului (Fundația Desire și Asociația Comunitară a Romilor din Coastei)



Începe munca de voluntariat cu copiii care locuiesc pe rampa de gunoi împreună cu părinții lor, a unor studenți ai Facultății de Sociologie și Asistență Socială împreună cu Cristina Raț

2013

Un grup de universitari, cercetători, analiști politici și funcționari publici, membrii ai unor organizații neguvernamentale, coordonat de Enikő Vincze și Florin Moisă, în cadrul procesului de elaborare a strategiei de dezvoltare a orașului Cluj pentru perioada 2014-2020 au elaborat în regim pro bono capitolul de Incluziune Socială inclus în textul Strategiei cu titlul „Cluj 2020 – Oraș incluziv”

Memoriul Fundației Desire către Guvernul României cu privire la „Prevenirea și combaterea evacuărilor forțate - Instrument al eliminării marginalizării sociale” în contextul campaniei Amnesty International pentru interzicerea evacuărilor forțate în România

gLOC salută verdictul Curții de Apel Cluj privind evacuarea forțată de pe strada Coastei și relocarea în Pata Rât, în condiții de locuire precare a celor 76 de familii clujene, majoritatea de etnie romă, în 17 Decembrie 2010. În soluția din 30.12.2013, Curtea „constată nelegalitatea Dispoziției 6397/16.12.2010 a Primarului Municipiului Cluj-Napoca. Admite în parte acțiunea în contencios adm. Obligă pârâții să acorde despăgubiri pentru prejudiciul moral creat reclamantilor prin evacuare și mutare în locuințele modulare din zona Pata-Rât și pentru condițiile de trai din aceste locuințe astfel: câte 2.000 Euro pentru fiecare reclamant, suma se socotește în lei la cursul BNR din ziua plății efective. Obligă pârâții să pună la dispoziția reclamantilor locuințe care să respecte condițiile minimale stipulate în Anexa 1 a Legii nr.114/1996. Cu drept de recurs în termen de 5 zile pentru excepția de nelegalitate Pronunțată în ședința publică din 30.12.2013” (Soluția la dosar 8721/117/2011, înregistrat în data de 07.10.2011)

3-5 august

Septembrie-Decembrie

1 octombrie

12 octombrie

17 decembrie

31 decembrie

Tabăra de vară pentru copii din casele modulare din Pata Rât la Someșul Rece, organizată de Asociația Comunitară a Romilor din Coastei printr-un proiect finanțat de Primăria Municipiului Cluj-Napoca; implementarea programului a fost sprijinită prin munca voluntară a unor colaboratori ai Fundației Desire și ai European Roma Rights Centre



Inaugurarea casei comunitare construite și amenajate de Asociația Comunitară a Romilor din Coastei cu sprijinul Fundației AltArt care din august 2013 a mobilizat mai multe surse de sponsorizare din oraș cu scopul sprijinirii acestei inițiative



Comemorarea a 3 ani de la evacuarea de pe strada Coastei prin evenimentul public „SOS! Scoateți-ne din Pata Rât”, organizat de gLOC, ERRC, Asociația Comunitară a Romilor din Coastei



2014



Eveniment public „Activismul rom din Cluj – Drepturi locative pentru toți” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Romilor de Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, suținută de Fundația Desire, Amnesty International, European Roma Rights Centre, Colectiv A-Casă, Grupul civic de inițiativă SOS (Societatea Organizată Sustenabil) și Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire

Participare la Caravana Transeuropa, eveniment organizat de European Alternatives, și Mesaj comun către Caravană de Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, Fundația Desire și Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire

2015

Completarea și depunerea prin programul Local Engagement for Roma Inclusion (LERI) a 135 de cereri de locuințe sociale de către locatari ai unor zone de locuire precară din Cluj-Napoca (casele modulare și strada Cantonului, precum și strada Stephenson)

Open letter for the local, county, national and European authorities submitted on the occasion of the Roma Solidarity March „City for the people, not for profit”, Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, Locatari de pe strada Cantonului, Locatari din strada Stephenson, Fundația Desire, organizații din alte țări participante la marș și la evenimentul ‘So keres, Europa?’

8 aprilie

10 aprilie

25 aprilie

17 decembrie

Martie-Iulie

17 iulie

„Locuințe, nu umilințe!”, eveniment social-cultural derulat în Parcul Central al Clujului cu ocazia lansării Strategiei de dezvoltare a orașului Cluj 2014-2020, organizat de Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire, locatari din Pata Rât și de pe strada Stephenson și Memoriu către autoritățile publice privind drepturile locative



Comemorarea a 4 ani de la evacuarea de pe strada Coastei. Video advocacy: „Romanian Roma – 4 Years Fighting for Justice, But Not Giving Up”



Memoriu către autoritățile publice centrale și locale privind Interzicerea evacuărilor forțate și asigurarea drepturilor locative - Asociația Comunitară a Romilor din Coastei, Fundația Desire, Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire

Roma Solidarity March „City for the people, not for profit”, în cadrul evenimentului So keres, Europa?, organizat de Changemakers Movement în colaborare cu activiști locali din Cluj-Napoca



2015



Manifestare publică socială și culturală „Suntem egali, nu ilegali!”, comemorarea a 5 ani de la evacuările de pe strada Coastei, a altor evacuări întâmplare în orașul Cluj de-a lungul ultimelor decenii care au rezultat în formarea zonei de locuire precară de pe strada Cantonului, precum și a muncitorilor care și-au pierdut viața pe rampa de gunoi a orașului, unii dintre ei cu domiciliul în colonia Dallas / vechiul Pata Rât

SUNTEM
EGALI,
NU
ILEGALI

Filmul acțiunii comemorativ-revendicative „Suntem egali, nu ilegali!”
www.youtube.com/watch?v=4_zrpeVuMe4

Octombrie-Decembrie

17 decembrie

Elaborarea și depunerea prin programul LERI a unor propuneri privind modificarea criteriilor de atribuire a locuințelor sociale în municipiul Cluj-Napoca astfel încât acestea să asigure accesul persoanelor marginalizate social la locuințe sociale adecvate

Elaborarea și promovarea „Strategiei rețelei clujene a școlilor incluzive” care are menirea să contribuie la procesul de desegregare socio-teritorială a zonei Pata Rât (componentă a programului ROMEDIN derulat de Fundația Desire în parteneriat cu alte organizații neguvernamentale și instituții publice, care completează componenta de program de servicii socio-educative oferite pentru copii cu domiciliul în zone marginalizate, 300 de copii în programe de școală după școală în șase școli, și 80 de copii în atelierile de educație non-formală de la Casa Tranzit)



2016

Rampa veche de deșeuri, neconformă ecologic, închisă definitiv în anul 2015, a început să ardă, iar focul înabușit nu a putut fi stins timp de mai multe săptămâni astfel încât fumul toxic a fost simțit chiar și în centrul orașului. După închiderea acestei rampe, ea nu a fost ecologizată, a fost doar astupată cu pământ. Politicienii și presa au început să recunoască criza de mediu indusă de această stare de fapt, dar au evitat în continuare să abordeze criza umanitară prin care trec locuitorii din zona Pata Rât. Rasismul de mediu continuă să funcționeze în Cluj-Napoca, împreună cu alte forme ale rasismului instituționalizat care nu doar că împing la marginile orașului romii marginalizați, dar le pun în pericol chiar și viața



Izbucnirea unui incendiu pe noua rampă de gunoi, una dintre platformele temporare de stocare a deșeurilor, plasată în 2015 la 300 de metri distanță de casele modulare care au fost construite de autoritățile publice locale în 2010 după ce au transformat zona în zonă intravilană de locuire. Tot în această lună, autoritățile au acordat autorizație de funcționare pentru o a treia platformă de stocare, astfel încât ceea ce trebuia să fie o soluție temporară, se extinde atât în spațiu, cât și în timp (conform estimărilor până în anul 2020)



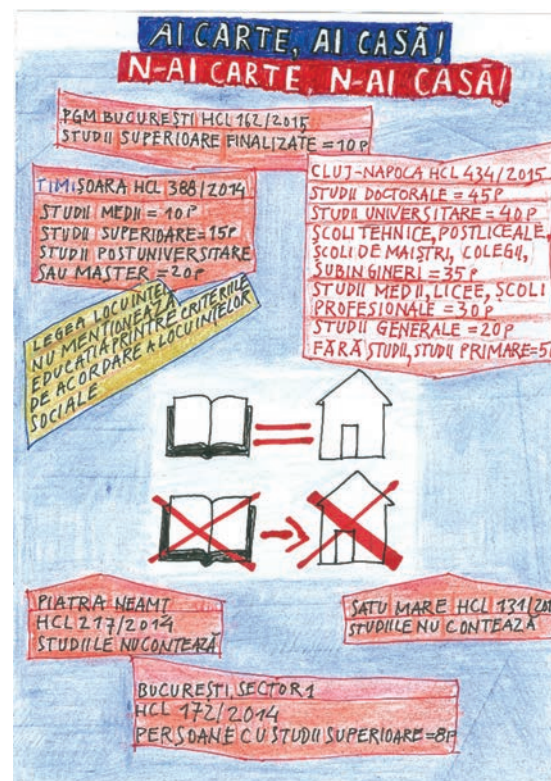
Aprilie

13 martie

7 mai

Mai

Din octombrie 2015, programul ROMEDIN al Fundației Desire a continuat cu o nouă serie programele de la Casa Tranzit, în cadrul Atelierelor de educație vizuală și teatru comunitar. Din colaborarea între 6 artiști și 40 de copii, care s-au întâlnit în fiecare sâmbătă timp de 5 luni, a rezultat o expoziție și spectacolul „Când voi fi mare”



Începe Campania „Căși sociale acum!”, o inițiativă civic-activistă ce urmărește problematizarea locuirii sociale în orașul Cluj, în contextul reducerii drastice a fondului public locativ și al transformării locuirii în afacere imobiliară din ultimele decade, cât și al limitării accesului la locuințe sociale tocmai persoanelor marginalizate social. Parte dintr-un program mai amplu al Fundației Desire susținut de Human Rights Initiative al Open Society Foundations, campania pleacă de la deprivările și nedreptățile locative care afectează persoanele și familiile cu domiciliul pe strada Cantonului



Acțiunea comemorativ-revindicativă „Suntem egali, nu ilegali!”, decembrie 2015,
Foto: Oborocea Mónika

ANEXE

DOCUMENTE DE RECOMANDĂRI DE POLITICI PUBLICHE ELABORATE DE FUNDATIA DESIRE PRIVIND LOCUIREA ȘI MARGINALIZAREA ȘOCIO-TERITORIALĂ

- Martie 2013
- 384 **PROPUNERI PRIVIND BUGETAREA POLITICILOR LOCALE DE INCLUZIUNE ȘI COEZIUNE SOCIALĂ ȘI TERITORIALĂ. CAZUL ZONEI DE LOCUIRE DEFAVORIZATA PATA RÂT**
- Iunie 2013
- 390 **COMUNITĂȚI MARGINALIZATE DE ROMI ȘI ABORDAREA INTEGRATĂ A DEZVOLTĂRII ȘOCIO-TERITORIALE**
- Octombrie 2013
- 398 **PREVENIREA ȘI COMBATEREA EVACUĂRIILOR FORȚATE – INSTRUMENT AL ELIMINĂRII MARGINALIZĂRII ȘOCIALE**
- Noiembrie 2015
- 402 **PROPUNERI DE MODIFICARE A PROCEDURII ACTUALE DE ATRIBUIRE A LOCUINȚELOR ȘOCIALE**
- 423 **FUNDAMENTELE LEGALE ALE PROPUNERILOR DE MODIFICĂRI ÎN HCL CLUJ-NAPOCA 150/2013 CU PRIVIRE LA ATRIBUIREA DE LOCUINȚE ȘOCIALE**
- 431 **PUNCT DE VEDERE cu privire la proiectul de HCL privind modificarea și completarea HCL 150/2013 exprimat în contextul consultării publice inițiate de Primăria municipiului Cluj-Napoca**
- Mai 2016
- 436 **PREAMBUL LA ÎNTÂLNIREA CU CANDIDAȚII LA ALEGERILE LOCALE A ECHIPEI CAMPANIEI „CĂȘI ȘOCIALE ACUM!”**
- 441 **PROPUNERI PENTRU STRATEGIA NAȚIONALĂ A LOCUIRII cu privire la accesul persoanelor marginalizate la locuință adecvată din partea Campaniei „Căși sociale acum!” derulată în Cluj-Napoca de Fundația Desire**

PROPUNERI PRIVIND BUGETAREA POLITICILOR LOCALE DE INCLUZIUNE ȘI COEZIUNE SOCIALĂ ȘI TERITORIALĂ.

CAZUL ZONEI DE LOCUIRE DEFAVORIZATĂ PATA RÂT¹

Cluj-Napoca, 14.03.2013.

Cu ocazia participării la dezbaterile publice organizate de Primăria Cluj-Napoca între 5-8 martie 2013 cu privire la proiectul de buget al municipiului pe anul 2013, am prezentat câteva considerente generale și particulare în legătură cu abordarea fenomenului excluziunii sociale manifestat în orașul nostru printre altele prin formarea zonei de locuire defavorizate din Pata Rât.

Pe această cale, în preajma votării bugetului local pentru anul 2013, doresc să re-atrag atenția consilierilor locali și ai membrilor executivului asupra nevoii urgente de a elabora și implementa o strategie de dezvoltare a orașului care să includă măsuri complexe în vederea desegregării și integrării teritoriale și sociale a zonei Pata Rât, care să fie susținute de voința politică a Consiliului Local și Primăriei, precum și de un buget multi-anual și multi-sectorial necesar implementării acestor măsuri.

Transformarea Clujului în capitală europeană înseamnă și crearea acestui oraș ca spațiu al punerii în practică a principiului european de incluziune socială și al creșterii/dezvoltării incluzive.

Considerente generale

Zona de locuire defavorizată din Pata Rât s-a format de-a lungul deceniilor datorită mai multor factori. Printre aceștia se află următoarele:

1. măsurile directe aprobate de Consiliul Local și administrate de Primărie în urma cărora grupuri de romi defavorizați, rămași fără locuință din diverse motive (printre ele evacuările forțate), au fost relocați în zona Pata Rât în locuințe sau adăposturi inadecvate unui trai uman demn (strada Cantonului, noul Pata Rât/ Colina Verde/ str. Platanelor, rampa de gunoi); astfel încât circa 42% dintre cele 1500 de persoane care azi locuiesc în zona Pata Rât au fost plasate acolo prin măsuri administrative;
2. neintervenția adecvată a Primăriei și Consiliului Local în soluționarea sustenabilă a acestei stări de marginalitate urbană avansată (serviciile Departamentului de Asistență Socială și Medicală, nefiind nici suficiente, în sine nu sunt capabile să rezolve această problemă)
3. iresponsabilitatea și indiferența cu care Consiliul Județean și alți factori de decizie au tratat problema gropii de gunoi formate în Pata Rât, precum și problema impactului mediului poluat asupra sănătății și vieții oamenilor care locuiesc în zonă, dar și problema condițiilor muncii precare prestate de nevoiașii care,

prin căutarea unor surse de trai, au asigurat, de-a lungul a patru decenii, selectarea deșeurilor produse de cetățenii și întreprinderile/ companiile municipiului Cluj-Napoca.

În aceste condiții, autoritățile publice locale au o dublă responsabilitate față de cetățenii Clujului care locuiesc în zona Pata Rât.

Recomandări generale

Gravitatea și amploarea problemelor sociale create în zona de locuire defavorizată din Pata Rât impune aplicarea unor strategii complexe, care îmbină măsurile pe termen scurt cu cele pe termen mediu și lung.

1. Pentru ca măsurile direcționate către locuitorii din Pata Rât menite să asigure incluziunea lor socială și teritorială să aibă un impact pozitiv durabil, ele trebuie integrate (*mainstreamed*) în politicile publice locale care transpun în practică la nivelul municipiului Cluj-Napoca dezideratele dezvoltării / creșterii incluzive definite în Strategia Europa 2020, precum și ale Strategiei Naționale de Incluziune a Romilor. În particular, ele trebuie integrate pe de o parte în politicile locale de incluziune socială și pe de altă parte în politicile locale de incluziune socială a romilor.
2. În vederea elaborării și implementării acestor politici locale, este nevoie de crearea unei unități de incluziune socială, care să aibă un corp administrativ la nivelul Primăriei și un corp decizional în cadrul Consiliului Local. Această unitate ar avea menirea să elaboreze, implementeze și monitorizeze, și să asigure colaborarea dintre diversele Comisii ale Consiliului Local, respectiv între diversele Direcții ale Primăriei. În acest sens, Consiliul Local ar putea înființa o Comisie de specialitate în incluziune socială, iar Primăria o Direcție de Incluziune Socială. Activitățile, serviciile și programele oferite de aceste unități ar fi susținute printr-o categorie de buget dedicat incluziunii sociale. Pe lângă consilieri locali și personal administrativ, aceste unități și-ar desfășura activitatea pe baza asigurării participării la luarea deciziilor atât a mediului asociativ local implicat, cât și a cetățenilor, în primul rând celor care aparțin categoriilor sociale defavorizate afectate de fenomenul excluziunii și marginalizării sociale. Ar fi de dorit ca participarea societății civile la acest demers să fie facilitată de Primărie și Consiliul Local încă din etapa de elaborare a conceptului cadru și a propunerii de proiect de hotărâre privind bazele și practicile instituționale care să gestioneze politicile locale de incluziune socială.
3. Locuitorii din Pata Rât trebuie consultați și informați în mod permanent în legătură cu deciziile privind implementarea programelor care îi afectează, cu stadiul în care se află acestea și cu planurile de dezvoltare ale zonei. Este nevoie și de asigurarea participării la acest proces de consultare a mediului asociativ local cu expertiză și experiență în domeniu.
4. Bugetul public local alocat planului de desegregare și integrare teritorială și

socială pentru zona Pata Rât poate fi completat din fonduri europene nerambursabile dedicate asigurării coeziunii teritoriale și unor programe integrate de locuire, dar și din bugetele de reechilibrare, precum și din fondurile de rezervă alocate orașului de la nivel județean și/sau central cu scopul acoperirii unor investiții de dezvoltare infrastructurală.

5. În vederea susținerii și recunoașterii internaționale a eforturilor depuse de municipalitate în domeniul incluziunii sociale (a romilor), orașul Cluj ar putea fi integrat în rețele urbane europene cum este „Alianța Europeană a Orașelor și Regiunilor pentru Incluziunea Romilor” (*European Alliance of Cities and Regions for Roma Inclusion*),² sau rețeaua EUROCITIES și parteneriatul susținut de acesta „Orașe pentru Incluziune Activă” (*Cities for Active Inclusion*),³ sau în „Platforma europeană împotriva sărăciei și excluziunii sociale (*European Platform Against Poverty and Social Exclusion*)”⁴ și URBACT.⁵

Recomandări specifice (pe domeniile bugetului local)

Infrastructură și dezvoltare

1. Implementarea pachetului integrat de proiecte, care a fost elaborat în cadrul Proiectului preparatoriu al Primăriei Cluj-Napoca finanțat de Open Society Foundations derulat cu asistența tehnică a Programului de Dezvoltare al Națiunilor Unite, precum și pe baza expertizei oferite în regim de voluntariat de către membrii Grupului de Lucru al Organizațiilor Civice.
2. Chiar dacă, în pofida recomandărilor venite dinspre DG Regio al Comisiei Europene cu privire la programe integrate de locuire destinate unor comunități marginalizate, printre ele romi,⁶ Ministerul Dezvoltării Regionale și Programul Operațional Regional nu acceptă în momentul de față finanțarea pachetului integrat de proiecte, ci numai finanțarea componentei de investiție infrastructurală, Primăria și Consiliul Local din Cluj trebuie să găsească surse suplimentare pentru implementarea acestui proiect pilot ca întreg.
3. Încheierea unui parteneriat cu Ministerul Dezvoltării Regionale, cu Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și cu Ministerul Fondurilor Europene în vederea implementării pachetului integrat de proiecte menționat mai sus, care are atât o componentă de dezvoltare infrastructurală, cât și una de dezvoltare socială (incluzând măsuri de servicii sociale în vederea asigurării unor locuri de muncă și a accesului la educație de calitate, precum și măsuri de desegregare). Încheierea acestui Parteneriat ar trebui susținută de toți consilierii locali.
4. Proiectul pilot adresat locuitorilor din Pata Rât implementat prin pachetul integrat de proiecte trebuie să se integreze atât într-o strategie de lungă durată dedicată desegregării și integrării teritoriale și sociale a zonei Pata Rât și a comunităților de acolo, cât și într-o strategie mai amplă pentru incluziune socială și teritorială a orașului Cluj-Napoca și a Zonei Metropolitane Cluj. Strategia de dezvoltare a Clujului pentru perioada 2014-2020 ar trebui să aibă și un plan de

dezvoltare teritorială și spațială dedicat zonelor de locuire defavorizate și comunităților marginalizate, care să imbine investițiile infrastructurale cu dezvoltarea economică, socială, comunitară și umană.

5. Găsirea unor soluții legale și tehnice în vederea contractării pentru efectuarea unor lucrări publice (curățenie, spații verzi etc) a unor întreprinderi sociale create de asociații ale comunităților defavorizate din Pata Rât care să asigure locuri de muncă pentru membrii lor, precum și investirea unei părți a profitului în dezvoltare comunitară.⁷
6. Găsirea unor soluții legale și tehnice care implică aplicarea unor măsuri afirmative, permise de legislația europeană și românească, pentru promovarea angajării persoanelor defavorizate din Pata Rât în regiile aparținând Primăriei, precum și în companiile care efectuează lucrări publice.
7. Găsirea unor soluții legale și tehnice care implică aplicarea unor măsuri afirmative, permise de legislația europeană și românească, în vederea stabilirii unor criterii de atribuire a locuințelor sociale care să asigure șansa pentru persoane aparținând unor categorii defavorizate de a avea acces la locuințe sociale în vecinătăți mixte din punct de vedere social;⁸ precum și găsirea unor soluții în vederea subvenționării chiriilor.⁹

Educație, cultură și culte

1. Sprijinirea prin demersurile/ acțiunile consilierilor locali, prin membri ai consiliilor de conducere din școlile din Cluj, a școlilor dedicate educației incluzive, precum și a eforturilor legate de desegregarea școlară la nivelul orașului nostru.
2. Sprijinirea financiară, prin măsuri afirmative, a școlilor care înmatriculează copii aparținând unor categorii sociale marginalizate din Pata Rât în vederea derulării programului școală după școală în unitățile lor (acoperind costurile mesei de prânz, dar și a asistenței profesionale aferente în cazurile familiilor care, din cauza condițiilor lor materiale precare, nu pot asigura participarea copiilor la astfel de programe).
3. Promovarea orașului Cluj ca oraș incluziv prin sprijinirea programelor sociale, culturale și economice dedicate asigurării accesului grupurilor defavorizate la servicii și bunuri publice, precum și a participării acestora la viața orașului.

Sănătate și asistență socială

1. Chiar dacă implementarea politicilor de incluziune socială ca parte a unei dezvoltări urbane integrate și incluzive depășește atribuțiile Direcției de Asistență Socială și Medicală a Primăriei, în raport cu zona de locuire defavorizată și marginală din Pata Rât aceasta are încă multe de făcut.
2. Precum am arătat cu multe ocazii și precum ne arată și lista de nevoi urgente și curente elaborată prin activitatea facilitatorilor comunitari din Pata Rât,

asigurarea accesului la servicii medicale primare și de urgență se află printre nevoile prioritare ale locuitorilor acestei zone defavorizate. Crearea unui cabinet medical comunitar cu finanțare de la bugetul local, în conformitate cu Legea sănătății, ar putea fi o soluție la această problemă acută.

3. Informarea persoanelor defavorizate din Pata Rât în legătură cu modalitățile de a accesa beneficiile sociale asigurate de legislația românească este și ea crucială, lucru care necesită asigurarea de resurse umane în cadrul Direcției de Asistență Socială și Medicală.
4. Facilitarea eliberării actelor de identitate permanente pe baza legislației în vigoare,¹⁰ care la rândul lor asigură accesul la beneficii și servicii sociale.
5. În vederea îmbunătățirii condițiilor de locuire și a accesului la utilități din această zonă, autoritățile locale ar putea să aloce fonduri din fondul lor de urgență.

NOTE

¹ Document elaborat de Enikő Vincze, cu ocazia dezbaterilor publice privind bugetul local al Municipiului Cluj-Napoca pe anul 2013. Documentul a fost adresat următoarelor structuri și persoane din administrația publică locală: Primăria Cluj-Napoca (Primar Emil Boc, Vice-primar Anna Horváth), Consiliul Local Cluj-Napoca (Președinte de ședință, Botond Csoma, Președinte al Comisiei pentru buget-finanțe, ordine publică și protecție civilă, Florin-Valentin Gliga, Președinte al Comisiei pentru administrație publică locală, probleme juridice, servicii publice și comerț, Radu Moisin, Președinte al Comisiei pentru urbanism, amenajarea teritoriului și protecția mediului, Adrian Popa, Președinte al Comisiei pentru învățământ, cultură, culte, drepturile omului, minorități și societatea civilă, Anna Horváth, Președinte al Comisiei pentru sănătate, muncă, protecție socială, tineret și sport, Ovidiu Laurean Turdean, Președinte al Comisiei pentru fonduri europene, relații externe, turism, orașe înfrățite și strategii de dezvoltare comunitară, Anca Angela Mureșan.

² Programul va fi lansat de Consiliul Europei în 20 martie 2013, http://www.coe.int/t/congress/Sessions/alliance/default_en.asp

³ <http://www.eurocities.eu/eurocities/priorities/inclusion>, <http://www.eurocities-nlao.eu/>

⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=en>

⁵ URBACT este un program European, parte a politicii europene de coeziune cofinanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională și Statele Membre ale Uniunii Europene, dedicat dezvoltării urbane integrate. Conceptul de abordare integrată a dezvoltării urbane a fost inițiat în multe state europene în anii 1990 prin proiecte de regenerare urbană derulate în zone defavorizate. Existența acestor zone, precum și deteriorarea stocului de locuințe sociale a impus necesitatea dezvoltării unor inițiative teritoriale care combină investițiile infrastructurale în domeniul locuințelor cu măsuri de promovare a dezvoltării economice și a incluziunii sociale (vezi despre asta aici: <http://urbact.eu/en/integrated-urban-development/understanding-integrated-urban-development/>). Rețeaua SUITE (Social and Urban Inclusion through Housing) al URBACT și-a propus co-operarea între parteneri în vederea optimizării soluțiilor privind asigurarea unui stoc de locuințe sociale accesibile, precum și a coeziunii sociale prin mixtură socială și locuire sustenabilă (<http://urbact.eu/en/projects/quality-sustainable-living/suite/homepage/>).

⁶ Guidance note on the implementation of integrated housing interventions in favor of marginalized communities under the ERDF, approved by the Committee of Coordination of the Funds in February 2011.

⁷ Legea achizițiilor publice din România prevede posibilitatea încheierii unor contracte de concesiune de lucrări publice și de servicii pe baza „dreptului special sau exclusiv”, adică pe baza „dreptului care rezultă din orice formă de autorizare acordată, conform prevederilor legale sau ca urmare a emiterii unor acte administrative, de o autoritate competentă și care are ca efect rezervarea desfășurării de activități în domeniul anumitor servicii publice numai de către una sau de către un număr limitat de persoane”, în măsura în care acestea sunt compatibile cu prevederile Tratatelor europene [Legea 337/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, Art. 3, punctul (k) și punctul (x), precum și Art. 15, punctul (1), http://www.ugal.ro/doc/ugal/Legislatie_legea337_2006.pdf]. Constituit sub acest nume în 2008, Social Economy Europe (<http://www.socialeconomy.eu.org>), instituție reprezentantă a economiei sociale la nivelul Uniunii Europene, consideră că revizuirea legislației comunitare cu privire la achizițiile publice (preconizat în documentul din ianuarie 2011 al Comisiei Europene, „Green Paper on the modernization of EU public procurement policy - Towards a more efficient European Procurement Market”) este o șansă unică de a promova achizițiile publice responsabile social și de a transforma achizițiile publice în instrument prin care se realizează dezideratele Strategiei Europene 2020, printre ele incluziunea socială și crearea oportunităților de angajare. Mai departe, Proiectul de lege din 2011 privind economia socială din România, făcând referire la Legea achizițiilor publice, a prevăzut posibilitatea de a formula criteriile de selecție pentru contracte de concesiune de lucrări publice și de servicii în așa fel încât acestea să încurajeze participarea întreprinderilor sociale la procedurile de achiziție publică.

⁸ Conform legislației românești în vigoare, „locuința socială este o locuință care se atribuie cu chirie subvenționată unor persoane sau familii, a căror situație economică nu le permite accesul la o locuință în proprietate sau închirierea unei locuințe în condițiile pieței” [Art. 2, lit. (c) Legea 114/1996, Legea locuințelor, republicată, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=4003]. Recomandările legate de categoriile cărora măsura li se adresează cu precădere: „tinerii căsătoriți care au fiecare vârsta de până la 35 de ani, tinerii proveniți din instituții de ocrotire socială și care au împlinit vârsta de 18 ani, invalizii de gradul I și II, persoanele handicapate, pensionarii, veteranii și văduvele de război, ... alte persoane sau familii îndreptățite.” Specificarea art. 43 „alte persoane sau familii îndreptățite” lasă consiliilor locale libertatea de a stabili, în funcție de problemele locative specifice, și alte categorii de beneficiari. Consiliile locale stabilesc anual criteriile și ordinea de prioritate, în funcție de care se realizează repartizarea locuințelor sociale, în condițiile respectării prevederilor Legii 114. Transpunând tratatele internaționale din domeniul anti-discriminării, legislația din România prin Ordonanța de Guvern nr. 137/2000 privind combaterea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, art. 2 alin. 4 prevede: „Măsurile luate de autoritățile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității de șanse a acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități, precum și măsurile pozitive ce vizează protecția grupurilor defavorizate nu constituie discriminare în sensul prezentei ordonanțe.” Aceste măsuri au ca scop eliminarea unei situații defavorizate. Categoria defavorizată este definită prin art. 4 al O.G. nr. 137/2000 astfel: „În înțelesul prezentei ordonanțe, categorie defavorizată este acea categorie de persoane care fie se află pe o poziție de inegalitate în raport cu majoritatea cetățenilor datorită diferențelor identitare față de majoritate, fie se confruntă cu un comportament de respingere și marginalizare.”

⁹ Ca model vezi Hotărârea Consiliului Local al Sectorului 6 din București, din 31.01.2013, privind acordarea de la bugetul local al Sectorului 6 a unor sume de bani pentru plata chiriei unei locuințe ca măsură de prevenire și combatere a marginalizării sociale, conform prevederilor Legii 116/2002. <http://www.primarie6.ro/wp-content/uploads/2013/02/HCL56-nr.-13.pdf>

¹⁰ Dovada adresei de domiciliu pe baza căruia se pot elibera acte de identitate se poate face printre altele și cu „Declarația pe proprie răspundere a solicitantului (anexa nr.14), însoțită de nota de verificare a polițistului de ordine publică, prin care se certifică existența unui imobil și faptul că solicitantul locuiește efectiv la adresa declarată.” Vezi practica din orașul Ploiești: <http://www.ploiesti.ro/SPCLEP/Eliberare%20acte%20de%20identitate.htm>

COMUNITĂȚI MARGINALIZATE DE ROMI ȘI ABORDAREA INTEGRATĂ A DEZVOLTĂRII SOCIO-TERITORIALE¹

Propuneri privind corelarea politicilor dedicate incluziunii sociale a romilor cu politicile mainstream de incluziune socială și cu planul de utilizare a fondurilor europene în perioada 2014-2020

Cluj-Napoca, 15.06.2013

Introducere – recomandarea generală pe scurt

„Documentul Consultativ pentru dezvoltarea Acordului de Parteneriat între România și Uniunea Europeană pentru 2014-2020” (*Consultative document in order to develop The Partnership Agreement for Romania 2014-2020*) – trimis recent (în 31.05.2013) de Ministerul Fondurilor Europene către Comisia Europeană –, recunoaște că una dintre problemele dezvoltării social-economice din România este existența unor mari disparități teritoriale. Pornind de la acest text – **în contextul revizuirii Strategiei Naționale privind Incluziunea Socială a Romilor (2012-2020), a elaborării Strategiei Naționale pentru Incluziune Socială și Reducerea Sărăciei (2014-2020), precum și a definitivării Acordului de Parteneriat între România și Uniunea Europeană cu privire la utilizarea fondurilor europene în perioada 2014-2020** – în cele ce urmează vă prezentăm recomandarea noastră cu privire la nevoia corelării acestor politici. Corelarea propusă se poate **fundamenta pe abordarea integrată a dezvoltării socio-teritoriale ca instrument al incluziunii și coeziunii sociale**. Propunerea formulată aici necesită nu doar coordonarea programelor operaționale, ci și crearea unui organism inter-ministerial (cu unități deconcentrate în teritoriu) capabil să pună în practică această abordare în politici și programe multi-sectoriale concrete, și/sau să capaciteze autoritățile locale cu acest scop.

Inegalitățile socio-spațiale din România și comunitățile marginalizate de romi

În cazul zonei de locuire defavorizată Pata Rât din Cluj, din 2010 înapoi, fundația noastră, împreună cu alte organizații au derulat multe campanii de sensibilizare și recomandări de politici publice privind desegregarea teritorială.² Este un exemplu al manifestării spațiale a marginalității avansate ce trebuie tratat prin instrumentele abordării integrate a dezvoltării socio-spațiale. Dar, din păcate, acest caz nu este singular în România.

Pe baza cercetărilor din domeniu, prin indicatorii utilizați ai săraciei și excluziunii sociale, *Documentul Consultativ* amintit mai sus observă că **inegalitățile socio-spațiale există atât între regiunile de dezvoltare ale României, cât și în interiorul acestora**. Acest fapt se reflectă în constituirea și reproducerea unor „pungi de săracie” în zone rurale unde activitatea economică este redusă la agricultura de subsistență (astfel încât sate sau comune întregi devin spații ale săraciei acute reproduse inter-generațional); în orașe mici afectate de lipsa locurilor de muncă de pe urma

dispariției unităților industriale pe care s-a bazat urbanizarea lor;³ dar și în cartierele deprivatizate ale orașelor mari care coabitează cu spațiile gentrificate ale acestora.⁴

„**Pungile de săracie**” (care în termeni rezidențiali sunt **zone de locuire defavorizată**) de foarte multe ori se suprapun cu spațiul locativ al comunităților marginalizate de romi. Ne gândim aici atât la formarea unor cartiere care, în pofida faptului că sunt locuite și de săraci majoritari, sunt percepute drept „țigăni”; sau la constituirea unor colonii locuite în preponderență sau exclusiv de romi aparținând unor categorii sociale vulnerabile. În ambele cazuri, aceste cartiere (care au avut sau nu o istorie a evoluției lor separate în cadrul comunităților mai largi) sunt **create de procesele economice curente și de (lipsa) politicilor de dezvoltare gestionate de administrația publică centrală sau locală și chiar de o politică spațială de plasare a familiilor sărace (de romi) la periferiile izolate social, sub-dezvoltate din punct de vedere infrastructural și stigmatizate cultural ale localităților**.⁵ Această politică este susținută de convingeri meritocratice care blamează săracii pentru că sunt săraci, ele de multe ori fiind intersectate cu atitudini anti-țigănești, chiar rasiste, care asociază presupusele caracteristici genetice sau culturale ale romilor cu „sărăcia meritată” sau cu statutul de „asistat social nemeritos.” Azi, în România, multe comunități compacte de romi trăiesc în zone de locuire defavorizată. Unele dintre ele locuiesc în grupuri compacte datorită legăturilor comunitare, familiare sau de rudenie care îi leagă. Pentru alții, aceste așezăminte sunt locații unde au fost relocați individual sau în grup de autoritățile locale în urma evacuărilor forțate la care au fost supuși din diverse motive. În cazul multora, stabilirea în aceste zone este consecința căutării unui spațiu accesibil, chiar dacă nesigur al locuirii, atât în sensul social, cât și în sensul material/financiar al cuvântului.

Nevoia de politici de dezvoltare socio-spațială participativă

Zonele de locuire defavorizată sunt manifestări ale excluziunii sociale și la rândul lor reproduc marginalizarea. Ele sunt spații ale concentrării săraciei și privațiunilor materiale, de obicei sunt stigmatizate cultural de către societatea majoritară și sunt izolate social de restul localității, astfel încât cei care locuiesc acolo nu au șansa participării egale la viața societală a acesteia (incluzând viața economică, politică, culturală și socială). De aceea, ele necesită **intervenții multi-sectoriale și multi-anuale bine coordonate și corelate între ele, combinând acțiunile asupra comunităților sărace de romi, cu cele asupra populației majoritare și cele care vizează schimbări instituționale ale administrației locale**. Și mai mult (precum elaborăm în ultimul capitol al documentului nostru), **o dezvoltare durabilă în acest domeniu necesită schimbări legislative, dar și modificări ale funcționării pieței forței de muncă în direcția creării unor locuri de muncă decente (care asigură ieșirea din săracie), precum și un sistem adecvat de protecție socială capabil să asigure un trai decent tuturor, inclusiv categoriilor sociale cele mai vulnerabile**.

Cazurile zonelor de locuire defavorizată trebuie analizate în particularitatea lor locală, dar în fiecare caz ele trebuie să fie în măsură **să trateze concentrarea teritorială a grupurilor dezavantajate, sau cumulara efectelor excluziunii sociale în anumite spații locative**. În unele cazuri, se impune și este posibilă îmbinarea dezvoltării/regenerării socio-teritoriale cu o dezvoltare comunitară fără ca grupurile/comunitățile/familiiile respective să fie relocalizate din aceste spații, dar astfel încât zona

să devină atractivă și să-și schimbe semnificațiile negative. În alte cazuri (atunci când regenerarea mediului poluat, sau regenerarea socială și culturală a ariilor în cauză nu sunt posibile) desegregarea teritorială necesită relocarea familiilor defavorizate în alte spații, însoțită de măsuri de asistență acordate acestora, combinate cu acțiuni de combatere a atitudinilor de respingere a lor din partea majorității privilegiate.

Aceste programe de dezvoltare și planuri de măsuri trebuie elaborate și implementate prin participarea celor afectați de ele. **Participarea grupurilor marginalizate la aceste procese presupune capacitatea lor (empowerment)**, deci o dezvoltare comunitară care acționează în această direcție. În fine, dar nu în ultimul rând, astfel de politici de dezvoltare trebuie bazate pe cunoașterea realităților locale (evidence-based development). De aceea, se recomandă **capacitatea autorităților locale de a derula în mod sistematic cercetări care îmbină metoda anchetării și a studiilor comunitare calitative, cu cea a cartografierii marginalizării sociale.**

Măsuri de dezvoltare socio-spațială în cazul comunităților marginalizate de romi

În raport cu zonele de locuire defavorizată sau „pungile de sărăcie” rurale sau urbane, este nevoie ca autoritățile publice, în colaborare cu alți actori (printre ele organizațiile neguvernamentale) să elaboreze și implementeze măsuri imediate prin care să elimine consecințele marginalizării socio-spațiale cumulate de-a lungul a două decenii și să stopeze agravarea și/sau reproducerea acesteia în viitor.

Guvernul României va trebui să aibă o strategie coerentă de dezvoltare pe termen scurt, mediu și lung în raport cu teritoriile dezavantajate în care trăiesc (și) comunități marginalizate (de romi), iar autoritățile regionale, județene și locale vor trebui să acționeze pe baza cunoașterii realităților locale printr-o serie de măsuri multianuale și multi-sectoriale. Dincolo de autonomia administrației locale și de diferența în orientarea politică a guvernantei centrale și a celei locale, sau de fluctuația configurațiilor politice de la nivel central, regional, județean și local, **acest demers necesită colaborarea constantă între diversele organe ale administrației publice și trebuie să devină o prioritate asumată politic de toate structurile politice, căci necesită atât schimbări legislative și instituționale de la diferite nivele, cât și finanțare adecvată.**⁶

Finanțarea strategiei și planurilor locale trebuie să fie asigurată de resurse publice naționale, județene și locale, precum și din fonduri europene, în mod particular de fondurile dedicate proiectelor integrate (de locuire). În cazul în care se va face uz de fondurile europene, grupurile țintă ale acestor proiecte ar fi exact comunitățile marginalizate din zonele de locuire defavorizată. Și mai precis, în aceste cazuri este nevoie de **îmbinarea abordării intervențiilor bazate pe grupuri vulnerabile (people-based) cu cele care se adresează unor spații/teritorii dezavantajate (place-based, area-based).**

Pentru a asigura dezvoltarea socio-spațială durabilă a zonelor de locuire defavorizată, este nevoie ca familiile/grupurile/comunitățile (inclusiv rome) care locuiesc în astfel de spații, precum și comunitățile locale mai largi în care ele sunt înglobate, să beneficieze de următoarele intervenții asigurate pe plan local în mod susținut pe o perioadă îndelungată și coordonate între ele:

1. Capacitatea autorităților locale în vederea elaborării și implementării unor planuri de dezvoltare socio-teritorială pentru zonele de locuire defavorizată,

bazate pe date colectate sistematic despre aceste zone, precum și pe monitorizarea și evaluarea permanentă a intervențiilor:

- constituirea unei unități de incluziune socială la primărie, care să gestioneze planurile locale de dezvoltare și asistență socio-spațială;
- formări, asistență tehnică pentru personalul administrativ al primăriilor, dar și pentru consilierii locali;
- asigurarea resurselor umane necesare implementării acestor planuri de dezvoltare;
- includerea programelor de dezvoltare socio-teritorială a zonelor de locuire defavorizată în strategiile și politicile locale;
- bugetarea acestor programe din bugetul local și din bugetele provenite din redistribuire, dar și din fonduri extrabugetare;
- implicarea experților pentru romi, mediatorilor școlari și sanitari în aceste programe;
- utilizarea resurselor și mecanismelor rezultate din proiectele derulate din fonduri europene în perioada 2007-2013, precum și asigurarea sustenabilității acestora.

2. Educația anti-rasistă a populației majoritare

- programe educaționale implementate în rețeaua unităților școlare în vederea eliminării segregatismului instituționalizat, dedicate copiilor, părinților și cadrelor didactice
- programe de educație dedicate populației largi, realizate prin mass media, prin acțiuni publice, programe cultural-artistice etc.
- programe de formare dedicate actorilor aflați în poziții decizionale, inclusiv autorități publice, angajatori, formatori de opinie, personal medical etc.

3. Programe de dezvoltare și educație comunitară care își propun atât capacitatea civică și culturală, cât și responsabilizarea membrilor comunităților marginalizate față de soluționarea problemelor lor

4. Îmbunătățirea condițiilor de locuire

- construcții de noi locuințe sociale
- renovări ale locuințelor vechi
- aplicarea unor criterii de distribuire a locuințelor sociale care garantează accesul grupurilor vulnerabile la ele (astfel încât politicile publice locative să devină instrumente ale incluziunii sociale)
- asigurarea accesului la utilități

5. Asigurarea siguranței locuirii

- legalizarea așezămintelor informale
- eliberarea actelor de proprietate asupra terenurilor și locuințelor, eliberare de acte de identitate

- prevenirea evacuărilor, eliminarea evacuărilor forțate
- asigurarea unor locuințe de necesitate și de tranzit în vederea eliminării efectelor negative ale rămânării fără adăpost

6. Facilitarea accesului la transportul în comun și îmbunătățirea stării drumurilor legate de actualele zone de locuire defavorizată

7. Crearea condițiilor necesare participării școlare (atât a copiilor de vârstă școlară, cât și a adulților) prin oferirea unor pachete de burse sociale, programe de recuperare, programe de școală după școală, cursuri vocaționale și alte forme de învățare
8. Asigurarea unor locuri de muncă prin implicarea autorităților locale în facilitarea angajării membrilor comunității în meserii necesare derulării lucrărilor publice locale, dar și în susținerea întreprinderilor sociale create pe plan local
9. Implementarea unor programe permanente de informare, consiliere și mediere școlară și ocupațională dedicate membrilor comunităților marginalizate
10. Asigurarea unei asistențe sociale și medicale adecvate tuturor membrilor comunităților marginalizate care locuiesc în aceste zone defavorizate
11. Derularea de programe de asistență specială pentru cele mai vulnerabile categorii ale acestor comunități marginalizate (femei; copii, tineri și vârstnici; persoane cu dizabilități; persoane victime ale violenței domestice, sau ale exploatării sexuale, sau ale traficului de persoane).

Dezvoltarea socio-spațială dincolo de nivelul local

Abordarea integrată a dezvoltării socio-spațiale (propusă în *Documentul consultativ privind Acordul de Parteneriat între România și Uniunea Europeană*) – utilizabilă atât în politicile *mainstream* de incluziune socială, cât și în politicile pentru incluziunea socială a romilor – are un potențial mare în ceea ce privește dezideratul eliminării fenomenului segregării socio-spațiale sau, altfel spus, al excluziunii sociale și sărăciei spațializate. **Dezvoltarea socio-spațială capabilă să elimine un fenomen complex, cu cauze multiple, cum este cel al segregării teritoriale și sociale (a comunităților marginalizate de romi)** se poate realiza, precum am arătat în capitolul anterior, prin măsuri locale multi-sectoriale, multi-anuale și beneficiare de fonduri multiple.

Dar ea **presupune și acțiuni care depășesc atribuțiile actorilor locali și necesită implicarea forurilor legislative și executive naționale**, cum ar fi:

- dezvoltarea stocului de locuințe sociale în cartiere mixte din punct de vedere social și etnic (**modificarea legii locuințelor în sensul prioritizării politicii de locuințe sociale ca instrument al incluziunii sociale, respectiv în sensul asigurării accesului la locuințe accesibile și a siguranței locuirii a categoriilor**

vulnerabile);

- aplicarea prevederilor legii pentru combaterea marginalizării sociale în domeniul locativ în vederea prevenirii evacuărilor și a eliminării evacuărilor forțate, dar și în vederea asigurării accesului la locuințe adecvate și accesibile tuturor cetățenilor, și al unor programe de asistență socială oferite familiilor beneficiare de locuințe sociale (**modificarea legislației marginalizării sociale astfel încât măsurile de incluziune socială să funcționeze ca instrument al politicii de locuire**);
- aplicarea legii pentru combaterea discriminării în domeniul locuirii și al ocupării (în mod particular al prevederilor sale cu privire la **utilizarea unor măsuri afirmative menite să rebalanseze dezavantajele structurale ale membrilor unor comunități marginalizate de romi în domeniul locativ și al ocupării**);
- **elaborarea unei legi a economiei sociale care să permită sprijinirea de către stat** (prin măsuri afirmative, cum ar fi proceduri preferențiale de achiziție publică legate de lucrări publice, asigurarea unei piețe de desfacere pentru produsele realizate, implicarea beneficiarilor locuințelor sociale în construirea acestora etc.) **a întreprinderilor sociale înființate de membrii unor comunități marginalizate (de romi)**;
- înființarea unei unități inter-ministeriale (și a unor organisme deconcentrate în teritoriu), respectiv a unei structuri transversale în rețeaua programelor operaționale sectoriale, care să gestioneze programele integrate de dezvoltare socio-spațială ca instrumente ale politicii de incluziune și coeziune socială și teritorială;
- punerea în practică a propunerii formulate în *Documentul consultativ* citat (pp. 154-156) de a utiliza abordarea *community led local development* în vederea dezvoltării socio-spațiale și asistarea comunităților marginalizate (de romi) în efortul lor de incluziune socială și teritorială atât în mediu rural, cât și în medii urbane;
- punerea în practică a propunerii de creare a unor fonduri multiple, *multi-fond financing* (sau a unui sistem de *cross-financing*) care să permită îmbinarea dezvoltării infrastructurale (construire locuințe, acces la utilități, drumuri, transport în comun) cu dezvoltarea resurselor umane și derularea unor programe de asistență socială și medicală, și de dezvoltare comunitară.

Concluzii

Strategia pentru incluziunea socială a romilor (cu referire la romii marginalizați, și nu în general la romi) va putea fi implementată cu succes numai dacă, pe de o parte, devine parte integrantă a planurilor generale de măsuri ale României pentru reducerea excluziunii sociale și sărăciei. Pe de altă parte, ea va trebui să beneficieze de finanțarea adecvată (din bugetul public și din fonduri europene) a măsurilor care răspund la nevoile dezvoltării locale, inclusiv la nevoia eliminării „fenomenului segregării socio-spațiale” (termen utilizat în *Documentul consultativ*, 2013, p. 153), care afectează (și) comunitățile marginalizate de romi.

Recomandarea noastră adresată Ministerului Muncii, Ministerului Dezvoltării Regionale, Ministerului Fondurilor Europene, Agenției Naționale pentru Romi, și

Punctului Național de Contact pentru Implementarea Strategiei pentru Romi vizează **aplicarea abordării integrate a dezvoltării socio-teritoriale în politicile de incluziune socială și eliminarea sărăciei, și în mod special în cazul comunităților marginalizate de romi care trăiesc în zone de locuire defavorizată.**

Propunem deci, ca această abordare asumată în *Documentul consultativ al Acordului de Parteneriat* (vezi pp. 151-165) să devină un pilon de bază al Strategiei Naționale pentru Incluziune Socială și Reducerea Sărăciei (2014-2020), actualmente în elaborare și al Strategiei Naționale privind Incluziunea Socială a Romilor (2012-2020), aflată în revizuire.

Astfel, **eliminarea fenomenului segregării socio-spațiale se va defini ca un obiectiv transversal/orizontal al celor trei strategii care poate fi realizat prin măsuri multi-sectoriale, multi-anuale și beneficiare de fonduri multiple.**

În toate cazurile locale ale segregării socio-spațiale, cheia soluțiilor trebuie să fie **teritorializarea agendei sociale**, sau **socializarea dezvoltării teritoriale**, astfel încât comunitățile locale marginalizate (de romi) să beneficieze de **politici de incluziune realizate și prin măsuri locative**, precum și de **politici de locuire care asigură incluziunea socială**, iar cele două, împreună, să faciliteze o dezvoltare socio-spațială care să răspundă nevoilor economice și culturale ale acestor comunități.

NOTE

¹ Document elaborat de Enikő Vincze cu ocazia negocierilor privind prioritizarea cazului zonei Pata Rât din Cluj-Napoca pe agenda publică locală și națională. Document adresat următoarelor instituții publice la nivel național: Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Ministerul Fondurilor Europene, Agenția Națională pentru Romi, Punctul Național de Contact pentru Implementarea Strategiei pentru Romi.

² Cele mai recente documente ale noastre elaborate în acest context sunt: Integrated housing program for marginalized communities, including Roma. The case of Pata Rât, Cluj-Napoca. Recommendations to Romanian public authorities (februarie 2013); Bugetarea participativă – instrument al dezvoltării urbane incluzive, februarie 2013; Propuneri privind bugetarea politicilor locale de incluziune și coeziune socială și teritorială. Cazul zonei de locuire defavorizată Pata Rât, martie 2013.

³ Suprapunerea sub-dezvoltării regiunilor în care sunt plasate, cu disparitățile spațiale din interiorul unor unități teritorial-administrative (orașe mici și comune/sate) conduce la generarea unor situații caracterizate prin depriveri economice și sociale multiple, reproduse inter-generațional și cauzate de mecanisme care funcționează la diverse nivele. Ele au fost relevate și prin cercetarea derulată de Fundația Desire, între decembrie 2012 și iunie 2013, în 25 de localități din România în cadrul investigației internaționale „Faces and Causes of Roma Marginalization: Tools and methods for evaluation and data collection”, coordonate de Centrul de Cercetare pentru Studii Economice și Regionale al Academiei Maghiare de Știință și Centre for Policy Research de la Central European University, susținută de United Nations Development Program în continuarea anchetei realizate de cea din urmă în 2011.

⁴ Procesele care conduc la formarea (de multe ori în medii poluate) a cartierelor izolate social și stigmatizate cultural în orașele mari ale României, precum și tipurile de segregare rezidențială urbană sunt analizate de noi prin cercetarea *Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale. Formarea socială și culturală a 'ghetourilor țigănești' în România în context European* desfășurată între 2011-2016 (sparex-ro.eu).

⁵ Câteva exemple în ceea ce privește rolul administrației locale în crearea spațiilor locative marginalizate care fac imposibilă participarea locatarilor la viața societală a localității (cu condiții de locuire mai mult sau mai puțin sau deloc adecvate): zona rezidențială Pata Rât (Cluj); campusul social Henri Coandă (Constanța); zona Cuprom (Baia Mare); cartierul Speranța și strada Muncii (Piatra Neamț); zona stației de epurare (Miercurea-Ciuc); cartierul Obor și cartierul Livada, locuințe sociale în foste cămine muncitorești (Călărași); zona malului râului Mureș, zona La barăci și Valea Rece (Tg. Mureș); zonă de locuințe de tip container și locuințe sociale în foste cămine muncitorești (Ploiești); zona Pieptănari din Tg. Frumos, satele Crucea și Zmeu aparținând comunei Lungani și satul Cozmești aparținând de comuna Stolniceni-Prăjescu (județul Iași); zona Goldiș din Curtici (județul Arad); rudăria din orașul Calafat și din comuna Cetate (județul Dolj), dar și din Oltenița, Curcani și Chirnogi (județul Călărași); Bufa, Poligon și Feleud din orașul Aiud, satul Iclod al comunei Sâncel sau satul Pustă aparținând comunei Unirea (județul Alba).

⁶ Definirea acestei strategii de dezvoltare drept prioritară se poate baza pe convingerile ideologice ale diverselor partide politice sau pur și simplu rezultă din asumarea Strategiei Europa 2020 de către România în calitatea sa de stat membru al UE, strategie care definește dezvoltarea/creșterea incluzivă drept unul din palierele principale ale europenității.

PREVENIREA ȘI COMBATerea EVACUĂRIILOR FORȚATE – INSTRUMENT AL ELIMINĂRII MARGINALIZĂRII SOCIALE¹

Cluj-Napoca, 12.10.2013.

I. Argument

În contextul înrăutățirii situației locative și a accesului la locuințe adecvate a categoriilor sociale marginalizate de-a lungul anilor 2000, cu deosebire ale celor care trăiesc în zone rurale sau urbane defavorizate, caracterizate de deprivări și stigmatizări multiple,²

În condițiile în care mai ales din a doua jumătate a anilor 2000 în tot mai multe orașe din țară, în numele unor proiecte de regenerare urbană, autoritățile locale recurg la metode de eliminare a „pungilor de sărăcie” prin demolări și relocări ale populației în zone marginale, poluate și segregate, care reproduc și agravează marginalizarea socio-teritorială a celor afectați,³

În momentul în care Strategia Europa 2020 definește dezvoltarea incluzivă drept una dintre cele trei mari direcții strategice ale creșterii pe lângă realizarea unei creșteri inteligente și durabile,⁴

În perioada procesului de pregătire a noii perioade programatice a Fondurilor Europene, proces marcat de recomandările Comisiei Europene cu privire la utilizarea încrucișată a mai multor tipuri de fonduri în scopul promovării unor planuri integrate în care locuințele sociale sunt însoțite în special de intervenții în domeniul educației, sănătății și ocupării forței de muncă, precum și cu privire la interdicția de a utiliza fondurile europene pentru acțiuni care contribuie la orice formă de segregare și discriminare,⁵

În momentul în care Ministerul Fondurilor Europene recunoaște că planurile de dezvoltare dedicate comunităților sărace din diverse zone urbane și rurale trebuie să includă investiții pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit (prin activități de construcție/ reabilitare) și a infrastructurii sociale, precum și măsuri de încurajare a ocupării forței de muncă, dar și activități pentru dezvoltarea integrată a comunității,⁶

Este nevoie ca Guvernul României să promoveze în:

- Planul Național de Dezvoltare a României pentru perioada următoare,
- Strategia Națională pentru Incluziune Socială și Reducerea Sărăciei (2014-2020),
- Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor pentru perioada 2012-2020,
- Acordul de Parteneriat între România și Uniunea Europeană pentru perioada de programare 2014-2020,
- Legea locuințelor,
- Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale,
- Legea administrației publice locale,

măsuri și reglementări specifice pentru **prevenirea și combaterea evacuărilor forțate, ca instrument al diminuării marginalizării sociale și asigurării drepturilor locative ca drepturi sociale fundamentale.**

Față de această provocare, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, împreună cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice:

- pot promova **interzicerea evacuărilor forțate în legislația României și tragerea la răspundere a celor care violează drepturile celor afectați;**
- pot promova **îmbunătățirea prevederilor legislative** din domeniu prin definirea unor **măsuri care sprijină accesarea locuințelor sociale adecvate de către categoriile sociale cele mai vulnerabile, expuse cel mai puternic riscului evacuărilor forțate;**
- pot să inițieze la nivel național un **model de colaborare între sectorul locativ și sectorul social**, atât din punctul de vedere al mecanismelor instituționale, cât și din punctul de vedere al conținutului măsurilor inter-sectoriale, socio-locative;
- în locul celebrării unor pretinse sau reale „bune practici” legate de viața efemeră a unor proiecte, pot să instituie **practici sistemice în vederea asigurării incluziunii sociale prin măsuri locative** garantate de guvernarea centrală în colaborare cu administrația publică județeană și locală;
- pot să stimuleze **modelul unei dezvoltări coezive și incluzive ca un cadru adecvat al politicilor locative** care nu neglijează teritorii, persoane și grupuri din punctul de vedere al investițiilor în infrastructura teritorială, locativă și socială și care astfel poate corecta inegalitățile produse de piață;
- pot să sprijine implementarea modelului de dezvoltare coezivă și incluzivă **la nivelul administrației locale**, care nu recurge la practica evacuărilor forțate deoarece are **capacitatea să asigure atât accesul la locuințe adecvate a persoanelor și grupurilor expuse riscului excluziunii locative, cât și serviciile adiacente care întăresc capitalul financiar, social și simbolic al acestora;**
- pot coordona **implementarea programelor de dezvoltare la nivel local adresate comunităților marginalizate de romi din zone defavorizate.**

La rândul său, Ministerul Fondurilor Europene va putea să gestioneze **absorbția fondurilor UE în vederea satisfacerii nevoilor de dezvoltare și practici sistemice** amintite mai sus. Astfel, el va putea contribui la prevenirea marginalizării sociale printre altele prin **crearea unor condiții care nu mai fac posibile evacuările forțate, și/sau prin capacitatea autorităților și a comunităților locale de a elimina aceste practici.**

II. Recomandări cu privire la inițiative comune ale *Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și Ministerului Fondurilor Europene* în domeniul social-locativ, în vederea:⁷

- asigurării accesului categoriilor marginalizate la locuințe adecvate în zone ne-segregate și corelarea măsurilor locative pentru combaterea excluziunii sociale (de exemplu, subvenționare de chirii, microcredite avantajoase pentru locuințe) cu măsuri de incluziune socială activă în domeniul ocupării și accesului la servicii publice de calitate;
- dezvoltării fondului locativ public ca mijloc pentru crearea locurilor de muncă și creștere economică și promovarea angajării persoanelor aparținând unor grupuri vulnerabile în programul național de construire de locuințe sociale;
- protecției sociale a persoanelor și grupurilor vulnerabile în fața riscului excluziunii locative printr-un set de măsuri de servicii integrate;
- promovării și susținerii financiare pe plan local a utilizării politicilor locative ca

instrumente ale incluziunii sociale, respectiv a aplicării principiului incluziunii sociale în domeniul locativ.

a. Recomandări privind eliminarea practicilor de evacuare forțată:

- prevenirea și combaterea evacuării forțate prin măsuri legislative ca fenomen care produce și agravează marginalizarea socio-teritorială a grupurilor vulnerabile, precum romii;
- interzicerea practicilor de evacuare forțată în cazul proiectelor de „regenerare urbană”, astfel încât, dacă este nevoie de așa ceva, relocarea populației afectate să se întâmple din timp, cu consultarea și protecția adecvată a acesteia, eventual în sistemul de distribuire a locuințelor sociale în cartiere integrate, prin acte compensatorii (de exemplu, prin acordare de punctaj suplimentar datorită căruia persoanele respective se califică în cursa pentru locuințe sociale în anul evacuării, și, după caz, prin asigurarea unor locuințe de tranzit adecvate continuării normale a vieții sau prin alte proceduri);
- legalizarea așezămintelor informale și îmbunătățirea condițiilor de trai (locuințe, infrastructură, acces la servicii publice), ca modalitate de evitare a evacuărilor forțate și a transformării locatarilor în persoane fără adăpost, și, dacă este de dorit și posibil, completarea acestor proceduri cu măsuri prin care locațiile respective devin vecinătăți mixte și respectabile din punct de vedere social;
- prevenirea evacuărilor forțate pe motiv de neplată a chiriei și utilităților, printr-un sistem integrat pentru semnalarea, prevenirea și managementul cazurilor expuse riscului evacuării.

b. Recomandări privind asigurarea unor locuințe accesibile și adecvate categoriilor marginalizate:

- asigurarea drepturilor locative tuturor cetățenilor ca drept social-economic fundamental printr-un program național amplu de construire de locuințe sociale care corespund standardelor naționale și internaționale de locuire, precum și prin promovarea unor măsuri afirmative care facilitează accesul persoanelor din grupuri vulnerabile la aceste locuințe sociale din vecinătăți mixte;
- atragerea fondurilor europene în vederea finanțării programului național de construire de locuințe sociale pentru persoane aparținând unor grupuri marginalizate (cu venituri reduse sau fără venituri) și comunități marginalizate (plasate în teritorii dezavantajate), acest program fiind, după caz, completat de măsuri de desegregare teritorială;
- evitarea creării unor cartiere întregi de locuințe sociale dedicate în exclusivitate grupurilor vulnerabile (cu școli, unități de petrecerea timpului liber etc. proprii), care sunt expuse riscului stigmatizării și segregării sociale, și astfel reproduc și agravează marginalizarea socială;
- program național amplu de regenerare a clădirilor din patrimoniul public în rețeaua cărora se pot distribui echitabil, în rândurile diferitelor categorii sociale, apartamente cu chirii subvenționate în funcție de situația socio-economică a chiriașilor;
- susținerea unor parteneriate public-privat în domeniul construcțiilor de locuințe în vederea preluării unui anumit procent din apartamentele construite de firme private în sistemul de locuințe publice, construcțiile fiind susținute de administrațiile locale prin concesiune de terenuri, dezvoltarea infrastructurii în zonă și alte facilități acordate firmelor;

- capacitatea, printr-un sistem integrat de servicii socio-educative, socio-ocupationale și medicale, a chiriașilor aparținând unor grupuri vulnerabile în vederea asigurării continue a drepturilor lor locative.

NOTE

¹ Document elaborat de Enikő Vincze în contextul campaniei Amnesty International din anul 2014 pentru oprirea evacuărilor forțate în România. Document prezentat următoarelor structuri ale administrației publice de la nivel național: Prim-ministrul României, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Ministerul Fondurilor Europene, Agenția Națională pentru Romi.

² Precum ni se relevă din date EUROSTAT, sau prin analize precum *Study on Housing Exclusion: Welfare Policies, Housing Provisions and Labor Markets*, European Commission, 2010; Monica Constantinescu, Mariana Dan: *Locuințele sociale în România – o analiză de ansamblu*, Calitatea Vieții, XVI, nr. 1–2, 2005, pp. 1-15; *Diagnoza locuirii: lipsa unei locuințe și locuirea în condiții precare*, ICCV și INS, 2004; Dumitru Sandu: *Social Disparities in the Regional Development and Policies of Romania*, International Review of Social Research, February 2011, 1-30; *Roma Social Mapping*, World Bank, 2005; *Study on diagnostics and policy advice for supporting Roma inclusion in Romania*, World Bank, 2005.

³ Procese investigate spre exemplu de către Fundația Desire în 25 de localități din România prin cercetarea contextuală *Faces and Causes of Roma Marginalization: Tools and methods for evaluation and data collection*, (inițiativă comună derulată în trei țări a United Nations Development Program, Open Society Foundation's Roma Initiatives Office, the Making the Most of EU Funds for Roma Inclusion program, Center for Policy Studies at Central European University); sau de cercetarea derulată în cinci orașe din România în cadrul proiectului *Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale. Formarea socială și culturală a 'ghetourilor țigănești' în România în context European* derulat între 2011-2014; sau de documentarea făcută de Amnesty International și de European Roma Rights Centre asupra cazurilor de evacuare și relocare în orașele Miercurea Ciuc, Cluj-Napoca, Baia Mare, Piatra Neamț, și mai recent în Eforie Sud.

⁴ *Strategia Europa 2020*.

⁵ Document de lucru al serviciilor Comisiei. Elemente ale unui cadru strategic comun 2014 – 2020 pentru Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, martie 2012.

⁶ Acord de parteneriat propus de România pentru perioada de programare 2014-2020. Primul proiect, octombrie 2013.

⁷ Vezi de exemplu: *EUROCITIES Statement on the role of publicly supported housing in the European Union*, 2011: “The housing sector is crucial to both economic growth and social inclusion in Europe’s cities. It facilitates social cohesion, urban regeneration and job creation. Supporting affordable housing and housing of higher quality also expands opportunities for social and economic mobility. Public support plays a role in optimizing supply in the housing market”; sau *Guidelines on social housing. Principles and Examples*, United Nations, 2006: The gap between income and housing prices has continued to widen across the region, making housing less affordable. At the same time, many countries have seen both a decline in the role of the state in the housing sector and a growing reliance on market forces to satisfy housing demand. Consequently, the housing needs of the poor and vulnerable are often inadequately addressed. The availability of affordable housing, however, is crucial for individuals’ well-being and for ensuring a socially cohesive society. It is also an important factor in economic productivity: affordable housing is a prerequisite for labour mobility and an essential part of the creation of an environmental policy conducive to the development of enterprise and job creation.

PROPUNERI DE MODIFICARE A PROCEDURII ACTUALE DE ATRIBUIRE A LOCUINTELOR SOCIALE ¹

Cluj-Napoca, Noiembrie 2015

I. CRITERII DE ELIGIBILITATE PRIVIND ACCESUL LA LOCUINȚE SOCIALE

Propunem respectarea strictă a prevederilor Legii locuinței (art. 42 și 48) cu privire la neeligibilitate și/sau la destinația locuințelor sociale, și eliminarea celorlalte criterii definite drept criterii de eligibilitate în HCL 150/2013.

Art. 48: „Nu pot beneficia de locuințe sociale, potrivit prezentei legi, persoanele sau familiile care:

- a) dețin în proprietate o locuință;
- b) au înstrăinat o locuință după data de 1 ianuarie 1990;
- c) au beneficiat de sprijinul statului în credite și execuție pentru realizarea unei locuințe;
- d) dețin, în calitate de chiriaș, o altă locuință din fondul locativ de stat.”

Art. 42. „Au acces la locuință socială, în vederea închirierii, familiile sau persoanele cu un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie, comunicat de Institutul Național de Statistică în ultimul Buletin statistic anterior lunii în care se analizează cererea, precum și anterior lunii în care se repartizează locuința”.

ÎN PROCEDURA EXISTENTĂ	RECOMANDĂRI GALIL DE MODIFICARE	PROIECT HCL Primărie
1. Solicitanții să fie cetățeni români.		
I.A.2. Solicitanții care au domiciliul stabil în municipiul Cluj-Napoca.	Propunem menționarea explicită: Domiciliul stabil în municipiul Cluj-Napoca include și cazurile persoanelor care sunt persoane fără locuință sau fără domiciliu, așa cum sunt ele recunoscute prin buletinele provizorii eliberate cu mențiunea Cluj-Napoca fără domiciliu, sau fără locuință.	„Solicitanții care au domiciliu în municipiul Cluj-Napoca”
II.A.3. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună) care nu ocupă și nu au ocupat abuziv un imobil aflat în proprietatea Statului Român/în administrarea Consiliului local al municipiului Cluj-Napoca/ Municipiului Cluj-Napoca, ori în proprietatea Municipiului Cluj-Napoca, pe raza municipiului Cluj-Napoca.	Propunem eliminarea acestui criteriu. În cazul persoanelor fără adăpost, ocuparea abuzivă a unui imobil este o soluție disperată care nu poate să fie motiv al neeligibilității, din contră ar trebui să fie semn că aceste persoane au nevoie de o locuință socială.	
I.A.4. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună), care nu au deținut, nu dețin și nu au înstrăinat o locuință proprietate personală sau o cota parte din suprafața utilă a unei locuințe, mai mare de 18 mp., pe teritoriul României, după 01.01.1990.	Modificarea acestei prevederi astfel încât ea să nu îngreueze accesul la locuințe sociale a persoanelor marginalizate social ține de modificarea legii locuinței, și nu de competența CL.	
I.A.5. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii, care locuiesc și se gospodăresc împreună), care nu dețin, nu au deținut și nu au înstrăinat o suprafața de teren constructibil mai mare de 150 mp. pe teritoriul României, după 01.01.1990.		

¹ Primele două coloane ale acestui document au fost elaborate în noiembrie 2015 de către Grupul de Acțiune Locală pentru Incluziune Locativă (GALIL) înființat în Cluj-Napoca în cadrul programului Local Engagement for Roma Inclusion, un program al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene. Documentul a fost depus de către GALIL în atenția Primăriei și Municipiului Cluj-Napoca și a fost publicat pe pagina de internet a primăriei, în perioada consultării publice lansate de cea din urmă cu privire la posibilitatea modificării criteriilor de atribuire de locuințe sociale din fondul locativ public (<http://www.primariaclužnapoca.ro/userfiles/files/proiect%20locuințe.pdf>, pp. 26-46). În cea de-a treia coloană a tabelului prezentat aici am inclus textul din referatul care a stat la baza proiectului de HCL elaborat de comisia mixtă de locuire din fond de stat, care a fost varianta aprobată de către Consiliul Local în decembrie 2015 (Referatul este accesibil aici <http://www.primariaclužnapoca.ro/userfiles/files/referat%20locuințe.pdf>).

I.A.6. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună), care nu au deținut, nu dețin și nu au înstrăinat o casa de vacanță, proprietate personală, pe teritoriul României după 01.01.1990.		
I.A.7. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii, care locuiesc și gospodăresc împreună), cu dublă cetățenie, care nu dețin, nu au deținut și nu au înstrăinat o locuință proprietate personală sau o cota parte din suprafata utilă a unei locuințe, mai mare de 18 mp., pe teritoriul României și nici pe teritoriul țării unde are o altă cetățenie, după 01.01.1990.		
I.A.8. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii, care locuiesc și gospodăresc împreună) , cu dubla cetățenie, care nu dețin, nu au deținut și nu au înstrăinat o suprafata de teren constructibil mai mare de 150 mp. pe teritoriul României, și nici pe teritoriul țării unde are o altă cetățenie, după 01.01.1990.		
I.A.9. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună), cu dubla cetățenie, care nu au deținut, nu dețin și nu au înstrăinat o casa de vacanță, proprietate personală, pe teritoriul României, și nici pe teritoriul țării unde are o altă cetățenie, după 01.01.1990.		

I.A.10. Solicitanții și/sau membrii familiei de grad. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și se gospodăresc împreună), care au un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie, comunicat de Institutul Național de Statistică în ultimul Buletin statistic anterior lunii în care se analizează cererea, precum și anterior lunii în care se repartizează locuința	Propunem menționarea explicită că se consideră venit toate tipurile de venit recunoscute de Legea asistenței sociale și Legea zilierului 52/2011, deci inclusiv veniturile realizate pe bază de contracte de muncă pe perioadă determinată, veniturile care provin din diversele beneficii de asistență socială, veniturile care provin din muncile ziliere declarate la administrația financiară. Propunem menționarea explicită a faptului că și persoanele fără venit se încadrează în categoria persoanelor care au un venit mediu net lunar pe persoană sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie. Conform Legii 116/2002 aceste persoane ar trebui să fie identificate ca persoane marginalizate social de aparatul de specialitate al Primăriei (art. 24), și să beneficieze de un suport care să asigure dreptul lor la locuință și servicii publice de strictă necesitate (art. 25), iar Consiliul Local are obligația de a analiza modul în care au fost aplicate aceste măsuri (art. 27). Astfel se evită ca persoanele fără venit, sau persoanele cu alte venituri decât cele obținute din angajări pe bază de contract de muncă pe perioadă nedeterminată, să fie excluse de la accesul de locuință socială. Dacă aceste venituri nu se recunosc ca venituri care contează în constatarea statutului de aplicant eligibil, atunci criteriul „venitului permanent” ca și criteriu de eligibilitate este un criteriu care îi discriminează și îi exclude exact pe cei care se află în cele mai precare situații economice. Menționăm că noul Cod al Muncii încurajează contractele pe perioadă determinată atât în sectorul public, cât și în sectorul privat. În plus, legea zilierului (Legea 52/2011) a apărut ca urmare a existenței unui segment larg de populație care lucrează cu regularitate, dar în sectoare unde reglementarea muncii este mai dificilă. Ignorarea acestor categorii înseamnă împiedicarea accesului unei categorii precare, care se susține însă prin muncă proprie. De altfel, având în vedere condițiile actuale ale pieței muncii, însăși noțiunea de „venituri permanente” este o himeră, pentru că și persoanele cu contract pe perioadă nedeterminată (din ce în ce mai puține) își pot pierde locul de muncă.	“Solicitanții și/sau membrii familiei de grad. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și se gospodăresc împreună), care au un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie, comunicat de Institutul Național de Statistică în ultimul Buletin statistic anterior lunii în care se analizează cererea, precum și anterior lunii în care se analizează cererea, dovedit prin contracte de muncă, cupon de pensie, convenții civile, PFA, drepturi de autor, dividende, participații, venituri din drepturi de asistență socială sau orice alte documente legale cu privire la venituri.”
I.A.11. Solicitanții care pot face dovada unui venit permanent reglementat prin legislația în vigoare, în vederea achitării chiriei lunare și a cheltuielilor aferente întreținerii locuinței.	Propunem eliminarea acestui punct, astfel încât criteriul de eligibilitate referitor la venit să se definească doar prin paragraful de mai sus.	„Solicitanții care pot face dovada unui venit reglementat prin legislația în vigoare, în vederea achitării chiriei lunare și a cheltuielilor aferente întreținerii locuinței, dovedit prin contract de muncă în valabilitate certificat angajator, cupon de pensie, convenții civile, PFA, sau altele asemenea. Pentru îndeplinirea criteriului nu sunt considerate eligibile veniturile din drepturi de asistență socială.”

I.A.12. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună), care nu au beneficiat de sprijinul statului în credite și executie pentru realizarea unei locuințe.		
I.A.13. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună), care nu dețin, în calitate de chiriaș, o altă locuință din fondul locativ de stat, nerevendicată în baza legilor speciale.	Propunem analiza detaliată a cazurilor în care solicitantul figurează pe contractul de închiriere al părinților, însă aplică pentru o locuință socială separată, printr-un motiv numărându-se creșterea numerică a familiei și deci spațiul locativ insuficient raportat la persoanele locatate. La cererea solicitantului, această situație poate fi probată printr-o anchetă socială întocmită de DASM în intervalul perioadei de depunere a cererilor de locuințe sociale.	
I.A.14. Solicitanții și/sau membrii familiei de grd. I ai acestora (soț, soție, copii care locuiesc și gospodăresc împreună), care nu au fost evacuați în urma rezilierii contractului de închiriere încheiat cu Municipiul Cluj-Napoca, din culpa lor.	Se propune eliminarea acestui criteriu de eligibilitate. Dacă se dorește luarea în considerare a acestei situații în atribuirea de locuințe sociale, ea se poate introduce printre criteriile de selecție, prin punctarea cu un anumit număr de puncte a aplicanților care nu au fost evacuați din acest motiv. De asemenea, se propune definirea explicită a culpei proprii, precum și analiza în fiecare caz a măsurilor pe care Primăria le-a luat, conform legii privind prevenirea marginalizării sociale, în vederea prevenirii unei astfel de evacuări, și doar dacă se dovedește că Primăria a luat toate măsurile adecvate și totuși trebuia să recurgă la rezilierea contractului, doar atunci să se țină cont de acest lucru. La cererea solicitantului, această situație poate fi probată printr-o anchetă socială întocmită de DASM în intervalul perioadei de depunere a cererilor de locuințe sociale.	
I B 2 „Solicitanții care nu au domiciliu stabil în municipiul Cluj-Napoca”		„Solicitanții care nu au domiciliu în municipiul Cluj-Napoca”
I B 11 . „Solicitanții care nu pot face dovada unui venit permanent reglementat prin legislația în vigoare, în vederea achitării chiriei lunare și a cheltuielilor aferente întreținerii locuinței.”		„Solicitanții care nu pot face dovada unui venit reglementat prin legislația în vigoare, în vederea achitării chiriei lunare și a cheltuielilor aferente întreținerii locuinței, dovedit prin contract de muncă în valabilitate certificat de angajator, cupon de pensie, convenții civile, PFA, sau altele asemenea.”

II. CONDIȚII DE ELIGIBILITATE LA ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE ÎNCHIRIERE

La data încheierii contractului de închiriere, solicitantul și membrii familiei de grad. I (soț, soție, copii ai acestuia, care locuiesc și gospodăresc împreună), va prezenta o declarație notarială, nu mai veche de trei zile, care să ateste respectarea criteriilor de eligibilitate pentru toți membrii familiei care urmează a fi incluși cu drepturi locative în contractul de închiriere.	Propunem aplicarea Art. 23 al Hotărârii 1275/2000 privind normele metodologice de punere în aplicare a legii locuinței: În vederea încheierii contractului de închiriere pentru locuințe sociale sau de necesitate, beneficiarii de repartiții vor prezenta următoarele documente: a) repartiția emisă de consiliul local; b) buletinul/cartea de identitate; c) declarație și adeverință de venit net lunar realizat pe ultimele 12 luni, pentru fiecare dintre membrii familiei care realizează venituri; d) alte documente, după caz, din care pot să rezulte unele drepturi pe care le-au dobândit în legătură cu închirierea locuinței.	
Dacă, la momentul încheierii contractului de închiriere/procesului-verbal de predare-primire al locuinței, solicitantului și membrilor familiei de grad. I (soț, soție, copii) ai acestuia, care locuiesc și se gospodăresc împreună, care nu mai îndeplinesc criteriile de eligibilitate avute în vedere la includerea în lista de prioritați, li se va anula repartiția de locuință.		

III. CRITERII DE SELECȚIE:

I. Punctaj acordat pentru condiții de locuit:		
1. Pentru chirie în locuință privată cu contract de închiriere vizat de Administrația Financiară Cluj, având durată: - sub 1 an.....2p - între 1-2 ani.....3p - între 2-3 ani.....7p - între 3 -4 ani.....10p - între 4-5 ani.....15p - peste 5 ani.....20p Se consideră validate din punct de vedere al încadrării în acest criteriu contractele de închiriere care, prin data vizei Administrației Financiare, dovedesc înregistrarea lor în intervalul de valabilitate a contractului de închiriere.	Acest criteriu de selecție îi exclude pe cei care locuiesc în chirie cu contract nevizat de Administrația Financiară Cluj, deci pe cei care se află, cu cea mai mare probabilitate, în situații economice mai precare decât cei care locuiesc în chirii pe baza unor contracte de închiriere vizate de fisc. Propunem amendarea acestui criteriu de selecție în așa fel încât și cei care locuiesc în altfel de chirii (de exemplu în chirie pe bază de contract de comodat care asigură dreptul de folosință a locuinței respective în regim gratuit) să dobândească punctele similare în funcție de durata închirierii.	

2. Daca solicitantul și membrii familiei sunt tolerati într-un imobil, in functie de mp. spatiu de locuit (suprafata utila), ce revine pe membru de familie: - mai mare de 12 mp. 0p - mai mare de 10 mp., dar mai mica, cel mult egala cu 12.....4p - mai mare de 8 mp., dar mai mica, cel mult egala cu 10 m.....7p - mai mica de 8 m.....10p Dovada numarului de membri de familie, se face cu adeverinta eliberata de Asociatia de proprietari/locatari, din care sa rezulte suprafata utila a imobilului precum și numărul persoanelor care au figurat la calcularea cheltuielilor comune pentru intreg anul anterior depunerii cererii, defalcat lunar, și copii dupa B.I/C.L ale tuturor locatarilor apartamentului respectiv. In cazul in care in imobil, nu este constituita Asociatie de proprietari/locatari, dovada se face prin declaratie notariala a solicitantului.In caz de neconcordanta, nu se acorda punctaj la acest criteriu.	Propunem recunoașterea calității de tolerat într-un imobil cazul persoanelor care locuiesc într-o locuință improvizată și/sau fără contract de închiriere și/sau în locuințe fără autorizație de construcție, și/sau în adăposturi ale autorităților locale, sau adăposturi informale. În aceste cazuri, dovada se poate face prin dovezile puse la dispoziție de către proprietarii locuințelor închiriate cu contract de comodat în regim gratuit, sau de către administratorii de adăposturi. La cererea solicitantului, această situație poate fi probată printr-o anchetă socială întocmită de DASM în intervalul perioadei de depunere a cererilor de locuințe sociale.	
	Propunem introducerea unor noi criterii de selecție la capitolul condiții de locuit. Ele se pot fundamenta pe Anexa 1 a Legii locuinței care definește standardele locuințelor, pe Legea privind prevenirea marginalizării sociale care definește starea de marginalizare socială ca o stare care se manifestă prin absența unui minimum de condiții sociale de viață, dar și pe criteriile stabilite de sistemul de re cenzare a locuințelor din România, care face distincție dintre locuințele convenționale și alte tipuri de locuințe. Astfel, să se acorde puncte pentru persoanele și familiile aplicante care: - locuiesc în locuință cu condiții improprii: (a) fără bucătărie 5p, (b) fără toaletă în casă ... 7 p, (c) fără acces la curent 10p, (d) fără acces la apă și canalizare 10 p - locuiesc în locuință neconvențională, și/sau improvizată (unitate mobilă, unitate provizorie, adăposturi sau structuri provizorii, de ex. barăci, alte unități nedestinate locuirii dar care sunt locuite) 40 p - locuiesc în locuințe cu o suprafață mai mică de 8 mp/membru familie indiferent de calitatea de tolerat, sau de tipul locuinței (convențională sau nu, cu sau fără autorizație de construcție, etc) 20 p Aceste condiții de locuire se pot proba prin anchetele sociale întocmite de către DASM.	„3. Persoane găzduite la data depunerii cererii în unități de asistență socială cu cazare în structuri din municipiul Cluj-Napoca. 2p”

II. Starea civilă		
	Chiar dacă starea civilă pare să fie un criteriu neutru de selecție, acest criteriu are un efect de discriminare indirectă față de alte tipuri de familii decât familia recunoscută ca familie de către acest HCL, de către criteriile de selecție, și de către formularul de aplicație. Se propune redefinirea acestui set de criteriu de selecție din starea civilă în, de ex, Persoanele care compun gospodăria ce aplică pentru locuință socială, utilizând terminologia folosită de Recensământul românesc.	
Pentru punctele a-c se punctează doar una din situații. a. căsătorit fără copil.....2p b. căsătorit cu copil.....3p c. necăsătorit, văduv, divorțat fără copii în întreținere.....5p d. familie monoparentală.....10p e. copiii aflați în întreținere până la vârsta de 18 ani, precum și cei până la vârsta de 25 de ani care își continuă studiile universitare la zi și care nu realizează venituri, pentru fiecare copil. 2p	Propunem ca pe lângă actul de căsătorie legală care dovedește relația de conviețuire sau de gospodărire în comun, să se recunoască drept validă și declarația pe propria răspundere prin care partenerii de viață declară că se gospodăresc împreună și au sau nu au copii pe care îi cresc împreună. Astfel, propunem ca la punctul (a) în loc de căsătorit fără copil să se menționeze, persoană care se gospodărește împreună cu un partener de viață fără copil, iar la punctul (b) în loc de căsătorit cu copil să se menționeze persoană care se gospodărește împreună cu un partener de viață cu copii în întreținere. Propunem atribuirea mai multor puncte pentru copiii aflați în întreținere. Se mai propune acceptarea unei declarații pe proprie răspundere conform căreia persoana aplicantă la locuință socială are copil/copii în întreținere (de ex nepot/nepoată), chiar dacă în mod oficial nu a înfiat acel copil, sau nu are dovadă că ar fi părinte surrogat, sau asistent personal al copilului. Propunem introducerea și a altor situații care să se puncteze la acest capitol: Adult căsătorit sau necăsătorit sau care se gospodărește sau nu împreună cu un partener / o parteneră de viață, care se gospodărește împreună cu părinții săi și/sau îi are în întreținere și/sau în îngrijire pe cei din urmă. Drept dovadă se prezintă o declarație pe proprie răspundere. Sau la depunerea dosarului să solicite întocmirea unei anchete sociale care să adevărească faptul că e vorba de o familie multigenerațională care locuiește și se gospodărește împreună.	

III. Venitul mediu net/membru de familie (sot, sotie, copii):		
- mai mic decat venitul net minim pe economie 20p - intre venitul net minim și venitul net mediu pe economie..... 10p Dovada venitului este probata prin: - adeverinta eliberata de angajator pentru ultimele 12 luni cu detalieri lunara, pentru veniturile obtinute ca urmare a unor contracte de munca incheiate in conditiile legii; - acte eliberate de catre autoritatile statului care sa dovedeasca venitul realizat in ultimele 12 luni, pentru acele venituri realizate ca urmare a desfășurării unei activitati generatoare de venituri, legal constituite (conventii civile, PFA, drepturi de autor, dividende, participatii sau altele asemenea)	Deoarece nivelul venitului ca și caracteristică a situației economice care îi face pe aplicanți să fie beneficiari de locuințe sociale, conform legii, este cel mai crucial criteriu al atribuirii locuinței sociale, se propune ca punctajul acordat în funcție de nivelul venitului să fie mult mai mare. - mai mic decât venitul net minim pe economie 45 p - între venitul net minim și venitul net mediu pe economie 20 p. Propunem următoarele mențiuni explicite: - Adeverință eliberată de angajator, dacă este cazul, pentru ultimele 12 luni, sau pentru numărul de luni lucrate la acest angajator, indiferent dacă este un contract de muncă pe perioadă determinată, sau unul pe perioadă nedeterminată, sau un contract de muncă zilieră. - Venitul obținut printr-un contract care atestă statutul de angajat ca asistent personal al unei persoane cu handicap grav este și el un venit care poate fi probat ori prin documentele depuse de aplicant, ori prin documentele aflate în evidența DASM, în ambele cazuri solicitantul de locuință socială fiind obligat să depună o declarație pe propria răspundere în acest sens.	“- mai mic decat venitul net minim pe economie 30p - intre venitul net minim și venitul net mediu pe economie 20p. Dovada venitului este probata prin: - adeverinta eliberata de angajator pentru ultimele 12 luni cu detalieri lunara, pentru veniturile obtinute ca urmare a unor contracte de munca incheiate in conditiile legii; - acte eliberate de catre autoritatile statului care sa dovedeasca venitul realizat in ultimele 12 luni, pentru acele venituri realizate ca urmare a desfășurării unei activitati generatoare de venituri, legal constituite (conventii civile, PFA, drepturi de autor, dividende, participatii, <u>venituri din drepturi de asistență socială</u>, sau altele asemenea)”
	De asemenea, propunem următoarele COMPLETĂRI: (1.) Pentru a se susține în mod explicit că și veniturile din beneficiile sociale sunt forme de venit care contează în atribuirea locuințelor sociale, se propune adăugarea acestui set de documente justificatoare prin care se probează dovada venitului. Acte eliberate de către autoritățile statutului care să dovedească diversele beneficii de asistență socială conform definiției acestora în Legea asistenței sociale (Ajutorul social sub forma venitului minim garantat (reglementat prin Legea 416/2001 modificată și completată prin Legea 276/2010); Alocația pentru susținerea familiei (destinată familiilor care au în creștere și îngrijire copii în vârstă de până la 18 ani, fiind reglementată prin Legea 277/2010); Ajutorul pentru încălzire cu lemne, cărbuni și combustibili petrolieri sau cu gaze naturale (fiind reglementat de OUG 70/2011 și HG 920/2011); Alte ajutoare sociale: alocația de stat pentru copii, indemnizația de creștere a copilului, stimulentele de inserție, indemnizația lunară, sprijinul lunar). SE PROPUNE CA APLICANȚII SĂ DEPUNĂ LA DOSAR DOAR CUPOANELE AFERENTE ACESTOR VENITURI DIN ULTIMA LUNĂ DINAINTEA DEPUNERII CERERII DE LOCUINȚĂ SOCIALĂ, IAR - DACĂ CONSIDERĂ CĂ ARE NEVOIE DE ELE - COMISIA DE ATRIBUIRE DE LOCUINȚE SOCIALE SĂ CEARĂ ALTE ACTE DOVEDITOARE PE CALE OFICIALĂ CA DE LA UN DEPARTAMENT AL PRIMĂRIEI (DASM) CĂTRE ALT DEPARTAMENT AL PRIMĂRIEI (PATRIMONIU). (2.) Se propune menționarea explicită a nevoii depunerii declarațiilor pe propria răspundere cu privire la totalul venitului și/sau cu privire la absența veniturilor. Pentru simplificarea procedurii, se propune a se cere Declarație pe propria răspundere din partea solicitantului despre totalul venitului pe familie și numărul membrilor familiei. Sau, după caz: Declarația pe propria răspundere din partea solicitantului, despre faptul că familia nu are nici un fel de venit, nici venituri din angajări de diverse tipuri (perioadă determinată, nedeterminată, muncă zilieră etc), și nici beneficii de asistență socială, deci se încadrează în categoria de venituri care aduce cele mai multe puncte. (3.) Se propune menționarea explicită a depunerii unor documente care să probeze pensia de bătrânețe sau pensia anticipată, pensia de boală, pensia de handicap, pensia de urmaș, pensia de veteran de război, sau alte tipuri de pensii. Se propune ca cuponul de pensie din ultima lună dinainte de depunerea cererii să fie documentul justificator cu acest scop.	

IV. Studii:	Propunem ca studiile să nu fie punctate, având în vedere caracterul social al acestor locuințe. În condițiile în care în România procentul persoanelor între 30 și 34 de ani care au studii terțiare este doar de circa 28% (vezi datele EUROSTAT), acest criteriu este unul elitist, fiind un criteriu de selecție care defavorizează foarte multe persoane, și în mod deosebit defavorizează persoanele marginalizate care nu au resurse, precum nici părinții lor nu au avut resurse adecvate pentru absolvirea acestui nivel de studiu. De asemenea, chiar dacă criteriul studiilor este aparent un criteriu neutru, el acționează ca o formă de discriminare indirectă împotriva persoanelor de etnie romă. Luând în considerare că (conform Recensământului 2011) doar 0.7% dintre persoanele declarate de etnie romă au studii superioare, punctarea studiilor doctorale și a studiilor universitare cu atât de multe puncte are un efect discriminatoriu față de romi.	
Se punctează ultima forma de studii absolvita cu diploma. a) studii doctorale.....45p b) studii universitare.....40p c) școli tehnice, postliceale, școli de maiștri, colegii, subingineri.....35p d) studii medii, licee, școli profesionale 30p e) studii generale.....20p f) fără studii, studii primare.....5p		
V. Vechimea în muncă: - vechimea în muncă probată prin orice document care atestă vechimea în muncă, cum ar fi: copie a cărții de muncă, adeverință eliberată de angajator, extras REVISAL eliberat de Inspectoratul Teritorial de Munca Cluj, adeverință eliberată de Casa Națională de Pensii Publice etc. (se acordă doar pentru solicitant) 1pct. pentru fiecare an, fără a se depăși 40 p	Se propune ca să se considere vechimea în muncă a tuturor persoanelor care sunt introduse în aplicația pentru locuință socială, și nu doar vechimea în muncă a solicitantului.	

VI. Condiții speciale:		
- pentru vechimea solicitării (vechimea depunerii dosarului) de locuință (începând cu anul 1997) și pentru categorii speciale de Solicitanți: a) până la un an vechime.....0p b) pentru fiecare an de vechime a solicitării 2p c) persoanele cu dizabilitati încadrate într-o categorie specială de handicap permanent (se acorda doar pentru unul dintre membrii familiei) 10p d) veteranii și văduvele de război, beneficiarii prevederilor Legii recunoștinței fata de eroii-martiri și luptătorii care au contribuit la victoria Revoluției române din decembrie 1989, nr. 341/2004, cu modificările și completările ulterioare (urmașii eroilor martiri, ranitii și luptătorii în Revoluția din decembrie 1989), și ai prevederilor Decretului-lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatura instaurata cu începere de la 6 martie 1945, precum și celor deportate în străinătate ori constituite în prizonieri, republicat cu modificările și completările ulterioare. 10p e) persoane care au beneficiat de serviciu de tip rezidențial (provin din institutii de ocrotire socială și care au implinit varsta de 18 ani) 40p f) pensionari prin împlinirea vârstei-standard de pensionare și realizarea stagiului minim de cotizare (se acorda doar pentru solicitant) 5p g) pensionari anticipat (se acorda doar pentru solicitant) 3p h) pensionari de boală pentru incapacitate permanentă de muncă (se acorda doar pentru solicitant) 7p i) persoane evacuate din foste case nationalizate și retrocedate fostului proprietar 40p j) persoane în curs de evacuare din foste case nationalizate și retrocedate fostului proprietar 30p k) persoane care locuiesc în imobile revendicate și au contract de închiriere încheiat cu Municipiul Cluj-Napoca, în derulare 5p	Propunem ca dovada acestor vechimi să se facă pe baza evidențelor Primăriei, și nu neapărat pe baza dovezilor depuse la dosar de către aplicanți. Propunem ca, dacă este cazul, să se acorde tuturor membrilor familiei încadrate într-o categorie specială de handicap permanent. Se propune majorarea punctajului în cazul fiecărei persoane la 25 de puncte. Propunem să se considere acest punctaj pe care persoanele îl pot dobândi ca veterani și văduve de război chiar dacă nu sunt ele solicitanții cererilor de locuințe sociale, dar fac parte din familia care aplică. Propunem ca, dacă este cazul, acest punctaj să se acorde tuturor membrilor familiei. Propunem ca aceste punctaje să se acorde tuturor persoanelor pensionate care sunt cuprinse în aplicație. Propunem să se puncteze cu câte 10 puncte situațiile legate de starea de sănătate a tuturor membrilor familiei: de ex. bolile cronice, etc	

VII. Cazuri de forță majoră. Situații neprevăzute sau de excelență: Prin cazurile de forță majoră se înțeleg cazurile de sănătate, altele decât cele punctate la Condițiile speciale din criterii sau alte cazuri pe care Comisia le apreciază ca fiind deosebite cu privire la condiția umană, situații familiale deosebite, violența domestică, precum și alte asemenea situații cu implicații directe sau indirecte asupra drepturilor și libertăților cetățenști, a calitatii și demnității ființei umane. Prin cazuri de excelență se înțelege cazurile Solicitanților care și-au adus aportul la creșterea prestigiului Municipiului Cluj-Napoca sau a țării prin performante intelectuale, culturale, sportive, civice, etc. Solicitanții vor depune orice document pe care îl apreciază ca fiind dovada în obținerea punctajului - la latitudinea comisiei și pentru situații care nu se regasesc în criteriile de punctaj 0 -10 p	Propunem menționarea explicită a următoarelor: Prin cazurile de forță majoră se mai înțeleg și cazurile de locuire în condiții de nesiguranță, după caz, în mediu poluat, într-un cartier izolat, într-un așezământ informal sau într-un ansamblu de locuințe informale care prezintă riscul unor demolări și/sau evacuări din motive ce țin de regenerare urbană sau dezvoltare imobiliară, sau într-o zonă de locuire dezavantajată și marginalizată, neglijată de autoritățile locale de-a lungul mai multor ani și decenii din punctul de vedere al dezvoltării infrastructurale. Propunem majorarea punctajului la 30 de puncte. Propunem recunoașterea eforturilor solicitanților care trăiesc în condiții de marginalizare socială și locuire inadecvată de a asigura participarea școlară a copiilor prin acordarea a 10 puncte.	„VII. Cazuri de forță majora. Situatii neprevazute sau de excelența: Prin cazurile de forță majora se înțeleg cazurile de sănătate, altele decât cele punctate la Condițiile speciale din criterii sau alte cazuri pe care Comisia la apreciaza ca fiind deosebite cu privire la conditia umana, situatii familiale deosebite, violență domestica, precum și alte asemenea situatii cu implicatii directe sau indirecte asupra drepturilor și libertatilor cetățenști, a calitatii și demnitatii ființei umane și altele.” Prin cazuri de excelența se înțelege cazurile Solicitanților care și-au adus aportul la creșterea prestigiului Municipiului Cluj-Napoca sau a țării prin performante intelectuale, culturale, sportive, civice, etc. Solicitanții vor depune orice document pe care îl apreciaza ca fiind dovada în obținerea punctajului - la latitudinea comisiei și pentru situatii care nu se regasesc în criteriile de punctaj (memorii, recomandări, anchete sociale, etc.) 0 -20 p”
--	--	---

FUNDAMENTELE LEGALE ALE PROPUNERILOR DE MODIFICĂRI ÎN HCL CLUJ-NAPOCA 150/2013 CU PRIVIRE LA ATRIBUIREA DE LOCUINȚE SOCIALE¹

Noiembrie 2015

1.

Accesul la locuință ca DREPT FUNDAMENTAL AL FIECĂRUI CETĂȚEAN

Prevederi legislative

- ◆ Legea locuinței 114/1996 - Accesul liber și neîngrădit la locuință este un drept al fiecărui cetățean.
- ◆ Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale 116/2002 modificată - Obiectul prezentei legi îl constituie garantarea accesului efectiv, în mod deosebit al tinerilor, la drepturi elementare și fundamentale, cum sunt: dreptul la un loc de muncă, la o locuință, la asistență medicală, la educație, precum și instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a marginalizării sociale și mobilizarea instituțiilor cu atribuții în domeniu.
- ◆ Legea Asistenței Sociale 292/2011 - Art. 53, alin. (2) - Pentru prevenirea și combaterea sărăciei și a riscului de excluziune socială, prin politicile publice inițiate, statul: (a) asigură accesul persoanelor vulnerabile la unele drepturi fundamentale, cum ar fi: dreptul la locuință, la asistență socială și medicală, la educație și la loc de muncă

Modificarea criteriilor de eligibilitate și punctaj de atribuire

REDEFINIREA CRITERIILOR DE ELIGIBILITATE

Pe baza prevederilor Legii locuinței (art. 48, art. 2 alin. c, art. 42) se modifică lista criteriilor de eligibilitate: Pot beneficia de locuințe sociale, persoanele sau familiile care:

- a) nu dețin în proprietate o locuință;
- b) nu au înstrăinat o locuință după data de 1 ianuarie 1990;
- c) nu au beneficiat de sprijinul statului în credite și execuție pentru realizarea unei locuințe;

¹ Document elaborat de Grupul de Acțiune Locală pentru Incluziune Locativă (GALL) înființat în Cluj-Napoca în cadrul programului Local Engagement for Roma Inclusion, un program al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene. Documentul a fost depus de către GALL în atenția Primăriei și Municipiului Cluj-Napoca și a fost publicat sub formă de tabel, împreună cu documentul anterior, și pe pagina de internet a primăriei în perioada consultării publice lansate de cea în urmă în noiembrie 2015 cu privire la posibilitatea modificării criteriilor de atribuire de locuințe sociale din fondul locativ public (<http://www.primariaclužnapoca.ro/userfiles/files/proiect%20locuinte.pdf>, pp.47-53).

- d) nu dețin, în calitate de chiriaș, o altă locuință din fondul locativ de stat;
- e) au un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie, comunicat de Institutul Național de Statistică în ultimul Buletin statistic anterior lunii în care se analizează cererea, precum și anterior lunii în care se repartizează locuința.

REDEFINIREA CRITERIILOR DE SELECȚIE

Pe baza Legii locuinței, a Legii asistenței sociale, a Legii privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale, și a Hotărârii privind normele cu privire la punerea în aplicare a prevederilor legii locuințelor - astfel încât să se puncteze toate caracteristicile situației economice a persoanelor marginalizate social sau vulnerabile

Vezi documentul propunerii de modificare a procedurii actuale de atribuire a locuințelor sociale (HCL 150/2013)

Argument pentru modificare

Conform Legii locuinței (art. 43) și a Normelor privind punerea în aplicare a prevederilor legii (art. 30, alin 4), consiliul local poate să stabilească criteriile de repartizare a locuințelor sociale în limitele legii. Deci criteriile stabilite de CL sunt criterii de repartizare și nu sunt criterii de eligibilitate, cele din urmă fiind prescrise de lege astfel încât să se respecte dreptul la locuire și dreptul la locuințe sociale al persoanelor ale căror situație economică nu le permite accesul la o locuință în proprietate sau închirierea unei locuințe în condițiile pieței, precum și în mod particular dreptul la locuință socială al persoanelor marginalizate social.

CRITERIILE DE ELIGIBILITATE NU POT SĂ FIE DE AȘA NATURĂ ÎNCÂT SĂ ÎNGRĂDEASCĂ ACCESUL LA ACEST DREPT AL CETĂȚENILOR AFLAȚI ÎN SITUAȚIE DE MARGINALIZARE SOCIALĂ.

II.

OBLIGAȚIA CONSILIILOR LOCALE

de a asigura accesul la locuință al persoanelor și familiilor marginalizate

Prevederi legislative

- ◆ Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale 116/2002 modificată Art. 3. Marginalizarea socială, în sensul prezentei legi, se definește prin poziția socială periferică, de izolare a indivizilor sau grupurilor cu acces limitat la resursele economice, politice, educaționale și comunicaționale ale colectivității; ea se manifestă prin absența unui minimum de condiții sociale de viață.
- ◆ Art. 23. Nivelul venitului net lunar pe o persoană, până la care o persoană este considerată ca fiind marginalizată, se stabilește anual, prin hotărâre a Guvernului, înaintea depunerii la Parlament a proiectului legii bugetului de stat.
- ◆ Art. 25. Alin (1). În funcție de nivelurile veniturilor stabilite în temeiul prevederilor

art. 23 consiliile locale au obligația de a asigura accesul persoanelor și familiilor marginalizate, identificate potrivit art. 24, la locuință și la serviciile publice de strictă necesitate, cum sunt: apă, energie electrică, gaze naturale, termoficare etc.

III.

Criteriul fundamental pe baza căruia se stabilește dreptul la locuință socială este SITUAȚIA ECONOMICĂ

Prevederi legislative

- ◆ Legea locuinței 114/1996 - Art. 2. Locuința socială este locuința care se atribuie cu chirie subvenționată unor persoane sau familii, a căror situație economică nu le permite accesul la o locuință în proprietate sau închirierea unei locuințe în condițiile pieței.

IV.

Criteriul fundamental pe baza căruia se definește situația economică este VENITUL

Prevederi legislative

- ◆ Legea locuinței 114/1996 - Art. 42. Au acces la locuință socială, în vederea închirierii, familiile cu un venit mediu net lunar realizat în ultimele 12 luni sub nivelul venitului net lunar pe familie, pentru care se acordă ajutor social potrivit legii, majorat cu 10%.
- ◆ OUG 57/2008 - modificare și completare la 114/1996 - Art. 42. Au acces la locuință socială, în vederea închirierii, familiile sau persoanele cu un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie, comunicat de Institutul Național de Statistică în ultimul Buletin statistic anterior lunii în care se analizează cererea, precum și anterior lunii în care se repartizează locuința.
- ◆ Legea Asistenței Sociale 292/2011 - Art. 6, lit. pp. Venitul reprezintă totalitatea sumelor pe care persoana sau membrii familiei le realizează/primește ca urmare a unei activități salarizate, independente sau agricole, așa cum sunt acestea definite de Codul fiscal, din valorificarea, folosirea, cedarea unor bunuri aflate în proprietate, precum și cele care provin din drepturi de asigurări sociale de stat, asigurări de șomaj, asistență socială, obligații legale de întreținere, alte indemnizații, alocații și ajutoare cu caracter permanent ori creanțe legale.
- ◆ Legea Asistenței Sociale 292/2011, Art. 7. Beneficiile de asistență socială, componentă a sistemului național de protecție socială, sunt măsuri de redistribuție financiară destinate persoanelor sau familiilor care întrunesc condițiile de eligibilitate prevăzute de lege, iar serviciile sociale reprezintă ansamblul complex de măsuri și acțiuni realizate pentru a răspunde nevoilor sociale ale persoanelor, familiilor, grupurilor sau comunităților, în vederea prevenirii și depășirii unor situații de dificultate, vulnerabilitate ori dependență, pentru creșterea calității vieții și promovarea coeziunii sociale.” Beneficiile sociale includ: Ajutorul

social sub forma venitului minim garantat (reglementat prin Legea 416/2001 modificată și completată prin Legea 276/2010); Alocația pentru susținerea familiei (destinată familiilor care au în creștere și îngrijire copii în vârstă de până la 18 ani, fiind reglementată prin Legea 277/2010); Ajutorul pentru încălzire cu lemne, cărbuni și combustibili petrolieri sau cu gaze naturale (fiind reglementat de OUG 70/2011 și HG 920/2011); Alte ajutoare sociale: alocația de stat pentru copii, indemnizația de creștere a copilului, stimulentele de inserție, indemnizația lunară, sprijinul lunar).

Modificarea criteriilor de eligibilitate și selecție

MODIFICĂRI PROPUSE ÎN CRITERIILE DE ELIGIBILITATE

Eliminarea criteriului de dovadă a venitului permanent dintre criteriile de eligibilitate.

Se menționează explicit că se consideră venit toate tipurile de venit recunoscute de Legea asistenței sociale și Legea muncii ziliere, deci inclusiv veniturile realizate pe bază de contracte de muncă pe perioadă determinată, veniturile care provin din diversele beneficii de asistență socială, veniturile care provin din muncile ziliere declarate la fisc.

Se menționează explicit faptul că și persoanele fără venit se încadrează în categoria persoanelor care au un venit mediu net lunar pe persoană sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie.

MODIFICĂRI PROPUSE ÎN CRITERIILE DE SELECȚIE

Modificarea punctajului acordat în funcție de categoriile de venituri și ale documentelor justificative acceptate. Modificarea luării în considerare a pensiilor obținute de solicitant și membrii familiei

Modificarea luării în considerare a vechimii în muncă a solicitantului și membrilor familiei

Vezi documentul propunerii de modificare a procedurii actuale de atribuire a locuințelor sociale (HCL 150/2013)

Argument pentru modificare

Astfel se evită ca persoanele fără venit, sau persoanele cu alte venituri decât cele obținute din angajări pe bază de contract de muncă pe perioadă nedeterminată, să fie excluse de la accesul de locuință socială. Dacă aceste venituri nu se recunosc ca venituri care contează în constatarea statutului de aplicant eligibil, atunci criteriul de venit ca și criteriu de eligibilitate este un criteriu care îi discriminează și îi exclude exact pe cei care se află în cele mai precare situații economice.

V.

Dincolo de criteriul VENITULUI, la stabilirea priorităților se vor avea în vedere și alte caracteristici ale situației economice

Prevederi legislative

HOTĂRÂRE nr. 1275 din 7 decembrie 2000 privind aprobarea Normelor metodologice pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii locuinței nr. 114/1996 - Art. 21.

(1) În vederea soluționării cererilor privind repartizarea unei locuințe sociale, autoritățile administrației publice locale vor stabili măsurile necesare pentru luarea în evidență și pentru analiza solicitărilor primite. [...] La stabilirea criteriilor se va ține seama de prevederile art. 42 și 43 din legea locuinței. În cadrul fiecărui criteriu, la stabilirea ordinii de prioritate se vor avea în vedere:

- a) condițiile de locuit ale solicitanților;
- b) numărul copiilor și al celorlalte persoane care gospodăresc împreună cu solicitanții;
- c) starea sănătății solicitanților sau a unor membri ai familiilor acestora;
- d) vechimea cererilor.

Modificare criterii de eligibilitate și de selecție

- Se propune ca la stabilirea domiciliului stabil în municipiul Cluj-Napoca drept criteriu de eligibilitate să se facă referire explicită și la cazurile persoanelor care sunt persoane fără locuință sau fără domiciliu, așa cum sunt ele recunoscute prin buletinele provizorii eliberate cu mențiunea Cluj-Napoca fără domiciliu, sau fără locuință
- Se propune eliminarea dintre criteriile de eligibilitate criteriul ocupării abuzive a unui imobil din proprietatea Municipiului Cluj-Napoca. Argument: în cazul persoanelor fără adăpost ocuparea abuzivă a unui imobil este o soluție disperată care nu poate să fie motiv al neeligibilității, din contră ar trebui să fie semn că aceste persoane au nevoie de o locuință socială.

MODIFICĂRI PROPUSE ÎN CRITERIILE DE SELECȚIE

- Punctaj acordat persoanelor și familiilor marginalizate social pe baza condițiilor de locuit - introducerea unor noi criterii cu privire la starea locuințelor și acte justificative
- Recunoașterea și a altor forme de închiriere de locuințe, nu doar cele vizate la fisc - Introducerea unui punctaj acordat pe baza stării de sănătate a solicitantului și membrilor familiei
- Modificarea punctajului acordat în funcție de numărul de copii și al celorlalte persoane
- Modificarea definirii familiei și a relațiilor familiale dintre persoanele care

- gospodăresc împreună cu solicitanții
- Eliminarea nivelului de studii ca și criteriu de selecție

Vezi documentul propunerii de modificare a procedurii actuale de atribuire a locuințelor sociale (HCL 150/2013)

Argument

Astfel se asigură că criteriile de eligibilitate și de selecție să răspundă mai adecvat situației economice a persoanelor marginalizate social care se confruntă nu doar cu o situație financiară precară (rezultată din veniturile mici, sau lipsa veniturilor), ci și cu nesiguranță locativă și condiții de locuire precare, precum și cu efectele negative ale marginalizării sociale în ceea ce privește accesul la educație școlară ori la servicii de sănătate.

VI.

Criteriile de bază pentru stabilirea modului de soluționare a cererilor primite și a ordinii de prioritate în rezolvarea acestora

Prevederi legale

HOTĂRÂRE nr. 1275 din 7 decembrie 2000 privind aprobarea Normelor metodologice pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii locuinței nr. 114/1996 - Art. 30.

(2) Criteriile de bază pentru stabilirea modului de soluționare a cererilor primite și a ordinii de prioritate în rezolvarea acestora vor fi următoarele:

- a) condițiile de locuit ale solicitanților;
- b) numărul copiilor și al celorlalte persoane care gospodăresc împreună cu solicitantul;
- c) starea sănătății soților sau a unor membri ai familiei;
- d) venitul mediu net lunar pe membru de familie;
- e) vechimea cererii.

(3) Vor avea prioritate în cadrul fiecărui criteriu familiile de tineri și cele cărora li se pot acorda punctaje speciale pentru cazuri mai deosebite, cum ar fi: evacuați din locuință în virtutea unor prevederi contractuale sau legale care nu țin de voința și de comportamentul acestora, repatriați, tineri din case de ocrotire socială, locatari ai unor locuințe care nu mai prezintă siguranță în exploatare, funcționari publici transferați în interes de serviciu.

(4) Criteriile de repartizare a locuințelor din fondul locativ de stat, avute în vedere la alin. (2), nu sunt limitative; la acestea se pot adăuga de către consiliile locale și alte criterii, în funcție de situațiile specifice existente pe plan local.

VII.

Măsuri pozitive în vederea eliminării SITUAȚIEI DEFAVORIZATE

Prevederi legale

Ordonanța de Guvern nr. 137/2000 privind Combaterea și sancționarea tuturor formelor de discriminare

Art. 2, alin. 4 - Măsurile luate de autoritățile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității de șanse a acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități, precum și măsurile pozitive ce vizează protecția grupurilor defavorizate nu constituie discriminare în sensul prezentei ordonanțe.

Art. 4 - În înțelesul prezentei ordonanțe, categorie defavorizată este acea categorie de persoane care fie se află pe o poziție de inegalitate în raport cu majoritatea cetățenilor datorită diferențelor identitare față de majoritate, fie se confruntă cu un comportament de respingere și marginalizare.”

Modificarea criteriilor

MODIFICAREA CRITERIILOR DE SELECȚIE

Se propune majorarea punctajului Cazului de forță majoră la 30 de puncte.

Se propune menționarea explicită a următoarelor: Prin cazurile de forță majoră se mai înțeleg și cazurile de locuire în condiții de nesiguranță, după caz, în mediu poluat, într-un cartier izolat, într-un așezământ informal sau într-un ansamblu de locuințe informale care prezintă riscul unor demolări și/sau evacuări din motive ce țin de regenerare urbană sau dezvoltare imobiliară, sau într-o zonă de locuire dezavantajată și marginalizată, neglijată de autoritățile locale de-a lungul mai multor ani și decenii din punctul de vedere al dezvoltării infrastructurale. Se propune recunoașterea eforturilor solicitanților care trăiesc în condiții de marginalizare socială și locuire inadecvată de a asigura participarea școlară a copiilor prin acordarea unor puncte pentru acest lucru.

Vezi documentul propunerii de modificare a procedurii actuale de atribuire a locuințelor sociale (HCL 150/2013)

Argument pentru modificare

Pe baza alin (4) al Art. 20 din HG 1275/2000, precum și OG 137/2000: Consiliul Local poate să definească criterii care să răspundă situațiilor specifice pe plan local. Dacă CL și Primăria Cluj-Napoca recunosc situația locativă din Pata Rât ca o situație specifică pe plan local caracterizată prin concentrarea teritorială a sărăciei extreme,

care s-a creat și datorită deciziilor autorităților locale (relocări individuale și în grup în acea zonă în urma evacuărilor administrate de autoritățile locale; neluarea unor măsuri de prevenire a marginalizării sociale inclusiv asigurarea unei locuințe adecvate persoanelor fără adăpost care s-au stabilit, în lipsa unor alternative locative, în zona Pata Rât; nealocarea unor surse financiare necesare îmbunătățirii infrastructurii locative și utilitare din zonă, locatarii fiind lăsați să se confrunte cu condiții de locuire extrem de precare);

Dacă, pe baza acestei recunoașteri, CL și Primăria decid că această situație specifică trebuie soluționată prin mijloacele care le stau la dispoziție, atunci ele pot adăuga la criteriile de repartizare a locuințelor din fondul locativ de stat criterii care să acorde prioritate locatarilor din această zonă.

PUNCT DE VEDERE

CU PRIVIRE LA PROIECTUL DE HCL PRIVIND MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA HCL 150/2013

EXPRIMAT ÎN CONTEXTUL CONSULTĂRII PUBLICE INIȚIATE DE PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CLUJ-NAPOCA¹

Cluj-Napoca, 24.11.2015.

Grupul de Acțiune Locală pentru Incluziune Locativă (GALIL) își exprimă aprecieri-le față de disponibilitatea Comisiei mixte pentru repartizarea locuințelor fond de stat de a analiza propunerile GALIL legate de criteriile de eligibilitate și de selecție definite în HCL 150/2013 privind atribuirea de locuințe sociale în Municipiul Cluj-Napoca. Am citit cu mult interes materialele publicate de Dumneavoastră în contextul consultării publice lansate pe această temă în 17.11.2015.

La rândul său, GALIL menține toate argumentele și propunerile sale, expuse în documentele depuse în atenția Dumneavoastră în 10.11.2015. În documentul de față ne referim în detalii doar la acele modificări propuse de Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat la HCL 150/2013 pe care le considerăm în continuare discriminatorii la adresa persoanelor marginalizate social deoarece acestea le exclud de la dreptul la locuință socială.

Cu privire la alte criterii (cum ar fi starea civilă și studiile) observăm că în legătură cu ele comisia continuă să nu recunoască cum criterii aparent neutre în fapt produc efect de discriminare (indirectă) la adresa persoanelor care se gospodăresc împreună decât familia tradițională compusă din (doi) părinți și copii, precum și la adresa persoanelor care, datorită cumulării dezavantajelor de diverse feluri (resurse financiare reduse, condiții precare de locuit, discriminarea pe bază de statut social și etnie, etc), au fost excluse de la șansa (continuării) studiilor școlare.

Drept urmare, GALIL susține în continuare următoarele considerente:

1. criteriile de eligibilitate nu pot să fie de așa natură încât să îngreuească accesul la dreptul la locuință al cetățenilor aflați în situație de marginalizare socială,² sau să excludă de la acest drept persoanele cărora le sunt destinate locuințele sociale;³
2. criteriile de neeligibilitate trebuie să se rezume la prevederile legale conform cărora „nu pot beneficia de locuințe sociale persoanele sau familiile care dețin în proprietate o locuință; au înstrăinat o locuință după data de 1 ianuarie 1990; au beneficiat de sprijinul statului în credite și execuție pentru realizarea unei locuințe; dețin, în calitate de chiriaș, o altă locuință din fondul locativ de stat.”³

3. criteriile de selecție (și de punctaj) trebuie să respecte prevederile legale care susțin prioritatea anumitor criterii în atribuirea de locuințe sociale și anume cele legate de situația economică, în primul rând nivelul venitului și condițiile de locuit, dar și de numărul copiilor și al celorlalte persoane care gospodăresc împreună cu solicitantii, precum și starea sănătății solicitanților sau a unor membri ai familiilor acestora.⁴

În cele ce urmează prezentăm în trei puncte observațiile noastre cu privire la caracterul discriminatoriu cu efect de excludere al criteriilor de eligibilitate și de selecție definite, ca propuneri, de Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat.

I. Observații cu privire la luarea în considerare a VENITULUI

Criteriul fundamental pe baza căruia prevederile legislative din România stabilesc dreptul la locuință socială este SITUAȚIA ECONOMICĂ, iar criteriul fundamental pe baza căruia se definește situația economică este VENITUL.

În propunerile de modificare HCL 150/2013 elaborate de Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat observăm păstrarea unui criteriu de eligibilitate care este discriminatoriu la adresa celor care nu au venit sau au venit doar din munci ziliiere sau au venit doar din contracte de muncă încheiate pe perioadă determinată sau au venituri din asistență socială. Propunerile Comisiei stabilesc următoarele:

*„Sunt eligibili: 11. Solicitanții care pot face dovada **unui venit reglementat** prin legislația în vigoare, în vederea achitării chiriei lunare și a cheltuielilor aferente întreținerii locuinței, dovedit prin contract de muncă în valabilitate certificat angajator, cupon de pensie, convenții civile, PFA, sau altele asemenea. **Pentru îndeplinirea criteriului nu sunt considerate eligibile veniturile din drepturi de asistență socială.**”*

*„Nu sunt eligibili: 11. Solicitanții care nu pot face dovada **unui venit reglementat** prin legislația în vigoare, în vederea achitării chiriei lunare și a cheltuielilor aferente întreținerii locuinței, dovedit prin contract de muncă în valabilitate certificat de angajator, cupon de pensie, convenții civile, PFA, sau altele asemenea.”*

Observăm că modificările propuse de Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat se referă la schimbarea termenului de „venit permanent” utilizat în HCL 150/2013 cu termenul de „venit reglementat prin legislația în vigoare”. Prin adăugirea explicită a prevederii „Pentru îndeplinirea criteriului nu sunt considerate eligibile veniturile din drepturi de asistență socială” printre criteriile de eligibilitate, respectiv prin sugerarea, la capitolul criteriilor de neeligibilitate, că cei care pot să facă dovadă doar de venituri din drepturi de asistență socială nu sunt eligibili, **comisia exclude (în continuare) veniturile din drepturi de asistență socială din categoria de venituri (lucru care contravine definiției venitului în Legea asistenței sociale⁵). De această dată nu le exclude din categoria „veniturilor permanente” precum a făcut HCL 150/2013, ci din categoria „veniturilor reglementate prin legislație în vigoare.”**

Observăm, în continuare, că menționarea veniturilor din asistență socială în contextul propunerii Comisiei mixte pentru repartizarea locuințelor fond de stat cu privire la modificarea HCL 150/2013 ca venituri care contează se face doar în termenii punctului 10 din HCL 150/2013, parte a capitolului privind criteriile de eligibilitate: drept urmare, **veniturile din drepturi de asistență socială sunt calculate în suma totală a venitului mediu net lunar pe persoană, ÎNSĂ, conform celor de mai sus, acestea nu sunt considerate drept venituri care transformă solicitantul în solicitant eligibil. Astfel, de exemplu, familiile care au venituri doar din drepturi din asistență socială și nu au și alte tipuri de venituri sunt excluse de la dreptul la locuință socială. Ele nici nu ajung în faza în care veniturile lor din asistență socială le-ar aduce punctaj prin faptul că îi plasează în statutul persoanelor care un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie.**

Repetăm mai jos fragmente din propunerile noastre inițiale formulate la acest capitol:

„Propunem menționarea explicită că se consideră venit toate tipurile de venit recunoscute de Legea asistenței sociale 291/2011 și Legea zilierului 52/2011, deci inclusiv veniturile realizate pe bază de contracte de muncă pe perioadă determinată, veniturile care provin din diversele beneficii de asistență socială, veniturile care provin din muncile ziliiere declarate la administrația financiară.

Propunem menționarea explicită a faptului că și persoanele fără venit se încadrează în categoria persoanelor care au un venit mediu net lunar pe persoană sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe total economie. Conform Legii 116/2002 aceste persoane ar trebui să fie identificate ca persoane marginalizate social de aparatul de specialitate al Primăriei (art. 24) și să beneficieze de un suport care să asigure dreptul lor la locuință și servicii publice de strictă necesitate (art. 25), iar Consiliul Local are obligația de a analiza modul în care au fost aplicate aceste măsuri (art. 27).

II. Observații cu privire la considerarea CONDIȚIILOR DE LOCUIT

Conform cadrelor legislative din România, **dincolo de criteriul VENITULUI, la stabilirea priorităților în ceea ce privește atribuirea locuințelor sociale se vor avea în vedere și alte caracteristici ale situației economice și anume CONDIȚIILE DE LOCUIT, STAREA DE SĂNĂTATE ȘI NUMĂRUL DE COPII.⁶**

Față de propunerile GALIL privind punctarea condițiilor de locuit, Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat a introdus o singură modificare, după cum urmează:

„Persoane găzduite la data depunerii cererii în unități de asistență socială cu cazare în structuri din municipiul Cluj-Napoca. 2p”

Astfel, practic, Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat **omite să recunoască printre criteriile de selecție (care generează punctajul solicitanților) criteriile referitoare la condiții de locuit.** Considerăm că punctajul acordat pentru acest criteriu nu reflectă într-o proporție deloc adecvată importanța condițiilor de

locuit prevăzute în Art. 21 din HG 1275/2000 privind aprobarea normelor metodologice pentru punerea în aplicare a Legii locuinței nr. 114/1996.

Propunerile noastre la acest capitol au fost următoarele:

„Propunem introducerea unor noi criterii de selecție la capitolul condiții de locuit. Ele se pot fundamenta pe Anexa 1 a Legii locuinței care definește standardele locuințelor, pe Legea privind prevenirea marginalizării sociale care definește starea de marginalizare socială ca o stare care se manifestă prin absența unui minimum de condiții sociale de viață, dar și pe criteriile stabilite de sistemul de recenzare a locuințelor din România, care face distincție dintre locuințele convenționale și alte tipuri de locuințe. Astfel, să se acorde puncte pentru persoanele și familiile solicitante care:

- locuiesc în locuință cu condiții improprii: (a) fără bucătărie... 5p, (b) fără toaletă în casă 7 p, (c) fără acces la curent 10p, (d) fără acces la apă și canalizare 10 p
- locuiesc în locuință neconvențională, și/sau improvizată (unitate mobilă, unitate provizorie, adăposturi sau structuri provizorii de ex barăci, alte unități nedestinate locuirii dar care sunt locuite) 40 p
- locuiesc în locuințe cu o suprafață mai mică de 8 mp/membru familie indiferent de calitatea de tolerat, sau de tipul locuinței (convențională sau nu, cu sau fără autorizație de construcție, etc) 20 p

Aceste condiții de locuire se pot proba prin anchetele sociale întocmite de către DASM.”

Privind criteriul de selecție legat de „calitatea de tolerat” utilizat în HCL 150/2013 la capitolul Condiții de locuit, GALIL a propus:

„recunoașterea calității de tolerat într-un imobil în cazul persoanelor care locuiesc într-o locuință improvizată și/sau fără contract de închiriere și/sau în locuințe fără autorizație de construcție, și/sau în adăposturi ale autorităților locale, sau adăposturi informale. În aceste cazuri, dovada se poate face prin dovezile puse la dispoziție de către proprietarii locuințelor închiriate cu contract de comodat în regim gratuit, sau de către administratorii de adăposturi. La cererea solicitantului, această situație poate fi probată printr-o anchetă socială întocmită de DASM în intervalul perioadei de depunere a cererilor de locuințe sociale.”

Pe lângă cele de mai sus, la capitolul Condiții de locuit din HCL 150/2013 am mai propus amendarea criteriului de selecție referitor la tipul chiriei care se ia în considerare în acordarea punctajului (și anume chirie vizate de Administrația Financiară Cluj), solicitând să se considere ca și cei care locuiesc în altfel de chirie (de exemplu în chirie pe bază de contract de comodat care asigură dreptul de folosință a locuinței respective în regim gratuit) să dobândească punctele similare în funcție de durata închirierii.

III. Observații privind CAZUL DE FORȚĂ MAJORĂ

Apreciem că Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat a propus modificarea punctajului acordat la capitolul Caz de forță majoră de la (0-10) la (0-20), chiar dacă sugestia noastră a inclus atât mărirea acestuia la (0-30), precum și adăugarea unei prevederi care să recunoască cu încă 10 puncte cazurile în care solicitanții care trăiesc în condiții de marginalizare socială și locuire inadecvată asigură participarea școlară a copiilor lor.

Apreciem că Comisia mixtă pentru repartizarea locuințelor fond de stat a lăsat deschisă prin sintagma „și altele” definiția cazurilor pe care ea le poate considera ca fiind deosebite cu privire la condiția umană și alte situații cu implicații directe sau indirecte asupra drepturilor și libertăților cetățenești, a calității și demnității ființei umane. Dar trebuie să reiterăm că fără menționarea explicită a unor situații de sărăcie extremă în care se cumulează multiple deprivări materiale și locative și a nevoii de a puncta astfel de situații cu un punctaj maxim (30 de puncte), solicitanții aflați în aceste situații nu vor putea beneficia de măsurile afirmative care să le asigure accesul la dreptul la locuință (socială), iar autoritățile publice locale vor continua să nu își asume responsabilitatea față de ele. Vă reamintim că propunerea GALIL la acest capitol a fost următoarea:

„Prin cazurile de forță majoră se mai înțeleg și cazurile de locuire în condiții de nesigurantă, după caz, în mediu poluat, într-un cartier izolat, într-un așezământ informal sau într-un ansamblu de locuințe informale care prezintă riscul unor demolări și/sau evacuări din motive ce țin de regenerare urbană sau dezvoltare imobiliară, sau într-o zonă de locuire dezavantajată și marginalizată, neglijată de autoritățile locale de-a lungul mai multor ani și decenii din punctul de vedere al dezvoltării infrastructurale.”

NOTE

¹ Document elaborat de Grupul de Acțiune Locală pentru Incluziune Locativă (GALIL) înființat în Cluj-Napoca în cadrul programului *Local Engagement for Roma Inclusion*, un program al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene. Documentul a fost depus în perioada consultării publice lansate de administrația publică locală de către GALIL în atenția Primăriei și Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, al Direcția Patrimoniu și Evidența Proprietății, al Comisiei mixte pentru repartizarea locuințelor fond de stat. Membrii asociați ai GALIL în perioada octombrie 2015 - februarie 2016 au fost: Bôjte Simona (str. Stephenson), Ciorbă Gheorghe (colonia Dallas), Ciotlăuș Simona, Cojocnean Flore, Doghi Ioan (str. Cantonului), Greta Alexandru (casele modulare), Hetea Cristian, Matei Robert, Raț Cristina, Vincze Enikő, Zamfir George.

² Legea locuinței 114/1996 - preambul; Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale 116/2002 modificat - Art.2; Legea Asistenței Sociale 292/2011 - Art. 53, alin. (2).

³ Legea locuinței 114/1996 - Art. 42.

⁴ Legea locuinței, Art. 48. Modificarea acestora nu ține de atribuțiile decidenților locali.

⁵ HOTĂRÂRE nr.1275 din 7 decembrie 2000 privind aprobarea Normelor metodologice pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii locuinței nr.114/1996 - Art. 21.

⁶ Legea asistenței sociale 291/2011 - Art. 6, lit. pp.

⁷ HOTĂRÂREA nr.1275 din 7 decembrie 2000 privind aprobarea Normelor metodologice pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii locuinței nr.114/1996 - Art. 21.

PREAMBUL LA ÎNTÂLNIREA CU CANDIDAȚII LA ALEGERILE LOCALE DIN PARTEA ECHIPEI CAMPANIEI „CĂȘI SOCIALE ACUM!”¹

Cluj-Napoca, Mai 2016

Campania „Căși sociale acum!” face parte dintr-un program al Fundației Desire susținut de Human Rights Initiative care pornește de la dorința inițiatorilor de a face dreptate persoanelor și familiilor cu domiciliul pe strada Cantonului din orașul Cluj. **Atragem atenția asupra nevoii de a avea un program local de locuire cu o puternică componentă de program de locuințe sociale care să răspundă și nevoii persoanelor marginalizate la o locuință adecvată.**²

Plecând de la conștientizarea istoriei și situației locative de pe strada Cantonului, campania „Căși sociale acum!”, precum întreg programul din care face parte, plasează acest caz particular în peisajul mai larg al orașului, interogând din perspectiva nedreptăților urbane locative și a politicilor care contribuie la producerea acestora. **Locuirea pe strada Cantonului a fost poate cel mai neglijat capitol al zonei marginalizate Pata Rât, chiar dacă și ea s-a constituit de pe urma mai multor evacuări forțate din oraș (asemenea zonei caselor modulare formate prin intervenții administrative legate de relocarea în grup de pe strada Coastei); și ea reflectă consecințele unei politici de urbanizare ce ține în condiții de subdezvoltare și de informalitate anumite teritorii ale orașului (asemenea coloniei Dallas locuite de muncitorii rampei de gunoi) unde își găsesc adăpost persoane marginalizate a căror muncă este exploatată în economia informală sau formală a urbei.**³

NOTE

¹ Document elaborat de echipa campaniei „Căși sociale acum!” în mai 2016 alături de multe alte materiale informative, cu scopul de a pune pe agenda publică și politică locală problema locuințelor sociale și accesul la ele în Cluj-Napoca. (Mai multe informații despre această campanie se pot afla aici: http://www.desire-ro.eu/?page_id=2219). Echipa campaniei este formată din activiști care locuiesc pe strada Cantonului și alți activiști pentru drepturi locative din oraș: Berki Mihaela, Ciotlăuș Simona, Doghi Ioan, Lingurar Leontina, Matei Robert, Miklósi Dénes, Mureșan Alexandru, Vincze Enikő, Zamfir George.

² Legislația românească în vigoare definește nevoia de locuință socială în funcție de situația economică a persoanelor și familiilor și în primul rând în funcție de nivelul venitului și de condițiile de locuire, dar și de numărul de persoane din gospodărie și a stării de sănătate a solicitantului/solicitantei și altor membri ai familiei; precum și obligația Consiliului Local de a asigura locuință persoanelor marginalizate social. Aceste reglementări sunt bazate și pe legislația internațională a locuirii și contribuie la asigurarea dreptului constituțional la un trai decent.

³ Începând cu anul 2010, Fundația Desire a fost printre inițiatorii și participanții la mai multe acțiuni activiste îndreptate împotriva ghetozării și segregării rezidențiale a romilor precarizați, și/sau pentru interzicerea

1 Pentru a putea răspunde adecvat la ele, **Primăria Municipiului Cluj-Napoca trebuie să estimeze nevoia de locuințe sociale din oraș având în vedere condițiile economice care creează această nevoie.** De exemplu, printre cei care muncesc cu contracte de muncă pe perioadă nedeterminată sau determinată pe salariu minim, dar și printre cei ale căror venituri se plasează în jurul salariului mediu net pe economie.⁴ Însă, și mai mult, printre cei care se află în șomaj, cei care lucrează pentru salarii de supraviețuire în economia informală sau cei care muncesc pentru venitul minim garantat și/sau în regimul muncii ziliere. Și/sau printre persoanele fără adăpost sau persoanele care locuiesc în condiții inadecvate și nesigure sau trăiesc în locuințe neconvenționale⁵ și/ sau sunt persoane marginalizate social.⁶

2 Pe baza nevoilor estimate, **Primăria Municipiului Cluj-Napoca ar trebui să elaboreze și implementeze un program local de locuire în corelare cu Strategia națională de locuire,**⁷ acesta fiind, conform legii, „instrumentul de observare, de definire și de programare a investițiilor și acțiunilor în domeniul locuirii la nivelul unei unități administrativ-teritoriale.” Acest program trebuie să **include și acțiuni prin care se dezvoltă și construcția de locuințe sociale, respectiv măsuri/proceduri prin care, pe lângă construcțiile noi, fondul de locuințe sociale se poate extinde în mod adecvat ca interes public.**

3 **Autorităților publice locale le revine responsabilitatea de a repartiza locuințele sociale din fondul locativ public în ordinea de prioritate stabilită de ele pe baza criteriilor stabilite prin lege.** Și mai important, ele sunt nu doar abilitate, ci și obligate să elaboreze și aplice criteriile de punctaj prin care să asigure accesul la locuință socială persoanelor marginalizate social și/sau persoanelor care trăiesc în sărăcie extremă. În acest demers, autoritățile sunt susținute nu doar de legea locuinței,⁸ ci și de legislația socială⁹ și cea de anti-discriminare.¹⁰

evacuărilor forțate și elaborarea unor măsuri locative care asigură faptic dreptul la locuință al persoanelor marginalizate social (http://www.desire-ro.eu/?page_id=1179, http://www.desire-ro.eu/?page_id=1417). În acest spirit, în anul 2015, oferind suport organizațional, administrativ și profesional implementării planului de acțiune locală a programului Local Engagement for Roma Inclusion (program al Fundamental Rights Agency al Uniunii Europene), Fundația Desire a contribuit în orașul Cluj la inițierea procesului de modificare a criteriilor de atribuire de locuințe sociale, precum și în Aiud la inițiativa legalizării unor locuințe informale dintr-un așezământ locuit de etnici romi (<http://www.desire-ro.eu/?p=2210>).

⁴ Conform datelor Comisiei Naționale de Prognoză și Institutul de Statistică, în anul 2016 Cluj-Napoca ocupă locul trei în ierarhia localităților din România din punctul de vedere al câștigului mediu net prognozat pentru acest oraș (2166 RON), asta în timp ce salariul mediu net pe economie la ora actuală este de 1892 RON. Dacă o persoană cu acest venit mediu avantajos relativ față de nivelul național și/sau față de nivelul venitului mediu din alte localități, ar trebui să locuiască în chirie, în Cluj-Napoca ar plăti o chirie de circa 1000 RON/lună, ceea ce înseamnă că ea ar cheltui circa 46% din salariul său doar pe nevoia de a locui undeva, fără a calcula costurile întreținerii acestei locuințe, sau alte costuri necesare reproducerii

forței sale de muncă. Persoana respectivă nu ar sta mai bine nici dacă ea ar avea de plătit lunar un credit bancar pe aproape toată perioada vieții sale active.

⁵ Conform datelor Recensământului din 2011 cu privire la forma de proprietate a locuințelor în Cluj-Napoca au fost luate în evidență 129837 de locuințe convenționale și 538 de locuințe neconvenționale. Recensământul definește „locuința neconvențională” ca „altă unitate de locuit” (altă unitate față de locuința convențională), în care intră „toate spațiile locuite din necesitate, situate în construcții provizorii (barăci, colibe etc.), în construcții gospodărești și dependințe izolate de clădire (bucătării, magazii, garaje etc.), în dependențe și spații cu altă destinație din clădire (uscătorii, spălătorii, pivnițe, poduri etc.) sau în unele unități mobile (vagoane, remorci, șleपुरи etc.), locuite permanent.”

⁶ Conform Legii 116/2000, prin persoană marginalizată social se înțelege persoana care beneficiază de venit minim garantat sau face parte dintr-o familie beneficiară de venit minim garantat, în condițiile Legii nr. 416/2001, și se află în cel puțin două dintre următoarele situații: a) nu are loc de muncă; b) nu are locuință în proprietate sau în folosință; c) locuiește în condiții improprie [adică în locuință improvizată sau într-o construcție cu destinație de locuință care nu îndeplinește cerințele minime prevăzute de Legea locuinței din 1996]; d) are unul sau mai mulți copii în întreținere sau face parte dintr-o familie cu mulți copii în întreținere; e) este persoană vârstnică, fără susținători legali; f) este încadrată în categoria persoanelor cu handicap sau invaliditate; g) are în întreținere o persoană încadrată în categoria persoanelor cu handicap grav, accentuat ori invaliditate gradul I sau II; h) a executat o pedeapsă privativă de libertate. Alte articole ale acestei legi mai prevăd obligațiile consiliilor locale „de a elabora și de a aproba metodologia de identificare a persoanelor și familiilor care sunt marginalizate social”.

⁷ Potrivit planului de priorități al Ministerului Dezvoltării Regionale pentru anul 2016, până în luna iulie a anului curent va fi elaborată Strategia Națională a Locuirii, urmând ca legea locuinței să fie actualizată în 2017.

⁸ Conform Legii locuinței 114/1996, „accesul liber și neîngrădit la locuință este un drept al fiecărui cetățean”. La nivelul întregii populații această lege prevede că „rezolvarea cerințelor de locuire constituie un obiectiv major al administrației publice centrale și locale. Reglementând însă statutul locuințelor sociale, Legea locuinței din 1996, precum și hotărârile și ordonanțele guvernamentale ulterioare cu privire la normele de implementare ale acestei legi, definesc în mod special acea categorie de cetățeni ai României care pot beneficia de locuințe sociale ca fiind persoane și familiile cu un venit mediu net lunar pe persoană, realizat în ultimele 12 luni, sub nivelul câștigului salarial mediu net lunar pe economie.

⁹ Făcând trecerea de la categoria persoanelor și familiilor care pot beneficia de locuințe sociale conform legislației locuirii, la persoanele și familiile supuse marginalizării sociale, legislația românească (din domeniul social) definește asigurarea dreptului de a avea acces la locuință nu doar ca un obiectiv major, ci ca obligație a administrației publice. Conform Legii privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale 116/2002 modificată, „în funcție de nivelurile veniturilor stabilite [până la care o persoană este considerată ca fiind marginalizată...] ... Consiliile Locale au obligația de a asigura accesul persoanelor și familiilor marginalizate, ... la locuință și la serviciile publice de strictă necesitate, cum sunt: apă, energie electrică, gaze naturale, termoficare etc.” Legea Asistenței Sociale 292/2011 prevede și ea că „pentru prevenirea și combaterea sărăciei și a riscului de excludere socială, prin politicile publice inițiate, statul: (a) asigură accesul persoanelor vulnerabile la unele drepturi fundamentale, cum ar fi: dreptul la locuință, la asistență socială și medicală, la educație și la loc de muncă.”

¹⁰ Conform Ordonanței de Guvern nr. 137/2000 privind Combaterea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, „măsurile luate de autoritățile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității de șanse a acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități, precum și măsurile pozitive ce vizează protecția grupurilor defavorizate nu constituie discriminare în sensul prezentei ordonanțe”.

PROCEDURI APLICABILE PENTRU



Campania „Căși sociale acum!” atenționează asupra faptului că eliminarea persoanelor care nu au venituri din angajări pe bază de contract (sau au venituri doar din venitul minim garantat) din categoria solicitanților eligibili pentru locuință socială, precum și desconsiderarea precarității și sărăciei condițiilor de locuire în procesul de selecție a solicitanților nu funcționează doar ca o practică de tratament inegal împreună cu alte criterii de selecție care discriminează în mod indirect persoanele marginalizate social (de exemplu, criteriul studiilor sau cel al stării civile), ci are un caracter nelegal.

Conform Legii privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale 116/2002, precum și Legii asistenței sociale 292/2011 - față de persoanele care beneficiază de venit minim garantat ca persoane marginalizate social autoritățile administrației publice au obligația de a le asigura accesul la locuință. Din păcate, însă, acest lucru nu se întâmplă în municipiul Cluj-Napoca, unde până acum autoritățile nu au elaborat și nu au implementat măsuri cu acest scop.

Observăm chiar că, și mai mult, autoritățile locale nu au elaborat și pus în practică nici măsuri de luare în evidență a tuturor persoanelor marginalizate social care nu au loc de muncă și locuiesc în condiții improprii, dar nici măsuri de prevenire a evacuărilor forțate în sensul evitării transformării unor oameni în persoane fără adăpost sau măsuri de legalizare a unor locuințe informale cu scopul îmbunătățirii condițiilor de infrastructură ale acestora, precum și a siguranței locative și a recunoașterii legale a locatarilor prin acte de identitate cu domiciliu.

PROPUNERI PENTRU STRATEGIA NAȚIONALĂ A LOCUIRII¹

CU PRIVIRE LA ACCESUL PERSOANELOR MARGINALIZATE LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ

DIN PARTEA CAMPANIEI „CĂȘI SOCIALE ACUM!” DERULATĂ ÎN CLUJ-NAPOCA DE FUNDATIA DESIRE

Cluj-Napoca, 30.05.2016.

Observații generale

Pentru ca persoanele aflate în situație de marginalizare socială sau în situații caracterizate prin sărăcie extremă să poată să aibă acces efectiv la dreptul lor la locuință adecvată conform legislației europene și internaționale, *Strategia națională a locuirii* trebuie să se coreleze cu *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020*. Doar astfel se va asigura ca incluziunea socială să se realizeze și prin măsuri locative, iar cele din urmă să funcționeze ca instrument al incluziunii.

Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020, la capitolul Locuire pornește de la următoarea constatare: „La nivel european, criza economică recentă a sporit îngrijorările cu privire la accesibilitatea unei locuințe, în special pentru cele mai vulnerabile grupuri sociale. Conform Comisiei Europene (2010), creșterea accesului la locuințe reprezintă unul dintre factorii cheie în atingerea obiectivelor Strategiei Europa 2020 cu privire la scăderea numărului de persoane cu risc de sărăcie sau excluziune socială. Există numeroase grupuri vulnerabile care se confruntă cu sărăcie extremă, cum ar fi oamenii străzii și persoanele care locuiesc în condiții inadecvate, programele de sprijin în domeniul locuirii având o acoperire insuficientă a populației vulnerabile pe această dimensiune.” Bazată pe această constatare, la capitol Locuire obiectivul Guvernului este definit astfel: „asigurarea accesului la servicii de locuire, în special pentru persoanele fără adăpost și pentru alte persoane care nu își pot permite o locuință.”

Precum *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020* în capitolul Locuire face apel la Rezoluția Parlamentului European din 11 iunie 2013 referitoare la locuințele sociale din Uniunea Europeană {2012/2293(INI)}, la fel trebuie și *Strategia Națională a Locuirii* să țină cont de această Rezoluție. Cea din urmă „reamintește Comisiei, statelor membre și autorităților lor locale și regionale că subvenționarea sectorului locuințelor sociale și accesibile permite o garantare a drepturilor fundamentale, un răspuns la nevoile sociale acute și, fiind vorba de investiții sociale strategice, contribuie durabil la crearea de locuri de

muncă locale, nedelocalizabile, la stabilizarea economiei prin reducerea riscului de bule imobiliare și a supraîndatorării gospodăriilor, promovează mobilitatea forței de muncă, combat schimbările climatice, sărăcia energetică și atenuează problemele de sănătate care provin din supraaglomerare și condiții precare de trai; prin urmare, Rezoluția insistă, asupra faptului că locuințele sociale nu ar trebui considerate costuri care trebuie reduse, ci investiții rentabile pe termen lung, având în vedere efectele de ameliorare a stării de sănătate și creșterea bunăstării sociale, prin acces la piața muncii și prin împuternicirea persoanelor, în special a persoanelor în vârstă, pentru a duce o viață independentă”.

În *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020* guvernării au recunoscut că unul dintre fenomenele cu care se confruntă populația României este distribuția teritorială inegală a resurselor de dezvoltare, respectiv a sărăciei. În această strategie, Guvernul și-a asumat printre obiectivele principale ale sale asigurarea faptului că resursele sunt alocate conform distribuirii teritoriale a nevoilor la nivelul țării pe niveluri regionale, județene și locale, în *Strategia națională a locuirii* administrația publică centrală și locală trebuie să asigure distribuția resurselor între teritorii (regiuni, județe, localități, dar și între diverse zone din interiorul localităților) din punctul de vedere al îmbunătățirii condițiilor și siguranței locuirii, precum și al accesului persoanelor marginalizate la locuințe sociale, conform nevoilor de dezvoltare la nivelul acestora. Astfel, pentru a implementa măsuri în favoarea persoanelor, familiilor și grupurilor care locuiesc în zone caracterizate de concentrarea sărăciei, este crucial ca municipalitățile să distribuie resursele politicilor de locuire în funcție de nevoile acestora, beneficiind de sprijin financiar și din partea Guvernului.

Componentele de locuire ale proiectelor din fonduri europene ar trebui să se alocă nu pe bază de competiție între autoritățile administrației publice locale, ci pe baza nevoilor populației marginalizate de la nivel local, tocmai pentru a evita ca asigurarea dreptului acestora la locuință adecvată să depindă de competitivitatea autorităților. Este crucial ca locuințele sociale construite din fonduri nerambursabile să rămână în fondul locativ public și să nu devină proprietatea unor companii private, sau agenții privat-publice, sau organizații neguvernamentale, tocmai pentru a asigura că după finalizarea acestor proiecte, și pe termen lung, ele vor fi administrate în beneficiul persoanelor marginalizate social conform politicilor de locuire asumate politic de guvernări alese.

În contextul politicilor publice și/sau cel al proiectelor din finanțări nerambursabile, incluziunea locativă trebuie să fie tratată ca un punct central și un punct de pornire al incluziunii sociale atunci când se urmărește asigurarea drepturilor constituționale ale persoanelor marginalizate social și/sau reducerea sărăciei. Alte tipuri de măsuri de protecție socială pot și trebuie să vină în sprijinul lor după ce li s-a acordat șansa să trăiască într-o locuință adecvată.

Recomandări legate de definirea Obiectivului general al *Strategiei naționale a locuirii*

„Reforma legislativă și instituțională”

Pentru ca statul să își respecte obligațiile constituționale față de toți cetățenii săi în ceea ce privește asigurarea unui trai demn,

Deoarece condițiile locative sunt condiții materiale ce definesc posibilitățile de afirmare ale indivizilor în toate domeniile vieții, printre ele studii, ocupare, îngrijirea sănătății, participare socială, reprezentare politică,

În vederea asumării unei politici sociale care respectă principiul primordialității locuirii și asigură măsuri de protecție socială și în domeniul locativ,

Pentru a răspunde dezideratului unei politici intersecționale care răspunde nevoilor locativ-sociale ale persoanelor marginalizate și/sau ale celor care trăiesc în sărăcie extremă,

Este nevoie de o reformă legislativă și instituțională care să coreleze legislația locuirii cu cea socială și cea a non-discriminării, precum și cu legislația administrației publice, dar și cea a construcțiilor și urbanismului, astfel încât la toate nivelele administrației publice să se impună prevederi clare și explicite cu privire la obligația și modul în care incluziunea locativă a persoanelor marginalizate să funcționeze ca parte organic integrată în politica incluziunii sociale.

Această reformă trebuie să se bazeze și pe următoarele considerente:

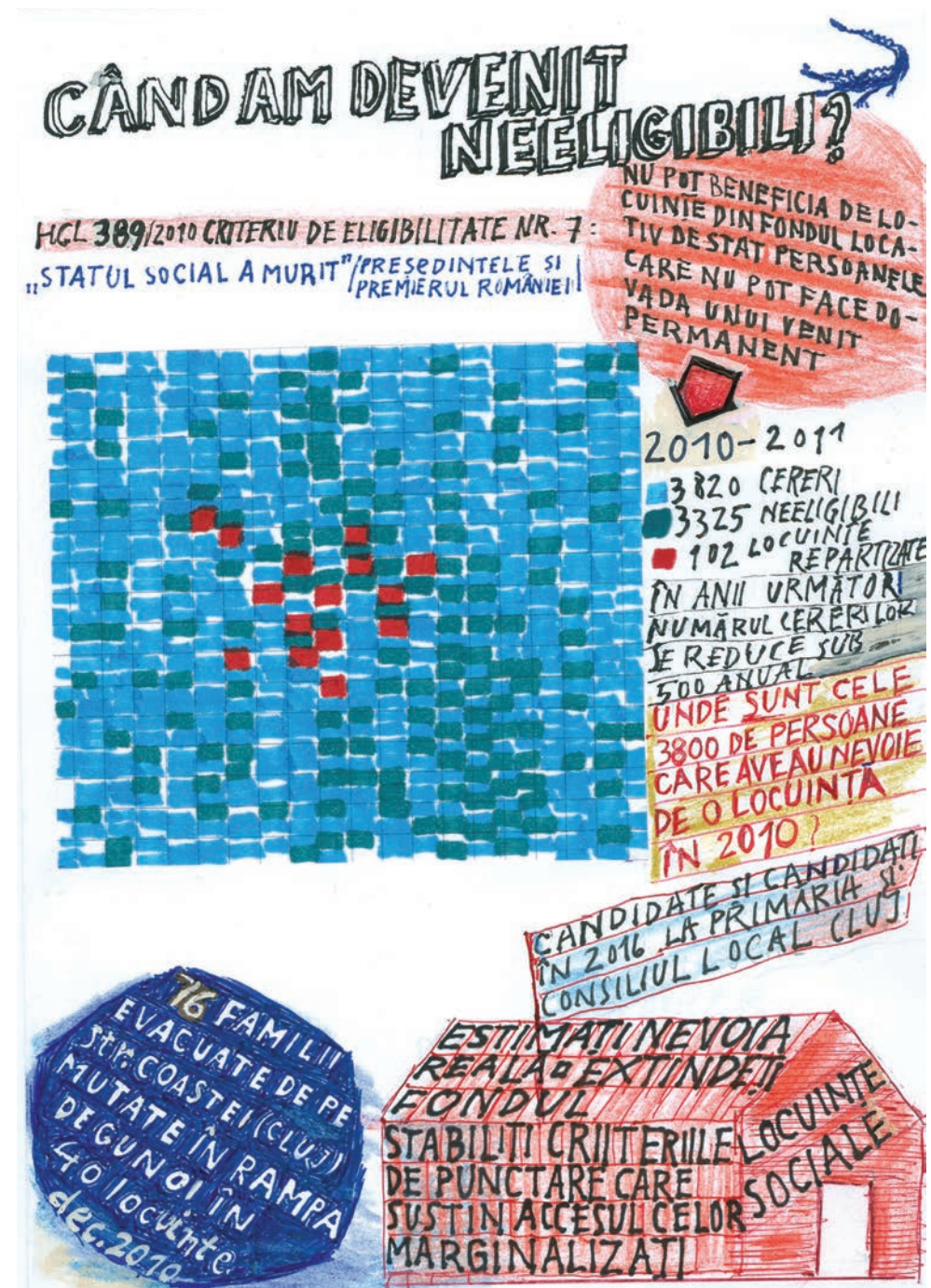
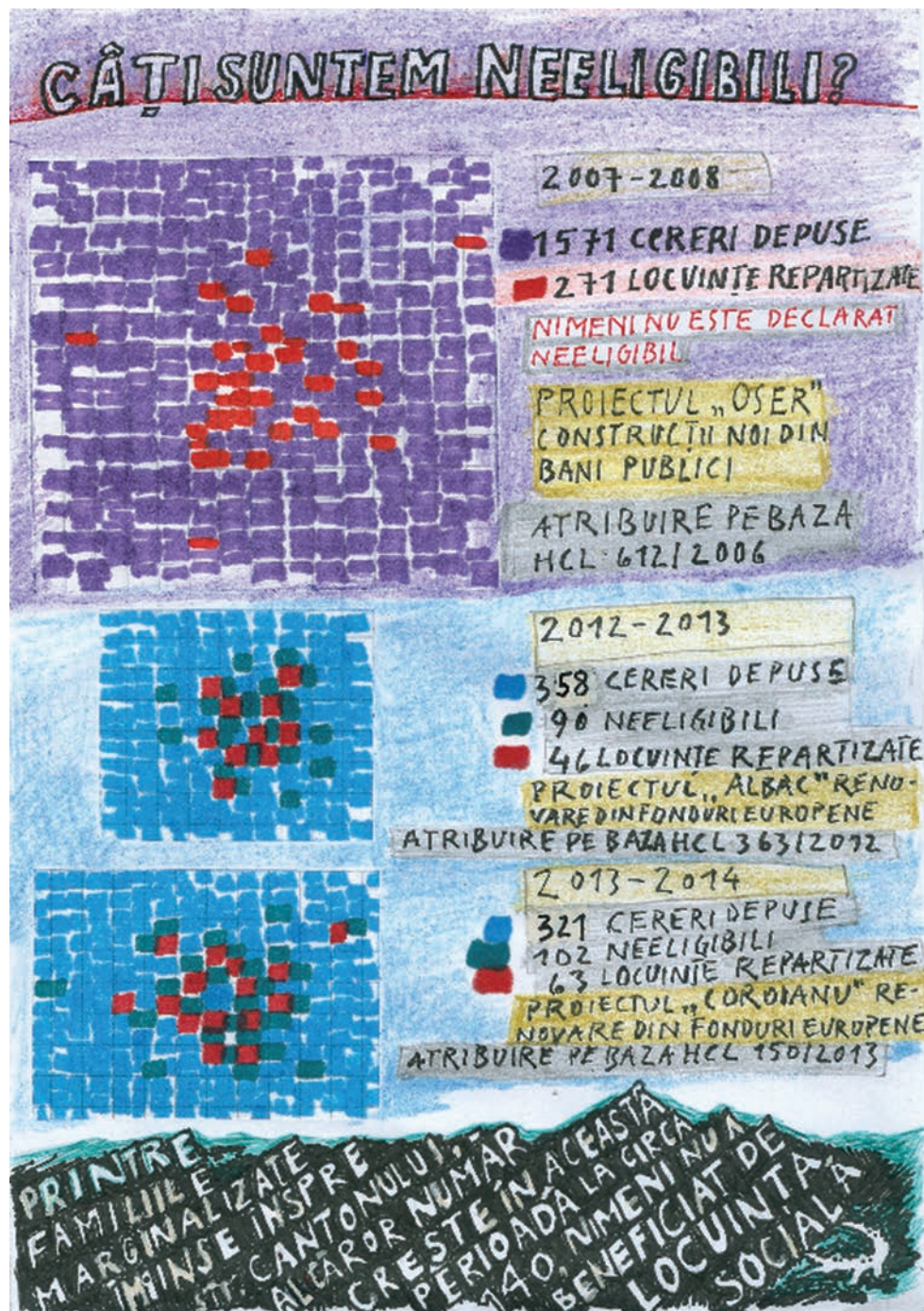
- ◆ Includerea în legea locuinței, la capitolul locuințe sociale, a reglementărilor din legislația socială care să fie obligatorii de respectat de către administrația locală în procesul stabilirii criteriilor de punctaj, sau în ceea ce privește obligațiile consiliilor locale de a asigura accesul persoanelor marginalizate social (printre ele și persoane fără venituri, și persoane fără adăpost etc) la locuință adecvată, inclusiv prin măsuri pozitive recunoscute ca măsuri ce se impun în relație cu grupurile defavorizate conform legii anti-discriminare.
- ◆ Reglementarea strictă și transparentă a modalităților prin care administrațiile publice locale pot beneficia de sprijin financiar din partea bugetului de stat în vederea asigurării accesului la locuință adecvată a persoanelor marginalizate social, conform Legii privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale.
- ◆ Reglementarea criteriilor de punctaj pentru acordarea unei locuințe sociale, astfel încât persoanele marginalizate social (conform definiției din Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale) să aibă acces la ele. Impunerea ca obligatorie a criteriilor de atribuire de locuințe sociale privind nivelul venitului, condițiile de locuire, starea de sănătate, numărul membrilor din gospodărie, și excluderea din criteriile de punctaj în procesul acordării de locuințe sociale a criteriului privind nivelul studiilor școlare, sau din criteriile de bază/eliminatorii/de eligibilitate a criteriului „ocupării abuzive” în cazul persoanelor care au ocupat un spațiu în cazul în care erau persoane fără adăpost, dar și a criteriului de

înstrăinare de locuință după 01.01.1990 în cazul unor persoane fără adăpost, respectiv a unor persoane marginalizate social față de care, conform Legii privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale, consiliile locale au obligația de a le asigura locuință adecvată.

- ◆ Includerea în legea locuinței a unor prevederi de măsuri prin care să se impună primordialitatea asigurării locuinței pentru persoanele fără adăpost, complementate de măsuri de asistență socială, pe baza inițiativelor europene de tipul „housing first”. Reglementarea statutului de persoană fără adăpost, care să includă și persoanele care locuiesc în locuințe improvizate, fără recunoaștere legală și sunt, datorită acestui fapt, cazuri de locuire nesigură aflate sub riscul evacuării.
- ◆ Atribuirea de locuințe de necesitate nu doar în cazuri afectate de calamități naturale, ci și în cazuri în care există riscul ca persoane evacuate să se transforme în persoane fără adăpost, deci pentru a evita ca evacuarea să fie evacuare forțată.
- ◆ Interzicerea și prevenirea evacuărilor forțate prin prevederi legislative, pe baza prevederilor legislației internaționale cu referire la orice evacuare care nu este precedată de consultarea celor evacuați și nu este urmată de asigurarea unei locuințe alternative. Utilizarea acestui instrument ca instrument al incluziunii sociale.
- ◆ Reglementarea legislativă a legalizării locuințelor informale astfel încât ele să poată beneficia de investiții publice în vederea îmbunătățirii condițiilor de locuire și a condițiilor de infrastructură.
- ◆ Reglementarea prin lege a procedurilor prin care administrația publică locală poate să extindă stocul de locuințe sociale din fondul locativ public: de ex. Expropriere în interes public, locuințele sociale fiind definite ca interes public; Contracte de asociere cu investitori privați (procent din locuințele construite de investitori se predă în fondul locativ public); Trecerea unor imobile din domeniul public al statului și în administrarea unor ministere sau companii de stat, din proprietatea publică a Județului Cluj în administrarea Consiliului Județean, în domeniul public al municipiului C-N în administrarea Consiliului Local pentru edificarea unor locuințe sociale; Preluare, casare și demolare clădiri cu altă destinație și eliberarea terenului în vederea construirii unor locuințe sociale; Scoaterea din circuitul spațiilor cu altă destinație decât cea de locuință a unor imobile și introducerea acestora în circuitul locativ public; aplicarea procedurilor prevăzute în Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale cu privire la asigurarea de locuință pentru persoanele marginalizate în relația dintre Primărie, Consiliu Județean și bugetul de stat; Scoaterea din circuitul spațiilor cu altă destinație decât cea de locuință a unor imobile și introducerea acestora în circuitul locativ public.
- ◆ În paralel cu interzicerea locuirii în structuri nesigure, să se asigure că cei evacuați din astfel de locuințe din motive ce țin de siguranța lor personală vor trebui să primească în schimb o locuință adecvată.
- ◆ Sistemul de colectare a datelor care să surprindă nevoia de locuință socială să fie funcțional la nivelul UAT-urilor. De exemplu, Institutele Județene de Statistică ar trebui să colecteze date care reflectă nevoia de locuințe sociale, pe dimensiunile prevăzute de legea locuinței și în mod special în funcție de nivelul venitului și condițiile inadecvate de locuire.

NOTĂ

¹ În primăvara anului 2016, Guvernul României a început elaborarea Strategiei naționale pe locuire. Echipa campaniei „Căși sociale acum!” s-a întâlnit cu colegi din București pentru discutarea unor propuneri adresate forurilor implicate în scrierea acesteia, apoi în iunie 2016 a circulat printre cei interesați acest document. Campania continuă aceste demersuri în viitor punând accent pe importanța schimbărilor legislative din domeniu.



Panouri informative realizate de echipa campaniei „Căși sociale acum!”, 2016,
Grafică: Dénes Miklósi

Acest volum a fost publicat prin grantul CNCS - UEFISCDI, PN-II-ID-PCE-2011-3-0354 în cadrul cercetării *Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale. Formarea socială și culturală a „ghetourilor țigănești” în România în context european* (www.sparex-ro.eu)

COLECȚIA STUDII CULTURALE # 17

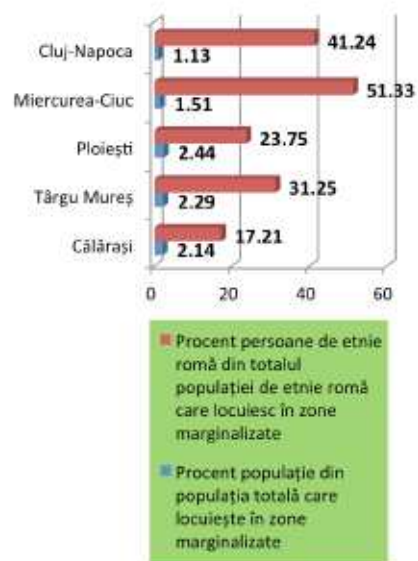
Îngrijită de EFES și de Institutul de Antropologie Culturală din Cluj, își propune publicarea unor opere originale, traduceri, materiale didactice, lucrări de atelier și conferințe din domeniul antropologiei culturale, etnologiei Europene, studiilor de gen și studiilor culturale. Ca atare dorește să contribuie la instituționalizarea acestor discipline în România și la prezentarea rezultatelor cercetărilor culturale și sociale desfășurate în Europa de Est post-socialistă.

This volume was published through the grant CNCS - UEFISCDI, PN-II-ID-PCE-2011-3-0354 within the project *Spatialization and rasialization of social exclusion. The social and cultural formation of „Gypsy ghettos” in Romania in a European context* (www.sparex-ro.eu)

CULTURAL ANALYSIS SERIES # 17

Edited by EFES and the Institute for Cultural Anthropology, it publishes original works, translations, teaching materials and working papers on domains such as cultural anthropology, European ethnology, gender studies and cultural studies. As such it aims to have a contribution to the institutionalization of these disciplines in Romania and presents the results of the cultural and social researches pursued in the post-socialist Eastern Europe.

Graficele reflectă că dintre orașele vizate de SPAREX orașul Cluj se află pe al doilea loc din punctul de vedere al procentului persoanelor de etnie romă din totalul romilor care locuiesc în zone marginalizate (41.24%), în timp ce procentul persoanelor din totalul populației orașului cu domiciliul în astfel de spații este redus (1.13%). Însă oriunde s-ar întâmpla asta, efectele marginalizării sociale se resimt de zeci de ori mai puternic în rândurile romilor din cauza rasismului instituționalizat care servește funcționării sistemului bazat pe exploatare.



Calcululele sunt bazate pe informațiile preluate din „Lista Zonelor Urbane Marginalizate din orașele cu 20000+ locuitori din România”, generată din datele Recensământului din 2011 pe baza definiției ZUM elaborată de către Banca Mondială în *Atlasul zonelor urbane marginalizate din România*, 2014.



Pata vorbește despre corpul social-politic și economic urban care o produce. Pata constă dintr-un set de condiții locative și de muncă care pe de o parte degradează viața oamenilor transformați în persoane exploatare și expropriate, iar pe de altă parte stă în rușinea celor care contribuie la crearea acestei stări și trag foloasele de pe urma ei. În acest volum noi am vorbit despre Pata Rât din Cluj-Napoca sau Pata Clujului. Dar astfel de pete există și în alte orașe unde am derulat cercetarea despre spațializarea și rasializarea excluziunii și cu siguranță în multe alte sute de localități din România.

